

IUSTINUS.

TROGI POMPEI

HISTORIARUM PHILIPPICARUM

EPITOMA.

RECENSUIT

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLIX.

IUSTINUS.

TROGI POMPEI
HISTORIARUM PHILIPPICARUM
EPITOMA.

RECENSUIT

IUSTUS IEEP.

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLIX.

LIPSIAE TYPIS B. G. TEUBNERI.

PARS I

PRAEFATIONEM ET COMMENTARIUM CRITICUM

CONTINENS.

In recensenda Trogi Pompei historiarum Philippicarum epitoma mihi praesto fuerunt codices novem:

A = *Parisiensis* IVMCML *catalog. codd. mss. bibl. regiae* (*Parisiis* 1744). *Est Bongarsii liber ille* optimus *vel* bonae notae, *quem a Puteano acceptum* Puteanei *nomine insignivit. Membr. saec. IX, multis locis m. sec. correctus, a Fr. Duebnero collatus. Prologi verbis Iustini praemissi sunt.*

Tres Guelferbytani, quos ipse contuli:

B = *Guelferbytanus* 1. *Chart. fol. saec. XV, foliis* 77 *constans, in Belgio exaratus. Prologi praemissi sunt. Ebert. bibl. Guelferb. codd.* (*Lipsiae* 1827) *n.* 498 (78, 6. *Ms. Aug.*).

C = *Guelferbytanus* 2. *Chart. fol. a.* 1474 *Coloniae per Arnoldum de Hynssbeck exaratus, foliis* 102 *constans. Liber XXXXII desideratur. Ebert. n.* 497 (*Gud.* 65).

D = *Guelferbytanus* 3. *Membr. fol. saec. XIV ineunte in Italia per Christoforum scriptus, foliis* 37 *constans. Ebert. n.* 496 (*Gud.* 81).

Tres codices a Io. Theoph. Kreyssigio collati:

E = *Dresdensis* 1. *Membr.* 152 *folior. in* 4. *min. saec. XV scriptus. Ebert. bibl. reg. Dresd.* (*Lipsiae* 1822) *n.* 172 (*Elect.* 516 *e. Regia D,* 150).

F = *Dresdensis* 2. *Chart.* 120 *folior. in* 4. *per D. Valerianum quondam Pauli de Zanellis de Tauxignano plebanum plebis S. Mariae de Tauxignano, a.* 1456 *scriptus. Septendecim priores prologos continet. Ebert. n.* 173 (*Elect.* 516 *d. Regia D,* 173).

L = *Lipsiensis ex bibliotheca senatoria. Membr.* 100 *folior. in* 4. *saec. XV. Insunt prologi.*

Duo codices a Fr. Guil. Ottone collati:

G = *Gissensis. N. LXXIX. B. S. Mss.* 233. *Membr. fol.* 172 *folior. ab Ottone saec. VIII vel IX, a censore Gotting.* (*Gel. Anz.* 1841. *St.* 206 *et* 207) *saec. X, ab Adriano saec. XV adscriptus, multis locis m. sec. correctus. Prologi praemissi sunt.*

M = *Marburgensis. Cod. bibl. acad. Marb. Cl. I. A.* 2. *Chart. fol. saec. XV,* 132 *folior. Duo priores prologi praemissi sunt. Varias lectiones e codd. Giss. et Marb. enotavit Otto in commentariis criticis* (*Gissae* 1842) *simulque quae sibi probarentur significavit.*

Codex Giss. inscriptus est liber historiarum philippicarum item totius mundi origines item terrae situs. *Eadem fere verba* explicit praefatio pompei primus liber incipit hystoriarum philippicarum et totius mundi originum terre situs ephistoria trogi pompei *in Guelf.* 1 *post praefationem leguntur. In fine singulorum librorum Giss. et Guelf.* 1 pompei trogi epitoma (epithonia *B*) historiarum liber *** explicit incipit (liber *G*) ***, *et in fine totius operis Guelf.* 1 *et* 2 pompei trogi epithonia hystoriarum (hist. *C*) liber XXXXIIII explicit (feliciter *C*) *addunt. In Marburgensi eiusmodi additamentum* incipit liber tertius trogi pompei feliciter *tantum initio tertii libri extat. Nomen Iustini in his codicibus non invenitur, nisi quod Guelf.* 1 *praefationi* incipit praefacio iustini in libros trogi pompei *praemisit. Contra Lipsiensis* iustini historici clarissimi in trogi pompei historias exordium *et Dresdensis* 2 iustini viri eloquentissimi atque breviandarum hystoriarum peritissimi epytoma in trogum pompeyum miro ingenio compositum feliciter incipit *praescriptum, et Lipsiensis et Guelf.* 3 compilatio iustini qui fuit abreviator (XXXXIIII librorum *D*) trogi pompei hystoriogrofi (hyst. *om. D*) *subscriptum habent.*

Hos codices ex uno libro eoque iam male habito originem duxisse quaedam depravationes ostendunt, quae vel in immutando vel in addendo vel in omittendo positae omnibus communes sunt. De verbis immutatis si quaesiveris, ea respicias velim, quae ad VIII 3, 6 Cappadociam, *XI* 11, 1 Ciliciamque, *XI* 14, 9 Susa, *XII* 13, 7 Medius, *XII* 16, 1 mense Iunio, *XIII* 4, 13 Pitho Illyrius, *XXIV* 7, 2

Aenianum et Thessalorum, *XXVI* 1, 4 Epiorum, *XXXVI* 3, 7 incrustatur, *XXXXI* 2, 2 praepositorum *adnotavi. Accedunt additamenta hic illic e locis vicinis similibusque desumpta, velut IV* 1, 5 inde denique Aetnae — durat incendium, *XI* 13, 9 et [tantum] sanguinis *ibique adnot.*, *XXXXIV* 1, 5 oleique [nec ferri solum materia praecipua, sed] et equorum. *Nec desunt omissionum exempla. Cf. XII* 8, 10 ducenta milia [peditum, viginti milia] equitum, *XVII* 2, 1 non [in]strenue, *XXVI* 2, 12 nunc exules [exules] nunc, *XXXV* 1, 6 subornant propalam [Balam] quendam. *Etiam XXIV* 8, 16 fiducia virium etiam adversus deos contendebat *iam in codice principali lacuna fuisse videtur. Nam cum praepositio* adversus *in AD sine ulla compensatione desit, ceteri eius damnum ita resarciunt, ut B* (*om.* etiam) *et C* contra deos contendebat, *EFM* deos contemnebat, *L* deos spoliare contendebant *scripserint. Quid in G manu prima fuerit nescimus: ex correctura* deos contemnebant *habet.*

In hac similitudine ita tamen inter se discrepant, ut in duo genera dividi debeant. Unum genus est lacunosorum (*ABCGM*), *qui negligenter, alterum pleniorum* (*DEFL*), *qui diligentius ex archetypo descripti sunt. Lacunas, quae, cum in ABCGM aut re vera extent aut extare visae sint, in DEFL explentur, ita afferam, ut verba, quae in illis desunt, uncinis includam. Ac primum quidem permulta, quae in ABCGM non inveniuntur, per librariorum socordiam exciderunt, qui propter aequalitatem similitudinemve duorum verborum aut syllabarum aberrantes interiecta omiserunt. Cf. IV* 1, 15 per spiramenta [terrae diffusus nutrimenta] ignis *VI* 4, 10 nullius [alterius] fiduciam *VIII* 1, 8 cum agris [liberis] coniugibusque *XII* 16, 3 regna patris [fratris] mariti *XV* 1, 9 propter [praedam, sed propter] dignitatem *XVIII* 3, 7 invadunt, [coniuges ducunt]. et *XVIII* 5, 17 concurrentibus [gentibus] brevi *XXII* 2, 4 mittit. [Ita] uno *XXIII* 1, 17 a Sicilia [in Italiam] traiecit *XXIV* 6, 6 in rupe [undique impendente — maiestatis] undique *XXVIII* 2, 7 sua defendenda [quam aliena appetenda]. Quos *XXXII* 2, 7 obtrectationis [comparavit — nota absolutionis] causa *XXXII* 3, 3 morte

[cruciabatur — nisi morte] praeventus *XXXIII* 1, 3 fortunae [paternae] veterem *XXXIV* 1, 5 mandata [data] sunt *XXXIV* 4, 1 susceperat [et Romae — facinus susceperant,] proditur *XXXVIII* 2, 4 susceptorum [filiorum.] Quod *XXXIX* 2, 9 extinguitur. [Parta igitur] regni *XXXXIII* 3, 2 conditur. [Tunc et — constituitur] tunc et. *Aliis locis, qui nullam omissionis ansam dederunt, ambiguum est, utrum ea, quae in lacunosis codicibus desunt, in plenioribus extant, Iustino an librariorum ingenio tribuenda sint. Cf. prafat.* § 4 didicissent [quo admonerentur] et qui *II* 1, 20 nihilo minus [coli] nisi *II* 2, 4 vehunt, [quibus] coriis *II* 10, 10 deferunt, [qui domi — praeposuit;] adeoque *IX* 7, 3 fratrem [ex noverca susceptum — habuit praeparatos.] Ipsa deinde *X* 1, 3 nihil sibi [ablatum] existimans *XI* 6, 13 ad ceterorum [exemplum] humatos *XV* 4, 5 figura [anchorae] quae *XVI* 3, 1 ante [adversus Demetrium] adsiduum *XX* 2, 14 rebantur [quod petebant] haud *XXII* 7, 10 obiectans [illis nunc — Gisgonis] innocentis *XXIV* 6, 8 accessit [tubarum] sonus *XXIX* 1, 9 in occupando [regno,] ita *XXXI* 3, 1 iuncta [cum] quibusdam *XXXV* 1, 4 quidem [eius] ne *XXXVIII* 4, 10 spatio [per] Illyricum *XXXIX* 2, 3 filiam [Tryphaenam Grypo] nupturam *XXXXI* 1, 12 montes [nix] et *XXXXI* 2, 5 cura [habent] et *XXXXIII* 1, 8 divino [spiritu] inpleta. *Fieri quidem potuit, ut haec quoque in ABCGM neglegentia vel casu exciderent, in DEFL attentiore librariorum cura servarentur aut, si iam in archetypo deessent, ex integriore Iustini codice vel ex ipso Trogo restituerentur: sed pro certis atque indubitatis, ut res nunc est, haberi non possunt, praesertim cum nonnulla ex hoc genere satis firmam interpolationis suspicionem moveant. Cf. I* 3, 3 [lanam] ferrum *I* 4, 12 rogaret [quo suum partum pro illo exponeret] permitteret *II* 14, 2 quoque [in spem pacis amicitiamque] regis *XII* 13, 9 semianimis [tanto dolo]re cruciatus *XVII* 3, 3 absentiam [Troianis temporibus paterno] regno *XIX* 3, 6 praedam [quam] relictis *XXIX* 1, 8 [his regibus pueris] etsi *XXXI* 8, 1 gratulatio [Iliensium ac Romanorum] fuit *XXXIII* 1, 7 defecit, [triste] id *XXXVIII* 5, 5

acerbius [se] in dies *XXXVIII* 9, 3 par[thorum rex — misso] in *XXXXI* 5, 4 [iam] fontium *XXXXII* 2, 8 cum fines [eius] post. *Ac ne quid, quod ad rem pertineat, silentio praetermittam, interdum etiam BC lacunas in AGM non dissimulatas explere aut tegere student. Quae conamina a ceterorum codicum supplementis diversa ut mera librariorum commenta contemnenda sunt. Cf. ad II* 10, 2 gentibus —. Porro *V* 11, 1 moritur — Artaxerxi *IX* 7, 12 parricidium — illum, quo *XXII* 1, 12 experimenta — cum demortui *XXXVII* 3, 1 de regendo — regno *XXXIX* 5, 1 possedisset — testamento. *Perraro eadem verba, quibus DEFL utuntur, ad lacunam explendam adhibent, velut B VI* 8, 9 videretur. [iam litterarum — videretur] unde.

Ex his locis non modo genus codicum duplex esse apparet, sed etiam coniecturam ducere licet, DEFL pleniores, non integriores esse quam lacunosos. Et sic res se habet. Sunt enim, quamvis reliquiis antiquae et bonae scripturae non careant, correcti et multifariam interpolati, contra ii libri, qui lacunas habent, foedissimis quidem mendis inquinati (cf. ad IV 1, 4. *V* 6, 8. *XVIII* 3, 3. *XXIII* 2, 6. *XXVIII* 4, 2. *XXXXIII* 4, 6), *sed ut quisque est antiquissimus, ita maxime ab interpolationibus immunes. Illos igitur* deteriores, *hos* meliores *et habemus et nominamus. Antiquissimi et ad scripturam paene gemini sunt AG. Gissensem ex Puteanei simillimo libro exscriptum esse praeter miram lectionum consensionem demonstrat, quod easdem antiquae orthographiae leges sequitur ac saepe eosdem quos dicunt calami errores habet. Vid. XVI* 1, 9 excussaturus 1, 12 sotius nomini militia 1, 15 cessasse quod omnem 1, 17 sensus est interfectores 2, 1 in eoropam 2, 4 quaerellarum 2, 5 magno seunici ipsius 2, 9 inter satellitis (-tes *G*) ficerat (vicerat *G*). *Marburgensis, quamvis aetate inferior, scriptura tamen proxime ad Gissensem accedit atque adeo XXIV* 4, 9 *adnotationem* de levitate ptolemei et iudicio dardani, *quam Gissensis teste Ottone in margine habet, contextui verborum inseruit. At tamen cum Gissensis a Puteaneo (in hoc XXXXII* 5, 8 *aliquot verba omissa sunt, quae in illo leguntur) et Mar-*

burgensis a Gissensi sat multis locis discrepet (*cf. Otto commentt. critt. p.* 6 *seqq.*), *nec Gissensis a solo. Puteaneo, nec Marburgensis a solo Gissensi pendere existimandus est. Hi codices, si exceperis eos errores, quos incuria fudit, fidelissime scripturam archetypi servaverunt. Guelferbytani BC ex eodem fonte ducti arbitrarias tamen emendationes habent, sed illas his finibus circumscriptas, ut vel vitia in scribendo commissa, quem ad modum in Puteaneo et Gissensi altera manu factum est, corrigere vel corruptelas sive veras sive opinatas tollere, vel lacunas sarcire studeant. Longe alia est ratio librorum DEFL, quos deteriores esse dixi. Quantumvis licet inter se diversi omnes non solum codicem archetypum, sed ipsum Iustinum sibi sumpserint emendandum. Id cum maxime fecerint F et DL, qui ex deterioribus plenissimi eodem fere modo quo ex melioribus AG inter se conspirant, sequitur ut E ab ABCGM propius quam illi absit, quod primum adspicienti quasi sua sponte in oculos incurrit.*

Ac primo quidem dici vix potest, quot additamentis non necessariis orationem eo consilio deformarint, ut eam ad vulgaria grammaticorum praecepta acommodarent aut planiorem illustrioremve facerent. Cf. II 1, 20 regum [tot] saeculorum *II* 2, 7 perinde [aspernantur] ac reliqui *II* 3, 13 in regnum [trepidus] se recepit *II* 4, 26 hortatur comites [in ultionem] *II* 9, 9 non expectato [auxilio] *II* 9, 15 iam [tunc] indoles *V* 11, 11 inter [tot] indomitas *XI* 9, 15 haberi [et salutari] ut *XIII* 1, 10 sed [nec] amici *XV* 4, 23 profligato [hostili] bello *XVIII* 7, 12 civium [tuorum] superbe *XXIX* 1, 11 ultro [etiam] Aetolis *cett. Aliis locis nonnulli tantum ex deterioribus inutile additamentum habent, velut I* 1, 10 hoc occiso [puero *EL.* filio *F*] *I* 4, 4 neque civi [dedit *DL*] filiam *III* 4, 14 cecinisse [ait *DFL*] *III* 4, 16 promiserat [deus *DFL*] *XI* 12, 8 post [tot *DFL*] proelia *XX* 5, 10 quod [lue *DEF*] deseruerant *XXIX* 4, 1 iterato [proelio *EF*] *XXXIV* 3, 7 quod [sicuti *DFL*] iure. *Longius etiam FL abeunt II* 12, 10. *Verbis enim* quam nullae essent hominum adversum deos vires *non contenti*, *sibi indulgentes scripserunt* quanto gravior offensa deorum esset, tanto (ta;

F) nullas esse hominum adversus deos (adversus deos esse homini *F*) vires. *In primis quasdam particulas addere solent, quas non necesse est addi. Vid. adnot. ad XI* 5, 9 longinquae [a] domo militiae *XXI* 5, 8 aut [a] non timentibus *XII* 1, 4 epistulae Antipatri [a *vel* e] Macedonia ei redduntur *XXX* 4, 18 non [ex] arbitrio *XVI* 4, 2 [ad] postremum *XXXXI* 6, 8 usque [ad] flumen — protulit; [atque] ita *XXXXIII* 3, 8 [ad] regem — conveniunt *XI* 10, 11 rectius id eum [in] Tyro — facturum *XIV* 6, 9 [cum *vel* in] veste regali *XXXII* 4, 5 auro suo [in] statuis — infuso *XXXIX* 2, 5 [in] templo — signum — tolli iubet *XXXIII* 1, 3 inflatus [et] oblitus *XXXVIII* 4, 5 non amplius [quam] quinque. *Sed ut quae horum additamentorum ratio sit accuratius ostendam non plura congerens, quam quae res postulat, ex aliquot capitibus ea, quae in DL temere addita sunt in medium proferam: VIII* 1, 6 [et] Phocensibus 1, 13 inter confertissimos [duces] dimicans 2, 7 dignum itaque [credendum est] quia diis 4, 6 ter iam [precio] emerant 4, 8 posuisse [et] orbis — vindices eo [us]que 4, 11 vetat [aut] parare 5, 11 crescit [ex] dissimulatione ipsa dolor [ex] hoc 5, 12 nunc [vetera] tecta *IX* 1, 1 si [sibi] Byzantium 1, 7 ne [in] unius 2, 7 sed [ut] vix 2, 8 putare [e] parvo 2, 14 virtute [et numero] et animo 2, 15 vincuntur. [In eo proelio] viginti 3, 9 proelio [aūt] commisso 5, 3 sed a [rege] victore 6, 1 filiae [sue] et 6, 6 nam [et] perductum 6, 8 [qui] cum variis 7, 10 ipsa [quoque *D*] deinde 7, 12 pendentis [eius *D*] ultionem 8, 3 alios [filios] multos *cett.*

At in ipso Puteaneo et Gissensi, omnium codicum, qui quidem noti sint, antiquissimis additamenta inveniuntur insiticia et a Iustino abiudicanda. Sed haec additamenta eiusmodi sunt, ut fortuito casu in contextum verborum inlata non inserviant orationi vel emendandae vel amplificandae. Ut dittographias (*cf. adnot. ad II* 8, 3. *II* 15, 15. *III* 5, 10. *III* 7, 12. *XII* 10, 2. *XXI* 3, 4. *XXVI* 2, 8) *omittam, in plerisque Iustini codicibus rerum tractatarum indices et adnotationes ad artem vel criticam vel grammaticam, ad verborum interpretationem, historiarum*

cognitionem, rerum aestimationem pertinentes aut margini aut singulis verbis inter lineam adscripta sunt. Sic in A praefat. § 3 *glossa* delegato otio *verbis* se segregati, *I* 7, 5 impulsum metu *voci* perculsum, *V* 10, 2 tyrannis *voci* dominis *et XXIV* 4, 9 *in G argumenti significatio* de levitate ptolomei et iudicio thartani (*in B* de prophetia dardani regis pro levitate ptholomei) *addita est. Tales adnotationes vel inscitia vel incuria librariorum facile in verba Iustini irrepere potuisse apparet et re vera irrepsisse certissimis exemplis ostenditur. Nec quemquam morabitur sive XI* 7, 5 *in GM* huius rei gratia causa, *II* 2, 6 *in A* armenta alimenta, *sive IV* 1, 10 *in ABGM* dantes vergilius in imum, *XII* 11, 7 *in M* nunc bene lenibus verbis, *II* 13, 9 *in A* xerxes fugic, *XXIV* 4, 9 *in M* de levitate ptolomei et iudicio regis dardaniem *legerit. Ceteris enim codicibus comparatis intelleget his locis diversas scripturas aut librariorum glossas e margine in seriem verborum immigrasse. Turbas fecerunt quaedam de rebus grammaticis praecepta in orationem Iustini temere inlata. Cuius rei clarum exemplum I* 6, 6 *in C extat. Nam cum in margine nescio cuius codicis discrimen inter* utrius *et* utriusque *sic factum esset*, utrius aut istius aut illius, utriusque et istius et illius, *scripsit* rogat, si condicio ponatur aut istius aut illius utriusque et istius et illius utrius vite sortem legant. *Hoc exemplo prolato iam nemini dubium erit, quid de similibus locis XI* 7, 13 plaustrum quo vehenti passive regnum delatum (*AGM*) *et XI* 9, 13 ad quas visendas hortandasque commune posuit cum Alexander veniret (*AGM*) *statuendum sit. Cf. adnot. ad utrumque locum. Quodsi his ea addideris, quae ceteri librarii, cum non intellexissent, omiserunt, optimi codices aut unus A servarunt velut AGM II* 7, 9 offenderet *et A XVI* 5, 6 talis, *omnia, quae huc pertinent, attigeris.*

Sequitur locus, qui est de ordine verborum. In his collocandis deteriores codices, in primis DL, saepe sine causa idonea a melioribus discedunt. Illos aut veteres editiones ex iis expressas sequitur Bongarsius. Quo fit ut etiam in editione Duebneri, qui hac in re a Bongarsio pendet, collocatio verborum persaepe mutanda sit. Exem-

plis ex libro tricesimo et tricesimo primo desumptis Bongarsii et Duebneri scripturam et codices, quibus nititur, apposui. *XXX* 1, 5 exercitu in Graecia conducto] in Gr. exerc. conducto *D* (*GM?*) 2, 5 minus poterat quam rex ipse] min. quam ipse rex poterat *DL* 3, 1 belli Punici] Pun. belli *L* 3, 2 parva Macedonum manu] parva manu Macedonum *L* 3, 3 Philippo et Antiocho] Ant. et Philippo *DL* 3, 7 fiducia Romanorum tota Graecia] tota Gr. fid. Romanorum *DL* undique rex] rex undique *DL* 4, 7 hoc bellum fortius] fort. hoc bellum *DL* imperio libertas] lib. imperio *DL* 4, 8 gestarum recentissime] rec. gestarum *DEL* *XXXI* 2, 8 iam bellum] bell. iam *DL* 4, 2 opus hoc] hoc opus *Bong Dueb* 4, 4 legatos ad Antiochum] ad Ant. legatos *DL* redderent regi] regi redderent *E.* regi facerent *DFL* 4, 6 eum timide] tim. eum *DEL* 4, 10 Asiam ingrediendi] ingred. Asiam *DL* 5, 1 remoto Annibale habuisset] hab. rem. Hannibale *DL* 5, 2 exilium sibi] sibi exilium *DL* 5, 9 umquam se] se umquam *DL* 6, 7 spem illi] illi spem *E* 7, 4 Antiochus ad eos] ad eos Ant. *Bong Dueb* (ad eos *om. DL*) filium ipsius] ipsius filium *D* (ipsius *om. L*) 8, 8 Romanos neque] neque Romanos *DL.*

Pergimus ad immutationes verborum, quae multae et variae in deterioribus libris mss. inveniuntur. Librarii non solum corrupta mutant, ut ea emendent, sed etiam recta et integra, ut orationem elegantiorem planiorem plenioremve reddant. In sollicitandis integris verba, quae aut improbant aut non intellegunt, ad arbitrium suum cum aliis verbis aut diversae aut eiusdem fere significationis commutant. Ut primum ostendam, quo iudicio et quo successu in convertendis synonymis usi sint, locos aliquot ex primo libro afferam: *I* 5, 4 tempora] tempus *DL* 5, 5 regno] regio iudicio *DL* 5, 8 deinde] demum *DL.* admonitus — ablegatus] admotus — relegatus *DL* 5, 10 ferri] fieri *DFL* 5, 10 addita] addita sunt *DL.* venatoris] venationis *DL* 6, 1 eadem] eandem viam *DL* 6, 5 fecissent] effecissent *DL.* 6, 6 ponatur] proponitur *DL* se secutos] si secuti sint *E.* se ipsum secutos *F.* secuturos *DL* 6, 10 de tergo ponit] a tergo posuit *DL* 6, 11 denuntiat] nunciat *DL.* inventuros] venturos *DL* 6, 13 occurrunt] occurrerunt *DL* 7, 1

praeposuit] praeponit *DL* 7, 3 deinde] demum *DL*. igitur *EF* 7, 10 in Croeso] in eum *DL* crudelius] crudeliter *D* 7, 12 cauponas] cauponias *DL* 7, 15 deperibat, praedicare omnibus solebat] nimium diligebat omnibus praedicabat *DL* 7, 17 ostendit] demonstravit *DL* 8, 1 infert] intulit *DL* 8, 2 faciliorem] feliciorem *D* 8, 9 circumvenit] circumdedit *DL* 8, 10 acceptum] exceptum *DL* 9, 6 adversus] contra *DL* 9, 12 permittunt] remittunt 9, 15 quaerit de filia] quaerit a filia *DL* 9, 18 sacramenti religione obstringit] sacramento religionis obstrinxit *DL* 9, 22 transfoderent] occiderent *DL*. *In primis vocabula rariora aut ad intellegendum difficiliora cum usitatis commutant velut II* 3, 8 lenonibus *cum* legatis (*DEFL*), *XI* 13, 3 aestu *cum* metu (*EF*), *XIII* 3, 2 mititibus *cum* peditibus (*L*), *XVI* 5, 15 occupatur *cum* obtruncatur (*DEL*), *et vulgares verborum formas et constructiones insolentioribus substituunt. Cf. I* 9, 8 in femur — vulneratus] in femore — vulneratus *DL* *I* 9, 13 indulgentiae largitionibus] indulgentia et largitionibus *DFL* *I* 10, 19 non — confidant] ne — confidant *DEFL* *II* 6, 5 glandem vescentibus] glande vescentibus *DEFL* 15, 6 in legatione] in legationem *DEFL* *V* 6, 6 eaque in colluvione] ex qua colluvione *DFL* *V* 9, 7 crudelis casus miserantium] crudelem casum miserantium *DL* *VIII* 2, 6 quod — debuit] quod — debuisset *DEL* *IX* 2, 7 alimentis exhibeat] alimenta exhibeat *DEL* *IX* 3, 5 veluti vicinum incendium belli] vel. vic. incendium bellum *DL* *XI* 14, 5 non militis] non militum *DEFL* *XII* 7, 9 non poterat] non potuerat *DEFL*. *XIII* 7, 2 accepturum] accepturus *DFL* *XVI* 4, 2 cum plebs — inpotenter flagitarent] cum plebs — impudenter (*DF*) flagitaret *DEFL* *XXI* 4, 7 in crucem figitur] in cruce figitur *DEFL* *XXIII* 1, 10 praedare] praedari *DEFL* *XXIII* 1, 14 qua victoria] cuius victoria *DL* *XXIV* 6, 5 ut qui — solent] ut qui — soleant *DEL* *XXIV* 7, 9 milites erant] militum erant *DF* *XXV* 4, 8 cum sexagesimo] cum sexaginta *F*. solus *DL* *XXIX* 1, 8 intenti] intentis *DEFL* *XXXI* 6, 2 non tantum — quam] non tam — quam *DL* *XXXVIII* 4, 10 tantoque — quod] tantoque — quanto *DFL* *XXXVIII* 3, 6 intellecto] in-

telligens *DL* XXXVIII 9, 9 in exprobrationem] ad exprobrationem *DL*. *Interdum etiam, ubi in melioribus codd. eadem vox repetitur, alterutro loco aliam eiusdem significationis vocem inferunt. Cf.* II 10, 14 servo perferendas tradit iusso magistratibus Spartanorum tradere] s. p. t. i. m. Spartanorum reddere *DL* II 11, 15 statim arma capiunt — statimque regis praetorium petunt] raptim arma capiunt *cett. DL.*

Deinde recta atque integra ita mutant, ut verbis, quae in melioribus libris leguntur, alia diversae significationis supponant verumque, quod quaerunt, ipsi expellant. Cf. adnot. ad I 6, 16 eumque ducem genti — praeposuit 7, 3 iam desolatus 9, 23 fortuna tamen ita regente *II* 2, 9 pellibus tamen ferinis ac murinis utuntur 4, 6 ausae rem publicam augere sine viris 10, 20 naves quoque decies centum milium numero 13, 10 res — aestimatione sortis humanae rerum varietate miranda *IV* 3, 5 quod Asiam Graeciamque penitus occupaverant 4, 8 audito genere belli iam inclinato statu 5, 3 esse domi graviora et forsitan infeliciora bella *V* 5, 6 fecisse — ideo tantum *VI* 4, 4 ex finitimis incrementis *IX* 6, 6 scortorum iure 8, 6 divitiarum quaestus quam custodia sollertior *XI* 3, 1 sub Aeacidarum gente 9, 14 non mortem, sed — dilationem mortis deprecantur 10, 2 magnificentiam plurimum sectari 15, 13 porrexit manum expiravitque *XII* 2, 8 locum qui repetissent 4, 1 nomen eiuraret 4, 4 simul ex labore militiae molliorem fore dulcedinem uxorum 5, 1 non regio, sed hostili odio saevire 8, 15 si non militibus vel ipsi sibi parcat 14, 7 nec aliter ferri nisi in ungula equi poterat *XIII* 1, 15 Macedonia provincia 4, 24 haec divisio — incrementorum memoria plurimis fuit *XIV* 6, 12 compsisse insuper — capillos *XV* 3, 2 ut animi magnitudine philosophiam ipsam — vicerit *XVIII* 2, 9 ominis causa 3, 12 spectantibus aliis *XIX* 3, 10 inter hostium exercitus locatos *XXI* 5, 9 licet tyrannis semper vitiis abundet 6, 2 urbs auctorum originis suae *XXII* 5, 7 et in repentino Poenorum metu non modicum momentum 6, 5 cum XXX milibus paganorum *XXIV* 4, 6 omnia ferro prosternentes 8, 3 simul et ipse vates *XXV* 3, 8

ac fugae solitudinisque 4, 2 qua tulisset imperium *XXVI* 3, 4 animis placere socrus *XXVIII* 3, 12 imperare illis nesciat *XXIX* 2, 5 quanto promptius nobiliusque 3, 4 quia — invicta robustior sit *XXX* 2, 4 non contenti 4, 6 orientis finem 4, 9 ne Annibalem quidem Alexandro — postponendum *XXXI* 6, 5 prima belli condicione 8, 8 Romanos neque — animis minui 8, 9 muneris Romani aptiorem Asiam quam possessiones voluptarias *XXXII* 1, 6 seu verecundia *XXXIII* 2, 4 ad suos *XXXIV* 1, 5 traicerentur *XXXVI* 1, 10 post haec 3, 2 nomine arcus *XXXVII* 3, 2 fugientem ceperant 3, 4 nemine sentiente *XXXVIII* 2, 8 itaque rex — statuitur 4, 7 idem Galli occupavissent 4, 14 et gravius — urbem premi 5, 10 ventum obviam in eo nunc 6, 1 hac saepe arte grassatos 7, 10 quin experiantur 8, 5 in regnum moverant 10, 2 sed per luxuriam *XXXIX* 1, 5 composita fabula 1, 9 ius autem omnis imperii *XXXXI* 1, 8 opulentissimum illud urbium — imperium. *Quo audaciae in verbis mutandis ob levissimas causas progressi sint, uno etiam exemplo ostendam. Cum XVI* 4, 13 quodsi — arbitrarentur, abiturum cum militibus *pro* abiturum *in A* habiturum, *in GM* habitaturum *scriptum esset, D litteram temere additam delesse parum habuit: scripsit* quodsi arbitrantur, habiturum arbitrium cum militibus *cett.*

Pervenimus ad verba iam in veteribus codicibus gravius affecta. Haec recentiores librarii et de ductu literarum et de sensu, qui requiritur, nimis securi saepe tanta temeritate immutant, ut ea non sanasse, sed magis etiam corrupisse putandi sint. Proinde in emendando Iustino via atque ratione procedere non possumus, quin veteris scripturae vestigia persequentes inde quid verum sit eruere studeamus. Rem sic se habere coniecturis ab aliis editoribus recte receptis confirmatur nec iis, quas ipse recipiendas esse censui, refutatum iri spero. Cf. adnot. ad II 3, 10 ducem insolentia adversus inopes occupasse bellum 6, 12 satio Eleusine a Triptolemo reperta 9, 20 Persae seu proelio sive naufragio 10, 14 easdemque cera superinducit delita *IV* 1, 4 spiritu cum igne in materia luctante 1, 9 quod nusquam latius torrens fretum *V* 1, 1

COMMENTARIUS CRITICUS.

A = Puteaneus
B, *C*, *D* = Guelferbytani
E, *F* = Dresdenses
G = Gissensis
L = Lipsiensis
M = Marburgensis

Dett = deteriores (*DEFL*)
O = mei codd. omnes
R = reliqui praeter allatos
Bong = ed. I. Bongarsii, Paris. 1581
Dueb = ed. F. Duebneri, Lipsiae 1831
*** = litterae erasae.

IN PRAEFATIONEM IUSTINI.

praefacio *A* § 1 sive aemulatione *Bong Dueb E.* seu ***mulatione *A.* saeu aemul. *G.* seu aemul. *R* grecas et *A* historias orbis *AC.* orb. hist. *Bong Dueb R* grece greca *A* animi et operis *Dueb e coni. I. F. Gronovii.* an. et corporis *Bong O. Trogus adgressus est rem* magni corporis *i. e. magnae amplitudinis, ex quo Iustinus* breve florum corpusculum *fecit. De diversa genetivi ratione cf. VII* 6, 3 inopia continui belli et exhausti regni § 3 inter se segregati *Bong e duobus mss.* inter sese gregatim *Dueb F.* inter s* ccegregatio *A* (*int. lin.* delegato otio). inter se gregati *G.* inter se congregati *C.* inter se gregatim *MDEL.* iter segregatim *B. Lectione cod. B* et quae historici Graecorum, prout commodum cuique iter, segregatim *cett. exprimitur peregrinationis imago, quae saepius Iustini animo obversata est, velut XLIII* 1, 1. *XLII* 2, 7. *At tamen scripsi* inter se segregati, *quo AG ducunt. Scriptores Graecorum inter se discesserunt in singulas partes* (*cf. Handii Turs. III p.* 399) *omissis quae sine fructu erant i. e. quibus non delectabantur. Cf. Cic. de orat. I* 3, 9 difficile est enumerare,

quot viri — fuerint, qui non una in aliqua re separatim elaborarint, sed omnia quaecumque possent — comprehenderint occupaverant *A* (rant *in ras.*). occupaverint *BGM.* occuparunt *CF.* occupaver't *R* omisis *A.* admistis *coni. I. F. Gronovius* et seriae *A* § 4 voluntate iocunda *A* Graeca *Bong Dueb BDFL.* grecae *G.* graece (*vel* grece) *R.* Graece didicisse *fere idem est quod* Graece scire didicessent *A* quo admonerentur] *om. ABCGM* et qui] t qui *in ras. A* § 5 quod ad te non *Bong Dueb O. Post* ad te *Cracov.* imperator, *edd. vett.* imperator Antonine *addunt. Aliquid eiusmodi excidisse veri simile est* non tam cognoscendi magis quam *Bong ABCGMDL.* tam *om. Dueb E.* magis *om. F*, *ego uncinis inclusi. Vereor tamen ne a Iustino profectum sit; similia enim apud hunc aliosque scriptores inveniuntur, velut* non inventione earum magis quam exemplo clarior *III* 2, 7. nec a debitoribus magis quam creditoribus gratius accepta *XII* 11, 2. quos maior sollicitudo cruciabat non tam ne ipsi quaesitas opes amitterent, quam ne pristinas Athenienses reciperent. *VI* 3, 9. *XXIX* 2, 6. *Liv. XXV* 40, 8 dux Poenus Syracusanusque non consilio Muttinis quam fiducia magis ausi egredi. *C. Lachmannus Mus. philol. III p.* 614 *coni.* quod ad te non tam cognoscendi, magister, quam emendandi causa transmisi reddendam rationem *E.* redd. operam *R.* '*Putat ita exigendum otium, ut etiam quod per illud feceris opus appareat.*' *I. F. Gronovius ad Liv. III* 63, 3 putat te *AGM.* putat in te *B.* putat ita *C.* putat apud te *R* rationes constarent *E.* ratio constaret *R* § 6 obtrectacionis *A* indistriae *A*

IN LIBRUM I.

1. § 1 gencium *A* fastigium] f *in ras. A* spectatat**. inter *A* § 3 finis *A* § 4 gentium *E.* gentilibus *BCD.* gentibus *R* § 5 populis *A corr. m. pr.* lybiae *A* § 6 Vexoris *Bong.* Sesostris *Dueb.* vezoris *A.* vizosis *G.* vizozis *M.* uxores *B.* viso rex *C.* vexosis *E.* vesores *R. Apud Arrianum in Parthicis* (*Phot. cod. LVIII*) *extat* ἐπὶ Σεσώστριδος τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέως καὶ Ἰανδύσου τοῦ Σκυθῶν, *apud Iornandem Get. c.* 6 Tanausis Getarum rex Vesosi Aegyptiorum occurrit. *I. Vossius secundum Diodorum coni.* Sesosis. *Quae Herodotus* Sesostridi,

Diodorus Sesosidi, *eadem fere Manetho ap. Ioseph. contra Apion. I* 15 *regi tribuit, qui* Sethos *vel* Sethosis *nominatur. Hic postea* Aegyptus *et frater eius* Armais, *quem Eusebius ex Aegypto in Graeciam aufugisse ibique regnasse tradit*, Danaus *appellatus est* (*Manetho l. l.*). *Vide igitur ne sub variis librorum corruptelis* Sethosis *vel* Sethos rex *lateat* aegyptis et scytiae *A* crestaneus *E.* rex thanaus *DF.* rex tanaus *R. I. F. Gronovius coni.* r. Iandus, *Gutschmidius* r. Iandusis § 8 sequentes *A* populus *A corr. m. pr.* § 9 postremom *A* (v *sup.* o) illi bellum cum Zor. rege Bactr. fuit *Bong Dueb.* bellum illi fuit cum zor. r. bactr. *O* zorobasta *E.* zoroaste *L.* zoroastre *R* artis *A* § 10 impubere adhuc *Bong Dueb.* adhuc imp: *O* ninyo *A.* nina *B.* nyna *F.* nino *DEL.* ninia *R* samiramini *A.* semirami *C.* semyramy *F.* samiramide *G.* semuramide *B.* semiramide *R*

2. § 1 haec nec *Bong Dueb DFL.* haec neque *R* inmaturo * ausa trudere *A* § 2 mediocres *A* lineamentorum *Bong Dueb.* liniament. *O et sic ubique* § 3 brachia *A* ac crura *Bong Dueb D.* et crura *R* calciamentis *AGM* (calceam.). mẽntis *C* (*in marg.* genus vestis). virilis vestis *BD.* virillis vestis *in litura L.* velamentis *Bong Dueb EF. Salmasius ad Spartiani Alex.* 40 *p.* 976 calciamentis *tuetur et 'fascias crurales et feminales' explicat.* Velamentis *a libris mss. fidem nullam habet. Quare temere factum, quod Brissonius in Isidori Origg. XIX* 23 *cum esset* Persae bracchia et crura liniamentis, caput tiara tegunt *ex Iustino* velamentis *intulit; scribendum potius* linteamentis capud thiara *A* tenit *A corr. m. pr.* § 4 initiis ** sesum *A* (iis s *in ras.*) § 5 fatetur] f *in ras. A* quẽ ne *D.* quave causa *E.* quemve *R. Vix defendas* quemve. *Wopkensius coni.* quemque § 7 arenati vice *Dueb ex coni. Salmasii.* harenae vice *Bong* (*e cod. Cuiac.*) *E* (arenae). harenae pice *A.* harena pice et *C.* hárena pice *R* (arena *F*) interstrata *A* passim invenitur et erret (i *int. lin. sup.* et) xae statuae *A.* passim inv. et erecte statue *GM.* passim inv. eterra estuat *D.* passim inv. et e terra estuat *L.* passim et erecte statue *B.* passim erecte statue *C.* passim e terra exaestuat *Bong Dueb EF. Ex optt. codd. vestigiis scripsi* passim invenitur et e terra exaestuat *i. e. passim inv. e terra exaestuans. V. Handii Turs. II p.* 474, 10. *De particula* et *semel exarata cf. quae ad V* 6, 8 *attuli* § 9 In-

diae *Bong.* indis *O* (yndys *F*) quo praeter *Bong Dueb BCD EFL.* quos quod praeter *A* (*sed* quod *del.*). quos praeter *GM* § 10 duo (duos *Bong.* quos *F*) et quadraginta *Bong Dueb EF.* duo (duos *BC*) et XXX *R* § 11 filius] ius *in ras. A* § 13 postea syrii *A*

3. § 1 sardinapallus *A.* sardanapallus *BCG.* -paldus *M.* -palus *Bong Dueb R* § 2 arbatus *B* (ces *int. lin. sup.* tus) *E.* arbattus *F.* arbactus *R* aegrae obtenuisset *A* purpuram *Bong Dueb DEL.* purpuras *R* (purpulas *F*) § 3 tractantique lanam ferrum et arma habentes *Dueb EFL.* t. l. f. e. a. portantes *Bong D e corr.* tractantesque ferrum et arma habentes *R* (*D m. pr.*) se et parere *A* mallit *A* § 5 se recipit et *Bong.* se cep̄ ubi *B.* se recipit ubi *C.* se recepit ubi *R* § 6 assyris *A*

4. § 2 palmites *A* abumbraretur *A corr. fort. m. pr.* § 3 arioli *A* nepotem ** ei *A* § 4 filiam *Bong Dueb.* filiam suam *O* (neque civi — med. viro *om. C*) nepodi *A* tunc temporis *Bong Dueb DEFLM.* tum temp. *ABG* § 5 ac ne sic quidem *Bong Dueb E.* ac ne sit quidem *F.* ne sic quidem *A.* nec sic quidem *BM.* nec siquidem *CGDL* somni *A* sub *DEFL.* soli *A.* solis *B.* solius *R* § 6 regis amico et *Dueb E.* amico et *om. R* arcanorum participis conscio veritus *A.* arc. participus ver. *G* (conscio *margini adiectum erat, sed a rec. m. erasum*). arch. participiis conscio ver. *M.* arc. (arch.) participi is ver. *R.* conscio *explicatio vocis* participi *esse videtur, nisi forte* participi. Is conscius veritus *legendum. Cf. VIII* 2, 4 § 7 quo a patre *G.* quoniam a p. *B* (qnī) *C* (quò) *EM.* quam a p. *R* § 8 filius natus erat *Bong.* natus erat fil. *F.* natus fil. erat *R* § 9 praecibus *A* afferri *Bong.* praeferri *AGM* (pref.). proferri *CE*: perferri *R* § 10 praecibus *A* § 11 misericordiae *A* § 12 in manum *O. Cf. IX* 3, 2 manum ad caelum tendens veluti] ti *in ras. A* puer adlusit *Bong.* puer *om. O* infantis *om. Dueb DL* pastorem uxor ultro rog. *Bong Dueb E.* past. ultro rog. uxor sua *L.* ultro past. rog. uxor sua *F.* past. ultro rog. *R* [quo suum partum pro illo exponeret] permitteret[que] sibi *Bong.* [quo] s. p. p. i. e. p. s. *Dueb.* permitteret sibi *C.* permitteretque sibi *ABGM.* quo permitteret sibi *D.* partum pro illo exponeret quo permitteret sibi

L. p. p. i. e. permitteretque sibi *F.* ut suum pro illo exponeret permitteretque sibi *E.* *Ego C secutus omisi ea verba, quae a Bongarsio uncinis inclusa sunt**) *et in ABGM excepta una* que *particula non extant. Nam facile ex ceteris intelleguntur. Cf. VII* 3, 7 eosque petulantiam legatorum ferro — conpescere iubet. Atque ita interfectis omnibus *cett. Accedit quod Iustinus post rogandi, precandi, orandi alia eiusmodi verba solo coniunctivo uti solet. Cf. VII* 3, 4 rogat — abiret. *XI* 4, 6 rogat — parcat. *I* 6, 13 orant — revertantur. *V* 10, 3 orat — misereantur. *XI* 12, 1 precatur — faciat. *I* 5, 9. 10, 19. *II* 11, 5 *et* 11. *XXVIII* 2, 13. *II* 15, 8 *et* 15. *XII* 8, 10. *XXVIII* 1, 6. *XXX* 3, 3. *XXI* 1, 2. *Particulam* que *intulisse videntur* permitterent *aeque ac* rogarent *ab* ut *pendere rati. Cf. ad* 5, 4. *Ceterum non valde repugnabo, si cui* permitteretne *pro* permitteretque *scribere placuerit* § 14 nutrici ** *A* Sp. postea nomen fuit *Bong Dueb L.* postea sp. nomen fuit *F.* postea nomen sp. fuit *R* (Spacos *Bong B* (t *sup.* c) *E.* spergos *DL.* spargos *R*) qua *A.* qz *BDF.* quia *R*

5. § 2 caecidisset *A* quaerella *A* est regi delata *Bong Dueb.* astiagi regi del. *E.* regi del. est *B.* regi est del. *DL.* regi del. (*om.* est) *R* § 3 puero interrog. *A.* p. interrogatoq; *BC.* p. et interrogato *R* § 4 vultus similit. *B.* vultus et similit. *R* § 5 defuctus *A* (uc *ras.*) dumtaxavit *A* § 6 harpago *EFL.* arpago *R* suo] s *in ras. A* § 7 arpagus *A* § 8 ut adlegatus *A* in Persas ab avo *Bong F.* ab avo in Persas *R* § 9 exercituum *A* § 10 epistolam *A* ferre nequiebat *A* exenterato *Dueb BDEL* inseretur *A* Persas] *prius* s *ras. A* ferendas *A* (v *sup.* a) ser*vo *A* speciae *A* venationis *Dueb DL.* venatoris *R* (venato *ras. A*)

6. § 1 iusus est *A.* est *om. BCGMEF* § 2 rur*iter *A* sybaren *AGE.* Sybarem *Bong L.* sibaren *C.* siraben *B.* sibarem *MD.* sabarem *F.* Soebaren *restituit Vossius e Ctesiae* Οἰβάρης. *Cf. I* 7, 1 § 4 secur. adesse *Dueb E.* secur. esse *R* et in silvam *A* § 5 ad paratas epulas *Bong BG* (aep.) *M.* adparatis (app.) epulis *R* (p *sup.* d *et* aep. *A*). *Cf. Liv.*

*) *'Quaedam in uno tantum manuscripto reperta, eaque non ita probo, inclusi hac nota* []'. *Bongarsius ad lectorem p.* 7.

XXIII 4, 3 adparatis accipere epulis *ibiq. Drak. Cic. in Cat. II* 9, 20 § 6 deinde cum *Bong Dueb BDFL.* dein cum *R* proponatur *Bong.* proponitur *DL.* ponatur *R* externę laboris *A* se seeutos] se *in mai. ras. A* § 7 Medis bellum *Bong Dueb F.* bellum medis *R* § 8 in Harpagum *Bong F.* in arpago *R* (harp. *M*) committet *A* § 9 regysque *vel* regiisq. *A* defectiones *A* § 10 rep. alacrius cert.] r. acrius c. *coni. Nipperdeius* a tergo *Bong DL.* de tergo *R* § 11 denunsiet *A* (a *sup.* e) ni] ne *A* etiam post *Bong DL.* etiam *om. R* § 13 pulsa itaque *Bong Dueb DEFL.* pulsataque *R* cederet] cccederet *A. An fuit* recederet? § 14 velint *Bong Dueb.* velēt *DL.* vellent *R* § 16 maximae genti *Bong Dueb DEFL.* decimum g. *BC.* ducem g. *R. Cf. II* 3, 10 tam opulenti populi ducem hircanorum *A* Medorum imp. *Bong Dueb DL.* imp. medorum *R* annos CCCL *Dueb.* annis CCCL *R*

7. § 1 soebarem *AG* (*m. pr.*). Soebaren *Dueb.* sebarem *E.* sibarem *BCD.* Sybarem *Bong R* § 2 conditionem *A* § 3 domitis demum *Bong Dueb DL.* d. igitur *EF.* domitisque deinde *C.* domitis deinde *R* et divitiae *Bong.* divitiaeque *O* iam de se solicitus *Bong E* (sollic.) *FLD* (*e corr*). iam ac desolatus *Dueb B.* iam desolutus *AGM.* iam desolatus *R* § 4 in lybiam *A* § 5 percussum *Bong BCM.* piculum *F.* perculsum *R* § 6 mitior victoria fuit *Bong Dueb DEL.* m. fuit vict. *F.* vict. fuit *om. AGM.* fuit *om. B. Longius abit C, qui haec habet* periculi fuit cyro tanto et micior factus est chreso. et vita. *Scribendum* tanto et mitior victoria (*vel* victor). *Utrumvis, seu* victoria *sive* victor *placet, post v.* mitior *facile excidere potuit. De structura verborum cf. VI* 3, 10 quanto maius proelium fuit, tanto et clarior victoria Cononis § 7 parte sed *AGM.* parte sed et *B.* parte et *C.* partes et *R* urbs vero et *A.* u. viro et *GM.* urbe vnacio *B.* urbis viro *C.* urbs Barce *Bong D.* u. berce *L.* urbem bercię *F.* urbs arazon *E.* urbs Barene *coniecit Bongarsius, restituit Dueb.* καὶ ἔδωκε Κῦρος Κροίσῳ πόλιν μεγάλην Βαρήνην ἐγγὺς Ἐκβατάνων *Ctesias* concesa *A* (cessa *B.* concessit *F*) § 10 in Croesum *Bong.* in eum *DL.* in croeso (*vel* creso *vel* chreso) *R* § 12 et aequi *A* ademptib; sicque *A.* adempti sunt sicque *GM.* ad. sunt iussitque *B.* ad. st' iussique *F.* adempti iussique *R* caupones *B.* cauponias *Dueb DL.*

cauponas *R* ludicras] cras *in ras. paulo mai. A* exercvere *A* (v *inlat. fort. m. pr.*) § 13 et sic gens *Bong Dueb.* ac sigens (c *sup.* ig) *A.* ac si gens *E.* ac sic gens *BCDFL.* ac sic (*om.* gens) *GM* mollitiae *A* luxoriaq. *A corr. m. pr.* praestiterant *Bong Dueb EF.* -terunt *R* luxoriam *A* § 14 Candauli] cant*ccılli *A* § 15 quam — deperibat *F.* qua — peribat *C.* qua — deperibat *ABGME. in alia abeunt DL. Cum* m *praegrediatur*, in qua — dep. *in archetypo fuisse suspicor* consciencia *A* § 16 silencium *A* § 17 adfirmacioni *A* § 18 velut *A.* veluti *Bong Dueb R* § 19 nupciarum precium *C, quod I. F. Gronovius coniecit.* n. praemium *R. Pro nuptiali dono fuit caedes Candauli, qua Gyges nuptias sibi cum eius uxore effecit. Haec igitur* mariti sanguine dotata *esse dicitur. Cf. Cic. pro Cluentio* 9, 28 itaque nubit Oppianico continuo Sassia —. nec mirum, quae se non nuptiarum donis, sed filiorum funeribus esse delinitam videret sanguini *A*

8. § 1 in potestate *A* scytis *A* § 2 Scyth. regina *Bong DL.* reg. scyth. *R* (scytarum *A*) tamyris *ACG.* thamiris *B.* tamirys *M.* thamyrys *F.* thamaris *DEL.* Tomyris *ex Graecis Dueb* axis *E.* Araxis *Bong Dueb R. Fluvius, quem Cyrus transiit, alius esse non potest quam* Oxos (*hodie* Waksh). *Quare cum in E* axis *extet, auctore Gutschmidio ex ms. Bong. et Bodl.* Oaxis *restitui* et ostibus *A* § 4 scytiam processiset *A* deseruit sed ita *A* § 5 nonciatum *A* ad*uliscentulum *A* tercia *A* § 6 Cyri castra *Bong Dueb DEL.* castra cyri *R* rei] et *A* adhuliscens *A* omisis *A* § 7 scytae *A* (h *sup.* cy) § 8 securos *F.* saucios *R* interficit *Bong C.* interfecit *R* § 9 doleret *Dueb.* dolendum *O* tameris *A* dolore *A* hostesquae *A* § 10 diffidencia *A* ungustias *A* § 13 coici *A* § 14 annos *Bong BE.* annis *R* successu **** admirabiliter *A*

9. § 2 offessus *A corr. m. pr.* apes *A.* seraptis *C.* apis *R* § 3 Hammonis *Dueb.* hamonis *F* (–nys) *M.* ammonis (amonis) *R. Bongarsium et optt. codd. secutus ubique* Amilcar, Ammon, Annibal, Anno, Asdrubal *scripsi, Duebnerus litteram* h *praemisit. Quod semel monuisse satis habeo* exercitum] m *in mai. ras. A* § 4 mergim *ACM.* mergym *G.* mergin *E.* mergidē *B* (*in marg.* mergim) *DL.* mergydem *F.* Smerdim *Dueb*

§ 6 relegionis *A* § 7 magum] magnum *A* dilegit *A* Cometen *Bong Dueb AGME*. cometem *BC* (-tē). comētī *D*. comēti *L*. comytyn *F*. *Cum Persarum* Gammâta *sit*, *auctore Gutschmidio* Gometen *scripsi* § 8 in femore *Bong DL*. in femur *Dueb R*. *Cf. Liv. epit. LII* in caput graviter vulneratus sacrilegii perpetrati *Bong Dueb DL*. perp. sacril. *R* § 9 Smerde *Dueb*. mergide *O* (-gyde *F*) oraposten *BC*. oropaston *E*. oropastam *F*. oropastē *D*. oropasten *R* § 10 et oris *Dueb DEFL*. decoris *A*. decorus *R* liniamentis *O* pro Smerde *Dueb*. pro mergide *O* (*om. F*) oropastes *CDL*. horopasta *F*. oropasta *R* § 12 tributa —remittunt *DEL*. tributa — permittunt *R* (pmictūt *F*). tributi — remittunt *coni. I. F. Gronovius*. *Sed cf. II* 4, 11 virgines — non otio — sed armis — exercebant. *XI* 4, 8 pretium non ex ementium commodo, sed ex inimicorum odio extenditur. *XI* 9, 14 non mortem, sed — dilationem mortis deprecantur § 13 indulgentia et largitionibus *Bong DFL*. indulgentiae largitionibus *R*. *Cf. Wopkensius*. *II* 1, 14 primordii origo. *VII* 2, 6 gloria bellicae laudis. *XVI* 1, 15 stirps regiae subolis. *XXXI* 6, 3 adsentationum adulationes. *XXXVIII* 3, 7 beneficiorum munera § 14 othani *DL*. ortany *F*. ostani *B*. hostani *R*. Ὀτάνης *Herodotus* coniectura *E*. coniecturas *AGM*. coniecturis *Bong R* § 15 regis filius *Bong Dueb DL*. regis *om R* § 16 recludebantur *BCF*. recludantur *R* § 17 dorm. caput *Bong DL*. caput dorm. *R* § 18 deinde *Bong Dueb BDEFL*. dein *R* § 19 continentie dato *A* quemquam (quenq.) *DL*. quemcumque *R* (quecumq. *M*) § 20 interfectis ** ad *A* § 22 cobryas *AF*. cobrias *BCG*. cobyyas *M*. gobrias *D*. goblias *L*. gabrysas *E* adici *ABGM*. adduci *F*. adigi *R* ita rege***ti *A* (*int. lin.* n). ira regente *D*. ictum regente *Dueb F*, *quod coni. Bong*. ita regente *R*. *Cf. XI* 15, 2 ita dis inmortalibus vindicantibus

10. § 1 recepti *Bong Dueb*. receperati *A*. receperat *GM*. recuperati *R* principium *Bong A*. principum *R* § 2 itaque *A*. ita *R* § 6 erat *Bong Dueb BCDEL*. et erat *R* darius *A*. *Sic semper Bong Dueb; in AG perpaucis locis exceptis* dareus *extat* hy*pstapsi *A*. hiiptasi *G*. hyiptasi *M*. iptapsi *B*. ydapsi *C*. histaspi *DE*. histhaspi *L*. hystapys *F*. Hyptasi *Bong* victoria *A* § 8 Darei] dares *A* equus eius *A*. eius *om.*

R domino] duo *ut vid. A a pr. m.* (dño *B*) § 9 fuit audito auspicio ut *Bong Dueb BCGM.* ut *om. A.* fit ut aud. ausp. *L.* fuit ut aud. ausp. *DEF. Hoc verum esse videtur;* ut *post* fuit *facile excidere potuit* desilerent *A.* desilirent *CG* (*m. pr.*) *M.* desilierint *R* § 11 collocatum *ABGM.* collatum *R* § 12 tantā paciēciā *unus C* cessisse *E.* gessisse *R* eos regnum quod *C.* eos quod ut *R* § 13 dario *A* § 14 Cyri regis *Bong Dueb DL.* regis *om. R* § 15 Zophyrus *Bong AC.* zophirus *BGM.* sophyrus *F.* zopyrus (zopirus) *R* lacerari] laceri *A* praecidit *Dueb E.* praescidi *CM.* praecidi *R* § 17 hinnitu] tu *m. alt. ut vid. A* § 19 ne — confidant *Dueb DEFL.* non — confid. *R. Negatio pertinet ad* magis § 21 consulto *Bong.* ex consulto *O* § 22 at postremo *Bong.* ad postremum *Dueb DFL.* ac postremo *R* exercituum *A* (*alt.* u *puncto notat.*) dario *A* § 23 darius *A* referetur *Bong Dueb CEF.* infertur *B.* refertur *R*

IN LIBRUM II.

1. § 2 virorum imperio *Bong.* virorum *om. DL.* imperio *om. R* § 3 regna] regina *A* condiderunt *AL.* condiderint *R* § 4 res gestae** *A corr. m. pr.* § 5 schytarum *A et sic in seqq. quoque* quanquam *A* § 7 ardore *A* praemerent *A* § 8 feratior *A* (f *in ras.*) § 9 homines] s *m. alt. in ras. A* edocari *A* § 10 temperamentam *A* (v *int. lin. sup.* a) § 11 religionibus *A* (li *eras.*) distincxit *A* patiënciam *A* anim. quaeque *Dueb.* anim. quoque *O* § 12 atque frugum *Bong Dueb.* et fr. *L.* ac fr. *R* pro regionum *Bong Dueb DEL.* pro locorum *F.* pro rerum *R* conditione *A* aptae *A* § 15 si ignis] signis *A* sedem] se idem *A* § 17 summersae *A* aeditissimam *A* § 18 animalia] *medium* a *m. alt. in ras. trium litt. A* § 19 ediciorem *A* maraeutim *A.* mareotim *GM.* mananti *B.* mare otieum *C.* meotida *DL.* meotycum *F* (*om. seq.* tum). maeotim *E* § 20 quae cum tot regum *F.* cum *om. R* tot saeculorum (sec.) *Dueb DEFL.* tot *om. R* (seculorumque *B*) extructa *E.* ĩstructa *DL.* structa *R* conscissa *Bong B.* concisa *R* nihilhominus *A* coli nisi *Dueb D* (colli) *EFL.* coli *om. Bong R. Hac quidem aliave eiusmodi voce opus*

est, quam tamen ob similes litteras facilius post Nilo *excidere potuisse patet: sic II* 9, 17 manum *excidit post* quam non posse videri *Dueb.* nec posse videri *E.* nec possit videri *R* (videre *G*) ultimam *Dueb EF.* ultera *B* (*int. lin.* ultĩa).. ultima *R. Praeterquam quod vocem* coli *ex dett. codd. recepi, locum sic dedi, ut in optimis libris mss. extat. Sententia haec esse videtur: Aegyptum, quae adversus vim incurrentium aquarum molibus et fossis ita munita sit, ut tamen nisi locis ab inundatione Nili tutis habitari non potuerit nec possit, videri postremam incolas habuisse* quae aggerationibus *Bong.* quae agenerationibus *A.* quae vel (vel *in loco raso*) a generationebus *G.* q. exaggerationibus *E.* q. a generationibus *R* (exaggerat. *D in marg.*) trahentes *A* § 21 Scythae] scychiae *A*

2. § 1 et ab altero *Bong DEL.* et *om. R* Rhipaeis *Dueb.* ripeis *E.* rifeis *DL.* riphaeis *M.* ripheis *R* ithasi *ABCGM* (yth.). phasi *R* § 3 finis *A corr. m. pr.* nequaenim *A* sedis *A corr. m. pr.* § 4 quibus coriis *Bong Dueb Dett.* quibus *om. R* (coris *A, sed alterum* i *superscr.*) hiemesque *A. Scripsisse videtur:* in plaustris vehunt coriis imbrium — causa tectis. Iis pro domibus utuntur § 5 iusticia *A* gentes *A*

§ 6 sine tecto munimentoque *Bong Dueb Dett.* sine tecti munimento *R* (monim. *A, sed* v *sup.* o) armenta alimenta *ABM.* arm. et alimenta *G.* arm. alimentaque *C.* alimenta *R* (*om.* armenta) quid inter silvas esset *L.* quid salvum esset *D.* quid inter silvas salvum esset *F.* quid inter silvas superesset *R* § 7 non perinde ac rel. *ABGM.* non per. ac si rel. *C.* non per. aspernantur ac rel. *E.* perinde aspernantur ac rel. *Dueb R* § 9 iis] eis *L.* hys *M.* his *R* urantur] utantur *A* pellibus tantum *Dueb DL.* pellibus tamen *R. Haec scriptura non est sollicitanda. Vestibus lana confectis opponuntur* pelles *singula membra non aeque tegentes. Scythae igitur, quamvis continuis frigoribus urantur, tamen pellibus i. e. leviore tegumento uti dicuntur, non vestibus lana confectis, ad frigus defendendum aptioribus. Cf. Caes. B. G. IV* 1, 10 atque in eam se consuetudinem adduxerunt, ut locis frigidissimis neque vestitus praeter pelles habeant quicquam, quarum propter exiguitatem magna est corporis pars aperta, et laventur in fluminibus. *Adverbium* tantum, *quod desiderant, satis ex ipsa loci*

sententia intellegitur. Cf. Caes. B. G. I 33, 4 praesertim cum Sequanos a provincia nostra Rhodanus divideret aut murinis *Dueb DL.* ac mur. *R* § 11 et abstinentia *Bong D.* abstinentiaque *R* § 14 greci *A*

3. § 2 darium *A* § 4 zopyriona *E.* sopyriona *A* (*ut videtur; m. alt.* sopor.). sopir. *BC.* sophir. *G.* sopr. *M.* sophyryona *F.* zepironā *DL* § 5 audievere *A* (e *eras.*) § 6 particum *A* § 7 nihil paravere *O* admittere *A* § 8 Sesostris *Dueb.* vexozis *A.* vezosis *G.* vezozis *M.* Vexoris *Bong BF.* besoxis *E.* vesores *DL.* vizo *C. Cf. ad I* 1, 6 misis *A* prius *Dett.* primo *R* legatis *Dett.* lenonis *A.* lenonibus *B* (*in marg.* legationibus) *CG* (*e corr. fuit* legationibus) *M* § 9 ante****de *A* adventu] a *in ras. A* stolide *Bong Dueb Dett.* colendi *AGM.* dolendum *C. om. B. In eo quod opulenti populi dux inopi genti bellum infert, non tam stultitia cernitur quam superbia,* ὕβρις καὶ ἐξουσία πλούτου (*Thucyd. I* 38, 6). *Quam ob rem secundum optt. codd. reliquias* ducem insolentia adversus inopes *scripsi. Sesosi bellum adversus Scythas magis domi timendum quam insolenter occupandum fuisse dicunt eiusque rei causas addunt. Cf. XX* 5, 3 tantum virtutis paupertas adversum insolentes divitias habet. *XXXIX* 2, 1 spernere iam etiam ipsum Ptolemaeum — superba insolentia coepit. *Vix est quod addam* colendi, *cum* c et s *in A inter se permutentur* (*cf. ad II* 15, 17 *et* 18. *III* 4, 2), m *praegrediatur* (*cf. ad XI* 13, 9. *XXXVIII* 4, 7), a *sequatur* (*cf. ad II* 15, 18. *VI* 2, 2. *XII* 3, 1), *facile ex* insolentia *oriri potuisse* § 12 exspectaturos *A*

§ 13 venire rex addidiscet *A.* v. r. addidicisset *CGM.* v. r. audisset *B.* v. r. didicisset *R* (rex ven. did. *E*). *Nipperdeius coni.* advenire rex didicisset; *codd. AB* v. r. audivisset *suadere videntur* apparato *A* regnum trepidus se *Dueb DEF* (sese) *L.* trepidus *om. R* § 14 scytas *A* § 16 immorati *BF.* morati *R* denuntiantium *BF.* denuntiantibus *R* posteritatem] ritat *in ras. A*

4. § 1 ylynos *A.* ylinos *GBM.* ylyonos *C.* hyllynus *F.* plinos *R* (plyn. *E*) scolopicus *C.* scopolytus *F.* scolphitus *L.* scolopitus *R* § 2 Themiscyreos *Bong.* thermis cyrios *DL.* themysyrios *F.* themiscyrios (–cirios) *R* § 6 ausae rem publicam sine *Dueb e Med., ut I. F. Gronovius coniecerat;* au-

sae rem publicam augere sine *AGM*. *Haec si distinxeris*, *ut feci*, *recte se habent*. *Cf*. *XXII* 8, 12 exemplum flagitii singulare, rex exercitus sui desertor filiorumque pater proditor. *IX* 4, 10 mira prorsus audacia, de iudicibus vitae necis suae — sententiam ferunt. *I* 2, 1 inmaturo ausa tradere imperium. *Ceteri codd. vario modo aberrant:* ause semper agere sine *B*. a. s. vivere sine *C*. ausae auxere rem publicam sine *F*. auxere r. p. sine *Bong R* asiam eciam *C*. iam etiam *R*. *Sententia est: non modo sine viris, sed etiam cum contemptu virorum*. *Cf*. *XXX* 2, 4 non contenti rege iam etiam regnum possident. *XXXVIII* 8, 11 iam etiam peregrino populo invisus. *XXXIX* 2, 2 spernere iam etiam ipsum Ptolemaeum — coepit se tuentur *Bong DFL*. se *om*. *R* § 9 concubitum *Bong DL*. concubitos *E*. concubitus *R* § 10 maris — virginis *A corr*. *m*. *pr*. § 11 impediretur *Bong DF* (–rentur) *L*. impediatur *R* (–iantur *E*) Amazones dictae sunt *Bong F*. dictae am. sunt *DL*. Am. dictae *Dueb*. dict. am. *R* § 12 martesiae *A* (e *eras*.). –sie *BG*. –sia *CE*. marthesie *M*. –thesia *Bong DL*. Marpesia *Dueb F* Lampeto *Bong ACGM*. lampeda *E*. lampedo *R* inclytae *A* sola *A*. solo *GM*. solae *Bong BEF*. solicite *DL*. sedula *C*. soli, *quod Freinshemius coniecit*, *extat in Med*. *Leid*. *2*. *Prag*. *coll*. *N* alternio *AG*. –no *Bong CM*. –ne *BF*. –nos *DL*. alterius *E*. alternis *Leid*. *3*. *5* § 16 quae] que *A* martesia *A* (sia *m*. *alt*. *in ras*.). Marpesia *Dueb*. *In G integrum folium excidit: verba inde a* cum Mar *usque ad* discedens *cap*. 6 § 14 *desiderantur* § 17 suscedit *A* § 18 stypendia *A* § 19 principum] um *m*. *alt*. *in ras*. *A* greciae *A* § 20 tractabunt *A* anthiope *A* oretria *D*. orithya *vel* orithia *R* § 21 Hercules] s *eras*. *A* antiopa regina *AM*. parata reg. *C*. cum reg. *B*. cum Ant. reg. *Bong Dueb R* ostile *A* erat] *m*. *alt*. *eras*. *A*. *om*. *M* § 23 anthiope *A* sorores captae sunt *Bong B*. captae sunt *om*. *R* menalippae *A*. Menalippe *Bong Dueb R*. Μελανίππη *Graeci*. *Cf*. *IV* 1, 4 *et C*. *Keilii spec*. *onomatol*. *Gr*. *p*. 36 herculae *A* yppolitę *A* § 24 hyppolitum *A* § 25 Menalippen *Bong Dueb A* praetium *A* § 26 comites in ultionem *Dueb DEFL*. in ultionem *om*. *R* § 27 sagino *B*. sagalo *F*. Sagillo *Bong Dueb D*. sigillo *L*. sagilo *C*. sagylo *R* genus se *Bong Dueb DFL*. se *om*. *R* cladem] claudem *A* necesitatem *A*

adsecutosque *A* signiores *A* feminis *A* § 28 filio *A* § 29 sed ante *Bong Dueb DEL*. sed et ante *F*. et ante *ABCM* praelium *A* § 30 in regno *A*. in regnum *R* § 31 orithyiam *A* (oritriam *D*) pentasilea *DL*. panthasylea *F*. penthesilea *R* grecos *A* magnae *A*. magna *R* § 32 demum *Bong DL*. deinde *R* penthesileae *A* (e *fin. eras.*) adversus *Bong Dueb DFL*. adversum *ABCE* finitimus *A* usque *Bong Dueb B CM*. usque ad *R* § 33 Minithyia *Bong A*. instites *E*. minithya (–thia) *R* sive **** thal. *A* regina ** conc. *A* in regno *A*. in regnum *R*

5. § 1 expetitione a*iana *A* an. septem *DL*. an. octo *R* afuissent] favissent *A* § 2 deletos ratae] *litt.* etos *et* ae *m. alt. in ras. A* custodia *A* § 3 reversus — dominus *A* § 4 verbera] fervere *A* i. a. non adferenda *A* (arma *post* non *m. alt. inlat.*) *M*. i. a. non arma affer. *BC*. i. a. non tela adfer. *E*. i. a. non tela ferenda *DL*. non tela i. a. affer. *F*. *Nec* arma *nec* tela *placent. Nimia est enim abundantia verborum idem significantium* armorum — arma — ferro. *Equidem verberibus* vulnera *quam* arma *ex adverso posita esse malim* omissoquae *A* ac flag. *Bong Dueb B*. et flag. *R* instrumentia *A* § 5 fervera *A* intentant *Bong Dueb DF* (–temptant). ɋtẽtāt *L*. intentantur *M*. intenta sunt *B*. intenta *ACE*. *Cf. XXIV* 3, 8 vulneraque excipere, quae liberis intendebantur, voluit ferverum *A* non ut] ut *om. AME* § 6 quicumque] ue *in ras. A* § 8 usquae *A* Iancyri *Bong Dueb*. Iamoysi *A*. iamciri *B*. iam ciri *M*. āciri *D*. antiri *L*. antyry *F*. tamiri *E*. Ianthyri *Angli. In C plura mutata sunt* § 9 darius *A* § 10 scythiae *A* Istri *Bong Dueb DFL*. hystri *D*. histri *R* LXXX] nonaginta *DL*. *Iornand. Get. c.* 10 octo milia perdidit armatorum § 11 abunoante *A* § 12 machedoniam *A* § 13 ionis *A* aux. contra se *Bong Dueb DL*. contra se bellum *F*. contra se aux. *R*

6. § 1 peracta *O* q̃ effectu *A*. que affectu *B*. que *om. Bong Dueb R* maiora] io *in ras. A* voce *F*. voce vel voto *DL*. dicta *C*. victo *M*. voto *A* (ot *in ras.*) *BE* verbis *E*. urbis *R* (o *sup.* u *A*. e *inter* v *et* e *inlat. B*) § 2 etq꜀ non *A*. et quia non *BMEF*. et *om. Dueb R* (*in C plura desunt*). *Vocabulis* et quia *nova infertur causa, cur origo urbis paucis repe-*

tenda sit. Cf. XXXVI 1, 3 propter — crudelitatem et quod — indigne ferebant caete**rae *A* (cetera *B*) gentes] *om. Bong B* § 3 conlubies *A* § 5 et serere *Bong CDFL.* ac serere *R* glande *BDEFL.* glandem *R* § 6 ceremoniae] *ceriae *A.* cerie *M i. e.* ceremoniae, *quod in cod. Thuaneo extat. Sic IX* 7, 12 *G* matrio (*i. e.* matrimonio) *habet. Librarii hoc scribendi compendio non intellecto in diversa abeunt:* certe *Bong DEFL.* grece fere *B.* caracterie *C. De re cf. Cic. pro Flacco or.* 26, 62 adsunt Athenienses, unde humanitas, doctrina, religio, fruges, iura, leges ortae atque in omnes terras distributae putantur fecundia *A* (a *sup.* e) et hic civ. *O* ordo discipl. *Bong Dueb.* discipl. ordo *O* § 7 deocalionis *A* iuncxit *A* § 8 cranaus *F.* granaus *R* filiae *A* athis his *A.* athis *Bong MDL.* athys *F.* ethis *B.* attis *E. om. C* § 9 amficryonides *A.* –ctionides *B.* amphictionides *ME.* –ctrionides *C.* –trionides *L.* –tionides *D.* amphytryonides *F. Cf. ad XXXVI* 1, 3 § 10 inlubies *A* graciae *A* § 12 Erichtheum *Bong Dueb.* hereum *AC.* ereum *BM.* herecteum *E.* eretheum *DL.* eryctheum *F* descendet *A* satio apud Eleusin a *Bong Dueb.* s. est eleusin* *A.* s. est eleusin a *M.* s. est eleusina *C.* s. est eleusina a *B.* s. est et eleusina a *E.* s. apud eleusina a *DL.* s. est apud eleusin a *F* neptolemo *ABM.* triptolemeo *C.* t'ptolomo *DL.* trittolemo *E.* tritolemo *F* reperta est *Bong Dueb.* est *om. O. Proxime ad optt. codd.* satio est Eleusine a Tr. reperta *scripsi, neque tamen repugnabo, si quis praepositionem* a *omissam maluerit. Cf. I* 2, 8 adquisitos viro terminos tueri. *XI* 12, 7 semel tantum eam Alexandro visam esse § 14 aegheus thessei *A* decendens *A* (*sed* n *puncto not.*). decedens *R.* discedens *coni. Nipperdeius* Medo *Bong DEL.* medco *C.* medeo *BF.* medio *R* § 15 thaesei *A* demofoon *A* troianis *A* § 16 dorenses *A*, *sed paulo post* dorienses, *quod G hoc quoque loco habet* § 17 ne regem *AGM.* in regem *B.* ni regem *R. Similiter A* ne vincerent *I* 6, 11 *et AGM* ne fieret *VIII* 5, 2 *habent pro eo quod est* ni vincerent *et* ni fieret § 20 cognitu *A* discendunt *A* (n *puncto not.*) § 21 offerentibus *A*

7. § 2 annuis *Bong Dueb Dett.* annua *R. Cf. III* 3, 2 § 4 iustiae *A*, *sed* ti *int. lin.* § 5 partem *ut vid. A.* parem *F*

graciam *A* traheret] h *in ras. A* § 6 multa * greciae illud *A.* multa greciae illud *GM* (gretie). multa egregia illud *BC.* m. egregia et illud *R* (egr. m. et illud *F*) § 7 salaminiae *A.* salaminae *R* § 8 clades multas *Bong Dueb DL.* multas clades *R* capital *ACM.* capitales *G* (*corr.*). capitale *R. Cf. Zumptius ad Curt. VIII* 4, 17 § 9 solom *vel* soloni *A* censendo] censen *in ras. ab ant. m. A* offenderet sibi *AGM.* offenderet *om. Bong Dueb BCE.* periculum sibi afferret *DL.* consilium sibi afferret *F. Aequabilis membrorum conformatio tollitur omisso verbo* offenderet, *quod librariis sine causa idonea offensioni fuit. Cf. Cic. ad fam. II* 18, 3 si quid offenderit, sibi totum, tibi nihil offenderit. *Pro Sestio or.* 14, 32 quis umquam tam crudelis fuit, qui prohiberet quemquam aut sibi maerere aut ceteris supplicare, *ibique Halmius. Iust. II* 8, 6 quasi sibi, non patriae vicisset. *VI* 8, 5 imperium non sibi semper, sed patriae quaesivit

sed] ** et *A* § 11 dissimularet *Bong Dett.* dissimulet *R*

vetebatur *A* § 12 animus ita coepit *A* extemplo] t *m. alt. inlat. A* migarenses *A*

8. § 1 maegarenses *A* eleusiniis *AG.* -sinis *Bong Dueb R* § 2 locari iussit *ABGM.* locari iussit et *C.* locat iussis *R* § 3 egrossosq. *A corr. m. pr.* migarenses *A* clausae captiv* *A.* clausae captivae *G.* clause captiva *M.* classe capta (*in marg.* captivi) *B.* classe captiva *R* inter*m* actis *A* (*ead. m. superscr.* intermixtis). interim actis intermiathis *G.* interim actis (*bis*) *M.* interiectis *F.* intermixtis *R* Megaram *Bong Dett.* megara *R* § 5 dorenses *AB.* dorienses *GME.* Megarenses *Bong Dueb R* § 6 quasi] si *int. lin. m. pr. A* § 7 volumtariis ferveris *A* degreditur *ABCM.* digreditur *G.* progreditur *R. Cf. Diodor. XIII* 95 καὶ γὰρ ἐκεῖνόν φασιν ἑαυτὸν κατατραυματίσαντα προελθεῖν εἰς τὴν ἐκκλησίαν

§ 8 contione] cognitione *A* de credulitate *A* a quibus *Bong Dueb BCDEL.* e quibus *AM.* aequibus *G. Cf. ad IV* 3, 1

quaeritur *A* § 9 affirmat *Bong Dueb DL.* simulat *R* § 10 optinet *A*

9. § 1 eius *Bong.* cuius *DL.* huius *R* Diocles] *om. DL* § 2 nomine] ine *in ras. A* § 3 per torm.] per *int. lin. A* coedis *A* thyranni *A* § 4 reliqui *DL.* aliqui *R. Cf. V* 10, 2 ut aliqua victis adimat conscii] cii *in ras. sex litt. A*

amplias *A* § 5 eiusdem * se *A* pudiciciae *A* § 6 yppias *A* § 7 dario *A* sicuti *Bong Dueb DFL.* sicut *R* § 8 Athenienses] t *in ras. A* dare* *A* lacaedem. *A* perduraverunt *AGM.* postulaverunt *B.* petiverunt *Bong Dueb CEF.* petierunt *DL* (pec.) *Vulgatam servavi. Nam quid verbo* perduraverunt, *sub quo vera scriptura latet, faciendum sit nescio. Res* per cursorem oraverunt *postulare videtur. Cf. Corn. Nep. Milt.* 4, 3 cursorem — Lacedaemonem miserunt, ut nuntiaret quam celeri opus esset auxilio. *Nec incredibile prorsus Iustinum sic scripsisse et librarios ob repetitas syllabas* –ur –or –or –er *aberrasse* relegyone *A* exspectato auxilio *Bong BD EFL.* auxilio *om. R. Desumptum esse videtur ex* § 10 non expectandi auxilii decim *A* plataeensibus *E.* placentibus *A CGM.* placensibus *B.* platensibus *R. Cf. ad XXXVII* 1, 1 campos Marathonios *Bong DFL.* campis marathoniis (*vel* –toniis) *R* § 10 milciades *A* et dux] et *om. CE* fiducia cceperat *A* sotiis *A* § 11 alacr. animorum *Bong Dueb DL.* animi alacr. *GM.* animorum alacr. *R* venerunt *A* § 12 inde pecudes putares *O. Vix me continui, quin* i. p. putares stare *scriberem. Nam* stare, *quod ad integritatem sententiae desidero, ob praegressum* tares *facile excidere potuit. Cf. praeter ea quae ad V* 6, 8 *dixi etiam V* 4, 12 ut — unde stetisset, eo se victoria transferret. *XIV* 1, 7 ibi maiestatem regiam verti, unde soror Alexandri staret. *Liv. XXV* 15, 13. *Tac. hist. I* 84 § 13 supraessae *A* § 15 themistoclis adulescentes *A* iam tunc *Bong Dueb.* tunc *om. ABCM* virtutis *Dueb DF.* virt' *L.* dignitas *EG* (*corr.*) dignitatis *R. Cf. VI* 8, 8 ut ornatum non accipere, sed dare ipsi dignitati videretur § 16 Cynaegiri *Bong Dueb M.* cinigiri *L.* cinegi *B.* cynegiri (*vel* cin.) *R* (–gyry *F*) § 17 demisit *A* quam manum am. *Dett.* quam am. manum *C.* manum *uncinis incl. Bong, om. ABGM. Ob similitudinem vicinarum litterarum excidisse videtur* § 18 amisiset *A* detenuit *A* § 19 ambabus man. *DFL.* duabus man. *R* veluti *Bong Dueb Dett.* velut (*vel* velud) *R* § 20 perse ** proelio *A.* perseo praelio *G.* Persae (*vel* perse) eo proelio *Bong Dueb R* sive naufr. *ACG.* seu naufr. *F.* sine naufr. *Bong BEM.* sine navigio *DL* naufragioomisere *ut vid. A. Scripsi:* ducenta milia Persae seu proelio sive naufra-

sacra nullo magis quam silentio sollemni 2, 3 parata qui cum amissis imperia pensaret 6, 8 ut cum paulo ante salutem desperaverint, speraverint victoriam 8, 5 reique publicae ex semet ipsis XXX rectores acciperent 10, 7 ex urbe Eleusina emigrare *VI* 9, 7 et Pelopidae tum virtutibus eruditus *IX* 4, 7 alios in exilium ire coëgit *XI* 2, 2 Alexandro Lyncistarum, parricidarum fratri pepercit 13, 7 vix unis Armeniis singulos hostes — evenire *XII* 2, 3 amnemque Acherusium praedixerat fatalem 6, 6 a se occisum — lugebat 8, 10 milia peditum, viginti milia equitum 10, 6 urbem et arcem condidit 13, 9 elatusque convivio semianimis tam misere cruciatus est 16, 1 mense Iunio *XIII* 3, 4 tum ad relegandum equitatum 4, 10 sorte evenit 4, 13 accipiunt. Pitho Illyrius Mediae maiori, Atropatos minori — praeponitur 4, 21 Parapameson finem Caucasi *XIV* 1, 3 simul ut an circa se animati essent cognosceret *XV* 3, 13 quam cum diadema — capiti eius inponebat 4, 7 ubi — urbem condidit, ibi quoque — memoriam consecravit 4, 16 cum procacitate sua Nandrum regem offendisset *XVI* 4, 15 iubeant abire se, an sibi malint velut — socium remanere *XVII* 2, 10 adulatur eum, ne cum Antigono — et tertius sibi hostis accederet *XIX* 1, 9 ad Leonidae fratrem *XX* 4, 3 de Marmaco *XXII* 2, 8 expositis insignibus Cereris 4, 4 ob obsidionis necessitatem *XXIII* 1, 10 multitudine sollicitata in praedam 2, 6 cum morbi cura aegritudo gravior esset 2, 8 et ut exequiarum officium — inpleret *XXIV* 6, 9 frigidus spiritus vi quadam velut amento in sublime expulsus 7, 2 Aenianum et Thessalorum duces 8, 2 plus in deo quam in viribus deputantes *XXVI* 2, 12 ut vicissim reges nunc exules, exules nunc reges viderentur *XXVII* 3, 9 cum profugo nusquam in tuto salus esset 3, 10 non amicior devicto *XXVIII* 3, 11 in publicum sine satellitibus procedit, procedit in vulgus sine diademate 4, 13 cuius fuga omnis irae vis finita sit *XXXI* 5, 3 cum in Italia uberior materia sit *XXXIII* 1, 5 consul P. Licinius *XXXV* 1, 6 subornant propalam Balam quendam *XXXVI* 3, 6 in ea regione lacus salsus est *ibid.* propter magnitudinem atque inmobilitatem 3, 7 alumine incrustatur 4, 1

vocum scribendarum rationem et numerorum quibus utitur signa servarem. Atque ut penitus perspici posset, quam religiose hoc tamquam firmissimum fundamentum huic recensioni substruxissem, singula quaeque, in quibus ab eo discessi, ne minimis quidem scribendi vitiis praetermissis in commentarium criticum rettuli. Etiam Duebneri variam scripturam, quo facilius intellegeretur saepius eum quam opineris deserendum fuisse, integram adieci. Bongarsii vero ceterorumque codicum varietatem nisi in iis locis, ubi de vera scriptura dubitari posse videretur, non adnotavi, ne apparatum criticum, vel sic iusto ampliorem, praeter necessitatem augerem. Nec mihi visum est operae pretium vulgares verborum formas, quas Bongarsius et Duebnerus et ex meis codicibus BCDEFL habere solent, in excerpendis eorum lectionibus semper commemorare. Magis e re fore putavi, si quae vel veterum codicum vel Iustineae orationis propria essent, hic illic exemplis ostendissem, difficiliores locos explicassem, lectiones sive e codicibus restitutas sive coniectura repertas rationibus firmassem: itaque feci.

Haec fere sunt quae de consilio atque instituto huius recensionis praemonenda habui. Quod reliquum est, viris optimis Alfredo Fleckeisen et Alfredo de Gutschmid, qui me per totum hoc qualecumque est opus ingenio atque doctrina sua amice adiuverunt, gratias ago quam maximas. Bene valeant mihique, sicut favent, faveant.

Scribebam Guelferbyti mense Ianuario a. MDCCCLVIIII.

Corrigenda.

P. VIII l. 10 lege *praef.* pro *prafat.*
l. 32 lege *suspitionem* pro *suspicionem*
P. IX l. 24 lege *immunis* pro *immunes*
P. XVI l. 30 lege *nisi* pro *quin*

---

gio amisere, *ne numerus eorum, qui periisse dicerentur, nimius esset. Herodotus* (*VI* 117) τῶν βαρβάρων κατὰ ἑξακισχιλίους καὶ τετρακοσίους *in ipso proelio cecidisse auctor est. In cod. archetypo* perseu proelio *i. e.* perse seu proelio *fuisse puto* § 21 athenienses *A* conditor *ABGM.* concitor *E.* concitator *DFL.* et concitor *om. C. Cf. V* 1, 1 diis *ut vid. A*

10. § 1 decedit *AE.* decessit *F.* decidit *R.* (*In G* dedidit *fuisse videtur*) § 2 artemenes *Bong Dueb AGDL.* arthem. *CM.* artham. *F.* arthemenis *B. plura om. E. Monente Gutschmidio* Ariaemenes *scripsi. Sic XXVII* 3, 7 Artamenes *in codd. pro* Ariamenes ipā eū *B* eum *om. R* dedit *Bong* (*sed uncis inclus.*) *Dueb DEFL. om. AGM.* concedit *C.* assignarent *B* felicitate] c *in ras. A* § 4 namque *Bong Dueb DFL.* nam *R* artamenem *AML.* artemenen *B.* ariamenem *E. ut supra R* § 5 sibi vindicare (*vel* vend.) *Bong Dueb BCDEL.* vendicāt sibi *F.* vindicare sibi *R* in regnum rex pater *DL.* in regno pat. iam rex *C.* in regno iam rex pat. *R* § 6 ariamenes *E.* arthamenes *F.* arthemenes *CL.* artemenes *R* ita avo *E.* ita *om. R* paterno *AGM.* materno *R* § 7 matre reginata natum *A* (ta *eras. m. alt. Nisi* διττογραφία *est*, regi nata natum *voluisse videtur*, *ut accuratius significaretur matrem regis filiam fuisse. Cf. I* 10, 14). matrem reginam (*om.* natum) *DL.* matre regina natum *R* § 8 itaque *L.* itaque si *D.* ita et si *EF.* et si *R* § 9 ariafernen *AGME.* ariafernem *B.* -fernē *CD.* aryaphernem *F.* artafernē *L.* Artaphernem *ex Herodoto emendavit Bong* § 10 qui domi — praeposuit *om. ABCGM. Suspecta sunt* victor **sultaverit *A. Videtur fuisse* insultaverit, *quod habent R* indoluerit *DFL.* doluerit *R* invicem munera *Bong DL.* mun. inv. *R* et iucunda (ioc.) quoque *Dueb DFL.* et *om. Bong R.* iucundaque *coni. Dueb* non solum credula conv. *Dueb DEL.* conv. non solum sed cred. *F.* non solum set et cred. conv. *B.* non solum sed cred. conv. *Bong R. Tutissimum visum est ab optt. codd. non recedere.* Credula convivia *sunt ea*, *quae a credulis convivis habentur. Cf.* laetiora convivia inire *XXXVI* 4, 2. cena dubia *Terent. Phorm. II* 2, 28. *Horat. sat. II* 2, 77. *Quod Duebnerus dicit*, *per se tuta esse oportere*, *quae sint iucunda*, *repugnant XIII* 2, 1 non ut laeti ita et securi fuerunt. *Cf. II* 11, 12 securis et laetis superveniendum. *XIII* 8, 5 laeto ex

victoria et securo fuga — superveniant. *XLII* 4, 8 in securos laetosque partem legionum emisit sine conficio *A* § 11 inter se regna max. *Bong Dueb DL.* max. regna int. se *C.* int. se max. regna *R* § 12 per quinquen. *Dueb EF.* per *om. Bong R* § 13 demeratus *BM.* demanatus *L.* demaratus *R* lacedem. *A* amicitior *A* magistratui *Bong ABCGM.* magistratibus *Dueb R. Dubito an* magistratui *ita servandum sit, ut unus e magistratibus, cui litterae missae fuerint, significetur. Cf. XXIII* 4, 1 magistratus Hiero creatur eademque cera *Dueb.* easdem cera *DL.* easdemque cera *Bong R* (cęra *A*) superinducta delet *Bong Dueb O* (texit *infra v.* delet *habet B*). *Nec quae in libris mss. leguntur* easdemque cera superinducta delet, *nec quae in editionibus circumferuntur* eademque c. s. delet *sana esse possunt. Nam neque litterae in tabellis ligneis perscriptae a Demarato delentur, et verba* recens cera *requirunt veteris cerae significationem. Weiskii coniectura* easdemque vetere cera *cett. removetur una offensio, altera relinquitur. Quae ipse conieci, ea quidem praestare nolo, sed tamen, ne locus omni sensu careret, scribere non dubitavi* easdemque cera superinducit delita *i. e. vetere cera, in qua litterae stilo ante exaratae deletae erant. Cf. Cic. fragm. epp. p.* 467 *Orell. X* ceris delitis. *XI* tuli moleste, quod litterae delitae mihi a te redditae sint. *Iustin. XXI* 6, 6 in tabellis ligneis vacua desuper cera inducta civibus suis omnia perscribebat. *De re vid. Herodot. VII* 239. *Gell. N. A. XVII* 9 § 14 cęra *A* magistratui *Bong ABCGM.* magistratibus *R* sparthanorum *A* § 15 lacedem. *A* quanto esset *E.* quanto sit *Bong Dueb R* § 16 scribentibus *A* § 18 xerses *A* de regno a. e. trec. mil. de aux. *Bong Dueb DL.* de r. a. e. trec. milia *om. ACGM.* de regno trec. mil. paraverat de aux. *F.* armatorum de regno et de aux. CCC milia *B.* regno de aux. autem trec. mil. paraverat *E. Cf. ad XII* 8, 10 § 19 eius] e *in ras. A* graeciaque *A* § 20 naves quoque decies centum milium numero hab. dic. *ACGME.* nav. q. dec. cent. millia numero hab. dic. *Bong B* (milia) *F.* nav. q. dec. cent. milium nūm hab. dic. *D.* nav. q. dec. centū nūm hab. dic. *L.* [nav. q. mille ducentas hab. dic.] *Dueb ut Modius coni. Meliores codd. sequi quam incertam Modii suspitionem admittere malui. Xerxes tot naves habuisse dici-*

tur, quot universo exercitui i. e. decies centenis milibus militum capiendis sufficerent. Numerus navium, qui ab aliis scriptoribus Xerxi tribuitur, non adversatur. Nam cum Herodotus mille ducentas septem triremes, reliquarum varii generis navium tria milia numeret, singulis navibus, si divisio fieret, circiter ducenti triginta septem homines evenirent. Nec numeralia per se sola posita quemquam morari possunt. Cf. II 11, 15 sexcenti viri castra quingentorum milium inrumpunt. *II* 14, 4 exercitus, qui centum milium fuit, secutus est. *De dativo* numero *cf. Demosth. Phil. I* § 32 *ὑπάρχει δ' ὑμῖν χειμαδίῳ — χρῆσθαι τῇ δυνάμει Λήμνῳ. Liv. II* 1, 2 sedes ab se auctae multitudini addiderunt. *Drakenb. ad Liv. III* 46, 2. *Ceterum sicut h. l. naves exercitui adesse, ita V* 6, 2 *navibus exercitus deesse dicitur*
§ 24 deducaebat *A* aequavit *AGM.* aequabat (eq.) *Bong R*

11. § 1 graecia *A* fedus dicessus (s *sup.* ic) *A* § 2 sparthanorum *A* termopyl. *A* paucitatus *A* § 3 deinde *Bong Dueb BCDEFL.* dein *R* § 5 tunc *Bong Dueb Dett. om. B.* tum *R* recedat *A* (n *sup.* at) § 6 pluria *A.* plurima *B.* plura *R* se patriae *Bong Dueb DEL.* se *om. R* greciae *A* § 7 lacedomonii *A* § 9 Leonida *Bong Dueb CDEL.* leonidas *R* (–nydas *F*) uti se *E.* ut regem *F.* ut ire se *R* § 10 vincerent *AE.* vinceret *R* reip̃. *ut vid. A* § 11 demissis *A* sparthanos *A* proeliantibus *Bong Dueb BF.* proeliarentur *DL.* prelio *E.* proeliatis *R. Cf. V* 1, 10 proeliati ad ultimum cedendum esse *A* § 12 occassionem *A* § 16 sparthani *A* posteaquam *Bong Dueb.* postquam *O* ut qui sciant *Bong Dueb.* ut qui sciunt *O* victoriccce sed *A* § 18 ingentes] in *int. lin. A* stractorum *A*

12. § 1 themisthocles *A* susceperant *Bong Dueb CF.* susceperat *DEL.* susceperunt *R* § 2 symbolus *A.* simbola *F.* –bulos *CG.* –bolos *R* (u *sup. priore* o *E*) saxis p**scribi *A* § 5 quid si haec *M.* quid si non et haec *DL.* quid si non haec *R* quod quod vos *A* § 6 nostra castra *Bong DL.* castra nostra *F.* vestra castra *Dueb E.* castra vestra *R* § 7 ut si *A.* aut si *R* tutum] tuum *A* (t *sup.* uu, *sed eras.*) est ad vos *E.* extat vos *Bong R.* est, at vos *emend. I. F. Gronovius* cessim *ACGM.* cessum *EF.* censerim *B.* incessum *DL* inhibite remos *ABG.* inhibite

remis *DEL.* inhibete remos *Bong CMF. I. F. Gronovius verum vidit et restituit* § 8 militum armatorum *AGM.* militum *om. Bong Dueb R* appollonis. *A* § 9 quasi ** cum *A* sed et cum *AGME.* et *om. Bong R* diis *A* delecta est *A* § 10 int. nullas esse hominum adversus deos vires *D.* int. quanto gravior offensa deorum esset, tanto n. e. h. a. d. vires *L.* int. q. gr. off. d. e. tam nullas adv. deos esse hōi vires *F.* int. (intelligere *E*) quam nullae essent hominum adversum (–sus *Bong Dueb BCM*) deos (deorum *E*) vires *Bong R* § 11 tespiadas *B.* thespidas *C.* thespiadas *AGM.* thespiades *DEL.* thespias *F*, *quod Bong ita restituit*, *ut ad XXXVI* 1, 3 thespiadas *probaret* plateas *A* § 12 fabricave' *C.* fabricaverant *Dueb EF* (–cavăt). fabricaverunt *Bong R* § 13 consulentibus — tuerentur] *haec verba sententia flagitante parenthesi inclusi*, *ut* Themistocles — persuadet *ad* adventante igitur Xerxe *referri possit* § 14 ratus] satus *A* § 15 comisurus *A* etiam de*um *A* § 16 praeciosissimis *A* additis *A.* aditis *C.* abditis *R* ipsi] i *fin. in ras. A* § 18 omnes *A* bell. novale *A* salamini *A* (n *in ras.*) e multit. *A* § 19 bella *A* statuenda *AGM.* sua tuenda *R* themisthocles *A* fidem *A* (u *sup.* e) § 20 quae iam cebire *AG.* q. i. ferre *B* (ia *sup.* rr, *ut sit* feriare). quaș i. capere *F.* qui i. coire *M.* qui i. abire *R* vell; *F.* velint *DL.* vellent *R* maiorem laborem *A* conlectandas *A.* collect. *BGM.* colluct. *C.* consect. *R* § 21 capescunt *A* § 22 expectatae (–te) *ABGM.* expectator *C.* spectator *R* § 23 alicarnensi *DL.* –nassi *E.* –nasi *R* § 25 themisthoclis *A* ceteros *AGM.* ceteris *CDEL.* ceterorum *Bong BF* § 27 minus] ininus *A* servitium *AGM.* sententiam *B.* saevitiam *Bong R.* Servitium *h. l. defendere possis. Cf. XLI* 2, 5. *At tamen* saevitiam *servavi*, *quoniam etiam XVI* 4, 12 *AGM* servitia, *R* saevitia *habent*

13. § 2 hortatur ut in] ut *om. Dueb E* regn. habeat *A* adversa *A.* adversi *R* in maius *DFL.* et in maius *R. Idem est*, *quod II* 14, 2 etiam in maius § 3 aliter ev. ferat *Bong Dett.* al. ev. fuerat *AGM.* al. ev. fuerit *BC. Cf. XII* 4, 10 neque aliter castra quam patriam — duxere § 4 reducere *Bong Dueb Dett.* deducere *R* regenum *A* § 5 pontes *A* inter-

clusos *A* (*voluisse videtur* interclusus; *nam syllabas* us *et* os *saepe commutat. Cf. ad II* 15, 16). intercluso *Bong Dueb R* exertitu *A* § 6 themistoclis *A* despirationem *A* in graeciam *ABG* (m *eras.*) *M. om. DL.* in graecia *Bong Dueb R.* '*Iustinus et qui istius aetatis fuere scriptores dicebant* bellum gerere in Graeciam *III* 1, 1. *XLII* 5, 6 *id est, adversus Graeciam: sed non potuit scribere, nec scripsit de bello in Sicilia gesto V* 1, 1 dum Athenienses in Siciliam bellum — gerunt. *nec II* 13, 6 satis multos *cett.*' *Hand. Turs. III p.* 351 § 7 certyoremque *A* transitu *A* § 8 tradidit *Bong BCF.* tradit *R* (*in G fuit* traditur) abido *E.* Abydon (abid.) *Bong Dueb DFL.* abydum (abid.) *R* § 9 offendisset] *post hanc vocem A* xerxes fugic *habet. Seu* xerxes fugiens *seu* xerxes fugit *voluit, marginalis adnotatio est, quae in textum inrepsit. In marg. Guelf. B* ffuga exersis turpissima et trepida *extat* § 10 et ad aestimationem *DL* (extim.). et aestimatione *R* (extim. *EF*). *Non est cur optt. codd. scripturam damnes, modo ne* aestimatione sortis *a v.* digna *pendere velis. Trepida Xerxis fuga spectaculo digna fuisse dicitur et aestimanti sortem humanam miranda propter rerum varietatem. Cf. XXXIII* 3, 11 admirabilis utriusque rei casus in exemplum fuit. nam sicut ante *seqq. Curt. IV* 7, 29 vera et salubri aestimatione. *Quae librorum mss. lectio, immerito suspecta, in* vere et salubriter aestimanti *mutata est* vix *in ras. m. antiq. A* car*enti *A* omni etiam *AGF.* etiam omni *Bong Dueb R* § 11 nequae enim *A* § 12 copia *A.* Iopiam *F.* inopia *R. Cf. Curt. X* 10, 13 famem deinde pestilentia secuta est. *Flor. III* 5, 17 cum — regem fames, ex fame pestilentia urgeret foed.] fceditas *A* (*alt.* c *punctat.*) solicitatae *A* (l *sup.* ol)

14. § 1 in graetiam *A* olyntum *A* § 2 quoque] *ex* quosque *m. antiq. factum A* in spem pacis amicitiamque regis sol. *Bong Dett.* in sp. pacis am. *om. ABCGM* reges *A* (i *sup.* e, *sed m. alt. eras.*) *BCGM.* regis *R. Suspectum dett. librorum additamentum postputo prae emendatione, quam C. Halmius mecum communicavit, qui* Athenienses quoque regi sollicitat *legendum esse censet. Nam litteram* s *ex sequenti verbo* regi *adhaesisse verisimile est. Cf. XXIX* 4, 11 quem ad Romanos sociorum animos sollicitare didicerat. *II* 12, 1 sollicitare

eos in partes suas statuit *et quae ad II* 7, 9 *adnotavi* eorum urbis *CF*. eius urbis *R* restitutionem *A* § 3 posteaquam *Bong Dueb*. plusq̃ *L*. postquam *R* praetio *A* videt his ven. *Bong Dueb E* (vidit). his (hys *C*) ven. videt *R* (vidit *F*) coeperant (cep.) *DL*. coeperat (cep.) *R* boctiam *A*. boeciam *BCGF* boetiam *R* § 6 grecos *A* diviciarum luxoria coepit *A* § 7 copiae] cop *in ras. A* proelio* in *A* mosiae *AG*. mosye *M*. mesie *BCE*. mysie *DL*. mychaly *F*. Mycale *Bong Dueb*. *Scripsit, si quid video*, sub monte Ioniae. *Ex v.* Ioniae *ortum* Mosiae, *quod deinde varie mutatum est. Mycalen montem in ora Ioniae esse constat: cf. Strabo XIV p.* 436 τὸ ὄρος εὔθηρον καὶ εὔδενδρον. *Herodotus IX* 104 *et* 107, *ubi de proelio ad Mycalen agit*, τὰς κορυφὰς *sive* τὰ ἄκρα τῆς Μυκάλης *nominat; Diodorus XI* 34 *Graecos* εἰς Μυκάλην τῆς Ἰωνίας *evectos et pugnam* κατὰ τὴν Ἰωνίαν *commissam esse dicit*

§ 8 occidione *AFL*. occisione *R* (*G e corr.*) occidisse *E*. cecidisse *R* (coecid. *A*) § 9 boctia *A* nonciatum *A* § 10 praemiis] *totum in ras. A* prae*lata *A* § 11 themistocles *A* patriae] *alt.* a *in ras. A*

15. § 1 condire *A* § 2 lacedem. *A* recte reputantibus *Bong Dueb E*. recte putantibus *A* (cte *m. pr. ut vid. punctis notat.*) *BGM*. reputantibus *R*. *Semper Iustinus tali in re* reputandi *verbo utitur* (*cf. XI* 9, 2. *XII* 6, 12. *XXXII* 1, 3. *XI* 1, 5. *XII* 5, 11); *nullo loco* recte putare *aut* recte reputare *habet* § 3 mittit ergo *A* § 4 themistocles *A* lacedemonem *A* § 5 demissis sparthanis *A* ut opus *Bong Dueb F*. ut *om. R* § 6 in legationem *Bong Dueb CDEFL*. in legatione *R*. *Cf. Thucyd. I* 90, 1 ἦλθον πρεσβείᾳ colligarum *A m. pr. corr.* possit *Bong Dueb F* (*GM?*). posset *R* (poss; *D*) consummandi *A* (di *in ras.*) § 7 nunciatur sparthanis *A* Atheniensium *Dueb E*. athenes *A*. athenis *R* § 8 themisth. *A* § 9 adiit] abiit *A fort. m. pr.* deinde] de *m. pr. int. lin. A* lacedem. *A*

inlatam *A* (v *sup.* a) § 11 castigat *Bong Dueb DEL*. castigavit *R* sotiorum potenciam *A* § 12 demissis *A* triumpchatis *ut vid. A* sparthanis *A* § 13 sparthani *A* uenire sotios *AGM*. venere socios *C*. cum venire socios *B*. ne vires otio *R* corrumpere *C*. concuperent *B* (*in marg.* comperirent). corrumperent *R* depopulantur *Bong Dueb E*. po-

pulatur *DL.* populantur *R* § 14 sociorumquae *A* deli*gunt *A vel fuit* delegunt, *quod habent DL* proditionos *A* paaciscitur *A* fides regnis *F.* fid. regis *R. Ruhnkenius coni.* fides regi; *sed cf. Thucyd. I* 128, 4 *εὐεργεσίαν δὲ ἀπὸ τοῦδε πρῶτον ἐς βασιλέα κατέθετο cum* 129, 3 *κεῖταί σοι εὐεργεσία ἐν τῷ ἡμετέρῳ οἴκῳ* § 15 nontios (v *sup. priore* o) pontios *A.* nuntios pontios *GM.* nuntios *R.* Nontios pontios *nil esse videtur nisi διττογραφία* § 16 socios *A* (v *sup.* o) accusatos *A* (v *sup.* o) § 17 prodicionis *A* (c *prope* s *est*) § 18 Cimonem *Bong.* timon *AG.* tymon *B.* thimon *CM* (*littera* a *ob eandem litteram sequentem omissa*). cymona *F.* chimona *E.* cimonā *DL* milsiadis *A.* melciadis *G.* milciadis *BCD* futurae *ABGM.* futuram *R* § 19 vinclis *A* (v *seu* o *sup.* cl *eras.*) redemet *A* § 20 dilegentium *A.* *delegentium *BE.* diligentium *Bong GM.* eligentium *DL.* deligentium *R*

IN LIBRUM III.

1. § 1 in Graecia *Bong CEF.* in gretia *GM.* in graeciam *R* § 2 in spe *A* § 4 somnium *A* § 5 principium *A m. pr. corr.* § 5 Megabazum *ex Thucyd. Dueb.* baccabasum *AGF.* bacab. *Bong B.* bagab. *E.* baccasabum *M.* bacabassum *C.* bacabaxum *DL. Gutschmidius me docuit* Bagabazum *Dinonis fragm.* 21 *et priscorum Persarum usu defendi: cf. Prolog.* § 6 parricidi *A* parentur *DL.* pararentur *R* § 8 et ipse *Dueb EF. om. C.* et *om. R* traiecit *Bong Dueb CEF.* trahicit *B.* traicit *R* et caed. patris et necem fratris et se *DEL.* necem patris et fratris *F.* et caed. patris et se *R*

2. § 1 lacedem. *A* atheniniens. *A* ecternis *A* § 3 lacedemonii *A* trahebant *Bong Dueb Dett.* trahere *R* generis *EDL.* gentis *R* urbibus *GM.* viribus *R* (r *in ras. m. alt. A*) § 4 lygurgi *A* ex simulatione *ABCG.* ex aemulat. *R* § 5 lygurgus *A* Polybitae *Bong AG.* polybite *E.* polibyte *F.* polibite *R. Ex Graecis* Polydectae *Iunt. Dueb* Charillo *Bong.* charilao *F.* caryllo *G.* carillo *R* fuerat *Bong Dueb EF.* erat *R* § 7 sparthanis *A* § 8 prius *BE.* primus *R* documenta *Bong Dueb BCF.* documentum *R* . § 9 prin-

cipium *A* formavit *Dueb Dett.* firmavit *R* § 10 omnibus item *ABCG.* omn. idem *M.* omn. suasit *E.* omn. persuasit *R. Gravius, quam est* suasit, *verbum desidero. Cf. XX* 4, 9 docebat nunc has pudicitiam et obsequia in viros, nunc illos modestiam et litterarum studium. inter haec velut genetricem virtutum frugalitatem omnibus ingerebat § 12 usum velut *Bong Dueb DEL.* usum veluti *F.* usum ut *A* (et *ante* ut *eras.*) *BGM.* usum et *C*

3. § 1 magistratus *A.* –tratui *C.* –tratibus *R* § 2 et annuas successiones *F.* et annuos successores *R* § 3 altero *Bong.* alteris *DFL.* alteri *R* § 4 publice] b *in ras. A* cuius] *prius* u *in ras. duar. litt. A* luxoria *A* § 5 permisit *Dueb EF.* permistum *DL.* permissum *R* epulentius *A* luxoriam *A* § 6 praecipit *AG.* praecepit *R* (percep. *M*) luxoria *A* § 7 subternere *A* § 8 do*te *A* legerentur *Dueb DEL.* elegerentur *AG.* eligerentur *R* dotis frenis *Bong Dueb C.* supnis doctib' *DL.* frenis dotis *R* (doxis *A*) § 9 pro gradum *A* § 11 iureiureiurando *A* § 12 lacedemonem *A* sparthani *A* religionis *A corr. fort. m. pr.*

4. § 1 intullissent *A* reversurus *A* § 2 quae*ris *A* inisium *A. Voluit* inicium, *quod habent BCG* § 3 post quam longam *AGM.* post tam long. *DE.* post *om. L.* tam *om. BCF.*

§ 4 fecunditatem subpleri *A* belli *Bong Dueb DFL.* bellis *R* insidua *AGM.* assidua *R. Cf. V* 8, 3 post longam famem et adsidua suorum funera pacem petiverunt § 5 post] p; *A* § 6 experiruntur *AG.* experiantur *BC.* experirentur *R*

§ 8 phalantum *E.* pallantum *F.* Palantum *Bong R* (*in G fuit* palanctum) Araci *Bong.* arati *O* sparthanis *A* § 9 dignitati suae *A* § 10 inquirendas *O.* anquirendas *coni. Nipperdeius* § 11 in italia *A* arcae tar. *A* § 12 phalantus *E.* pall. *F.* Pal. *Bong R* proturbatis *A* Brundusium *Bong BM EFL.* brundis. *R* (brundys. *A*) § 13 his moriens *F.* his *om. DL.* is mor. *Bong R* ut] et *A* § 14 caecinisse *A* § 15 arbitrantes] ar *in ras.*, n *sup. lin. A* ultione *A* prodisse *A* (*alt.* di *int. lin.*) § 17 parthenis *ABCGM.* spartanis *R* fundata] ta *int. lin. A* § 18 ob cuium *A m. pr. corr.* palato *M. ut supra R*

5. § 1 messeni *A* § 2 captivitatis *Dueb DEL.* captae ci-

vitatis *R* patiencia *A* § 3 quo adversus *Bong BCDEFL.* quo* (d *ut vid.*) adv. *A.* quod adv. *GM. Cf. I* 9, 11. *VI* 3, 6. *IX* 2, 6. *XVI* 1, 3. *XXIV* 3, 9. *XXXVIII* 4, 10. *XXXIX* 4, 1 § 4 lacedaemoni *A* § 5 athathenienses *A* (*prius* ath *eras.*) sparthanorum *A* tyrtheum poitam *A* claudum pede *Bong Dueb DEL.* pede claudum *F.* claudo pede *R* § 6 fusos, *quod I. F. Gronovius desiderat, habet A m. alt.* fusus *R* disperat. *A* sparthan. *A* ad (in *E*) suppl. ex. serv. suos *Bong Dueb E.* serv. suos ad suppl. ex. *R* § 7 ut nun nomero *A* tanto (*e corr.* tanti) *A* § 8 infligerent *DEL.* inferrent *F.* infunderent *R* § 9 nisi qui intervenisset *AGM.* cui interveniens *BC.* nisi intervenisset *L.* ni interv. *R* tyrtheus *A* qui *om. C* § 10 solitassi * solicitesseras *A.* solicitasset *GM.* solliciti essent *BC.* solliciti tesseras *R* (sociti *D*, *sed* li *int. lin.*) deinde (dein *C*) sculptis *BC.* in scultas *D.* insculptas *EL.* in scutis *F.* inseultis *G.* insculptis *R* deligarentur *ABGM.* deligarentur ut *C.* religarent ut *DL.* deligarent ut *R* § 11 liniamenta *O* (laniam. *E*) § 12 regis *A* nuntiari *Dueb.* nonciare *A.* nuntiare (nunc.) *R* § 13 messenis *A* autem] cutem *A* § 14 itaquae *A*

6. § 1 messenei *A* (e *del.*) § 3 supervacuaneos *ACGM.* supervacaneos eos *F.* supervacue hos *B*, *sed in marg.* supervacaneos, *quod R habent. Cf. ad XI* 12, 11 eodem *ABCG MF.* eosdem *R* demiserunt *A* § 4 han rem *A* graetia *A* transferent *A* essent *A* § 5 occupate * essent *A* peloponensis *A* § 6 itaque] e *in ras. A* § 7 reparavere *Bong Dueb.* reparaverunt *B.* reparant *R* § 8 verterent *A* (a *sup.* e) *G.* verterunt *BM.* –terant *R* § 10 boetiorum *A* Pers. belli *Bong Dueb B.* belli pers. *R* § 11 sparthan. *A* tercium *A* § 12 tra*goediarum *A* § 13 sparthan. *A* Achaiae *Bong E.* asiae *R* (asye *F*)

7. § 1 Lacedaemonii] ce *m. alt. inlat. A* § 2 quinto decimo anno *Bong CF.* quīdecimo anno *B.* intra quindecim annos *Dueb E.* intra XII annos *DL.* extra XV annos *GM.* extra XII annos *A.* *Sed nota, qua in A* quindecim *significari solet, est XU. Quae cum facile in XII abire potuerit* (*cf. ad XX* 3, 4), *ex codd. GM* extra XV annos *edidi. Sic Lacedaemonii eo tempore, quod quindecim annos excedebat, Atticam populati esse di-*

cuntur. Cf. IX 5, 7 extra hanc summam Macedoniae exercitus erant § 4 Pericli *Dueb.* -clis *O* pupulat. *A* sine] inse *A* § 5 deinteriectis *A.* de (inde *sup. vers.*) interiectis *G.* dein (deni *B*) int. *BCM.* deinde int. *Bong Dueb Dett.* sencientibus *A* § 6 longe] ge *m. alt. inlat. A* § 7 Pericli *Dueb.* -clis *O* § 8 reliquerat *A* § 9 et ad] et *om. AGM.* ad *om. C* declin.] declamandum *A m. pr. corr.* § 10 atque] at *int. lin. A* § 12 nec cessatum necessitatum deinceps *A* mari* *A* tr*ucidarent *A* § 13 fessi ut tot *A* (ut *eras.*) *GM.* fessit tot *F.* fessi tot *R* § 15 si ferrent *AGM.* si ferentes *Bong Dueb R* quam si ipsi aperto *Dueb B.* ipsi *om. Bong ACGM.* si ipsi *om. R* § 16 exponam *Bong BDEFL.* expono *R* sint *Bong.* sunt *O*

IN LIBRUM IIII.

1. § 1 adhaesisse] adaedisse *A* diremtamque *Dueb AM.* diremptamq. *G.* direptamq. *Bong R* honore *AG* (honere *e corr.*). onere *R* § 2 ipsa terra *Bong Dueb.* ipsa *om. C.* terra ipsa *R* ita penetrabilisque ita ut *A. Repetit* que ita *a v.* penetrabilis *ad praegressam* fistulis *errore relatus* § 3 generandis] ne *m. alt. inlat. A* § 4 spiritum *AEG.* spiritu *R* inter interiora luctante *Bong Dueb F.* inter interiora luctantem *E.* interiora luctante *DL.* inter *** luctante *A* (maria, *quod in textu, et* interiora, *quod int. lin. fuisse videtur, erasum est*). interluctante *C.* inter interita luctante *G.* interius ita luct. *M.* inter abrupta luct. *B. Duabus rebus Iustinus effici dicit, ut terra nunc flammas, nunc vaporem, nunc fumum eructet: vento per cavernas et fistulas soli flante et ignibus generandis nutriendisque naturali materia. Quare vestigia cod. A* (inter maria luctante) *secutus scripsi* in materia luctante. *Cf. Valer. Flacc. I* 205 densis luctatus in extis ignis. *Saepe librariis accidit, ut syllabas litterasve transponerent, cum oscitantes quae animo obversabantur, non quae ante oculos habebant scriberent. Sic VII* 6, 14 in praetereuntem *et* inter praeeuntem *GM. II* 5, 1 afuissent *et* favissent *A. III* 7, 4 sine *et* inse *AGM. VII* 5, 1 redemit *et* remedit *AG. VII* 5, 3 domo *et* modo *A. VIII* 2, 1 civibus *et* vicibus *A. XI* 7, 6 habuit *et* habitu *AM. XII* 4, 12 domitis *et* modicis *ABCGM. XII* 7, 1 inter recusantes *et* inter se curantes

GM. XII 12, 8 polidamas *et* polimadas *G. XIII* 4, 21 agenoris *et* ageronis *ACGM. XV* 1, 6 gamalam *et* galamam *ABC. XV* 2, 9 coluntur *et* locuntur *AGM. XVI* 3, 10 lamachus *et* malachus *ABCGM. XVIII* 4, 9 tacito *et* citato *B. XVIII* 4, 12 altum *et* latum *B. XIX* 2, 3 regebantur *et* gerebantur *BC. XXV* 2, 6 remigibus *et* regimibus *M. XXVII* 3, 7 denuo *et* de uno *B. XXVIII* 2, 14 epiri *et* eripi *AG. XXXII* 2, 4 modestia *et* domestia *A. XXXII* 3, 11 ultor *et* ultro *C. XXXII* 3, 16 orole *et* olore *L. XXXVII* 4, 1 sodales *et* solades *G inter se permutata sunt* § 5 inde denique Aetnae (aeth*nae *A*) montis per tot saecula durat incendium] *C. Nipperdeius primus vidit haec, quae uncinis inclusi, insiticia esse. Exponuntur enim h. l. causae, cur incendium existat, non cur duret. Adnotatio marginalis, qualis est Guelferbytani B* ethne montis unde durabile incendium, *ex* § 12 *desumpta, temere in verba scriptoris inlata esse videtur* § 7 promuntorium regium *A* (um re *m. alt. in ras. angust.*) *GED.* promunct. reg. *CM.* promunt. regnū *L.* promont. regium *BF. In archetypo aspirationis nota post litteram* r *non videtur fuisse. Nam cui soli hac in re aliqua auctoritas est, Puteaneus semper habet* Pyrrus, Pyrridae, Raeti, Regium, Regini, Riphaei, Rodanus. *De nominibus* Rhodii *et* Rhodus *dubitatio relinquitur, quoniam* Erodii *quoque et XI* 11, 1 inter hodum *extat pro eo, quod est* inde Rhodum. *Bongarsius et Duebnerus litteram* h *ubique servant, quod semel monuisse sufficiet* grece *A* pronunciatur *A* § 8 huius loci *BF.* loci huius *R* coiere] coirece *A* § 9 nusquam alias tam torrens *Bong Dueb.* tam *om. O. Locus corruptus est. Nam praeterquam quod* tam *ab omnibus meis libris mss. abest,* alias *apud Iustinum de loco non usurpatur. Cf. XXII* 5, 11 nusquam igitur alibi facilius bellum *cett. Scripsit haud dubie* nusquam latius torrens. *Cf. Tac. Agric.* 10 unum addiderim, nusquam latius dominari mare, multum fluminum huc illuc ferre *cett. Virg. Aen. VIII* 671 haec inter tumidi late maris ibat imago. *Iustin. XIII* 7, 10 Aristaeum in Arcadia late regnasse procul videntibus *Bong BDL.* pr. visentibus *R. Cf.* § 18 procul inspicientibus § 10 concurrentium tanta] tium tan *in ras. A* dantes vergilius (virg.) in *ABGM.* vergilius *om. C.* dantes verticibus (vort.) in *R. Vergilii nomen margini adscriptum, ut color*

Vergilianus, *quem Iustini verba habent*, *significetur*, *deinde in textum inrepsit* alias quasi] alias *in ras. A* ferri] rr *in ras. A* § 11 aethnae *A* veluti ipsis undis *Bong Dueb.* velut in ipsis in undis *A* (*prius* in *eras.*). velut ipsis in undis *BC.* velut in ipsis undis *R* (*G*?) § 12 humores *A* § 13 carybden (carib.) *AGM.* caribdin *B.* caribdim *R* peperire *A* auditis *A* desidentes *A* § 14 aethnae *A* § 15 aquarum mille ille *A* (mille *eras.*) terrae diff. nutrimenta *om. ABCGM* incedat *A* § 16 promontorium *Dueb.* promuntoriorum *BC* (promunct.). iam promuntoriorum *R* (promonct. *M.* promunct. *E.* promont. *F*). *De repetito* iam *cf. VI* 8, 9 iam litterarum studium, iam philosophiae doctrina tanta. *V* 7, 8 *et* 10. *XXX* 2, 4 altitudo *** ipsa *A* coentibus in *A* descedentibus *A* § 18 accesseres *A* discedere * ac *A* seiungi] se *in ras. trium litt. A* antea *Bong Dueb EF.* ante *R*

2. § 2 colus *DFL.* cocalus *R* tyrannorum* imper. *A* § 4 numero* *A* anauxilaus *AGMDL.* anauxilai *C.* anaxilaus *R* iusticia *A* moderatio *** aut med. *A* § 5 Micalo *Bong. ABGM.* michalo *CF* (mych.). mecalo *E.* micalon *DL.* Micytho *ex Herodoto VII* 170 restituit *Dueb*

3. § 1 regni *BC.* regini *R* et altera *AG.* ex alt. *CFM.* ex alia *B.* ab altera *R* ab mera *ABCGM.* ab imera urbe *DL.* ab hymera urbe *F.* ab himera *E.* *Aliis quoque locis praepositiones urbium nominibus adiunctae sunt: cf. XVIII* 7, 7 a Tyro. *XLIII* 5, 8 revertentes a Delphis. *XI* 5, 12 in Ilio. *XIV* 6, 2 in Pydnam urbem concedit sotiorum *A* § 2 facinus nulli] us nu *in ras. angust. A* § 3 la*res *A* crudelissimus *A* cum] com *A* relinquissent *A* § 4 cathenienses *AGM.* catinenses *BF* (catyn.). cathenenses *C.* chathanenses *DL* (chatan.). carthaginenses *E* § 5 quo — occupaverant *DL.* quod — occupaverant *R.* quo — occuparent *aut* quo — occupaverant *Bongarsius legendum arbitratur. Sed cf. XVI* 3, 9 cum rerum potirentur Athenienses victisque Persis Graeciae et Asiae tributum in tutelam classis descripsissent *cett.* speciae *A* cathiniensibus *A* § 6 lacetheo *AG.* latheceo *B.* lactheo *C.* laceteo *DLM* (-deo). lacheteo *F.* lachete *E* cariadae *A.* cariate *B.* cariathe *CGM.* cariade *EL.* chariade *DF*

(·chary.) § 7 cathenienses *A* thedio *A* fecerunt *Dueb Dett.* fecerant *Bong R*

4. § 2 praecibus *A* § 3 lamachus *Dett.* (–cus *L*). lamachos *R* repetitur] ur *in ras. A* § 4 alcipiade *A* § 5 mar. commo**atibus *A* § 6 fractiis *A* § 7 set qui *B* (*quod coni. Bong*). sed quo *AGM.* sed in quo *Bong* (in *uncinis inclus.*) *Dueb CEF.* sed in quem *DL. Cf. Cic. Brut.* 51, 191. Qui *et* quo *permutantur XXVIII* 1, 6 erat] t *in ras. A* § 8 his audito in itinere belli iam inclinatum statum *DL.* is audito genere belli atque inclinato statu *Dueb.* is aud. gen. belli iam inclin. statu *Bong R. Verbis* genere belli *circumvallatio Syracusarum significari videtur: cf.* § 5. *Thucyd. VI* 104 ὡς αὐτοῖς αἱ ἀγγελίαι ἐφοίτων δειναὶ — ὡς ἤδη παντελῶς ἀποτετειχισμέναι αἱ Συράκουσαί εἰσι, τῆς μὲν Σικελίας οὐκέτι ἐλπίδα οὐδεμίαν εἶχεν ὁ Γύλιππος oportuna *A* § 10 a bello] a *in ras. A* classe lacedae**moni *A* amissi] a *in ras. A*. § 11 eurimedonta *A* cum] com *A* (v *sup.* o) supplimento *A* § 12 peloponnensii *A.* peloponesii *CGMF.* peloponnenses *E.* peloponenses *R*

5. § 1 cum] com *A* § 2 terrestis *A* Demosthenes] sth *m. alt. in ras. unius litt. A* § 3 et forsitan feliciora, *quod Hottingerus desiderat, extat in DL.* et forsitan infeliciora *R.* Et forsitan *eo sensu intellegendum esse puto, qui inest in* et fortasse (*und doch wohl*) *apud Horat. sat. I* 3, 20 nullane habes vitia? Immo alia et fortasse minora. *Bella enim* infeliciora *i. e. tristiora esse dicuntur, quoniam non in terra aliena, sed in ipsa patria gerenda sunt* urbis] orbis *A* § 4 niceas *A* malae *A* § 5 animia *A.* a nimia *E.* animata *Bong BF* (aĩata). animi a·*R* § 6 ducum inter *BDL.* ducum qui inter *Bong R. Duebnerum secutus v.* qui *uncinis inclusi, quoniam non habet quo referatur. Nescio tamen an* quippe *in archetypo fuerit. Nam* qui *et* quippe *inter se permutantur, velut XXXI* 5, 4. *De structura verborum cf. VI* 2, 8 quippe aetas — utrique prope una. *Curt. III* 4, 9 quippe multa riparum amoenitate inumbratus. *V* 1, 7 quippe — cernentibus. *V* 7, 2 quippe paelices — adsuetae. *VII* 3, 5 quippe — volentem. *VII* 4, 35 quippe — secuturi. *V* 1, 17 quippe magni operis obsidio futura, *quo loco editores plerique omnes contra codd. auctoritatem* erat *addiderunt* adgressi fue-

rant *Bong.* fuerant *om. O*, *uncinis inclusit Dueb* § 7 eurylocus *AF.* eurilogus *B.* eurilochus *E.* euricolus *L.* eurilocus *R.* Eurymedon *intellegitur* fortissimę *A* § 8 nitias *A* exercitum] m *in ras. duarum litt. A* § 9 relectas *A* caedit partim *Bong E.* partim caedit *R* § 10 demosthenis *A*

IN LIBRUM V.

1. § 1 alcybiades *A* mysteria ceteris initiorum *AGME* (*e corr.* cereris). mist. cereris ·l· iniciorum *B.* ministeria cer. init. *DL. Vide ut iam librarii in nimia verborum abundantia offenderint. Berneccerus, Faber, Graevius* mysteria Cereris *delenda esse censent* sacro nulla *GM.* sacra nullo *R* (a n *in ras. A*). 'Nullo *est* nulla re. *Quintil. inst. or. II* 4, 13. *II* 16, 12. *V* 14, 14. *Tac. ann. III* 15.' *Nagelius* silentie *L.* silentio *R* sollemnia enuntiavisse *Bong Dueb A* (enonc.) *EF.* solemniae nunciavise *G.* solemnie nunciavise M. sollempni enunciassē *BC* (–ciavisse). solempnia nunciasse *DL. Iam I. F. Gronovius vidit* mysteria Cereris initiorum *a Iustini dicendi usu non abhorrere. Cf. ad I* 9, 13. *Sed quod additur* sacra *superfluum est ac vix ferendum. Quare post* initiorum *distinxi et ex BC* sollemni *scripsi. Apparet enim turbas ceterorum codicum inde ortas esse quod, cum vulgari et pervagato errore* aenuntiavisse *scriptum esset, litterae* a *vel* ae *ad praegressam vocem* sollemni *traherentur. Cf. Plin. N. H. II* 63, 63 terra nullo magis sacra merito, quam quo nos quoque sacros facit § 2 revocatusqua bello *A* conseientiam (–ciam) *Bong Dueb BGMEFL.* conscientia *R* § 3 diis iratis *B.* diis *DFL.* diris *R* sacerdotum] s *in ras. A* relegiones *A* § 4 contullit *A* inferre] *B addit* eis parent lacedemonii. *Vid. Schefferus* § 5 omnia Graeciae regna] *Nipperdeius coni.* omni Graecia erecta. *Sed cf. XXV* 4, 1 Graeciae Asiaeque regna meditatur. 4, 3 ad devincenda regna concurrant *A* § 7 avitique] aviti quoque *ABGMF* tisaferne *A* § 8 re] *in ras. A* § 10 non] no *A* quam vi victi *F.* vi *om. R*

2. § 1 graegarii milites *A* imperatores *A.* –toriis *Bong Dueb FGM.* –toris *R. Cf. VII* 4, 4 § 2 accepti *A fort. m. pr.* civitatis *A corr. m. pr.* § 3 partaque cum *Dueb EF.* pariaque

(*om.* cum) *DL.* parataque cum *Bong R* pensare *Bong Dueb CDFL.* pensarent *E.* pensaret *R. Optt. codd. scriptura me movit, ut* parata qui — pensaret *ederem; claudicant enim* partaque — pensare. *Gronovius apte confert Ov. met. XIII* 192 laudem ut cum sanguine penset § 4 alcibiades *A* § 5 velut] vel *A* gracia insinuabit *A* § 8 lacedem. *A* § 9 Ionios] iunior *A* § 10 lacedem. *A* alienam] li *in ras. unius litt. A* instruere *A* (ns *in ras.*) *BGMEF.* struere *DL.* instituere *C* § 11 et quod *ABCGM.* et quos *R* demicandum *A* § 12 atterendam *Dueb DL.* obterendam *Bong R* vacet] c *intulit A* exequendasq. *A* § 13 quicturos *A* sparthanos *A* qui *Bong Dueb.* qı *DL.* quia *R* professi** *A* sunt *Bong BCD.* st' *FL.* sint *R* § 14 itaque commeatus] que com *in ras. paulo mai. A*

3. § 1 Alcibiades] cib *in ras. A* vendidabat *A* § 2 at quem *A* si res̃ papopulo *A* § 6 suberbia *A* exul * revocatur *A* (*dubium an sit* –catus) § 7 mittit *Bong Dueb E.* scribit *R* quadrigentis *A* § 8 denontiatione *A* (v *sup.* o) exelium *A* § 9 lacedaem.] dae *om. A*

4. § 1 iam zestromindareus *AGM.* iam zestromindarus *E.* iam zestromin darius *C.* lancestro mindareus *BDL.* iam thesostro midarius *F.* iam Mindarus *Bong.* iam Sesto Mindarus *Dueb ex Is. Vossii coniectura* iam Sesti Mind. *Nam* o *in* i *mutato non erat opus: cf. ad XI* 10, 11 farnabasus *DL.* parnabaxus *E.* pharnabassus *F.* pharnabasus *R* § 2 caesi* *A* § 4 tracti *ABGME.* fracti *R. Cf. V* 8, 3 § 6 lacedem. *A* addicit *Bong AB* adducit *C.* adiicit *Dueb F.* adicit *R. Cf. III* 6, 13 multas Asiae civitates Atheniensium imperio adiecerunt. *I* 9, 1. *XXXVI* 1, 9. *Aliud est XXII* 3, 4 civitates sociorum eidem titulo pacis addictas § 9 redeuntes *A* praecipue] e *fin. in ras. A* alciabiaden *A* (a *eras.*) miratur *AGM.* mirantur *Bong Dueb. R* § 10 hora *A* (h *eras.*) hunc] hinc *A* dae caelo misum *A* § 11 laudant ,que pro patria* *A* exussantes *A* (*unum* s *eras.*) § 12 rursum *Bong Dueb BCE.* rursus *R* (rurs' *D*) incepti *BC.* recepti *R* § 13 honorant *BCDEFL.* onerant *R* § 15 si quaeant *A* § 16 contumelios *A* execrationes] c *in ras. A* praecibus *A* § 17 Siciliae] ci *int. lin. A* syracusanum sed ionihelespontique *A* § 18 nec in] ne in *A*

offensam *AEF.* offensione *DL.* offensa *R* favorem *EF.* favore *R* studias *A corr. m. p*

5. § 1 aguntur a *Dueb F.* ag. et *L.* ag. et a *Bong R* Lacedaemoniis] daemoniis *in ras. A* lysanter *A* classi bello *ABGM.* classis bello *C.* classi belloque *R* § 2 dives et securus *DL.* divites securius *Dueb.* divites securus *Bong R* dulcedine] e *fin. in ras. A* § 4 continentia *A* conon mutarent *AG.* commutarent *BE.* concione mutarent *C.* conone mutarent *Bong MDL* § 5 recencia *A* § 6 vicisse — tantum *Bong Dueb Dett.* fecisse — tantum *R. Recte: cf. XLII* 5, 12 plusque Caesar magnitudine nominis sui fecit quam armis facere alius imperator potuisset. *XXVIII* 2, 14 ne fortius locuti quam fecisse viderentur. *V* 4, 11 *et* 12 spraevissent *A* (s *init. in ras.*) § 7 luxoria *A* voluntarium] *prius* u *in ras. A*

6. § 2 quibusque] que *om. AG* § 4 actas *A* inperium *A* § 5 militaria actale *A* § 6 ex qua colluv. hom. *Dueb DL.* ex qua hom. colluv. *F.* eaque colluv. hom. *E.* eaque in conluv. (colluv.) hom. *Bong ABC.* eaque inconluvione hom. *G.* eaque inluvione hom. *M* § 8 erat ut *Bong Dueb E.* fuit ut *R* salutem desperaverint victoriam *AG* (disp.) *M.* sal. post speraverint vict. *B.* sal. desper. victoriam nunc sperarent *C.* sal. desper. victoriam paulo post speraverint *DL.* sal. desper. nunc non desperent victoriam *Bong Dueb E.* sal. desper. victoriam ex hostibus paulo post sperarent *F. Restitui* salutem desperaverint, speraverint victoriam. *Lectio codd. AGM ab iis corrupta est, qui non reputabant permultis locis easdem vel litteras vel syllabas vel voces sese excipientes a librariis semel tantum exaratas esse. Cf. V* 7,7 cognatos alii, alii amicos] cognatos alii amicos *AGM. VIII* 5, 3 se dederunt] sederunt *G. XI* 6, 9 sed in intimum] sed intim. *ACGM. XII* 2, 13 auxilia a finit.] auxilia finit. *AGM. XIII* 7, 2 accepturum. cum] accepturum *ABGM. XV* 3, 11 post in India] post india *AGM. XVI* 5, 12 conspirant. erant] conspirant *ABCGM. XXI* 6, 5 profugisse se ad] profugisse ad *AB. XXIV* 6. 1 onustam tam facile] onustam fac. *ACGM. XXXI* 1, 3 in integrum] integrum *AGM. XXXIV* 1, 4 mandata data] mandata *ABCGM. XXXVIII* 9, 2 intulisset et multis] intulisset multis *ABGM. XXXIX* 2, 7 cum cupiditate] cũpiditate *A. III*

7, 5 dein interiectis] deinteriectis *AG*. *VI* 3, 7 *et XXXVIII* 9, 3 restituturum] restiturum *AGM*. *VIII* 3, 2 veluti timens] velutimens *AG*. *VIII* 5, 7 quaeque loca] que loca *A* (quae loca *GM*). *XII* 10, 10 tradidit] tra dit *A*. *XIII* 7, 2 dedecus] decus *A*. *XVI* 4, 3 tractata] tracta *AGM*. *XXII* 2, 4 mittit. ita uno] mittit uno *ABCGM*. *XXVI* 2, 11 patre reparato] patre parato *BC*. *XXX* 2, 6 occultata] occulta *G*. *XLII* 2, 5 sed et cum] sed cum *A*. *XLIII* 1, 4 conviviis] conviis *G*. *II* 1, 15 si ignis] signis *A*. *II* 13, 7 transitum maturata] transitu mat. *A*. *III* 4, 9 dignitatis suae] dignitati suae *A*. *VI* 2, 2 ingentia aux.] ingenti aux. *A*. *VI* 2, 7 in Asiam misere] in asia mis. *A*. *VI* 2, 14 agit tamen] agi tamen *A*. *VI* 4, 5 Conona navali] conon nav. *AG*. *XII* 3, 1 Parthia Alex.] parthi alex. *A*. *XIII* 3, 10 deinde egregium] deinde greg. *A*. *XIII* 7, 2 petere et] peter et *A*. *XVI* 1, 15 nec cessasse] ne cess. *A*. *XVI* 4, 9 urbem Mithridati] urbe mitr. *A*. *XVII* 2, 7 Arsinoës sororis] arsinoe sor. *ABCGM*. *XXII* 4, 4 cum mille] cum ille *G*. *XXIII* 3, 2 qui inploratus] quin ploratus *GM*. *XXIV* 2, 1 ad domestica] a domestica *A*. *XXV* 4, 3 ad devincenda] ad evinc. *CGM*. *XXIX* 2, 5 iocis sacril.] ioci sacril. *ACGM*. *Interdum omissae syllabae int. lin. adduntur. Cf. ad II* 8, 6. *III* 4, 15. *III* 4, 17 *cett. Haec aliis multis ex eodem genere omissis coacervavi, quod inde pluribus locis depravatis medelam adhiberi posse puto* § 9 neque is *Bong Dueb C*. neque his *DF*. nō his *L*. nec quis *B*. nequis *A* (*ut vid.*) *GME*

neque eae *Bong Dueb*. nēque hec *L*. neque hae (*vel* hee *vel* he) *R* non] ñ *A* continuerant *CF*. tenere consueverant *DL*. continuerunt *R* § 10 eo proelio *Bong Dueb E*. eo *om. R* ad cirũ regem *D*. ad cirrē reg. *L*. ad reg. arthaxersem cyprum *F*. ad reg. ciprum *C*. ad reg. cyprium *R* contendit *DFF*. concessit *BC*. concedit *R*. Euagoram. At dux *nescio unde Bong Dueb*. xenagoras aũt dux *F*. euagoras autem dux *R*. *Cf. Xenoph. hist. Gr. II* 1, 29 ὀκτὼ ναυσὶν ἀπέπλευσε παρ' Εὐαγόραν εἰς Κύπρον — Λύσανδρος δὲ κτἑ. *Diodor. Sic. XIII* 106

7. § 3 recepit *Bong Dueb CE* (*G*?). recipit *R* aliut *A* praeter] aet *in ras. paulo mai. A* reliquit *Bong Dueb DFL*. relinquid *G*. relinquit *R* § 4 nontiata *A* (v *sup.* o) § 6 puplicam *A* (*fuit antea* publ.) quaestibus *A* § 7 cogn. alii

alii amicos *Bong Dueb E.* cogn. alii amicos *AGM.* alii cogn. alii amic. *BCF.* cogn. alii amic. alii *DL. Cf. ad V* 6, 8 querellam] que *in ras. A* § 8 incolomium *A* (v *sup.* o) ammissorum *A* § 9 superbium *A* (i *eras.*) praeponentes *A* § 11 incolomibus *A* (v *sup.* o) ruina taxatae *Bong Dueb BDEFL.* ruinae tax. *R. De re cf. II* 12, 14 *et* 15

8. § 1 ac] c *in ras. A* obsidione circumdant obsessos *E.* obsid. circumducta obsessos *F.* obsid. circumdata obsessos *R. Duebnerus confert IV* 4, 5 munitionibus deinde circumdatis — clausos intercludunt fame *A* § 2 sciebat *A* copiis *om. BC* et ne] et *om. ACGM.* nec ūn *B* nova *BC* adquei *vel* adquer *A.* ad quae *GM.* acq'ri *C.* advehi *R* providerant *EFL.* providere *B.* providerent *R* (–rant *e corr. D*) § 3 malis] m *ras. A* § 5 pircum *B.* pyreum *F.* pireum *R praeter E, qui* impireum *habet. Voluit haud dubie* in pireum versus miri brahcia (*vel* braccia) *A* resque publica *Bong Dueb O* ex semet] exemit *A* acciperent *BDL.* acciperet *Bong Dueb R. Berneccerus, ut errori occurreret,* ex semet ipsis *ad Athenienses referendum esse adnotat. Ne erroris reprehensionisve ansa relinqueretur, una littera mutata* reique publicae ex semet ipsis XXX rectores acciperent *scripsi. Cf. V* 8, 9 XXX rectores rei publicae constituuntur. *IX* 4, 8 ex horum numero trecentos exules iudices rectoresque civitati dedit § 6 lacedemon. *A* lyssandro *A* § 7 et expugn. *Dueb Dett.* et *om. Bong R* exilio dionisis *A* (is *m. pr. corr.*). *Diodorus XIII* 107 *seqq. expugnationem Athenarum et mortem Darei regis et turpem Dionysii ex acie fugam* (μηδενὸς ἁδροῦ πταίσματος γεγενημένου φυγεῖν ἀλόγως) *eodem tempore accidisse tradit. Haec fuga Dionysii maioris commutata est cum exilio filii primum a Dione, postea a Timoleonte Syracusis expulsi. Causa erroris, sive Trogo sive Iustino debetur, in ambiguitate vocis* φυγή (fuga) *quaerenda. Frustra librarii culpantur.* Insignis hic annus — fuit *familiaris Iustino locutio est. Cf. XXXII* 4, 9. *VI* 6, 5

§ 8 mutatu *A* mutator *A* § 12 auspicatur *A* § 13 itenere *A* § 14 aperte] apte *A* (s *sup.* pt)

9. § 1 exauriunt *A* § 2 theramini *A* § 3 passim omnium fuga] '*Vide an codd. invitis scribendum sit* passim hominum fuga.' *Kreyssig. Non ita scribendum. Cf. XVI* 4, 19 mortem passim

omnibus minatur. *V* 9, 2. *VIII* 1, 3 § 4 quod et *F.* quod etiam *R* exilium cum *B.* exilium *F.* auxilium unicum *E.* auxilium cum *R* auxilium unicum cum *Bong fortasse recte. Cf. ad V* 6, 8 misseris *A* (*unum s eras.*) eripitur *BEF.* eriperetur *R* § 6 fylen atricorum *A* (ri *in ras. m. ult.*). filen attic. *E.* phylem attic. *F.* silen actic. *C.* silenaticorum *B.* filenaticorum *GM* (fyl.) *DL. Xenoph. hist. Gr. II* 4, 2 *Φυλὴν χωρίον καταλαμβάνει ἰσχυρόν* § 7 quorundam *A* crudeles *Dueb BF.* crudelem *DL* crudelis *Bong R. Cf. XV* 3, 6 miseratus tanti viri. *XLIII* 4, 8 miserata formae eius favorem *A.* favor. Eum *BC.* favor *R. Puteaneus* favor. Rem itaque *voluissĕ videtur. Cf. ad VI* 4, 12 § 8 itaque et *EFL.* et *om. R* (*int. lin. D*) inmenias *A.* inmoenias *GM.* imenias *C.* nunenias *B.* ysmen. *DL.* hismen. (hysm.) *EF* § 9 quingentos milites *Bong Dueb DEL.* milites *om. R* elonquentiae *A* § 10 dominatione] damnatione *A* § 11 exaustam *A* § 12 brachiis *A*

§ 13 trasybulum *A* § 15 erjtias *A* Hippolochus *Bong.* hippolocus *AGM.* hyppolocus *C.* ipolocus *B.* ypolicus *D.* ypolitus *L.* hippolitus *E.* apollonyas *F. Fuerunt inter triginta tyrannos et Hippolochus et Hippomachus* (*Xenoph. hist. Gr. II* 3, 2); *sed hic cum Critia in pugna cecidit, v. Xenoph. l. l. II* 4, 19

10. § 1 se victore *ACGM.* se victorem *R. Horum scriptura, quae aequabilitate membrorum commendatur, hanc habet sententiam: cur se victorem fugiant potius quam adiuvent ut libertatis vindicem? Cf. Liv. XXV* 37, 10 increpante Marcio, quod in muliebres et inutiles se proiecissent fletus potius, quam ad tutandos semet ipsos et rem publicam acuerent animos § 2 arma coepisse *A m. pr. corr.* ut adepta *A* XXX* se *A* non civitati] non civita *in ras. A* § 3 sacrorum communium tum *Dueb.* sacr. comm. *E.* sociorumque comm. tum *F.* sacrarum tum *DL.* sacrorum tum *Bong R* patriae *ABCGM.* patriam *R. Cf.* § 7 § 6 nontiatur *A* (v *sup.* o) in bellum athenienses *O* § 7 ad urbem eleusinam migrare *DL* (eleuxinam). ex urbe Eleusina (–sinam *EF*) migrare *Bong Dueb BEF.* eleusina ex urbe emigrare *C.* ex urbe eleusinae migrare *AGM. Littera* e *voci* Eleusina *ex sequenti adhaesit. Cf.* § 4 § 8 indignantes *Bong Dueb BCDL.* indignantur *R* bellum *Bong Dueb BCDL.* et bellum *R* § 10 unum tandem *O* § 12 corinthique *A* praede *A*

11. § 1 eodem fere *Dueb.* eod. ferme *DL.* eod. forte *Bong R* moritur Artaxerxe et Cyro filiis relictis (rel. fil. *F*). Regnum Artaxerxi Cyro *Bong Dueb Dett.* moritur artaxerxi (axerxe *GM*) cyro (ciro *M*) *AGM.* moritur artaxersi regnum cyro *B.* mor. qui regnum artaxerxi cyro *C* § 2 civitatis *A* § 4 nontiatum *A* (v *sup.* o) artaxerxe *A* acersitum *A* (r *sup.* ac) interficissetque *A* § 6 enixe se *DFL.* se *om. R*, *quod similitudine praegressae syllabae absorptum in A post* opera *int. lin. inlatum est* ceu ignorantes *F.* velut ign. *DEL.* vel ign. *Bong R* § 7 gratiam * et *A.* gratiam ei *GM.* gratiam et *R* artaxersen *A* vicissent *A* § 8 obtullisset *A* artaxerses *A* § 9 cyros *A* (v *sup.* o) artaxerses *A* § 10 in auxilia *B.* in auxilio *R. Vid. Wopkens.* a tanto] a *om. ACGM* § 11 inter tot *Bong Dueb Dett.* tot *om. R. Cf. XII* 6, 16 iteneris *A*

IN LIBRUM VI.

1. § 1 habebant *DL.* habent *R* non contenti] non *int. lin. A* § 2 Hercyllides *Bong A.* hercillides *BC.* hercilides *DL.* herculides *GE.* heraclydes *F.* Dercyllides *Dueb ex emend. Leopardi* artaxersis *A* regis *O* farnabasum *A* pacificari *DFL.* –care *E.* pacificandum *R* cum alterum *A* § 3 abtior *A* § 4 farnabasus *A* criminator *A* lacaedem. *A* ingressus *A* § 5 repulerit *A* quae gerant *Dett.* (q̄ *D*). quam gerant *R* (*in C plura desunt*) detrim. omnem *A* § 6 set *A* ostem *A* (h *int. lin.*) praetio *A* § 9 iusus *A*

2. § 1 Hercynione *Bong.* mercinioni *A.* inertinioni *B.* mercinione *C.* inercinioni *G.* mercurionii *M.* hercinione *D.* hercimone *L.* hercymone *F.* heresniona *E* § 2 navales *A* triremis *A* modium *AGM.* modiorum *Dueb R* frumenta *A* ingentia] a *m. alt. A* § 4 ducem regem tunc *Bong Dueb E.* ducem tunc regem *F.* ducem *om. DL.* ducem *et* tunc *om. R* responsa *O* lacedaemoni ianeum summae *A* § 5 futurus] us *in ras. A* denunciabatur *A* cum regem *AGM.* cum rege *C.* qn̄ cū rege *B.* cum regum *EF* (*in marg.* regis). cum regium *R* claudicasset] ic *litterae atriores A* pedes *B.* pede *R* § 7 posteaq. *Bong Dueb.* postq. *R* asia misere *A* § 9 invictum tamen *O.* intactum tamen *coni. Nipperdeius. Nihil mu-*

tavi. Consequens pro antecedente positum. Quamquam non fuit aliud par ducum tam bene ad certamen comparatum, fortuna tamen eos inter se non commisit: invictum igitur ab altero utrumque servavit. Cf. XVII 1, 9. *Liv. XXX* 28, 8 Scipio et Hannibal velut ad supremum certamen conparati duces § 11 miliciam *A* § 12 conon] c *in ras. duarum litt. A* (*fuit* quonon) § 13 nolit *AGM.* nolet *L.* nollet *Bong Dueb R* § 14 agi tamen *A* delabi *Bong ABGM. om. C.* dilabi *R* exercituum *A* (*alt.* u *eras.*) vinci* qua *A* § 16 hostile *A* § 17 ab asi** gesilaum *A. In verbis* Quibus rebus territi — Agesilaum decernunt *recte offendit Glareanus; repetuntur enim VI* 4, 9. *Cf. adnot. ad XI* 13, 9

3. § 1 pisander *E.* lisander *F.* pisandrus *R* (phis. *G.* pys. *M*) § 2 magna *CDEFL.* et magna *AGM.* ex magna *B.* '*Nescio an recte in hoc quidem scriptore.*' *Handius Turs. II p.* 640. *Cf. VI* 7, 12 ex placito consensu: *XXXVI* 2, 15 ex causa. *Flor. I* 9, 4 ex summo studio, *Freinshem. ad h. l. in ind.* § 3 summa igitur in eo proelio non tam ducum emulatio quam militum fuit *DL.* sum. ig. non tam duc. in eo pr. quam mil. aem. fuit *Bong.* sum. ig. tam duc. in eo pr. quam mil. aem. fuit *Dueb.* sum. ig. (go *B*) non duc. tantum in eo pr. quam vulgi aem. (emulatus *B*) fuit *ABCGMEF. In loco desperato ab optt. libris mss. recedere dubitavi. Ut nunc est, ducum aemulatio non tam late quam vulgi patuisse dicitur, utpote qui de sua gloria et patriae dominatione aut restituenda aut non diminuenda solliciti essent.* Non tantum — quam *ubi in vett. codd. invenitur, a recentioris aetatis librariis in* non tam — quam *mutari solet. Cf. quae ad XXXI* 6, 2 *adnotavi* § 5 sicuti *AMDEL.* sicut *Bong Dueb R* amissis dom. *A* § 6 sed alieni] *in ras. paulo mai. A* imperii *Bong Dueb.* proelii (*vel* prelii *vel* p̄lii) *O* (in quo 'proelii' lgtr *F*) dimicet viribus *B.* vir. dimicaret *F.* vir. dimicet *R* (dimicet *in ras. A*). *Codd. scriptura* alieni proelii viribus *ferri posse puto. Nam cum* proelium *apud Iustinum pluribus locis velut III* 6, 7 *bellum denotet*, proelii *igitur* vires *idem esse possit, quod est XXXI* 4, 1 vires belli, *nihil obstare videtur, quo minus* alieni proelii vires *de iis viribus intellegatur, quas alius ad bellum gerendum habet. Cf. V* 2, 10 alienam se victoriam, non suam instruere. *XL* 2, 3 alieni operis praemia. *Flor. III* 6, 2 sub

alieni belli tumultu exterique regis invidia impune grassantur. *Curt. VII* 7, 11 quantum in nobis animi sit, alieno Marte experiuntur. *VII* 4, 35 alienum discrimen secuturi *et in contrariam partem Iust. XXXVIII* 4, 16 ne vacaturos quidem bello suo   proemio *A*   prioris *A*   consecuturos *A*   § 7 restiturum *A*   § 8 coniunctionem *A*   neve tot *Bong Dueb F.* ne ut tot *ABDL.* neut tot *G* (t *eras.*). neu tot *CEM*   § 9 eadem militum et omnium regum cura erat, quos *Bong Dueb* (*v.* militum *uncinis inclusa*) *EF.* eadem et omnium regum cura erat quos *R* (*B* regum *omisit, sed margini adscripsit, C in textu* regnū, *sed int. lin.* regū *habet, D ad v.* regum *in marg.* cum Lacedemoniis sentientium *adnotavit*). *Bongarsius coniecit* eadem et omnium et regum *cett.*, *Sebisius* eadem militum et omnium remigum *cett.*, *Nipperdeius* eadem militum et omnium remigum cura. Erant quos, *alii aliud. Equidem optt. codd. scripturam retinui, non quod eam probarem, sed quia melius, in quo acquiescerem, non habebam. Nam aliter explicari non potest, quam ut* reges *eos esse dicamus, qui regno adsueti et liberam Atheniensium rem publicam aversantes cum Spartanis senserint. Cf. V*, 1, 5 omnia Graeciae regna velut ad extinguendum commune incendium concurrunt: tantum odium Athenienses immoderati imperii crudelitate contraxerant. *Sic Macedones quoque, cum Romanis arma inferrent,* auxilio omnium regum iuvabantur (*XXXIII* 1, 1). *De constructione verborum* eadem et *cf. I* 2, 3. *XIV* 5, 3. *XXII* 3, 10. *XXIII* 1, 7   § 11 capeserunt *DL.* capesserunt *R*   § 12 conditio *A*

4. § 2 velut *Bong Dueb.* velud *BC.* veluti *R*   finitimis] mis *in ras. A*   § 3 auxil. Athen. *Bong Dueb E.* athen. auxil. *R*   § 4 ex infimis increm. *Bong Dueb DL.* ex finitimis increm. *R* (incrementus *A*). Finitima incrementa *sunt incrementa de finitimis capta. Cf. XXXIX* 5, 4 quae incrementa de finitimis quaerere solebant. *XXXV* 1, 1 opes augere finitimorum bellis statuit. *Sicut Lacedaemonii, velut cum imperio etiam virtutem perdidissent, contemni a finitimis coepere* (§ 2), *sic Thebani ex incrementis de finitimis captis* (*i. e. ex Boeotiorum imperio III* 6, 10) *ad spem imperii Graeciae erecti sunt. Simili modo VII* 1, 4 *cum Macedoniae incrementa modica fuisse dixisset, haec addit:* sed postea virtute regum et gentis industria subactis primo finitimis, mox populis nationibusque imperium usque extremos

orientis terminos prolatum. *Cf. XLIII* 3, 2 epaminondae] v *sup.* o *A* § 5 terrestrae *A* eadem] eodem *A* conon navali *A* § 6 quod* ath. *A*. quo ath. *B*. quo de ath. *GM*. quo duce ath. *R* § 8 potiti victoria *Dueb ACDEFL*. pot. victoriam *Bong R*. *Optt. libri mss. raro accusativum cum v.* potiri *coniunctum habent, velut IX* 7, 12 ultionem potita est ducunt] ducu ut *A* § 9 arcessunt] acc**unt *A* (*prius* c *ex* r *factum esse videtur*) § 10 lysandrio *A* (i *eras.*) nullius alterius *Bong Dueb DEL* (*m. pr.* alteri). nullius *om. F*. alterius *om. ABCG*. *In M plura desunt. Cf. XIV* 2, 7. *XXX* 3, 2 § 12 prima igitur *Bong Dueb E*. pr. itaque *R*. Itâque *apud Iustinum saepe secundum atque etiam tertium locum obtinet. Cf. I* 10, 8. *II* 12, 15. *V* 2, 12. *VII* 2, 12. *XI* 6, 11 § 13 delectis iam *A* ostibus *A* (h *int. lin.*)

5. § 2 boetorum *A* ipicraten *A* § 4 habuerint *ABCGM*. habuerunt *R* § 7 sparthani *A* § 8 adhenas *A* tristiciae *A* letitiae *A* ex reciperata *Dueb*. recuperande *C*. ex recuperata *Bong R* cepit] coepit *A* § 9 reficit *Bong Dueb BEF*. refecit *R* § 10 craematae *A* § 11 versa quoque vice *Bong Dueb F*. versaque vice *R* nunc haberent *Bong Dueb E*. hab. nunc *R* (habere *GM*) carissimis *A* (*vel* acriss.) *B* (kar.) *CGMEF*. artissimis *R*

6. § 1 aguntur *DEFL*. gererentur *Bong*. gerentur *A* (v *sup. alt.* e) *B*. geruntur *R* artaxerxes *A* (*alt.* x *in ras. ex* s *factum*) § 2 internecivis *A* (v *ex* a *factum esse videtur*). internae civis *G*. interne cuius *M*. interne cedis *B*. internecius *C*. inter cives *R* § 3 lacedem. *A* § 6 lacedem. *A* securis insidiantes *Bong Dueb CEF*. securi ins. *R*. *Cf. V* 5, 2 securus populatur § 8 arcidamus *A* vulneratur *Bong Dueb BDEFL*. vulneratus *R* § 9 interfectorem *A* (v *sup.* e *fin.*)

7. § 1 finitimis *A* cep.] coeperunt *A* § 2 lacaedem. *A* adgraedi *A* § 4 iam effettae *A* § 5 tantoque] e *in ras. A* maioris *A* § 7 ante diem universa *Bong Dueb F*. ante die sui versa *AM*. ante diē sui versa *BG*. ante die universa *DL*. ante dies universa *CE*. *Cf. XLIV* 4, 3 post dies. *XX* 5, 4 ante menses § 11 Epaminondas *Bong Dueb D* (-nundas) *EFL*. epimananda *B*. epaminonda *R* verum etiam *Bong Dueb CEF*. verum etiam et *DL*. verum et *R* § 12 quo] quod

A, *sed* d *eras.* veluti *Bong Dueb DFL. om. E.* velut *R* ex placito consensu *O. Berneccerus coni.* ex tacito consensu, *quod* § 1 *legitur*

8. § 1 post paucos dies deinde *DL.* post paucos deinde dies *R. Haec ne* §§ 11—13 *adversentur, I. F. Gronovius* post paulo deinde *legendum esse censet. Cf. Handii Turs. IV p.* 412 *locisque ibi congestis adde Hor. epp. I* 6, 13. *Et vix credas Iustinum tam exiguo spatio secum ipsum pugnare. Credibilius est eum* post paulo dein deficiens *scripsisse. Cf. XII* 9, 12 cum — deficeret. *XII* 15, 8. *Syllaba* ci *vel in optt. codd. saepe omittitur. Vid. ad XXXVI* 2, 12 *adnotata* Epaminondas *Bong Dueb D* (–nundas) *FL.* epiminonda *B.* epaminonda *R* (–nunda *E*) cędiderunt *A* § 2 pra fegeris *A* (r *sup.* fe). p̃figeris *B* (re *int. lin.*) p̃frigeris *D.* perfregeris *Bong C.* praefregeris *R* sic illo velut mucrone teli ablato] *cf. Cic. pro Sestio* 10 24 ut, si gladium parvo puero — dederis, — possit acie ipsa et ferri viribus vulnerare: sic cum hominibus enervatis — consulatus tamquam gladius esset datus, qui per se pungere neminem umquam potuissent, ii — rem publicam contrucidaverunt reiq; p̃ *A.* reique populique *C.* rei publicae *E.* rei quoque publicae *R* § 4 incertum * vir *A* § 5 sibi sed patriae semper *Dueb F.* sibi semper sed patriae *Bong R. Cf. XXVIII* 2, 12 qui Macedonas imperio terrarum semper florentes contempserint. *XVIII* 1, 6 nova Macedonum repente monstra vicerunt *et ad IX* 8, 5 *adnotata* § 6 pecuniae adeo parcus] *Offendit in his Hottingerus; sed* pecuniae parcus *h. l. non eo sensu dicitur, quo Suet. Tib.* 46 pecuniae parcus et tenax, *sed quo Tacit. hist. III* 75 moderatus et civium sanguinis parcus. *Cf. Liv. XXV* 25, 6 ut a caedibus et ab incendiis parceretur *i. e. abstineretur* § 7 ornamentum *Bong Dueb.* ornatum *O. Cf. Cic. Verr. IV* 28, 65 non ad hominum apparatum, sed ad amplissimi templi ornatum, *ubi dett. codd.* ornamentum § 9 iam litterarum st. i. ph. d. t. ut mirabile videretur] *om. ACGM* § 12 allatum *Dueb.* illatumque *L.* adlatumque (*vel* allat.) *R. Vorstium secuti editores* que *particulam omiserunt; sed nihil mutandum, modo verba sic distinguas, ut feci* gloriaeque] que *om. A* § 13 utrum *AGM.* utri *R* gratulabandus *A* (v *sup.* a)

9. § 1 intercidit virtus *FL.* interciditur virt. *D.* virt. inter-

cidit ut *AGM*. virt. intercidit eo ut *B*. virt. intercidit *R* (cidit *in ras*. *C*) § 3 apparatuque *A*. apparatumque *CGM*. apparatusque *Bong Dueb R* § 4 actoribus *Bong AE*. auctoribus (aut.) *R* nobilissimisque poetis *E*. nobilissimis poetisque *R* (petisque *A*) teatra *A* versificatores (–toresque *D*) oratoresque meliores *DFL*. versificatoresque meliores *R*. *Explicant 'qui versificatores meliores quam duces essent.' Melius procederet oratio, si* versificatoresque pleniore ore quam duces laudantes *legeretur. Id iam Bonerius sensit, qui haec habet:* und lobten die Reimentichter mehr, denn die Kriegshauptleut § 5 coeptum est *Bong Dueb*. est *om*. *O* § 6 inter vitia (–cia) *D* (*in marg*. ocia) *EL*. otia (*vel* ocia) *R* emergeretur *AG* (ur *eras*.). emergeret *BDM*. emergeret tum *C*. emergeret et *EFL* (et *ead. manu inlat.*) § 7 Pelopidae *Bong Dueb*. pelophidarum *ACGM*. pelopidarum *R*. *Scripsi* Pelopidae tum. *Cf*. *V* 9, 9. *XII* 2, 7. *XXIII* 1, 3 greciae *A* (*prius* e *in ras. mai.*) velut *Bong Dueb BCEF*. veluti *R*

IN LIBRUM VII.

1. § 1 machedona *A* (i *infra* na) ante * nomine *A* (n *ras*.). antea (a *fin. del.*) nomine *C*. antea ex nom. *DL*. ante nom. *Bong*. *R* existunt *DL*. extant *R*. *Nipperdeius coni.* extiterant. *Cf*. *II* 4, 31 documenta extitere *emadhia *ut vid.* *A* fere *Bong*. fuere *O* (f *m. alt. in ras. A*) § 3 pelagis *A* (s *sup*. ag) *GM*. pellagis *B*. Pelasgus *Bong*. *F*. pelasgi *R* regis *AGM*. regio regis *B*. regio *R* boecia *BC*. boetia *R*. Bottia *coni. Niebuhrius* § 4 virtutum *A* subtractis *ABCM*. substractis *G*. subactis *R* orientes *A* § 5 paeonia* que nunc *A* thelegonus *DL*. thelagonus *F*. Telegonus *Bong R*. Pelegonus *restituit Asulanus* asteropei *A* accepimus *Bong Dueb CDEF*. accipimus *R*. *Cf*. *XIII* 7, 7 accipiunt. *XX* 1, 15 accipimus. *Liv*. *VI* 39, 4 accipio § 6 europa *O*. Europia, *quae est portio Macedoniae*, *coni. Vossius* § 7 caranus *E*. ceranus (*vel* cerranus) *R* iusus *A* in Emathiam *Bong F*. in *om*. *R* (emathia *A*) § 9 relegiosoque *A* observabit *A* § 10 ageas *A*. egetis *B*. egeā *DL*. aegeas (*vel* eg.) *R* § 11 deinde eo *E*. eo *om*. *R* midcnamis *A* (dc *del.*). midadanus

B. myda nā is *C.* minadamis *E.* mida nam is *R* (m. n. his *L*) qui quintam *B.* quoque *R* pulsis *om. DL*

2. § 2 argeonlion *B.* archeo filio *F.* Argaeo fil. *Bong M.* Argeo fil. *Dueb R* vellit *A* regum *F.* in regnum *R* § 3 praefatus] praebatus *A* § 4 hac superstitione *EF.* hanc superstitionem *R* alexandri stirpe *CDGML.* alexandro stirpem *R* § 5 argeos *AM.* archeus *F.* Argaeus *Bong.* Argeus *Dueb R* moderatae *A* europum *C.* Aëropum *coni. Asulanus* § 7 infantium *A* contempnentes *A* § 8 acie *A* § 9 victi fuissent antea *Bong. Dueb.* ant. victi fu. *DFL.* victi ant. fu. *R* § 10 vel] *in ras. antiq. A* § 13 insignitet *M* (*voluit fortasse* insignis et). insigniter *R* (niter *in ras. A*). *Cf. I* 8, 14 admirabiliter insignis *XII* 8, 1 § 14 olimpio *A*

3. § 1 cum interim] *cf. ad XIV* 2, 1 scithia *A* remotus *AB.* summotus *R. Cf. II* 3, 2 Dareum — turpi ab Scythia submoverunt fuga magabasum *A.* magnabasum *GM.* magabarum *C.* meagabarum *B* (*sed prius* a *punct.*). magabaxum *DL.* megabaxum *E.* megabasum *F.* Megabazum *Bong* subig*endam *A.* subigiendam *G.* subiciendam *B.* subigendam *Bong Dueb R.* Subiciendam *pro vera scriptura habeo. Megabazus missus est ad aquam terramque petendam. Cf. Niebuhrii hist. ant. I p.* 200. *Sic* subiecerat *et* subegerat *XII* 4, 2, subiectis *et* subactis *XLIII* 3, 2 *commutatum est. Cf. Prolog.* 28 Cariam subiecit. 22 Siculos subiecit traciam *A* tractus] traciis *vel* tracias *m. rec. in ras. paulo mai. A* § 3 benignae *A m. pr. corr.* aepularum *A* adiciat* ius *A* suis filiis et *E.* suis ac filii *DL.* suum filiis et *R.* Filiis *pro* filiabus *dictum. Cf. C. L. Schneideri gr. lat. II* 1 p. 26 et* uxoribus *A* hospiti *A* § 4 venerunt] *dubium an fuerit* venerant *A* Persis eas contrectantibus *Bong DFL.* persis eas *om. R* (pertractantibus *E*). *Cf. Wopkens. ad h. l. II* 3, 16 denuntiantibus *ibique Benecke. VI* 2, 11 poscentibus. *VIII* 5, 10 verentibus. *XIII* 6, 13 profectis. *XXIII* 2, 5 vindicantibus. *XXVI* 1, 9 cunctantibus — deliberantibus. *XXXIX* 4, 2 pulso filiis *A* iocos* *A* § 5 e conviv.] et conviv. *A* evocat* cultius *A.* evocultius *G* (*e corr.* evocat tunc cult.). evocat cum cult. *M.* evocatas cult. *F.* evocat cultius *R* (vocat *D*) gratiosioresque *DL.* gratioresque *R* § 6 supponit *Bong Dueb DFL.* opponit *R* § 7 megabasus

AGMF. -barus *BC*. -baxus *R* barbarem *M*. bubarem *R* (-rē *CD*) § 9 hostilibus] hostibus *A fort. m. pr. corr.*

4. § 1 cognato *A* olimphum *A* § 4 imperatoriis *Bong Dueb CDEFL*. imperatoris *R* virtutis *A* § 5 euryonem *vel* eurionem *O*. *Sic meliores codd. XII* 15, 9 roxanem. *XVII* 3, 6 andromachem. *XXXI* 1, 2 phoenicem. *XXXVI* 4, 1 beronicem. *XXXVIII* 2, 4 laudicem. *XXXIX* 3, 2 selenem *habent.* cingnea *AG*. cignea *BCM*. cinnea *D*. cinea *L* (*in marg. ab antiq. manu* chigea). ichea *E*. chygea *F*. Gygaea, *quod iam Aldina habet*, *restituit Vossius* arcelaum *A* arrideum *CD*. arydeum *F*. archideum *E*. arcideum *R* § 6 olinthiis *A* § 7 insid. autem *Bong*. *DL*. insid. etiam *R* euridices *A* adulterio *A* (i *eras.*) susciperat *A* § 8 secessit *A*. decessit *DFL*. recessit *R*. *Cf. ad IX* 2, 2

5. § 1 pactam mercedem *A* redemit] remedit *A* § 3 pueritra erudimenta *A* domo] modo *A* § 5 communis *A* § 7 quam a scelerum *DL*. quam ex sceler. *F*. *Praepositionem om. R*. *Cf. Vell. Pat. II* 28, 2 ad vindicandam — periculis rem publicam. *Curt. IX* 9, 18 fame vindicatus exercitus § 8 neo parv. quidem *Bong Dueb O* (nc *F*). *Et hoc loco et XXXVIII* 4, 2 ne — quidem *invitis codicibus scripsi; nam I* 4, 5. *XIX* 3, 12. *XXX* 4, 9 *optt. libris mss. parui. Cf. Madvig. ad Cic. de fin. p.* 822 *sqq.*

6. § 1 fata] facta *A* § 2 caecinerant *A* amynthae *A* § 3 princ. regni *Bong Dueb Delt.* princ. rerum *R* indigne peremptorum] ne *et* emptorum *in ras. A* continui belli et exhausti *O* (exausti *A*). continuis bellis exausti *coni. Bongarsius* regni et inmat. *ABGMF*. et *om. R* urgerent *A* (urguerent *G*) § 4 bella quae *A* (*m. alt.*) *GME*. bellaque *Bong R* hoc tempore *Bong BC*. uno temp. *R* § 5 quibusque] que *om. A* § 6 possit *AGM*. posset *R* sine praeto dimissit *A* § 7 post haec *Bong*. post hoc *F*. post hos *R*. *Cf. IV* 2, 3 lariseam *AGM*. larisseam *E*. larissam *R* § 8 capit hic in *AGM*. coepit hic *F*. capit hinc *Bong Dueb R* tesaliam *A* (am *habent O*). Larissam in Thessalia, *quod in Ald. extat, coni. Bongarsius deleto* capit hinc. *Si quid eiiciendum*, *verba* capit hinc Thessaliam, *quae tamquam adnotationem e margine temere inlatam uncinis inclusi*, *deleta maluerim. Sed nescio an hic locus ita corrigendus sit*, *ut ex optt. codd. reliquiis* Larissam

capit hinc et Thessaliam *cett. scribatur* cupiditate] it *m. alt. add. A* robor *A* § 9 exertitus *A* § 10 olympidę *A* (a *sup.* id). -aden *GM.* -adam *E.* -adē *R* § 11 patruele *Bong Dueb DLGM.* patrueli *R* actore *C.* auctore *A* (uc *in ras. fortasse fuit* l) *BGMEF.* altore *R* (*m. rec. in marg.* tutore *L*) arraba *AGM.* sarraba *B.* Arruba *Bong Dueb E.* aruba *DL.* arriba *C.* aryba *F. Cf. ad VIII* 6, 4 olympiadis] a *int. lin. A* trohada *F.* troadem *B.* tradam *E.* troadam *Bong R*

in matrimonium *Bong Dueb CF.* in matrimonio *R* exitii *CEF.* exitium *ABGM. om. DL.* exilii *coni. Weiske* omnium malorum *DL.* malorumque omniumque *B.* malorumque omnium *R. Verba* quae causa illi exitii — fuit *per se quidem nullam offensionem habent* (*cf. XXXVIII* 10, 8 quae res exitii causa fuit): *sed cum de Arrybae exitio non agatur et si maxime de eo ageretur*, malorumque omnium *tamen languidiora essent*, *quam ut* exitio *recte adderentur*, *sub lectione optt. codd. latere videtur* causa illi et initium malorum omnium fuit. *Cf. Cic. Phil. II* 21, 50 *fin.* ab huius enim scelere omnium malorum principium natum reperietis. *Sueton. Vit. c.* 3 existimatusque — initium et causa incrementorum patri fuisse. *Iustin. I* 7, 2 quae res multorum bellorum Cyro causa et origo fuit. *III* 4, 2 quae res initium dissensionis Graeciae et intestini belli causa et origo fuit. *VIII* 1, 4 causa et origo huius mali Thebani fuere. *XI* 7, 5 huius rei causa et origo illa fuit. *XVII* 1, 5. *Particula* que *iam eo, quod aut omittitur aut ab aliis cum alia voce coniungitur, suspecta est: et* exitium *facile ex* ETITIUM *i. e.* et initium *oriri potuit. Nam* et *et* ex *saepe inter se permutantur, velut IV* 1, 4. *IV* 3, 1. *VI* 3, 2. *VIII* 5, 7. *XII* 4, 4. *XVIII* 4, 2. *XIX* 2, 11. *XXIV* 3, 9. *XLIV* 4, 9 § 12 adfinitatem *A* adquisiturum se *Dueb Dett.* se acquisit. *C.* se *om. R. Cf. VIII* 4, 11. *XXXVIII* 9, 3

§ 13 his itaque *Bong.* his ita *O* summovere *A* § 14 mothanam *A.* motanam *B.* mothonam *GM.* motonam *DL.* mathonam *R* in praetereuntem] inter praeeuntem *GM* § 15 iracondior *A* (v *sup.* o) victos] s *in ras. A*

IN LIBRUM VIII.

1. § 3 e specula *Bong Dueb CDF* (ex) *L.* e *om. R* (*int. lin. habet B*) insidiatur *A* (*ut vid.*) *BGM.* insidiatus *R*

contenciones *A* servitutem] pervirtutem *A* § 4 focenses *A* (f *in ras.*) graetiae *A* § 6 focensibus *A et sic in seqq. quoque* bocthiam *A* § 8 agris liberis *Bong DEFL.* liberis *om. R* cumiugibusque *A* ** templum *A* templ. ipsum *Bong Dueb E. om. B.* ipsum *om. R* delphos *B.* delphis *R* § 9 mercennario *A* (*alt.* n *m. pr. inlat.*) § 10 tametsi] iametse *A* (e *fin. del.*) § 11 athebaniensibus *A.* et ab atheniens. *DFL.* et ab *om. M.* et *om. R* et a Laced.] a *om. BGM* § 12 exsuit *A* (s *eras.*) § 14 oenomaus *A* oenomaus *G.* enomaus *EM.* euomenaus *B.* enomenaus *C.* oenonaus *F.* cecenomaus *D.* ceoenomaus *L* (ce *punct.*). Onomarchus *Bong Graeci*

2. § 1 civibus] vicibus *A* § 3 esset] t *in ras. A* § 4 dei] diei *A* (i *prius eras.*) § 7 itaque a diis *Bong.* itaque qui a (quia *G*) diis *AG.* utique quia diis *M.* itaque qui diis *C.* itaque diis *EF.* itaque creditum est quia diis *B.* itaque credendum est quia diis *DL. De praepositione* a *cf. XXXII* 1, 9 quem secundum a se scientia militari sciebat habetur *Bong.* habebatur *F.* habeatur *R* vind. est *DEL.* vind. sit *R* § 8 termopylarum *A* § 9 defensori *A* § 12 admississe *A* ut quis *ABG.* ut quis quod *M.* ut quis quid *C.* ut quid *R* post haec *G.* posthac *R* suscenseri *AG.* succensuri *B* (*alt.* u *punct.*). succenserri *F.* succensere *R* posset *ACGM.* poss' *DF.* possint *E.* possent *BL* non] *om. E* haberet *ACDGM.* haberent *R. Haec scripturae varietas facillime explicari posse videtur, si* ut quid posthac suscenseri iure barbaris posset non haberent *Iustino restituitur*

3. § 2 velutimens *A* (*alt.* ti *m. alt. inlat.*) sacrilegiis *A* illi * sibiq. *A* § 5 sacrilegorum *A.* sacrilegiorum *R* § 6 egregiae *A* et capadociam *B.* in capadoc. *GMDF.* in Cappadoc. *Bong R. Philippus Cappadociam non attigit. Quamobrem I. F. Gronovius et Duebnerus ex Diod. XVI* 52 *στρατεύσας ἐπὶ τὰς Χαλκιδικὰς πόλεις* Chalcidicam, *alii aliud scripserunt. Quid verum sit nescio. In prologo legitur:* quod Philippus cum Calchidoniis urbibus gessit § 7 invidiae *O* quia *AEM.* qua *R*

§ 8 et templa *Bong Dueb E.* ac templa *R* sollicitaret *ABCGM.* sollicitarent *R* § 9 qui cum] cum *om. A* § 10 adgraditur *A* quos] s *int. lin. A* § 11 exscindit *Bong Dueb ACF.* excindit *BGDEL* supplitio *A* § 12 thessaliam —

tratiam *A* § 14 iusticiae *A* elegerent *A* § 15 et regno *Bong Dueb.* et regnum *DL.* regno *E.* regnoque *R*

4. § 2 legatus *A* paces *A* § 3 greciae *A* legationis venire *A* § 4 boeotique *A* adversum *Bong Dueb E.* se adversus *DLF.* adversus *R* § 5 preoptarent *A* mallent] n *int. lin. A* § 6 depraecabantur *A* § 7 graetiam *A* § 8 omnem spem *Bong Dueb.* omnem *om. C.* spem *om. E.* spem omnem *R* vindicem *unus E* eosque *BE.* eo usque *DL.* eoque *R* adulent *CGM.* adulentur *R* § 9 lacedaemoniis quae antea *A* gratiae *Dueb.* Graeciae *Bong AEFL.* greciae *G.* gretie *B.* grecie *CD.* gracie *M* imperantes *A. Altingii coniectura* gratiae *recepta nec* imperii *nec* imperantis *habet quo referatur, et quaesitum orationis acumen hebescit. Antea inter se aemulabantur, utri imperium Graeciae obtinerent, nunc inter se aemulantur, utri Graeciae imperantem sibi concilient. Cf. VIII* 3, 14 invicem metuentes, ne alterius viribus accederet § 10 Phil. inter haec] inter haec *om. Bong Dueb BC* § 11 fastigium *BEF.* fastidium *R* (–gium *e corr. D*) utrisquae *A*

5. § 2 ne fieret *AGM.* ni fieret *R. Cf. ad II* 6, 17 dedicio *A* § 3 se dediderunt *Dueb.* se dederunt *Bong ABCF.* sederunt *G.* sediderunt *M.* se dedunt *E.* dedunt *DL* (se *ab ead. m. addit.*) § 4 belli promissio *O* (promisso *A*). belli remissio *coni. Ruhnkenius ad sententiam accommodate. Cf. XI* 3, 5 bellum deprecantur: — Alexander bellum remisit *XI* 4, 10

§ 5 simulacra] acra *in ras. angust. A* § 6 solacium] folacium *A* § 7 populus *A* ad urbes *B.* ex urbes *G.* et urbes *R* que *A.* quae *GM.* quaeque *R* § 8 faci*es *A* excidio *A.* et excidio *R* § 9 pavor] favor *A* rapinas *AE.* rapina *BCG.* rapinae *R* § 10 dimissus *A* § 12 in quibusque *Bong Dueb.* in *om. O* § 13 in eadem *AG.* in eandem *BCM.* in eam *R*

6. § 1 in extremis regni terminis *Dueb EF.* terminis *om. DL* (*ab ead. m. in marg. adscript.*). regni terminis *om. R.* Regni terminis *a Bongarsio uncinis inclusa omisi; dubito tamen an librarii ab* extremis *ad* terminis *aberrasse putandi sint* in supplementum *F.* in supplementis *R* (–tes *A*, *sed* i *int. lin.*). *Cf. XV* 1, 2 ut pecunia in praeda capta provinciaeque dividerentur. *XLIII* 5, 10 locus spectaculorum in senatu datus § 3 in ma-

cedonia *CF.* in *om. ABD.* macedoniae *R. Sed cf. ad* § 5 § 4 arryban *AM.* arriban *G.* arribam *BCE.* arybam *F.* arubā *DL* § 5 olypiadis *A* pulchridinis *A* macedoniam *A.* in macedoniam *R* § 6 in spem *DFL.* spe *R* conscienciae *A m. pr. corr.* § 7 arybe *A* § 8 nam nec] nec *int. lin. m. antiq. A* servabit *A*

IN LIBRUM VIIII.

1. § 1 greciam *A* § 2 ad cuius *Bong Dueb DE.* ad ei' *L.* in cuius *R* egregiae *A* sibi bizantium *A* (*alt.* bi *eras.*) redigisset *A* § 3 deinde *Bong Dueb BDFL.* dein *R* § 5 mutuatur] a *in ras. quattuor litt. A* § 6 mercibusque *E.* mercium et *R* anelantem *A* recreavit] creavit *AG* (*in utroq. corr.*) § 7 in unius *DL.* in *om. R* urbis] orbis *A* tereretur *AC.* sterneretur *E.* teneretur *R* (n *in ras. B*) fortissimis] s *fin. in ras. A* multas] as *in ras. A* chersonnensis *A* (s *fin. eras.*). chersonnensi *G.* chersonensi *CM.* chersompnenses *E.* thersonentiū *B.* Chersonensium *Bong Dueb R. Cf. Lachmannus ad Lucr. VI* 810. *Halmius ad Cic. in Pis.* 35, 86 expugnant *A* § 8 ut sub] et sub *A* § 9 negociantium *A*

2. § 1 scytarum *A* meas *A.* metheas *BC.* matheas *GDL.* mattheas *F.* ath *M.* atheas *E* Istrianorum *Bong Dueb* (*sic toto capite*) *DL.* histr. *R* praemeretur *A* appollinenses *A* successione *A* adoptaturos *A* § 2 recedens *O.* deced. *restituit Bongarsius. Cf. adnot. ad XIII* 3, 4 § 3 atheas] meheas *A* renuntiari *Bong Dueb.* nonciari *A* (v *sup.* o). nuntiari *R* § 4 nam neque] ne *inlat. m. antiq. A* Macedonum *Bong Dueb Dett.* macedoniae *R. Quamquam pro populis saepe regionum nomina inveniuntur* (*cf. ad XXIIII* 3, 2), *hoc tamen loco* quibus *vix recte ad* Macedoniae *referatur. Quare Dett.* Macedonum *scripserunt. Sed forsitan* Macedonia — qui viribus (*id enim* quibus *lineola superimposita esse potest*) *rectius sit. Cf. XXII* 4, 1 viribus parem. *VIII* 4, 7 viribus — principem. *XXXIX* 4, 2 viribus minor hęredem *A* § 5 matheam *A* § 6 misis *A* praetia *A* § 7 matheas *A* sterelitatem *A* scytas *A* sufficiat alimtis *F.* alimenta adhibeat *C.* alimenta exhibeat *DEL.* alimentis exhibeat *R. Cf. XI* 10, 9. *XXII* 1, 3 opes] ores *A*

§ 8 putaret *ABGM*. putare *R* § 10 derisus *Bong Dueb*. inrisus *AG*. irrisus *R* scytica *A* praemisis *A* nontient *A* (v *sup*. o) maxheae *A* § 11 in hostio *A* relegionem *A* schytis *A et sic in seqq*. § 12 exercituum *A* (*alt*. u *punct*.)

§ 13 eo digresso] eo *in ras. angust. A* aculgos *A* § 14 his utrumque *A* § 15 fides primum *Bong BCF*. prim. fid. *R* § 16 aequarum *A* misa *A*

3. § 1 schytia *A* portitionem *A* (ti *eras*.) § 2 praelium *A* § 3 schytica *A* paene] pone *A* § 5 ad se bellum *DL*. belli ad se *R*. *Scriptura codd. DL explicatio est eius, quam ceteri libri mss. habent. Sic XVI* 3, 1 adsiduum inter pares discordiae malum bellum moverat *dictum est pro* discordia, adsid. int. par. malum, bellum moverat § 6 graetiam *A* § 7 Philippum] phi *in ras. A* prospera *GMD*. prospere *R* § 8 motae quaedam *Bong Dett*. ut hae (he *B*) quaedam *ABGM*. et inter hec quedam *C*. *Scriptura dett. codd. non nimis certa est. Nam cum iam antea* § 5 *narratum sit, Atheniensium causae Thebanos se iunxisse, expectaveris hoc loco* ut Thebae quaedam civitates Atheniensibus se iungunt. *Sed nihil definio* § 9 indurata] ta *m. rec. A: videtur m. pr.* indurati *fuisse* (indurat *GM*) § 10 caecidere *A* acceperunt *AGM*. ceperunt *B*. acceperant *Bong Dueb R* § 11 vetussimam *A*

4. § 1 huius] hius *A* dissimulata laetitia *AGM*. diss. laet. est *DEL*. diss. est laet. *B*. est diss. laet. *CF* aepulas *A* coronas aut] coronasuaut *A* § 3 exultasset *AG*. exultas *M*. exultasse *R* § 4 gratius *AGM*. gratis *Bong Dueb R* § 5 iungerent *Dueb G ex Ottonis silentio*. iungeret *R* (iunge't *CD*)

§ 6 vendedit *A* § 7 civitates *A* egit *DL*. redigit *G*. redegit *R*. In exilium redegit *sine exemplo nec verisimile est quemquam, si* egit *invenisset, id in* redegit *mutaturum fuisse. Credibilius Iustinum* in exilium ire coëgit *scripsisse. Cf. XXXIX* 4, 1 exulare coëgit. *II* 15, 20 recipere se in regnum coëgit. *VIII* 1, 3 subire regiam servitutem coëgit. *IX* 7, 12 finire vitam suspendio coëgit. *XVIII* 1, 6 cedere proelio coëgit. *XXIII* 2, 3 reverti eum — vis morbi coëgit § 8 pulsus *A*

iniuriam] in *int. lin. A* numerum *A* civitates *A* § 9 et apud quos se cum *AGM*. ap. quos se cum *B*. ap. quos cum *Bong CEF*. apud quos *DL* cum eius rei *DL*. rei eius *R*

postulerentur *A* fuerunt (fuer̃t *D*) ut *Bong Dueb CDEF*. fuerant ut *R* actum] acciũ *A* dampnati *A* § 10 contempnuntque *A* quoniam *ABE*. quĩ *C*. quõ *G*. quo *M*. qm̃ *F*. quã *DL*. *Cf. ad XII* 7, 9

5. § 1 statutum *A* chorinthum *A* § 2 paces *A* civitatum *A* conciliumque *Bong Dueb*. consciliumque *DL*. consiliumque *R* unum] *prius* u *in ras. A* elegit *Bong*. legit *O* § 3 et regem et leges *O* (legem *F*) § 4 civit. singul. *A* (*sed additis transponendi signis*) *B*. singul. civit. *R* ea manum *A* § 6 auxiliorum* *A* § 7 erat *Bong Dueb BDEFL*. erant *R* barbaries *Bong Dueb*. barbarium *AGM* (*cf. ad XXVIII* 4, 2). barbararum *BCF*. barbarum *D* (*in mg*. barbarie). barbaria *EL* (*tres litt. extremae in litura*). *Scripsi* barbaria; *nam* barbaries, *quae forma h. l. editiones occupavit*, *apud Iustinum non invenitur* § 8 ducis *A* permittit *AGM*. praemittit *R*

6. § 1 cleopatre *A* filiae et] et *om. ABCGM* § 2 conlocantes *A* § 3 ad] at *A* custod. corporis *O* (cor. *L*. corĩs *F*). corporis *om. Bong* § 4 transitũ — luctũ *A* § 5 primus *A* iniuriam] in *int. lin. A* verum *A*. veluti *F*. *om. C*. velut *R* scortum vile *Bong Dueb Dett*. scortorum iure *R* (scotorum *B*). Scortorum iure *dictum est sicut IV* 3, 3 sive victoribus captivitatis iure servissent *cett. IX* 8, 7 misericordia in eo et perfidia pari iure dilectae ludibriumque *A* § 8 differetur *A* ab adversarsario *A*

7. § 1 olimpiade *A* § 2 matri *A* olimpiadam *ABGM*. -adem *R* § 3 aemolum *A* ex noverca susceptum — etiam equos habuit praeparatos (§ 9). *Haec omnia om. ABCGM*, *extant in R*, *uncinis inclusit Bong* actum *Bong*. factum *DEF*. factum esse *L* iurgaretur *DL*. iurgaret *EF*. *Cf. XXI* 5, 7 § 4 adeo etiam ut *D*. adeo ut etiam *EFL* egregieque *D*. aegreque *EFL* prece *L*. precibus *DEF* exoratus *Bong*. exoratus est *E*. exoratus sit *DFL*. revocatus, *quod ms. Bodl. habet*, *coni. Ruhnkenius* § 5 deinde *E*. inde *DFL* reges *DL*. regem *EF* § 6 revocante — patre *D*. revocanti — patri *EFL* compulsus est *DFL*. est *om. E* § 7 Alexandrum *om. E* subornat *F*. subornabat *DEL* perfecissetque *L*. pervicissetque *DEF* § 8 utrisque *E*. utrique *D* (*in marg*. ut'usque) *FL* credebantur *E*. credebatur *D*. creduntur *FL* § 9 per-

cussores *L.* percussori *DEF* equos quoque praeparatos habuit *Bong Dueb F.* etiam equos hab. praep. *DEL* § 10 capitis *A* superstiti *A* § 11 refixum] fi *int. lin. A* parentarique eodem *ABGM.* parent. eidem *R* quodannis *A* § 12 graemio *A* ultionis *D.* ultione *CEFL.* ultionem *R* atque eam *C.* ad quam *R* parricidium festinaverat. Novissime gladium quo *Bong Dueb.* par. fest. nov. gladium illum quo *DEFL.* parricidium illud fest. nov. gladium quo *B.* parricidium illum quo *AGM.* parr. illud quo *C. Cum pari terminatione vv.* parricidium *et* gladium *decepti verba* fest. nov. gladium *aut omisissent aut transposuissent, pronomen* illum, *quod editores temere delent, alii intactum reliquerunt, alii ad* parricidium *accommodaverunt* § 13 apolloni *A* micalis *L.* myrtalis (mirt.) *R* (mirtal' *D*). *I. F. Gronovius ex Graeco* Μυρτάλη Myrtales *restituit* parvolae *A* (v *sup.* o) § 14 ab eo *AM.* ab ea *R* non] *om. L*

8. § 1 phylippus *A* annis] *om. E* viginti et quinque *Dueb E.* XXVII *D.* XXII *L.* XV *F.* XXV *R* § 2 Larissaea *Bong Dueb EL.* larissea *B.* larisea *R* salt**atrice *A* haridaum *AGM.* harideum *C.* arideum *R* § 4 maximae *Bong Dueb et, si Ottonis silentio fides, MG.* maxime *R. Non id agitur ut maximas opes, sed ut opes, quas habuit, maxime in bella impenderit. De loco, quem* maxime *obtinet, cf. Hand. Turs. III p.* 588 *et quae ad VI* 8, 5 *adnotavi* § 6 quaestu *Bong Dueb Dett.* quaestus *R. Nominativi* quaestus — custodia *non damnandi sunt. Cf. XIII* 6, 18 sollerti industria. *Verg. georg. IV* 327 frugum et pecudum custodia sollers § 8 pariter et] et *om. AGML* (*hic* blando *pro* blandus *habet*) § 9 amiticias *A* non] con *A* odio [in gratia offensam simulare] instruere *Dueb.* in gr. off. sim. *om. Bong ABCGMEF.* odio et in gr. off. sim. instruere *D.* odio in gr. off. collocare instr. *L* illi] ille *A* § 10 et insignis] et *om. DL* § 11 patrae *A* utrique] virique *A* hic] haec *A* § 12 aperta vi ille *Dueb EL.* aperte ille *Bong CF.* aperta ille *R. Vix opus est addita voce* vi. *Cf. III* 7, 15 si ipsi aperto proelio dimicassent § 13 magnificencior *A* § 14 hic*ubi *A* oltionis *A* (v *sup.* o) § 15 sed et *GM.* et *om. R* manum conserere] *uncinis inclus. Dueb, om. Bong BCF, habent R*

hostes *Dueb.* hostem *Bong O* § 16 Philippum saepe vul-

neratum *Bong Dueb C.* ph. vuln. sepe *D.* saepe ph. vuln. *R* proelia * * remisere *A* amicis interfectis *D.* amicorum interfector *E.* am. interfectorum *R* § 17 ille] illi *A* volebat *F et ut vid. D.* nolebat *R* § 18 solertiae *A* (*alt.* l *int. lin.*) § 19 atque] e *in ras. A* § 20 victos *A* prumptior *A* honestior; ille nec sociis abstinebat. Frugalitati *Dueb.* ille nec soc. abst. *ab Aldina addita om. Bong O. Nec necessaria sunt: nam post verba* parcendi victis filio *facile auditur* quam patri *vel* Philippo fragilitati *A* filios *A* (v *sup.* o) § 21 orbis] urbis *A* iecit *Bong Dueb.* fecit *O* comsummavit *A*

IN LIBRUM X.

1. § 1 regi *om. A. post* Persarum *habet F* et quindecim *Dueb F.* et *om. R* darius *A* aralratus *ABGM.* araltus *C.* anrates *E.* ariarates *R. Gutschmidius* Arafratus *legendum esse censet. Plutarchus Artax.* 30 Ἀριάσπην *vocat* § 2 darium *A* persarrum apud *A* nihil sibi ablatum existimans *Bong Dueb E.* nihil sibi exist. ablat. *DFL.* nihil estimans sibi *B.* nihil sibi aestimans *R. Cf. V* 2, 3 nec tam ablatum Atheniensibus ducem quam Lacedaemoniis traditum § 4 darius *A* cepit] coepit *A* § 6 a* tanta *A* revocaretur *A* § 7 debuerat *Bong Dueb FL.* debuerit *R* ab ostibus *A* (h *int. lin.*) fuerat *L.* fuerit *R*

2. § 1 parracidii — parracidio *A* § 2 astasian *AGM.* astaxian *ED* (–xiā). astasiā *R* pelicem *A* § 3 sicut *Bong BCF.* sicuti *R* darius *A* § 4 penitentia *A* § 5 exacerbatus] *dubium an fuerit* –tur *A* in iurgia] iniuria *A* sotiis *A* diis *A* § 6 exstaret *A*

3. § 1 parricidiis *Bong ACG.* -cidis *R* § 2 adusis *ACM.* adversus (*e corr.* adversis) *B.* cadusis *G.* caduscis *DE.* cadusiis *L.* armenys *F. Gutschmidius scripturam* Cadusis *his locis tuetur: Festi Rufi Avieni descript. orbis terrae v.* 907 trux illic arva Cadusus dura tenet. *Prisciani periegesis v.* 710 post hos Cadusi durissima rura colentes. *Sed sicut hoc loco* Cadusis, *ita paulo post plerique codd.* armenis *habent* § 3 processiset *A* et belli prope *DEL.* belli *om. R* § 4 armeniis *BEFL.* armenis *R* § 5 darei] *Sic h. l. AGM, cum antea, ubi de Artaxerxis filio agitur,* darium *scripserint*

IN LIBRUM XI.

1. § 2 oppressi ** ad *A* spem libertatis *B*. spem libert. se *DE*. spem se libert. *R* erigebantur *B*. eregebant *AG*. erigebant *R* § 3 thedio longinque *A* § 4 accessam *ut vid. A* § 5 haud] aut *A* § 6 Illyrios et *Bong Dueb E*. et *om. R* trachas *A* barbarus *A* infidiae *A* (i *postr. eras.*). infidie *M*. infidae *R*. Infestae, *quod coni. Ruhnkenius, longius a codd. litteris recedit: potius scribendum* invidae (*cf. Corn. Nep. Timoth.* 3, 5 populus acer, suspicax, mobilis, adversarius, invidus etiam potentiae) *vel* insidiosae: *cf. XXIX* 1, 10. 4, 10. *Liv. XL* 57, 6 omnis *A* his resisti *DF*. resisti *Bong BCE*. sisti *R*. *Cf. I. F. Gronov. ad Liv. IV* 12, 6 § 7 quibus *BMF*. his *EL*. quis *R* § 8 in spem om. inpelleret *O* § 9 annus *A* multa sollicitus est *A* § 10 vacatione *A* favoris apud omnes *F*. favorem omnium *R*

2. § 1 caedes *A* § 2 lyncestary *L*. lyngistarum *E*. lincistarum *BDL*. lyncistarum *R*. *Munckerus ad Hygini fab. CCLV* 5 Tullia Romanorum *genetivum* Lyncistarum *satis defendit. Sed quod additur* fratri *per se solum sine sensu est. Cuius in locum Faber* genero Antipatri, *Nipperdeius* Antipatri genero *substituendum esse censet, quoniam Alexander Lyncistarum XI* 7, 1 *et XII* 14, 1 *gener Antipatri perhibetur. Verum eo tempore, quo Philippi caedis conscius erat, nondum gener Antipatri fuisse videtur. Nam tunc veniam impetravit, quod Alexandrum primus regem salutaverat* (*Curt. VII* 1, 6. *Arrian. I* 25, 2): *de Antipatri intercessione siletur. Postea demum, cum regi in Lycia versanti insidias struxisset, Antipatri preces debitam poenam remorabantur* (*Curt. l. l. Diodor. XVII* 80 *ibiq. Wesseling.*). *Quam ob rem, ne quid falsi in historiam inferrem,* [parricidarum] fratri *scribere malui.* Parricidarum *solito librariorum errore post* Lyncistarum *excidit. De re cf. Arrian. I* 25, 1 ἦν μὲν δὴ ὁ Ἀλέξανδρος οὗτος ἀδελφὸς Ἡρομένους τε καὶ Ἀρραβαίου τῶν ξυνεπιλαβόντων τῆς σφαγῆς τῆς Φιλίππου in eo *EFL*. sine *AGM*. sane *Bong BCD* auspicia *F*. auspicium *R* § 3 caranum *A* (*recentius ut videtur in vacuo loco*) *D*. canarum *BC*

GM. charanum *E.* carranum *F.* caramanum *L* § 4 orientis *A* seditionis *A* extincxit *A* § 5 erectus] *in ras. A* § 6 inchoatum *A* (nch *et* tum *in ras.*) *CEL.* incoatum *BGF.* incohatum *D* § 7 apparatum *A* thebanos *D.* Lacedaemonios *Bong R* magna *A* demostenem *A* § 8 deletas] delatas *A* attriballis *E.* a tr. *R* § 10 greciam *A*

3. § 1 in transiti *A* his ab *Dueb EF.* his sub *Bong ACGM. praepositionem om. R. Materna Alexandri necessitudo cum Thessalis ducitur ab eo tempore, quo Thessaliae pars sub Aeacidarum imperio erat* § 2 cupidae *ut vid. A* peditusque *AG.* peditesque *BCM.* redditusque *R* suos ei] suos et *A* tradiderint *A* § 3 poenitere coeperunt *in ras. A* § 5 depraecantur *A* § 5 paenitenciam *A* praecibus — depręcatione *A* § 8 in consilio cum *Bong Dueb BCF.* cum consilio *E.* cum in consilio *R* focenses *A* platenses *A* et hespienses *A* § 9 graetiae *A* § 10 ex eo] o *in ras. A* § 11 replevere *F.* repleverunt *Bong Dueb BCGM.* repleverint *R*

4. § 1 eleadas *B.* cleandas *F.* cliodas *E.* cleadas *R* defecisse se *Dueb.* se defec. *O.* se *om. Bong* audierant *DL.* audierint *R* § 2 quicquid *ABD.* quidquit *C.* quidquid *R. Cf. Lachm. ad Lucr. p.* 286 *et p.* 340 credul.] crudelitatis *A* deleta] delata *A* § 3 remanserunt *CE* (*corr.*) *L.* remanserant *D.* permanserint *F.* remanserint *R* genuerat *A.* genuerit *R* § 5 supersticionemp̃catur *A.* superstitione (–cionem *G*) deprecatur (–cantur *DFL*) *R. Cf. Wopkens. ad VII* 2, 40 gens Aeacidarum] *regiam Macedoniae domum* Aeacidarum gentem *appellat* actaque — pueritia *Bong.* actaque thebis pro puericia a filippo pr̃e ei' *F.* actaeque th. a. p. e ph. pueritiae *R* (-ciae *A*). *'Metum incutere regi conabatur Cleadas, ne si Thebas dirueret, impius etiam in manes patris sui foret, qui ibi pueritiam suam exegisset.' Wopkens. Cf. XXXIX* 3, 9 his tot necessitudinibus sanguinis adicit superstitionem templi, quo abdita profugerit § 6 apud genitos *AGM.* apud segnitos *C* (*m. pr. corr.*). apud se genitos *R* magestatis *A* regis *A* § 7 praeces *A* captivi — venduntur *om. F. Cf. ad XXXIV* 2, 6 § 8 praecium *A* § 9 refugis *A* § 10 depraecantibus *A*

fidutia *A* tocies *A* rebellent] t *ras. A* (rebellens *G*) § 12 darium *A*

5. § 3 reges *EL.* regis *R. Berneccerus apte comparat Frontini strateg. II* 11, 3 commilicium *A* § 4 adornatu *AG.* adornato *BCM.* adunato *R* § 6 naves *A* littore *A* host. cedit *A* quotiens *A* (uo *m. rec. in ras.*). quociens *G.* q' totiens *D.* quo totiens (*vel* -ciens) *R* (q' *sup.* quo *B*) electos *A* (v *sup.* o) sit] *in ras. A* § 7 iam longa satis *CL.* longa iam satis *R. Curtius* (*IV* 14, 20) *Dareum de eadem re sic facit loquentem:* Forsitan ita di fata ordinaverunt, ut Persarum imperium, quod secundo cursu per ducentos triginta annos ad summum fastigium evexerant, magno motu concuterent magis quam adfligerent. *Inde conicias Iustinum* longa iam satis *scripsisse* § 8 alia quam] aliquam *A* § 9 coniugium *A* (*alt.* i *eras.*) longinque *A* a domo *Dett.* a *om. AB CGM* meliciae *A* periculorumque * *A* § 10 velut inostilem *A* (h *sup.* no) tripudiantis *A.* tripudianti *R* prosilivit *B.* prosiluit *R* § 11 praecatus *A* § 12 ad] at *A* caeciderant *A*

6. § 1 milite *A.* militem *BG* (*e corr.*) *M.* milites *Bong Dueb R* nec] *in ras. A* possesuri *A* § 2 quinginti *A* § 3 utrum *Bong Dueb B.* utrum sit *R* (*in loco raso G. dubium num* fit *fuerit in A*) an] *int. lin. A. Aut* sit *delendum* (*cf. V* 4, 13), *aut hoc servato* ut *post* admirabilius *inserendum est*, *quod ante* vicerit *aeque excidere potuit atque* 7, 16 *ante* violentius *in ABGM additum est. De constructione cf. I* 9, 6 erat enim difficile ut parceret suis. *XII* 9, 8 incredibile dictu est, ut eum non multitudo hostium — terruerit § 4 aetates *A* veteranus *A* emeritatae *A* (ta *eras.*) § 5 electus *A* § 6 sexaginarius *A* alicuius priscae *Bong Dueb.* priscae *om. L.* prisc. alicuius *R* § 8 nil *Bong Dueb F.* nihil *R.* non convenire *Bong DF.* non *om. R* § 9 in intimum *Dett.* in *om. ACGM.* intra intim. *B* § 10 adresties *A.* adrestis *BCGM.* adrastis *D.* adrasteis *R.* 'Ἀδραστείας πεδίον (*Strab. XIII* 1), *per quod fluit Granicus fluvius, a quo hoc proelium dicitur ad Granicum.' Bong* § 11 in aciae *A* § 13 inpensae *A.* ĩpensa *BC.* inpense *R* ad ceterorum exemplum humatos *Bong Dueb.* ad ceterorum hum. *AGM.* ceterorum hum. *B.* acervorum hum. *C.* ad cetero-

rum solatia hum. *R.* *Si Bongarsii*) adnotationi* MS. ceterorũ humatos *fides, existimandum est, in reliquis eius libris mss.* ad cet. exemplum *fuisse; de quo magnopere dubito. Cf. III* 5, 9 hortamenta virtutis, damnorum solacia. *XXXVIII* 2, 6 ad solacia eius. *Diod. XXVII* 21 σπεύδων — τοὺς στρατιώτας προθυμοτέρους κατασκευάσαι § 14 d**fecit *A*

7. § 1 lyncestarum *BEL* (linc.). lyncestary *F.* lyncistarum *R* (linc. *D*) § 3 Gordion] Gordien *Bong O. Fuit fortasse in archetypo* gordieum (*Γορδίειον*) frygiam *A* § 4 eum coepit. *A* gordi *A* § 6 habuit] habitu *A* percontatus] perconcotus *ut vid. A. Participio* perc. *addunt* que *BE,* que est *DF.* percontatur *coni. Bestius et Wopkensius. Sed vid. adnot. ad XVI* 5, 15 quem] que *A* § 8 prima felitas *A* § 9 frygas *A* sedicio *A* § 10 discordiis] cordiis *int. lin. dubium an m. alt. A* § 11 iuventur *A* reversi] v *m. rec. in ras. duarum litt. A* in templum *Bong CDEL.* a templo *F.* in templo *R* § 13 vehenti *D.* ei vehenti *L.* se vehente *F.* iubente *E.* vehenti passive *AGM.* vehente sibi *C.* vehenti pax sibi sive *B.* Passive *margini adscriptum, quo participium* vehenti *passivo sensu accipiendum esse significaretur, postea vero in verba scriptoris temere inlatum variae interpolationis ansam dedit* graeciae *A.* greciae *GM.* grecie *C.* grẽ *B.* regiae *vel* regie *Bong R.* τῷ Διὶ βασιλεῖ *Arrianus* § 14 orfeo *A* iniciatus *A* frygiam *A* § 16 repperire *A* et (*int. lin.* ut) violentius *C.* ut viol. *ABGM.* ut *om. R, quod sequenti syllabae* vi *deberi videtur* (violenti*us *A*) gladio] gaudio *A* latentia] a *fin. m. alt. in vacuo spatio A*

8. § 1 agenti] i *m. rec. A* § 3 tharsum *A* tum repente *Bong F.* tũc rep. *L.* cum rep. *R. Cf. XI* 13, 1 tantos *A* § 5 polliceretur *Dueb CDFL.* pollicetur *R* sed ipsum *unus D* pridiae *A* misae *A* § 7 tamen est ratus *Bong D.* tamen ratus est *BCF.* tamen ratus *R* (*lituram inter utramque vocem habet A*). *Wopkensius ostendit* est *in verbo* ratus *saepe audiendum esse, velut XI* 12, 8 indubitato morbo] '*i. e. certo, dum perfidia medici tamen esset incerta.*' *Dueb. Cf. XXIX* 4, 3

---

*) *His codd. signis utitur* 'Ms. *manuscriptus.* Mss. *manuscripti* Mss. o. *manuscripti omnes.*' *Not. p.* 109.

ne dubius adhuc indubitatus hostis redderetur § 8 po*culo *A* § 9 die] e *in ras. duarum litt. A*

9. § 1 CCCC. milia *A* centum mil *A* in aciae *A* procedit] pro *ras. A* § 2 gesisset *A* (gesis *in mai. ras.* s *super* es) § 3 periculosi***us *A* desparatio *A* suos singulas *Bong EL.* suas sing. *R* § 4 ostentacione *A* internecivique] intne civiquae *A* (vi *in ras.*) § 5 Macedones *Bong Dueb BF.* macedon*as *A.* macedonas *R* erope *A* (v *sup.* er) § 7 idemtidem *A* § 8 segnis — fuit *O* omissis] is *m. rec. in paulo mai. ras. A* diis *A* date *A* § 9 quoad] quodad *A* darius *A* § 10 unum et sexaginta *Bong Dueb E.* sexaginta unum *R* (LXI *D*) decem] ducem *A* CL] L *in ras. A* § 13 hortandasque commune posuit cum *AGM.* hort. in communi positas cum *BDF.* Commune posuit, *in G deletum et in CEL omissum, glossa est ad nomen* captivos *pertinens, qua id de feminis aeque ac de viris dictum esse ostenditur* venisset *A Bong Dueb FL.* veniret *R* armatis *A* (*ead. manu* armis) conploorationem *A* § 14 non vitam *D.* non morte *L.* non mortem *R.* 'Deprecari *ad duo ista* mortem *et* dilationem mortis *diverso plane sensu refertur: illam, ne inferatur, hanc, ut concedatur. Cf. III* 1, 9.' *Bernecc.* depraecantur *A* § 15 easque haberi *Bong Dueb B.* easque et haberi *ACGM.* easq. et hab. et salutari *R* § 16 dignitatae *A*

10. § 2 luxoriosa *A* epularum *Bong Dueb Dett.* plurimorum *B* (um *sup.* orum). plurimum *ACGM. De locutione* plurimum sectari *vid. Hand. Turs. IV p.* 474 tunc *Bong Dueb EL.* tunc et *R* barsenem *L* (i *sup. pr.* e). Barsenen *Bong DE* (hars.). barsenē *BF.* barsene *R. Cf. ad XIII* 2, 7. § 4 Parmenionem *Bong Dueb. EFL.* –nionā *D.* –niona *R* (nē *sup.* na *B*). recipienda *A* § 5 praefectis] ae *in ras A* § 6 obvius *A* orientes *A.* operientes *GM* (*ex XII* 13, 1). orientis *R* § 7 novis] nobis *A* § 8 Abdalonimus *Bong Dueb.* abdatonymus *AGM.* –tominus *B.* –toninus *C.* –ronymus *F.* abactonim' *E.* abatonius *L. Cf. Zumpt. ad Curt. IV* 1, 19 sidoneae *AGM.* –niae (nie) *R* § 9 operas *Bong Dueb BF.* opera *AGM.* operam *R* exauriendos *A* exigentem *CL.* exhibentem *R. Cf. XXII* 1, 3 § 10 misiset *A* tirum *A* § 11 id eum, *ut Bong coniecit, DEL.* ad eum *F.* dm̄ *C.*

deum *R* in Tyro *Bong Dett.* in *om. ABCGM. Cf. II* 13, 5 Abydo. *V* 4, 1 Sesto. *XX* 3, 9 Corintho vetere antiquiore *coni. Bong.* vetere et antiq. *O* in deprecantes *L.* in *om. R* (deprąec. *A*) § 12 chartaginiensium *A* § 13 chartagine *A* fuissent *A* § 14 chartaginem *A* prodicionem *A*

11. § 1 inter ˙hodum *A.* inter rhodum *G.* interea rhodum *M.* inde rodū *B.* inde rhodium *C.* inde rhodum *R* ciciliamque *A.* siciliamque *B.* ciliciam *E.* cilicimque *M.* ciliciamque *R. Vulgata scriptura* Aeg. Ciliciamque *inepta est; Cilicia enim dudum ab Alexandro subacta erat. Nec saniora sunt quae praeterea in codd. inveniuntur. Abr. Gronovii coniectura* Aeg. Libyamque *eo commendatur, quod syllaba* ci (ti) *interdum* (*II* 10, 13. *XII* 9, 10. *XII* 15, 3) *temere repetita et in cod. Thuan.* Aeg. Litiamque *scriptum est. Vide tamen ne* Aeg. viciniamque *anteponendum sit. Huc ferunt et vestigia codicum et Arrianus cum Curtio. Nam apud hunc IV* 8, 5 *legitur* Africae deinde, quae Aegypto iuncta est, praepositus Apollonius *et apud Arrian. exp. III* 5, 4 *Λιβύης δὲ τῆς προσχώρου ἄρχειν δίδωσιν Ἀπολλώνιον. Cf. IV* 1, 16 Italiae Siciliaeque vicinitas. *Cic. pro Rosc. Am.* 16, 48 in Umbria atque ea vicinitate recipit *Bong Dueb C.* cepit *E.* recepit *R* § 2 Iovem deinde *O* hanmonem *A. In seqq. idem* ammonem *habet* § 5 olympiadem *Bong Dueb BC.* –piada *AF.* –piadam *R* in stupro *F.* stupri *R* conperta *A* remiserat *ABGM.* remisit *C.* dimiserat *R* § 6 praemisos *A* antestitis *A* § 7 statim iu *A.* statim ut *G.* ut *om. R* antestites *A* § 9 sit ultus] sit *in ras. A* posse interfici *Bong Dueb.* interf. posse *O* peractam plene *Bong Dueb.* plene peractam *DFL* (perfactam *D*). plene *om. E.* paene (poene *G.* pene *BCM*) peractam *R* ultionem esse *Bong Dueb.* esse *om. O* § 10 tertiam interrogationem *Bong ABG MFL.* tertia interrogatione *R. Hos sequor; nam* '*non poscebat interrogationem, sed interrogatione poscebat victoriam bellorum.*' *Schefferus* § 12 didiceret *A* (a *sup. alt.* e) § 13 alexandream *AG.* alexander *F.* Alexandriam *Bong Dueb R* macedonum *DEL.* –donye *F.* –doniam *R. Cf. ad XIII* 1, 15

12. § 1 babylonyam *A* confugit sed *L.* profugisset *Bong Dueb DF.* perfugisset *R. Diod. XVII* 39 *διανύσας εἰς Βαβυλῶνα* deprecatur *DL.* precatur *R* (praec. *A*) § 2 in

pretium *Bong Dueb BD.* in, *quod I. F. Gronovius rectius abesse vidit, om. R* (praetium *A*) § 4 venere *A* et regni *Bong Dueb FL.* et *om. R* § 5 tum *Bong Dueb D.* tunc *R* et cum *O.* et *om. Bong Dueb* quadragentis *A* (quadrigentis *corr. m. pr.*) et centum *Bong Dueb BFL.* et *om. R* § 6 nunciatur *A* decessisse *A* exequiasque *A* (i *m. alt. inlat.*) umanitatis *A* filiasque eius parvulas *Bong Dueb.* parvulasq. eius fil. *D.* peruulsasq; filias ei' *L.* parvulasq. filias eius *R* (parvol. *A*) consularetur *A* § 8 post tot proelia *Bong Dueb. DFL.* tot *om. R; quo facile caremus. Nam hoc vult: cum non solum proeliis, sed etiam beneficiis superaretur. Cf. Curt. III* 12, 24 qui tantum regem non felicitate solum, sed etiam aequitate superaveris § 10 maiorem *Bong Dueb DF.* ei maiorem *E.* et maiorem *R* flumen Euphrat. *Bong Dueb D.* euphr. flum. *R* (eufraten *A et plerique omnes*) § 11 supervacuaneam *Bong AC GM.* –vacuam *D.* –vacuas *L.* –vacaneam *R* § 12 adolationem *A* ne quod *GL.* nec quos *D.* nec quod *R* legis *A* § 13 magnitudinem *A* quia *AB.* quā *C.* qua *R* dediceret *A* adversus vir. *Bong Dueb DFL.* adversum vir. *R* § 15 mundum duobus *C.* mund. sub duobus *B.* mund. posse sub duobus *F.* mund. posse duobus *R* neque orb. *Bong Dueb D.* nec orbem *R* § 16 ea diae *A* victoriam *O. Hollingerus e Curtio IV* 11, 21 fortunam *reponi vult. Sed Iustinus saepe ibi* victoriam *habet, ubi secundum vulgarem loquendi usum* fortunam *expecles. Dicit non solum* varia fortuna (*III* 7, 12) *et* variante fortuna (*X* 3, 6), *sed etiam* varia victoria (*II* 5, 4. *III* 6, 9. *IV* 2, 6. *XIX* 1, 9. *XXXVII* 1, 7. *XLIV* 2, 7) *et* variante victoria (*IX* 1, 3)

13. § 1 tum repente *Bong C.* cum repente *R. Cf. ad XI* 8, 4. *XV* 1, 1 confectum] confert. *vel* confest. *A* § 2 aegrae *A* cuius etiam *Dueb ex coniectura Bongarsii et Asulani.* cum etiam *Bong O* pcor *B.* ptior *D.* partior *L.* paracior *C.* parcior *R. Scriptura optt. codd.* cum etiam — parcior *ita defendi potest, si* eius *auditur: Cf. Cic. de legg. I* 7, 22 solum est enim ex tot animantium generibus atque naturis particeps rationis et cogitationis, cum cetera sint omnia expertia. *Iustin. XLII* 2, 8 neque enim silentio regnum tantum praeteriri fas est, cum fines post Parthiam omnium regnorum magnitudinem

superent § 3 quod liceat *Bong Ducb EFL.* quod licet *R. Scripsi, ut Ottoni visum est,* quod liceret. *Nam optimi quoque libri mss. syllabam* re *saepe omittunt. Cf. XIII,* 7, 3 videtur *A. XXVI* 3, 3 solvetur *GM. XXXI* 7, 1 creatur *A. XXXIX* 2, 1 sperne *A* confligeret *A* perse *A* divisisent *A* § 5 *rmorumque *A* (marmorumq. *GM*) § 7 denis Armeniis *Dueb ABCGEF* (–nyys). demis armeniis *M* (*ipse corr.*). denis armigeris *L.* denis armatis *Bong D. Lectionem* armatis, *quae plerasque omnes editiones occupavit, falsam esse iam inde colligi potest, quod quinam isti* armati *fuerint ex verbis scriptoris non intellegitur. Duebnerus* Armenios *recte revocavit. Neque tamen quod additur* denis *excusaverim. Nam cum Alexander circiter septem milia equitum et quadraginta milia peditum haberet (Arrian. III* 12, 5), *Armeniorum, si scriptura integra esset, quadringenta septuaginta milia fuisse dicerentur. Atqui in pugnam apud Issum quadraginta milia miserant peditum additis septem milibus equitum (Curt. III* 2, 6), *numerum decuplo minorem. Dareus igitur, nisi fidem sibi ipse derogaturus adfirmare non potest, vix denis Armeniis singulos hostes, si divisio fieret, evenire. Iam si reputaveris Macedones et Armenios numero militum fere pares fuisse, et* VNIS *a* X[NIS] *non multum differre, vix dubitaveris, quin* unis Armeniis *reponendum sit. Quid enim tam magnum, si librarius, memor fortasse loci Homerici* πολλαί κεν δεκάδες δευοίατο οἰνοχόοιο, X *fecit pro* U? *Neque casu accidit, ut Dareus numerum Macedonum ad Armenios potissimum exigeret, qui antequam rex factus est, Armeniis praefuisset (X* 3, 4). *Cf. Caes. B. G. I* 32, 2 unos ex omnibus Sequanos. *IV* 16, 5 Ubii uni. *Liv. XLII* 8, 5 Statellates, qui uni *cett. cum Liv. XXVI* 4, 5 eos singulos in equos suos accipientes equites § 8 nec corporis *BFL.* ne corporum *GM.* ne corporis *R* § 9 cum in] in *om. ABCG* tanti sanguinis (*quod coni. Vorstius*) *B.* sanguinis tantum *F.* tantum sanguinis *R* fusum *EL.* fusi *R* ferrent *E.* ferreret̃ *L.* proferrent *M.* perferrent *R. Vocem* tantum *sententia simul et varietate scripturae suspectam ex cap.* 14 § 2 raro in ullo proelio tantum sanguinis fusum est *huc translatam esse censeo. Est enim ubi apud Iustinum duo loci similes vicinique ita mixti deprehendantur, ut quaedam verba ex uno in alterum traiecta sint. Cf. quae adno-

pretium *Bong Dueb BD.* in, *quod I. F. Gronovius rectius abesse vidit, om. R* (praetium *A*) § 4 venere *A* et regni *Bong Dueb FL.* et *om. R* § 5 tum *Bong Dueb D.* tunc *R* et cum *O.* et *om. Bong Dueb* quadragentis *A* (quadrigentis *corr. m. pr.*) et centum *Bong Dueb BFL.* et *om. R* § 6 nunciatur *A* decessisse *A* exequiasque *A* (i *m. alt. inlat.*) umanitatis *A* filiasque eius parvulas *Bong Dueb.* parvulasq. eius fil. *D.* peruulsasq; filias ei' *L.* parvulasq. filias eius *R* (parvol. *A*) consularetur *A* § 8 post tot proelia *Bong Dueb. DFL.* tot *om. R; quo facile caremus. Nam hoc vult: cum non solum proeliis, sed etiam beneficiis superaretur. Cf. Curt. III* 12, 24 qui tantum regem non felicitate solum, sed etiam aequitate superaveris § 10 maiorem *Bong Dueb DF.* ei maiorem *E.* et maiorem *R* flumen Euphrat. *Bong Dueb D.* euphr. flum. *R* (eufraten *A et plerique omnes*) § 11 supervacuaneam *Bong AC GM.* –vacuam *D.* –vacuas *L.* –vacaneam *R* § 12 adolationem *A* ne quod *GL.* nec quos *D.* nec quod *R* legis *A* § 13 magnitudinem *A* quia *AB.* quā *C.* qua *R* dediceret *A* adversus vir. *Bong Dueb DFL.* adversum vir. *R* § 15 mundum duobus *C.* mund. sub duobus *B.* mund. posse sub duobus *F.* mund. posse duobus *R* neque orb. *Bong Dueb D.* nec orbem *R* § 16 ea diae *A* victoriam *O. Hottingerus e Curtio IV* 11, 21 fortunam *reponi vult. Sed Iustinus saepe ibi* victoriam *habet, ubi secundum vulgarem loquendi usum* fortunam *exspectes. Dicit non solum* varia fortuna (*III* 7, 12) *et* variante fortuna (*X* 3, 6), *sed etiam* varia victoria (*II* 5, 4. *III* 6, 9. *IV* 2, 6. *XIX* 1, 9. *XXXVII* 1, 7. *XLIV* 2, 7) *et* variante victoria (*IX* 1, 3)

13. § 1 tum repente *Bong C.* cum repente *R. Cf. ad XI* 8, 4. *XV* 1, 1 confectum] confert. *vel* confest. *A* § 2 aegrae *A* cuius etiam *Dueb ex coniectura Bongarsii et Asulani.* cum etiam *Bong O* pcor *B.* ptior *D.* partior *L.* paracior *C.* parcior *R. Scriptura optt. codd.* cum etiam — parcior *ita defendi potest, si* eius *auditur. Cf. Cic. de legg. I* 7, 22 solum est enim ex tot animantium generibus atque naturis particeps rationis et cogitationis, cum cetera sint omnia expertia. *Iustin. XLII* 2, 8 neque enim silentio regnum tantum praeteriri fas est, cum fines post Parthiam omnium regnorum magnitudinem

superent § 3 quod liceat *Bong Ducb EFL.* quod licet *R.* *Scripsi, ut Ottoni visum est*, quod liceret. *Nam optimi quoque libri mss. syllabam* re *saepe omittunt. Cf. XIII*, 7, 3 videtur *A. XXVI* 3, 3 solvetur *GM. XXXI* 7, 1 creatur *A. XXXIX* 2, 1 sperne *A* confligeret *A* perse *A* divisisent *A* § 5 *rmorumque *A* (marmorumq. *GM*) § 7 denis Armeniis *Dueb ABCGEF* (–nyys). demis armeniis *M* (*ipse corr.*). denis armigeris *L.* denis armatis *Bong D. Lectionem* armatis, *quae plerasque omnes editiones occupavit, falsam esse iam inde colligi potest, quod quinam isti* armati *fuerint ex verbis scriptoris non intellegitur. Duebnerus* Armenios *recte revocavit. Neque tamen quod additur* denis *excusaverim. Nam cum Alexander circiter septem milia equitum et quadraginta milia peditum haberet (Arrian. III* 12, 5), *Armeniorum, si scriptura integra esset, quadringenta septuaginta milia fuisse dicerentur. Atqui in pugnam apud Issum quadraginta milia miserant peditum additis septem milibus equitum (Curt. III* 2, 6), *numerum decuplo minorem. Dareus igitur, nisi fidem sibi ipse derogaturus adfirmare non potest, vix denis Armeniis singulos hostes, si divisio fieret, evenire. Iam si reputaveris Macedones et Armenios numero militum fere pares fuisse, et* VNIS *a* X^NIS *non multum differre, vix dubitaveris, quin* unis Armeniis *reponendum sit. Quid enim tam magnum, si librarius, memor fortasse loci Homerici* πολλαί κεν δεκάδες δευοίατο οἰνοχόοιο, X *fecit pro* U? *Neque casu accidit, ut Dareus numerum Macedonum ad Armenios potissimum exigeret, qui antequam rex factus est, Armeniis praefuisset (X* 3, 4). *Cf. Caes. B. G. I* 32, 2 unos ex omnibus Sequanos. *IV* 16, 5 Ubii uni. *Liv. XLII* 8, 5 Statellates, qui uni *cett. cum Liv. XXVI* 4, 5 eos singulos in equos suos accipientes equites § 8 nec corporis *BFL.* ne corporum *GM.* ne corporis *R* § 9 cum in] in *om. ABCG* tanti sanguinis (*quod coni. Vorstius*) *B.* sanguinis tantum *F.* tantum sanguinis *R* fusum *EL.* fusi *R* ferrent *E.* ferreret̃ *L.* proferrent *M.* perferrent *R. Vocem* tantum *sententia simul et varietate scripturae suspectam ex cap.* 14 § 2 raro in ullo proelio tantum sanguinis fusum est *huc translatam esse censeo. Est enim ubi apud Iustinum duo loci similes vicinique ita mixti deprehendantur, ut quaedam verba ex uno in alterum traiecta sint. Cf. quae adno-*

tavi ad II 9, 9. *IV* 1, 5. *VI* 2, 17. *XXIII* 3, 2. *XXV* 2, 10. *XXVII* 1, 8. *XXVIII* 2, 7. *XLI* 4, 8. *XLI* 5, 8. *XLIV* 1, 5. *Certissimum huius erroris exemplum extat prologo XVII, ubi in cod. Gissensi post* origines regum *verba* tenuit quo mox evictus *ex prologo XVI repetita, et prologo XXXIV, ubi ob duplicem vocem* Cappadocum *verba* repetitae inde origines regum Cappadocum *omissa et postea in alienum locum translata sunt* § 10 virium *CD.* virorum *R* § 11 armorum *Bong Dueb BF.* armentorum *AMC* (ma *ead. m. int. lin. sup.* rm). ar morum *G* (*cum lacunae signo loco raso*). ornamentorum, *quod coni. I. F. Gronovius, DEL. De* ornam. decore *vid. ad I* 9, 13

14. § 1 post haec] ost ha *in ras. A* hostes *A* § 2 ullo proelio *Bong Dueb.* nullo pr. *L.* in alio pr. *E.* in ullum proelium *F.* in nullo proelio *B.* in ullo pr. *R* voluit et ipse *Bong Dueb D.* et ipse voluit *R* § 4 pons] pos *A* intercideretur, *quod Acidalio placuit, L.* interluderetur *AGM.* intercluderetur *Bong Dueb R. Reditus intercluditur* (*II* 5, 10), *pons interrumpitur* (*II* 5, 10 *et* 13, 5) *vel interscinditur* (*Caes. B. G. II* 9, 4. *Cic. de legg. II* 4, 10). *Quare Vorstium secutus* interscinderetur *scripsi* § 5 acerimae *A* militum *Bong Dett.* militis *R* § 8 refectisq.] refertisq. *A* militibus] milibus *GM* XXXIII *G.* trig. tribus *C.* trig. tres *M.* ·XX·VII *B.* XXIIII *A* (*fuit* XXXLIII, *sed m. pr. corr.*) *DEFL* recognoscit *D.* cognovit *L.* recognovit *R* § 9 clausa *Bong O.* Susa *ex Diod. XVII* 65. *Plut. Alex. c.* 66. *Curt. V* 2, 11 *emend. Bongarsius* XĪ *A.* XL *R* § 10 Persepolin *DuebD.* -polim *R* interritu *A* § 11 octigenti *A* qui] que *A* graetiam *A* § 12 agros] a *ras. A*

15. § 1 suis] is *in ras. A* thari *L.* thara *R* § 2 diis *A* vindicantibus *Bong AB.* iudicantibus *Dueb R* (*ex Ottonis silentio etiam GM*). *Nescio quomodo factum sit, ut Bongarsius, cum certe in A* vindicantibus *extaret, in omnibus suis libris mss.* indicantibus *inesse diceret et tamen* vindicantibus *ederet* § 3 ibique *Bong Dueb D.* ubi *F.* ibi *R* § 4 iussu *A* itaque *Bong Dueb D.* om. *F.* igitur *R* milibus] militibus *A* (ti *eras.*) § 5 multa *Bong Dueb FL.* plura *R* equos *A* § 6 applicato *EFGM.* applicito *Bong R* (aplic. *B*). *Duebnerus aliique explicant:* qui (*Dareus*) applicito (*ei a milite Macedonico, qui eum invenerat*) captivo (*Persa tamquam interprete*) cum

civem (*Persam*) ex voce *cett. Bongarsius contra 'Locus' inquit 'absque dubio mendosus: legendum arbitrabar* applicito capite'. *At ne sic quidem Iustinus cum Curtio et Plutarcho consentit, qui Dareum a Polystrato Macedone inventum* (*Curt. V* 13, 24) *et cum hoc collocutum esse tradunt* (*Plut. Alex. c.* 43) saltim *AGM.* saltem *R* sol. habere se *Bong Dueb.* sol. se habere *D.* se hab. sol. *L.* se *om. M.* hab. se sol. *R* emisurus *A* § 7 se nullis *O. Schefferus coni.* sine ullis, *Wopkensius* suis nullis max. se illi debitorem *F.* max. illi (ille *A*) se debitorem *ABCGM.* max. illi debitorem *R* in hostilem *A.* non hostilem *R* cognatos propinquosve *EF.* cogn. propinquosque *ABCGML.* propinquosque *om. Bong D* § 10 graciam *A* praecari *A* superum] perum *in ras. A* uti *Bong Dueb BC.* ut *R* § 12 causam] u *in ras. duarum litt. A* neclegere *A* iusticiae *A* § 13 dexteram *Bong Dueb C.* dextram *R* porrecta manu *Bong Dueb DEL.* porrexit manum *R* (manũ *A*) expiravitque quae ubi *F.* expiravitque ubi *BC.* et expiravit quae ubi *M.* expiravit quae ubi *Bong Dueb R. Turbae inde ortae sunt, quod in archetypo* quae *vel* que *scriptum erat pro* que quae. *Cf. ad VIII* 5, 7. *XIX* 2, 5. *In contrariam partem peccavit D, qui XIV* 2, 12 moxque quae *habet pro eo quod est* mox quae § 14 nonciata *A*

IN LIBRUM XII.

1. § 2 inutilesque *Bong Dueb L.* inutiles et *M.* inutiles *R* § 2 et batanu *AG.* batanu *M.* et bathano *C.* ex uatana *E.* ebactria *L.* exhibita *B.* ex victoria *DF. Bongarsii coniecturam* Ecbatana *confirmant Modii codices. Apud Curtium quoque in libris mss.* et batana *IV* 5, 8 *aliisque locis invenitur* nuper congesta *Bong BDF.* nuper *om. R* parmaenio *A* praeposuit] it *m. rec. in ras. A* § 4 e macedonia *E.* a maced. *DFL* (a *int. lin. M*). macedonia *R. Cf. XX* 2, 3 pellere — Graecos Italia. *XXIII* 1, 4 multas civitates — Italia expulerant. *XXIV* 8, 12 Graecia excedit. *XXVIII* 2, 7 Gallos Italia pellendos. *XXX* 4, 9 quo Italia pulso. *XXXI* 5, 7 si — quis illis Italia — cesserit. 5, 9 prius Italia — exui posse. *XXXVIII* 1, 3 ad expellendum Cappadocia Nicomedem.

1, 5 praesidia — Cappadocia expellit. 3, 7 Scythia quoque exercitum venire iubet. 5, 4 Paphlagonia se decedere. 5, 6 Cappadocia filium eductum. *XLI* 1, 9 Scythia pulsi. *XLII* 2, 12 Thessalia pulsus sopyrionis *Bong AGM*. sopirionis *BC*. sophirionis *E*. sophyryonis *F*. sophionis *L*. zophirionis *D* scytia *A* § 5 variae *A* motibus *ABGMD*. mortibus *R* sopyrione *Bong AGM* suscepit *Bong Dueb DL*. cepit *R* (coep. *GF*). *Cf*. *VI* 5, 8 plus tamen tristitiae — quam laetitiae — cepit § 6 post praefectionem *A* graeciae *A* omnes *A* occassionem *A* concur**rat *A* § 7 qui Philippi *Bong Dueb BCDEFL*. qui *om*. *AGM* alexandriquaes (*vel* –quaef) *A*. alexandrique et *Dueb R*. et *om*. *Bong* § 8 hortu obpressit *A* § 10 satelletibus *A* tantum *A* § 11 a multitudine *L*. si a mult. *ABCGM*. etsi a mult. *Bong Dueb DEF*. *Interiecto* etsi *quae sententia cohaerent* (ad postremum *et* a multitudine victus) *distrahuntur*, *quae discrepant* (ad postremum *et* gloria t. o. vicit) *inter se conglutinantur*. *Cf*. *XXXV* 1, 11 ad postremum tamen — fortissime dimicans cecidit. *III* 5, 15 ad postremum tamen victoria Lacedaemoniorum fuit. *XXXVIII* 10, 10 ad postremum tamen, cum virtute hostes vincerent, metu suorum desertus occiditur. *Scripturam optt. codd.* si a mult. victus *sic defendas*, *regem a multitudine oppressum non vere proprieque victum dici posse*. *De structura cf*. *II* 10, 8 si in aequo iure utrumque fratrem pater reliquisset, materno tamen se iure vincere: *de sententia II* 11, 18 ad postremum non victi, sed vincendo fatigati — occiderunt. *V* 1, 10 non tamen inerti neque incruento cecidere bello, sed proeliati ad ultimum — consumpti magis fortunae varietate quam victi sunt. *Verum cum* victus *et* vicit, a multitudine *et* omnes *sibi respondeant*, gloria *non habeat quo referatur*, *vide an* ad postremum vi a multitudine victus *scribendum sit*. *Cf*. *XXXVII* 1, 9 ad postremum non vi hostili victus, sed voluntaria morte — decessit

2. § 1 in Italiam *Bong Dueb EL*. in italia *R* a Tarentinis auxilia *Bong Dueb DL*. aux. a tar. *EF*. aux. tar. *R* brutios *A* depraecantibus *A* § 2 habiturus] t *in ras*. *A* § 3 huc] hic *A* (*corr. m. antiq.*) macedonum *D*. in macedonia *R* dedonei *A* urbem] orbem *A* pandossiam *ut vid. m. pr. A* acherusiā praedixerant *D*. acherusium (ather. *L*)

praedixerat *Bong R.* Acher. [cavendum] praedixerat *Dueb. Bongarsius Varr. Lect. p.* 121 *adnotat* '*Ioā. Peler. Ms.* cavendū praed.' *Verum liber I. Pelerini non est manuscriptus, sed ex numero impressorum, ad vetera exemplaria collatorum. Vid. Ad Lectorem p.* 6. *Praeterea praepositionem* circa, *quam Faber ante v.* urbem *inserendam esse coniecit, Oxonienses* (*edit. Oxon. a. MDCCV hac de re silet*) *in nescio quibus membranis invenisse dicuntur. Certis codicibus neque* cavendum *neque* circa *testatum. Ad mancam orationem explendam ex Liv. VIII* 24, 2 caveret Acherusiam aquam Pandosiamque urbem; ibi fatis eius terminum dari (*vid. Drakenb.*) *sive* cavendum *sive* fatalem *desumas licet. Hoc ipse Iustinus suadere videtur. Cf. XII* 2, 14 ibi rex iuxta urbem Pandosiam et flumen Acheronta, non prius fatalis loci cognito nomine quam occideret, interficitur. *XII* 13, 3 quidam ex magis praedixit, ne urbem introiret testatus hunc locum ei fatalem fore § 7 aesculi *AB* (esc.). aescoli *GMD* (*in marg.* etholi). etoli *E.* etholi *R* tum *Bong.* dum *AG.* cum *M.* dudū *BCF. om. EL* § 8 responsum* *A* locum quem *Bong Dueb BDEFL.* locum qui *R* (q *G.*) *Sic edidi propter ea, quae* § 10 *sequuntur:* interfectos — perpetuam ibi sedem habituros possesuros *A* § 11 cognovissent *A* § 12 bruttis *vel* brutiis *A* cepit] coepit *A* tum et cum *Bong Dueb D.* tum et *om. R* peditulis *ABGME.* pedatulliis *C.* fidiculis *L.* rutilis *DF. Significantur Ποίδικλοι Strabonis VI p.* 282 * et romanus *A* (*initio* s *eras.*) amiciciamq. *A* § 13 auxilia a] a *om. AGM* § 14 periculosam mortem *O. Graevii coniectura* per. sortem *speciosa, sed non necessaria est. Cum moreretur, intellexit mortem, propter quam patriam fugerat, i. e. mortem iuxta Pandosiam, non in Epiro, sed in Italia sibi imminuisse fugiendoque se, ut Livii verbis utar, in media fata ruisse. Cf. XVI* 3, 5 mortem in patria omnibus praeoptantibus § 15 thurii *D* (*in marg.* etrurii) *FL.* epirii *C.* tyrii *E.* turii *R* § 16 aguntur in Italia *Bong Dueb.* in it. ag. *O* sopirion *A* ab Alex.] ab *om. ABCGM* adanato *A* exertitu *A*

3. § 1 in Parthis *Bong Dueb F.* in parthi *AM.* et parthya *L.* in parthiā *D.* in parthia *R* triduum *Bong Dueb B.* triduo *R.* tridui *coni. Sebisius. Sed cf. II* 11, 4. *XII* 6, 15. *VI* 9, 7

§ 2 expectantibus *O praeter EL*, *qui* spectantibus *habent, quod fortasse probandum. Cf. ad XLIII* 4, 6 quodammodo] quo admodo *A* § 3 reliquatur *A* corpuspus sed *A* esse eos *Bong Dueb DL.* eos esse *R* deficerint *A* § 5 telestris *A.* thalestres *E.* thalestis *L.* talestris *R* mynithe *AG.* mynithae *M.* minitheia *B.* minite *C.* minie *E.* mynotea *F.* minothea *DL. Cf. ad II* 4, 33 cum trecentis mulieribus *Bong D* (*in marg.* cum CCC milibus mul.). cum CCC milium mulieribus *A* (CCC *int. lin.*) *GMB* (milieribus). cum trecentorum milium mul. *C.* cum CCC milibus mul. *L* (milibus *punctat.*). cum CCC milibus mulierum *EF.* Milium *vel* milibus *ab sequenti* mulieribus *originem habet*, *sicut IV* 1, 15 *in A* mille *ante* ille *scriptum est*, *nisi forte* militaribus *fuit. Militares mulieres sunt, quae non otio neque lanificio*, *sed armis*, *equis*, *venationibus exercentur. Cf. II* 4, 11. *Wex. in Tac. Agric. proleg. p.* 73. *Diod. XVII* 77 μετὰ τριακοσίων Ἀμαζονίδων κεκοσμημένων πολεμικοῖς ὅπλοις viginti quinque dierum *Bong Dueb.* XXV dieb' *FL.* XXXV dierum *R* infestissimas *DL.* confertissimas *R* § 6 admirationi ***** omnibus *A* § 7 ut visa est *Bong Dueb.* ut et visa est *D.* ubi est visa *E.* ut est visa *R* (feminis — diadema *om. B*) § 9 quae] que *A* § 10 sicuti *Bong Dueb D.* ut *L.* sicut *R* pulcritudinis *A* (h *sup.* cr) vice *AGM.* vices *R* § 11 destituta *B.* destructa *R. Graevius coni.* restricta, *Heinsius* adstricta. *Duebnerus explicat 'de fastigio suo*, *quo sub Persis splendebat*, *deiecta.' Cf. XXIII* 3, 12. *XXXV* 2, 4 luxoria *A*

4. § 1 degeneravisse *Bong D.* degenerasse *R* nomine iuraret *ACGM.* nomen eiuraret *Bong D.* nom. abiuraret *BL.* nom. evitaret *E.* 'Eiurare nomen patriae *idem est quod Tacitus dicit IV Hist.* 29 eiurare patriam.' *Graevius. Iustinus saepe circumlocutione*, *qualis h. l. est* patriae nomen, *utitur*, *maxime ubi agitur de re omnino tollenda. II* 4, 33. *V* 6, 4. *V* 8, 4. *XLIII* 5, 4

§ 2 subegerat *Bong Dueb DEF.* subegecerat *B.* subiecerat *R. Cf. ad VII* 3, 1 subcubuisse *A* § 3 laris *CD.* larium *Bong F.* illarum *L.* larum *R* § 4 et laborem — dulcedine *Bong Dueb Dett.* ex labore — dulcedinem *R* (*in G fuit* laborem). *Scripturam mel. codd. non ausus sum spernere. Alexander existimat militum in patriam redeundi cupiditatem*

minorem futuram, si in castris uxores haberent; earum enim dulcedinem ex labore militiae molliorem etiam quam in otio fore. Cf. Cic. Phil. III 14, 36 iucundiorem autem faciet libertatem servitutis recordatio. *Alia res est apud Iust. III* 2, 10 existimans laborem militiae adsidua frugalitatis consuetudine faciliorem fore § 5 exauriri *A* § 7 in successores *DEL.* in successoribus *R. Cf. XV* 4, 9 originis eius argumentum etiam in posteris mansit. *XII* 6, 9 § 9 expeditionis *A* § 10 parvola *A* (v *sup.* o) periculis laboribusque *Bong D.* laboribus periculisque *R. Cf. Thucyd. I* 70, 8 *μετὰ πόνων — καὶ κινδύνων XII* 7, 13 cum summo labore ac periculo. *XXVIII* 3, 13 laboribus ac periculis. *Sed XXXVIII* 7, 4 periculum ac labor castra aliter *Bong Dueb DEL.* aliter castra *R* § 11 subolis *A* § 12 partis *A* domitis] modicis *A* praefectos *A* statuit rex nobilis *A.* statuit ex nobilibus *BCGM.* statuitur de genere persarum ex nob. *F.* statuitur ex nob. *R* (nobilissimis *D*) rege *A*

5. § 1 interea et] et *om. Bong Dueb EFL* non regio more sed hostili odio *F.* non regio sed host. more *L.* non regio sed host. odio *R. Si quid mutandum esse censerem,* non regio sed host. animo *scriberem. Nam* aio *et* odio *facilius inter se permutari poterant quam* odio *et* more. *Cf. XI* 15, 7 in matre liberisque suis regium eius, non hostilem animum expertus. *Sed meliorum librorum scripturam ne sollicites, cf. XV* 2, 8 ut adpareret eos non odii, sed dignitatis gloria accensos; *hoc quoque loco zeugma, quod late apud Iustinum patet* (*I* 9, 12. *II* 4, 10. 11. *III* 1, 9. *XI* 4, 5. 4, 8. 8, 7. 9, 14. 12, 8. *XIII* 1, 4. 1, 7. *XVIII* 3, 8. *XXXI* 2, 4), *offensioni fuit: nam in Goth. et Bong. cod.* odio *invenitur* § 3 parmenio *Dueb EL.* parmenion *Bong R* filocla *A* § 4 senis] senex *A* § 5 devulgaretur *A* et ne *Bong Dueb D.* ne *om. R* sevitiae *A* § 6 occassionem *A* milit. remot. *Bong Dueb DL.* remot. milit. *R* (propt. mil. rem. *om. E*) § 8 colunias *A* § 9 trancas *GM.* dranchas *F.* drancas *R* euergetas *B.* euargitas *L.* euergitas *R* parmyas *F.* parmias *L.* parim *E.* patimas *B.* parimas *R.* Arimaspos, *quod Bernecc. coniecit, Dueb.* Paruetas *coni. Gutschmidius* parapāmenos ydaspios *D.* parapēnimenos adaspios *B.* pammenos ad. *E.* paramenes ad. *F.*

parapamegros ad. *L.* Parapamenos Ad. *Bong R.* Paropamisadas Arios, *ut Bongarsius coniecit*, *Dueb.* Parapamesadas Opias *coni. Gutschmidius* (*Ὠπίαι ab Hecataeo ap. Steph. Byz. nominantur, a quibus* Ἀλεξάνδρεια ἡ Ὠπιανή, *maxima urbium, quas Alexander in Parapamesadis condidit, nomen traxit*). *Scripsi* Drancas, Euergetas, Paruetas, Parapamesadas, Arios. *A Drancis Alexander ad Euergetas pervenit. Qui vero nomine* Ἀριάσπαι (*ap. Diodor. per errorem* Ἀριμασποί) *appellati* (*Arrian. III* 27, 4) *cur h. l. duplici ratione significentur, non est causa idonea. Dein subegit Arachosios, inter quos* Παρουῆται *in primis insignes fuere* (*Ptol. VI* 20, 3). *Tum ad Parapamesadas pervenit. His quoque devictis Arios, qui desciverant, in potestatem suam redegit. Cf. Arrian. III* 28. *Diod. XVII* 81. *Curt. VII* 3 cetorosque *A* § 10 interficerat *A* § 11 occissus *A* § 12 relinqueretur vim *AGM.* relinqueret̃ suum urbem *F.* relinqueret urbem *R* muro* sex *A* (s *fuit*) milium *Bong DFL.* milia *R* eo trium *Bong Dueb E.* ī ea trium *L.* earum *R* § 13 hiis *BC.* his *R. Cf. Cic. ad Att. VII* 14, 2 distribuit binos singulis patribus familiarum

6. § 1 convocat *ABGM.* vocat *Bong Dueb R* § 3 a senibus *A.* de sen. *DL.* ex sen. *B.* e sen. *R* clitos *ACDE* amicitiae] ti *in ras. A* laudaretque] tque *in ras. A* (laudareque *fuisse videtur, quod G habet*) offendit ** ut *A* (*in G* offenditur ut *fuisse videtur*). satallitae *A* § 5 saciatus caedae *A* existimatio *Bong* (*sed in Varr. Lect.* '*Mss. O.* estimatio *et ita reponendum*') *L.* extimatio *DF.* aestimatio *R* convitia] convivia *A* aepulas *A* ducebat *ABCGM.* dolebat *Bong Dueb Dett. Scripsi* lugebat, *quod facilius quam* dolebat *in* ducebat *corrumpi potuit. Sic XII* 12, 12 *pro eo quod est* diu luxit *AGM* diu duxit *habent nec* lugebat *ad loci sententiam minus accommodatum est quam* dolebat. *Cf. XIII* 1, 4. *XXIII* 2, 10. *XXVIII* 4, 6. *Curt. X* 5, 17 regem vero desiderio lugebant. 5, 20 nuper amissum Hephaestionem lugens § 7 eode *A* penitentiam *A* qua pridem *AM.* quo pr. *R* § 8 et quasi *Bong Dueb Dett.* et *om. R* § 10 acceserat *A* pęnitenciae *A* sororis *Dueb L.* et sororis *Bong R. Cf. IV* 5, 10 a captivitate gladio et voluntaria morte se vindicat § 11 fedam *A* § 12 fecerit] f *in ras. A* tristae *A corr. m. pr.* § 13 redderit *A m. pr. corr.* § 14 philatos *A m. pr. corr.* interf.]

infecti *A* occurrebant *Bong Dueb.* occurrerunt *O* § 15 quatriduum *D.* quadriduo *AGM.* quatriduo *R* inaedia *A* praecibus exauratus est praecantis *A* mortem *Bong Dueb DE.* morte *R* § 16 infestas] festas *A* (f *m. rec.*) irritatas *A* (ir *in ras.* irit. *fuisse videtur.* inrit. *G*) § 17 profuerant *A* (an *in ras.*). profuere et *D.* profuere *Bong R* callistenis *A* (calli *m. rec. in min. spatio*) preces *A* (re *in ras.*) Aristotelem *Bong Dueb.* aristotelen *AGM* (-tilen) acta eius] eius *m. rec. in vacuo spat. A* § 18 revocata *A* bellum *Dett.* bella *R* Chorasmos *Bong Dueb.* corasmos *E.* tarasinos *L.* carasmos *R. Vulgo* Chorasmii *nominantur. At tamen suadente Gutschmidio* Charasmos *scripsi. Nam apud Arabes eorum terra* Kharazm *appellatur* dadas *B.* dabas *E.* dacas *L.* dachas *D.* daschas *F.* dahas *R*

7. § 1 deinde *Bong Dueb BDEFL.* dein *R* in primo *Dueb B.* primum *F.* primo *Bong R* invidiosior *A* § 2 inter recusantes] ter recusantes *m. rec. in vacuo spat. A* (inter se curantes *GM*) callistenis *A* (i *alt. corr.*) insid.] perfidiarum *A m. alt.* insidiarum *m. pr. fuisse videtur, quod habent R* § 3 mos salutandi *Bong Dueb DEF.* modus sal. *R* (mōūs *L*) § 4 ind**** (iam *m. rec.*) petit *A* § 5 faleras *A* § 6 Nysam *Bong Dueb.* nysan *AGM* relegionis *A* § 7 vitae ederaq. *A* industriae *A* § 8 oppido *Bong Dueb.* oppidani *A.* opidam *G.* oppidanis *vel* opidanis *R* § 9 dedahos *ACGM.* dādaos *B.* daedalos *R* cleofidis *A* consecutam *A* quod non *A* (*m. alt.* quod vi non) *G* (vi *int. lin.*) *M.* quod virtute non *Bong Dueb C.* quod armis non *R* potuerat *Bong Dueb Dett.* poterat *R. Cf. II* 5, 5 ut quos ferro non poterant, metu verberum vincerent. *II* 12, 11 quoniam ferro — non poterat — igne grassatur. *III* 5, 1 cum virtute non possent, per insidias expugnantur. *V* 2, 11 quos suis non possit, ipsorum armis victurum. *IX* 6, 8 quam ab adversario non poterat, ab iniquo iudice exegit. *XXXVII* 4, 7 quoniam se tueri iure non poterat — respondit. *XXXVIII* 10, 7 quoniam viribus non poterat, insidiis — temptabat § 10 filiumquem *A* (m *fin. eras.*) regnum *Bong Dueb.* regna *E.* regno *R* potius est *A* § 11 cleopis reginam *A* scortium *A* § 12 india* *A* populis *A* (s *eras.*) pervenisset] set *in ras. A* terre *A* § 13 hirculis *A*

5*

labore**ac *A* eius loci gentes *F*. omnes loci gent. *L*. eius loci gent. omnes *B*. eius omn. loci gent. *R* accipit *Bong Dueb*. recepit *F*. accepit *R*

8. § 1 phorus *A* (h *eras.*) magnitudinem *A* (m *fin. eras.*) § 2 audito *A* opinionem *A* § 3 commiso *A* exercitum *suum *A* § 4 primam congressionẽ *A* in terram *D*. ad terram *R* cumcursu *A* § 6 accepisset *O* voluerit *FL*. voluit *R*. *Cf. ad XII* 15, 3 optentum *A* § 8 Niceam *Bong Dueb*. nicean *AGM* vocefalen *A* § 9 inde] *in ras. A* ad-restas *F*. arestas *R* (are *in ras. A*). *Ἀδρηστὰς Diodori, Ἀδραίστας Arriani* Cathaeos *Dueb*. Gestèanos *Bong CG*. gesteannos *A*. gestanos *MF*. gestreanos *B*. sateanos *E*. scateanos *L*. scatenos *D*. *Κάθαιοι Arriani*, *quos Diodorus XVII* 91 *Καθαροὺς appellat*, *hodie* Khattia. *Iustinus eos* Catteanos *nominasse videtur*, *quod monente Gutschmidio recepi* praesidas *AD* (pres.). praesides *GM* (pres.). presidias *BE*. prasidias *C*. presydeas *F*. p̄sedas *L*. *Πραίσιοι Diodori*, *Πράσιοι Strabonis* cantaridas *E*. gangarisdas *B*. gangarideas *L*. gangaridas *R* (-rydas *F*). Gangarides *Plinius nat. hist. VI* 18, 22, *Γανδαρίδας Diodorus l. l. appellat. Teste Diodoro Alexander Adrestas et Cathaeos subegit*, *Prasios vero et Gangaridas*, *tumultu militum quominus adoriretur impeditus*, *intactos reliquit. Cf. Curt. IX* 2, 2 *seqq.* § 10 Cuphites *Bong Dueb*. cusites *M*. cussices *L*. euphites *BF* (-phytes). cufites *R*. *Populus*, *cui* Cuphites *vel simile nomen fuerit*, *a scriptoribus non memoratur*, *sed rex Sopithes. Diod. XVII* 91 *μετὰ δὲ ταῦτ' ἐστράτευσεν ἐπὶ τὰς ὑπὸ Σωπείθην τεταγμένας πόλεις. Curt. IX* 1, 24 hinc in regnum Sopithis perventum est. *Hunc intellegendum esse primus vidit Fr. Fabricius. Ipsum*, *non populum eius* (*Κημαίους*) *a scriptoribus nominari puto*, *quoniam et corporis et animi dotibus praeter ceteros insignis*, *solus ex Indiae regibus Alexandrum tamquam hospitem excepit. Quare* ad Sopithem *scripsi. Gutschmidius* ad Sopithis *vel* ad Sopithes *praefert* ubi cū *BF*. ubi ī eū *L*. ubi eum *R* hostium CC milia equitum *Bong Dueb ABCGMF*. host. et CC mil. eq. *E*. CC milia hostium eq. *D*. ac milia CC milia eq. *L* (ac milia *punctat.*). *In melioribus libris mss.* peditum XX milia *post v.* milia *excidit librariis ob hanc vocem repetitam aberrantibus. Simili modo II* 10, 18 septingenta milia de

regno armaverat et trecenta milia de auxiliis *verba* de regno arm. et trec. mil. *in ACGM*, *et XLII* 2, 9 undecies centum milia patet, sed in latitudinem milia passuum septingenta *verba* pat. sed in lat. milia *in B omissa sunt. Cf. Curt. IX* 2, 3 ulteriorem ripam colere gentes Gangaridas et Prasios, eorumque regem esse Agrammem, XX milibus equitum ducentisque peditum obsidentem vias omnes *A* victoriã numero *m. pr. fuisse videtur in A* depraecatur *A* (tu *ras.*) belli *Bong Dueb DL.* bellis *R. Cf. XII* 9, 6 concurrunt, si possint in uno capite orbis bella finire § 12 ostenderet *A* canitiae *A* exausta *A* § 14 non studiis *Dueb CGML.* studiis non *B.* non tam studiis *Bong A* (is *ras.*) *DEF* sed annis *DL.* quam annis *R* § 15 aut si non *D.* at si non *L.* ac si non *R* vel ipse sibi *Bong Dueb. FL.* ut ipsi sibi *D.* vel ipsi sibi *R. Nec* ipsi sibi *a* si non militibus *distrahi potest*, *quoniam* vel *non idem est quod* at certe, *nec* ne — fatiget *apte cum* sibi parcat *coniungitur. Quam ob rem verba ita interpuncta dedi*, *ut* ne — fatiget *aeque atque* ut — reddat *ad* tandem orare *referatur. Cf. II* 15, 13 ne vires otio corrumperent et ut — bellum ulciscerentur § 16 praecibus *A* hostis] s *fin. in ras. duarum litt. A* (*fuit* um *vel* lis) § 17 milites laetius *Bong Dueb BDFL* (letius). laet. mil. *R* fecire *A* § 17 hostiis (*quod coni. Sebisius*) *L.* hostibus *R* in edẽ *L.* eadem die *F.* in eadem *R. Sebisius coni.* via eadem *secundum Diod. XVII* 95 ταῖς αὐταῖς ὁδοῖς πορευθεὶς ἀνέκαμψεν ἐπὶ τὸν Ἀκεσίνην ποταμόν. '*Cum iam moliti castra essent*, *ex illis in hostem prodierunt*, *et post victoriam hostibus caesis*, *cum magna gratulatione in illa reverterunt.*' *Graevius*

9. § 1 agismẽ *B.* agesynem *F.* agenisinẽ *L.* agisinem *R* devehitur] ur *m. alt. inlat. A* § 2 ibi *Bong Dueb DEL.* ubi *R* Acesinas, *quod Bongarsius coniecit*, *Dueb.* biacensanas *A.* Hiacensanas *Bong FM.* iacensanas *B.* acensanas *CG.* agisinas *E.* gesonas *D* (*in marg.* agenos, *quod habet L*). *Syllabae* bi, hi, i *in codd. ABMF voci ex praegresso* ubi *adhaeserunt. Glareanus* Acensanas, *aliunde ignotos*, *Diodori* (*XVII* 96) Ἀγαλασσεῖς *esse censet* Sileosque *Bong ABCGF* (syl.). sileoque *M.* sirosque *E.* asibosque *D* (*in marg.* sebosque, *quod habet L*). *Diodorus* Σίβους, *Strabo et Arrianus* Σίβας *appellant* hercules *A* diditionem *A* § 3 in Mallos *Fabricium secutus Dueb.*

in Ambros *Bong CMF*. mambros *AG*. mandros *E*. et mambros *B*. ad manbros *D*. ad mandios *L* Oxydracas *Fabricium secutus Dueb*. Sugambros *Bong ACGM* (*syllaba* os *omissa*) *E*. fugambros *B*. sigambros *F*. sic ambros *L*. siccābros *D*. *Diodorus XVII* 98 *habet Συρακούσσας* (*ex quo* Ὀξυδράκας *fecerunt*) *καὶ Μαλλούς*, *Curt. IX* 4, 15 Sudracas Mallosque. *Gutschmidius correxit* in Mandros et Sudracas; *sunt enim gentes Indicae* Madra (*quorum pars* Mâlava, *Μαλλοί fuerint*) *et* Xudraca. *In aliquot codd.* in *ante* m, *aut* m *post* in *excidit*, *et* Mandri *in* Ambros *depravati occasionem dedisse videntur*, *ut* Sugambri *adderentur* § 5 desertam a dieb; tribus *B*. desertam defensoribus *C*. des. a defensor. *R* (oribus *in ras. angust. A*). *Secundum Curt. IX* 5, 2 in urbem hostium plenam praecipiti saltu semet ipse inmisit *expectaveris* refertam defensoribus, *ut his verbis sequentia* sine ullo satellite *opposita sint*. *Cf. XII* 11, 8 e tribunali in contionem armatam inermis ipse desiluit. *Horat. A. P.* 465 Empedocles ardentem frigidus Aetnam insiluit *et de constructione IX* 3, 9 cum Athenienses — numero praestarent, virtute Macedonum vincuntur. *XVII* 1, 12. *Sed Iustinus alios auctores secutus esse videtur. Certe Plut. Alex. c.* 63 *memoriae prodidit*, *barbaros aspectu desilientis territos*, *cum fulgorem aliquem et spectrum ante corpus eius ferri arbitrarentur*, τὸ πρῶτον φυγεῖν καὶ διασκεδασθῆναι caeperat *A* planitiem *A* § 6 si possit *A* § 8 dictum *A* (m *eras.*) non tantum *A* teruerit *A* solus] s *fin. in ras. mai. A* (soluta *GM*) ceciderit *A* § 9 se* vidit *A* (vi *m. alt. in ras.*) trunco se qui] *in ras. multo angustiore A* qui tum] tum *om. Dett* prope *BDFL*. propter *R* § 10 tutus] totus *A* diu] u *in ras A* sustenuisset *A* amicitia ad *A* § 11 proeliumque tam diu] que ta *m. rec. in ras. A* quodad omnes *A* muris] *in ras. angust. A* § 12 praeliatus *A* § 13 curatio] c *in ras. A* ipso] ipse *Bong et ex Duebneri silentio A*

10. § 1 Polyperchonta *Bong Dueb* (*et sic ubique*) *F*. -perconta *R* (-pertonta *B*. -percunta *L*. -percuncta *F*) babylonam *A* (babil. *ML*). -lonem *F*. -loniam *Bong Dueb R*. *Vel optimi libri praeter* Babyloniam, Babylonem, Babylona *nonnullis locis* Babylonam *habent*, *velut XII* 10, 7. *XII* 13, 6. *XX* 4, 3. *His locis* Babylona *correxi*. *Litteram* m *librarii temere adiecisse*

videntur sicut in nominibus Troadam *VII* 6, 11. Olympiadam *IX* 7, 2. *XIV* 5, 1. Crotonam *XX* 4, 5. Lacedaemonā *V* 1, 3 (*DL*). *Cf. Zumpt. ad Curt. III* 2, 2 concensis *A* § 2 ambi** geri regis *A*. ambiregis *E*. ambigari regis *D*. Ambigeri regis *Bong Dueb R*. Ambi *vel* Sambi regis *scribendum esse vidit Blancardus. Cf. Curt. IX* 8, 13 Sambi regis fines ingressus est. *Diodor. XVII* 102. *Arrian. VI* 16, 3. *Sicut hoc loco E saepe veram nominum scripturam servavit: II* 1, 19 Maeotim. *II* 10, 6 Ariamenes. *IV* 3, 6 Lachete. *VII* 1, 7 Caranus. *IX* 2, 1 Atheas. *XVI* 3, 7 in Pontum. *XXI* 3, 2 Leofronis. *XLI* 1, 10 Margianos venino *A* submoventis *A corr. m. pr.* § 3 piolemeos *A* iamiam *Bong Dueb.* iam *DFL.* iamque *AGM. In AG alterum* iam *int. lin. additum, ut esset* iam iamque, *quod BCK habent. Cf. Hand. Turs. III p.* 157 § 4 in naves *Bong Dueb Dett.* in navim *C.* in nave *R* praecatus *A* § 5 ac] hac *A* cursu *B.* curtu *M.* curru *R* circa metam *Bong DEF.* certammetam *A* (*sec.* m *in ras.*). certam̄ tā *G.* certamīs tam *B.* certamine *CM.* archametā *L* (*om.* acto) imperio *ACF.* imperii *R* quo sin' *L.* qua sinus *Bong R.* quatenus *emend. Freinshemius. Vitium ortum est ex scriptura* quatinus. *Vid. ad XII* 11, 6 prodire] prodere *A* ostio] ocior *m. rec. in angust. lit. A.* ocio *G.* otio *B.* octu *C.* osuo *M.* hostio *R* Indi *Bong DFL.* indie *vel* indiae *R* § 6 monimenta *A* rerum a se gestarum *Bong Dueb CDFL.* rer. gest. a se *B.* a se rer. gest. *GME.* a se *om. A. Excidisse videtur ob praegressum* a *et sequens* re. *Quamquam non prorsus necesse est addi. Cf. XVI* 2, 7 cum magna rerum gestarum gloria moritur urbem Barcen *Dueb EF.* u. Barcem *Bong A.* u. barcē *BDC.* u. parcem *G.* u. partem *LM. Salmasius, cum* Barce *in ostio Indi non extet,* Baracen *reponendum esse censet, quam urbem Plinius nat. hist. VI* 23, 26 *ibi sitam fuisse testatur. Sed inter eas, quas Alexander condidit, non refertur, nec aliud omnino nomen eius urbis, quam in illis regionibus condidisse dicitur, memoriae proditum est. Curtius IX* 10, 2 *Alexandrum ait* urbes plerasque *condidisse, Arrianus VI* 18, 1 *et* 20, 1 *eum Hephaestioni imperasse, ut in Pattalis arcem aedificaret* (τειχίζειν ἐν τοῖς Παττάλοις ἄκραν), *quam cum ex oceano revertisset exaedificatam repperisse* (ἐπανελθὼν δὲ ὀπίσω εἰς τὰ Πάτταλα τήν τε ἄκραν τετειχισμέ-

νην καταλαμβάνει). *Quo adductus sum*, *ut* urbem et arcem *scriberem* § 7 iteneris *A* puteus *A* oportunis *A* praecipit *Bong Dueb.* praecepit *O* babylonam *A* § 8 accussaverunt *A* (*unum* s *eras.*) § 9 maturam *C.* sturam *GM.* stateriam *L.* staturam *R* § 10 tra dit *A.* tradidit *Bong DF.* tradit *R*

11. § 1 tunc *Delt.* hunc *A.* hinc *R* exercitum *G*(?)*DL.* exercitus *Bong R* soluturum] *sec.* u *in ras. duarum litt. A* § 2 summa* *A* a creditoribus *Bong Dueb DEL.* a *om. R* utrisque *Bong EF.* utrique *BDL.* utriusque *R* § 3 sumptos *A* (v *sup.* o) § 5 misionem *A* solvi*** cum censentes *A* (sse *erasum esse videtur*). solute cum censentes *G* (cum *punctis notat.*). solute censentes *M.* solvi contestantes *B* (*infra lin.* solutos censentes). solvi aequum esse censentes *F.* solvi aeq. (*vel* eq.) cens. *R. Quodsi in A* sse *erasum est*, *in archetypo* solvi se ecum *fuisse puto* § 6 praecibus *A* admone *AG.* ammone *BC.* amone *E.* hamone *R* quatinus *Bong B.* ut *EL.* quatenus *R* § 7 infuscaren*t *A* § 8 e tribun.] et tribun. *A* desiliit *Bong Dueb D.* prosilivit *B.* desiluit *R* ipse ad *Bong DFL.* ipse in *B. om. E.* ad *om. R* supplicia *Bong Dueb D.* supplim *F.* supplicium *R* § 9 patienciam *A*

12. § 2 cum in se tum *A* (in se t *rec. m. in ras.*) *GM.* tam in se quam *C.* tum in se tum *Bong Dueb R* sotios *A* gentes *A* miscuet *A.* miscuisset *GM.* inseruisse *F.* commiscuisse *D.* miscuisse *R* § 3 hunc *A.* hinc *BCD.* hoc *E.* h' *L.* nunc *R* § 4 iuvenis *A* auxiliorum quoque *Bong Dueb DF.* auxiliorumque *R* § 5 egre *A* subiecto *A.* subactos *D.* subiectos *R. Freinshemius coni.* sublectos; *sed recte Vorstius confert I* 9, 9 fratrem suum subiecit Oropasten § 6 saturet *Bong Dueb.* saciaret *B.* saturari *L.* saturaret *R* § 7 modestia] i *m. alt. inlat. A* § 8 sed ex *BDEF.* sed et ex *R* polipartē *B.* polipercontas *L.* polypercon *vel* polip. *R* Clytus *Bong. om. L.* clutos *ACG.* clytos *M.* clitos *D.* dutos *B.* ditos *E.* clitus *F* polidanias *L.* polimadas *G.* polidamas *R* ammadas *AGM.* Amadas *Bong BE.* aminadas *vel* animad. *L.* aminthas *D.* amynctas *F. om. C. Vossius* Amyntas *legendum esse censet*, *Blancardus* Amadas *ex praegresso nomine ortum esse putat*, *quae opinio a codd. CG aliquid commendationis habet* antiginis *A* § 9 dimissis his

Bong Dueb BDF. his *om. R* Craterus *Bong Dueb.* cratherus *L.* cratheriis *E.* cratheros *CF.* crateros *R* iusus *A* supplimento *A* § 11 ephestion *EFL.* effestion *BD.* efestion *R. Cf. Zumpt. ad Curt. VI* 11, 10 duxit *AGM.* luxuit *E.* luxit *R*

13. § 1 ultumis *ut vid. pr. m. A* nuntiantur *AGM.* añuntiatur *L.* nuntiatur *R* chartaginiensium *A* (h *sup.* ta) ceterarum****que *A. Litterae erasae in margine fuerunt; a particula* que *sequens versus incipit* et spaniarum *AGM. Eandem scripturam hi codices habent XXIX* 2, 3. *XLII* 5, 6. 5, 10. *XLIV* 1, 2. 5, 1. *Cf. ad XLIII* 4, 6 eius adventum *Bong Dueb D.* adv. eius *R* babyloniae *Dueb.* babylone *AG* § 2 gentes veluti *Bong Dueb B* (velud) *D.* velut gentes *ACGM.* et velut gentes *EL.* gentes sibi veluti *F* destinato sibi regi *Bong Dueb BCD.* destinatos (s *fin. eras. A*) ubi regi *AGM.* destinatos regi *E.* destinate ibi regi *L.* regi eis destinato *F* § 3 Babyloniam *Dueb.* babylona *AGM* quidam] qui *in ras. A* § 4 ob hoc *Bong Dueb DFL.* ob haec *R* comissa *A* (c *m. alt. eras.*) Babylonia *Dueb.* babylona *AGM* (babyna). babylone *F* burbesiam *D.* brũsiam *B* (r *punctat.*). byrsam *F.* birsam *L.* Bursiam *Bong R.* Borsippam *Dueb, iam ab Asulano in Ald. inlatum* eufraten *A* § 5 anaxarco *A* rursum *Bong Dueb D. om. F.* rursus *R* at si *Bong Dueb F.* ac si *R* § 6 Babyloniam *Dueb.* babylonam *AGM* otio] t *in ras. A* § 7 e] ex *m rec. in ras. A* medicus *O.* '*Legendum est* Medius, *Μήδιος ὁ Θέτταλος, Arrian. VII Diodor. extr. libr. XVII Plut.' Bongarsius. Iam Asulanus in Ald. errorem correxit* tessalus *A* comesatione *A* § 8 veluti *Bong Dueb DL.* velut *R* § 9 e convivio *Bong Dueb BE.* in conv. *M.* e *om. R. Cf. VII* 3, 4 abiret convivio. *IX* 8, 16 convivio excessit. *XI* 5, 6 litore excederet. *XIII* 1, 3 morte ereptus. *XXXVII* 3, 4 regno profectus. *XXVIII* 1, 4 matrimonio pulsa. *Interdum praepositio a mel. codd. abest, in dett. extat. Vid. adnotat. ad XXXIX* 2, 5 templo — tolli semianimis re cruciatus est *A.* sem. recruciatus est *BGM.* sem. ita cruc. est *F.* sem. ita amare cruciatus *C.* sem. tanto dolore cruc. est *Bong Dueb DEL. Verba* tanto dolore — ut — indolesceret *ferrem equidem, si* tanto dolore *in melioribus libris mss. esset; sed cum* tanto dolo *in iis non extet, nec causa appareat, cur*

haec exciderint, re *solum remanserit*, *Iustinum* simianimis tam misere cruciatus est *scripsisse*, *et* TAMMISE *ob praegressum* IANIMIS *a. librariis omissum esse non dubito*

14. § 1 qui cum carissimos] *non est quod v.* qui *delendam esse censeant. Nam oratio interiectis membris relaxata et divisa verbis* igitur ad occupandum *continuatur. Cf. Wopkens. ad h. l.*, *qui III* 4, 3 *comparat* § 2 in graeciam *AF.* in graecia *R* § 3 varis se *A* § 5 evocatum *Bong Dueb Dett.* vocatum *R* § 6 casandrum *A* venino *A* § 7 poterat *A.* poterit *GM.* potuerit *Bong Dueb R. Veram scripturam servavit A. Cf. Curt. X* 10, 16 vim autem veneni — talem esse constat, ut ferrum quoque exurat, ungulam iumenti dumtaxat patientem esse suci tessalo *A* § 8 ex causa *Bong Dueb D.* ex *om. R* tessalum *A* quam prae*gustare iam *AG*

15. § 1 quarta *C.* quarto *R* agnoscere se fatum domus maiorum suorum] maiorum *om. L. Faber verba* maior. suorum, *quae pro glossa* Aeacidarum *habet*, *delenda esse censet. Apud Vincentium, qui bonis codicibus usus est*, agnoscere se fat. dom. suae, ait, et mai. suorum *legitur* intra] tra *m. alt. inlat. A* defunctus *A* § 2 perisse *E.* perire *R* sedabit *ut vid. A* prolatos *A* § 3 verum etiam *Bong Dueb DF.* etiam *om. R* tristitioris *A* consulatus *A* quibus *Bong ABCGM.* quibusdam *R* dederit *Berneccerus ex Camertis editione.* dedit *Bong Dueb O. Syllaba* er *etiam in opt. codd. saepe omittitur praetermissionis signo vel addito vel non addito. Cf. XI* 9, 4 inine. *XII* 8, 6 voluit *et quae adnotavi ad XI* 13, 3 § 4 sicut *AEF.* sicuti *Bong Dueb R* § 5 demisis *A* amicos circumst. *Bong Dueb D*, circumst. amicos *R* **videanturne *A* § 6 ut hoc *Bong CDEFL.* ut *om. R* vaticinareque *A* fusuram macedoniam *A* § 7 templo *Bong Dueb DFL.* templum *R* § 8 faciant *AGM.* fatiāt *L.* faciāt *BC* (*sed lineola in utroque erasa*). faciat *R. Cf. Diodor. XVII* 117 τίνι τὴν βασιλείαν ἀπολείπεις; *Arrian. VII* 26, 3 ὅτῳ τὴν βασιλείαν ἀπολείπει. *Curt. X* 5, 5 cui relinqueret regnum dignisimum *A* § 9 magnitudo fuit animi *BCGM.* fuit magn. animi *F.* magn.. an. fuit *R* ut cum] cum *om. AGM* arideum *A* Roxanem *Bong AGM* (tox.) pregnantem *A* nuncuparet *Bong Dueb FL.* nuncuparit *R* § 11 vellicum *A* caecinisset

A mississet *A* vulgi tanti cū favore *B*. vulgitā cū favorē *C*. vulgi tu citum favorem *M*. vulgi tacitum favorem *R* § 12 sexto *DL*. sexta *R* perclusa *ABCGM*. praeclusa *Bong R* § 13 hęres *A* electus esse *Bong Dueb EL*. esse *om*. *R*

16. § 1 mense uno et annos tres et triginta (tres et XXX *A*. tres et et trig: *M*) *AGMDE*. mense uno annos tres et trig. *quart. Leid.* mense uno et annis tribus et trig. *B*. mensem unum et annos tres et trig. *L*. mensem unum annos tres et trig. *Bong Dueb F*. mensem XI et annos tres et trig. *C*. *Vulgata scriptura* mensem unum, annos tres et triginta *nec meliorum codd. auctoritate nititur et a veritatis fide abhorret. Nam celeri scriptores, qui ut Arrianus proprie loquuntur, Alexandrum annos XXXII menses VIII vixisse, qui universe ut Cicero* (*Phil. V* 17), *annos III et XXX natum decessisse tradunt. Quorsum igitur unus qui additur mensis? Secundum diaria* (*vid. Eumenis et Diodoti fragm. ed. Mueller. Paris. p.* 123. *Aristobuli fragm. ib. p.* 112. *Plut. Alex. c.* 76), *quae Iustinus secutus est* (*cf.* 15, 1 quarto die. 15, 12. sexta die), *Alexander mense, quem Macedones Daesium vocant, i. e. mense Iunio diem supremum obiit. Quo mihi persuadetur Iustinum* mense Iunio annos tres et triginta *scripsisse*, *librarios vero, verbis* mense Iunio *in* mense uno *vel* męnsem unum *corruptis*, et *addidisse. Utut est, dele hunc locum in Zumptii gr. Lat.* § 397 natos *A*. nact' *L*. natus *R* magnitudinem *A* (m *fin. eras.*) § 2 olympia *A* voluptari *BDFL*. volutari *R* nec] c *m. alt. inlat. A* humana] communi *coni. Ruhnkenius* opus] onus *coni. Graevius. Sed cf. XVII* 2, 2 non humanum esse opus, sed divinum munus. *XXXI* 4, 2. 7, 1 § 3 patris mr̄is *F*. patr. fratris *DEL*. fratris *om*. *R*. *Intercidit ob eandem praegressae vocis terminationem* inlustraverit *A* § 4 in ipso *Bong Dueb DL*. in *om*. *R* § 5 praepetes *Bong BDF*. per pedes *C*. perpetes *R*. 'Praepetes *non nisi de volantibus avibus vidi.' Duebnerus* (die tota *Ruhnk. pro glossa habet*) § 6 alterius — alterius *Bong Dueb DL*. alterę — altere *F*. altera — altera *R* inlyrici *A* currus] cursus *A* omen] omnem *A* infantior cedebat *AG*. cedebat infanti *B*. infanti portendebat *R* § 8 inclyto *A* crevit * accepto *A*. cr. at acc. *GM*. cr. et acc. *B*. cr. adepto *C*. crevit accepto *R* § 10 fidutiam *A* § 11 nullo] illo *A* congressus est] est *om*. *ABCGML*

IN LIBRUM XIII.

1. § 1 ac] c *m. alt. inlat. A* magnum triste ** apud *A* § 2 quam saepe] quae sepae *A* § 3 morti *DL.* morte *R* optulisset *A* § 5 quam — redactam *Bong Dueb.* quae — redacta *O. Cf. XI* 3, 3 primi paenitere coeperunt. *XXXI* 6, 6 paenitere neglecti consilii coepit. *XXXVIII* 10, 11 paenitere deinde dimissi Demetrii coepit *ibiq. Benecke* penituerat *A* § 6 quod hoste *A* § 7 et severitatem] et *om. Bong D* exsecrantes *A* (execr. *G*) § 8 diviciarum *A* anno *AB.* anni *GM.* annuo *R* (anumo *L*) triceni *A* § 10 sed nec amici *Dueb Dett.* nec *om. Bong R. Frustra regnum spectabant, quia virtute atque viribus pares ex aemulatione in bellum mutuamque perniciem ruebant. Cf.* § 15. *XIII* 2, 3. *III* 2, 4. *XVI* 3, 1. *Liv. II* 6, 3. *Contrarium de septem illis Persarum optimatibus praedicatur: I* 10, 1 cum de regno ambigerent, concordare potuerunt. Erant enim virtute et nobilitate ita pares, ut difficilem ex his populo electionem aequalitas faceret § 13 quam in] in *m. pr. inlat. A* § 14 regerentur *A.* regeretur *Bong Dueb R* § 15 pro uno *Bong Dueb D.* provincia *R. Codicum tantum non omnium scriptura* Macedonia provincia *ita defendi posse puto, si terrae ab Alexandro et Macedonibus subactae (αἱ ὑπ' Ἀλεξάνδρου καταπολεμηθεῖσαι σατραπεῖαι Diodor. XVIII* 6 *fin.) intelleguntur. Cf. XI* 11, 13 coloniam Macedoniam *ibique Duebner.* aemulacione *A* pernitiem *A*

2. § 3 ut ei aliqui *AGM.* ut aliq's *B.* ut ei aliquis *D.* ut ei aliq'se *C.* ut ei aliquis se *Bong F.* ut ei se aliquis *EL* submitteret *Bong AG* (submitteretur *fuisse videtur*) *MFL.* summeret *E.* sūmitterent *C.* submitteretur *BD* § 4 armate *A* ad formandum *DEL.* ad firmandum *Bong R* (affirm. *M*), *qui IX* 5, 1 ad formandum rerum praesentium statum *habent. Cf. XXII* 2, 10 § 5 rosanys *F.* -xanis *Bong R* octabo *A* ex Alexandro] ex *om. ABC* § 6 differendū *Bong CF.* differenda *R* consilia nec *Dueb.* consiliumque *Bong ABGM* (*voluerunt sine dubio* consilia neque, *quod DEL habent*). consilium *C.* consilium neque *F* exspectandumque *C.* que *om. R* § 7 ba*rnisse *A.* basinisse *BG.* basinis se *M.* barsene *C.* barsine *EF.*

barzine *D*. gorzine *L* herculem seu] m. seu *in ras. A* § 8 arideum *A* cuncti *A* nominet *A* § 9 roxanen *AGM* delerent *A*. deleverunt *M*. deleverint *Bong Dueb R* (deliv. *G*) § 11 ptolemeus *A* recussabat *A* (*alt.* s *eras.*) Larissaeo *Bong Dueb B*. larisaeo *R* valitudinem maiorem *O*. *Duebnerus explicat 'vel morbum vulgaribus ac solitis graviorem vel maiorem, quam ut regnum ei tradi possit.' Plerique morbum comitialem significari putant, quem Celsus III*, 23 morbum maiorem *vocat. Cf. Apul. Apolog. p.* 507 *Oudend. Sed ut recte* valetudo maior *appelletur, nemo, quod sciam, memoriae prodidit, Aridaeum morbo comitali adfectum fuisse. Imbecilla vel turbata mente fuisse constat, ut Eurydice uxor, abutens valetudine viri, eius officia sibi vindicaret. Cf. XIV* 5, 2. *Plut. Alex. c.* 77 ἀτελῆ δὲ τὸ φρονεῖν ὄντα — φαρμάκοις ὑπ' Ὀλυμπιάδος κακωθέντα διαφθαρῆναι τὴν διάνοιαν. *Diodor. XVIII* 2 ἡ μὲν γὰρ τῶν πεζῶν φάλαγξ Ἀριδαῖον, τὸν Φιλίππου μὲν υἱόν, ψυχικοῖς δὲ πάθεσι συνεχόμενον ἀνιάτοις, προῆγεν ἐπὶ τὴν βασιλείαν. *Quare si Iustinum* valetudinem animorum *scripsisse sumimus* (*compendium* aĩorum, *cum* m *ex praegressa voce adhaesisset, facile in* maiorum *transire potuit*), *Diodori* ψυχικὰ πάθη *prope ad verbum expressit. De plurali* animorum *cf. adnot. ad XXVI* 3, 4 paciebatur *A* § 12 ex hiis *A*. ex illis *L*. ex his *R* qui pro *Bong BF*. qui per *E*. qui prae *R* virtute* *A*. virtutem *E*. virtute *R*. *Vide ne E veram scripturam servaverit. Cf. XLI* 1, 6. *Oudend. ad Caes. B. C. II* 30, 2 provintias *A* subiiciantur imperio *Bong Dueb D*. imp. subiciantur *R* § 13 roxanis *A* (–nis *vel* –nys *O*) § 14 creteron *A* tutorum] *sec.* t *m. alt. inlat. A* iurant] iuravit *A*

3. § 1 satellitesque] sat *in ras. A* turba *EL*. tribu *R* § 2 nontiata *A* mitigandum *DL*. mitigandos *R* ex posteri *AGM*. ex proceribus *R* quarentes *A* peditib' *L*. militibus *R*. '*Miles saepius accipitur pro pedite et opponitur equiti. Gronov. ad Liv. XXVIII* 1.' *Graevius* § 4 tunc *Bong Dueb BDEFL*. tum *R* delendum *Bong Dueb DEL*. ledandum *F*. deligandum *ACGM*. delegandum *B*. *Scripsi* relegandum, *cui sequentia* equites trepidi ab urbe discedunt *respondent. Syllabae* de *et* re (*VII* 4, 8. *IX* 2, 2. *XIII* 4, 19. *XVIII* 4, 3. *XXV* 5, 2), relegare *et* religare (*Drakenb. ad Liv. IX* 26, 4) *in libris mss.*

permutantur armati in regiam *Bong Dueb DFL.* in reg. armati *R* § 5 terreri *Bong ABGL.* terrere *R* § 8 provocantem *Dett.* vocantem *Bong R. Gronovius comparat Curt. VI* 1, 14 ultro vocans hostem, si quis iacenti spolia demere auderet § 9 sumpsisent *A* nullas *AG.* nullos *BCM.* non illos *R* eorumdem *A* sotios *A* deinde gregium *A*

4. § 1 perrorasset *A* (*alt.* r *eras.*) § 4 corpore Alex. *Bong Dueb D.* alex. corpore *R* § 5 exercitus *Dueb BFL.* corp' alexandri *D.* et exercitus *Bong R* § 8 seditiosus *A* supplitio *A* § 9 simul ut et *Bong Dueb CGMDF.* simul et ut *B.* simulēt *L.* simul ut *AE* remov. aemulos *Bong Dueb D.* aemulos removeret *R* § 10 primo *Bong.* primum *C.* prima *R* ptolomaeo *A* aegiptus *A* Africae Arabiaeque *Bong Dueb DL.* afr. et arabiaeque *E.* asyę et africę *F.* africae asia libiaeque *AC.* afr. asiae libiaeque *BGM.* *Sub* Africae, *nisi glossa vocis* Libyae *est*, apricae *latere possit. De* apricitate *vide XXXVI* 3, 4. *Cf. Arrian. succ. Alex.* 5 *Πτολεμαῖος — Αἰγύπτου καὶ Λιβύης καὶ ὅσα τῆς Ἀράβων γῆς ξύνορα Αἰγύπτῳ, ἄρχειν ἐπετάχθη et adnotat. ad XI* 11, 1 sorte venit *Bong Dueb O. Non dubitavi scribere* evenit, *quod extat* § 16. *XIII* 5, 8. *Litteram* e *ultima praegressae vocis intercepit. Cf. Drakenb. ad Liv. VII* 6, 8 *et adnot. ad XXXVIII* 5, 4 § 11 tractandam] tradendam *Bong Dueb O* cleomenis *A m. pr. corr.* additur] dat' *BD.* et atticā *C.* datur *Bong Dueb R* (atur *in ras. A*). *M. Hauptius coniecit* additur. *Nipperdeius secundum Arrian. succ. Alex.* 5 *Κλεομένης δὲ ὁ ἐξ Ἀλεξάνδρου τῆς σατραπείας ταύτης ἄρχειν τεταγμένος Πτολεμαίῳ ὕπαρχος εἶναι* cui administer ad regendam (*vel* tractandam) provinciam — datur *legendum esse censet* § 12 laumenon *ACGM.* laumenē *B.* laumedon *R* Mitylenaeus *Bong Dueb.* mytylineus *A* Ciliciam Philotas, Philo Illyrios accipiunt. Mediae maiori Atropatos (Acrop. *Bong*) minori (*uncinis inclus. Dueb*) socer Perdiccae praeponitur *Bong Dueb* silotans *L.* filotas *ACGM.* philotas *R* filo *ACGM.* cū filio *EFL.* hiolcas *D. om. B* illyrios *vel* illir. *vel* yllir. *O*, *sed syllaba* os *in G e corr.* § 13 maedę *A.* mede *GM.* in die *L.* mediae *R* maiori] i *extr. m. alt. inlat. A* (maiora *G*) Acropatos *Bong A* (t *antea* h *vel* b *fuisse videtur*) *D.* cropatos *BC GM.* antipatros *E.* antropydos *F.* antropados *L.* *Ἀτροπάτης*

Graeci minori soccae perdiccae *A.* minoris occae perd. *G.* minori socte perdicte *M.* m. soce perdice frater *B.* m. socca cognatus perdicce *C.* m. alceta fr perdice *D.* m. socer perdiccae *EFL. Locus multis notis corruptelae insignis: nam Philo in numero ducum Alexandri nisi a Cedreno non refertur, Atropates est socer Perdiccae (Arrian. exp. VII* 4, 5), *Illyrii ad Antipatri et Crateri provinciam pertinent. Ut menda, quantum maxime possem, tollerem, scripsi* Philotas accipiunt. Pitho Illyrius Mediae maiori, Atropatos minori socer Perdiccae praeponitur. *Et Arrianus (succ. Alex.* 5) *et Curtius (X* 10, 4) *Mediam Pithoni datam esse tradunt, Diodorus (XVIII* 3) *Pithoni et Atropato (ἔδωκε — Πύθωνι Μηδίαν et paulo post προσώρισεν — Ἀτροπάτῃ — Μηδίαν). Ac Pitho quidem, cum Alcomenis oriundus sit (Arrian. Ind.* 18, 6), *recte Illyrius appellatur, quo a Pithone Agenoris filio distinguatur. Cf. Duebner. ad XIII* 8, 10. *Verba ab iis, qui* Illyrios *populi, non viri significationem esse existimabant, turbata esse apparet. De collocatione verborum cf. XXXVIII* 5, 10 quod non inpune se Nicomedi lacerandum, saltatricis filio, praebuerit. *XLIV* 5, 6 et maior utroque Annibal imperator, Amilcaris filius, succedit. *XIX* 1, 9. *XXXVIII* 3, 2

§ 14 scyno *ACGE.* scinno *D.* scyna *M.* stino *B.* senio *L.* sàryryo *F. Scaliger emend.* Coeno. *Cf. Drakenb. ad Liv. XLIV* 35, 10

frygia *A* adsignatur] ur *m. alt. inlat. A* § 15 pampyliam *A* nearchus] arcus *ACGM.* argus *B.* ne arcus *L.* nearcus *D EF. Nearchus, ab Alexandro Lyciae et regioni finitimae ad Taurum usque praepositus (Arrian. III* 6, 6), *in divisione provinciarum non nominatur. Sed vix credibile tantum virum praeteritum esse. Gutschmidius Polyaen. V* 35 *conferri iubet* casander *D.* capander *L.* cassander *R. Cariam sicut in secunda (Arrian. succ. Alex.* 37), *ita in priore quoque provinciarum divisione* Asandro *obvenisse veri simile est. Nam vix credas Cassandrum Cariae simul et stipatoribus regis satellitibusque praefectum esse. At tamen Arrianus (succ. Alex.* 6), *Diodorus (XVIII* 39 *ibique Wesseling.), Curtius (X* 10, 2) *Cassandrum tuentur*

§ 16 frygia *A* venit *G.* evenit *R* tracim et *A* lessymacho *A* cappadotiam cum papagonia *A* § 17 anthioci *A* § 19 retenti. Terras *Bong.* decentes (i *sup. ultim.* e) eras *A.* decentis eras *G.* decenti erant *M.* decentis et eras *B.* de-

tenti seras *CE.* det. seres *FL.* det. sed res *D* § 20 tuxiles *A* (*ut vid.*) *CGM.* cusiles *B.* caxiles *D.* taxiles *R* § 21 piton ageronis *AC* (pyton) *GML* (phyton). phitontageronis *B.* pithageronis *E.* phythomageronys *F.* phitoni agenoris *D* Paropamisios *ex Vossii coniectura Dueb.* paramenos *F.* parapamenas *B.* Parapamenos *Bong R* et fines Caucasi *Dueb.* fines Cauc. *Bong BDEF.* fine cauc. *AC.* finem cauc. *GML. Gutschmidius coniecit* Parapameson finem Caucasi, *quem sequor. Cf. XXX* 4, 6 orientis finem Extarches *Bong ACGM.* exthrarces *B.* extharces *E.* extaroes *L.* oxiarches *D.* oxyarches *F. Duebnerus ex Graecis* Oxyartes *reposuit. Cf. Diodor. XVIII* 3 *τὴν δὲ παρὰ τὸν Καύκασον κειμένην* (*σατραπείαν*), *ὀνομαζομένην δὲ Παροπαμισαδῶν, προσώρισεν Ὀξυάρτῃ τῷ Βακτριανῷ. Gutschmidius sub optt. codd. scriptura* Exyarthes *latere censet, ut quod ad Persicum* Khsavarta *proxime accedat. In Curtii libris mss. invenitur VIII* 2, 25 *seqq. vel* Exortes *vel* Oxartes § 22 Aracossi Gedrosique *Bong.* aracossi cerdussique *ACE* (cerdossiq.). aracossicerdus si quae *G.* aracos sicerdys sique *M.* arachos sac'dos scithe sique *B.* aratossy erosyque *F.* aracosii cedrosique *L.* arachosii — traduntur *om. D. Duebnerus vulgarem scripturam* Arachosii Gedrosique *recepit* subircio *AC GM.* subucio *B.* sibirtio *L.* sb'hyrtyo *F.* sircio *E. Cf. Diodor. XVIII* 3 *Σιβυρτίῳ — ἔδωκεν Ἀραχωσίαν καὶ Κεδρωσίαν* drancae *AGBC.* drace *E.* drante *M.* dranche *F.* parche *L.* dranchas *D* Arei Statanori *Bong AC.* areis tantanori *GM* (tetanori). aratis tantanori *B.* areste antanori *E.* aristatenori *L.* araste chanory *F.* argeos statanor *D. Diodor. l. l. Στασάνορι δὲ τῷ Σολίῳ τὴν Ἀρείαν καὶ Δραγγηνήν* § 23 bactrianorum *A.* bactrianos *R* amiras *ABCGM.* aminctas *D.* amyntas *R* sordianus *ABCGM.* sogilianos *D.* scodianos *L.* sogdianos *R* scitheus *D.* sycheus *F.* soluceos *L.* sulceos *R. Freinshemius coni.* Philippus, *cui Dexippus Sogdianos, Diodorus Bactrianos et Sogdianos tribuit, I. F. Gronovius* Solius stagnos *ACGM.* stanos *B.* stagonos *E.* strāgonos *L.* nicanor *D.* nycanon *F. Freinshemius coni.* Stagnor (*cf. XLI* 4, 1), *I. F. Gronovius* Stasanor parcos *AGM.* parthos *R* philippos *ABGM.* philippus *R. Freinshemius vocem delendam esse censet* hyrcamo *AGM.* hittamo *B.* horcanos *L.* hyrcanos *R* eufrateasfernes *A.* eu-

frateus (-teas *B*) fernes *BGM*. eufrates affernes *C*. eufrates fernes *E*. fratafernes *DL*. phrataphernes *F* armenios *O*. Carmanos *emend. Freinshemius. Bongarsius edidit* Sogdianos Scythaeus, Nicanor Parthos, Philippus Hyrcanos, Phratafernes Armenios, *Duebnerus* Sogdianos Philippus †, Stagnor Parthos, [Philippus] Hyrcanos Phrataphernes, Carmanos. *Cum de vera scriptura dubitarem, optimos codices quantum fieri potuit proxime secutus sum. Iustinus a priore ad alteram divisionem delapsus esse videtur. Cf. Diodori XVIII* 39 *Φιλίππῳ δὲ τὴν Παρθυιαίαν, Ἀρείαν δὲ καὶ Δραγγηνὴν Στασάνδρῳ τῷ Κυπρίῳ, τὴν δὲ Βακτριανὴν καὶ Σογδιανὴν Στασάνορι τῷ Σολίῳ* eleptolemus *AG*. eleptholomeus *B*. elepthomeus *C*. et leptolenius *M*. teplotemus *E*. ille tolemus *L*. neoptolemus *DF*. '*Carmaniam iam ab Alexandro acceptam in utraque divisione retinuit Tlepolemus.*' *Duebnerus* peuoestes *A*. peuestes *C*. paucetes *F*. pentestes *L*. peucestes *R* arcos *AGML*. argos *B*. argus *C*. archous *DF*. osarco *E* (os *adhaesit ex praegressa voce*). *Ἄρχωνι δὲ τὴν Βαβυλωνίαν Diod. XVIII* 3 pelasgas *AG* (–cas *m.pr.*) *M*. pelagas *C*. Pelasgos *Bong BEF*. pelasgus *L*. pelassas *D*. *Freinshem. emend.* Pellaeus. *Cf. Arrian. Ind. XVIII* 3 arcesilaus *A*. arcessilaus *GM*. arceliaus *B*. arthesilaus *C*. argesilaus *E*. archesilaus *DL*. archelaus *F* § 24 cum haec divisio *Bong Dueb EFL*. haec divisio cum *D*. cum *om. R* materia *Bong Dueb FL*. memoria *R*. *Quod primum* cum *intulerunt, Wopkensius vidit* veluti *traiectum esse. Cf. XII* 15, 11 hac voce veluti bellicum — cecinisset, — ita omnes — consurgunt. *XXXIV* 2, 2 sed Achaei velut nihil negotii — suscepissent, ita apud eos neglecta — omnia fuere. *Deinde vocem* materia *ex loco, qualis est XII* 2, 2, *desumpsisse videntur non reputantes* memoriam *h. l. pertinere ad incrementa capienda. Cf. Liv. IV* 21, 6 belli inferendi memoria. *XXVII* 3, 8 ne Tarentinae quidem arcis excidit memoria. *VIII* 11, 1 *ibique Iac. Gronovius. Sic apud Iustinum quoque ii, qui ad rem futuram attenti sunt*, meminisse *vel* recordari *dicuntur, velut XI* 5, 9 nec belli periculorumque, sed divitiarum meminerant. *V* 7, 10 iam omnium captivitatem et miserrimam servitutem recordantes. *De re vid. Curt. X* 10, 8 § 25 divisisent *A* paraverunt] paruerunt *A*

5. § 1 in graeciam *A* § 3 praesente *Bong Dueb. Dett.* praesenti *R* mercato *A* fecerant *DFL.* fecerunt *R* § 4 quod *Bong Dueb.* quia *O* (*in L plura desunt*) fuerunt *ACGM. om. B.* fuerant *Bong Dueb DEF* verentus isdem *A* repuplica *A* § 5 civitatis *A* § 6 etoli *A* § 7 nontiatum *A* (v *sup.* o) praeciperat *A* § 8 detrectantem *Bong Dueb C.* detractantem *R* et aeradea *A* (et aer *in ras.*). et aeraclea *G.* et eradia *M.* et eradee *B.* et exaclee *L.* et heraclye *F.* et heraclee *R.* '*Imo* Lamiae, *quae Thessaliae urbs est.*' *Berneccerus* § 9 demostenes *A* athenienses *A* harpago *F.* arpago *R.* '*Librarios in errorem induxit Astyagis Harpagus, de quo lib. I.*' *Bongarsius* qui credulitatem *A* (v *sup. priore* e) ut civitatem *L.* quod civitatem *R. Demosthenes patria pulsus erat, quod civitatem in Alexandri bellum impellere putabatur* § 10 peloponnenson *AG* (–sen *M.* –sum *E*) –nenses *R* syciona *A* corintum *A* eloquencia *A* iuncxit *A* § 11 misa *A* § 12 leostenes *A* a muris *A.* e muris *Bong Dueb R* § 13 bellum *AB CGM.* vallum *R. Athenienses urbem vallo et fossa circumdederant, ut commeatibus intercluderetur. Diod. XVIII* 13 rescindere (p̄cidere *L*) auderet *Bong Dueb Dett.* rescinderet *R* § 14 nontiatus *A* grave *A* § 15 laetatus est quippe] *m. antiq. in ras. A*

6. § 1 ariaracti *ABCG.* ariaratu *M.* āriarati *L.* ariarato *D.* ariaraty *F.* anaratti *E* (*huic nomini in EL* innoxio, *in DF* innoxiori *praemissum est*) proelioque *Bong Dueb DEL.* que *om. R* praemi *A* retulit *A* § 2 hostes] h *m. pr. inlat. A* ab achię *A* (h *eras.*) § 3 et semet ipsos *Bong Dueb.* et semet ipsi *DL.* semet ipsos *F.* semet ipsi *R* § 4 matrae eius *A* § 6 matrimonium] u *m. rec. in ras. A* optineret *A* § 7 optinuit *A* § 9 Polyperchonta *Bong Dueb.* h *om. O* § 10 alienatis regib' *L.* alien. rebus *R. Perdiccas ὀρεγόμενος βασιλείας ἔσπευδε τὴν Κλεοπάτραν γῆμαι, sed μήπω τῶν κατ' αὐτὸν πραγμάτων ἐστερεωμένων in praesens Nicaeam Antipatri filiam in matrimonium petiit, ὅπως μὴ τὸν Ἀντίπατρον ἀλλότριον ἔχῃ ταῖς ἰδίαις ἐπιβολαῖς Diod. XVIII* 23. *Quo dolo cognito etiam ea a se alienavit, quae sibi ad consilium exequendum iam conciliaverat* arridaeum *A* § 11 placebit *m. pr. corr.* ad ipsum * * fontem *A* (ad *eras.*) capud *A* § 13 iure,

quod D in marg. habet, L. in rem *R* ptolomeo *A* § 14 puslagonia *A* (puflag. *G*) lyciae et *ABGM.* lycia et *R* frigia *A* § 15 ibi] ib *A* praediccae *ut vid. m. pr. A* § 16 filoxeno *A* § 17 fuerentium *A* cesura *A* (ce *m. alt. in ras. mai.*) § 18 ptolemeus *A* § 19 moderacione *A* devincxerat *A* § 20 hostes *Bong Dueb Dett.* hostem *R*

7. § 1 risceo *C* (*in marg.* aristeo). aristheo *E.* aristeo *vel* aristaeo *R. A Diodoro* (*excerpt. Vatic. VII—X* § 15), *Callimacho*, *Heraclide*, *Eusebio* Aristoteles *nominatur* Battos *Bong Dueb.* baccos *ACGM.* bagtes *F.* bact' *L.* bactos *R. Edidi* Batto, *quoniam in sequentibus uno loco excepto A* Battus, *non* Battos *habet* § 2 cyrinus *FL.* circinus *E.* cirnus *R. Duebnerus* Grinus *scripsit ex Herod. IV* 150 (*Γρῖνος*). *Sed vid. Ritschelius mus. Rhen. VIII p.* 150 *seqq.* theramnis *D.* Theramenis *Bong R.* '*Nomen insulae ceteris omnibus est* Thera' *Bongars. Cf. XXX* 4, 1 propter decus *A* adulestis filii *A* loquentes *A* iubeatur *A* battus] b**os *A* peter et urbem *A* usum linguae ibi *Bong Dueb F* (sibi) *L.* ibi usum loquendi *D.* usum ibi linguae *R* accepturus *Bong Dueb DFL.* accepturum *R. Cf. XIV* 1, 7 existimaturos ibi *cett.* § 3 cum *om. ABGM. Cf. ad V* 6, 8 videtur *A* (etur *m. rec. in ras. mai.*) theramnis *D.* theramenys *F.* teramenis *L.* theraminis *R* vasta·*A* iubebantur res] ur res *m. rec. in ras. mai. A* omissa] sa *m. antiq. in ras. A* § 4 parere] *prius* e *m. rec. in ras. A* § 5 Cyran *Bong AC.* cirram *BDL.* cyram *R* fontis *O. Est fons Κύρη, qui a Pindaro Pyth.* 4, 524 *et Herodoto IV* 158 *κρήνη Ἀπόλλωνος dicitur* § 6 baccos *C.* bactos *F.* bactus *R* § 7 opinionem *Bong Dueb DEL.* opinione *R* cyrinem *A* thesaliae *A* appolline *A* aristheum *AGM.* aristaeum *vel* aristeum *R* Authocum *Bong.* autochum *E.* authocum *B.* auctonum *F.* antocum *L.* autoccum *G.* authoccum *R. Schol. Apoll. Rh. II* 498 *Αὐτοῦχον* Argaeum *Bong F.* agrerum *E. om. L.* agraeum (*A*) *vel* agreum *R.* Graeci *Ἀγρεύς* § 8 misos *A* patrae *A* Hypseo *edd. vett. et Graeci.* hyspeo *F.* hispeo *L.* spheo *E.* Speo *Bong R. Cf. ad XLIII* 4, 6 cum virgini *A m. pr. corr.* residisse *GML.* resedisse *R* § 9 thesaliam *A* cepisse *Bong A.* recepisset *L.* recepisse *Dueb R* § 10 aristheum *AGME.* aristaeum *vel* aristeum *R* ad coagola *A*

(co *m. rec. in ras.*) *GM.* accoaguli *E.* coaguli *L.* ad coagula *R.* 'Lactis usus ad coagula *est ratio lactis coagulandi et ex coagulo caseos premendi.' Graevius* solistitialisque *AG.* solis titialisque *C.* solstitialisque *BMEL.* solstialesque *Bong Dueb R. Solstitiale sidus est canicula seu Sirius, solstitiali tempore agros exurens, cuius vim quomodo frangerent Aristaeus Ceos docuisse dicitur. Cf. Salmas. ad h. l. Schol. Apoll. Rh. II* 498 § 11 baccos *C.* bactos *E.* bactus *R* (–thus *D*) ex dei responsis *E.* dei *om. R. Oraculum extat apud Herodot. IV* 155 *et plenius apud Diodor. exc. Vat. VII—X* § 15 cyrinen *A m. pr. corr.*

8. § 1 ptolomeus *A* (*sec.* o *m. alt.*) auctus] actus *A* § 2 adroganciae *A* nocebant *Bong Dueb BDEFL.* nocebat *R* sotii *A* § 3 neoptolemeus *A et sic toto capite* patriū *L. om. F.* partium *R. Cf. XIII* 6, 12 non mediocre momentum partium. *XXXI* 4, 1 nihil — partibus — deesse. *Curt. IV* 8, 12 ob egregiam in partes fidem *ibiq. Zumpt. Vell. Pat. II* 20, 5 opus erat partibus auctoritate polyperconta *A. Polypercontis nomen, varie quidem scriptum, habent O. Cf.* § 7 § 5 profugusque persuadet *AGM.* profugus quoque pervadit *B.* profugit isque persuadet *CE* (iisque). profug̅ eisque persuasit *D.* profugit persuadet huic *F* profugit hisque persuadet *Bong L* § 6 eumeni *B.* eumen *E.* eumenen *AGM.* Eumenem *Bong Dueb R. Cf. XXXI* 2, 2 sed res Annibalem nōn diu latuit putabat *A* itenere *A* § 7 solipercon *A.* polypercon *G.* '*Crateros legendum esse praeterquam ex Diodoro* (*XVIII* 30) *Plutarcho* (*Eum. c.* 9) *et Probo in Eumene etiam ex lib. XIV* 5, 1 *constat.' Bongarsius. Add. prolog. XIII* § 9 partes] ar *in ras. unius litt. A* § 10 Phytone *Bong DF.* phitone *R* etiam (*int. lin.* et) illirio *B.* et illirio *CD.* et illyrio *R* alcheta *ABGM.* altheca *C.* alceca *D.* alceta *R* rex appellatur *E.* rex *om. R. Duebnero adsentior, qui* cum Pithone Illyrio *legendum esse censet; eundem enim hoc loco quem XIII* 4, 12 *significari puto. Vel sic tamen vitium residet. Nam Pithonem et Aridaeum universis copiis praefectos, Eumenem contra cum quinquaginta sectatoribus damnatum esse memoriae tradiderunt Arrianus succ. Alex.* 30 *et Diodorus XVIII* 36 *et* 37

IN LIBRUM XIIII.

1. § 3 simul an circa se *ACGM*. simul ut circa se *Bong Dueb BE*. simul an contra se *L*. simul ut an contra se *DF*. *Non video, quo modo meliorum librorum scriptura defendi possit. Quare cum* ut *post* simul *facile excidere potuerit et in nonnullis codd. servatum sit, scripsi* simul ut an circa se animati essent *i. e. an se duce bonum animum haberent. Cf. III* 5, 12 cum sic animatum reges exercitum viderent. *XXXVIII* 4, 4 § 5 illum omnes *Bong L*. omn. illum *E*. eum homines *D*. ad bellum omnes *F*. omn. bellum *B*. bellum omnes *R* ortarentur *A* deceta *A* § 6 Aetoliam *Bong AGME* (etol.). etholiam *CDFL*. ethulliam *B*. *Glareani emendationem* Aeoliam *recepit Duebnerus, quem vide. Is. Vossius* Aetuliam *coniecit*, *Αἰτουλανὴν Armeniae minoris tractum intellegens* § 7 Sardis *Bong* (*Zumpt. ad Curt. III* 12, 6). sardanas *C*. sardas *R* profectus est *Bong Dueb D*. est *om*. *R* cleopatrem *A* eius] ei *A* principesque *Bong Dueb F*. principalesque *R*. *Abr. Gronov. confert Veget. de re mil.* 13, 4 irreverens miles non tantum a tribuno vel centurione, sed etiam a principali coercendus est ibi *Bong EFL*. sibi in *B*. ibi in *R* staret *Bong EL*. extaret *R*. *Cf. ad XLIII* 4, 6 § 9 adiectae *ABGM*. adduce *E*. abiectae *R* quibus iis qui *Bong*. quibus qui *E*. quibus his qui *R* ad antigonum *A* (ad *int. lin.*) *GMDEL*. antigono *R* § 10 cognotis eumenis *A* sacramento *Bong*. sacramentis *BCE*. sacramenti *R* § 11 deinde *Bong Dueb BCF*. tum deinde *R*. *Cf. II* 1, 19. tum inde *Liv. XXIV* 27, 1 amicos *A*. animos *R* § 12 omnibus *A*. omnium *R* § 13 accedisset *A*

2. § 1 offerunt. Cum interim *Bong Dueb*. *Interpunctionem maiorem, qua ante* cum interim *utuntur, ubique minore mutavi. II* 15, 7 cum interim nuntiatur. *VI* 7, 9 cum int. — recessere. *VII* 3, 1 cum int. — mittit. *IX* 2; 2 cum int. — solvit. *XVIII* 4, 3 cum int. — decedit. *XXX* 2, 6 cum int. — moritur. *Cf. XXVII* 3, 5 cum interea — inveniebatur. *XLIV* 5, 7 cum int. — expulerunt. *XI* 13, 1 cum repente — arripuit. *XV* 1, 1 cum rep. — nata discordia est (*XI* 8, 4). *Zumpt. ad Quintil. tom. V p.* 411 antigonis *A* § 3 obsid. subiterum *A* (v *sup*. e). exertitus *A* § 4 quod solus *Bong Dueb BC*. qui solus

R par] per *A* misa antig. *A* § 6 circuminspicienti *A* *GM*. circumspicienti *R* gloriam *A* § 8 blandimentes *A* commilitonis *A* periculi et opum orientalium *DE*. periculorum orientalium *R* solus esse *A* § 9 monimenta *A* § 12 hac] ac usurian nihil *AGM*. usurpat nihil *R*

3. § 1 nunciatum *A*. compellit eos *Bong Dueb DFL*. eos *om*. *R* (*in D post v*. aciem *extat*) discendere *A* § 2 contempnunt *A* § 3 longe militiae *AGMBC*. longa militia *R* § 4 sed et Eumenes *Bong*. et *om*. *O* § 5 V̄ hostium *A* (V̄ *m. rec. in ras. unius litt.*) *G*. V host. *M*. duo milia host. *B*. quinque milia host. *R* petiturus *A m. pr. corr*. § 7 patrimoniorum *DE*. matrimoniorum *Bong R* § 8 conviciis *A* (–tiis *G*) ab ipsa missione] ab ipsa mis *evanida A* § 10 in misera *Bong Dueb CDE*. in miseri *F*. in miseria *R* § 11 ignarus *A* his *AGMF*. is *R* § 12 restractus *A*

4. § 1 iusus *A* silencio *A* § 2 inquit] inquod *A* (inquid *B*) duces *A* in solatio *AGM*. michi solatio *B*. in solacium *C*. *om*. *E*. solatio *Bong Dueb R* § 4 ista *E*. et ita *F*. et ista *Bong R*. sed ista *emend. Acidalius ad Vell. Pat. II* 130, 8 convicia *A* (–tia *G*) § 5 unum] m *eras*. *A* proepositorum *A* (e *eras*.) me vellitis *A* § 6 namque illius *ABG*. namque nullus *M*. nam neque illius *Bong R* eo fuerim *ABC GM*. et ego fuero *Bong R* § 7 solvo] salvo *A* quo toties *Bong Dueb BC* (–ciens). quoties *AG* (*corr*. quotiens) *M*. totiens *F*. quotiens *R*. *Cf*. § 3 quater — in mea verba iure iurando obstricti estis § 8 roganti vim] rogantium *A* huc] hunc *A* relegione *A* § 9 optineret *A* praeces *A* § 10 at vos] ad vos *AEL*. *Sed cf. Hand. Turs. I p*. 439 vilesque *ABG*. viles quod *M*. tales *C*. talesque *R* § 11 nimpe *AG* § 12 deniquae *A* interemptori *AGM*. interemptū iri *B*. interemptum *F*. *om*. *L*. interēmpturi *R* erat] er *ras*. *A*. *Verba* quod maximum erat *pendent a* seditionibus agitastis § 14 omne evum *A* agitetis *BD*. agatis *R* adsumpsistis *A* § 15 irae *Bong Dueb Dett*. ira *R* § 16 captivum *ABGMD*. captivum se *F*. captivus *R* triumfumque *A* de se ipso *Bong Dueb DF*. ipso *om*. *BCL*. de se ipse *R* victoris sui *Bong Dueb*. sui *om*. *O* § 17 tradentes *Bong O*. *Cf. ad XVI* 4, 2. *Liv. VII* 19, 6 § 19 su-

peraverat *A m. pr. corr.* § 20 orbes *A* redditis quae *L.* redd. quaeque eorum *D.* redd. eorum quae *R.* '*Reddidit ea, quae ex eorum possessione ceperat.' Duebnerus* coeperat *A* § 21 eumene *A* vero verecundia *Bong Dueb D.* vero *om. R. Ob priores sequentis vocabuli syllabas excidisse videtur*

5. § 5 euridice uxor arridaei *A* (e uxor a *evanida*) polyperconta] *litterae* nta *evanidae A* arcersitam *AGM.* accersitam *BEFL.* acersitam *D, in marg.* arcessitam, *quod habet C* olympiadem *Bong Dueb BCF.* olympidam *M.* olympiadam *R. Littera* m *adhaesit ex sequenti voce* § 2 perculsa abutens] *litterae* a ab *evanidae A* valitudine *A* § 5 deinde *Bong Dueb BDEFL.* dein *R* greciam *A* § 6 veluti *Bong Dueb CFL.* velut *R* tum *Bong Dueb.* tunc *O* veterum *Bong ELM.* veterem *R. Cf. ad XXVIII* 4, 2 praesidia *A* § 7 degeneravisse] ravis *evanida A* ut cum] *evanida A* civium virtus *Bong Dueb.* virt. civium *O* fore non exist. *Bong Dueb.* non exist. fore *ABCGME* lateremt *A* § 8 grecia *A* § 9 Alex. Magni *Bong Dueb.* Magni *om. O* cum *Dueb.* cum ab *Bong O* epyro *A* Aeacide *Dueb E.* Aeacida *Bong R* euridice *A* arrideo *A* § 10 macedonis *A m. pr. corr.* Olympiadem *Bong Dueb CFL.* olympiadam *R* iusu *A* euridice *A*

6. § 2 herculi *A* pidnam *A* § 3 dedamia *AGM.* didamia *D.* diadamia *B.* ei dianira *L.* deidamia *R* (–mie *E*) &acidae *A.* exacidae *GM.* acide *E.* eacide *R* thesalonica *A* (*alt.* s *m. pr. add.*). Thessalonice *Bong Dueb CFL.* –nica *R* grex] rex *A* § 5 famae *A* longe *A* tedio *E* § 6 mulieres accussarent *A* § 8 quesisent *A* § 9 vidit *Bong Dueb.* videt *O* in veste *DEL.* cum veste *F.* veste *R* § 10 reg*um *A* § 11 misi *A* gladios *DEF.* gladium *R* sed ne vulnera *AGME.* sed ad (*superscr.* nec) vuln. *B.* et vuln. *C.* nec vuln. *Bong R* more fortium *Bong Dueb.* fortium more *O* prosapie *A* succubentem *A* § 12 comprisse (*vel* compsisse) insuper *A.* compsise insuper *G.* compsi se insuper *M.* compsse insuper *C.* compsisse insuper *F.* consumpsisse insuper *EL.* compressis igitur *B.* insuper (*om.* compsisse) *Bong D* capillo *L.* capillis *Bong BC.* capillos *R* crure *G.* crura

R § 13 tessalonicen *A* arridei *A* ducit *Bong Dueb FL.* duxit *R* ampipolitanam *A*

IN LIBRUM XV.

1. § 1 ac] a *A* § 2 ptolomeo *A et sic per totum caput, nisi ubi contrarium significatur* casandro *A* provintiaeque *A* discenderit *A* § 3 sotios *A* casandro interfecte *A* vellet et *A* § 4 seleucho *A* (*m. rec. in ras.*) enixae *A* § 5 ptolemeus *A* foenicę *A* § 6 partem *Bong DEL.* partes *R* Galaman *Bong AC.* galamam *E* (–mā *BDF*). calamā *L.* Gamalam, *quod Is. Vossius coniecit, habent GM ex Ottonis silentio* § 9 praedam sed propter *om. ABCGM* cummunis *A*

2. § 1 appollonia *A* Abderitas *Bong ABCGME.* abdelitas *DF.* alderidas *L.* Autariatas *Freinshemius ex Diodoro restituit.* audariates *extat in codd. Med. Leid.* 2. 5 patriae *Bong Dueb.* patie *L.* patrio *R* querebant *A* § 2 agrosque iis *Bong.* agrosque his *O* § 3 hircules *A* qui fere *Bong Dueb.* fere *om. O* vocaretur] re *inlat. fort. m. pr. A* barsane *L.* barsene *C.* barsina *ABGM.* Barsine *Bong R* ne caedes sep. *Bong DEL.* caedes *om. F.* ne de sep. *R. Simili modo VI* 4, 6 *pro eo quod est* quo duce *in G* quo de *legitur* § 5 pari] parti *A* (t *eras.*) interficit *Bong Dueb DE.* interfecit *R* § 6 ptolomeus *A* § 7 ptolomei *A* § 8 odii *Bong O. Cf ad XII* 5, 1 § 9 locuntur *AGM.* loquuntur *BC.* coluntur *R* § 10 elatos *A* § 11 ptolomeus *A* (*sec.* o *m. alt.*) § 12 lysymachus *A* § 14 fuit *Bong Dueb.* erat *O* § 15 ptolomeus *A* (*sec.* o *m. alt.*) caeterique *A* alterrius *A* (*unum* r *eras.*) inferre *ABCGM.* ferre *Bong R* § 16 tempus et locum *DFL.* et *om. Bong R* eundi *ABCGM.* coëundi *Bong R* § 17 casander *A* interesse] se *m. rec. in ras. A*

3. § 2 philosophia ipsa *Bong Dueb Dett.* philosophiam ipsam *R. Hanc optt. codd. scripturam aequabilis membrorum conformatio tuetur. Ne superlationem mireris, vide V* 4, 10 hunc — ut ipsam Victoriam contuentur. *Cic. pro Marcello* 4, 12 ipsam victoriam vicisse videris. *De re cf. II* 2, 14 ut admirabile videatur, hoc illis naturam dare, quod Graeci longa sa-

pientium doctrina praeceptisque philosophorum consequi nequeunt § 3 gallistenen *A* parate *A* fincxisset *A* § 4 abscisis *D*. abscissis *L*. abscissisque *Bong F*. abscisisque *R* § 5 cum cane in cavea *Bong Dueb*. in (*om. L*) cavea (caveam *E*) cum cane *O* § 6 gallistenen *A* sed liberatis *A* remediae *A* (e *ult. eras.*) aegre Alexander *Bong Dueb. DFL*. alex. aegre *R* (aegrae *A*) § 8 areptaque *BD*. arreptaque *Bong Dueb EL*. raptaque *F*. abreptaque *R* § 9 nonciatum *A* admiracio *A* constanci*am *A* § 10 veluti perentis *A* § 11 postea in India *Bong Dueb EF*. post India *AGM*. post in india *BCD*. post eas īsidias *L* turba equi sui *Bong Dueb*. turbęq; *A*. turbaeque *GM*. turbeq; *BCD*. turba equi *F*. turba sui *E*. custodiā equi *L* digressus *L*. desertus *R* cursu *DE*. *om. L*. cursus *R* § 12 antea *Bong Dueb Dett et ex Duebneri silentio A*. ante *R* exspiraverat *A* (s *m. rec. in ras.*) § 13 non possit *A* (non *int. lin.*). non posset *R* quam cum] cum *invitis libris mss. inserui ob sequens* inponebat. *Sic* cum *post* qui *VIII* 3, 9 *et ante* quibus *XXXI* 3, 1 *in A omissum est* aligandi *A* (*alt.* l *int. lin.*) imponeret *Bong Dueb CEFL*. poneret *D*. inponebat *A*. imponebant *G* (*e corr.* -bat) *M*. imposuit *B* (nebat *sup.* suit) § 15 mortem Alex. *Bong Dueb DEL*. alex. mortem *R* § 16 caeteros *A*

4. § 1 ptolomeum *A* (*sec.* o *m. alt.*) sociisque *A* adversum *AGME*. adversus *R*. *Cf. XXVIII* 4, 2 seleuchus *A* acceserat *A m. pr. corr.* § 2 quoque et *Bong Dueb DEF*. et *om. R* § 3 laodice *D*. laodyce *F*. laudice *R* antiocho *A* (cho *in ras.*) est sibi *Bong Dueb EFL*. sibi est *R* § 4 concub. anulum a deo *Bong Dueb*. a deo conc. anulum *F*. conc. a deo (ab eo *DE*) anulum *R* in cuius] in *om. AGMEL* ancora *Bong L*. anthora *A*. anchora *R* visaque *L*. iusaque *A*. iussaque *R* donum id *DE*. id donum *FL*. id *om. R* § 5 figura anchorae *Bong Dueb DL*. anc. fig. *EF*. anchorae *om. R* seleuchi *A* § 6 seleucho *A* § 7 ubi post — ibique *Bong Dueb O*. *Ut haec inter se congruerent scribendum esse censui* ubi post — ibi quoque. *Cf. II* 2, 10. *III* 7, 10. *Particulae* que *et* quoque *saepe permutantur*, *velut V* 1, 7. *VI* 8, 2. *XIX* 1, 11. *XXXVI* 1, 10 § 8 anthiociam *A* § 11 Babyloniam *Bong Dueb*. babilonam *A* coepit *A* § 12 que post *A*

excusso] so *m. rec. in ras. A* praefectus *A* § 13 sandrocet' *L.* sandrocotus *D.* sandrococtus *ABC.* sandrocottus *R* § 14 dominacione *A* premebat] re *in ras. A* § 15 quidem humili *Bong Dueb DFL.* humili quidem *R* numinis *Bong A* (num *m. rec. in ras. trium litt.*) *DEL.* nominis *BCGM.* omīs *F.* *Cf. XLIV* 4, 11 ut non frustra deorum maiestate tot periculis ereptus videretur impulsus *A* (*m. rec. in paulo min. ras.*). inpulsus *G* § 16 procacitate sua Alexandrum regem *Bong Dueb F.* procatetales uanandrum regem *AGM.* procacitate talewandrum regem *B.* proc. taleuandrum (*in marg.* sua alexandrum) regem *D.* proc. sua nandrum regem *C.* proc. sua reg. nandrum *E.* proc. sua mandrū regem *L. Plutarcho teste Sandrocottus Alexandrum vidit μειράκιον ὤν* (*Alex.* 62) *eumque magnopere coluit* (*Περὶ τοῦ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν ἀνεπιφθόνως cap.* 10). *Accedit quod Indi Sandrocottum non ab Alexandro, sed a rege Nanda infestatum esse tradunt* (*Lassen ind. Alterthumsk. II* 198). *Quas ob causas Gutschmidius mus. Rhen. XII* 260 *sqq. Iustino ex optt. codd.* Nandrum regem *restituendum esse vidit* iusus *A* § 17 somno] omno *m. rec. in ras. A* reliquid *A* § 18 inpulsus] us *m. rec. in ras. min. A* contractis] i *ras. A* § 19 elepantus *A* infinita *A* veluti domita mansuetudine *Bong Dueb O.* Domita mansuetudine *eo defendi posse videtur, quod voces* clementiae, mansuetudinis *interdum apposita habent, quae proprie ad eum pertinent, qui se clementem praebet. Cf. XXXVIII* 9, 10 hanc Parthorum tam mitem in Demetrium clementiam non misericordia gentis faciebat. *Liv. XXVI* 14, 2 populi Romani clementiam haud diffidentes sibi quoque placabilem fore. *At tamen conicias in archetypo* veluti dōmira *fuisse i. e.* veluti dominum mira. *Nam solitum v.* dominus *compendium etiam in optt. codd. frequentatur. Vid. ad I* 10, 8. *Sic Pori* belua dominum tueri et spoliantes coepit appetere levatumque corpus eius rursus dorso suo imponere (*Curt. VIII* 14, 40), *et atrocissimus leo ad Androclum* mitis et mansuetus accessit (*Gell. V* 14, 21) excoepit *A* § 20 sandrococtus *A* iacebat *A* § 21 facta*pactione *A* descendit] it *m. alt. in ras. A* § 23 hostili bello *Bong Dueb Dett.* hostili *om. R. Non necesse est addi. Nam cum de sociis agatur, per se intellegitur, quale bellum fuerit. Alia res est XIII* 6, 17 Macedonia — ferrum ab hostili bello in civilem sanguinem ver-

tit. *Cf. XXII* 2, 4 arma verterunt *Bong Dueb F.* armaverunt *M.* arma vertunt *R* factionis *A m. pr. corr.* § 24 ptolomeus *A* (*sec.* o *m. alt.*)

IN LIBRUM XVI.

1. § 1 tessalonicę *A* non] *ras. A* depraecaretur *A* § 2 Alexandro *Bong Dueb.* pro alexandro *O* § 3 eo gravius omnibus *Bong Dueb CEF.* eo omn. gravius *D.* omn. eo gravius *L.* et grav. omnibus *R* § 4 satis iusta causa *Bong Dueb EFL.* satis conversa *M.* satis iusta *om. B.* iusta *om. R. Qui in adverbio* satis *offenderunt, id aut omiserunt aut voce* iusta *suppleverunt. Si quid addendum,* gravis *potius quam* iusta *addiderim* § 5 ob haec *Bong.* ob hoc *L.* post h^c^ *B.* post h' *F.* post haec *R* (haec *in ras. A*). Post hoc *apud Iustinum rarum est* (*XI* 14, 7), post haec *usitatissimum. Cf. I* 9, 4. 10, 23. *II* 5, 8. 12, 11. *III* 7, 11. *X* 2, 7. *XI* 9, 9. *XXXI* 7, 8. *XXXVII* 1, 2. *XXXVIII* 3, 6. *XLII* 4, 4. *XLIII* 1, 11. 5, 1 ultione *A* gest. cum fratre *Bong Dueb DEL.* cum fr. gesturus *R* § 7 fratrem *A* (m *eras.*) quam] qua *A* § 8 incoatam *A* reconciliacionem *A* § 9 excussaturus *A* § 10 ibi *om. B, in cuius locum C* apud quem *substituit* fecisse se sed *Bong EF.* fecisse sed *L.* fecisse sese sed *R* § 11 velut etatis *A* § 12 sotium *A* in omni] nomini *A* § 14 amariorem] amaiorem *A* § 15 ne cessasse *A* quoad] quod *A* stirpis reg. sobolem *D.* stirpis reg. sobolis *F.* stirpem reg. subolis (sob.) *R* § 17 manum *A* (i *sup.* nu) non interfectores] non *om. A, int. lin. habet G* § 19 doricetas *M* Doricetis *Bong R* (doryc. *F*). Dori *apud Orosium extat. Fabricius* Dromichaetis *restituit ex Plutarcho, Pausania, Strabone, qui eum Getarum regem vocant. Cf. prolog.* tracum *A* et adversus eum *Bong Dueb.* et *om. ABCGM.* adversus demetriū *L.* et adv. demetr. *E.* adv. demetr. et eum *DF* quae] que *A* eius genero *Bong Dueb F.* genero eius *R*

2. § 1 ptolomeus *A* (*sec.* o *m. alt.*) seleuchus *A* concordia *AGM.* concordiae *Bong Dueb R* adunatusque *A* ěoropam *A* § 3 frustrata *BEF.* frustra *R* § 4 soceri fraude *Bong Dueb L.* fraude soc. *R* interfecit *Bong Dueb BCF.* inter-

ficit *R* quaerellarum *A* § 5 atquae *A* seunici *A*. se unici *G* seu unici *B*. seu genetrici *C*. seu necis *R* stirpi *C*. stirpis *R* *F* § 7 ptolomeus *A* (*sec.* ˙o *m. alt.*) . moriturus *Bong ABME*. morituris *G*. moritur hic *D*. moritur is *R* eiusquae *A* § 9 ei publice trad. *Bong Dueb*. pub. trad. ei *D*. pub. (puplicae *A*) ei (et *M*) trad. *R* satellitis ficerat *A* pulcrius *A* (h *sup.* cr)

3. § 1 ante adversus Demetrium adsid. *Bong Dueb Dett.* advers. Demetr. *om. R* § 2 victor *Bong DEF* (victor — occupaverat *om. L*). auctor *R*. *Eadem horum verborum permutatio facta est XXVII* 3, 1 § 3 inter *M*. inter haec *G* (haec *int. lin.*). interea *BC*. inde *R* (iñ *D*) traciae *A* (h *sup.* tr) . heracliae *ACGMEF* (-chlye). eraclie *DL*. eraclee *B* admirabilis *A* § 4 boetis *A* pertilentia *A* § 5 longe *A* in patriam *A* focenses *A* § 7 in Pontum *Bong E*. in metapontum *R*. '*Metapontum et Heraclea*, *Italiae urbes*, *librarios in errorem induxerunt.' Bongarsius. Codd. DF etiam* § 4 metaponti *habent* condid.] conciderunt *A* auspitiis *A* inter eas sedes *ABGF*. in terras sedes *M*. in eas sedes *R* § 8 multum etiam *ABGM*. multae etiam *Bong Dueb F*. multa et *L*. multa etiam *R* dissensiones *Bong Dueb F*. dissensionis mala *R praeter B*, *qui* dissensiones multa bella *habet. Cf. III* 5, 2. *XI* 3, 7. *XXIV* 8, 14. *XXXIX* 3, 5 cętera *A* praeeipuae *A* § 9 tutellam *A* Heraclienses *Bong Dueb* (*et sic in seqq.*) *EL* (eracl.). eracleenses *B*. heraclenses (eracl.) *R* amititiam regem *A* § 10 misus *A* lamacus *D*. malchus *E*. malcus *F*. malacus *L*. malachus *R*. *Cf. Diod. XII* 72 heracliensium *A* § 11 gentis *A* heraclen**ses *A* (heraclenenses *G*) occassionem *A*

4. § 2 etiam novas tabulas *Bong*. et nov. tab. *Dueb DEL*. et tab. novas *R* (tabalas *A*, *sed* v *sup. sec.* a) impudenter *DF*. inpotenter *R* flagitarent *AGM*. flagitaret *Bong Dueb R*. *De collectivis cum plurali constructis cf. XIV* 4, 17. *XXV* 2, 6. *Liv. III* 38, 10 haec fremunt plebes. *XXIV* 2, 8 ut plebes ab optimatibus dissentirent. *Drakenb. ad Liv. II* 5, 2 § 3 re in] rei in *A* senatum *A* tracta *AGMD* (*alt.* ta *int. lin.*). tractata *R* ad postremum *Bong Dueb DEL*. postremo *F*. postremum *R*. *Cf. XXXIX* 2, 8. *XLI* 1, 5 adversum *ABCGM*. adversus *Bong R*. *Cf. ad XXVIII* 4, 2 ab aphaminonda *A* § 4 clearcum *A* (e *m. rec. in ras.*) exil.] auxilium *A* § 5 revocarent

Bong Dueb BMEL. vocarent *R* § 6 occassionem *A* § 7 mitridate *A et sic per totum caput* § 8 vertit *BD.* convertit *F.* verterat *R.* '*Scil. animo consiliisque suis; id quod deinde factis ostendit.*' *Duebnerus* § 9 de exilio *Bong Dueb DEL.* ab exsilio *F.* exilio *R. Cf. ad XXXIX* 2, 5 urbe *A* caepit *A* captumque *Bong Dueb Dett.* captum *R* § 10 atque ut] ut *om. BCGM* sotio *A* senaturiae *A* § 11 potenciae *A* collocatus *A* (col *m. rec. in ras.* conloc. *G*) § 12 se adfuturum *Bong Dueb.* se *om. L.* adfut. se *R* crassanti *A* saevit.] servitia *A* § 13 crudelitate *A* habiturum cum *A* § 15 sibi ipsis *Bong.* sibi ipsi *O. Cf. Liv. XXXIII* 20, 6 consulere sibimet ipsos — iusserunt abire se an sibi malint vel *ACGM.* ab. se nā sibi maluit vel *B.* ab. se si malint vel *D* (se *int. lin.*) *E Bong Dueb.* ab. an se malint uł *F.* abire uł *L* socium causae popularis *L.* caus. pop. eis socium se *E.* caus. populari socium *Bong R* (sotium *A*). caus. popularis socium *Dueb. In tanta varietate lectionis quam proxime optt. codd.* iubeant abire se, an sibi malint velut caus. pop. soc. remanere *scripsi. Oratio recta fuit*: iubetisne abire me, an vobis mavultis velut — socium remanere? *De usu pronominum cf. Caes. B. G. I* 36, 6 quod sibi Caesar denuntiaret se Haeduorum iniurias non neglecturum, neminem secum sine sua pernicie contendisse; *de verbis* velut — socium *quae leguntur* § 9 cum velut arbiter civilis discordiae exilio reversus esset; *de permutatione particularum* vel *et* velut *V* 2, 5. 11, 6. *XVI* 1, 11. 5, 13. *XXIV* 6, 9. 7, 8. 8, 16 tyrannicae *A* (ty *m. rec. in ras.*) § 17 clearcus *A* conpraehensos *A* fuga *B.* in fuga *E.* in fugam *R* § 19 morte *A* praetia *A* facit *Bong Dueb EFL et, si Duebneri silentio fides, A.* fecit *R*

5. § 1 ab iis *Bong.* ab his *O* § 2 recussantibus *A* § 3 iam *ABCGM.* tam *Bong R* § 4 nupcias *A* § 5 quo] qui *A* tyrannos *A* civium] cium *A* § 6 reversos *AGM.* reversus *R* alios vincit] alios *om. E* torquetque talis alios occidit *A.* torquetque alios al. occ. *CGM.* torquet alla alios occ. *L.* torquet alios occ. al. *F.* alios torquet al. occ. *D.* torquet alios alios occ. *Bong Dueb BE. Gutschmidius mihi auctor fuit* talis *ex A restituendi. Hoc enim vocabulo Iustinus* ἀστραγάλους *reddidit, quos inter tormentorum genera fuisse e Diod. XX* 71 καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἐτρόχιζε, τοὺς δ' εἰς τοὺς καταπέλτας ἐν-

δεσμευόντων κατετόξευεν, ἐνίοις δ' ἀστραγάλους προστιθεὶς βιαιότερον δειναῖς ἀλγηδόσι περιέβαλεν intellegitur. Cf. Stephan. thes. s. v. ἀστράγαλος § 7 sevitia *A* insolentia] *dubium an fuerit* insolertia *in A* § 8 interdum enim *Bong Dueb L.* enim *om. R* Iovis se fil. *Bong Dueb.* se iov. fil. *DL.* iov. fil. se *E.* se fil. yoyys *F.* iovis filium (*om.* se) *R* § 10 coturnis *A* regum] regnum *A* § 11 caeraunon *A* § 12 cion *A* § 13 erant hi *Bong EFL.* erant *om. R* (hii *A*). Erant *excidit post* conspirant. *In D* fuerunt *post* philosophi *additum est* platonis *om. B.* prudentis *in eius locum substituit C* virtute (?) *A* praeceptis *Bong Dueb E.* profecti praec. *FL.* perfectis praec. *R* exibere *A* vel *E.* veluti *R* § 14 iurgancium *A* § 15 qui — admissi *O. Gronov. coni.* quibus — admissis. *Sed cf. XI* 7, 6 percontatus eam *ibique Benecke. XII* 6, 17 Callisthenis — accitus. *XXII* 4, 3 hoc solum professus. *XI* 10, 13 turpe ducentes. *XII* 6, 5 causam — considerans obtruncatur *Bong Dueb DEL et ex Ottonis silentio GM.* occupatur *R* § 16 sotiis *A* § 17 tyrannus quidem *Bong Dueb DEL.* quidem *om. R* § 18 clearci *A* satyrus *F.* satirus *EL.* Saturus *Bong R* eamdem *F.* eadem via *R. Graevius 'aeque ut frater' explicat. Cf. V* 10, 5 eandem viam crudelitatis adgressi sunt heraclenses *A* sub regno *Bong F.* regnum *R. Cf. I. F. Gronov. ad h. l.*

IN LIBRUM XVII.

1. § 1 in Hellesponti *Bong Dueb.* in elesp. *DL.* in *om. R, sed B deinde* tersones ī regionibus *habet. Cf. XXXVII* 2, 8 diversis montium regionibus. *Liv. III* 66, 5 regione portae Esquilinae *ibique Drakenb. Curt. X* 10, 10 non aliis quam Mesopotamiae regione fervidior aestus existit cersonesi *A* terre *A* § 2 lysimachus *ABGM.* lisimachi *C.* lisimacha *D.* lismaca *L.* lisimachia *E.* lysymachya *F* urbs] ub * * *A* § 3 dira *AGM.* dirum *E.* diram *R* protendebat *ACDGM.* portendebat *R* § 4 patrium *Bong Dueb.* patrū *L.* ultra patrium *BF.* ultra paternum *D.* ultra patrum *R* humanum ultra *Bong Dueb* (*GM?*). hum. contra *L.* ultra hum. *R. Gronovius confert II* 6, 1 non modo ultra spem gerendi, verum etiam ultra gesti fidem § 6 saecutae cedes *A* luentium] *m. pr. in A* licentium

fuisse videtur § 7 et hii — et hii *A* cedibus *A* § 10 seleuchus *A* § 11 in hac] inac *A* (h *sup.* na) iuvenales *A* insaciabilem *A* § 12 angustus *C* (angustiis *int. lin.*). angustis *Dueb D.* angustiis *Bong R* (*E om. plura*) sibi metis *Dueb D:* sibimet *Bong R. Cf. Liv. XXIV* 8, 7 nullis neque temporis neque iuris inclusum angustiis. *Caes. B. G. I* 2, 5 pro gloria belli atque fortitudinis angustos se fines habere arbitrabantur. *Iustinus nullo loco* angustis metis, *sed ubique* angustis terminis *habet. Cf. IV* 1, 12. *VII* 1, 2. *XXIII* 1, 2 metiebatur *A. Cf. Curt. IX* 6, 18 ego me metior non aetatis spatio, sed gloriae

2. § 1 cassibus *A* (*alt.* s *eras.*) non instrenue *Bong* (*Medic. sec.*). non strenue *O. Cf. adnot. ad XLIII* 4, 6 § 2 putabat *Bong Dueb C.* putat *R* remansise *A* § 3 fragilitatis humana *A.* fragilitate humana *BGM.* fragilitatis humanae *R* § 4 ptolomaeo *A* § 6 ptolemeus *A et sic paulo post* apud populares *Bong DL.* ad pop. *R* (ambitiosus — Lysimachi *om. C*) filios concil.] s c *in ras. A* § 7 nuptiaque *A* Arsinoes *Bong E.* arsinois *D.* arsionis *L.* arsinoe *R* § 9 perciperit *A* § 10 eumeni* antigono *A.* Eumeni et Antigóno *Bong Dueb BDF.* et *om. R* (*in G est supra vers.*) demetrii filio *EFL.* dem. filiis *Bong Dueb R* (demetri *A*) anthiocoque *DL.* antygonoque' *F.* que *om. R* (antioco *A*, *sed* h *sup.* co) et tertius] ne tertius *O* (tercius *A*) sibi ostis *A* accideret *A. I. F. Gronovius, quod nullum circa haec tempora inveniebat Eumenem, quem vereri posset Ptolemaeus, sed Nicomedem Bithynum, Antigoni amicum, hostem Antiochi inveniebat apud Memnonem, coniecit* adulatur Nicomedi, ne cum Antigono Demetrii, Antiocho Seleuci filiis bellum habituro tertius sibi hostis accederet. *Abr. Gronovius:* adulatur eum (*fratrem Ptolemaeum, regem Aegypti*) ne Antigono Demetrii Antiochoque filio Seleuci, cum q. b. h. erat, tertius sibi hostis accederet. *Propius ad codd. litteras scripsi:* adulatur eum, ne cum Antigono Demetrii filio, Antiocho filio Seleuci, cum q. b. h. erat, et tertius sibi hostis accederet. *Cf. XVIII* 4, 11 existimans cum ea et aurum Acerbae ad se venturum. *XVI* 1, 19. *Liv. XXV* 34, 10 contracto — certamine novo tertius insuper advenit hostis duces Poeni *cett.* § 11 accesisset *A* § 13 antigon*o *A* (i *eras.*)

ad ptolemeo *AGM*. ab thol. *B*. a pt. *R* machedonum *A* § 14 ptolomeus *A* (*sec.* o *m. all. et sic paulo post*) elefantos *A* bienni *A* § 15 pacificatus cum omnib. finitimis *O*. *Haec a Bongarsio nescio quam ob causam omissa uncinis Duebnerus inclusit* abducta *Bong A*(?)*DEF*. advecta *L*. adductā *R*. *Cf. XVIII* 1, 3. *XLII* 4, 9 in italia *A*

3. § 3 hacillis fil. *A m. pr. corr.* absentiam Troianis temporibus paterno regno *Dueb DEFL*. Troianis temp. pat. *om. R*. Troianis temp. *uncinis inclusit Bong* epyrotae *A* § 4 in templo *ABCGMF*. in templum *Bong R* dodonei *A* ad consulendum ven. *Bong FL*. ad *om. R* (ven. consul. *D*) § 5 regionibus *ACGM*. regibus *R* § 6 singularum *A* andromachem *A* e matrimonio suo *CDF*. *matrim. suo *A*. aut matrim. suo *B*. matrim. suo *EL*. quam et ipse matrim. suo *Bong et si Ottonis silentio fides GM* quos in divisionem *ABC*. quam in divisionem *E*. quam in divisione *DFL*. in divisione *Bong* (*GM?*). *Duebnerus verba* quos — acceperat *parentheseos signis inclusit. Sententia est: acceperat autem Helenum et Andromachen in divisione Troianae praedae* § 7 brebique *A* oreste *A* § 8 piales *D*. pyales *FL*. pialas *E*. pialis *R* (pilades *in marg. B*) § 9 Arrybam *Bong*. Tharrybam *Dueb*. thribam *ABD*. tribam *C*. thrybam *M*. trybam *G*. tyrbam *F*. tarribam *E*. cherubā *L* § 10 intentione *ABCGME*. intensiore *F*. intentiore *R* publicae *A* § 11 gracia *A* gratior populo *Bong Dueb*. pop. gratior *O* § 12 primus] prius *A* (*sed* m *sup.* iu) et leges *L*. et *om. R* § 13 ab Arryba *Bong*. a Tharryba *Dueb*. ad trybas *AG*. a thriba *B*. ab thriba *C*. atryba *M*. thriba *D*. a tarriba *E*. a tyrba *F*. a turba *L* § 14 neptolemus *A* Alex. Magni *Bong Dueb DE*. magni alex. *R*. *Cf. XVIII* 1, 2 interuit *A* § 15 aeacidas *A* § 17 exil.] auxilium *A* unum *Dueb*. vivum *Bong AGM*. unicum *BC*. bimum *DE*. binū *L*. *om. F*. reliquid *A* § 18 glauciae *G ex Ottonis silentio*. Glauci *Bong R* § 19 generis *Bong F*. genus *R*. *Cf. II* 4, 27 genus Scytharum esse eacidarum *A* § 21 epyrotae *A* in regno *AGM*. in regnum *R* usque ad adultam *Bong B*. usque in adultam *E*. usque adultam *R* § 22 solos *AGM*. solus *R* (sol' *D*)

IN LIBRUM XVIII.

1. § 1 epyri *A* praecibus *A et sic paulo post* auxilium adv. rom. pollicentibus *E.* auxilio adv. rom. indigentibus *R* § 2 suo * * alex. *A* § 3 filio Ptol. *Bong Dueb.* ptol. filio *O* (ptolemeo *A*) expendit *ABGM.* exposuit *DL.* exponit *R* filiis *om. unus B* in solatio *ABGM* (–cio). in solacium *C.* in solatia *R* § 4 leunus *AG.* levini' *L.* levinus *R* primus *AG.* prius *R* § 6 inusitata *Bong O. Sed XXV* 1, 6 elephantos ad terrorem velut invisitatas barbaris formas rex ostendi iusserat *in optt. libris mss. extat. Vid. I. F. Gronov. ad Liv. V* 35, 4 monstra repente *Bong Dueb CEL.* repente *om. F.* rep. monstra *R. Cf. ad VI* 8, 5 § 7 et ipse Pyr. *Bong Dueb L.* et ipse *om E.* et pyr. ipse *R* § 8 civitatis saecutae *A* § 10 militum *Dueb.* milites *Bong O* Romam gratis *Bong Dueb.* gratis romam *O*

2. § 1 misus *A et sic toto capite* § 3 graciae *A* a senatu] a *om. AG, int. lin. habet C* § 4 cartaginiensium *A* arcessiri *Bong Dueb.* arcessi *AGM.* arcessu *C.* venturum *D.* accersiri *R* § 5 auxilii *Bong Dueb EL.* auxilia *R* cartag. *A* § 6 Luscinus *Bong E.* lu*cius *A.* lucius *BGM.* luscinius *L.* lucinius *D.* licinius *F. om. C* composuit *Bong Dueb L.* conponit (*vel* comp.) *R* § 7 Cyneas *Bong Dueb CEF.* cineas *R* § 8 continenciae *A* isdem] *fuisse videtur* iidem *in A* § 9 in Aegyptum *Bong F.* in *om. R. Cf. VII* 1, 7 cum Emathiam venisset. *XX* 4, 3 Aegyptum profectus. *XXIII* 2, 6 Aegyptum remittit. *XXVIII* 4, 10 Aegyptum proficiscitur. *XXXIII* 2, 5 Samothraciam defertur. *XLIV* 3, 3 Gallaeciam transisse *et adnot. ad XXXVII* 3, 5 a Ptolemaeo] a *om. AG* (ptolomeo *A, sed sec.* o *m. alt.*) spraevissent *A* ad caenam *A* hominis *A* (*m. alt.* h *eras.*). homines *G.* ominis *C.* honoris *Bong Dueb R. Cf. ad c.* 5 § 3. '*Victoriae indicium erat corona. Triumphantes enim coronabantur.*' *Graevius. Sic Hiero* ominis causa Victoriam auream *Romanis misit, Romani* Victoriam omenque *acceperunt, cetera munera spreverunt. Liv. XXII* 37, 5. 12 § 10 Cyneas *Bong Dueb. CDEF.* cineas *R* renonciasset *A* qualis] is *in ras. A* § 11 tradentis *A* tocius *A* Carthaginiensium *Bong Dueb.* a carthaginensium *C* (*e corr.* carthaginensi-

bus). a cartaginensibus *D.* a *om. R, sed FL genetivum, A* (cartaginiensibus) *BGME ablativum habent. Cf.* Romano bello § 5. *XXIX* 4, 6. *XXXIII* 1, 6. *XLII* 4, 5. bello Siciliensi *XIX* 2, 1. bellum Macedonicum *XXIX* 4, 11. *XXXIII* 1, 6

3. § 1 cartag. *A* · fuerunt *Bong CDEF.* fuerant *R* § 2 poenicibus *A* patriae *Bong Dueb.* patrio *O* ad syriam *AB* (sir.) *GM.* assiriam *C.* assirium *E.* asirium *DL.* syryum *F. Sicut adsimulandi quod dicitur studium et consuetudo litteram* s *post praepositionem ex retinendi librarios saepe transversos egit* (*XIII* 2, 4 coëunt affirmandum *M. XXXI* 5, 2 sed assupplendum *C. XI* 5, 12 at tumulos *A. XXXI* 8, 6 attutelam *AG.* im proelium *AGM. XXIX* 2, 6 impossessionem *M. VIII* 3, 11 exscindit *ACF. XXXI* 5, 9 exsui *A*), *ita in contrariam quoque partem peccatur, velut XXXVI* 2, 1 adsyriis *AG. XLI* 1, 3 adsyriorum *AG. XII* 11, 6 patre suo admone *AG. XXX* 3, 5 adtali regis *A. XX* 3, 3 non adsueverunt *A. XII* 16, 6 belli inlyrici *AGM. V* 8, 5 exemit *A. VI* 5, 10 expoliis *DL. XI* 11, 3 sed exerpente *G. XXV* 4, 8 excapha *A. Quamquam hoc quidem loco ambiguum mihi est, utrum* Assyrium *an* ad Syrium *scribendum sit* § 4 Sidona *Bong L.* sodona *E.* sydon *BCF.* sidon *R* (*in G fuit* sicdon) phoenicis *A* § 6 Persarum] sarum *in ras. A* variaeque *A* fadigati victoris *A* adtri*lis *ut vid. A* § 7 conspiracione *A* laris *A* occurant *A* rempubli*cam *A* coniuges ducunt *Bong EFL. om. ABCGM.* ducunt *om. D* § 8 parvolique *A* feritate sed] ferocitate sed *unus G.* feritate trucidavit sed *soli FL* pia misericordiae *AEF.* sua miser. *GM.* piam misericordiae *L.* piae misericordiae *Bong Dueb R* humanitatē *unus L* respiceret] respexit *soli FL* § 9 suo corpore *Bong Dueb L.* corp. suo *R* potissimum *Bong CDEFL.* pacitissimum *A* (*l sup.* pa, *sed dubium utrum m. pr. an alt.*). pacacitissimum *G.* placatiss. *B.* placitiss. *M* diis *A* § 10 formatus *Bong A* (*m. alt.* inform.) *CE.* fomatus *B.* fortus *G* (*e corr.* doctus) *M* (*e corr.* fictus). informatus *R. Cf. XX* 4, 3

§ 11 occidenti *A* § 12 aedi*tissimisque *A* exspectantibus *Bong Dueb EL.* spectantibus *R. Cf. ad XLIII* 4, 6 § 13 racio *A* requirentibusque *Bong Dueb DEL* (*GM?*). que *om. R* filioque *Bong DEL.* que *om. AGM* (*int. lin. add.*). et filio *BC.* ac filio *F* § 18 severitatis *L* (*om.* publicae). securitatis *R*

4. § 1 querendi *A* § 2 ex opibus *A* misa *A* § 3 rex multo *E*. belus rex *C*. rex [Mutgo] *Dueb*. rex *Bong R*. *Vossius coni*. rex Mutgo *falsa apud Iosephum lectione ductus. Rex Tyri fuit* Mutto. *Cf. Movers de Phoen. II* 1, 353 decedit] recedit *A* virginem *A* institutis. sed] instuisset *A*. instituisset *GM* § 5 aelissae *A* Acerbae *Bong*. acerbe *BD*. acervae *AG ME*. acerne *L*. atherbe *F*. sicarbe *C*. *Sic in seqq. quoque, nisi ubi aliud quid adnotabitur. I. F. Gronov. coni.* Adherbae herculi *A* § 8 pygnalion *A* ge**nerum *A* fugam] m *m. alt. inlat. A* § 9 tacita *E*. tacite *CL*. citato *BF*. tacito *Bong R* (cito *e corr. G*) ad*sumptis *A* quibusdam] qui*** *A*. quibus *G* (dam *sup. vers.*) § 10 oblivionem *ABGM*. oblivionis *R* renovaret *Bong Dueb L*. removet *BF* (*in utroq. corr.*). renovet *R* ne *L*. neve *R* § 11 acerbae *AG et sic uterque in seqq., om. E* § 12 misus *A* (*e corr.* misos) deiecere *A* § 13 lugubrique *O* acerbam *L* ciens *DL. om. CF*. ciet *R* exorat *unus F* reliquerit *B* (a *sup.* i *fin.*) *CDEGM*. reliquerat *R* habuerit *E*. habuerat *R* § 14 Acerbae] aterbe *F* fecerat *F*. fecerit *R* avariciae *A* § 15 aterbas *F*

5. § 2 monitu] ni *in ras. m. antiq. A* sociumque fortunae *Dueb DL*. fortunae *om. Bong R* § 3 condicio] con *m. rec. in ras. min. A* omine] homine *A* (h *eras.*) § 4 virginis *A* quesituras *A* § 5 et ut *AG* (*cum transponendi nota*) *EL*. ut et *R*. *Cf. adnot. ad XX* 1, 2 § 6 pigmalion *A* pararet *Bong Dueb DE*. pararēt *L*. parasset *R* aegrę *A* praecibus *A* et deorum *Bong Dueb*. deorumque *O* § 7 inspirati] r *in ras. A* urbis] orbis *A* auspicatissime *A* § 9 deinde *Bong Dueb Dett*. dein *R* fessus *A m. pr. corr.* quoad] quod *A* tenuissimas] te *in ras. trium litt. A* § 12 adtullerunt *A* urbem ibi *Bong Dueb Dett*. urbem sibi *R* sedis *A m. pr. corr.* § 13 sed et] et *inlat. ut vid. m. pr. A* coepit *A* § 14 conditor *A* (v *sup.* o *fin.*) § 15 capud *A* quidem fructuosae *Bong Dueb L*. quidem *om. E*. fruct. quidem *R* fruct. terrae sed *Bong D*. terrae *om. R* § 17 ad opionem *A* concurrentibus gentibus *Bong Dett*. gentibus *om. R*. Gentibus *post* concurrentibus *excidisse videtur. Cf. XXIII* 1, 12 concurrentibus ad opinionem novae urbis pastoribus. *XIX* 1, 9 Siciliae populis — ad Leonidae fratrem — concurrentibus

6. § 1 florentis *A m. pr. corr.* Maxitanorum *Bong.* muxitanorum *ACGM.* musitanorum *L* (*D in marg.*). mauritanorum *EF.* maurorum *BD* hiardas *GM.* iarbas *D.* hiarbas *R* penorum *A* elisse *A* denonciatione *A* (v *sup. priore* o) § 2 afrosque] f *m. rec. in ras. A* § 4 recussarent *A* ipsi fac.] ipsa fac. *A* si velit] si *om. A* consultum *L.* esse cons. *D.* cons. esse *R* § 5 Acerbae[averce cerve *M. ut supra* 4, 5 *R* flevili *A* invocato *Bong Dueb DEL.* vocato *R* se urbis *B.* sua et urb. *FL.* suae urb. *R* § 6 exstructa *Bong Dueb DEL.* instructa *R. Cf. adnot. ad XLIII* 4, 6 misura *A* § 7 praeciperint *AG.* praeceperint *CM.* praeciperent *F.* praeceperat *E.* praeceperant *Bong Dueb R* § 9 urbs haec *Bong Dueb L.* haec urbs *R* alba *E.* roma *R* § 10 cassibus *A* § 11 relegione *A* § 12 inpuveres *A* misericordia *A* ares admonebant *A*

7. § 1 aversis *L.* adversis *R* numinibus] nominibus *A* infeliciter *BDEF.* ĭflectit˜ *L.* feliciter *R* § 2 Malchum *Dueb ex coni. Is. Vossii.* mazeum *E.* macheum *L.* malleum *F.* Maleum *Bong R. Cum vir aliunde non notus sit, meliorum codd. scripturam* Maleum *retinui* iuserunt *A* § 3 aegrae *A* carthagine *A* denuncient *A* praecibus *A* § 4 prę̨ces *A* § 5 ibi *Bong Dueb MDEFL.* ubi *R* testari *Bong AGM.* testantur *E.* testati *R* § 6 obsessamque urbem *A* summa desperationẽ *A* (˜ *eras.*) chartaginiensis *A* § 7 chartalo *A.* cartalo *CGM.* cartallo *B.* carthalo *R. Graeci* Καρθάλων maley *F. ut supra R* decimas *Bong Dueb Dett.* decimam *R* herculi *DEF. om. L.* herculis *R* chartag. *A* misus *A* acersitus *F.* arcersitusque *AG.* arcessitusque *CM.* accersitusque *R* publicae se *Bong Dueb.* se publicae *O* relegionis *A* § 8 releg*ioni *A* § 9 chartalo *G.* charthalo *M. ut supra R* tunc *Bong Dueb CL.* eo *E.* tum sibi *F.* tum *R* § 10 capud *A* conspectu *ABGMDL.* conspectum *R* § 11 exelii *A* § 12 civ. tuorum *Bong Dueb Dett.* tuorum *om. R* § 14 igitur tu in patre nihil *Bong Dueb E.* tu (cu *L*) nihil in patre *DL.* in patrem (patre *F*) igitur (ergo *B*) nihil *R* visi *C.* nisi *R* (ni *m. pr. inlat. A*) iudicabo *O* § 15 urbis] orbis *A* iusit *A* § 16 chartaginem *A* excussat *A* § 18 accussatus *A* et in patria] et *m. alt. inlat. A* § 19 chartaginiensium *A*

IN LIBRUM XVIIII.

1. § 1 cartag. *A* diem fungitur *A* (*eadem manu* die defungitur) *BCGM*. die defungitur *E*. defungitur *R* asdrybale *AGM*. asdrub. *BD*. hasdrub. *R* amulcare *BL*. amylchare *F*. amilcare *R* § 2 decurrentis *A* § 6 asdrybal *A* § 8 caecidissent *A*. *De sententia cf. VI* 8, 1 § 9 populus *A* cartagin. *A* (h *sup*. ca) ad Leonidam fratrem regis Spartanorum *Bong Dueb O*. *Significatur Dorieus, Leonidae regis Spartanorum frater, qui eo tempore in Sicilia bellum gessit. Cf. Herod. V* 41 *seqq. Quare Gutschmidii coniecturam* ad Leonidae fratrem *recepi. De collocatione verborum vid. adnot. ad XIII* 4, 13 *et de corruptelae causa atque origine adnot. ad XXVIII* 4, 2 praeliatum *A* § 10 dario *A* chartag. *A* § 11 mortuorumque *Bong Dueb EL*. mortuorum quoque *R*. Quoque *restitui cum ob codd. auctoritatem, tum quod* a rege *sequitur. Cf. ad XV* 4, 7 a rege *om. unus L* videbantur *E, sed a librario in* iubebantur *mutatum*. iubebantur *R*. *A moribus Persarum, qui ignem mortuorum corporibus pollui noluerunt, edictum comburendorum cadaverum abhorrere ratus iam in eo eram, ut* a rege vetabantur *scriberem, cum Gutschmidius me admonuit, ap. Graetzium Gesch. der Juden p.* 425 *haec legi: 'Der Koenig Schabur fragte den Rabbi Chama, ob die Beerdigung der Todten in der Thora begründet oder blos eine alte Sitte sei. Die Frage entstand aus der Gewohnheit der Perser, die Leichen zu verbrennen, als wenn sie durch das ihnen heilige Feuer geläutert würden, und Schabur scheint aus diesem Grunde an der Beerdigung Anstoss genommen zu haben.'* § 12 greciam *A* (ciam *m. rec. in ras. trium litt.*) darius *A* § 13 cartag. *A* (h *sup*. ca)

2. § 1 imilcole *B*. imylcho *C*. hymylcone *F*. malcone *L*. hamilcare *E* (on *sup*. ar). amilcare *D* (*in marg*. amileone). imilcone *R* (ne *in ras. A*) hannone *EF*. leanone *C*. amone *L*. annone *R* ciscone *L*. gissone *E*. giscone *F*. gisgone *R* § 2 hastribali *A* hannibal *EF*. hanibal *DL*. hannabal *M*. annibal *R* et Hasdrubal *Bong Dueb B*. et *om. R* (asdrybal *A*) Sappho *Bong Dueb*. sapho *O*. Psapho *coni. Is. Vossius* § 3 chartag. *A* gerebantur *Bong Dueb BCFL*. regebantur *R*

§ 4 chartag. *A* § 5 deinde *Dueb DFL.* dein *Bong R* omniaquae *AG* (omnia *sup. vers.*). omniaque quae *BE.* omniaque *R. Cf. ad XI* 15, 13 diliguntur *A* racionem *A* § 6 imperia agitarent *F.* imp. cogitarent *R, i. e. imperiis intenti essent. Locis a Wopkensio adlatis XXXIV* 2, 3. *XLII* 4, 4 *adde XI* 6, 7 ut domi] ut *m. rec. in ras. A* § 7 siciliam *A* imylco *A* cepisset] *inlat. fortasse m. pr. A. supra vers. m. rec. G. om. M. extat in R* § 8 nunciata *A* chartagine *A.* Carthagini *Bong Dueb C.* -gine *R.* Nuntiare *a Iustino cum quietis aeque ac motus casibus construitur. Cf. V* 10, 6 nuntiatur Lacedaemone. *XX* 3, 9 et Corintho et Athenis et Lacedaemone nuntiata est victoria. *XII* 3, 1 haec cum nuntiata in Parthia essent. *XLII* 4, 11 haec cum in Parthia nuntiata essent. *XLIII* 5, 9 quam rem domi nuntiatam *seqq. et in contrariam partem XXXII* 4, 8 quae ubi Romam nuntiata sunt. *XXXIV* 2, 1 haec ubi Romam nuntiata sunt. *II* 14, 9 ut — in Asiam — de victoria nuntiatum sit. *XIV* 5, 4 eadem et in Asiam — nuntiat. *Wopkens. ad XIX* 2, 3 § 9 intermisa *A* § 10 ad portam *Bong.* ad portum *O* superfuerunt *A.* superfuerant *R* § 11 cassus *A* plangencium *A* quaerellae *A*

3. § 1 inops] ops *A m. rec. in ras. duarum litt.* e navibus *EL.* e navi sua *Bong Dueb.* e *om. R. Cf. adnot. ad XXXIX* 2, 5 plangencium *A* § 2 manus *Bong Dueb EL* (man' *D*). manum *R. Cf. ad I* 4, 12 deflent *A* (n *punctat.*) § 3 tociensque *A* § 4 solatia *A* § 6 praedam quam *Bong Dueb D.* sed praed. quam *F.* sed praed. quanquam *EL.* praedam *R. Facile caremus insertis particulis, quibus omissis reliqua sic distinguenda sunt, ut feci* esse eadem quam *C* esse talem quam *R* posessionem vacuam *unus D.* possessione vacuam *coni. I. F. Gronovius. Sed vid. Wopkens. ad h. l.* sicuti caduca *O.* sicuti caducam *coni. I. F. Gronovius* § 7 pertinent *M.* pertineat, *quod coni. I. F. Gronovius, D.* pertinet *R* recesisse *ut vid. A* § 8 viros] visos *A* iocunditatem *A* § 10 eam diem *Bong EL* (cā). eadem diem *AG.* eandem diem *R* (eamdem *F*)

velit *Bong Dueb.* vellet *O* ne hos] neos *A* (h *sup.* eo) exercitus] ex *m. pr. inlat. A* relictos *Bong Dueb DEFL.* legatos *ACGM.* locatos *B. Hic veram scripturam servasse videtur. Cf. XX* 5, 5 gentem suam inter hostes eius positam esse

§ 11 prosecuta multitudine *ACGM*. prosecutam multitudinem *R* (prosequentem, *sed in marg.* prosecutam *D*) § 15 ad se nec *CEL*. ad senes *M*. ad se ne *R* (ne *in ras. A*)

IN LIBRUM XX.

1. § 1 dyonisius *A* cartag. *A* tocius *A* otium] ostium *A* § 2 et ut militum *E*. et *om. Bong DL*. ut et mil. *R*. *Cf. adnot. ad XVIII* 5, 5 proferentur *A* § 3 proximi *ABCGM*. proxima *R* § 6 greci *A* § 7 qui ora *A* § 9 illirico *A* § 10 et Arpos *Dueb DL*. et *om. Bong R* § 11 piseae *ABG*. pise *CDF*. piste *M*. ipse *EL* (ipe) tarquinii a *E*. –quini a *L*. –quinia a *F*. –quina et *B*. –quina a *R* spiciambris *F*. ĩ spinambris *L*. Spinambris *Bong R*. '*Lege* Spina in Umbris. *Plurimi enim veterum confundunt Umbrorum et Tusciae terminos.*' *Is. Vossius* § 12 caeren *AG*. ciren *C*. cereũ *L*. cerem *F*. Ceren *Bong R* § 13 abolani *L*. abelany *F*. abellani *R* ñne *A* (ñ *m. antiq. in ras.*) calcidiensium *AGME*. calcidens. *F*. calcidinens. *B*. alchidiens. *C*. calcidionens. *D*. calcidonens. *L* § 14 brutti *A*. § 15 lacedemone *A* accepimus *Bong Dueb DEL*. accipimus *R* § 16 turinorum *A* urbes *AGMDE*. templo *B* (urbem *m. alt.*). urbem *R* monimentum *O praeter F*

2. § 1 Epeus *Bong E*. epios *C*. epheos *DF*. opes *L*. epeos *R* equum] aecum *AG* § 3 caeteros *A* § 4 caepissent *A* expugnationem *A* § 7 itaquae *A* et metapontini *AB CGM*. et *om. Bong Dueb R* cogn. oraculo *Bong. Dueb DEL*. orac. cognito *R* ponunt et dea *A* paneficiis *EL* (–tiis). pacificis *B*. pañificis *F*. panificis *R* § 8 adque *A* pestes *A* utrubique *Bong AGM*. utrobique *Dueb R* § 9 reciperata *unus F* § 10 obpugnatione *A* intullerunt *A* (*unum* l *eras.*) subplicis *A* § 12 longinqua militia *Bong O*. longinquam militiam *coni. I. F. Gronovius. Sed cf. XXXVIII* 10,8. *XXXIX* 4, 1 et pulluce *A* (c *m. rec. in ras.*) eos iuvent *A* § 14 obtentoque] que *om. B* utebantur *ABGM*. ut rebantur *R* quod petebant *om. ABC. De GM silet Otto* haut *A* advecturi *Bong DEF*. avecturi *R* iis *Bong*. hiis *L*. his *R* ominibus] omnibus *A* salacia *A*

3. § 1 prosperus *A* depraecantes *A* § 3 nonadsueve-

runt *A*. non adsuerunt *GM*. nō asseruerunt *B*. nonas (novas *EL*) voverunt *R* tam rem *AGM*. istam rem *B*. tamē rem *C*. eam rem *R* § 4 processissent] *pr*. s *inlat. m. pr. A* centum viginti] viginti *om. GM* XU *A* (*i. e.* quindecim). XII *BD* (*in marg.* XV). duodecim *C*. XX *F*. quindecim *R* disperacione — coepit *A* § 6 quod speraverunt *ABCG*. quod desperaverunt *R* § 8 diverso * a * ceteris *A* eximiae magnitudinis *unus F* § 9 chorynthy *F*. chorintho *ACGM*. corintho *R*

4. § 2 luxoria *A* ni] *m. rec. in ras. A. supra vers. G* pytagoras *B* § 3 Sami Demarato *Bong Dueb*. sami dearato *A*. samnidem *G*. samniden arato *M*. samide marato *B*. samu demarato *C*. sami d'marato *D*. sami de maratho *F*. sami decarato *E* (c *delet.*). sami' mr̄e *L*. *Diogenes Laertius VIII* 1 *Pythagoram Mnesarchi anulorum sculptoris filium fuisse tradit: sed esse qui eius patrem Marmacum vocent. Hunc Sami habitasse atque ideo Pythagoram Samium dici. Qua re Is. Vossius* Marmaco *pro* Demarato *scripsit; quem ita secutus sum, ut praepositionem* de, *quam libri mss. tuentur, adderem. Vincentius IV* 24 *habet* de Marato *et Io. Sarisberiensis VII* 4 fuit autem hic natione Samius, negatiatoris divitis filius, cui nomen Maratus erat negociatore *A* sapienciae *A* ornatus *Bong DEL*. formatus *R*. *Cf. XVIII* 3, 10 babylonam *AGM* (babil). -lonē *L*. -loniam *Bong Dueb R* § 4 lacedaemone *A*. -moniam *DEL*. -mona *R* · lygurgi *A* § 5 crothonē *F*. Crotoniam *L*. Crotonam *Bong Dueb R* fragilitatis *A m. pr. corr.* § 6 luxoriae *A* casusque *Bong Dueb F*. casumque *R* (caus. *M*. s *sup.* m *B*. que *int. lin. G*) ea peste *Bong*. capeste *A*. ac peste *GMD*. ac pestē *BC*. hac peste *R* § 7 luxoriatos *A* § 8 matronorum *A* separatim *unus B* § 11 luxoriae *A* § 14 viris *B* (*voluit haud dubie* iuris, *quod coniecit I. F. Gronovius*). iure *R* nexi] nixi *A* coniuracionis *A* § 15 convenisset *A* § 17 pytagoras *A* Crotonae *Bong Dueb M*. crothone *F*. crotone *R* migravit *Bong Dueb D*. emigravit *R* § 18 admiracio *A* deo] o *in ras. duarum litt. A*

5. § 1 dionisius *A* in italia *A* lucris *AGE*. locris *R* § 2 cum paucis] m pau *in ras. trium litt. A* exercitu *A* lucr nsium *A* § 3 adversus *Bong Dueb EFL*. adversum *R* § 4 dyonisium *A* mensem *L*. messes *B*. aliquot menses *C*.

menses *R*. *Cf. adnot. ad VI* 7, 7 § 5 usui ei *Bong L*. usui *E*. usu ei *BC*. usui eius *ADF*. usi eius *GM* in aciae *A* § 6 dyonisio *A* auctos *A* restaurat. Iis autem *Bong*. restaurat * autem *A*. restauratis K autem *G*. reliquit restauratis autem *B*. restaurat his autem *CDELM*. his *om*. *et* autem *post* Gallis *habet F* § 7 causam in *A* § 8 tedio *A* cumum *EL*. comum *R* bruxiam *ABCGM*. brixiam *Bong R* Vergamum *Bong A*. uuergamum *G*. bergamum *EF*. pergamum *R* vicētiaque *D*. vincentiam *R* (–ciam *G*) § 9 Rheto *Bong BCF*. retho *D*. rato *E*. recto *L*. reto *R* Rhetorum *Bong B*. rhethorum *F*. rethorum *CL*. ratorum *E*. recthorum *D*. retorum *R*

§ 10 dyonisium *A* cartag. *A* quod lue *Bong Dueb EF*. lue *om*. *R* (*in marg. addit D*) reserverāt *L*. deservarent *G*. deseruerant *R*. Lue *a librariis temere inlatum est, qui belli ab Imilcone initio feliciter gesti, deinde vero ob luem intermissi* (*XIX* 2, 7) *meminerant. Nam post illam pestem bellum iam per Magonem Ol.* 96, 4 *repetitum erat; quo victo Dionysius primum in Italiam traiecit. Bellum igitur, de quo nunc agitur, Annone duce gestum non recte dicitur repetitum, postquam lue desertum fuerit. Vid. Duebnerus ad h. l.* § 11 Hanno *Bong Dueb DEF*. hano *L*. anno *R* cartaginiensos *A* (e *sup*. o) § 12 Suniatus *Bong B*. suniatur *ACG*. suniator *MDE*. sumator *L*. surgator *F* dionisio *A* praenunciasset conpraehensis *A* proditionis eius *ABCGM*. eius *om*. *Bong Dueb R* § 13 cartag. *A* interpraete *A* § 14 multos *A* (s *eras*.) dyonisius *A* non italia *om*. *DL*. *uncinis inclus*. *Bong*

IN LIBRUM XXI.

1. § 1 dyonisio *A et sic per totum librum* sufficere *A* § 2 maturam etatem eius *DLF* (m. eius etatem). naturā eius *Bong R*. *Iac. Cuiacius emend.* naturae ius. *Cf. II* 10, 2 *et adnot. ad XXVIII* 4, 13 ei quod *AG*. eo quod *CM*. et quod *R* esset *A* arbitrabantur *Bong Dueb BCDF*. arbitrarentur *E*. arbitrati *L*. arbitrantur *R* § 3 avunculus *A* emulos *A* sui oratoresque *A* § 4 facturum *A* probatus ante] batus a *m. antiq. in ras. paulo maiore A* § 5 e carcere *Bong Dueb EF*. de carc. *D*. a carc. *L*. *praepositionem om. R* de-

mittit *AGM*. dim. *R* et quibuscumq. *Bong Dueb DEF*. et *om*. *R* § 6 cognatos] cogantes *A* ipsos etiam fratres *F*. etiam ips. fr. *Bong D*. fratres *om*. *R* § 7 debebat] debeat *A* prius *om*. *C*

2. § 1 luxoria *A* valitudine *A* § 2 ut pater *Bong Dueb DEL*. uti pater *R* set caed. *A* § 4 syracusanaecrevissent *A m. pr. corr.* § 5 discendere *A* § 6 convenirent *A* (n *fin. punctat.*) § 7 rem] *m. antiq. in ras. sex litt. A. om. GM* p*rimores *A* § 8 arcis] argis *A* omni] om *inlat. m. alt. A* § 9 a Locrensibus *Bong Dueb Dett*. a *om*. *R* exceptus *Bong Dueb EL*. receptus *F*. acceptus *R* (–tis *B*) sollicitamque sibi *A* § 10 virginis *A* sponsis *Bong Dueb D*. sociis *F*. sponsis procis *E*. procezis *B* (cis *sup*. cezis). proces *A*. procis *R*

3. § 2 leoprofinis *ABGM*. leofernis *L*. leofronis *E*. leontinorumque *C*. *Longius abeunt DF, in quibus* cum ergo tyrannide eius et finitimorum *extat* § 3 quam possit *A*. quam possint *R* ornamentissimas *A* (men *punctat.*) § 4 relegionisque *A* uno stent *Bong EL*. stent uno *D*. stent *om*. *F*. onestent unusten *A*. onestent *GM*. honestentur *BC* in lupanari tamen se *C*. mense in lupanari maneant *F*. in lupanari mense *Bong R*. *Cf. Iuvenal. sat. X* 239 quod steterat multis in carcere fornicis annis omnibusque *F*. omnibus quoque *D*. omnibus *R* iurari *ABGMD*. iurare *C*. iurantib' *EL* (*om*. ante). iuratis *Bong F* viris] iuris *unus M*. *om*. *F* ullam] illā *unus C* § 6 puditítiae *A* omnis fem. *A* § 10 intercapidinem *A*

4. § 1 cartag. *A* ad occupandam *Bong Dueb Dett*. in occup. *R* § 2 relegione *A* conmenta *A* tegerintur *ut vid. A* domo suo *A* arbitris] tris *in ras. A* § 5 sed vitia *DFL*. non vitia *R* correpta *BDL*. correcta *R* § 6 rursus *Bong CEF*: *om*. *D*. rursum *R* die] diae *A* § 7 caesis effusis oculis *A* in cruce *Dett*. in crucem *Bong R*

5. § 2 arcem* syracusanis *A* chorintum *A* § 3 ibiumillima *A* (h *sup*. iu) discendit *A* in publico] in *int. lin. addit. A* § 4 putare *AG*. putari *M*. putatari *B*. potare *R*. *Cf. ad XLIII* 4, 2 nec conspicu *ut vid. A* lupinaribusque *A* § 5 discertare *ACGM*. deceptare *B* (is *sup*. e). disceptare *R* pannosusque et *Bong ADF*. pannosus et *R* § 7 laenones *A* iurgari *Bong Dueb DL*. vagari *F*. obiurgare *C*. iurgare *R*.

Cf. IX 7, 3 iurgaret   omnia quaesta (*vel* questa) facere *ACM.* omnia quaestu fac. *G.* omniaq; ista facere *BF.* omniaq; ita facere *Bong Dueb ED* (q *int. lin.*). omnia ita facere *L. Quaecumque turpia et ignominiosa praegressis infinitivis* vagari, potare *cett. in Dionysium conferuntur verbis* omnia — facere *comprehendi et absolvi manifestum est. Loci igitur sententiae ita iam satis fiat, si scribatur* omnia facere *i. e. πάντα ποιεῖν, omnem lapidem movere, nihil intemptatum relinquere. Vid. Stallbaum. ad Plat. Eutyphr. p.* 8 *C. Sed cum Puteaneus* quaesta *interiectum habeat, quaeritur, quem sensum sub hac corruptela latere velimus. Dionysium opinor* dedita opera *omnia fecisse, ut contemneretur. Sic L. Iunius, cum contemptu tutus esse vellet,* ex industria *factus ad imitationem stultitiae Bruti quoque haud abnuit cognomen. Liv. I* 56, 8. *Neque repugnant ea, quae de Dionysio ipso apud Plutarchum Timol. c.* 14 *leguntur: ταῦτα — ᾤοντο — τὸν Διονύσιον — ὑπὲρ τοῦ καταφρονεῖσθαι καὶ μὴ φοβερὸν εἶναι τοῖς Κορινθίοις μηδ᾽ ὕποπτον — ἐπιτηδεύειν καὶ ὑποκρίνεσθαι παρὰ φύσιν. Quam ob rem coniectura eo ducor, ut* omnia quaesita facere (*i. e. nihil facere nisi quaesitum*) *legendum esse censeam. Cf. II* 9, 3 omnes amicos tyranni nominavit (*nur Freunde des Tyrannen.*) *XLI* 2, 5 omnibus servis nascentibus. *Horat. sat. I* 3, 13 omnia magna loquens. *Cic. de orat. II* 40, 170 simulasse te et aliquid quaesisse perspicuum est. *Ne tamen scriptori quod noluerit intulisse videar, eam scripturam, quae praeter ceteras codicibus et Plutarchi verbis ταῦτα ἐπιτηδεύειν commendatur,* omnia ista facere *restitui*   contemnendas *A* (v *sup.* a)   § 8 in tribio *A*   aut a non *Bong BCDEL.* a *om. R. Praepositio interdum in optimis codd. altero loco omittitur, in deterioribus extat. Cf. VIII* 5, 12. *XII* 11, 2. *XXXVIII* 10, 4   § 9 tyrannicis (tyrannus his *Dueb*) vitiis semper abundaret *Bong Dueb.* tyrannis (tir. *GM*) semper vitiis abundet (hab. *GM*) *AGM.* tirannus semp. viciis habundet *C.* semp. vicinis (ciis *sup.* cinis) tyrannus abundaret *B.* tirāpni semp. viciis hūndēt *D.* semp. vit. tyrannicis abundaret *E.* tyrannicis semp. vit. abundaret *F.* tiranni his vit. semp. hūndēt *L. Non puto satis gravem causam esse, quod ab optt. codd. recedatur. Tyrannide ipsi tyranni significantur. Qui quamvis vitiis inquinatissimi sint* (*Cic. Lael.* 15, 52), *ea tamen vivendi ratio, qua Dionysius*

Corinthi utebatur, simulata fuisse adfirmatur simulacio *A* hoc *E.* haec *R* non naturae (*vel* nature) *Bong O. Freinshemii coniectura* non natura, *quam I. F. Gronovius ad Senec. nat. quaest. II* 25 *tuetur*, *facillima quidem est*, *cum* erat *sequatur* (*cf. ad V* 6, 8), *sed non prorsus necessaria. Vitia tanta non naturalia* (*cf. VII* 2, 14), *sed simulata fuisse dicuntur. Cf. XXXII* 4, 12 moderationis eius fuit, ut *cett.* magisquae *A* § 11 simula siml'ationum *F* (*syllaba* di *in margine addita est*). dissimulationum *Bong R* (–cionum *A*). simulationum *Dueb. In Dionysium simulatio non magis cadit quam dissimulatio. Nam sordido vitae genere dissimulavit regalem pudorem, quem non amiserat. Cf. V* 11, 4 fratrem — innocentiam dissimulatione belli simulantem — vinxit artes ter insimulatus *soli DEL* affectae *Bong.* adfectae *G.* affectare *L.* adfectatae *vel* affectate *R* tirannidem *soli EL*

6. § 1 cartag. *A* regnum *AGM.* regno *Bong R* et africam (*vel* affr.) *Bong Dueb DE.* affricum (*om.* et) *GMF.* et africum (*vel* affr.) *R* speculandus *A m. pr. corr.* amilcharem *A* Rhodanum *Bong Dueb* rhodonem *F.* romanum *E.* rodanum *R* caeteros *A* § 2 Tyrus *Bong Dueb CF.* tiras *EL.* tyros *R* (tir. *D*) auctor *Bong Dueb F.* auctrix *L.* auctorum *R. Restitui optt. codd. scripturam. Nam* urbs auctor *apud Iustinum non invenitur. Cf. XXIII* 1, 13 originis suae auctoribus. *XXVIII* 1, 6 auctores originis suae § 3 chartag. *A* . § 5 amylcar *A* Parmenionem *Bong Dueb EF.* parmeniona *R* profugisse se *Bong CDGM.* se, *quod E post* regem, *FL post* expulsum *habent*, *om. AB* expeditionis se *DF.* se *om. C.* se exped. *Bong R* § 7 cartag. *A* reversus *A* verum etiam et *Bong ABE.* verum et *C.* verum etiam *R. In ABE diversas scripturas temere coniunctas esse censeo. Cf. ad VI* 7, 11.

IN LIBRUM XXII.

1. § 1 magnitudine *CF.* magnitudini *R. Cf. Liv. XXIV* 5, 1 regi — succedenti tantae caritati Hieronis *ibiq. I. F. Gronovius* dyonisi *A* § 2 patrae *A. om. B* § 3 patiencia exibuit *A* (h *sup.* xi) § 5 vitam latrociniis mutavit] *cf. XX* 4, 2 mutassentque vitam luxuria § 6 concessiset *A* accitusque *Bong C.*

adscitusque *AGM* (adstitusque). ascitusque *R* (ascinisque *F*) § 8 sediciosa *A* § 11. 12 aethneos *AG* (*fuit* aethenos). ethneos *CDFM*. ethnos *B*. athenos *L*. acheos *E* sui Syracusanis — ut in locum] *uncinis inclusit Bong*. sui syracusanis -ut in lo *om. ABGM. Lacunam C sic explevit:* experimenta temptavit cum tandem mortui ducis damasconis sufficeretur in locum cuius uxorem ad se spem *F*. spem de se *L*. de se spem *DE* § 13 post mortem] st mo *in ras. A* § 15 sotii *A*

2. § 3 amylcar *A* § 4 ita uno *Bong DEF*. itaq; uno *L*. ita *om. R* et aboste *A* odio* inpugnatae *A* praecibus *A* internuncios omylcarem *A* exorat* ut *A* officia sua *Bong*. sui off. *L*. off. sui *R* § 6 amylcar *A* metu potentiae eius *Bong Dueb*. mutu e potentiae *L*. metu eius potentiae *R* ad crementa *unus B* § 7 agatholici *A* reconciliatur *F*. cum civibus conciliat˜ *B*. conciliatur *R* (consil. *C*) praetor] praecor *A* § 8 amylcari *A* expositis ignibus Cereris *Dueb M*. exp. ign. cereis *Bong R* tractisque *L*. tactisque *R* (captisque *in marg. D*). *Sebisius Diodorum XIX* 5 *secutus* Cereris *coniecit*, *quod postea in aliquot codd. inventum est:* ignibus *reliquit. At vero arae, simulacra, sacra deorum in iure iurando tanguntur* (*XXIV* 2, 8. *Liv. XXI* 1, 4): *ignes Cereris non video quomodo vel exponi vel tangi potuerint. In archetypo* EXPOSITISIGNIBVS *i. e.* expositis insignibus *fuisse censeo. Cf. ad V* 6, 8 *et VIII* 2, 4 Phocenses insignibus dei conspectis — fugam capessunt. *Cic. Verr. IV* 22, 48 non dubitavit illud insigne penatium hospitaliumque deorum ex hospitali mensa tollere. *Ovid. met. VI* 598 insignia Bacchi induit. *Tibull. II* 4, 23 aut rapiam suspensa sacris insignia fanis. *Significantur arcana Cereris sacra* (*Horat. sat. II* 8, 14). *Quae cum tantis tamque occultis caerimoniis continerentur, ut Catinenses simulacrum Cereris haberent, quod a viro non modo tangi, sed ne adspici quidem fas esset* (*Cic. Verr. V* 72, 187), *vocabulum* expositis *rei aptissimum est. Cf. V* 1, 1 Alcibiades — insimulatur mysteria Cereris initiorum sacra nullo magis quam silentio sollemni enuntiavisse § 9 potentissimis *A* teatrum *A* (h *sup.* te) § 11 inmisis *A* § 12 quosque *FI*. quoque *R*

3. § 1 nihil ostile *A* § 2 amylcare *A* quaerellas chartag. *A* amylcare *A* § 3 pact.] factione *A* § 4 sicut] cui

soli DL. Sic correxisse videntur, quia non ita nunc insuper, *sed* nunc insuper *sequitur* ab initio *om. C* cartag. *A* civitatis *A m. pr. corr.* additas *F.* adiectas *L.* addictas *R* § 5 denunciare *A* malum *Bong Dueb E.* mali *R* § 6 amylcarem *A* alter hamilcar *A* gisconis *EL.* gysconys *F.* gisgonis *R* a sicilia *O.* in Siciliam *coni. Freinshemius* § 7 sententias inaudita mors *Bong ABGMD.* sent. inauditas mors *R. Secundum vulgarem loquendi consuetudinem, quam Iustinus sequitur,* inaudita *mors non potest esse mors* audita *vel* cognita. *Cf. P. Manut. ad Cic. Attic. VI* 1. *Altera vero scriptura* sententias inauditas *cum ob ambiguitatem, tum ob vocem* inauditum *paulo post repetitam molesta est. Tacita illa de Amilcare suffragia rectius, opinor,* sententiae ineditae *nominarentur. Cf. Cic. in Cat. I* 2, 4 senatus consultum — inclusum in tabulis tamquam in vagina reconditum. Ineditas *facile in* inauditas *transire potuit, quoniam in optt. codd. AG saepissime* ae *pro* e *exaratum est. Cf. II* 1, 17. 19 (aeditissimam. aediciorem). *V* 9, 4 (aedictum). *XVIII* 3, 12 (aeditissimis). *Quae scribendi ratio aliis quoque locis velut V* 1, 1 *et XI* 6, 13 *corruptelarum origo fuit* amylcaris *A* quem sui per *Bong Dueb EL.* sui *om. R* (*in G erasum est*) § 8 occassionem *A* § 9 amylcare *A* maiori dolo eparaturus *A.* mai. dolore paraturus *C.* mai. dolo reparat. *B.* mai. mole parat. *GME.* mai. mole reparat. *Bong DFL*

4. § 1 poeni] paeni *A* cum se *Bong Dueb EL.* quoque cum se *DF.* que se *M.* quod se *R* ad obsidionem ferendam *Bong CDEFL.* ad *om. ABGM* (obsidione ferenda *B*) § 2 qui sua tueri] sua *m. rec. in ras. A* (qui statueri *G*) § 3 conmentum *A* patienciam *A* vel si cui *Bong D* (si *punctat.*) *FL.* vel eis si *E.* vel cui *R* § 4 discessisent *A* obsidionis necessitatem *AGM.* obsid. necessitate *Bong Dueb B.* ad obsid. necessitatem *R. Operam perdunt qui ablativum* necessitate *tuentur. Praepositio* ob *ante v.* obsidionem *in AGM omissa est. Cf. XII* 8, 7 quem Alexander ob honorem virtutis incolumem in regnum remisit *et adnot. ad V* 6, 8 § 5 eos et *C.* usque et *M.* eos ex *B.* eosque et *R* maiore (-ri *B*) parte ferme *ABGM.* maiorem ferme partem *D.* maiorem partem ferme *R* utrisque *AGM.* utriusque *R* virtutes aemulacionem *A* tutellam *A* reliquit *Bong Dueb BL.* relinquit *R*

5. § 1 archato *D.* arditigoto *E.* arthagato *L.* Archagato *Bong R* § 2 tum *Bong Dueb F. om. EL* tunc *R. Cf. VI* 3, 2. *XI* 10, 2. § 4 tractari] c *in ras. mai. A* (traiectari *G*) fores *A* extera *Dueb.* externa *Bong O. Cf. XL* 1, 1 externa — auxilia circuminspicientibus *AGM. Idem codd. XIV* 2, 6 circuminspicienti, *XXXI* 1, 8 circuminspicere, *XL* 1, 1 circuminspicere *habent. Cf. adnotat. ad XLIII* 4, 6 § 5 iaceant *Bong Dueb Dett.* iacent *R* excidi *A* belli* societatem *A* perlici russe *AG.* perlecturasse *M.* perlici posse *Bong BE.* pellici posse *CF.* perduci posse *DL* § 6 charta-giniensibus ad ipsa *A* coituraquae auxilio *A* unum *A* § 7 nec in *Bong Dueb Dett.* et in *R* metu nō modicum *C.* non *om. Bong Dueb R.* Non *excidit ante* modicum. *Quam ob rem Dett* nec in *scripserunt pro eo, quod est* et in. *Cf. XIX* 3, 4 non modica solacia. *XI* 4, 12 non mediocre momentum Persarum viribus accessere. *XIII* 6, 12 non mediocre momentum partium § 8 tum ipsius *Bong L.* tum et ipsius *DE.* tunc ipsius *R* § 10 non solos *ACGMDE.* non solum *Bong R* urguentur *AGM.* urgētur *B* urgātur *C.* urgeantur *R* § 11 chartag. *A* tam honestam *ABCGM.* felicis *F* (*om.* tam). tam honestae *Bong R* in omnem *A* oblivionis *AGMDFL.* oblivione *Bong R* solos inmortalium *A* victique *Bong Dueb.* ultro *L.* ultroque *R* (*i. e. non lacessiti*). *Cf. II* 3, 12 non exspectaturos Scythas, dum ad se veniatur — ultroque praedae ituros obviam. *VII* 6, 13 ultro etiam quietos lacessit. *XXIV* 4, 7 tantusque terror Gallici nominis erat, ut etiam reges non lacessiti ultro pacem ingenti pecunia mercarentur. *XXIX* 1, 11 obsiderint *A*

6. § 1 abhortacionibus *A* navigantibus eis *Bong Dueb E.* navig. ipis *F. pronomen om. R* § 2 si] se *A* factus esset *A* profecturos *O.* profecturis *coni. I. F. Gronovius. Sed vid. Wopkens. ad h. l. et adnot. ad XXXIII* 1, 7 § 3 certumque esset *ABGM.* certumq. se esse *D.* certumq. se esse et *E.* et certum esse et *L.* certumque esse *R* chartag. *A* opibus et laboribus *Dueb E.* et laboribus *om. Bong R* § 4 consenciente *A* § 5 deinde *Bong Dueb BDF.* demū *L.* dein *R* quaecumque *BCGM.* q̄cūq; *D.* q̄q; *L.* quacūque *R* aggrederentur *L.* egred. *F.* ingred. *R* villas castellaque *Bong Dueb DEL.* castella villasque *R* (castella* *A.* castel-

las *GM*) his fuit *DL*. eis fuit *Bong EF*. ei fuit *R* Poenorum (pen.) *Bong CDF*. pugnatorum *EL*. paganorum *R* (penorum *in marg. B*). *Cf. Diodor. XX* 9 *στρατόπεδον μὲν γὰρ οὐκ ἦν ἕτοιμον τὸ δυνάμενον ἀντιτάξασθαι, τὸ δὲ πολιτικὸν πλῆθος ἄπειρον ὂν πολέμου προκατεπεπτώκει ταῖς ψυχαῖς. XX* 10 *αὐτοὺς δὲ τοὺς πολιτικοὺς ἐξήγαγον. Quos Diodorus πολιτικοὺς in aciem eductos esse dicit, eos Iustinus* paganos *nominat. Hoc vocabulo utitur, ut tumultuariam istam Annonis militiam et prae militibus Agathoclis exercitatis belliquе peritis contemnendam significet. Sic Antonius apud Tacit. hist. III* 24 *praetorianos contumeliose ut* paganos *increpat. Vid. Forcell. lex. s. v. paganus* § 6 set proelio *A* quinto lapide *Bong*. in quintum lapidem *E*. in quinto lapide *R* chartag. *A* § 10 devulgatur *A* § 11 et admiratio] et *om. A* § 12 deficere *A*

7. § 2 agathocles *A* antandro *E*. anthandro *FL*. auctado *B*. ancando *C*. atando *M*. antando *R* agathocles *A* nonciabantur *A* § 3 chartag. *A* regis *A* § 4 Ophellas *Dueb*. Aphellas *Bong F*. affellas *L*. afellas *R* tocius *A* iuncxerat *A* chartag. *A* accederet *B*. cederet *R* § 5 soc. eum cum *AGM*. eum *om. Bong R* caenassent *A* eius in *ABCGM*. eius ab *R* Ophella *Dueb*. afella *A* § 6 chartag. *A* scientes *ABGM*. struentes *DFL*. cientes *R* § 7 exercitum agathocles *A* vomylcar *AG*. vomilcar *D*. bomilcar *C*. bomylcar *F*. bomulcar *L*. homilcar *B*. hamilcar *E* § 8 monimentum *A* § 9 homilchar *A* concionaretur *A* § 10 illis nunc — nunc Gisgonis *om. ABCGM. extant in R* nunc *AGM*. nunc et *B* (in *sup*. et). nunc in *R* prēm *CF*. patruum *R* illius *ABG*. illis *R*

8. § 1 arcagatho *A* siracusae *A* misus *A* § 3 siliae (ci *int. lin.*) urbes *A* adque *A* pulsus e *A* § 4 dilita** a fil. *A* (ta *eras.*) § 5 ad contionem *Bong*. in contione *D*. in contionem *R* vocatis *ABGME*. vocatos *R* § 6 reliqua *DL*. reliquiae *R* § 7 exercituum *A* partem exercitus] partem ex *m. rec. ut vid. in vacuo spatio A* § 8 tenere cummissi *A* stipendi *A* co*cupia nocte *A* cum arcatho *A* profuit *A* (g *sup*. ui) § 9 haud] aut *A* mediis ostibus *A* proclamantes****** salutemque *A* (salutē *eras.*) § 10 Numidis] dis *in ras. A* in castra] in *inlat. m. pr. A* compraehenso *A*

tamen reductoque *Bong Dueb DEF*. reductoque *om. R* acartago *A* § 14 argagathos *A* Archesilao *Bong EL.* archosilao *D.* arcessilao *C.* arcesilao *R* agathocles liberis *A* § 15 persequendi *AGM.* persequendum *Bong Dueb BL.* persequendas *R. Hos sequor, quoniam XLII* 4, 5 *omnes codd.* missus ad persequendas Romani belli reliquias *habent* conditionibus *A*

IN LIBRUM XXIII.

1. § 2 dionisii *A* civitates Italiae *Bong Dueb.* ĩ italia civit. *F.* ital. civit. *R* (civitatis *A.* qui — subegerat *om. L*) § 3 brittii *A* qui et *Bong Dueb.* q; et *L.* quia et *R* opolentissimi *A* vitinorum *A* § 4 italiae *AGM.* ab italia *F.* italia *R* Lucanos] os *ut vid. m. alt. inlat. A* § 8 sine misterio *A* (ni *sup.* is) qua induerent *AG* (*fuit* intuer.) *M.* qua induerentur *B.* quam induerent *R* (ĩduerũt *L*) § 10 praedare soliti *AM.* praeda resoliti *G.* praedati (re *sup.* ti) soliti *C.* praedari soliti *Bong Dueb R. Auctoritatem optt. codd. et Prisciani* (*VIII p.* 799 *P.*) praedare *tuentis non contemnendam esse censeo, praesertim cum plura verba deponentia apud Iustinum sensu passivo legantur. Cf. XIX* 1, 9 proeliatum fuit. *XXX* 2, 4 comitantur. *XXXVII* 3, 7 veneno periclitatus est. *XLIII* 2, 7 enixi sunt. *Cf. ad IX* 7, 3. *Adde participia praeteriti, quae Benecke ad VII* 3, 2 executus *congessit*: adgressis *VII* 6, 5. professus *VIII* 4, 4. expertus 4, 5. pactus 5, 3. deprecatus 5, 4. consolatus *XXII* 6, 4. emensus *XLII* 1, 2. depopulatus 2, 1 sollicitati praeda *Bong Dueb BCDEF.* soll. praedarum *L* (*om. seq.* cum). soll. praedam *AGM.* Sollicitati praeda *recte quidem dicitur, velut XXV* 1, 5 praedae ubertate sollicitati, *sed h. l. perpetuitatem orationis evertit. Nam* confluente multitudine *et* cum plures facti essent *sententia ita inter se cohaerent, ut non distrahenda sint loco. Praeterea quinquaginta isti praedari soliti non confluente demum multitudine praeda sollicitati sunt. Qua re cum in optt. codd.* praedam *extet*, confluente deinde multitudine sollicitata in praedam *scripsi. Cf. Liv. XXXV* 3, 1 adfluente quotidie multitudine ad famam belli spemque praedae regionis *A* § 11 quaerellis sotiorum dyonisius *A* § 12

brutiam *BL.* bruciam *DF.* brucciam *C.* brutciam *G.* bruttiam *R* expugnaverunt *Bong Dueb BDLM.* expugnarunt *R* nom. mulieres *A* § 14 cuius victoria *DL.* *Nihil est nisi explicatio scripturae* qua victoria, *quam habent R. Vid. Benecke ad h. l.* subigerunt *A* pernitiosi *A* § 15 alaxander *A* epyri *A* § 17 imploratus *A.* inplor. *G* a sicilia in italiam *Dett.* in italiam *om. R*

2. § 1 adventus (adventu *M*) opinionis eius *Bong ACGME.* opinionis adventu (advent' *D*) eius *DL.* adventus eius *F* (*om.* opin.). adventus opinione eius *B. Cf. XII* 8, 2 audita Alexandri opinione. *Sed dubito an* opinionis *servandum sit. Cf. XXIV* 7, 6 prima namque opinione adventus Gallorum prohibiti agrestes oraculis feruntur messes — efferre. *XXXI* 6, 10 Romam nondum opinio victoriae venerat. *XLI* 4, 7 accepta opinione. *XLIV* 3, 2 accepta opinione paternae mortis § 2 caenam *A* in posterum *Bong F.* et in posterum *R* conscensis navibus *Bong.* conscensa nave *O* § 3 haud] aut *A* § 4 bello inpugn.] bellumpugnabatur *A* § 5 vindicantibus *O. Cf. ad VII* 3, 4 nepus occup. *A* § 6 agathocl*es *A* mor*bi* *A.* morbo *F* (*quod coni. Freinshemius*). morbi *R* cura *om. L* et aegritudo *Bong Dueb BCDEFL.* et *om. AGM* gravior essent *E.* graviores essent *R.* *Cum in optt. codd.* et *non extet, legendum esse censeo* cum morbi cura aegritudo gravior esset. *Ad morbum accessit aegritudo propter filium et regnum amissum, quae gravior quam morbi cura fuisse dicitur. Cf. XII* 9, 13 curatio vulneris gravior ipso vulnere fuit. *Syllaba* es *ex sequenti voce* esset *praegressae* gravior *adhaesit, sicut II* 7, 8 *in G* capitales esse *legitur pro eo, quod est* capital esse. *Saepius syllabae vel litterae in optt. codd. per errorem duplicantur. Cf. II* 6, 8 athis his *A.* 10, 13 amicitior *ACG. III* 2, 1 atheniniensibus *A.* 3, 11 iure iure *A. IV* 1, 15 mille ille *A. IX* 1, 2 sibi bizantium *ACGM.* 3, 1 portitionem *A.* 5, 1 statutum *AM.* 6, 8 adversarsario *A. XI* 6, 4 emeritatae *A. XII* 3, 3 corpuspus *A.* 9, 10 amicitia ad *A.* 15, 3 tristitioris *A. VI* 3, 8 neut tot *ABG. VIII* 3, 2 sacrilegiis scelere *A.* 5, 9 rapinas sed *A. XXIII* 1, 4 Italiae expulerunt *AGM cett. Interdum litterae iteratae librarii aut alterius manu erasae sunt* theoxenam *D.* theonexam *E.* thessonam *F.* theodoxenam *L.*

Texenam *Bong R* genitusque *A* acciperat *A* § 7 quanquam *A* deprȩcata *A* § 8 prospere *A* et exsequiarum *Bong Dett.* ut exeq. *R.* '*Lege* et ut exeq.' *Otto.* Et *excidisse videtur ob praegressum* exciperet. *Cf. ad XXXVIII* 7, 4 profecte nemo *B.* profecto si nemo *L.* profecta se nemo *R* (se *in litura, sed littera* e *a m. pr. A*) § 10 flebant hii — hii *A* (*prius* hi *om. Bong*) in spem *EF.* in spe *R* § 11 adsistencium *A* impleta *A* § 13 occassionem *A* totius] potius *A* multasque civitates subigunt *om. BC*

3. § 2 a Siculis *Bong Dueb E.* a sicilia *R. Cf. VIII* 4, 7. *IX* 3, 6. *Sic IX* 2, 4 Macedoniae *in* Macedonum, *XII* 3, 1 Parthia *in* Parthis *mutatum est* venisset multasque civitates subegisset rex Siciliae *Bong Dueb F.* venisset ȩex sicilie multas civitates subigũt *B.* multasq. civit. subegisset *om. R. Haec ex superiore capite* (§ 13 multasque civitates subigunt) *huc translata esse recte statuit Duebnerus. Cf. adnot. ad XI* 13, 9 epyri *A.* epiri *B. Uterque initio huius vocabuli formam habet, quae litterae* z *similis ex compendio v.* et *orta esse videtur; nam in F* et epyry *extat. Ottoni veri simile est in G* zephyri *fuisse* appellabatur *Bong.* appellat' ē *F.* appellatur *R* § 3 letus *A* Heleno] '*Plutarchus [in Pyrrho] non hunc, sed Alexandrum ait ex Lanassa Agathoclis filia susceptum.*' *Bong. Adde Diod. exc. Hoesch. XXI* 11 agathocles *A* § 5 sotiis venire nonciantes *A* Romanis resisti *Bong Dueb.* resisti rom. *O* § 7 aut hii *A* § 8 actu *BGML.* iactu *O.* aestu *R* § 9 abiret *Bong Dueb EE.* abire et *R* § 12 adstruxerat *Bong Dueb.* struxerat *E.* adtraxerat (*vel* attr. *vel* atr.) *R. Bongarsius quamquam in Mss.* attraxerat *invenit, tamen quoniam* destruens quae cumulaverat *sequitur*, adstruxerat *scribendum esse censuit. Sed* adtrahendi *verbum non adversatur cumulo, qui struitur. Cf. Horat. sat. I* 1, 34 magni formica laboris Ore trahit quodcumque potest atque addit acervǫ, Quem struit ostentationȩ̃ *A* (˜ *ut vid. manu rec.*) humane *A* naufra*gium *A* abiecit *A*

4. § 2 moderacio *A* § 3 educatio infanti *B.* infantis educ. *R* (educacio *A*) § 4 hierodico *BM.* hyeraelito *DL.* hyeroclyto *F.* hieroclito *R.* Hierocle *emend. Leopardus* gelone *FL.* Gelo *Bong R* (*in G fuit* angelo) § 5 pudibundum *O* § 6 expositus erat *Dueb.* fuerit exp. *DL.* exp. fuerat *Bong R*

§ 8 aruspicum *A* maiestatis que *A* § 9 idem *AE.* eidem *R. Vide ne* item *fuerit* aequales *Dueb.* coaequalis *A.* coaequales *Bong R* tabulum *A* § 10 adulescenti* *A* ineuntia *A* clypeo *A* § 12 saepugnabit *A* (pe *sup.* ep) reportabit *A* § 14 eius *LM. om. B.* ei *R*

IN LIBRUM XXIIII.

1. § 1 grecia *A* ptolomeo *A* cerauno *CDF.* ceranio *L.* cheraunio *E.* cerauni *R* § 2 misis *A* agerentur *L.* legarentur *E.* alligarentur *B.* allegarentur *R* § 3 coepisse *AGF.* cepisse *Bong Dueb R* § 4 Cirrhaeum *Dueb.* Cirraeum *Bong.* cirreum *AGMDE.* cireum *C..* cyreum *F.* cirrenum *B.* currureo curreū *L* § 5 dycan *E.* aran *DL.* aream *B.* Arean *Bong Dueb R. Graecis est* Ἀρεύς. *In prologo XXVI* Area *extat* urbe itaque *AGM.* urbem itaq; *C.* urbem itace *B.* urbis sata que *L.* urbes sataque *Bong.Dueb R* campis positam *BC.* posita et campis *F.* campis posita erāt *L.* campis posita *Bong R.* Sata in campis posita *dici non memini;* urbs in campis posita *usitatum est. Cf. XI* 7, 2 Gordion urbem petit, quae posita est inter Phrygiam maiorem et minorem. *XXII* 5, 5 urbes — in montibus positae. *Quare cum nomen urbis desideretur, scribendum esse censeo* urbem Cirram, quae in his campis posita, depopulatur. *In archetypo* VRBECIRAQVE *fuisse videtur. Cf. Plin. N. H. IV* 3, 4 ultra Cirraei Phocidis campi, oppidum Cirra *et Liv. XXVI* 25, 3 *ubi Rubinus codd. scripturam* urbem sitam *recte correxit in* urbem Sintiam § 6 Aetolorum pastores *Bong Dueb FL.* past. aetol. *R* § 7 negaverint *A* (v *sup.* i) dominationem eos *Bong Dueb DEL.* eos dominat. *R* § 8 ptolomeus *A* (*sec.* o *m. alt.*) rege *om. Bong. F*

2. § 1 exinde *Bong Dueb Dett.* et exinde *R. Particulam* et, *quamvis locis qualis est II* 11, 9 et idcirco — ita suos firmaverat *defendi possit, tamen admittere dubitavi; nam ante* ex *vel addi* (*XI* 15, 13) *vel omitti* (*VIII* 5, 8. *XXV* 2; 2) *solet* impium *Bong EFL.* imperium *R* ad] d *m. alt. inlat. A* insidiasque — instruit *O. Cf. V* 2, 10 victoriam instruere. *IX* 8, 9 instruere odia. *Liv. XXIII* 35, 14 instruendae fraudi ali-

quanto intentior vitam et *A* § 2 occupaverat] *prius* a *in ras. mai.* *A* § 5 ptolemei *A* § 5 obsecrationibus *O.* execrationibus *coni. I. F. Gronovius*, *quod habet Goth. Cf.* § 8 § 7 Chodionem *Bong Dueb.* quodionem *BC.* 9dioē *D.* dionem *R* (dyonem *F*) § 8 relegionis *A* ptolemeus *A* continges *A* § 9 matrim. sororis *Bong Dueb.* sororis matrim. *O* neque] ne *m. rec. in ras. paulo mai. A* aliose *A.* alios se *G M.* aliosq; *B.* alios *L.* aliosve *R* liberum habit. *A* § 10 arsionoe et postquam *A* impleta *A* ptolemeo *A*

3. § 1 letitiaque *A* § 3 leticiam *A* lusimaci *A* § 4 de more *B.* domos *R* § 5 ubique] utique *A* lysimacum *A* § 6 ptolemeus *A* celebrandam *ABGM* (–dum). celandam *R* vere *A* § 8 quid tantum *ACGMF.* q̃d tm̃ *B.* qd tantum *D.* quod tantum *Bong R. Cf. Curt. VI* 7, 30 quod, inquit, in te, Dimne, tantum cogitavi nefas *cett.* contraxissent *A* optulit *A* fraequenter *A* intentabantur *unus D. Cf. ad II* 5, 5 § 9 exscissa *A.* excissa *BCGM.* scissa *Bong R. Schefferus coni.* et scissa; *sed vide quae ad XLIII* 4, 6 *adnotavi* proiecta *E.* protracta *R* mori cum filiis ei *Bong Dueb.* ei *om. C.* sibi filiis 9mori *F.* mori ei (eis *L*) cum filiis *R* § 10 ptolemeo *A* diis *A* brebi post *A* spoliato *A*

4. § 1 ver sacrum *ACGM.* versacrum *BDF. om. L.* ver *om. E* § 3 calent *DL.* excellunt *F.* callent *Bong R. Bongarsius* clarent, *Schefferus* calent (*cf. Horat. epp. II* 1, 108) *coniecerunt. Sed recte Wopkensius 'studium hic pro arte, cui studium adhibetur, ponitur.' Codd. DL, ne nos morentur, etiam IX* 4, 1 calide *et XXII* 3, 7 calida *habent* § 4 virtutes *A* § 6 greciam *A* proterentes *Bong Dueb E.* percurrentes *L.* prosternentes *R. Cf. VI* 2, 16 quasi tempestas quaedam cuncta prosternit § 8 ptolemeus *A* hisque *Bong Dueb.* eisque *CL.* iisque *E.* isque *R* § 9 domoverint *A* (ov *m. alt.*) *G.* domuerunt *R. Codd. AG* domaverint *voluisse videntur* § 10 victore *ABCGM.* victores *Bong R* fecerent *A.* fecerunt *GM.* fecẽrt *C.* vicerunt *B* (fe *sup.* vi). egerunt *F.* fecerint *Bong R* § 11 quae ubi] quae *om. AB* (*vacuum spatium*) *CM* nontiata *A* inclytum *A* brebi *A* cassurum *A*

5. § 1 bellio *G.* belligio *L.* belgio *R* ptolomeum *A* vellint *A.* velint *CG* (*fuit* vellent) *M.* velit *BE.* velet *D.* vellēt

L. vell' *F.* § 2 ptolemeus *A* § 3 se legatis] relegatis *A* iactabit *A* (v *sup.* b) § 4 renontiata *A* brevi* *A* § 5 victique *Bong Dueb.* que *om. O* macedonis ceduntur *A* § 6 ptolemeus *A* capud *A* § 7 servabit *A* (v *sup.* b) § 8 haec cum] cum *inlat. fort. m. pr. A* nunciata *A* § 9 reg*um *A* sicuti numinum, *quod I. F. Gronov. coniecit, habent DFL.* sic. numina *R* § 11 ptolemei *A.* § 12 sostenes *A* de Macedonum principibus *Bong Dueb DEL.* princ. de maced. *A.* de princ. omībus maced. *C.* de princ. maced. *R. Interpunctionem et ante* unus *et post* Macedonum *sustuli, ut Sosthenes unus i. e. solus desperantibus omnibus opponeretur. Cf. III* 1, 5 unum ex regiis filiis § 13 ob que virtutes *A* sed in ducis *O*

6. § 1 greciam *A* Macedones *Bong BF.* -donas *R* vincerant *A* orientes *A* onustam tam] tam *om. ACGML* adonatis *A* § 2 sostenes *A* § 5 soleant *Bong Dueb DEL.* solet *M.* solent *R. Cf. II* 11, 16 ut qui sciunt adfirmabant *A* § 6 Parnaso *Bong Dueb CEF.* pernaso *B.* pnaso *DL.* parnasso. *AGM* rupe que *C.* rupe *R* undique inpendente — maiestatis *om. ABCGM* ibi et civitatem *DE FL.* et *om. Bong* fecit *DEFL.* facit *Bong* ad affirmationem *Bong DL.* admiratione *EF* con**sedere *A* (se *eras.*) § 7 praecipia *A* (ci *sup.* ia) prorsus ut] ut *om. ABGM* § 8 teatri *A* recessit *Bong DEL.* cessit *R* clamore *unus L* accessit *Dueb.* accidit *Dett.* accedit *Bong R* tubarum sonus (sonis *DL*) *Dett.* tubarum *om. ABCGM. Cf. Liv. XXV* 37, 11 clamor tubarumque sonus respondentibus *Bong Dueb DEL.* resonantibus *R* amplitiorque *A* maiestatis maiorem *BCGM F.* maior. maiest. *Bong R* admirationem (*vel ut A* -cionem) *O.* admiratione *coni. Faber, quod in Med.* 2, *Periz., Dorv.* 3 *extat* § 9 oraculo *ABGM.* oracula *R* ī quodā *DFL.* sui quodam *B.* vi quadam *R* velut vento *Bong Dueb DEL.* velamento *R. Mira quadam verborum complexione frigidus spiritus velut vento in sublime expulsus esse dicitur. Meliorum codd. reliquiae aperte ostendunt* velut amento *legendum esse. De permutatis particulis* vel *et* velut *cf. adnot. ad XVI* 4, 15; *de* amento *Sil. IX* 509 flatus Poenorum tela secundat, Et velut amento contorta hastilia turbo Adiuvat. *XIV* 423 pastosque bitumine torquet Amentante noto Poenorum aplustribus ignes inpletasque de-

responsa cons. dare *AG* (de *delet.*) *M.* de *om. BC.* impletasq. dare resp. cons. *D.* impletasq. deorum resp. cons. dare *E.* impletasq. deo cons. resp. dare *F.* deoque impletas dare resp. cons. *L* § 10 populorumque *Bong Dueb DE.* et populorum *F.* ac populorum *R* (ac *m. pr. int. lin. A*) magnificencia *A* reddencium *A* vota *in A fuisse videtur*, *ex quo* votū *factum*

7. § 1 fesis *A* § 2 aenianus et tessalorus *AGME* (thiess.). enianus et tessalonus *D.* Emanus et Thessalorus *Bong Dueb B.* aemanus et thessadorus *C.* henyanus et thesalorus *F.* emanavit thesalorum *L. Schornius emendavit* Aenianum et Thessalorum; *v. Droysenium Hellenismi I p.* 658 praede *A* iubent *Bong Dueb DL.* iubeat *M.* iubebant *R* terrori *Bong O.* terror *coni. Freinsh. Cf. Wopkens.* § 3 nunc *Dueb.* tū *L.* tunc *Bong R* patebant *B.* pateat *LM.* pateant *R* obstructuros *L.* obstructum iri *R* § 4 vinum *AGM.* uno *E.* vino *R* tura *AGM.* rura *R* delationem delpis *A* § 6 agrences *AG.* acgrentes *M.* a grecis *B.* agrestes *R* § 7 caeterarumque *A* habundancia *A* convenire *A* § 8 delphy *A* § 9 delforum *A* militum erant *Bong Dueb DF.* militum *om. L.* milites erant *R.* Milites erant *idem est ac* militabant. *Cf. XXI* 6, 5 militemque se expeditionis offert. *Cic. pro Flacco* 32, 71 in illius legione miles fuisti. *Liv. XXIII* 14, 3 qui eorum apud se milites fierent. 31, 2 qui milites ad Cannas fuissent § 10 staasque *A* (tu *sup.* aa) quorum *A* speciae *A*

8. § 1 et aesterno *A* § 2 in se *L.* in viribus *R* reponentes *Bong Dueb DL.* repulentes *A* reputantes *BCG.* reputates *M.* spei ponentes *E.* spem reponentes *F. Lectionem* reponentes *verba quidem Taciti* (*Germ.* 30) plus reponere in duce quam in exercitu *tuentur*; *at tamen ad litteras meliorum codd. propius accesseris, si* deputantes *scripseris. De re cf. II* 12, 10 ut intellegeret, quam nullae essent hominum adversum déos vires scandentesque *Bong DEL.* cadentesque *R* gallus *A* montis] mentis *ut vid. A* § 3 antestites *A* simul et ipsi *Bong Dueb DEF.* et ipsi simul *B.* simul et ipse *R. Herodot. VIII* 37 ὁ προφήτης § 5 pulcritudinis *A* comitisque *A* armatas *Bong Dueb BDEFL.* armatasque *R* virginis *A m. pr. corr.* § 7 diis *A* movebant *A* § 9 presentiam *A* adrupta *A* § 14 ge*lu *A* maximum *O. Cf. XLII* 5, 5 Scytharum maximo

auxilio pervigilii *DF.* pervigile *L.* pervigiliae (-lie) *R* § 15 expectabantur *A.* spectabantur *BCGMD.* spectabant *L.* sectabantur *Bong EF* § 16 adversus deos *Bong.* contra deos *BC.* deos spoliare *L.* deos (deus *M*) *omissa praepositione R* contendebat *ABC.* contendebant *DL.* contemnebant *G* (*e corr.*). contemnebat *EFM. Unde* adversus *sit nescio. Fortasse* etiam deos contra tendebat *vel* etiam deos contra contendebat *in archetypo fuit. Cf. Handii Turs. II p.* 115

IN LIBRUM XXV.

1. § 1 machedonium *A* § 2 proficiscerentur *Bong B* (n *punctat.*) *DF.* proficisceretur *R* peditum X *M.* peditum XXV *FL.* peditum XV *R* § 3 simul *GM.* simul et *R* § 4 magnificentia, *quod Wopkensius reponendum censet, B.* munificentia *R.* caenam *A* § 6 elefantos *A* invisitatas *AGM.* invsitatas *B.* inusitatas *Bong Dueb R. Cf. XVIII* 1,6 iuserat *A* et naves *Bong Dett.* et *om. R* § 7 ini*cere *A* § 8 ad suos reversi *Bong Dueb.* rev. ad suos *O* neglegenciam regi *A* § 9 intermississe *A* (*prius* s *punctat.*) § 10 abundarent auro *Bong Dueb EFL.* auro abund. *R* (habund. *A*)

2. § 1 gentes *A* ad praedam] d praedam *in ras. A* § 2 tamen et] et *m. antiq. int. lin. A* Belgii] belli *A* § 3 consencientibus *A* praesentientes tamtam — dederant *A* § 4 sine custodibus *Bong DEL.* sine *om. R* § 6 tunc *Bong Dueb BCDEL.* tum *F.* nunc *AGM* eo com coniugibus *A* confugerat *CDFL.* confugerant *R. I. F. Gronovius coni.* qui eo — confugerant. *Cf. ad XVI* 4, 2 § 8 assiam *A* (*prius* s *punctat.*) § 9 orientes *A* mercennario *A* (*alter.* n *inlat. fort. m. pr.*) § 10 tantos *A* (v *sup.* o) aliter *om. L* tutam *Bong O.* tutari *emend. Franc. Asulanus et Bongarsius* posse nisi *L.* posse sine *Bong Dueb R. Vix defendas* sine. *Similiter III* 7, 4 *AGM* inse *habent pro eo, quod est* sine. *Cf. ad IV* 1, 4. *Librarii, cum* sine *scriberent, ad* § 3 *et* 4 neque aliter — nec sine *respexisse videntur. Cf. ad XI* 13, 9 galliga *A* (c *sup.* g) § 11 auxilium a] a *om. AGME* bytiniae *A* vocati *BCDF.* invocati *R* diveserunt *A* gallogreciam *A*

3. § 1 in siciliam *A* § 2 de ipse *A* (de *inlat. fort. m.*

alt.) § 4 sotios *A* arces *A* § 5 epyrum *A* finis *A* § 6 accipit *Bong Dueb E. om. B.* accepit *R* amissa *A* § 7 eventum *EF.* eventus *Bong R* (event' *L*) tessalonicam *A* § 8 ab Ptolemaeo] a *Bong Dueb EFL.* ab *R* (ptolemeo *A*) solitudines *Bong Dueb DEF.* solitudinis *L.* solitudinesque *GM.* solitudinisque *ABC. Cf. Cic. in Cat. I* 8, 20 vitam — fugae solitudinique mandare

4. § 2 quisquam *Bong Dueb Dett.* quicquam *R* qua *O*, *sed C* quam *int. lin. habet* tullisset *A* (*prius* l *eras.*) impetum *Bong Dueb E.* impet' *DFL.* imperium *ABCGM. Wopkensius deteriores libros secutus* qua tulisset eum impetus *coniecit; quam suspitionem Ruhnkenius ita probat, ut alteram tamen* qua ruisset impetu *addiderit. Mihi satius visum est mel. codd. scripturam restituere. Cf. XVIII* 1, 1 Pyrrus — spe invadendi Italiae imperii inductus venturum se — pollicetur. *XXIX* 2, 2 non contenti Italiae terminis, imperium spe inproba totius orbis amplexi *seqq.* § 4 cerronesto transposuisset *AM.* cerrones tocransp. *G.* coronesto transp. *B.* chersonesso transp. *E.* cheroneso exposuisset *L.* cerronēsum transp. *C.* cerronē transp. *D.* corsonessum transp. *F.* Cherroneson *coni. I. F. Gronovius, dativum defendit Wopkensius* legacionibus *A* acheorum messe*niorumque *A* § 5 grecia *A* (*dubium an* grecii *fuerit*; grecis *G*) gestarum gloria *Bong Dueb G* (?). *om. L.* gloria *om. R* adtonitam *A* § 6 ubi maiore *Bong Dueb CDEL.* ubi *om. R* exceptus *Bong Dueb.* excipitur et *L.* exceptum et *ABGM.* exceptus et *R* ptolemeum *A* § 7 verecundus *unus C*, *sed* i *sup.* du § 8 ptolemeum *A* et magnum *A* cum sexaginta *Bong.* cum LX^ta^ *B.* cum LX^a^ *F.* solus *DL.* cum sexagisimo *A* (s *sup.* is). cum sexagesimo *R* caeperit *A* item *Bong.* idem *O* quinremem *A* ex capha *A* cum septem *Bong.* cum VIII° *F.* cum VII *B. om. EL.* cum septimo *R* § 9 oppugnacione *A* cucurrit *DL.* procurreit *B.* procurrerit *Bong Dueb CF.* procucurrerit *R*

5. § 1 ab spartanis *AG.* ad spart. *M.* a Spart. *Bong Dueb R* in urbem *AGM.* in urbe *Bong Dueb R* muris ictus] murivictus *A* § 2 capud *A* reifertur *A* (i *eras.*) mitiosus *AG.* initiosus *M.* miciosus *B.* miciori usus *C.* mitius usus *R* (mitius *om. L*) demisit *AG.* dimisit *BCM.* remisit *R* sepulti

DL. sepulta *F.* in sepulti *B.* insepulti *R* in patria *A* § 3 superiores *A* sanctiores *A* iusticiae *A* § 4 scienciam *A* tantum fuisse *A* gerens *Bong F.* gesserit *R* § 5 ylliriorum *A* cartag. *A* exteterit *A* inlustre *A*

IN LIBRUM XXVI.

1. § 1 greciamque *A* (m *punctat.*) § 2 Peloponnesii *Bong Dueb.* peloponesi *L.* peloponnesses *E.* peloponensii *R* § 3 partē dolore *A* speraverunt *A* § 4 epirrorum *DL.* Epirorum *Bong R. Bongarsius ex Pausaniae Eliacis et Plutarchi lib. de virtut. mul. c.* 24 Eliorum *legendum esse dixit, Faber* Epiorum, *vetustius Eleorum nomen restituit* § 5 peniteret** *A.* peniteret et *CF.* et *om. R* § 6 ad suos omn. matr. potest. *Bong Dueb.* potest. ad suos omn. matr. *C.* ad suos potest. omn. matr. *R* § 7 praetiosisima *A* exspoliatae *Bong Dueb.* expoliate *DL.* spoliatae *R. Vid. adnot. ad XLIII* 4, 6 virginibusque *Bong Dueb DEL.* que *om. ABCGM* (direptisq; ī stuprum virginibus *F*) § 8 ad tam saevam dominationem *Bong Dueb.* hāc tam saevam (scevā *L*) dominationem *EL.* ac (at *M*) tam saeva dominatione *AGM.* hac tam saeva dominatione *R* eorum *Bong Dueb Dett.* horum *R* ut qui *Bong ADEL.* qui *om. F.* et quasi *B.* et qui *R* contractus *A* § 9 nonciare *A* (v *sup.* o). nuntiare (*vel* nunciare) *BCGM.* nuntiari *Bong Dueb R* autor *A* (c *sup.* u) disertae ultorum *A* § 10 elegentes *A* quinto postquam *Bong Dueb DFL.* quinto quam *R*

2. § 1 ptolemei *A* praemeretur *A* gallog'corum *DL.* gallogrecia *A* (–tia *GM*). gallogreciae *R* § 2 parare *AGM.* pararent *R* in auspicia *Bong E.* in auspitio (–cio) *R* pugne *A* cedunt *A* interitusque] tus *int. lin. A* praedicaretur *A* in timose sed *A* a parricidio *Bong DL.* a *om. R. Sed cf. XXVII* 1, 1 auspicia regni a parricidio coepit § 4 redimissent *A* cede *A* quam homine *A* § 5 furiae] i *m. pr. inlat. A* circumvenire *A* oculis *A* occidione] occi *in ras. A* § 6 dii *A* (di *GM*) consisse *A.* coisse *B.* consensisse *R* § 7 ptolomeus *A* exercituum *A* § 8 priori *Bong Dueb DL.* priore *R* ardore belli bellum *ABG.* belli *om. R* § 10 grecia *A* transicione *A* § 11 patroto *A.* pa-

trato *GM.* parato *BCF.* reparato *R* recipit *Bong Dueb BE* recepit *R* epyri *A* § 12 nunc exules nunc *Bong Dueb O. Recepi Doederleinii* (*Reden u. Aufs. II p.* 175) *emendationem* nunc exules, exules nunc, *quam loci sententia postulat et scribendi ratio optt. codd. tuetur. Cf. ad V* 7, 7 *et V* 6, 8. *Similia fortunae tribuit Plinius epp. IV* 11, 2 facis ex professoribus senatores, ex senatoribus professores

3. § 1 exul ad acarnanas *ACG* (acarmanes). exulades carnanes *M.* exul ad archarnanos *F.* ad carnanes (*om.* exul) *E.* exul ad achayam *B* (*in marg.* acarnasion). exul ad archadas *DL* (arcad.) § 2 cyrinarum *A* iusangas *E.* magn' *L.* agax *DF.* Agas *Bong R.* Magas *ex Graecis emend. P. Leopardus. Littera* m *ob praecedentis vocabuli finem suppressa est* beronicem *A* ptolomeo *A et sic per totum caput* § 3 invitas *A* (s *eras.*) nupcias virgines *A* cyrinarum *A* § 4 cirenas *A* qua nimis placere socrui *Bong Dueb DEL.* qua nimis socrui placere *F.* quia (qua *BC*) animis placere socrus *ABCGM. Ad hanc scripturam confirmandam plurimum quidem facit Phaedr. II* 2 animosque eiusdem pulchra iuvenis ceperat, *sed numerus pluralis* animi *apud Iustinum quoque multis locis de una persona usurpatur. Cf. VII* 3, 9 depositisque hostilibus animis in adfinitatis iura succedit. *XVII* 1, 11 utrique animi iuveniles erant. *XXI* 6, 1 mittunt ad speculandos eius animos Amilcarem. *XXXI* 3, 6 tantusque eius adventu ardor animis regis accessit *ibique Benecke. I* 4, 4 ne paterna — nobilitas nepoti animos extolleret. *VI* 7, 5 tantum animorum — patriae conspectus subministrat. *XIII* 5, 13 quae res tantum animorum Antipatro dedit. *XVIII* 1, 2 ne — videretur — minores animos magno Alexandro habuisse. *Similiter atque hoc loco libri mss. IV* 5, 5 *inter se discrepant* § 6 percursores *A* § 7 precipientis *A*

IN LIBRUM XXVII.

1. § 1 Syriae] siniae *A* laodice *DF.* laudice *R* (–cae *G*) prohibuere *A* (u *eras.*) a parricidio] a *om. unus L* cepit *BCDM.* coepit *R* § 2 beronice *A* tholomei *A* aegipti *A* interficit *Bong Dueb L.* interfecit *R* § 3 ptolomei *A et sic in seqq.* bello se *Bong Dueb L.* se bello *R* (rebello *A*)

§ 4 beronicę *A* dafinae *A*. dafine *E*. dane fine *GM*. danifinia *D*. daphne *BL*. dafne *C*. dapne *F*. *Cf. Ritschelius mus. Rhen. XII p.* 100 § 5 eam] ea *A* nunciatum *A* § 6 relecto *A* § 7 beronicen *A* § 8 Itaque cum universae civitates, quae defecerant, ingentem classem conparassent, repente] *verba* cum *et* quae defecerant—conparassent, *quae cap.* 2 § 1 *recurrunt, delenda esse vidit Nipperdeius. Verum cum in L* quae defecerant—repente *et in GM* repente *desit, hanc quoque vocem una cum iis, quae Nipperdeius notavit, uncinis inclusi. Cf. ad XI* 13, 9 ulcionem *A* defensuri erant *Bong Dueb DL*. defensuri fuerant *R* § 9 aegiptum *A* § 10 parricidale *ABG*. parricidiale *Bong Dueb. R* indignae *A*

2. § 1 tholomei *A* veluti *Bong Dueb G* (?). velut *R* diis *A* § 2 adparato *A* § 3 ptolomeum *A et sic in seqq.* diis *A* naufragi *A*. naufragii *Bong Dueb R* § 5 anthioceam *A*. anthiocham *M*. antiocheam *G* (–chiam *Bong Dueb R*) § 6 anthiocum *A* inter fines *Bong*. int̃ fines *D*. inter finem *B*. intra finem *R* laetae opes *A*. laetae oper *GM*. late opes *C*. latae opis *R* § 7 qm̃ q' offerebatur *B*. ut offer. *C*. quam offer. *Bong DEFL*. quam *om. R* (ut *m. pr. vel alt. inlat. A*) totum fratri *Bong Dueb DFL*. fratris totum *A* (s *eras.*) *CGM*. fratri totum *BE* virilemque sumit] virilemquę sunt *A* § 8 sectaretur *O* (sequeretur *in marg. B*). Vitam sectari *idem fere esse videtur, quod XX* 4, 14 *est* vitam exercere, *XLIII* 3, 5 vitam tolerare, *XI* 10, 9 *et XXII* 1, 3 vitam exhibere, *ut in rapinis vixisse dicatur. Cf. Cic. Phil. II* 25, 62 erat ei vivendum latronum ritu, ut tantum haberet, quantum rapere potuisset § 9 Ptolemaeus [Euergetes] *Dueb*. euergetes *extat in BF. om. R* § 11 ipsum antiocum *A* extincxissent *A* § 12 anthiocus *A* predonibus *A* redimit *Bong Dueb*. redemit *O* mercenariis *A*

3. § 1 bytiniae *A* posessionem *A* auctorem *ABCGM*. victorem *Bong R* anthiocum *A* § 3 om̃es (*om.* bella) *B*. omnia bella *R* gerebant *A*. gerebantur *R* forcior *A* § 4 ptolomeus *A* aegipti *A* iniabat *A* § 5 bytinus eumenis *A* § 6 proemio *A* § 7 ariamenē *L*. ariminem *E*. archamenē *F*. Artamenem *Bong R*. *Apud Diodorum* (*epit. libri XXXI*) Ἀριάμνης *extat, unde Vossius* Ariamenem *restituit.*

Cf. prolog. provehitur *DFL.* pervehitur *R* § 8 primum benigne *Bong Dueb D.* primum *om. L.* benigne primum *R*

§ 9 tutus solus esset *A.* tutos solus esset *G.* locus tutus esset *DL.* tutus esset locus *F.* tutus locus esset *Bong Dueb R. Quod edidi* in tuto salus esset *suadet in primis Gissensis, in quo* in *post* m *omissum est, et littera* s *voci* tuto *ex sequenti* solus *adhaesit.* In *saepe omittitur et post* m (*cf. ad XI* 13, 9. *XIII* 1, 13. *XXXI* 5, 3. *XXXVIII* 1, 8. 4, 7) *et ante* m (*cf. ad II* 3, 16. *VIII* 6, 3 et 5) ptolemeum *A et sic paulo post* § 10 non amici debito *Bong Dueb AM.* amici debito (*om.* non) *G.* non amici debitor *BC.* non tam amici debitor *F.* non tā (tanquam *E*) amicus ei deditus *DE.* non tam amicus ei *L* quam hostis functus *Dueb ex Vossii coniectura.* quam hosti factus *AGM.* qm̄ hostis frs *B.* quam hostis factus *Bong R.* Quam *comparativum desiderare videtur. Iuntinam ergo secutus sum, nisi quod* devicto *quam* dedito *scribere malui. Nam* deditum *eum esse, qui se dediderit, ex XXV* 5, 2 *colligi non potest, et* devicto *optt. codd. scripturam propius accedit, in quibus litterae* b *et* v *saepissime inter se permutantur, et* c *ante* t *interdum excidit, velut in AG XXXVIII* 3, 9 devita *pro* debita *et in G XXXIII* 1, 3 invitae, *XXXIX* 2, 8 vita *pro* invictae *et* victa *legitur. Cf. II* 10, 13 amicior patriae post fugam quam regi post beneficia servari *Bong Dueb DL.* adservari (*vel* asserv.) *R* § 11 elabitur *Bong EL.* labitur *R* § 12 germanis (*om.* et) *CEL.* et germanus *A.* et germanis *R*

IN LIBRUM XXVIII

1. § 1 olimpias *A* pirri *A* epyrotae *A* germane *A* tutellam *A* ptolomei *A* ab Aetolis *Bong.* ab *praeter DL om. O* (aetholis *A*) porcionem *A* § 2 anthioci *A* ptian in *AG.* ptianin *B.* ptiann *M.* pcian in *C.* phyciam in *D.* pythiam in *E.* pythyam *F.* parthiam in *L.* '*Scribendum* Phthiam, *quomodo apud Plutarch. in Pyrr. cap.* 1 *vocatur Pyrrhi mater.*' *Bongarsius* optineret *A.* § 3 gratia] a *fin. int. lin. A* § 4 anthiochum *A* impellit *A* § 5 acarnales *A* (*m. pr. corr.*) epyrotis *A* aetholos *A* implorantes *A* optinuerunt *A* denun-

ciarent *A*. § 6 presidia *A* esse liberos *Bong Dueb D*. esse *om*. *L*. liberos esse *R* quo soli *AGM*. qui soli *R* (q̄so *L*) grecis *A*

2. § 1 aetholi *A* illis] illos *A* § 2 greciam *A et sic paulo post* § 5 totis] totus *A* illi viribus *Bong BC*. illi urbibus *R* § 7 igitur illos *DL*. igitur illis *Bong Dueb E*. illis *om*. *R*. Illis *ex* § 2 prius illis portas — aperiendas *huc translatum*. *Cf. ad XI* 13, 9 quam aliena appetenda *om*. *Bong ABCGM* § 8 nimpe *A* § 9 rapuerint] ra *in ras*. *A* § 11 aetholus *A* caeteris perstitisse *A* § 12 florentes semper *Bong Dueb DL*. semper florentes *R*. *Cf. ad VI* 8, 5 § 14 demissa *A* forcius *A* epyri *A*

3. § 1 olimpias *A et sic paulo post* ptolomeus *A* § 3 quoque non magno post tempore gemino *Bong Dueb F*. non m. p. tempore *om*. *R* funere vulnerum *A*. funerum vulnere *R* § 4 regis filio *Bong Dueb*. tyranni filio *O* § 5 laudamea *A* § 6 dii inmortalis *A* § 7 nam et] et *om*. *Bong Dueb DFL* sterelitatem *A* paene] poene *A* § 8 Miloque *Bong Dueb DL* (milloq;). milo quoque *R* laudameae *A* percussor] praecursor *A* (rae *eras*.) § 9 Epiro] ep *A* (yro *int. lin*.) § 10 acceptam — matrem *A* laborabat *Bong Dueb E*. laborat *R* § 11 minace *A* in publicum sine satellitibus procedit; proiectoque in vulgus diademate *Bong Dueb Dett*. in p. s. satellitibus procedit in vulgus sine diademate *ABCGM* (dyamata). *Quae in deterioribus libris leguntur e meliorum codicum scriptura orta esse non possunt nisi correctura. Haec vero audacior est quam ut probetur. Equidem satis habeo vocem* procedit *bis scripsisse, quam librarii pro sua consuetudine semel exararunt. Cf. XXVI* 2, 12. *V* 6, 8 *ibiq. adnotata* ac purpura *om*. *DL* illis sciat *DL*. illis nesciat *R*. *Cf*. § 15 regem quaerant, cui imperent. *Sic Torquatus consulatum recusans apud Liv. XXVI* 22, 9 neque ego vestros, inquit, mores consul ferre potero neque vos imperium meum § 14 cummemorat *A* tessalosque *A* exultantibus *AGM*. exultantes *R* verum etiam *Bong Dueb Dett*. verum et *R* § 15 poeniteat *A* ipsi *Bong*. *om*. *B*. quia *R* § 16 recussavit *A*

4. § 2 cum hii *A* vetere *Bong*. veterum *O*. *Nomen* veterum *male accommodatum est ad sequens* Macedonum. *Eodem*

errore XIV 5, 6 *codd. G (e corr.) MEL* veterum maiorum gloriam *habent. Cf. XXIX* 3, 8 vetus Macedonum devicti orientis gloria. *XXXIII* 1, 3 veterem Alexandri gloriam. *Dici vix potest, quot locis vocabula proximorum inclinationibus adsimulata sint. Cf. VI* 2, 2 frumenta missa *AGM.* 3, 5 amissis dominationis *AG.* 7, 1 finitimis gerentibus *AG. VII* 1, 4 virtutum regum *A. IX* 5, 7 gentium barbarium *AGM.* 8, 16 amicorum interfectorum *ABCGM. XII* 7, 11 scortium regium *AM.* 12, 5 rege subiecto *A. XIV* 2, 6 praefulgentem gloriam *A. XVI* 5, 5 qui victor tyrannos captivos *AG. XVIII* 6, 4 ipsa facienda *AG. XXI* 4, 7 caesis effossis *AG. XXII* 8, 15 perseqnendi belli *AGM. XXIII* 4, 10 bella ineuntia *AGM. XXIV* 2, 9 liberum habiturum *AGM.* 3, 10 spoliato regno *A. XXV* 4, 8 manum fortem *A.* 5, 2 patria referenda *AM. XXVIII* 1, 1 germane fratre *AG.* 2, 1 Poenos illos *A.* 3, 11 sedicione minace *A. XXIX* 2, 6 socius pocius *A. XXX* 1, 8 stupres dies *A. XXXI* 6, 4 bella necessaria *AG. XXXVIII* 6, 7 illis omnibus *ABGM cett.*

§ 3 lacedemonii *A* sed etiam *Bong Dueb DL.* verum etiam *R* § 4 non ipsi *Bong Dueb L.* non et ipsi *R* parentes *DL.* petentibus *A.* patentibus *R* § 6 in urbem *A* magisque] que *om. DL* § 7 cedes *A* suo *om. BC* § 8 urbem *Bong Dueb DFL.* in urbem *R* onus] honus *A* § 9 hortatur *Bong DL.* hortatus *R* § 10 tunc *ABE.* tum *GM.* tñ *DL. om. CF* aegiptum *A* ptolomeum *A et sic paulo post* susceptus *Bong Dueb BDL.* exceptus *R* § 12 superfuerant *Bong Dueb CDE FL.* superfuerunt *R* § 13 cleomenę *A* omnes *A* ira eius *Bong Dueb ABCGMDF.* ira (*om.* eius) *E.* uti (*om.* eius) *L. Wopkensius* iram belli *recte dici multis quidem locis ostendit; sed quod* eius *satis commode ad* bellum *referri posse censet, ad interiectum* cuius *non advertit nec reputavit irae remissionem ad regem aptius convenire quam ad bellum. Vitium, quo verba laborant, pervagato librariorum errori debetur. Saepe enim* vi *et* iu, vis *et* ius *permutant atque, ubi littera* e *praegreditur, hanc sequenti* ius *temere addunt. Cf. IX* 3, 2 iurgium] virgium *M.* 3, 5 iunxere] vinxere *M.* 5, 8 iuris] viris *BM. XXI* 3, 4 viris] iuris *M. XXXIV* 5, 14 iurare] vitare *M. XXXIX* 1, 9 ius autem] vis autem *EFL.. XXI* 1, 2 naturae ius] naturā eius *ABCGME ibique Bongarsius. XXXVIII* 5, 7 victoriae ius] victoria eius

ABGM (*I* 6, 12 exercitui et vis *Ms Bong Leid.* 5). *Sic Curt. X* 10, 4 *pro eo, quod est* imperii etiam ius, *Flor C* imperii et ius *Flor. B* imperii et vis, *Flor. EH Bern. B* imperii eius *habent. Quae cum ita sint*, irae vis *scripsi, quod ita dictum est ut XXXVI* 4, 2 violentiae rabies lacedemon *A* § 15 igitur se *Bong Dueb DL.* se igitur *C.* se *om. ABGMF. In E plura desunt*

IN LIBRUM XXVIIII.

1. § 2 antigone *A* § 3 anthiocus *A* § 4 ariati *L.* ariarti *E.* ariaracti *R* (–cthi *D*) § 5 aegiptum *A* patre ac matre] patre ac. m *m. antiq. in ras. A* ptolomeus *A* filiopater *A* (*alt.* i *eras.*) § 6 spartanis *A* sufficerat *AG* suffecerant *BC.* suffecerunt *R* § 7 cartaginienses *A* paenuria *A* § 8 in his pueris licet *L.* his regibus pueris etsi *Bong Dueb FD* (licet) *E* (tam et si). his reg. pueris *om. ABCGM* quibusque *F.* quisque *R* intentis *Bong Dueb CDEFL.* intenti *ABGM. Qui dett. codd. scripturam exprimunt, hi XI* 1, 7 quis rebus *et Sallustii Iug.* 18, 13 multis sibi quisque imperium petentibus *comparant. Ego mutata interpungendi ratione a melioribus libris non recessi* § 9 ptolomeus *A* occupando regno *Bong DF.* regno *om. R, sed EL post* administrando *addunt. Cf. XXXVII* 3, 1. *XVI* 2, 8 § 10 lacessabant *A* § 11 summotis *A* et ultro *L.* ultro etiam *Bong Dueb DEF.* etiam *om. R* aetholis *A*

2. § 1 illiriorum *A* praecibus *A* § 2 improba *A* § 3 spanięque *A* § 4 italie *A* § 5 cav. esse exemplum *Bong Dueb DE* (est) *FL.* cav. exemplum esse *AGM* (sed et — exempl. esse *om. BC*) propius *DF.* propr' *EL.* promptius *R* (–cius *A*). *Regnum inter alia excellens atque conspicuum significari videtur. Cf. XXII* 2, 12 ex plebe quoque locupletissimos et promptissimos interficit. *Cic. de orat. III* 57, 215 ea quae sunt eminentia et prompta sumenda § 6 in possessione *E.* in possessionem *R* socius pocius *A* § 7 impulit *A* victos *Bong Dueb.* victor *G.* victos esse *C.* victos eos *R* trasumenum *C.* traxim. *B.* transim. *L.* transym, *F.* trasim. *R* § 8 distineretur *Dueb.* gravaretur *LD* (–veretur). detineretur *Bong R. Cf. XXXI* 1, 6 ne uno tempore duplici bello Romanae

vires detinerentur. *VI* 6, 3. *XVIII* 2, 5 greciae *A* consul*turus *A* maiori *Bong Dueb DFL.* maiore *R* § 9 novis] nobis *A* et Romanorum *Bong Dueb.* ac rom. *O* adque *A* haec a] a *om. BCGMF* bellum *A* caeterum *A*

3. § 1 ait se *A* (se *del.*) in italiam *A* occassu *A* fredaturam (?) *A.* faedaturam *G* § 2 ludum *L.* levia *R* existimaturus *A* si ea que nunc *A* (si ea *in. ras.*) in Italia] in *om. ABCGM* concursat *B.* concur̄āt *L.* concurerat *F.* concurrat *R. I. F. Gronovius* quae nunc Italiam concutiat *coniecit* § 3 interitus *A* § 4 animos victorum *Bong Dueb DL.* vict. animos *R* (victoria *E.* animus *A*) que *L.* quia *DF.* quia et *R* remocior *A* et in vindictam sui robustior *Bong Dueb DEL.* robustiorque *F* (*om.* et in vind. sui). et invicta et robustior *BGM.* et invicta robustior *AC. Hanc scripturam restitui. Macedonia, utpote quae invicta sit, robustior esse dicitur. Contrarium de Romanis adfirmatur XXIX* 2, 7 inpulit Philippum, ut omissis Aetolis bellum Romanis inferret, minus negotii existimantem, quod iam victos — audierat. *De structura verborum cf. I* 7, 3 victusque iam desolatus in regnum refugit. *XX* 4, 13 victi feminarum contumaces animi. *XXXII* 2, 1 cum gravi tributo — victus oneratus esset. *XXXV* 1, 4 ipsum — conprehensum vinctum Seleuciae custodiri iubet § 6 praetexto *A* § 7 quibus *DL.* tametsi *R* hannibal *A* § 8 macedonum virtus et devicti *DL.* et *om. F.* virtus et *om. R*

4. § 1 iterato proelio *Bong Dueb EF.* proelio *om. R. Cf. V* 4, 3 iterato vincuntur. *XXII* 7, 6 iterato Carthaginienses — superat. *Sicut h. l.* proelio *ita II* 9, 9 *post vv.* non expectato *BDEFL* auxilio *addunt*, et *XXXVIII* 3, 6 *DL* intelligens *habent pro eo, quod est* intellecto fabricae *A* § 2 epistolis *A* § 3 incolomis *A* § 4 nunciatam *A* lininium *L.* laevivinum (*vel* lev.) *R* § 5 impellit *A* (inp. *G*) aetolis *A* § 7 levinius *L. ut supra R* greciam *A* § 8 illiriorum *A* reges — haerentes (her. *A.* adher. *BC*) — exigebant (exiebat *M.* exiebant *G*) *O* praecibus *A* § 9 impletos *A* § 10 moli *A* § 11 contentus *Bong ABL.* content' *CD.* contentis *R* philopomeni *A*

IN LIBRUM XXX.

1. § 1 aegipto ptolomei *A* § 2 adiuncta *Bong L.* adstructa *AGM.* astricta *B.* astructa *R* luxoriae *A* regesque *A* omnes *A* regio *BL.* regia *R* § 3 prefectique *A* macerbant *A* § 4 anthiochus *A* veteri *Bong Dueb CDL.* vetere *R* aegiptum *A* § 5 ptolomeus *A* anthiocum *A* § 6 in Graecia exercitu *Bong Dueb D* (g'ciam) *GM* (gretia). exerc. et g'ciam'*EF*(g'cia)*L.* exerc. in grecia *ABC* praelium *A* anthiochum *A* fortuna virtutē *BL.* fortunam virtute *R* (m *eras. in A*) iubisset *A* § 7 luxoriam *A* euridice *A* eademque*sorore *A* (sorore *in ras.*) § 8 adque *A* idē magnitudinē *C.* ita omnem magnitudinem *Bong Dueb EF.* ita omni magnitudine *R.* *Accusativum* omnem magnitudinem *meliorum librorum scriptura suspectum vix iis tueare*, *quae XVI* 5, 8 interdum — obliviscitur se hominem *leguntur. Nam Iustinus post* obliviscendi *verbum genetivo utitur. Duebnerus* omnis magnitudinis (*cf. ad XVII* 2, 3), *Gutschmidius* omissa magnitudine *coniecit* stupres *A* § 9 luxoriae *A* tripudia nec iam *FL.* crepudia nec iam *E.* crepundiam etiam *G.* crepundia et iam non *B.* crepundia nec (n *in ras. A*) iam *R* spectator] expectator *E* nequiciae *A* § 10 prima *DL.* primo *R* laborantis] labentis *unus L* tacitae (–te) *Bong BCGM.* tacita *R* pestes *Bong BC.* pestis *R* . occultae *Bong* (–te *BC*). occulta *A GM.* occulta mala *R.* *Servavi Bongarsii lectionem. Cf. XVIII* 3, 11 id primum aliis videri furor *et adnot. ad XLIV* 3, 6. *At tamen cod. Put. scripturam defensuris idonei*, *quibus utantur*, *loci non desunt. Cf. VII* 2, 1 cuius et vita inlustris et mortis postrema — memorabilia — fuere. *XXXVIII* 1, 8 incertum belli timens. *XLI* 1, 11 non inmensa tantum ac profunda camporum, verum etiam praerupta collium montiumque ardua *et ibid.* § 12 Parthiae pleraque finium

2. § 1 deinde *Bong Dueb BDL.* dehinc *R* crescenti licencia *A* continere *A* § 2 propterviorem *A* § 4 contentae *Bong Dueb Dett.* contenti *R* § 5 tribunatus praefecturas *Bong Dueb DL.* trib. et praef. *R* minus quam ipse rex poterat *Bong Dueb DL.* min. pot. qu. ipse rex *B.* min. qu. rex ipse pot. *E.* min. pot. qu. rex ipse *R* § 6 quinquennio *A*

euridice *A* inita] mineta *A* § 7 euridicis *A*. *Cf. ad XXVIII* 4, 2 § 8 supplicium *A* tutellam *A* aegipti *A* philipphum *A* anthiocum *A* pactionem *A*

3. § 1 causam *Bong Dueb DL*. causas *R* querentibus *A* insidiatur *G*. insidiator *M*. insidiatus *R* eis temporibus *Bong F*. tp̄re *L*. temporibus *R*. *Cf. XXIX* 4, 10 absentiam eius aucupantes *et quae Wopkensius adfert Liv. XXIII* 35, 16 insidiandum tempori ratus. *XL* 57, 6 temporibusque iniquis regum inminens. *Vell. Pat. II* 21, 2 temporibusque insidiari *et Franke ad Demosth. Olynth. III* § 7 Punici belli *Bong Dueb L*. belli punici *R* § 2 accidebat *A* superato *Bong Dueb DEL*. superatis *R* pirrus *A* manu Maced. *Bong Dueb L*. maced. manu *R* italiam *A* § 3 Ant. et Phil. *Bong Dueb DL*. phil. et ant. *R* (anthioco *A*) denuncient *A* aegipti *A et sic paulo post* § 4 M.] marcus *A* tutoriae *A* § 5 adtali *A* reges *A* (i *sup*. e) erodiorum *ACGM*. herodiorum *B*. et rhodiorum *DEL*. et rhodyanorum *F* quaerentes *A* exemit *Bong Dueb Dett*. eximit *R* § 6 ferrendi *A* legationesque *BCF*. legionesque *R* et consules *L*. et consules cum conditione pacis *F*. cum conditione pacis *B*. cū consulibus *C*. cum consule *R* § 7 tota Graecia fiducia Romanorum *Bong Dueb DL*. fid. r. t. gr. *R* (grecia *A*) rex undique *Bong Dueb DL*. undiq. rex *R* § 8 deinde *Bong Dueb DL*. dein *E*. dehinc *R* exposite *A* et Rhodii] et erodii *ACGM*. et h'odii *B* Achaei] acaei *A* § 9 grecos *A* victus *A* legis *A* § 10 inducie *A* (induti *G*) mensuum *AG et sic XVIII* 6, 6 *GM*

4. § 1 theram̄ *L*. teramen *E*. teremenē *B*. theramynem *F*. theramenen *R* (-menē *Bong D*). *Cf. ad XIII* 7, 3; ἀνὰ μέσον Θήρας καὶ Θηρασίας *cett. Strabo I p*. 57 *D* § 3 rodum *A* grave *A* § 4 grecorum hac mac. *A* votaturum *A* § 5 navim tyr. *A* § 6 adque *A* diversos *A* et omnes *A* Orientis fine *Dueb D*. in orientis fine *F*. et orientis finē *L*. orientis finem *Bong R*. *Cf. XII* 7, 4 Indīam petit, ut oceano ultimoque oriente finiret imperium fortius hoc bellum *Bong Dueb DL*. hoc bell. fort. *R* libertas imperio *Bong Dueb DL*. imp. lib. *R* § 8 recent. gestarum *Bong Dueb DEL*. gest. recent. *R* § 9 nec Annibalem (*vel* Hannib.) quidem Alexandro *Bong Dueb CF*. nec hann. alex. quidem *DL*. ne ann. (hann. *BEM*)

quidem alex. *R. Ad particulas* ne—quidem *refertur* sed § 10. *Alexandrum ait Annibali, quem superaverint, nullo modo anteponendum neque, si viveret, Romanis timendum: sed cum Alexandro eiusque exercitu rem non esse. Cf. Handii Turs. IV p.* 67 § 10 veteres *AGM.* vetere *CF.* veteri *Bong Dueb R. Cf. ad XXIX* 4, 2 § 11 audierant *Bong Dueb.* audiverant *D.* audiant *R* devicerat *Bong Dueb.* vicerit *F.* devicerit *R* § 12 aegrae *A* fuerunt *Bong Dueb FL.* fuerint *R* § 13 cummemorare *A* § 14 et poenis *A* sed his] de his *A* aciae *A* § 15 adortationibus *A* § 17 fractas *A* a Flaminino] a *om. ACGM* Graeciae *Bong EF.* traciae *AGM.* tratie *B.* tracie *R* antiquae] a *init. m. pr. vel alt. inlat. A* § 18 offensis *A* quod *Bong Dueb.* q² *DF.* quia *R* ex arbitrio *Bong Dueb DE.* ex *om. R* antiocum *A* adulationem *A*

IN LIBRUM XXXI.

1. § 1 philippopatro *A* praedae etiam *Dueb.* p̄de etiā *B.* praeda et vim *M.* praeda ī *F.* praeda etiam *Bong R* (etiam *om. L*). *Optt. codd. scripturam* praeda *servavi, quae ob sequens* etiam *facile in* praedae *transire potuit. Cf. XXXIV* 1, 5 praeda hostium fuere. *XLI* 1, 4 praeda victorum fuere. *Aliis locis Iustinus dativum habet, velut XXX* 4, 12 qui non ita pridem praedae Dardanis fuerint. *III* 6, 4 ne—praedae ac rapinae esset. *XXXIX* 5, 5 ut — praedae Arabum genti fuerint aegiptum *A* § 2 foenicem *A* caeterasque siriae *A* cum] *m. alt. inlat. A* invasiset *A* denuntiarent *A.* denuntiarent ei *Bong Dueb R* praecibus *A* § 3 spraetis *A* populi reip. (reip̄. *A*) integrum *AGM.* populi Romani in integrum *Bong Dueb R* (in *om. E*). in *omissum est in AGME ob sequens* integrum *sicut XI* 6, 9 *ante* intimum *in ACGM. Cf. ad V* 6, 8 iuvebat *A* § 5 greciae *A* § 6 duplici] publici *A* distinerentur *Dueb.* detererentur *L.* detinerentur *Bong R. Cf. ad XXIX* 2, 8 ita *Bong Dueb Dett.* ita et *R* greciam *A* § 7 prorogatnm est *Bong Dueb DF.* est *om. R* anthioci *A et sic paulo post* § 8 tedio *A* circumsp.] circuminspicere *AGM* § 9 nunciata *A*

2. § 1 Gnaeum *Bong.* Cnaeum *Dueb.* gneum *BD.* gn. *EM.* cn̄. *A.* cn. *GF.* C. *L.* cognoīe *C* ut si] ut *om. Bong Dueb E*

pop̃. r̃. *A* § 2 peritum *Bong.* paratum *O* § 3 toto *AGM.* tota *Bong Dueb R* letantib,q, *B.* laetatique *AG.* legatique *R* romanis *B.* romani *R* in supremam *coni. I. F. Gronovius.* in supremum (suppr.) *O* rus urbanum *O.* rus suburbanum *coni. Freinshemius* revertentem *Bong E.* divertentem *DL.* devertentem *R* (ignaris — habebat *om. F*) § 4 pec. in eo agro *Bong DL* (eo *om.*) in eo agro pec. *R* cum rex exigisset *A* § 5 italorum *E.* italicorum *R* anthiocum *A* § 7 omnis *A* § 8 bellum iam *Bong Dueb DL.* iam bellum *R*

3. § 1 grecia *A* cum quibusdam *Bong Dett.* cum *om. R. Cf. ad XV* 3, 13 subegit *Bong Dueb CDFL.* subigit *R* graviter *Bong ADL.* gravibus malis *F.* gravibus *R* exsanguinem *ACG.* exsanguem (exang.) *R* § 2 greciae *A* eductisque *Bong DEF.* deductisque *R* (*om. L*) multasque *ACGM.* que *om. R* § 3 quibus rebus] rebus *om. ABCGMFL* praetorem suum *Bong ADEL.* suum *om. R* philepymenē *A* § 5 anthiocum *A* § 8 et mille *Bong Dueb DEL.* et *om. R* equites *Bong DFL.* equitum *R* § 9 in Asiam *Bong Dueb.* in asia *O* § 10 pridem fuisse *O. Cf. XXXVII* 1, 1 et tunc et antea — contra pop. Rom. arma tulerant

4. § 1 carthagine *A* hannibalis — hannibalem *A* prebituram *A* § 2 conpraehenditur *A* et perductus *Bong Dueb DL.* perductusque *R* hoc opus *Bong Dueb.* opus hoc *O* § 3 purgandam] pugnandam *A* § 4 ad Ant. legatos *Bong Dueb DL.* leg. ad ant. *R* (anthiocum *A*) regi facerent *DFL.* regi redderent *Bong Dueb E.* redd. regi *R* § 5 convenissent ad Ant. *Bong Dueb BC.* ad *om. R* (anthiocum *A*) § 6 timide eum *Bong Dueb DEL.* eum timide *R* recessise *A* § 7 gessise *A* § 8 quorum *Bong Dueb F.* quarum *E.* quare *R*, *i. e. quoniam res gestas eius laudaverant.* quorum *ob sequentia* cum legatis *suspectum est* § 9 anthiocus *A* cum Romanis *Bong Dueb EF.* cum *om. R* veluti *Bong Dueb.* et veluti *O* imperaturia *A* § 10 ut contentus *Bong Dueb DL.* ut *om. R* ingred. Asiam *Bong Dueb DL.* asiam ingrediendi *R* imponeret *A* (inp. *G*)

5. § 1 hab. rem. Annib. *Bong Dueb DL* (*in utroque* hanib.). rem. annib. *om. F.* rem. annib. hab. *R* eum sprevisse *Bong Dueb BDL.* eum *om. R* § 2 quo ille *Bong O.* ille *om. Dueb*

ad supplendum] ad splendum *A* (assupplendum *C*) sentenciarum *A* tutum] totum *A* sibi exilium *Bong Dueb DL.* exil. sibi *R* relectum *A* (ect *m. pr. ex* ict *factum*) § 3 cum Italia *Bong Dueb O.* cum in Italia *invitis quidem codicibus*, *sed ad Iustini consuetudinem scripsi. Cf. XII* 2, 2 non minorem rerum materiam in Italia — habiturus. *Praepositio* in *excidit*, *sive quod* m *praecedit*, *sive quod* i *sequitur. Cf. XXIX* 3, 2 § 4 quippe *Bong Dueb DFL.* quia *E.* qui *R* (*in marg.* qñ *B*, al'quoniam *C*) cęteris *A* § 5 aliquē *D.* aliq̄, *B.* aliquam *R* coepisse *AGF.* cepisse *R* occassionem *A* diripuisse *Bong.* rapuisse *O.* '*Explica: raptim occupasse*, *celeris praeripuisse.*' *Dueb. Cf. XI* 14, 6 hoc proelio Asiae imperium rapuit. *XXXVIII* 5, 1 utendum igitur occasione et rapienda incrementa virium. *At Wopkensius contra* priorem aliquem coepisse (*sc.* bella), occasionem loci temporisque rapuisse, urbes aliquas expugnasse *refingendum putat* viceris] ulceris *A* tum etiam *Bong B.* tamen etiam *R* § 6 lacessat *Bong Dueb EF.* laces'it *D.* lacessierit *L.* lacesseret *R* (*in G m. pr.* lacesceret) § 7 virium] virum *A* perinde *Bong Dueb CF.* proinde *R* derivare *Bong FL* (d'rivare *D*). dirivare *R* § 8 optulisse *A* cum Rom. gerendi *Bong CDL.* ger. cum rom. *R* § 9 provincis exsui *A* se umquam *Bong Dueb DL.* umq. se *R*

6. § 1 sentenciae *A* sed vertentes *A* § 2 anthioco *A* non tam *Bong Dueb DL.* non tantum *R* (nō tm̄ *C*). tantum *ob sequens* quam *perperam in* tam *mutatum. Cf. VI* 3, 3 non ducum tantum — quam militum. *I. F. Gronov. ad Liv. XXVI* 1, 3 *et Drakenb. ad Liv. XXXVII* 51, 9. *Ob eandem causam XXXVIII* 4, 10 tantoque his acriora esse quam illis ingenia, quod *et XIX* 3, 6 non esse talem quam *nonnulli librarii* quod *cum* quanto *et* talem *cum* eadem *commutarunt* suas esset *A* § 3 conrumpebatur *A* § 4 athilius *L.* attilius *F.* atilius *E.* acil' *D.* acilius *R* caeteraque *A* bella *AG.* belli *B.* bello *R*

§ 5 congressione *Bong Dueb Dett.* condicione (–tione) *R. Quamvis* belli *vel* proelii congressio *apud Iustinum usitatissimum sit*, *hoc tamen loco valeat optt. codd. auctoritas. Cf. XXXVIII* 7, 6 nunc se diversam belli condicionem ingredi relinquid *A.* relinquit *GM.* reliquit *Bong Dueb R* § 5 penitere neclecti *A* anniballe *A* § 7 Aemilium *Bong Dueb.* eiuiuium *A.* ei

vivium *B* (*in marg.* levinum). ei iuuium *GM.* ei iubium *C.* ei livium *F.* ei nevium *L.* ei menenium *D.* ei emilium *E.* ei Livium, *quo optt. codd. vestigia ferunt, restitui. 'Verissima haec est lectio. Vid. Liv. XXXVI* 42. *Hinc Rhodii ap. Liv. XLV* 22 C. Livium, L. Aemilium Regillum interrogate. *Nam Livius ante Regillum in Asia classi praefuit.' Perizonius* misum *A* illi spem rest. fortunae *Bong Dueb E.* illi rest. fort. spem *DL.* spem illi rest. fort. *R* § 8 civitatis *A* sperans] sprens *A* (e *sup.* pr, a *sup.* e) grecia *A* § 9 annibale *A* sed nec *Bong Dueb.* sed neque *O* cladis *A*

7. § 1 melior *Bong Dueb DF.* melius *R* (meli' *EL*) crearetur] creatur *A* § 2 anthiocus *A et sic in seqq.* annibalem *A* § 3 utrubique *Bong AG.* utrobique *Dueb R* § 4 ad eos Ant. *Bong Dueb.* ad eos *om. DL.* ant. ad eos *R* peculiarem domum *A* ipsius filium *Bong Dueb D.* ipsius *om. L.* fil. ipsius *R* trahicientem coeperat *A* § 5 secreta esse *Bong Dueb EF.* esse *om. R* § 6 bellum] e *et* um *in ras. A* § 7 armis se] se *om. A* recepturum filium *Bong Dueb EF.* filium *om. R* § 8 omnem bellum *A m. pr. corr.* ******romanis *A* § 9 regno peteretur *A*

8. § 1 Ilion *Bong Dueb.* ilium *O* Iliensium ac Romanorum fuit *Bong DEF. om. ABCL.* Il. ac Rom. *teste Ottone om. GM. Verba* Iliensium ac Romanorum, *si deleveris, nemo desiderabit* Aeneam *Bong Dueb FL.* aenean *AGME* (eneā *R*) § 4 avitus *A* § 5 profectus *A m. pr. corr.* nec cum multo *A.* nec multo *R* anthioco cōmisum *A* § 6 maiore** dedecore *A* m̃. aemilius *A.* m. emilius *GMEF.* marcus emilius *CD* (*in marg.* meneni'). mēnius emilius *B.* nevius *L* tr̃. mĩl. *A.* tribus milibus *C.* cum tribus militib, *L* (*sed* ti *punct.*). tribunus militum *R* at tutelam *A* nisi *Bong Dueb L.* ny *C.* ni *R* im proelium *A* revertatur *A* § 7 eas *AG M.* eos *R* § 8 anthioco *A* conditiones *A* neque Romanis *Bong Dueb.* neque romanos *DL.* romanos neque *R* animos minui *Bong Dueb.* animos minuere *E.* his animis minui *B.* animis minui *R* (animis *om. F*). *In meliorum codd. scriptura nihil desideres, nisi forte notionem, quae* secundis rebus *opposita sit, ut* Romanos neque, si vincantur, adversis animis minui neque, si vincant, secundis rebus insolescere *conicias. Cf.*

Liv. XXXVII 45, 12 animos — eosdem in omni fortuna gessimus gerimusque: neque eos secundae res extulerunt nec adversae minuerunt. *Thucyd.* I 84, 2 *μόνοι γὰρ δι' αὐτὸ εὐπραγίαις τε οὐκ ἐξυβρίζομεν καὶ ξυμφοραῖς ἧσσον ἑτέρων εἴκομεν* § 9 inter suos *GM.* inter socios *R* divisere Romani, aptiorem gloriam *Bong.* divisere, Romanis aptiorem gloriam *Dueb.* divisere muneris romani apt. gloriam *F.* divisere minus romam apt. asiam *E.* divisere muneris romani apt. asiam *R* possessiones voluntarias *BDEL.* et voluptarias poss. *F.* possess. (posess. *A.* possessionis *GM*) voluptarias *R. Scripturam mel. codd. pro sana habeo. Asia muneris Romani facta opponitur possessionibus voluptariis hisque praefertur. Cf. XLII* 5, 8 iuris Romanorum futuram Parthiam adfirmans, si eius regnum muneris eorum fuisset. *XXIV* 2, 4 cum quibus non ideo se armis contendisse, quoniam eripere his regnum, sed quod id facere sui muneris vellet. *XIII* 4, 9 ut — munus imperii beneficii sui faceret. *Vocabulum* aptior *absolute positum sicut VI* 1, 3 aptior visus Tisafernes. *XVIII* 7, 11 locus aptior luxoriam *A*

IN LIBRUM XXXII.

1. § 1 aetoli] h *sup.* to *A* anthiocum *A* § 2 ispartanorum *A.* spartan. *B.* spartanorumq; *E.* et spartanorum *R* civitatis *A* § 3 restiterant *Bong Dueb CFM.* restiterunt *L.* restituerint *G.* restiterint *R* . violantiam *A* Italiaeque terribilem] *m. antiq. in ras. A* delfico *A* fregerant *Bong Dueb C FL.* frigerint *AG.* fregerint *R* magis — augebat *F.* maius — augebat *R.* in maius — augebat *Dueb ex coni. Schefferi. Non animadverterunt prolepsin. Cf. Graecum μέγαν* (*μείζω*) *αὔξειν τινά. Hirt. b. Hisp.* 1, 5 maiores augebantur copiae. *Wopkens. ad h. l.* § 4 messeneos *A* principitu *A* § 5 in eo *O* Philop. imperator *Bong Dueb DF.* imper. phil. *R* (Philopoemenes *Bong CDF.* –menis *E.* –menus *L.* –menē *B.* –menen *R*) opprae-sus *A* § 6 iacentem Messenii *Bong Dueb DEL.* messenii iac. *R* vel verecundia *Bong Dueb DL.* seu verec. *R* § 7 itaque leti velut *DEF.* leti *om. R* § 8 teatrum *A* iuserunt *A* conuerentur *A* § 9 ac si vicissent *A.* ac si vicisse et *G.* ac si vicisset

sic *B*. ac si vicisset *R*. *Fortasse in archetypo* ac si sui vicissent *fuit* ligoras *L*. lycoras *F*. ligurias *B*. licorias *E*. lygorias *R* (lig. *D*) scientia rei militaris *Bong D*. scientia militaris *A*. scientia militari *R*. *Cf. V* 6, 9 neque ea scientia militaris *cett.*

evasisse] eva *m. rec. in ras. A* dicens consultum male *Bong Dueb*. maledicēs cons. *L*. dicens male cons. *R* § 10 missenii *A*

2. § 1 anthiocus *A* oneratus esset *DL*. oneratusque esset *Bong R* qua sperabat *BCEF*. q^a sper. *D*. quā sper. *B* (*in marg.* qua). qui sper. *R*. quia sper. *ex Graevii coniectura Dueb* Didymaei *Bong*. didimei *AGM*. didymeì *E*. didonei *D*. dodonei *B* (*in marg.* tēplū nañee) *CF* (–ney). elinei *L*. Elymaei *corr. Asulanus et Is. Vossius* § 2 incolarum *DEL*. insularum *Bong R*. insularium *quod Is. Vossius coniecit et MS. Bong. habet*, *Dueb. Significantur qui apud Cic. Verr. IV* 43, 94 vigiles fanique custodes *sunt. Hos rectius* infulatorum (*in Leid.* 3 *extat* insulanorum) *quam* insularium *nomine appellari existimes. Cf. XVIII* 7, 9 ornatus purpura et infulis, *ubi* infulis *in EL cum* insulis *commutatum est. XXIV* 8, 3 templorum antistites simul et ipse vates — cum insignibus atque infulis pavidi in primam pugnantium aciem procurrunt. *Ac nescio an in scriptura* concursu infularum *acquiescere possimus. Cf. Prudent. apotheos. v.* 486 genus hoc hominum tremit infula. *De eadem re XXXIX* 2, 6 *est* concursu multitudinis § 3 civitatis quaestum *A* philippi filium] pi filium *in ras. A* § 4 fuerat] defuerat *A* modestia] domestia *A* § 6 comparavit —absolutionis *om. ABCG. De M silet Otto* § 7 nam et apud *DEFL*. et *om. Bong* perseum *DE*. persem *FL* offensa *A* promam *A*. per romam *G*. p omina *B*. personam *R* habuis *A* (*m. rec.* e *add.*) § 8 persis *A*. perses *CF*. perseus *R* egritudine *A* proditione *A* ei patris *Bong Dueb DL*. ei *om. F*. patris ei *R* quod abicit *A*

3. § 1 aemulo] ae *in ras. A* non neclementior *A*. nonne clementior *G*. non clementior *M*. non inclementior *C*. non micior *B*. n̄ negletior *D*. non negligentior *R* (–gent˜ *F*) verum] v *ras. A* regem se gerebat *Bong*. se *om. O*. *Librarii interdum post* agendi (*Wopkens. et Abr. Gronov. ad I* 7, 16) *et* gerendi *verba* se *addunt*, *ubi contra consuetudinem scriptoris* (*Benecke ad h. l.*) *aut non necesse est. Cf. adnot. ad XXXVIII*

5, 5 § 3 cruciabatur — nisi morte *om. ABC. Miror GM teste Ottone sola verba* cruciabatur — nisi *omisisse. Manifestum est enim librarios a v.* morte *ad v.* morte *aberrasse* cruciatur *F.* cruciabatur *DEL* ni *E.* nisi *DFL* praeventus esset *DL.* praeventus fuisset *R* § 4 morbo] *superscriptum* corporis *D* aegritudine animi *Bong L.* animi, *quod D inter lineam habet, om. R* (egrit. *A*). *Cf. XXIII* 2, 6 bellis *A* § 5 nisi discessisset *A corr. m. pr.* § 6 delfos *A* extores *A* § 8 danubi *G.* danuby *M.* Danubii *Bong Dueb R. Littera* b *in hoc sicut in sequenti nomine librariorum errori deberi videtur* sabii *DFL.* Sabi *Bong R* § 9 talosam *A* conpraehensique *A* pestiferabuissent *A.* pestive rapuissent *G* (*fuit* bestive). pestiverabuissent *M.* peste rabuissent *C.* peste tabuissent *B.* peste ĩtabuissent *F.* acre (*voluit haud dubie* aëre) pestifero essent *L.* pestifera lue essent *Bong DE. Scribendum, si quid video,* pestifera vi essent. *Cf. Lucret. VI* 819 vis mortifera. *Etiam XX* 5, 10 *EF vocem* lue *temere intulerunt et XIX* 2, 7 pestilentis sideris vi exercitum amisit *DL* lue *pro* vi *habent* sanitatem non prius *A* (*additis transponendi notis*) *BCF.* non prius sanit. *R* (nisi prius saratatē *L*) aruspicum *A* § 11 ultio *BGMF.* ultro *C.* ultor *R* insecutum *A* § 12 pupulus *A* dulcidine *A* ylliricum *A* istris *A. Sic Bong et Dueb ubique* concedit *A* § 12 cholchis *A* missos *Bong.* misis *A.* missis *R* raptoresque *Bong Dueb.* raptorem *AG.* raptoremque *D.* raptores *R. Cf. ad XLII* 5, 1 § 14 albeo *A* argonautorum *A corr. m. pr.* adriatici *A* (*litteram* h *om. O*) argonaute *A* propter naves *E.* pr. longitudinem navis *L.* pr. magnitudinem navis *R* (naves *B*) *i. e. 'quod flumen Savus triremem illam Argonautarum non caperet propter magnitudinem.' Is. Vossius* § 15 cholcis *A* reperiunt *Bong Dueb D.* repeterāt *L.* repper*erunt *A.* repperierunt *BGM.* -rerunt *R* tedio *A* qua mari *AGM.* quo mari *BD.* quo a mari *R. Cf.* § 14 a Ponto intraverunt Histrum § 16 sub. gestarum *A corr. m. pr.* horode *F.* olore *L.* orole *R* male] *inlat. m. pr. A* iusu *A* antea *Bong Dueb DL.* ante *R*

4. § 1 adversus *Bong Dueb Dett.* adversum *R* § 5 anthioco *A et sic paulo post* § 3 deposcerent *Bong Dueb DL.* poscerent *R* § 5 in statuis *Bong Dueb DEL.* in *om. R* (sta-

tuit *A*) § 6 lagoenas coici iusit *A* § 7 repleri naves coepere *Bong Dueb DL.* coep. nav. repl. *R* cessere *Bong Dueb DL.* cesserunt *R* § 8 misi *A* hannibalemque *A* § 9 hannibalis *A et sic paulo post* § 10 conantem *ABG.* tonante, *quod Graevio placuit*, *EL.* intonante *F.* tonantem *R. Vid. Wopkens.* cartaginem *A* summum] suum *A* indulsise *A* § 11 eum tantum *A* africa ** natum *A*

IN LIBRUM XXXIII.

1. § 1 p*unicum *A* domiti tum et *Bong E.* domitium et *AGM.* domiti cum et *D.* domiti tum *F.* domiti et *L.* domiti tamē et *C.* domitatum gentium et *B* auxiliis *Bong Dueb DL.* auxilio *R* § 2 masinisa *A* a rege *AG.* a *om. R* ceterisque *Bong Dueb DL.* et a ceteris *F.* et ceteris *R* sociis omnibus *Bong Dueb DL.* omn. soc. *R* acciverunt *Bong E.* acciperunt *AG.* acceperunt *R* bytiniae *A* § 3 decennis *Bong EF.* decenis *D.* decenti *AM.* decentis *B.* detenti *CG.* dem' *L. Cf. Liv. XLII* 52, 12 se et pecuniam et frumentum praeter reditus metallorum in decem annos seposuisse orreis *A* paternae *om. ABCGM* iuvebat *A* § 5 consul Sulpitius *Bong A* (l *ante* p *ras.*) *BDEL.* consul Sulpicius *Dueb R. Fuit quidem P. Licinius Crassus, sed immerito Iustinus incuriae argui videtur. Librarii culpandi sunt, qui cum in codice archetypo* COSVLPLICIVS *invenissent, solita consulis nota decepti non viderunt* consul P. Licinius *scribendum esse, sed* consul Sulpicius *exaraverunt. Simili errore XVIII* 1, 4 Leunus *et* Laevinus, *XVIII* 2, 6 Lucius *et* Luscinus, *apud Livium* (*Drakenb. ad VI* 27, 2) Lucius *et* Licinius *inter se commutati sunt. Cf. ad XXXVI* 2, 12 § 6 tamen *ABCGM.* tam *Bong R* triste id ostentum *Bong Dueb L* (*sed* ad *pro* id). triste id portentum *DEF.* id portentum *R. Non necesse est v.* triste *invitis melioribus libris inferri. Cf. XXII* 6, 2 nunc, quia egressis acciderit, illis ad quos eatur, portendere. *Liv. XLIV* 37, 6 nocte proxima, ne quis id pro portento acciperet, — lunam defecturam esse Perseo *Bong Dueb BCD ELM.* persys *F.* persae *A* (o *int. lin. add.*) perse *G* praesagientibus *Bong CDF.* persagantibus *AG.* praesagantibus *BEM.* p̄sagentibus *L*

2. § 1 marcus *DL.* magnus *C.* mĭmus *B.* M. *R* catho *A* (*om. E*) Catonis oratoris *Bong DEF.* Catonis *om. R.* '*Frontinus etiam e Trogo, ut arbitror* M. Cato, Censorii filius (*IV* 5, 17).' *Duebnerus* equo] e *in ras. A* dilapsus *A* § 3 in ** mediam *A* (*prius* m *in ras.*) inter mucrones se hostium *Bong Dueb DL.* hostium mucronibus sese *B.* inter host. mucrones sese *R* ad socios *Bong Dueb DL.* ad suos *R.* suos *et* socios *etiam XXXI* 8, 6 *permutantur* § 5 fugam cum paucis et decem *unus E* tantum *B.* talentorum *C.* talentum *R* quem Cñ. *A* misus *A* § 6 garano *A* usque ad *Bong DFL.* ad *om. R* Perseum *Bong CDL.* persem *F.* persen *R* XXV reges *L.* XXX reges *R. Cf. Clintoni fast. ed. Krueger p.* 235 *seqq.* noningentis et viginti tribus *Bong Dueb.* DCCCCXXIIII *AGMF.* noningentis XXIIII *E.* XXIIII (*om.* noningentis) *L.* nōgentis XXXIII *B.* nongentis triginta quatuor *C. vacuum spatium inter* annis *et* sed *D* (*in marg.* DCCCCXIII v. DCCCXXXIIII) centum nonaginta duobus *Bong Dueb.* CL duobus *AGMDF.* centum quinquaginta duobus *BCE.* CL *L. Cf. Liv. XLV* 9, 7 a summo culmine fortunae ad ultimum finem centum quinquaginta annos stetit § 8 aetholorum *A* misus *A* ubique *A m. pr. corr.* detentus *Bong BD.* retentus *L.* tentus *R. Syllaba* de *ob sequentem* te *omissa est* remisus *A m. pr. corr.*

IN LIBRUM XXXIIII.

1. § 2 veluti *Bong Dueb DEF.* velut *R* § 3 causas *Bong Dueb Dett.* causam *R* ettempestive *A* querellam *A.* querelam *BC.* querela *L.* quaerellas *G.* querelas *Bong Dueb R. Littera* s *ex sequenti voce adhaesit* optulit *A* § 4 greciam *A* § 5 mandata data] data *om. ABCGM. Cf. ad V* 6, 8 sunt] sint *A ut vid. m. pr. corr.* et ad] et *om. Bong FL* obsequia *Bong Dueb DL.* obsequium *R* frangerentur *Bong Dueb Dett.* trahicerentur *A.* traicerentur *R. Meliorum codd. lectionem reduxi. Fuit enim Macedonum et Romanorum mos ut incolas urbium contumacium in alias sedes transferrent. Quare cum Philippus devictis Phocensibus, ut pecora pastores nunc in hibernos nunc in aestivos saltus* traiciunt, *sic ille populos et urbes ad libidinem suam transferret, tacitus maeror et luctus erat*

verentium, *ne ipsae lacrimae pro* contumacia *haberentur*. *VIII* 5, 7. *Cf. VIII* 6, 1 alios populos in finibus ipsis hostibus opponit, alios in extremis statuit. *XII* 5, 12 translatis earum civitatium populis. *XXXIII* 2, 8 § 6 legatio *AGM* (*cf. ad praef.* § 3). legatoe *B*. legati *Bong Dueb R* corintum *A* recitat *ABGM*. recitant *Bong Dueb R* § 8 velut *Bong Dueb BDEFL*. veluti *R* § 9 violassent] *litteris* vio *m. pr. vel alt. superscr.* iugu *A* nisi *Bong Dueb Dett.* ni* *A* (i *eras.*). nii *G*. ny *M*. ni *BC*

2. § 1 Romae *Bong Dueb DF. om. L*. roma *M*. romam *R* extimplo *O praeter EF* § 2 velut *Bong Dueb DL*. veluti *R* neglecta omnia et soluta *Bong Dueb D*. omnia negl. et sol. *L*. negl. et sol. omnia *R* § 3 duxerunt *Bong Dueb DEL*. adduxerunt *R* § 6 corintus *A* venditur *et XI* 4, 7 venduntur *in omnibus libris mss. extat*, *unde C. Lachmannus mus. Rhen. III* (1845) *p.* 614 *rationem concludit*, *Iustinum non inter alterius saeculi scriptores referendum esse* ut ex h' exemplo *B*. ex *om. R* § 7 anthiocus ptolemeo *A* maiori *CDF*. maioris *R* luxoria *A* § 8 ptolemeum *A* alexandream *A*. -driam *Bong Dueb R* auxilia *Bong Dueb DL*. auxilium *R* implorant *A* praeces *A*

3. § 1 anthiocum *A et sic per totum caput* iuveret *A* § 2 cum Romae obses *Bong Dueb DL*. romae cum obses *B*. cum obs. romae *R* § 3 ut et amicos *Bong Dueb E*. nec amicos *L*. ut amicos *R* consulere eos] eos *om. Bong Dueb DL* § 4 asperitas *DEL*. austeritas *R* § 5 in regnum] in *int. lin. A* § 6 totores *A* (v *sup.* o) Antiochi fratris *Bong Dueb DL*. fr. et ant. *F*. fr. ant. *R* obsidemque *Bong DF*. que *om. R* § 7 sicuti (sicut *L*) iure *Bong Dueb DFL*. sicuti *om. R* § 8 demitti *A* Hostiae *Bong Dueb FL*. hostis *BD*. hostiis *R*. *Cf. I. F. Gronovius ad Liv. IX* 19, 4 § 9 favorem *A*

4. § 1 bytiniae *A* coepit *A* et Romae — facinus susceperant *om. ABCGM* § 2 ab his *Bong Dueb DEF*. ab iis *L* § 3 patris regnum *Bong Dueb DL*. regnum patris *R*

IN LIBRUM XXXV.

1. § 1 novitatis suae *O* fines *Bong FL*. vires *R* § 2 ariaracti *ABCGM* Orofernem *Bong Dueb CDE*. orophernem

F. olofernem *BL.* orofernen *AGM* subplicem *A* recepet *A m. pr. corr.* § 3 orofernis *ACGM.* -fernes *DE.* -phernes *F.* olofernes *BL* anthiocensibus *A* coepit *A* § 4 quidem eius *Bong Dueb Dett.* eius *om. R* ariarates *A alt.* r *in ras.* conpraehensum *A* § 5 anthiocenses *A* § 6 ptolemeo *A* ariaracte *A* lacessitis *EFL.* lacessiti *R* propalū *L.* propalam *Bong R. I. F. Gronovius emend.* Balam, *N. Heinsius* pro eo Balam: *Iosepho enim* Ἀλέξανδρος ὁ Βάλας *dicitur lib. III cap.* 8. *Heinsium sequitur Duebnerus. Sed* pro eo *vix ferendum, cum praesertim* qui Syriae regnum repeteret *sequatur. Antiochenses, quamvis sortis extremae iuvenem subornarent, nulla tamen dissimulatione id egisse videntur. Qua re* subornant propalam Balam quendam *scripsi. Cf. in contrariam partem Curt. X* 9, 8 ergo clam quosdam ex copiis, quibus praeerat, subornavit *et adnot. ad V* 6, 8 § 7 contumiliae *A m. pr. corr.* alexandri ** inditur *A* ab anthico *A* § 8 regiae tantum *Bong Dueb D.* regiae *om. L.* tantum regiae *R* § 9 fermae *A* § 11 tamen *om. L. m. pallida inlat. A*

2. § 1 initio] *alt.* i *m. pr. inlat. A* cindū *L.* Gnidium *Bong R. I. F. Gronovius emend.* Cnidium auri pondere *Bong Dueb DF.* pondere auri *R* exhimerentur *A* § 2 luxoria *A* insperate *A* § 3 anthiocenses *A* novi* *A* (s *eras.*) § 4 atque ita] ita *m. pallida inlat. in A. Saepissime hae particulae apud Iustinum coniunctae inveniuntur, velut I* 5, 4. *II* 6, 21. *III* 7, 10. *V* 3, 9. 4, 7. *VI* 5, 7. *XI* 5, 11. 7, 16. 8, 8 *cett.* minori *Bong Dueb D.* minore *R* distructus *AG.* destiuctus *B* (t *sup.* iu). distractus *EE.* destitutus *C.* desertus *DL* deditque ei penas et de demetrio *unus B* anthioco *A*

IN LIBRUM XXXVI.

1. § 1 paterno regno] regno *om. AGM* § 2 partis *A* § 3 arsachidae (-de) *ABCGME.* arsatyde *F.* arsacidae *DL.* 'Arsacides *pro* Arsace.' *Bongarsius. Cf. XXXVIII* 9, 3 Arsacides. *Similiter II* 6, 9 Amphictyonides *pro* Amphictyone *et II* 12, 11 Thespiadae *pro* Thespiis *in codd. legitur* crudelitate *A* § 4 eleanorum *L.* elymorum *M.* eliminorum *C.* olim eorum *E.* elimiorum *BD.* elymiorum *R* partos *A* § 5 de-

fecerant *L.* desiverant *DF.* desciverant *Bong CE.* desciverunt *R. Cf.* § 9 quae — defecerant § 6 misus *A* hircaniam benignae *A* § 7 anthioco *A et sic toto capite* alexand' filio *B.* demetri privigno *R* § 9 deficerant *A* § 10 Iudaeosque *Bong ABCGME.* iudaeos quoque *R* se in] in *int. lin. A* subigit *Bong Dueb DF.* subegit *R* post hunc *Bong Dueb Dett.* post haec *R* (p. h' *B*). *Cf. ad XVI* 1, 5. *Alia res est II* 7, 1 post Codrum nemo Athenis regnavit. *Nam ibi virtus Codri, hoc loco vires Iudaeorum causa fuisse dicitur, cur non amplius regi pareretur*

2. § 1 damascena *O. Regionis nomen est. Cf.* § 14 novilissima *A* adsyriis *AG* semiramidi fuit *DEL.* semirami defuit *B.* semirami fuit *R* § 2 sepulcrum *A* maratis *B.* aryaratis *F.* ariathis *L.* arates *E.* arathis *Bong R. Emendant* Athares, *quae est Syriorum dea* eius] eĩ *A. om. B* exemplo *G* extemplo *AM.* extimplo *BC.* pro templo *Bong R. Cf. XX* 4, 18 cuius tanta admiratio fuit, ut ex domo eius templum facerent eumque pro deo colerent. *XLIII* 3, 3 pro signis inmortalibus veteres hastas coluere. *Vossius* sepulcrum Athares uxoris, eius exemplo, coluere *coniecit* sanctissime *A* § 3 arelus *B.* azelus *R* (*plura om. L*) Abraham *Bong Dueb B.* habraã *D.* habrahã *EL.* abraams *F.* abrahames *R* histrahel *AGC.* israel *vel* ysrael *R* histrahelem *A* § 5 iudeos *A* eius memoriam *Bong Dueb L.* mem. eius *R* iusit *A* eius portio *Bong.* c*ius portio *A.* cuius portio *R* (*plura om. L*) § 6 iosep *A* veriti fratres *Bong Dueb DL.* fr. veriti *R* vindiderunt *A m. pr. corr.* § 7 cum *Bong AEL.* dum *R* § 9 iusisset *A* § 11 eius] eĩ *A* Moses *Bong et sic in seqq.* moises *L.* moyses *R*

§ 12 aegypti *A* vitiliginem *Bongarsius ex MS. restituit.* fuliginem *G.* prurigine̅ *D* (*in marg.* uligine̅). uliginem *R. Syllabae* ci, gi, li, in, ni, it, ti, vi, xi *aliae saepe prope syllabam, quae litteram* i *habet, vel in optt. codd. omissae sunt. Cf.* felitas *A XI* 7, 8. non siliae *A V* 4, 17. solitat *A XXXVIII* 8, 7. et ciliae *G XXXVII* 1, 2. suppliorum *G XXII* 7, 8. parridarum *A XXXIX* 3, 11. prodiorum *G XXXVI* 2, 8. auxia *G VI* 6, 3. hostibus *A VII* 3, 9. requiasque *G IX* 4, 4. itere *A XLI* 6, 5. opionem *A XVIII* 5, 17. flaminus *GM XXX* 4, 8. misterium *G XXXI* 5, 8. restuit *G IX* 4, 8. milibus *GM XI* 14, 8. vetus-

simam *A IX* 3, 11. servia *M XXI* 4, 6. cium *A XVI* 5, 5. convits *G. XLIII* 1, 4. auliaque *A XXXIX* 1, 5 *et ad XXXIII* 1, 5 § 14 moyses *O* Synan *Bong.* Synam *Dueb CE.* sinan *AG.* sina *BD.* syna *F.* synay *M.* sirie *L* quo *Bong Dueb E.* qui *L.* in quo *R* Sabbatū *Bong L.* sabb'm *F.* sabata *BD.* sabbata *R* § 15 communicarent *Bong.* conirēt *L.* convivarent *BCD.* convīverent *R* exin causa *E.* ex causa *F. Cf. Handii Turs. II p.* 640 § 16 post mortem *BC.* post cuius mortem *F.* post quod moysen *E.* post moysen *R* Aruas *Bong Dueb BDF.* arnas *E.* arus *L.* arruas *R* aegyptis *AC.* egyptus *M.* –tiis *R* mox rex] rex *m. pallida inlat. A* convaluere *L.* coaluere *R*

3. § 1 religionibus *A, sed* li *eras.* § 2 ad instar] ad *om. BCF* ducenti *AGM.* ducenta milia *DE.* ducenta *R* aricus *E.* hyarcos *F.* hyerico *DL.* arcus *R. Salmasius exercitat. ad Solin. cap.* 1 *p.* 583 spatium loci ducentum iugerum Iericus dicitur *legendum esse censet*; *Duebnerus* clauditur: (spatium loci ducenta iugera, nomine Iericus dicitur) in *edidit. Sed optt. codd. auctoritate adducor ut locum ex forma* arcum *appellatum esse credam. Cf. Strabo XVI p.* 763 Ἱερικοῦς ἐστι πεδίον κύκλῳ περιεχόμενον ὀρεινῇ τινι καί που καὶ θεατροειδῶς πρὸς αὐτὸ κεκλιμένῃ § 3 in eo *E.* in ea valle *F.* in ea *Bong Dueb R.* eo, *quod I. F. Gronovius reponendum esse vidit, ob sequens* silva *in* ea *mutatum est, sicut paulo ante* ducenta *in* ducenti *ob praegressum* loci. *Cf. ad XXVIII* 4, 2 opobalsameto] abalsamo *A.* abbalsamo *GM.* obalsamo *D.* opobalsamo (*vel* oppob.) *Bong R. Haud dubie compendium est vocis* opobalsameto, *quam Asulanus primus restituisse videtur* § 4 arbores *Bong Dueb EL.* et arbores *R* apobalsami *A* formam similem *Bong Dueb D.* sim. formam *R praeter L, qui plura mutavit* picies *A* (e *del.*) *G.* spē *B* (*in marg.* spice). spissis *C.* puniceis *F.* piceis *Bong R. Salmasius* piceae arboribus *coniecit* § 5 sed non minor *O* (non *in A m. pr inlat.*) opacitatis *Bong L.* apricitatis *R* perpetuo *ABGM.* perpetua *R* opicitas *AG.* opatitas *B.* oppacitas *DL.* opacitas *Bong R. Locus ita apricus erat, ut aër tamen umbra ardorem solis temperante teperet. Cf. XXXVIII* 7, 6 § 6 in ea regione lacus est *Bong Dueb DL.* in ea reg. latus lacus est *AGM* (*om.* est) *E.* non longe est lacus

F. lacui *C* (*omissis reliquis*). *haec omnia om. B. Notionem, qualem eos desideravisse apparet*, *qui* lacus Asphaltites *vulgaverunt*, *sub lectione optt. codd.* latus lacus *latere ratus* lacus salsus *scripsi. Nam mare mortuum etiam* mare salis *vel* mare salsum *nominatur. Cf. Hieronymus de locis:* mare salinarum quod vocatur mortuum. *Curt. IX* 10, 1 haud procul lacu salso et aquae *Bong Dueb DL.* aquae (aque) et *BCGMEF.* aquae (*om.* et) *A. Scripsi* atque. *Vocabulum* aquae *molestum aut superfluum est*, *praesertim cum* quo aqua omnis stagnatur *subiciatur* § 7 nisi que *A* lumine *EL.* a lumine *B.* alumine *R* illinatur *Bong Dueb.* inlustratur *A.* illustratur *R.* Illinatur *unde sit nescio;* illustratur *ab errore librariorum* lumine *obcaecatorum originem habet. In cod. archetypo* incrustatur *fuisse puto*, *quod edidi* § 8 venire *A* machedonici *A* § 9 prima omnium *A* receperunt *Bong Dueb.* acciperunt *AG.* acceperunt *R*

4. § 1 in syriam *A* et ab *Bong D.* et *om. R* Eumene patruo *Bong Dueb O. Regnum ab Attalo patruo*, *tutore suo*, *accepit. Quam ob rem O. Schneiderum* (*proleg. ad Nicandrea p.* 6) *secutus* ab Eumene patr[e et Attalo patr]uo *typis exscribendum curavi* cedibus *A* matrem anum nunc *Bong Dueb F.* matr. nam nunc *A.* matr. nānc *G.* matr. nunc *M.* matr. suam nunc *B.* matr. manu nunc *E.* matr. suam anum nunc *D.* nr̄em ariū nunc *L.* matrē nūc frēs nūc sorores occidit nūc *C.* anum *ut dubiae fidei vocem uncinis inclusi* beronicem *AGM* necatas *Bong Dueb DE.* nectitas *F.* noitatas *L* (i *punctat.*). necatam *R* § 2 summittit *A* § 3 seminabat *Bong Dueb DL.* serebat *R* § 4 ob hoc *ABCGL.* ab hoc *R* caerisque *Bong.* cerisque *CFL.* ceterisque (caet.) *R* oblectabatur *Bong Dueb.* oblectatur *O* § 5 parare *B.* ferro *L.* facere *R* populus Romanus] po͂pr. *A* § 6 efesia *A* § 7 se ei *Bong Dueb DFL.* se eidem *R* rex iam *Bong Dueb CD L.* iam rex *R* § 9 misus *A* Perperna *Dueb et sic in seqq.* Perpenna *Bong O* p.̃r. *A:* p̃r *GM.* populo romano *EF* (po. Ro.). a populo romano *B.* populi romani *R* navibus impositas *Bong Dueb CDEFL.* navibus positas *R. Scripseris* in navibus positas, *quia* in *inter* Romani *et* navibus *facilius quam ante* positas *excidere potuit. Sed contra usum scriptoris est* (*cf. XVIII* 4, 12. 5, 5. *XXXIX* 1, 4), *et* posito *etiam XXXVIII*

1, 10 *pro* inposito *in ABGM legitur* § 10 Manius] M. *EF* Marcus *Bong R* aq'linus *B.* aquilius *R* perpinnae *AGM.* perpenne *R et sic paulo post*

IN LIBRUM XXXVII.

1. § 1 phocensibus *F.* focensibus *R.* Phocenses *et hoc loco et XLIII* 3, 4 *ex* Phoceenses *exortum est, sicut II* 9, 9 Platenses *ex* Plateenses *et XVI* 3, 9 Heraclenses *ex* Heracleenses pop. Rom.] p̃r. *A* tulerant *Bong. E.* sumpserant *F.* tulerunt *R* depraecatum *A* obtinere *A* § 2 mitridati *A et sic in sequentibus quoque, nisi quid aliud adnotatum est* Phrygia] Syria *Bong O. Dudum correctum ex XXXVIII* 5, 3 ariaratis *A* § 3 fideliorque *Bong Dueb DFL.* filiorum *AGM.* fidiorque *CE.* fides melior *B. Optt. codd. vestigia secutus* fidior tum *scripsi. Cf. II* 10, 11 tanto moderatius tum fratres inter se maxima regna dividebant, quam nunc exigua patrimonia partiuntur. *XV* 2, 9 tanto honestius tunc bella gerebantur, quam nunc amicitiae coluntur. *XXXVI* 3, 9 facile tunc Romanis de alieno largientibus pop. Rom.] p̃r. *A* (populo romano *B*) inde bita *A* § 4 laudicae *A* ne (non *om.*) *FL.* ne non mora *E.* ne non *R* diutinam regni administrationem *Bong Dueb.* diutina regni administratione *DL.* diutina administratione regni *R* pateretur *AGM.* daretur *E.* privaretur *F.* potiretur *R* parricidiali (paric.) *Bong Dueb BDL.* parricidali *R* § 5 custodia* *A* nam propter crudelitatem eam populus *Bong Dueb CD EL.* nam pr. crud. pop. eam *F.* nam pr. crud. pop. *A* (quam *m. pr. ut vid. sup.* nam). quam pr. crud. pop. *E.* nam ea (*sup. vers.*) pr. crud. pop. *G.* nam ga pr. credul. pop. *M.* eam *post* nam *excidisse vidit Otto* extincxerat *A* § 7 ea postea *A* (e *alt. ras.*) *D.* postea ea *EL.* postea *GM.* tanta postea *B.* postea tanta *CF. Forsitan in archetypo* post ea *fuerit, ut his in unum coniunctis manca oratio varie suppleta sit* per XIV annos *D.* per XL vir annos *B.* per XLVI annos *Bong R.* '*Non quadraginta, sed viginti sex, ab a.* 89 *ad a.* 63' *Duebnerus* § 8 Cneus *Bong Dueb.* gneus *BCD.* gn. *LM.* cñ. *R* vicerint *Bong Dueb F.* vicerunt *DL.* vicerit *R* instaurando *unus F* § 9 non hostili *B* (*in marg.* vi *add.*) *M.* novi hostili *G.* non vi hostili *R* (damnisque — decessit *om. L*) aucto *B.* avito *R*

2. § 2 nam et quo *Bong Dueb.* nam et eo quod *AG* (d *in utroque eras.*). nam et eo quo *R* LXXX diebus *GM.* LXX diebus *R* flagrare *BC.* conflagrare *R* § 3 magnitudine sui — fulgore sui *AGMDE. Ab hac scriptura reliqui* (m. sui — fulgore suo *B.* m. sui — fulgoris sui lumine *C.* m. sui — fulgore sua *F.* magnitudo sua — fulgorē *L*) *aberrarunt. Sed cf. I* 9, 20 auxilium sui. *III* 4, 15 in ultionem sui. *VI* 7, 5 recordatione sui. *XI* 14, 12 sui conspectum. *XII* 6, 12 odium sui. 8, 16 admiratio sui. 16, 10 fiduciam sui. *XIV* 6, 1 *et XXXIII* 1, 4 favorem sui. *XXII* 2, 5 officia sui. *XXIV* 6, 10 magnificentia sui. *XXXVIII* 5, 9 in contumeliam sui. *XXXIX* 3, 5 sui aemulatione. 3, 11 ultione sui obcumberetque *A* spatium horarum *Bong Dueb.* hor. (or.) spatium *O* § 5 fefelissent *A* appitivere *A* § 6 anthidota *A* exquisitoribus *L.* exquisitis tutoribus *BD.* exq. tutioribus *R* § 7 finexit *A* quatuor annos *L.* septem annos *R* (IIII^or *in mg. D*) § 8 fatigare *F.* fugare *Bong R* (aut f. aut *om. DL*). fugere, *quod iam multae edd. vett. habent, Dueb ex coniectura Freinshemii. Cf. XLI* 2, 7 pugnant aut procurrentibus equis aut terga dantibus; saepe etiam fugam simulant, ut incautiores adversum vulnera insequentes habeant § 9 vitabit *A*

3. § 1 non de regendo, sed de augendo regno *Bong F.* sed de augendo *om. AGM.* regno *om. DEL.* non de regendo regno sed de ampliando *B.* de augendo non de regendo regno *C. Cf. ad XXIX* 1, 9 § 2 Sopyriona *Bong A.* sopiriona *B CE.* sophryona *GM.* zofryona *F.* zepirionā *DL* fugaverant *Bong Dueb Dett.* fugientem ceperant *R* (coep. *G*). *Cf. XXXVIII* 7, 3 Dareum et Philippum aegre inde fugam sibi expedisse § 4 sciente *Bong Dueb DL.* sentiente *R. Cf. III* 7, 5 nihil sentientibus Lacedaemoniis. *VII* 1, 7 non sentientibus oppidanis. *XXXVIII* 3, 2 nihil — sentientem — inpellit § 5 inde in *BC.* in *om. Bong ADFL.* inde *om. GM.* dein *E. Praepositionem* in, *quamquam non prorsus necessaria est* (*cf. ad XVIII* 2, 9), *tamen retinui, quoniam* inde (iñ) *et* in *in nonnullis codd. coniuncta inveniuntur, in aliis se invicem eliminasse videntur. Cf. XXIII* 1, 2 in Italiam transcendit. *Drakenborch. ad Liv. XXXVIII* 3, 4 bytiniam *A* § 6 absentiam] abstinentiam *A* Laudice soror uxorque *Bong Dueb D* (laod.) *L.* soror

uxorq. laudice *R* (laod. *A*) § 7 siquidem] em *ras. A* laodice *A* possit *AGM*. posset *R* § 8 ancilla *Bong A*. ancillis *R* mitridatis *A* (is *m. pr. corr.*) facinus *Bong O*. *om. Dueb*

4. § 1 imminente *Bong DL*. adveniente *E*. apparente *B*. adpetente (appet.) *R* nec in advocationibus *AC*. nec advocat. *GM*. nec ī ad īvocat. *B*. ñ inacat. *D* (ī advocat. *in mg*). non in vacat. *FL*. non in advocat. *Bong*. non in avocat. *Dueb E*. *Scripsi* nec in avocationibus, *dubius tamen an* nec in iocationibus *praeferendum sit* sed in exercitationibus *DL et ex Ottonis silentio GM*. sed exercit. *F*. *uncinis inclusit Bong*. *om. ABCE* solades *G* aequales *DEL*. coaequales *R* curru *ABCGM*. cursu *R* § 3 paflagoniam *A* § 4 cum teneri] m t *in ras. A* nunciatum *A* romanorum] u *ras. A* § 5 mirarique se *Bong Dueb FL*. mirarique *E*. mirari se *R* quod cum ei *EFL*. quod ei *R* § 7 potuerat *Bong Dueb*. poterat *O*. *Cf. ad XII* 7, 9 § 8 filamenem *ACGM*. filiamenē *BD* philamenem *E*. phylamenem *F*. pilapeneū *L*. Pylaemenem *restituit Glareanus* paflagonum *A* stirpe *A*

IN LIBRUM XXXVIII.

1. § 1 a nece *L*. a *om. R*. *Cf. Benecke ad h. l.* laodices *A* ariaratem *A* flagrabant *A* § 2 bytiniae *A* § 4 se Nicom.] se *om. AGM*. *post* nicom. *in BE*, *post* matrim. *in C extat* § 5 cappadocia *om. BC* § 6 ariaracte *A et sic hoc et seq. capite* si** obsisteret *A* interfecerat a patrem *A* § 7 ubi *B*. ubi hoc eum *C*. quod ubi *R* minor *E*. iunior *R* exilio] *prius* i *m. rec. in ras. A* § 8 cum aciem *AB*. cum acie *CGM*. cum in aciem *R* X milia *Bong Dueb*. milia *om. AGM*. *Non necesse est alterum* milia *addi* (*cf. XXII* 6, 6. *XXXI* 8, 8), *sed a libraris interdum adicitur*, *velut XXXVIII* 10, 2 sexcentes *A* incertum bellum *unus F* § 9 fasceas *A* scrutatori *Bong D* (scrupt.) *E*. scrutatore *R* § 10 se vocatum *DL*. evocatum *Bong R*. sevocatum, *quod edd. vett. habent*, *I. F. Gronovius coni. Cf. ad V* 6, 8 posito *ABGM*. imposito *Bong Dueb R*. *Cf. XXXVI* 4, 9 additoque *A*

2. § 1 ariaracten *A* § 2 renobat *A* Cappad. regno exp. *Bong Dueb D.* regno exp. cap. *C.* regno cap. exp. *R* decidit *A* § 3 bytiniam *A* § 4 laudicem *A* suscept. filiorum *Bong DEFL.* filiorum *om. R* § 5 assereret *Bong Dueb F.* adse*ve-ret *A.* adserveret *G.* aserveret *M.* asseveret *BDEL.* astrueret *C* § 6 et mithridati *Bong Dueb E.* et *om. R* solatium (–cium) *Bong Dueb DL.* solacia (–tia) *R* paflaconiam *A* (c *m. pr. corr.*) § 8 atque ita *Bong Dueb DL.* itaque *R* illi *ABGM.* illis *R* constituitur *Bong Dueb DFL.* statuitur *R. Cf. XLII* 1, 1

3. § 1 Parthis *Bong CL.* a part. *R* sed olim *Bong Dueb.* olim *F.* nec non olim *C.* nec olim *R* § 2 sentiente *A* impelli *A* videretur *Bong Dueb DL.* videatur *R* § 3 ariobarzanis *A* mitridates *A* (i *sup.* e) § 4 ipse nicomedis *A* in quam'rem *EFL.* in quod tamē *C.* in quod tc̄ *D.* in quod cum *M.* in quod tum *R* (dum *G*) misi *A* Aquilius et Manlius Maltinus *Bong Dueb.* aq. et mallius maltinus *ABGM.* aq. et malius malthin' *D.* aq. et manlius malcinus *C.* marcus aq. et mallius maltinus *E.* m. acq. et manlius malt. *F.* tres aquilius manilius et macinus *L.* '*Legendum arbitror* Manius Aquilius et M. Attilius.' *Bongarsius. Cf.* § 8 *et* 4, 4 § 5 adversus *Bong Dueb Dett.* adversum *R. Cf. ad XXVIII* 4, 2 § 6 intelligens *Bong DL.* intellecto *R* gallosgraecos *A* basternasq. *BCDFL.* bastarnasq. *R* § 7 ab Scythia *Bong Dueb.* a sithia *DL.* a sythya *F.* a scithia *E.* ab (a) *om. R* (scytia *A*). *Cf. ad XII* 1, 4 § 8 et maltinum *Bong Dueb FGM.* manilium *L* (*om.* et). et m̃ maltinum *A.* et mallium malt. *BE.* et manlium et malt. *C.* et maniliū malt. *D* asino *A* § 9 multum ubi *A* argeutique] que *m. pallida inlat. A* debita] devita *A* quinquenni *A* § 10 sive] sibe *A* quonam in libido et *A* repraehendit *A*

4. § 1 obtandum *A* § 2 nec eos quidem *Bong Dueb O. Cf. ad VII* 5, 8 § 3 caeterum *A* id agatur *unus E* susteneant *A* § 4 et in] in *om. ABDL* bytinia *A* et malium *D.* et maniliū *L.* et maltinum *R* § 5 at si quem *Bong Dueb.* ac si quem *B.* ac sic quem *E.* et si quem *L.* ac si quidem *R* non amplius quam *Bong Dueb DFL.* quam *om. R.* § 6 annos *D.* annis *R* obstitisse *Bong Dueb DL.* restitisse *R* § 7 plurimisque *Bong DFL.* pluribusque *R* latius] ta-

lius *A* solum finivit *G.* ibi solum *F.* solum finium *R* in Asia *Bong DEFL.* in *om. R* quae decatur *A* idem galli occupavissent *ABCGM.* idem gallos occupavisse *E.* eosdem Gallos occupasse *Bong Dueb D.* occupasse eosdem gallos *F. Longius etiam aberravit L, qui haec habet* quam in asia dicantur imbellis idem galli occupasse. *Si dett. codd. scriptura* occupasse, *quae per omnes editiones vulgata est, aeque ac* possidere *ad Italiam refertur, additum* eosdem Gallos *supervacaneum est. Contra* idem Galli *recte locum obtinebit, si* occupavissent *scripseris idque ad Asiam traxeris. Sic et qui Italiae et qui Asiae partem occuparunt idem Galli fuisse dicuntur, ne quis forte hos, qui a partibus Mithridatis stant, animo et viribus inferiores quam illos esse existimet. Cf.* § 9. *Verba* maximis eam — urbibus possidere *Wopkensius allato loco Curtii V* 1, 27 ac ne totam quidem urbem tectis occupaverunt *tuetur, idemque* solum finium *regionis vel territorii solum esse vidit. Cf. ad XLI* 1, 12 § 8 praetio *A* § 9 partem] patrem *A* ipsum *GM.* ipse *R* hēat *DL.* numeret *R* § 10 tantoque his — longiore *om. BC* sagaciora *Bong Dueb L.* sacriora *M.* acriora *R* quanto *Bong Dueb DFL.* quod *AGME. Cf. ad III* 5, 3 longiori — difficiliori *Bong Dueb DL.* longiore — difficiliore *R* spatio per] per *om. ABCGM* yllirieum *A* traciamque *A* producit̃ *L.* prodiderint *CD.* prodierunt *F.* prodierint *R. Haec scriptura suspecta est, quod* per *in optt. codd. non extat* pene *A* finibus ****** quam *A* (quam ubi *eras.*) § 11 pacati *A* adsiduae *A* contra quosdam etiam *Bong.* contra alios quosdam etiam *D.* etiam quosdam *L.* quosdam etiam *R* iure imperii *Bong.* vice imp. *O.* '*Intelligit alteram imperii et senatus et consulum partem, ut ipsis essent vices imperii et partes: cum peterent populi Latii ius civitatis et alterum consulem et dimidiam senatus partem. Florus I* 14 cum ius civitatis, partem imperii ac magistratuum poscerent.' *I. F. Gronovius* § 12 exercitos *A* ferro *Bong Dueb.* fore *F.* ferri *R* (fieri *ut vid. D in marg.*). ferri *h. l. usurpatum est ut supra* § 7 *et* 8 audire — dici misos *A* § 13 immoremur *vel* inmor. *O* § 14 nec gravius *Bong Dueb EFL.* et gravius *R. Domesticis principum factionibus seditiones Gracchorum, Appuleii Saturnini, Livii Drusi denotari puto. His bellum Itali-

cum seu Marsicum, et Marsico civile bellum inter Sullam et Marium gravius multoque periculosius fuisse dicitur vicino *O* praemi *A* multoquae *A* accessisse *L.* esse *R* italia *A.* ìtalie *B.* italico *R* § 15 immensa millia *Bong EFL.* inmensam illam *R. Fuitne* inmensam militiam? *Iustinus* militiam *etiam de exercitu usurpat, velut XXXII* 2, 2 fe*rorum *A* adque immitium *A* § 16 quorum tametsi *Bong Dueb DL.* quorum si *B.* quoq; si *C.* quorum etsi *R* vagaturos *A*

5. § 1 occassione *A* quieverit *DL.* quieverint *R* maius] *om. L.* ma**us *A* habeat *AGM.* habeant *Bong R* § 2 occassione *A* § 3 equidem *Bong Dueb DL.* quidem *R* prhygiam *A* ademerint *Bong Dueb CDEF.* ademerit *L.* ademerant *R* matridati *A* gallinicus *A* § 4 phaplagonia *A* iusserunt *Bong Dueb.* iussert *E.* iusserit *L.* iusserint *R* obvenisset *Bong DE.* venisset *R. Sed cf. XVI* 1, 19. *XXXVII* 4, 5 *et quae ad XIII* 4, 10 *adnotavi* § 5 hec *E.* inter hanc *R* amaritudine *E.* amaritudinem *R* petendo *L.* parcendo (*in mg.* parendo) *B.* parendo *R* mitigarit *C.* mitigari *E.* mitigaret *R* quin et *L.* et *om. R* acervius *A* se in dies *Bong Dueb DEF.* in dies se *L.* se *om. R* gerunt *AGM.* gerant *Bong R. De omisso se vid. Wopkensium, nisi verba* acerbius gerant *sic accipere malueris, ut XIV* 5, 4 nihil non ex arbitrio muliebris audaciae gerit *dictum est. Ait enim, cum ita pareret, ut non tamen eos mitigaret, effecisse se ut acerbius in dies gererent. Apodosis protasi ita adsimilata est, ut cum re discrepent, verbis fere unum sonare videantur. Cf. VI* 2, 9 quibus cum paria omnia fortuna dederit, invictum tamen ab altero utrumque servavit § 6 non Phrygiam] non *om. ABGM* (prhygiam *A*) demissus *A.* demissis *GME.* demissas *BC.* dimissas *R* cappadociam *A* § 7 raptam *Bong Dueb D.* captum *E.* raptum *R* victoriam eius *Bong Dueb D.* victoria eius *A.* ius victoriae *E.* victoriae ius *R. Cf. ad XXVIII* 4, 13 § 8 bytiniae *A* cersonin quem *AG.* cerson ī quē *BC.* cersonim quem *M.* çersonin in quem *DL.* cherson in quem *E.* creston in quem *F. Graeci* Χρηστόν imputari *A* § 9 a senatu] a *om. AGM* deinde *Bong Dueb BDFL.* dein *R* populus *M.* populo optiōe *B.* populo *R* orant *ABGM.* orantem *E.* ornate *L.* orante *Bong R* ideo tam̄ tantum *A.* ideo tamen

tantum *GMD* (ideo *int. lin.*). id. eos tamē *B* (tm̄ *sup.* tamē). ideo tantum *Bong Dueb R* optinuisset *A* § 10 intullisse *A* (*alt.* l *eras.*) ultimi erit *AGM*. ultū emūt erit *B*. ultū iret *D*. ultum ierit *R* in eo et nunc] in eo *om. Dueb EFL*, *qui* et nō *habet. Sed cf. IX* 8, 7 misericordia in eo. *X* 3, 3 in eo — cum processisset. *XI* 2, 2 servans in eo auspicium. *XIV* 6, 10 in ea. *XXXIX* 1, 6 non fictas in eo. *XVI* 4, 10 ut in illo. *XXXII* 1, 7 velut in illo

6. § 1 in se uno sed *Bong Dueb DFL*. in uno sed *ABCGM*. in uno se sed *E*, *quod restituendum esse viderunt A. Gronovius et Otto. Cf. ad V* 6, 8 sepe *ABC*. saepe *GM*. semper *Bong Dueb R* § 2 farnacen *A* cognitionum *L*. cognationum *Bong Dueb R* succidaneum *L*. succedaneum *Bong Dueb R. Meliorum codd. scriptura* Pharnacen per cognationum arbitria succedaneum — Eumeni datum *vitio adfecta est. Nam ut primum* per cognat. arbitria succedaneus *successorem significet consensu adfinium constitutum, probari non potest Pharnacen ab his Eumeni successorem esse datum. Deinde quod ad verba* Pharnacen — datum *ex* § 4 damnatum *vel* hostem iudicatum *audiri volunt, duriorem statuunt verborum structuram, quam quae ferri possit. Qua re* cognitionum, *quod iam I. M. Gesnero* (*thes. s. v.* succedaneus) *placuit, ex L restitui.* Cognitionum arbitria *decisiones Romanorum esse, quibus bello Eumenis cum Pharnace finem imposuerunt, ex Polybii excerpt. legat. LVI et LIX patet. Pharnaces vero* succidaneus *Eumenis nominatur, quoniam hoc absoluto a Romanis omnis culpa in illum unum coniecta est. Cf. Plauti Epid. I* 2, 37 Men piacularem oportet fieri ob stultitiam tuam, Ut meum tergum tuae stultitiae subdas succidaneum? *et quae Gellius IV* 6 *de hoc loco disputat* § 3 primum *Bong Dueb FL*. prima *B*. primo *R* in asia *A* transvecti *Bong Dueb DEF*. traiecti *L*. transiecti *R* anthiocum *A* machedonia *A* § 4 quod cumq; *A*. quodcumque *GM*. quod cum eo *BC*. quod nō *F*. quod cum ipso *Bong R. Forsitan BC verum servaverint. Cf. XXXVII* 4, 5 mirari se, quod ei relata controversia non sit, sibi referatur § 5 massinissae *A* hannibalem *A* duos illos *Bong DEF*. illos duos *L*. illos *om. R* tertius *A* referri *om. BC* § 6 memoriae patris *Bong Dueb DL*. patris mem. *R* § 7 illis *ABGM*. illā *L*. illos *R* regibus omn. leg.

odiorum *Bong Dueb.* omn. leg. reg. odiorum *C.* leg. od. omn. regibus *F.* omn. reg. leg. odiorum *R* habuerunt *GM.* habuerant *E.* habuerint *R* aruspices *A* aut et quod *ABCGMD.* et *om. Bong R* superb; atque *A* § 8 fuerint *AG.* fuerunt *M.* ferant *C.* ferunt *Bong Dueb R. Sub optt. codd. scriptura* fuerint *non* ferunt, *sed* fecerint *latere censeo, quod restitui. Cf. XVI* 4, 10 atque ut in illo subitum se ex socio fecit hostem, sic — patronus plebis evasit. *Similiter II* 13, 3 *Dett* ferat *ex* fuerit *fecerunt*

7. § 1 conluviae *A* obstiterant *AGM.* obstiterint *Bong R* § 2 perigrina *A* Paphlagoniam] l *m. pr. inlat. A* bytiniam *A* nullamque *AGM.* nullam *B.* nullam neque *R* quisquam *O* § 3 schytiam *A* umquam *om. FL.* aegrae *A* ut ipse *ABCGM.* unde ipse *Bong R* part. advers. Rom. virium *Bong Dueb DL.* adv. rom. vir. partem *F.* adv. rom. part. virium *R* § 4 et Scythiae] et *om. Bong Dueb O* (scytiae *A*). *Quamvis codices in voce* Scythiae *scribenda varient, omnes tamen genetivum habent. Duebnerus bella Pontica appositione* Scythiae bella *explicari statuit, duriore sane verborum structura. Accedit quod aliis locis res a Mithridate in Scythia et Ponto gestae distinguuntur. Cf.* § 9 qui solus mortalium Pontum omnem Scythiamque pacaverit. *XXXVII* 3, 2. 3 itaque Scythas — perdomuit. Auctus igitur viribus Pontum quoque — occupavit. *Qua re* et Scythiae *scripsi.* et, *quod invitis libris mss. addidi, post* esset *excidit sicut XXXVIII* 9, 2 *post* intulisset, *XLI* 6, 5 *post* interfecisset, *XLII* 2, 2 *et XLII* 2, 5 *post* sed. *Cf. adnot. ad V* 6, 8 animi] cū *unus L* solitudinibus] vel solitū diuib, *unus L* instructa *M.* instructi *EL.* instructae *R* per quos *L.* per quae *R* labor ac periculum *Bong Dueb DL.* per. ac labor *R* § 5 sed etiam sedis *Bong DE. om. F.* sed etiam *om. AGM.* etiam sedis *om. CB* (sedis *in mg. add.*). et sedis *L* (*om.* sed) inope *Bong Dueb E.* inopi ī sedisipi *L.* inopiae *R. Sequentia adversativam particulam desiderare videntur. Quae cum sub syllaba* ae *latere possit,* inopi. At *scribere non dubitavi* § 6 assiae *A* multitudine] ne *m. pallida inlat. A* facillime *B.* facili magis *R* an] n *in ras. A* uberi *Bong Dueb E.* ubera *L.* nucre *B.* ubere *R. Cf. XXII* 5, 11 nusquam igitur alibi facilius bellum, sed nec praedam ube-

riorem inveniri posse § 7 audierint *Bong L et ex Ottonis silentio GM*. audirent *E*. adierint *R*. *Cf. Drakenborch. ad Liv. X* 12, 2 possesum *A* § 8 tantū se *B*. tm̄q; *D*. nūq; *L*. tantumque se *R* nuda *B*. avida *R* expectatio *L*. expectet *F*. expectat *R* (exspectat *A*) nimiū sit *L*. inculsit *B*. incussit *R* § 9 possit] pssit *A* sua et *ABCGM*. suā *D*. suam et *E*. suamet *R* scytiamque *A* potuerit *Bong Dueb F*. potuit *R* § 10 liber***tis *A*. liberalitatis *Bong GME*. libertatis *R* (*in mg.* liberalitatis *B*) ne ipsos *Bong O*. nec ipsos *emend. Faber* (*cf. ad V* 4, 18. *VII* 5, 8. *XI* 12, 12. 13, 8). *Verum quod* nec *idem esse vult ac* ne — quidem *fallitur. Particulae* nec — et *sibi respondent* qui experiantur *Bong Dueb DEL*. quin experiantur *R*. *Mithridates iustitiae atque liberalitatis suae nec, quin ipsos milites testes adhibeant, se recusare et alia indicia habere ait; cf.* 4, 6 solus regum omnium *Bong Dueb Dett*. solum regnum *AB*. solus r'gū *C*. *Otto adnotavit pro eo, quod est* solus regum, *in GM* solum regnum *extare, de v.* omnium *tacet* cholchos *A* paflagoniam *A*

8. § 1 discendit *A* § 2 tunc *FL*. at *Bong Dueb E*. ac *C*. atque *R* ptolemeo *A et sic toto capite* equi *A*. eo qui *B*. ei qui *R* § 3 in quod *Bong FL*. itaque quod *R* principum *Bong DFL*. principum satis *R*. satis *reliquum esse videtur extritae vocis* civitatis; *cf. II* 12, 18. 14, 11. *IX* 4, 7 filium fratris *B*. fratris filium *R* iusit *A* § 4 apparatos *A* aepularum *A* sollempnia *A* conplexo *A* adque *A* § 5 moverant *ABCGM*. vocaverant *Bong Dueb R*. *Sicut dicitur* possessione movere *dici posse videtur* in regnum movere § 7 relictis *A* solitat *A* § 8 L. Metello *Bong Dett*. L. *om. R*

qui ad inspicienda *Bong Dueb BCDEFL*. qui ad spicienda *AG*. quia ad spicienda *M*. *In archetypo haud dubie* qui ad adspicienda *fuit. Sed cum syllaba* ad *semel tantum scripta esset,* inspiciendi *vocem ex XXXIV* 1, 4 *temere intulerunt. Cf. Duker. ad Liv. XLII* 5, 8 Ap. Claudium legatum ad eas res adspiciendas componendasque senatus misit *et adnot. ad V* 6, 8 § 10 nimiam *A*. nimia *R* § 11 alexandrinus *A* pop. peregrino *Bong Dueb L*. peregr. populo *R* susciperat *A* paelicae *A* § 12 maximum deinde a Cyr. filium *Bong Dueb DL*. deinde fil. max. a cyr. *B*. deinde max. a c. filium *R* et

imag. eius *Bong Dueb DL.* eius et imagines *R* § 13 susciperat *A* natalis *Bong Dueb O* (natal' *BD*). *Invitis codicibus suadente Fleckeisenio* die natali eius *scripsi sicut Silligius Plin. N. H. XXXVII* 2, 6 *pro vulgata lectione* die natalis sui *e cod. Bamberg.* natali suo *restituit* aepulas *A* § 14 riginae *A* acerua *A* merorem *A* § 15 exequias *AGM.* ad exequias *BCDF.* in exsequias *Bong EL* demonstrant] de *m. pr. inlat. A*

9. § 1 demetrio] o *in ras. A* cuius et ipsius *BCGMEF.* et *om. R* § 2 ut *Bong Dueb DL* (*GM?*). sicut *R* partis *A* intulisset et multis *Bong CDL.* et *om. ABCM.* int. multisq' *EF, qui non viderunt* et *post* intulisset *excidisse* § 3 cui arsacides par in hyrcaniam *ABG* (*corr.* hyrcania). cui arsacidespar in hyrcania *M.* cui arsacides per hircaniam *C.* cui Arsacides Parthorum rex magno et regio animo misso in Hyrcaniam *Bong Dueb DE* (hircaniam *uterque*) *F* (hyrcanya) *L* (bithiniā). *Deteriorum supplementum, a Bongarsio uncinis inclusum, probaverit cui placuerit. Equidem, cum Demetrius non magno nec regio animo in Hyrcania retentus sit* (§ 10), *meliores libros mss. proxime secutus* cui Arsacides parem in Hyrcania *scripsi. De re cf. XXXVI* 1, 6 missus deinde in Hyrcaniam benigne et iuxta cultum pristinae fortunae habetur; *de collocatione verborum XXXVIII* 10, 2 sed per luxuriam non minor apparatus quam militiae fuit per abstinentiam eius tripho *A. Cf. ad XXXVII* 3, 6 restiturum *A* § 4 privata *A* (privata vita *m. pallida*) *BCF.* privatam *R* (*GM?*) opulentiā victā *L.* opulenta in vita *C.* opulenta vita *B.* opulentam vitam *R* (vitam *om. A*) percaesus *A* tacitam *unus E* § 5 hortat' *A, i. e.* hortatur, *quod habet G* gallimander *A* partico *A* § 6 frahates *A* conpendiosus *A* § 7 gallimandro *A* datus *A.* dat˜ *B.* datur *CGM.* datum *Bong Dueb R* Demetrium] um *m. alt. inlat. A* hircaniam *A* § 8 interiecto deinde *Bong Dueb DEL.* deinde *om. R* depraehenditur *A.* reprehenditur *soli DEL* § 9 hircaniam *A* ad exprobrationem *Bong Dueb DL.* in exprobrat. *R* anthiocum *A* (i *int. lin.*)

10. § 1 anthiocus *A et sic toto capite* § 2 luxuriae *Bong Dueb DEFL.* per luxuriam *R* (luxor. *A*) trecenta millia *Bong Dueb F. om. D* (*spatium vacuum*). millia *om. R* (CC *L*). *Cf. ad*

XXXVIII 1, 8 pistorum scenicorumque *Bong Dueb F.* scenicorum pistorumque *L.* pistorumque (*om.* scenicorum) *R* § 3 gregari *A* caligas auro *Bong Dueb DL* (calige). auro caligas *R* figerent *Bong AE.* fierent *G.* ferrent *M.* facerent *B.* gererent *C.* fingerent *F.* fulgerent *D* (*in marg.* facerent). fulgeret *L.* '*Valerius Max. IX* 1 *ext.* 4 *eadem de re agens* cuius exercitus — magna ex parte aureos clavos crepidis subiectos habuit.' *Vorstius* § 4 aepulas *A* non ad bella *Bong Dueb.* non bellum *A.* non ad bellum *R* § 5 orientalis *A* § 6 omnibus ad eum pop. def. *Bong Dueb.* omn. ad eum def. pop. *DL.* ad eum pop. def. omn. *F.* ad eum omn. pop. def. *R* partis *A* § 7 prahatres *A* a partia *A* § 8 hiberno *A* § 10 sed postremum *AGME.* sed ad postremum *BC.* ad postremum *Bong R* prahates *A* demetrium *A*, *sed m. pr. corr.* demetriam, *quod habent BCGMEF.* Demetrii *Bong DL* adduxerat *Bong Dueb B.* duxerat *F.* deduxerat *L.* devexerat *E.* advexerat *R* § 11 penitere *A*

IN LIBRUM XXXVIIII.

1. § 1 anthiocho *A* ac *Bong Dueb DEFL.* dein ac *AC.* dein hac *GM.* deinde *B* omnes *A* § 2 partica *A* gessisset *Bong:* gessisent *A.* gessissent *BGMD.* cessissent *CF.* egissent *EL* socrum *A* praetium *A* adversum *ACGME.* adversus *R* § 3 anthiocenses *A* trypone *A* primi duce Tr. execr. *om. BC* Apamenii *Bong DF* (–nyy) *L.* apameni *R* caeteraeque *A* per abs. eius regis *BC.* per regis abs. *F.* per abs. regis *R* deficere *A* (*m. pr. corr.*) § 4 ptolemeus *A* Aegyptium *Bong EFL.* aegyptum *R* regnum] re *ras. A* et armis *ABGM.* et *om. R* § 5 et composita *Bong Dueb DFL.* et *om. R* anthioci *A et sic paulo post* Syriis *Bong Dueb F.* syris *vel* siris *R* demetrii* *A* paterentur superbiam *Bong Dueb DL.* superb. pat. *R* auliaque ab *A* § 6 ingenti *A.* cum ingenti *Bong Dueb R* ad firmandam *Bong Dueb BC.* ad confirmandum *E.* ad confirmandam *R* in eo sed veras] in eos adversus *A* § 7 praemeretur *A* § 8 relegione *A* templi se *Bong Dueb DL.* se templi *R* iusu *A* § 9 Grypo (griphos *DE.* eriphos *L*) fuit rex, a matre hactenus (eatenus *E. om. DL*) constituitur, ut nomen *Bong DEL. om. ACGM. In*

alia discedunt BF. (alter cui pr. nasi magn. gripp9 nomē erat subornatur ut nomen *B*. alteri cui gryppo pr. nasi magn. agnomen fuit regnum dedit ut. nomen *F*) vis autem *Dueb EFL* (*GM?*). eius ius autem *BC*. ius autem *Bong AD*. *Cf. ad XXVIII* 4, 13 omnis imperii *om. L*. omnes imp. *G*

2. § 1 spernere] re *m. alt. int. lin. A* ptolemeum *A* fuerat suborn. in regnum *Bong Dueb*. fuerat in regn. suborn. *D*. fuerat ornatus *L*. suborn. in regn. fuerat *R* § 2 ptolemeus *A* § 3 tryphaenam grypo *om. ABCGM* (tryphenam *Bong F*. triphenam *L*. triphinam *D*. trifinam *E*) populus *A* § 4 omnis *A* instructum] c *m. alt. inlat. A* § 5 fit deinde *O* anthiociam *A* templo *Bong A*. ex templo *L*. e templo *E*. in templo *Dueb R*. *Cf. XII* 13, 9 elatusque convivio. *XVI* 4, 9 exilio reversus. *XIX* 3, 1 procedit navi. *XXI* 1, 5 carcere dimittit. *His quoque locis Dett praepositionem addunt* Vict. signum *Bong Dueb DL*. sign. vict. *R* ioci *A* § 6 ipsius Iovis] Iovis *om. AE* iussiset *A* depraehensusque *A* esse in *A* perductusque *Bong Dueb DE*. que *om. R* § 7 reciperato *Bong A*. recuperato *R* cum cupiditate] cũpiditate *A* § 8 praelato indice *A* § 9 parta igitur] *om. ABCGM* regno sec. *Dueb*. regni sec. *Bong O* § 10 sed ex *Bong DEFL*. ex *om. R* anthioco *A*

3. § 1 parricidiales *Bong Dueb CDFL*. –cidales *R*. *Cf. ad XXXVII* 1, 4 ptolemeus *A* et alteri* *A* altero ex filiis electo (lecto *L*) alterum *Bong DEL*. alterum altero ex fil. electo *F*. altero ex fil. relicto altero *AGM* (*aberraverunt ad praecedentia* alteri ex filiis — relicto; *cf. ad XI* 13, 9). altero ex fil. relicto *om. BC* § 2 selenem *A* (seleucem *unus F*) maritum] meritum *A* (e *in ras.*) § 3 cyzino *A* Grypi *Dueb*. grippi *BD* (*in marg.* cipri). griphi *E*. Cypri *Bong A*. cypry *F*. cipri *R*. *Sic prologo XL in codd.* cypro *et* grypho *mutata sunt* § 4 viribus fratris *Bong AF* (fratres *A*). iam fratri *L*. iam viribus fratris *R* cyzenus *A* vertitur Antiochiamque venit tunc *Bong Dueb DL*. antiochiamque venit *om. R* *nec veri simile est Cyzicenum Antiochiam venisse*; *cf.* § 12 § 5 hunc *AGM*. hinc *BC*. tunc *R* anthiociam *A* obsedere *A* tryphena *Bong AG*. tyrphena *B*. tryfena *C*. tryphaena *F*. triphena *R* antiquiis *A* iusit *A*. iussit *R*. duxit *coni. Asula-*

nus. Sed nihil antiquius quam — iussit *adnumerandum est locutionibus* nihil aliud (prius, amplius, minus) quam —. *Cf. Drakenb. ad Liv. XXXI* 24, 3. *XXVI* 20, 3. *Iust. XLII* 4, 13 nihil aliud quam Pacorum vocabat   sui aemulatione] siui aemul. *A*   efficerit *A*   § 6 tum per. *Bong.* tunc per. *O*   accusata contra *AGM.* accusat at contra *BC* (*recte, opinor; cf. ad XXXVIII* 7, 5). accusat contra *Bong R*   § 7 saevit*um *A*   § 8 necessitudinem sanguinis quippe *Bong Dueb DEFL.* necess. quippe sang. *R. Hanc bene structam collocationem verborum dissolverunt ad* § 9 his tot necessitudinibus sanguinis *respicientes* (*cf. ad XI* 13, 9). Ipsius *ad Tryphaenam pertinet*   § 9 tum neq; ad illa *A* (*super* q; *int. lin.* gat *manu altera, sed antiqua*) *B.* tum neque ad illa *GM.* tum neque adempta illa *C.* cum nec occisa illa *F.* tum neque occisa illa *Bong Dueb R. Meliores libri aperte ostendunt* tum neque necata illa *scribendum esse. Sic XLIII* 1, 5 *in A extat* itaque alia *pro eo, quod est* itaque Italia   se virium *Bong Dueb DL.* virium se *R*   cizicendo *A*   tradita *B. om. L.* redita *F.* redditam *E.* reddita *R*   § 10 amplexantes *AGMD.* amplexantē *C.* amplexantis *Bong R*   parridarum *A* (ci *int. lin.*). Execratione parricidarum *est dum execrabatur parricidas. Cf. X* 3, 3 omnium favore. *I. F. Gronov. coni.* cum execrat. parricidarum   decidit *A*   § 12 gryphi *A*   piae namq; *A* (*m. alt. int. lin.* triphenam). pienamq. *G* (*supra vers.* ue *addit*). Ipiam q̄ *B.* tripienan que *M.* tryfenam q̄ *C.* triphenam (*vel* tryphaen.) quae *R* (*verbum* capit *E non post* interfecerat, *sed post* triphenam *habet*)   interficerat *A*

4. § 1 socio regno *A*   ptolemeo *A, et sic hoc et seq. capite*   indignus *A*   et regem *AGM.* rege *F.* et rege *R. Cf. VII* 5, 1 Philippo fratre dato obside. *XVIII* 4, 3 filio — et — filia — heredibus institutis. *XXXIX* 5, 2 herede populo Romano instituto. *XLI* 2, 5 omnibus servis nascentibus. *Prolog. XXVI* altero filio occiso, altero rege nuncupato. *XVI* nuncupato successore filio   § 2 demisisset *A.* dimisisset *L.* emisisset *R*   quanquam *A*   § 3 hac] ac *A*   reliquit *Bong Dueb DFL.* relinquit *R*   § 4 ab Cyzic. *Bong Dueb D.* a cyz. *R* (cyzeceno *A*)   mariti *om. A*   § 5 occultis *Bong Dueb FL.* occultatis *R*   § 6 quae etiam *Bong Dueb.* quae et *O*

5. § 1 nec a fratre *Bong Dueb DL.* neque fratre *GM.*

neque a fratre *R* § 2 dum haec aguntur — Cyrenarum regnum *Bong DEL. om. ABGM.* quod cū diucius tenue'it *substituit C*, igr̄ alexander regni quod ei pr̄ *F* populo romano] p.˜r *A* § 3 lybiae *A* § 4 converterint *A* § 5 contemptu *A* § 6 herotinus *BF* (–tynus). herotimus *L*. hieronimus *E* (t *sup.* n). erotimus *R* pelicibus *A* inuastabat *A* (fe *sup.* ua *m. alt., sed antiq.*) *GM*. vastabat *C*. infestabat *R* exsanguinibus *AC*. sanguinibus *B*. exsangnamibus *M*. exanguibus *D* (*in marg.* exsanguinibus). exsanguibus *R*

IN LIBRUM XXXX.

1. § 1 filiorum *DL*. filiis *R* inimicis *C*. inimicus *L*. inimicorum *E*. inimicitiis *R* parentum *om. L* et regis *A* decarit *L* (*voluit* decurrit). concurrit *R* sibi reges *Bong Dueb DEFL*. reges sibi *R* circuminspicere *ABCGM*. circumspicere *R*. *Cf. ad XXII* 5, 4 § 2 mitridatem *A et sic per totum librum* ptolemeum *A* arcensendum *A* quod et *AG* (*in utroque* quod ex *fuit*) *BE*. quod et ex *M*. quod rex *C*. quod *Bong Dueb R* implicitus *A* ptolemeus *A* quoque *Bong 0. Vide ne* que *scribendum sit. Cf. ad XV* 4, 7 semper hostis fu. Syriae *Bong Dueb*. host. s. semp. fu. *D*. semp. s. host. fu. *L*. s. semp. host. fu. *F*. host. semp. fu. s. *R* § 3 tegranem *A* partica *A* § 4 octodecim *Dueb*. X et VIII *AGEF*. X et IX *B*. decem et novem *C*. X et IIII *M*. XVIII *Bong DL*. *Ex cod. M et hoc loco et XL* 2, 3 X et IIII annos *scripsi. Appianus Syr.* 48 et 70 ἔτη τεσσαρεσκαίδεκα *habet* tranquilissimo *A*

2. § 1 militum *ABCGM*. hominum *R* aruspices *A* § 2 anthiocus *A* eodem locullo *A* (v *sup.* o) § 3 octodecim *Dueb*. X et VII *AG*. X et VIII *FM*. decem et octo *E*. X et IX *B*. decem et novem *C*. XVIII *Bong DL* annis *EL*. annos *R* § 4 ita quod gesserit *ABCGM*. itaq̊; cess'it *D*. ita quo ɔcess'it *L*. ita quod cesserit *F*. ita quo cesserit *Bong E* daturum ei qui *C*. dat. regnum quod *EF*. dat. quod *R* abarum *AG*. arobū *L*. arabum *R* § 5 redigit *Bong Dueb L*. redegit *R*

IN LIBRUM XXXXI.

1. § 1 scytarum *A* § 2 scytico *A* Parthi exules *Bong Dueb DL*. ex. parthi *R* § 3 hii *A* adsyriorum *A* inter

orientes *A* veluti *Bong Dueb DEL* (*GM?*). velut *R* § 5 postremo *Bong Dueb DEL.* postremum *R* § 6 virtute *L.* per virtutem *R* § 8 gloriae sit *Bong Dueb DEFL.* gloriae (glā *B*) est *R* opulentimum *A* (ssi *int. lin.*) mille urbium *Bong Dueb G* (?) *L.* illud mille urbium *F.* illud urbium *R.* urbium *pendet ab* opulentissimum. *Eo quod XLI* 4, 5 mille urbium Bactrianorum praefectus *legitur*, *effectum esse videtur*, *ut contra optt. codd. auctoritatem* mille urbium *scriberetur*. *Cf. ad XI* 13, 9

§ 9 scyticis *A* adsiduae *A* § 10 hii *A* schytia *A* dahastareos *B.* dachas et arcos *D.* dacas et aseos *F.* datos et tireos *L.* dahas areos *M.* Dahas et Areos *Bong R* Spartanos *Bong F.* sparthanos *ABCE.* hypartanos *G.* hipartanos *M.* sparcanos *D.* spēnos *L.* Sparnos *sec. Med. Cf. Strabo XI c.* 7 *et* 8 Maggianos *Bong ABC.* magianos *GMDF.* marnauos *L.* margianos *E* § 11 deinde *Bong CF.* deinde postea *R* § 12 partiae *A* pleraque finium *O. Disciplet Scheffero et Wopkensio. Sed cf. XXXVIII* 4, 7 latius aliquanto solum finium. *V* 9, 6 Phylen Atticorum finium montes nix et *Bong DF.* montes nix (*om.* et) *E* (montis) *L.* montes et (*om.* nix) *R*

2. § 2 ipō♃ ordo *L.* populorum ordo *Bong Dueb R.* populorum *corruptum est. I. F. Gronovius coniecit* optimatum (*cf. I* 9, 18. *XLII* 5, 2), *Henninius* philosophorum, *Heerenius* cognatorum, *Frotscherus* propinquorum, *Duebnerus* procerum. *Equidem compendia* ꝑlō♃ *i. e.* populorum *et* p̄pto♃ *i. e.* praepositorum *a librariis permutata esse censeo. Cicero de fin. III* 16, 52 *illud Zenonis* nemo dicit in regia regem ipsum productum esse ad dignitatem (id est enim προηγμένον), sed eos, qui in aliquo honore sunt, quorum ordo proxime accedit, ut secundus sit, ad regium principatum *laudat additque se verbum e verbo reddentem* producta *nominare ea*, *quae aliis locis* praeposita *appellarit. Ibi Madvigius Stob. ecl. eth. p.* 156 οὐδὲ γὰρ ἐν αὐλῇ τῶν προηγουμένων εἶναι τὸν βασιλέα, ἀλλὰ τοὺς μετ᾽ αὐτὸν τεταγμένους (*'ne in aula quidem regem inter praestantes dignitate numerari*, *sed eos qui' cett.*) *comparat. Ordine praepositorum*, *qui etiam* οἱ ἐν προαγωγῇ φίλοι *nominantur* (*cf. Stephani thes. s. v.* προαγωγή), *Iustinus Parthorum synedrium significare videtur*, *quod Posidonius ap. Strab. XI* 9 *p.* 515 εἶναι διττόν, *ait*, τὸ μὲν συγγενῶν, τὸ δὲ σοφῶν καὶ μάγων, ἐξ ὧν ἀμφοῖν τοὺς

βασιλεῖς καθιστᾶσιν rectores in pace *Bong Dueb DL.* in pace rectores *R* (victores *E*) § 3 schyticum *A et sic paulo post* et utrisque *Bong AGMD.* et utriusque *B* (*medium* u *punctis notat.*) *C.* et utriq; *L.* et utroque *F.* et utrimque *emend. I. F. Gronovius. Fleckeisenius* ex utrisque mixtus *fuisse censet idque pro glossa vocis* medius *habet. Cf. ad VII* 6, 11 § 5 maiorum *A* servorum *Bong BFL.* servitiorum *ACDE.* pervitiorum *G.* provitiorum *M* habent *om. ABCGM* aequitate *AGM.* equitate *B.* equitare *R* § 6 ut quisque est ita *Bong DF.* ut quis est ita *E.* ut quisque ita *L.* ut qui questita *A.* ut quique st ita *G.* ut quique est ita *R* in bella *Dueb E. om. L.* in bello *Bong R. Horum auctoritati parui, quamquam XXIV* 6, 9 *contra optt. codd.* quod in oracula patet *scripsi* partis *A* § 7 aciae praeliari *A* pugnant autem *Bong FL.* pugnant aut *R* § 8 timpano *A* intollerandi *A* si quantus his impetus est, vis anta et *Bong Dueb D.* si quanta his est in impetu vis tanta et *E.* quantus ei impetus est tanta *L.* si quantus his (eis *C*) est impetus vis tanta et *R. Vocem* vis *cum sequentibus coniungi nec collocatio verborum nec loci sententia sinit. Quare* inpetus et vis *scripsi. Cf. Liv. XXV* 30, 9 ad vim et inpetum Romanorum arcendum. *XLI* 10, 3 tumultuarius exercitus acrius primo inpetu quam perseverantius pugnavit. *V* 6, 8 § 10 luricae *A*

3. § 1 delecta *A* adulteria *A* gravias *A. m. pr. corr.* § 3 venantibus *A* (n *delet.*) illis publica] illis *m. pallida inlat. A* § 5 saepultura *A* ad curam *E.* atque (ac *DL*) cura *R* § 6 omnibus *O.* amnibus *Dueb ex emend. I. F. Gronovii* § 7 genitum da *AGM.* genti timida *E.* genti tumida *R* § 10 dicti *AGCE.* dcī fcī *L.* dictis *R* promissique *CEL.* promissisque *R*

4. § 1 stageneri *L.* stagenori *D.* staganori *E.* staganory *F.* stagnori *R* § 2 hi postea *Bong Dueb D* (hii) *EF.* hi *om. R* diductis *Dueb.* deductis *Bong O* (d'ductis *D*) caeteris *A* § 3 hunc*a *A*(c *eras.*) nicatore *AGE.* nicantore *M.* nichanore *L.* nicanore *R* (nyc. *F*) anthico *A* nepote *L.* pronepote *R* deficere *A* lucio manilio bulsionem atilio *AGM.* lucio manilio pusione atilio *B.* lucio manlio bulcione manlio atillio *C.* lucio manilio pisone atilio *D.* manilio bulsone attilio *E.* l. manlio pysone m. attilio *F.* l. milia manilio milosone atilio *L* consuli-

bus] coss. *A* § 4 anthioci *A* sibi inv. eripere regnum *Bong Dueb DL.* inv. sibi regn. eripere *F.* inv. eripere sibi regnum *R* § 5 diodotus *L* (*hoc tantum loco*). theodorus *B.* theodocus *C.* teodotus *M.* theodotus *R* (–dottus *F*) Bactrianarum *Bong Dueb EFL.* bactrianorum *R* iusit *A* quod] quo *A* § 7 mandragoran *AGM.* mandragoram *BE* (–gorā *CDF*). Andragoram *Bong Dueb L* § 8 metu *Bong CEL.* metu et *D.* metu cum *AGM.* mecū cū *B.* metu belli cum *F.* *Additur in B* seleucho et theodoto, *in F* seleuco et theodotto battryanorum rege faciundi. *Turbae inde ortae esse videntur, quod librarii ad* § 7 metu cum *aberrarunt. Cf. ad XI* 13, 9 § 10 parti *A*

5. § 1 particum *A* § 2 Zapaortenon *Bong ABD.* caporteno *C.* zapaortem *GM.* aperteno *E.* zapaorotenon *F.* apaorceno *L. Cf. Plin. N. H. VI* 16, 18 § 3 tutella *A* tutela loci *om. B*, *delet Schefferus. Genetivo* loci *res, de qua agitur, nominativo* tutela *accidens eius rei significatur. Cf. IX* 3, 5 ne — velut vicinum incendium belli ad se transiret *ibique adnotata. XXXVI* 4, 1 regni mutatio inter novos reges alternabatur ubertas est *Bong Dueb DE.* est *om. R* ut propiis *A* § 4 et fontium *L.* nam fontium *EF.* iam fontium *Bong Dueb D.* iam *om. ABCGM. Mutata interpunctione vocabulis* est *et* iam *facile caremus* § 5 partis *A et sic toto capite* decidit *A* § 7 anthiocum *A* societate *A* § 8 principacius *B.* priapartius *L.* priapatius (–cius) *R.* Phriapitus *coni. I. F. Gronovius, quoniam Arrianus apud Photium commemorat Φοξάπιτον* omnes greges *A* (g *punctat.*). *In cod. L in locum verborum* fuit sed et ipse Arsaces dictus *haec* q sił pp dc̄a dc̄us ē arsaces (*i. e.* qui similiter propter dicta dictus est arsaces) *substituta et quae sequuntur* nam sicut supra — cognominavere hic *omissa sunt. Rupertus verba* nam — cognominavere *Iustini esse negat. Et certe id, quod* § 6 *dictum est, inepte repetunt. Cui cum in margine cod. B* Parthorum reges arsaces ducti *adscriptum sit, veri simile est eiusmodi additamentum marginale in textum irrepsisse* § 9 mithridate] th *in ras. A* prahate *A.* phraate *BGE.* pharaate *M.* phrahate *C.* phrate *D.* phrabate *F.* pharnace *L* phrahates *G. ut paulo ante R* multis *Bong Dueb DL.* pluribus *R* § 10 mitridati *A* reliquid *A*

6. § 1 sicuti *Bong Dueb.* sicut *O* parthes *A* mitridates *A* § 2 perduxit *Bong Dueb BDEFL.* duxit *R* § 3 sogdonyanorum *F.* sugdianorum *L.* sogdianorum *R* et Arachotorum et Drangarum et Ariorum *Dueb.* et Drangaritanorum *Bong ABCGM* (*in hoc fuit* drangrarid.). et drangaridanorum *D.* archadorum vl' gangarydarum *F.* et aracatorum et dranganitanorum *E.* et archotum et gragari taricanorum *L.* Drangarum et Ariorum *nomina in* Drangaritanorum *coaluisse coniecit Holstenius.* Arachoti *ex XIII* 4, 22 *huc tralati esse videntur* bellis fastigati *A* exsanguis *A* § 5 in itere *A* interficisset *A* et per *Bong EL.* et *om. R. Cf. ad XXXVIII* 7, 4 iusit *A* § 6 cassus *A* § 7 viribus actus *A* (v *sup.* ac) mitridates *A* bacasitim *C.* baccasim *D.* uagasin *E.* baccasym *F* basacē *L.* bacasin *R* § 8 elymeorum *A* causaso *A* usque ad *Bong Dueb DFL.* ad *om. R* eufraten *A* § 9 atque ita *Bong Dueb DEFL.* atque *om. R. Cf. XXXVIII* 2, 8 correptus *Dueb F.* adreptum *AG.* arreptus *Bong CEL.* areptus *B DM. Cf. Cic. de fin. II* 28, 93 qui simulatque adripuit, interficit. *Lucret. VI* 662 gloriosae *A* decessit *CDGM.* decedit *R*

IN LIBRUM XXXXII.

Hic liber desideratur in C 1. § 1 mitridates *A* prahates *A* filius eius *Bong FL.* eius *om. R* constituitur *Bong Dueb E.* statuitur *R. Cf. XXXVIII* 2, 8 temptat *A.* temptatū *B. Genetivum habent R* anthioco *A* statuisset et *AB GE.* statuisset ex *M.* et *om. R* schytarum *A* § 2 scytae *A* anthiocum *A* iam bello *Bong Dueb DL.* bello iam *R* pervenissent *E.* supervenissent *R* frauderentur *A* tantum iis *Bong Dueb.* tantum eis *FL.* tant. his *D. Pronomen om. R* dare *ABGM.* dari *R* § 3 frahates *A* relinquit *A* (n *eras.*) *BG.* reliquit *R* hi*merum *A.* Hymerum *Bong DF.* humerum *BE.* humurum *L.* himerum *GM* tyrannici *A* § 4 frahates *A* grecorum *A* anthioci *A* inmemor] r *m. pallida A* exaceruaverat *A* § 5 inclytam *A.* inclitam *B* (na *int. lin.*). inlicitam *GM.* inde iam *E.* inclinatam *R* scitharum *E.* scytarum *F.* parthorum *R* (barthor. *G*) partici *A* prahatis *A* cede *A*

2. § 1 schytae *A* contemti *A* victoriae *AG*. victoria *L*. victoria *R* § 2 sed et artab. *ABGME*. et *om*. *Bong Dueb R* Thogariis *Bong A*. theogaris *B*. thoriis *G*. thorus *M*. theogaĩs cholcatariis *D* (*in marg*. togariis). thocariis *E*. coccharìis *F*. calcatariis *L*. *Bongarsius vidit* Tocharos *ap. Plin. VI* 17, 20 *intellegendos esse* brachio *A* (*alterum* c *ut vid. int. lin.*) § 3 mitridates *A* (a *in ras.*) accensus] accessus *A* § 5 sed cum *AL*. sed et cum *R* schytis *A* § 6 Ortoadisti *Bong ABGMD*. arthoadisti *EL*. argoadysty *F*. *Artavasdem dici intellexit Bongarsius* § 8 silencio *A* praeteriri tant. regnum *Bong Dueb L*. tant. regn. praet. *D*. regn. tant. praet. *R* cum fines eius *Bong Dueb DEFL*. cum fines (*om*. eius) *ABM*. cui fines *G*. *Cf. ad XI* 13, 2 § 9 septinginta *A* § 10 iassonis tessali *A* indignam *AGM*. dignā *B*. insignem *R* periculosamque] *dubium utrum in A* -lorumque *an* -losumque *sit* eholchos *A* eum abire *Bong Dueb DF*. cū ire *L*. eum *om*. *ABGME* (habiere *in M*, habere *in AG extat*. *Cf*. 4, 8) aut ex periculis — navigationis *om*. *A*, *sed m. pallida in margine addita sunt* § 11 diuuulgata *A* fermae urbis *A* § 12 rursus *Bong DFL*. rursūq. *B*. rursum *R* paeliae *A* tessalia *A* pulsus magna vi *Bong*. magna vi *om*. *L*. vi magnà pulsus *F*. magna vi pulsus *Dueb R* (*A super litteras* na *lituram habet*). *Praetermissio incertaque sedes verborum* magna vi *ea iam librariis suspecta fuisse ostendit. Neque enim cum praegressis neque cum sequentibus apte coniungi possunt. Rectius*, *nisi fallor*, magna navi *scripseris* (*cf. V* 6, 8). *Ea Iason* pulsus, *non* profectus *esse dicitur*, *quoniam vi coactus proficiscitur. De structura verborum cf. II* 4, 19 eo igitur profectus longis novem navibus, comitante principum Graeciae iuventute inopinantes adgreditur. *II* 13, 10 piscatoria scapha trepidus traiecit. *XXXI* 7, 5 rex parvo navigio traicientem ceperat. *XLIII* 3, 4 inde in ultimos Galliae sinus navibus profecta Massiliam — condidit. *Drakenb. ad Liv. XXXIV* 26, 11. *XXXVII* 11, 6. *De magna Argonautarum nave vid. XXXII* 3, 14 cognito quod Argonautae idem propter magnitudinem navis priores fecissent. *Cic. de orat. I* 38, 174 citius Hercule is, qui duorum scalmorum naviculam in portu everterit, in Euxino ponto Argonautarum navem gubernarit eius] eĩ *A* cotidiae *A* medo *BDEL*. medeo *F*. medio *R*.

Cf. II 6, 14 ab egeo *A* genitum *A* Colchos] choschos *A* etiam regno *Bong ABGME.* et regno *D.* octam regno *L.* regno *F.* Aeëtam regno *emend. I. F. Gronovius*

3. § 1 parthim *A* iniuriam] in *int. lin. A* qua et filiam *Bong Dueb FL.* et *om. R* Aegialeum *Dueb.* egey aliū *D.* aegyalum *F.* egialū *L.* Aegialium (eg.) *Bong R* interficerat *A* adiuncxit *A* liberum patrem *E.* patrem *om. R* § 3 Frudium *Bong AG.* frandium *B.* fraudium *M.* frigium *DEL.* frandyum *F.* Recam *Dueb.* '*Straboni et Eustathio* Ῥέκας καὶ Ἀμφίστρατος οἱ τῶν Διοσκούρων ἡνίοχοι.' *Bongarsius.* '*Strabo:* Ῥέκας, *forte pro* Κρέκας, *unde Latini* Crecium *ac mox* Cercium *finxere.*' *Valesius ad Ammian. XXII* 8, 24 Amphitus et Cercius (*sic mss.*) polluces *A* § 4 mitridatico *A* § 5 Parmenio *Dueb.* parmenion *A* iusit *A* § 6 Medius *Bong.* medus *O* matris] medee *add. L* Medeam *Bong.* mediam *O* § 7 talestrem *A* § 8 amiso *A* condit *Bong AGM.* condidit *Dueb R. Cf.* 2, 10 § 9 iniecto *A* deinde ab aliquanto *AG* (ab *puncto notat.*) *MD.* ab *om. BEL. In F plura desunt* sofoenae *A.* sofoene *GM.* sophene *Bong Dueb B.* sophone *D.* sofena *E.* sophena *F.* sophane *L* mergitat *AGMB.* mergit ac *E.* emergit ac *R* eufratis *A*

4. § 1 mitridates *A et sic per totum caput* § 2 herodes *E.* horodes *F.* orades *L.* orodes *R et sic paulo post* occupasse *A* coactus *A* § 3 tradit] trahit *A* § 4 trucid. eum *Bong Dueb DFL.* eum *om. R* iusit *A* § 5 misus *A* partiam *A* revoca*tur *A* relictis *A* questore *A* § 6 mitridatico *A* non deliberabant *Dueb A* (*m. pr.* dubit *superscript.*) *B.* non diliberabant *GM.* deliberabant (*om.* non) *D.* non dubitabant *Bong R. Benecke dubitandi notionem in deliberandi verbo inesse posse ostendit ex Minuc. Fel. c.* 35 eos autem merito torqueri, qui deum nesciunt, ut impios, ut iniustos nemo deliberat. *Sed apud Iustinum locus similis non invenitur, quamquam deliberandi verbo saepe utitur. Cf. V* 8, 3 quae an dari deberet, diu — deliberatum. *VI* 2, 4 diu Lacedaemonii, an eum summae rei praeponerent, deliberaverunt. *XXIV* 7, 1 diu deliberavit, an confestim rem adgrederetur. *XXXI* 4, 3 multis diebus deliberant, an eum Romam — mittant § 7 victis *A* (tis *in ras.*) Augustum] aug̃. *A* anthonium *A* vastare *A*

(*m. pr.* ue *sup.*.ar) particum fuerat magna *A´* § 8 diversa habiere *A* § 9 adduxisse *ABG* (se *supra vers.*). abduxisse *R* § 10 tunc *BDFL*. tum *R* parte religionum *A* interficit *ADL*. interfecit *Bong R* parti *A* acceperant *B* (*int. lin.* rūt). accepẽ *F*. acceperunt *R* § 11 partia *A* partis *A* pachorum *A* romanorumque *A* § 13 pachorum *A* Pacorus audiri] pacorus *om. ABGME* loqui cum illo *om. ABGME* § 15 pelices *A* § 16 fatum] factum *A* parthi effecit *AGM* (efficit). parthie effecit *B* (*in marg.* fuit, *quod coni. I.F. Gronovius*). parthiae (-thie) fecit *R*. *Cf. IV* 5, 4 impellente fato manere contendit in quadam *AGM*. in qua dū *B*. in qua iam *R* frahates *A*

5. § 1 interficit *ELM*. interfecit *R* omnes XXX *Dueb AGMEL*. XXX *om. BF*. omnes *om. Bong D*. *In varr. lectt. p.* 160 *Bongarsius v.* triginta *tamquam glossam damnat, quoniam ipse Phrahates unus de triginta fratribus fuerit. Occurritur, si e sodalicio, quod certum quendam numerum expleat, unus sodalium nominatim excipiatur, postea tamen plenum numerum poni solere, quasi nullus exceptus sit* (*v. interpretes ad h. l.*). *Verum ibi tantum, opinor, ubi de re agitur, quae ad omnes aeque pertinet et ad exceptum et ad relictos, ut hoc dicendi genus ad usitatum illud* Annibal et Poeni (*XXIX* 3, 7. *XXX* 3, 2. 4, 14) *accedat. In hunc locum* triginta *ex cap.* 4 § 14 ex numero triginta filiorum *fortuito casu inlatum esse non dubito. Cf. adnot. ad XI* 13, 9 § 3 ad parthia *A*. ad partia *G* (*voluisse videntur* ab parthia). a partia *R* § 4 insolencior *A* frahates *A* scytas *A et sic toto capite* praecibus *A* § 5 magno *DL*. maxime *F*. maximo *R*. *Cf. ad XXIV* 8, 14 § 6 tiridatem *ut vid. m. pr., deinde in ras.* mitridatem *A*. tyridatem *GBF* (tyryd). tiridatem *R* (-dacẽ *L*) adventus *A* (s *eras.*) in spania *AGM*. in hyspania *BF*. in hispania *E*. in hyspaniā *L* (*sed lineola sup.* a *del.*). in hispaniam *Bong Dueb D* confugit *EL*. profugit *R* filium farahates *A*. fil. frahatis *D*. fil. pnacis *L*. frahatis fil. *G*. phraatis fil. *BE*. frubatis fil. *M*. phrabatys fil. *F* neglegentibus *A* § 7 frahates *A* mitridatem *AG*. thirid. *M*. tirid. *D*. tyrid. *R* (tyryd. *F*) § 8 frahatis *A* tiridatis *A et sic in sequentibus quoque* desideraba *A* (t *m. pallida add.*) parthi[s dixit neque adversus parth]os. *Uncinis inclusa*

om. *A* § 9 optentum *A* et frahati *A* (et, *quod Bongarsius omisit, in omnibus meis codd. extat*) et tiridate *A* § 10 spaniensi *AGM* frahati *A* iniunxit *D*, *sed in marg.* incussit, *quod habent R* partiae *A* § 11 cassiano *A* § 12 frahates *A* caesar] caes̃ *A* alius imper. facere *Bong Dueb DL.* fac. ullus alius imper. *F.* fac. alius imper. *R* (imp̃ *A*)

IN LIBRUM XXXXIII.

1. *Initium huius libri:* Parthicis — praetermittat *in cod. Lips. non extat* § 1 explicitis *O* velut *Bong Dueb DL.* veluti *R* long*am *A* § 2 perstringit *Bong CDEFL.* pstrinxit *B.* praestringit *AGM* § 3 traditur *Bong Dueb.* dicitur *O* sub illo quisquam *Bong Dueb DFL.* quisq. sub illo *ABCGM. In E haec* ut neque quis serv. sub illo nec *extant* ius *L.* quitquam *C.* quicquam *R* § 4 servi* *A.* servis *G.* servi *R* recumbat *A.* recubabāt *L.* recumbant *R* § 5 itaque alia *A.* italia (*om.* itaque) *L.* itaque italia *R* appellata est *Bong Dueb BDL.* est *om. R* quem inhabitabat *DFL.* in quo habitabat *R* Saturnius *Bong.* sat͞n' dc͞us *L.* saturnas *B.* saturnus *R* a Iove *Bong Dueb DEL.* ab iove *R* § 6 euuander *A* palatinū *B CD.* plantiuū *L.* palantium *F.* palatium *R.* *Cf. Liv. I* 5, 1 a Pallanteo urbe Arcadica Pallantium, dein Palatium montem appellatum § 7 lycaeo *A.* licaeo *BM.* lyceo *vel* liceo *R* greci *A* § 8 fuit uxor *Bong Dueb BD.* uxor fuit *R* fatua *A* adsiduae *A* divino spiritu *Bong DEFL.* spiritu *om. R* (*A iuxta lin. m. alt. sed antiqua* numine *habet*) velut *Bong Dueb. om. L.* veluti *R* § 9 gerȳone *A* (˜ *eras.*) § 10 grecis *A* excaptus *vel* excaeptus *A* labinia *A* ei data] ei *m. pallida inlat. A. om. L* § 11 adversum *ABCG* adversus *R. Cf. ad XXVIII* 4, 2 Rutulorum regem *Bong Dueb.* rutil. regem *DFL.* reg. rutulorum *R* fraudat*s *A* (a *int. lin.*) labiniae *A* nuptias fuit *Bong Dueb DEFL.* fuit nuptias *R* interierunt *Bong Dueb DL.* interiere *R* § 12 lavinium *C.* labiniam *AG.* lavinam *M.* Laviniam *Bong BE.* lauinū *L.* lavinie *D.* lavinę *F* § 13 mezeticum *AG.* mescentium *M.* mesentium *E.* mezentiam (-cium) *R* regem Etruscorum *Bong Dueb DL.* etrusc. regem *R* labinio *A* condidit* *A*

2. § 1 urbis huius *Bong Dueb DFL.* huius *om. F.* huius urbis *R* regis *A* num̃itor et ãmullius *A* § 2 amullius *A et sic in seqq. quoque* cum aetate *Bong Dueb.* cum etatē *L.* cū ī etate *B.* cum vi et aetate *F.* cum ūl (*vel* ūi) aetate *A.* cum vi aetate *R.* *Vocem* vi *praeter codd. meliores et Appianus tuetur XXVI* 1, 10 *λαβόντος δὲ τοῦ πρεσβυτέρου παρὰ τοῦ πατρὸς τελευτῶντος τὴν ἀρχὴν ὁ νεώτερος ὕβρει καὶ βίᾳ κατέσχεν ἀφελόμενος et Livius I* 3, 10 Numitori, qui stirpis maximus erat, regnum — legat: plus tamen vis potuit quam voluntas patris aut verecundia aetatis priorem *GM* (?). potiorem *R* op*pressisset *A* ream *AG* (*fuit* rem) *ME.* et *L.* rheam *R* sex. virilis *Bong Dueb DL.* viril. sexus *R* abdita iniuria *F.* addita iniuriae *R.* 'Iniuriae *est dandi casus, qui a verbo* addita *pendet.' Nagelius* § 4 qui *A.* quo *R* § 5 optulit *A* detenta *A.* distenta *R* § 7 velut *Bong Dueb F.* veluti *R* § 9 industriae frequenterquae *A* ab hisdem *ACE.* ab isdem *BDGM.* ab iisdem *R* captus veluti *Bong Dueb FL.* capt. et veluti *R. Cf. adnot. ad XLIV* 3, 6 a regẽ *A* Numitori] i *fin. in ras. A* § 10 suspicionem *A* cognita origine *Bong Dueb B.* orig. cognita *R* aduliscentis *A* ultione *A*

3. § 1 ab adulesc.] ab, *quod C int. lin. habet, om. GM* (ab adulisc. *A*) conditor *A* § 2 tunc et — constituitur *om. A BCGM* conuvia *A* (*alterum* n *erasum esse videtur*) subactis *CFL.* subiectis *R* mox urbis *A* § 3 adhuc tempora *Bong Dueb DL.* temp. adhuc *R* pro dignis *A* (*e corr.* diis). pro diis *Bong Dueb R. Est ut viri ferociores armis suis honorem dis debitum tribuant. Sic Parthenopaeus iurat per hastam, ἣν ἔχει μᾶλλον θεοῦ σέβειν πεποιθὼς ὀμμάτων θ' ὑπέρτερον (Aesch. Sept. adv. Theb.* 510 *Herm.*), *et Neoptolemus arcum Philoctetae attingere cupit προσκύσαι θ' ὥσπερ θεόν (Soph. Philoct.* 657 *ibiq. Wakef.*). *Sed inde nec recte colligitur veteribus hastas pro dis fuisse et, ut fuerint, mire ob eam causam deorum simulacris addi dicuntur. Quare Puteanei scripturam* pro dignis *ex* pro signis *corruptam esse censeo, sicut XLII* 2, 10 indignam *in A GM pro* insignem *legitur. Festus* signum praecipuum, *inquit,* est hasta, *quae h. l.* signum inmortale *nuncupari videtur, quem ad modum σκῆπτρον apud Homerum ἄφθιτον ἀεί nominatur* immortalibus *A* (inm. *GM*) § 4 tarquini *A* pocensium *L.*

phocensium *Bong EF* (–syum). focensium *R. Cf. ad XXXVII* 1, 1 sinos *A* (v *sup.* o) iiecta *F.* profecta *R* ante *Bong Dueb DL.* ultro *F.* antea *R* § 5 phocenses *Bong EFL.* focenses *R* ac] c *int. lin. A* illis temporibus *O*, *sed* temporibus *m. pallida in marg. A* gloria *DL.* gloriae *R* § 6 ultimã *A* (˜ *m. rec. ut vid.*). ultima *CDL.* ultimam *R* ora *CGMDL.* horam *B.* oram *R* gallico *vel* gallia *A.* gallio *G.* gallie *M.* galicum *D.* gallicum *R* Rhodani *Bong Dueb CEF.* rodani *R* § 8 duces classis Simos et Protis *Bong A.* d. c. symiis et ꝓthys *F.* d. c. fim' et ꝓcin' *L.* d. classissim' et ꝓcis *D.* d. clarissimos et protis *GME.* d. clarissimos et ꝓtose *B.* dux his clarissimus prothis *C* iūxere *B.* fuit *C.* fuere *R* ad regem *DF.* ad *om. R. Cf. ad XXXI* 4, 5 segobriorum *CDE.* sogobriorum *F.* sege regioūm *L.* segobrigiorum *R* senanū nom. *D.* senonū nom. *L.* nom. meranum *F.* mannū nom. *B.* nannum nom. *R* § 9 occupatus est *AM et ut vid. G*, *nam loco verbi* est *extat rasura.* est *om. R* guttis *L.* gyptys *F.* giptis *R* § 10 proci essent *Dueb L.* processissent *Bong R. Graevius, qui lectionem* proci essent *ex Iuntina depromptam tamquam unice veram venditat, me non deterruit quin* proceres essent *scriberem. Nam primum veri simile est non procos solos cum Graecis hospitibus, sed omnes civitatis principes a Nanno ad convivium vocatos esse. Athenaeus certe XIII* 35 *p.* 575 *narrationi de ipso Nanno praemittit aliam similem, quam his verbis infert:* ὁ Ὁμάρτης συναγαγὼν τοὺς ἐκ τῆς βασιλείας δυνάστας καὶ φίλους καὶ συγγενεῖς ἐποιεῖτο τοὺς γάμους οὐ προειπὼν ὅτῳ μέλλοι διδόναι τὴν θυγατέρα. *Deinde* proceres essent *etiam ad codicum litteras propius accedit. Nam vel in optimis libris mss. syllaba* re *lineola superinducta significari et* procesissent *velut XX* 3, 4 *scribi solet* rogantur *O.* vocantur *coni. Graevius. Sed vid. Handii Turs. I p.* 83 greci *A et sic in seqq.*

§ 11 prothi *C.* protby *F.* proci *D.* ꝓcino *L.* pmti *B* (*in marg.* pto). proti *R* porregit *A* § 12 *ostia *A.* ostia *BC.* hostia *R* Rhodani *Bong Dueb.* rodani *A* remotu *A* veluti *Bong Dueb D.* velut *R* § 13 periculo *AG.* periculū *BC.* pericula *Bong Dueb R* constituer̄ *A*

4. § 1 et mansuef. *Bong Dueb F.* ac mansuef. *R* § 2 putare *Bong BDEF.* portare *A.* potare *C* (pota'e) *GM. Cf. ad XXI*

5, 4 consuerunt *AGMD*. consueverunt *R* (tunc et vitem — consueverunt *omisit L*) hominibus] omnibus *A* grecia *A et sic paulo post* § 3 manno *B*. senano *E*. merano *F*. *om. L*. nanno *R* sogobriorum *EF*. segobriorum *CD*. segobrigiorum *R* (-georum *L*) cōcin' *L*. comanus *R* et affirmante *L*. adfirmante (affirm.) *R* regulo quodam *Bong Dueb DL*. quodam regulo *R* § 4 praecario *A* eodem loco *A*. in loco *E*. in eod. loco *L*. eod. in loco *Bong Dueb R* § 5 quandoque dominos *Bong Dueb DL*. dom. quandoque *R* § 6 instruit *Dueb E*. extruit *Bong ABCGMDL*. struit *F*, *quod I. F. Gronovius voluit. Sic fortasse etiam XXIV* 2, 1, *ubi in omnibus codicibus* insidiasque Arsinoae — instruit *legitur*, struit *scribendum. Nam in Iustini codicibus* s *impuro saepe* e i hi in *praemissum est. Cf. II* 10, 12 *et aliis multis locis* exerses *B* (sexerses *D*). *I* 6, 5 extrenue *L*. strenue *R*. *II* 1, 20 exstructa *E*. instructa *L*. structa *R* (*V* 2, 10 struere *DL*. instruere *vel* instituere *R*. *XVIII* 6, 6 extructa *DEL*. instructa *R*). *XIV* 1, 7 staret *EL*. extaret *R*. *II* 12, 22 expectatae *AB GM*. expectator *C*. spectator *R*. *XII* 3, 2 spectantibus *EL*. expectantibus *R*. *XIII* 1, 10 expectabant *BD*. spectabant *R*. *XVIII* 3, 12 expectantibus *EL*. spectantibus *R*. *XXX* 1, 9 expectator *E*. spectator *R*. *VIII* 1, 3 specula *ABGME*. e specula *R*. *XXVI* 1, 7 expoliate *DL*. spoliatae *R*. *XXIV* 3, 9 exscissa *A*. excissa *BCGM*. scissa *R*. *XXXII* 1, 2 ispartanorum *A*. spartanorum *R*. *XLI* 1, 10 hipartanorum *M* (hyp. *G*). *Huc eos quoque locos pertinere puto, in quibus meliores codices* circuminspicere *habent. Vid. adnot. ad XXII* 5, 4. *In contrariam partem* hi *vel* in *ante* s *impurum omiserunt. Cf. XII* 13, 1 spaniarum *AGM ibique adnotata. XIII* 7, 8 speo *ABCGM*. *XVII* 2, 1 strenue *O pro eo quod est* instrenue. *Vid. Lachmann. ad Lucr. IV* 283 *p.* 231 florariorum *B*. floralium *CD*. floraliorum *R* hospiti *A* scirpiis *Bong A*. scirpis *DF*. sirpiis *BGME*. sirpus *C*. stirpiis *L*. Scirpeae *sunt* '*cophini ex viminibus texti*'. *I. F. Gronovius* § 7 et ipse *Bong Dueb*. et *om. O* dilitescit *A* tempestivae *A* adessent *GMDL*. adesset *R* armis *C*. armatus *F*. armatis *R* invadere *AGM*. invaderent *CDL*. invaderet *R* § 8 qui adulterare *A*. quia adult. *G*. quae(que) adult. *R*. *Cf. ad XLIV* 5, 8 greco *G* solita *Bong Dueb FL*. adsolitā *A*. adsolitam *G*. adsolita (assol.) *R*. *Cf. XXXIX* 1, 3 ut adsolet fieri mis,ta *L*. miserata

R formam *F*. formae *R*. fortunae *coni. Ruhnkenius* § 9 adque ita *A* conpraehenduntur *A* sirpis *C*. stirpis *L*. *ut supra R*. § 10 caesa sunt *Bong Dueb DL* (cese). sunt *om*. *R* § 11 stationem *Bong Dueb D*. -ônis *BC*. -ones *R* muri*s *A*

5. § 1 grecorum *A* victoriā *A* (˜ *eras*.) *BDL*. victoria *R* § 2 chartaginiensium *A* sepe *A* dedurunt *A m. pr. corr*. § 3 iuncxerunt *A* custodi*erunt *A* industriae *A* § 4 et fama *O*. et *om*. *Bong Dueb* virente *om*. *B* exting'endum *A* § 5 catumandos *A*. cathamād' *L*. cathimandus *F*. catumandus *R* speciae *A* (ciae *m*. *pallida inlat*.) torbae *A* § 6 in porticibus *Bong DEF*. in *om*. *R* similacro *A* que recidere *A* iusiset *A* § 7 immortalium *A* redonata *Bong ABCGM*. donata *R* § 8 delfis *A* audierunt *Bong Dueb CEFL*. audierant *BG*. audiverant *R* romanam ** gallis *A* § 9 qua re *ACGML*. quam ob rem *F*. quam rem *R* domi nuntiata *ACG*. nunt. domi *L*. denunciata *M*. nuntiatam domi *D*. domi nuntiatam *R* publicum * privatumque *A* cognoverunt *A*. -verant *R* § 11 acontiis *A* (uo *sup*. ac *m. pallida*). auocontus *C*. auoconciis *D* (*in marg*. auocuntis). a vocontiis *R* percepisse dicit *Bong AL*. dicit *om*. *R* § 12 mitridatico *A* duxisse] d *in ras*. *A* gagio *A*. caio *L*. C. *E*. C. Iulio *F*. gaio *R* habuisse] refert *add*. *F*

IN LIBRUM XXXXIIII.

1. § 2 ybero *B*. hybero *DL*. hymero *F*. hibero *R* (-bera *E*) hyberiam *DL* (-beria). hiberiam *R* hispano *E*. hyspalo *DFL*. his paulo *M*. hispalo *R* spaniam *AGM* § 3 pyreneis *A* § 4 ventis] n *ras*. *A* utranq' *E*. utrumque *R* abundantiam *EF* (*GM?*). -tia *BL*. habundantia *ACD* § 5 nec ferri solum materia praecipua est, sed *Bong Dueb O* (ferrique *AG*. est *om*. *ABCGMDEL*). *Haec verba ex cap*. 3 § 8 praecipua his quidem ferri materia sed *male huc translata sunt* (*cf. adnot. ad XI* 13, 9). *Nam ferrum in* summae terrae bonis *reponi non potest*, *sed in* abstrusis metallis, *de quibus deinceps agitur*, *numerandum est. Accedit quod Plinius*, *qui sua aut ex Trogo aut ex eodem quo Trogus fonte hausit*, *nat. hist. XXXVII* 13, 203 proxumam equidem duxerim Hispaniam — feracem frugum,

olei, vini, equorum metallorumque omnium generum *rem recte atque ordine refert* equorum] e *m. alt. inlat. A* greges nec *Bong Dueb DL.* greges sed nec *R* § 6 summa *Bong O.* summae *coni. I. F. Gronovius* terrae *om. L* § 7 cursus] currus *A* irrigui aestuariisque *Bong Dueb.* inrigu aest variis quoque *A.* inrigua (irr.) est variis quoque *BGMDL.* irrigui est variis quoque *C.* irrigui estuariis quoq' *E.* irrigui variis quoque estuariis *F* a paludibus *B* (quod — vehunt *om. D, sed in marg.* qd' apaludib' vehunt *addit*). in paludibus *Bong R. Salmasius ad Solin. p.* 277 *emend.* in balucibus § 8 mare *AGM.* mari *R* § 9 pyrineum *A et sic paulo post* passuum *Bong EF.* passus *R*

2. § 1 inaediam *A* § 2 mallunt *A* § 3 potior *EF.* fortior *R* § 4 ultro *L et ut vid. D.* ultus *R* (*in mg. m. pallida A*). *Cf.* 5, 5 laeticia *A* § 6 festis *A.* labari *A* bellum Punicum *Bong Dueb EF.* pun. bellum *AGMDL* (post secundum — didicere *om. BC*) § 7 seriae *A* utriatum *AM.* vitriatum *G.* veriatum *B.* viriatum *R* declinarundumque *A*

3. § 1 lusetanis *A* foetos *A* Gallecia *Bong.* gallicita *AG.* galacia *C* (*sed* i *sup. alt.* a). galicia *D.* gallia *E.* gallicia (-tia) *R* et Lusitania ac *Bong Dueb.* ac lusit. *E.* ac lusit. et *R* (adusitania et *M*) § 2 Galleci *Bong A.* gallicii *BF.* galicii *C.* gallici *R* grecam *A* theucrum *A* mortem *A* (m *delet.*) concessise *A* salamina *BEC* (solam.). solaminae *G.* salamine *M.* salaminam *R. Cf. II* 7, 7 condedisse *A* § 3 eurysce *AG.* eurisce *C.* euriste *DM.* euristeo *B.* erice *L.* Eurysace *Bong EF* loca ubi] locabi *A* galleciam *A. Cf. XXXVII* 3, 5 § 4 galliciae *A* ampiloci *ACL.* ambiloci *BD.* ampholici *E.* amphiloci *R* (-phylocy *F*) cum * ęris *A* calibi *vel* collibi *A.* colubi *C.* columbi *GM.* et plumbi *BDL.* ac plumbi *Bong E* (plumpbi) *F* § 5 exscindant *Bong Dueb.* excitent *E.* excidat *F.* excidant *R* § 6 mons] s *m. pallida A* fulgore *AGME.* flumīe *F.* fulgure *R* proscisa *A* (*alter.* s *int. lin.*) *G.* p̃cisa *L.* proscissa *R* quae in *Bong Dueb L.* q' in *CD.* quod in *R. Cf. XVIII* 3, 7 et quod ipsi non erant, liberos procreant. *XLIII* 2, 9 et veluti ipse esset quod in aliis prohibebat, regi offertur. *XVIII* 3, 11 id primum aliis videri furor. *XXX* 1, 10 haec

primo laborantis regiae tacitae pestes — fuere munus] mumnus *A* (m *eras.*) § 8 Bilbili *Bong.* bibuli *L.* hirbili *E.* birbilli *B.* birbiti *GM.* birbili *R* Chalybe *Bong.* carlybi *AG.* carlibi *CM.* calibi *BE.* calibe *DFL* § 9 calycles *A* (d *sup.* cl). calides *CG.* taliber *M.* calybes *F.* calibes *R* ferroq̃; *A.* ferroque *R*

4. § 1 fero *GM.* vero *R* (*in A m. pallida inlat.*) Tartesiorum *Bong.* tarcesiiorum *A.* tartessiorum *C.* tarcessi *F.* tarcessimorum *L.* tarcessiorum *R* adversus *Bong EFL.* advers' *D.* adversum *R* gessise *A* curi *F.* curites *D.* cureres *B.* Curetes *Bong R.* Cynetes *vel* Cunetes *emend. Is. Vossius. Nam nulli in saltibus Tartesiorum* Curetes, *sed* Cuneus ager (*Mela III* 1) *et* promontorium Cuneus (*Plin. nat. hist. IV* 22, 116) rex] *m. rec. inlat. A* gorgoris *CF* (-rys). gargorius *E.* gargoris *R* § 2 ex filiaae stupro nepos *A.* ex folia aestu pronepos *G.* ex filia estu pronepos *MD.* ex filia esseta (eseta *C*) pronep. *BC.* ex filio strupo *L.* ex filiae stupro pronepos *F.* ex filiae stupro nepos *Bong E* variis] va *in ras. A* per omnes *Bong CDEFL.* ad omnes *G* (*fuit* et omn.) *M.* omnes (*om. praeposit.*) *R* (*B* ad *int. lin. habet*) § 3 iusiset *A. m. pr. corr.* misiset *A* § 7 fu*rentes *A* ac] c *m. pallida A* cum fluctu *B.* per fluctus *C.* non fluctu *R* offeret *A* § 8 pernicitas] ci *int. lin. A* haud] aut *A* § 9 ex notis *AGDL.* ei notis *M.* et notis *R* fuerat *A* (n *sup.* at) § 11 habetis *AGM.* abetis *B.* abius *E.* abys *F.* habidis *R* quippe barb. *Bong Dueb.* quippe qui et barb. *B.* quippe et barb. *R* regibus *AG.* legibus *R* iunxit *Bong Dueb DEL.* iũxisse *B.* vinxit *R* et bobes *A* et ex] et *om. L.* ex *om. GM* mitioribus *L.* meliorибus *F.* meliora *D.* misticora *G.* mitiora (mic.) *R. Cf. II* 6, 5 glandem vescentibus passis *G.* passus *R.* pastus *coni. Wopkensius* § 12 nisi *Bong Dueb DL.* ny *C.* ni *R* cirus *A* § 14 avide *AGM.* abete *B.* abide *E.* abyde *F.* habide *R* rite sub successoribus *B.* a succ. *Bong Dueb DEFL.* ab succ. *R* retentum est *Bong ADF.* est *om. R* (retento *M*) in aliae *AG.* in alia *R* quae *C.* quae ex *F.* et quae ex *R.* ea quae *coni. Bongarsius*; *sed cf. XLIII* 2, 9 et veluti insulis] in *m. pr. in marg. A* § 15 armenca *A* intellexerint *A* (tel *eras.*) § 16 tres fratres *Bong EF.* fratres *om. R* spontae *A*

5. § 1 spaniae *AGM* carthaginiensis *A* § 2 gaudetani a *A*. gaudetania *G*. gadetani a *E*. gadetania *M*. gudetrini a *L*. gaditani a *R* iusi *A* nove *A* garitanos *G*. gaditanos *R* § 3 sibi *AGM*. sic *B*. ibi et *E*. ibi *R* gaditanos *O* iniuria] in *m. pallida inlat. A* § 4 magna manu *Bong DFL*. maiore manu *E*. manu magna *R* § 5 hasdrybal *A* ipse servo *AG*. ipse tenservo *M*. ipse a servo *R* cuiusdam ** *A* ulciscentis *A* (ci *supra lin.*) *BGMDL*. ulciscente *R* § 6 interfectus est. Maior utroque *Bong Dueb*. interf. est et maior utroque *ABGDE*. interf. esset et mai. utroque *M*. interf. est sed mai. utroque *C*. interf. et hinc mai. utroque *L*. interf. est et huic utroque maior *F* § 7 poenos] *alt.* o *in ras. A* postea *om. A* § 8 perdomite *DEF*. prodomite *L*. perdomita *Bong Dueb R* provinciae *A*. -cie *DEFL*. provincia *Bong Dueb R* iugumq; *DL*. que *om. R* Hispaniae *Bong E* (-nie). hispani *R* capere *EF*. accipere *R* victoriae *BC*. victricia *R*. *Faber, Graevius, alii eandem sententiam eodem fere modo in utraque enuntiationis parte iterari aegre ferentes verba* perdomitae provinciae *delenda esse censent. Verum in altero membro non id quod grammatica ratione potius est* in formam provinciae redegit, *sed id quod consequitur* ad meliorem vitae usum traductum *rei summam continet. Nam sententia est: non prius perdomitae provinciae iugum accipere potuerunt, quam Caesar populum ferum ita mitigavit, ut in formam provinciae redigi posset. Cf. Soph. Ai. v.* 106 *seqq.* θανεῖν γὰρ αὐτὸν οὔτι πω θέλω — πρὶν ἂν — μάστιγι πρῶτον νῶτα φοινιχθεὶς θάνῃ *ibique Wunderus. Iust. XXX* 4, 17 Philippus — nomen quidem regium retinuit, sed omnibus Graeciae urbibus — amissis solam Macedoniam retinuit. *XLIII* 4, 8 has insidias mulier — prodidit, quia — miserata formae eius insidias aperuit. *XXXVIII* 5, 5 *ibiq. adnot. Adde XI* 14, 7 cuius tanta felicitas fuit, ut — Persae — iugum servitutis acceperint.

IN PROLOGOS.

Prologi in BGL extant omnes, in M duo, in F septendecim priores. Quos ne prorsus indotatos dimitterem, textui nonnullis locis emendato Bongarsii scripturam et varias lectiones codicum BG addendas curavi. Recentiorem tamen verborum scribendorum rationem, quam sequitur B, non ubique adnotavi.

I Arbacem *Bong B.* ospacem *G* Astiagen *Bong.* astiagem *G.* astragē *B* perso *G* Croeso *Bong.* crueso *G.* creso *B* intulit *Bong B.* tulit *G* cirus *G* victumque coepit *G* hic — dicti *Bong.* hic — dictae *G.* his — dictis *B* oligarum *G.* eolicarum *B* lidorum *G* cambasses *G.* cambises *B* repetite *G* origines urbium *Bong GB.* origines et Libyum *coni. Gutschmidius* cambisse *G.* cambise *B* Darius *Bong GB et sic in seqq. Sed cf. ad prolog. IX et X* bella sithica *B* mollitus est *BG*

II Scythiae et *Bong.* scythicae et *G.* scitie usq; et *B* originesque *Bong B.* origines quum. *G* scitie *B* greciae *G.* gretie *B* Datin *Bong* Tisafernē *Bong.* tisafernem *G.* tisafarnē *B. Est Artaphernes* quod] q *G* atheniensios *G* tenuere *Bong G.* tenuē *B.* sustinuere *M* hic *Bong G.* hinc *B* phisistrati *B* qua extincta ratione *Bong.* qua extinctā rōne *G.* quam extinctā rōe *B.* qua extincta ad Marathonem *emend. Bongarsius* vincere *G* xerres *G.* xerses *B* greciae *G* repetite *G* tessaliae *G* gretia *G* xerse *GB* ad xerses *G.* ad xersis *B*

III xerse *GB* artexerse *G.* artaxerses *B* pulso interfectore p. Artabano *Bong.* pulsus interfectorem p. artabanum *GB.* ultus interfectorem p. Artabanum *emend. Modius. Cf. Iust. III* 1, 9 caedem patris — vindicavit Acchaemenes *Bong.* acthemens *G.* atheniēs *B (sed* c *sup.* at) Agabazum *Bong.* aga-

baxum *GB*. Bagabazum *emend. Gutschmidius* Aegypto *Bong.* aegyptum *G.* egyptū *B* receptā *B* grecis *G* pacificatus *G* inter eos orta *B* sint] sunt *B* repetite *G* peloponensium *GB* Dorico] longo *B* dein bella *G* Messiania *Bong B.* mersiania *G.* Messania *emend. Gutschmidius* coaltique *B* Sicroniae *Bong.* sicrome *G.* sicronie *B.* Sicyoniae *emend. Bongarsius* Corinthio tyranni *Bong G.* corintho tyrann; *B* Criseum *Bong G.* crisen' *B* boetis *GB* dein] deinde *B* peloponnesis *G.* peloponensibus *B*

IIII deletam] delecam *G*

V decelei cum *G.* decelleicum *B* artaxerse *GB* Grissum *Bong G.* gressū *B.* Cyrum *emend. Bongarsius* initum] invitum *G* excessu] exercitu *B* cyricum cum fratre *GB* grecorum *G*

VI lacaedaemoniorum *G* in asiam persicis cum praef. *G* Herculide *Bong.* derculide *GB* navaliae *G* Cnido *Bong* (*cf. ad prolog. XV*). nidoi *GB* repetere *G* dein] deinde *B* boeticum *B* quo euctrix et Mantinae *Bong G.* quo eut'x et mantina *B. Emend. Bongarsius* victi] evicti *B* spartania misere *GB* thesalia *G* Epirei *Bong B.* epyrei *G.* Pheraei *emend. Bongarsius* coliatum *B* (*in marg.* coalitū) sotia bellum *G* Achaeis *Bong GB.* a Chiis *emend. Longuerrius* Phodiis *Bong B.* ephodiis *G.* Rhodiis *emend. Bongarsius* bizantiis *G.* bitanciis *B* hinc] hic *G* machedonicas *G*

VII machedonicae *G.* macedonie *B* geste *G* Mothonem *Bong.* motonen *G.* mathonē *B* yllioriorum *G.* illitiorum *B* Poenum *Bong G.* penū *B.* Paeonum *emend. Bongarsius*

VIII captum *G* Mothonem *Bong G.* mathonē *B* focensis *G* quam sacrum *G* interfectumque *Bong G.* infectumq; *B.* interiectumque *emend. Bongarsius* huic] hinc *B* quod Phil.] quam Phil. *G* Calchidoniis *Bong.* calchidiois *G.* a achidoniis *B.* Chalcidicis *emend. Freinshemius* olynton *G.* olinton *B* sunt] sint *G* et Thracia *Bong G.* ut tracia *B* thesalia *G* ab eo subactae *Bong.* ab eo *om. GB* Epiro datus] epiroratus *B* electo *Bong GB.* eiecto *emend. Bongarsius* aryppa *G.* aribba *B* (*in marg.* ariniba) Perinthos] pintos *B*

VIIII Bizanti *Bong B.* bytzanti *G* obsedio ne sūmotus *B* sithie *B* scithice *B* finieramus quae ad *G* cum Mathea *Bong GB. Emend. Bongarsius* scicie *B* greciae *G.* grecie *B* victusque *Bong GB.* victorque *emend. Bongarsius* praemissa] praemira *G* filiae (-lie) occisus *Bong GB.* filiae die occisus *emend. Bongarsius* Cheroneae *Bong G* inde persice res *B* Dario *Bong B.* dareo *G* noto *GB* artarxerses *G.* artaxerses *B* nemone *Bong G.* ventone *B.* Mnemon *emend. Bongarsius* Cnido *Bong.* cuido *G.* cuida *B* conon aclasse *G* lacaedaem. *G* Cyprio *Bong.* casprio *GB* repetitae *Bong.* repetit *GB*

X artarxerses *G.* artaxerses *B* Annemon *Bong G.* anemon *B.* Mnemon *emend. Bongarsius* acae *G* compararit *Bong.* cōparavit *B* cadusis *GB* victos *G* effectores *Bong GB.* defectores *emend. Bongarsius* persecutos *G* Dopanem *Bong GB.* Datamem *emend. Freinshemius* praefectum Paphlagonaon *Bong GB. Grauertus* Paphlagoniae, *Gutschmidius* Paphlagona *ante* Paphlagonon *excidisse censet* repetita *G* dein praefectum *Bong.* deinde praef. *G.* dehinc pref. *B* Hellesponti Ariobarzanen *Bong.* hellespontiario barzanem *G.* hellesponti ariobarranē *B* siria *G* Orontem in *Bong.* oronti in *G.* orontium *B.* Orontem *emend. Bongarsius* ochois *G.* acho is *B* Sidon accepit *Bong GB.* Sidona cepit *emend. Bongarsius* bellum ter *Bong G.* bello ter *B. Semel tantum cum Aegypti rege bellatum est, sed tribus exercitibus ternisque ducibus* τοῦ βασιλέως εἰς τρία μέρη τὴν Ἑλληνικὴν δύναμιν μερίσαντος *Diod. XVI* 47. *Quam ob rem* bella terna *in archetypo fuisse suspicor. Cf. Iust. XLI* 1, 7 a Romanis quoque trinis bellis — lacessiti regnari tarsen *G* deinde reus *Bong GB.* dein Dareus *emend. Bongarsius* confluxit *G*

XI libri undicimi *G* Darii *Bong GB* in excessu *Bong.* in *om. GB*

XII bactiriana *G.* bacicana *B* Indica usque ad *Bong B.* indicatis ad *G* dictaeque in *Bong G.* dicte in *B* gecia *G.* gretia *B* archidianio *B* lacaedaem. *G* Molossaque *Bong.* mollossaque *G.* molosa q̄ *B. Emend. Bongarsius* addite hiis *B* Italicae *Bong G.* italie *B* Apulorum *Bong B.* a populorum *G* Lucanorum *GB. om. Bong* Samnitum *Bong.*

samnia cum *G.* sanniacū *B* Zopyrion in *Bong.* Zopirioninimi *GB* (rop.)

XIII tercio decimi *G.* tredecimo *B* sint partiti *Bong G.* sūt partiti *B* ut veterani *Bong G.* ut *om. B* moliti *Bong B.* molite *G* relictis *Bong B.* relectis *G* gretiam *GB* Phithone *Bong.* phitone *GB. Emend. Freinshemius* sint deleti *Bong G.* sūt deleti *B* Lamsacum *Bong.* lansacum *GB.* Lamiacum *emend. Bongarsius* gretia *G.* grecia *B* perdoicas *B* Ariaratem *Bong.* ariaretem *GB* occidit et occisus *Bong.* et *om. GB.* occidit ut occisus *emend. Gutschmidius* neoptoleniū *B* Craterum *Bong.* cratereon *G.* crateron *B. Cf. Iust. XIII* 2, 14. 6, 15 Cyrenarum *Bong.* quirenarum *GB*

XIIII antigonem *B* capadotia *G.* cappadotia *B* frigia *GB* maiore *Bong.* minore *GB* arridaeum *G.* arideum *B* Cliton *Bong.* clipon *G.* dipon *B* victus *Bong GB. Is. Vossius et Abr. Gronovius ediderunt* et Clitus (*vel* Clitos) victus. *Ne orationis tenor interrumperetur*, et Cliton vicit *praeferendum duxi* elesponto *B* argiraspid *G.* argiraspidas *B* Polyperchontere captaque *Bong G* (polip.) poliperconte captaque *B.* Polyperchonte receptaque *emend. Bongarsius* ad fatorem mychia *Bong.* ad fatorem inichia *G.* ad phatorē michia *B.* a defectore Munychia *emend. Bongarsius.* Nicanore, *quod nonnulli codices habent, post* defectore *excidisse videtur* Olympiadanae *Bong G.* olimpiadē *B.* Olympiada Pydnae *emend. Bongarsius*

XV Antiochi *Bong.* antigoni *GB* gaze *G* ab Ptolemaeo *Bong.* ab ptolomeo *G.* atholomeo *B* Polyperconutes. Ut Ptolemaeum *Bong.* poliperconutes proptolomeum *G.* polipercomites protholomeū *B.* policonutes p tholomeū *L. Demetrius cum Menelaum Ptolemaei fratrem apud Salamina in Cypro profligasset, Ptolemaeum ipsum prope litus huius insulae proelio navali devicit. Plut. Demetr. c.* 15 *seqq. Diod. XX* 50 *seqq. Scribendum igitur* Polypercon. Ut Cypro Ptolemaeum *cett. Sicut h. l.* Cypro *in* espro *ita prol. IX* Cyprio *in* Casprio *depravatum est. De ablativo* Cypro *cf. prol. VI* proelium navale factum Cnido. *prol. IX* pulsaque Cnido per Conona classe. *Iust. XI* 10, 11 Tyro *ibique adnotata et XXXIX* 4, 1 Cypri exulantem ad obsidione *G* rodi *B* hrodiorum *G.* rodiorum *B* accassandro *G* greciam *GB* dein *Bong G.* deinde *B* lisimaco *B* repetitae *Bong B* (–te).

repetitae quam *G* seleuchi *G* sandrocottie *G*. sandro coccie *B* collectae *Bong B* (–te). collecta *G* et Leonimidiae (–die *B*) inde *Bong GB*. Cleonymi deinde *emend. Longuerrius* spartane res *B* corchirò *B* et Illyrico *Bong*. et illirico *GB*. in *addidit Grauertus* qui ablata *Bong GB*. qui *uncinis inclusit Duebnerus*, *Grauertus* ut ablata *coniecit. Sed vide ne* qui *eodem sensu quo* ut *dictum sit. De re cf. Diod. exc. Hoesch. XXI p.* 490 rex *Bong*. res *GB*

XVI alteri *Bong B*. alter *G* macaedoniae *G* evietus *Bong GB*. eiectus *emend. Modius* Pyrrho *Bong et sic ubique*. pyrro *G*. pirro *B et sic uterque in seqq.* ut Ptolem.] ut, *quod Gronovius e Periz. addidit*, *om. Bong GB* (ptolomaeus *G*. ptholomeus *B*) nūcupato sustes successore *B* filio Filadelpho *Bong*. filiae adelfo *G*. filie a depho *B* ut si simachus *B* Andromache *Bong B*. andromachae *G*. ab Dromichaete *emend. Bongarsius* eracleam *B* repetititrae *G* bythiniae *G*. bithinie *B* eradotice *B* (cle *sup.* d) dearchus et ratirus *B* dionisius *G*. dyonisius *B* urbem] orbem *B*

XVII haec *om. B* agathode *B* seleucho *G* conmilitonum *G* seleuchus *GB* cappadotia *G*. capadocia *B* ab Ptolemaeo *Bong*. ab ptolomeo *G*. ab tholomeo *B* fratrae *G* arsiones *B* ptolomeus *G*. tholomeus *B* caera unus *G*. cerauinis *B* anthiocho *B* composuit *Bong* (conp. *G*) darentum *G* origines regnum tenuit quo mox evictus epyroticorum *G*. *Verba* regnum — evictus *ex prologo XVI desumpta. Cf. ad Iust. XI* 13, 9 in italia *B*

XVIII res geste a pirro epirota in italia *B* eius in *Bong G*. est in *B* chartaginienses *G*. carthaginenses *B* inde] id *G* phenicum *GB* sidonos *G* Veliae *Bong G*. velie *B*. Uticae *coni. Bongarsius* Carthaginumque *Bong*. cartaginemque *G*. carthaginensiumque *B*

XVIIII libri noni decimi *G* undevicesimo] *in G duplex rasura est. Videtur fuisse* vincensimo cartaginiensium *G*. carthaginensiū *B* in Africam *Bong GB* (affr.). *Vid. ad Iust. II* 13, 6 per rubellum annorum *Bong G*. p rub. annorum *B*. p rub. annonem *L*. per asdrubalem amilcarem et annonem *ms. P. Pithoei adscriptum habet*, *quod Bongarsius probavit et plerique editores receperunt. Sed difficile dictu, quomodo id in* per ru-

bellum annorum *corrumpi potuerit. Propius a codd. scriptura abest* per bellum Maurorum. *Cf. Iust. XIX* 2, 4 et Mauris bellum inlatum et advèrsus Numidas pugnatum et Afri conpulsi *cett.* in Siciliam *Bong GB.* in sicilia *L* cum Selinum Temetegantum et Gamerinam *Bong G.* cū selmum cemetegantū et gamerinā *B.* cum Selinuntem et Agrigentum et Gamerinam *emend. Bongarsius* ceperunt] coeperunt *G* dionisius *G.* dyonisius *B* Phoeni *Bong.* phaeni *G.* phenici *B* Homilconem *Bong.* omilconem *GB* quod obsidione *Bong B.* quod sidione *G.* qui obsidione *emend. I. F. Gronovius. Cf. Iust. XIX* 2, 7 qui — exercitum amisit siracusanorum *B* exercituum *G*

XX vicesimo] *in G* vicensimo *fuisse videtur; est enim pro littera* n *rasura et sic in seqq. prologis* dionisii *GB* penis *B* grecorum *GB* dionisiae rebus *G* dictis quas *B* affrica *GB*

XXI in scilia *B* dionisius *G.* dyonisius *B* amisso *Bong G.* amissus *B* per Dionysius (–nisius *G*) iectus *Bong G.* dionisius eiectus *B.* p indionisius eiectus *L. Veri simile est* Dionem *ante* Dionysius *excidisse* fratribus Corinthum statim oleonthe *Bong G.* fratribus cor. stat. oleuntie *B. Bongarsius coniecit* fratribus Corinthum secessit. Ut a Timoleonte, *Modius* fratribus Cor. abiit. Ut a Timoleonte. *Sed cum scriptores de uno tantum Dionysii fratre mentionem faciant,* fratribus *ex* fratre abiit (*vel* ivit) *ortum esse videtur* cantaginensium *B* mortuoque Pisistrato *Bong GBL.* mortuoque Sosistrato *emend. Longuerrius ex Diod. XIX* 3, mortuoque Sosistratos *Gutschmidius* arcessiti quam ad bello *Bong.* arcessiti quam (quā *B*) a bello *GB. Bongarsius coniecit* arcessiti ad bellum, *Gutschmidius* arcessitique in id bellum. *Leniore remedio usus* arcessitique ab illo *scripsi.* Bellum *et* illum *etiam Iust. XIV* 1, 5 *in codd. permutata sunt. De re cf. Diod. XIX* 4. 5 cartaginienses *G.* carthaginenses *B* obsederunt *Bong G.* obsiderunt *B.* obsederint *emend. Gutschmidius* quod bello *G* agathodes *B* nanctus *Bong G.* nactus *B*

XXII agathocles *G.* agathodis *B* Poenis] peīs *B* nanctus *Bong G.* nactus *B* in siciliam *G* affricam *GB* possessa *Bong GB.* obsessa *L* provintia *GB* Opellam *Bong GB. Cf. ad Iust. XXII* 7, 4 cirenarum *B* occupato *G*

domenatione *G.* dominacōe *B* affricam *GB* repetitus *Bong GB.* repetito *emend. Gutschmidius* cum penis *B* composuit *Bong* (conp. *G*) dissidentis *G.* desidentes *B* (dis *sup.* de) subiecit *Bong G.* eiecit *B.* subegit *L*

XXIII agathodes *B* brutiis *G.* bruciis *B* intulerit *Bong.* intulit *GB* brutiorum *G.* bruciorum *B* subactis *Bong G.* sublatis *B* ex hereditati *B* oppraessus *G* motum quae *Bong B* (que). motumque *G* rege *G* bellaque *Bong G.* bella que *B* penis *B* mamertinin *G* ibi *Bong G.* ubi *B* in italia *B* victus *Bong.* victusq; *GB* revertit in *Bong.* revertit *G.* revertitur *B*

XXIIII vigesimo *B* continentur haec *GB* (hec). haec *om. Bong* gonatham *B* antiocum *B* phtolomeus *G.* tholomeus *B* caeraunos *G.* *Cf. prol. XVII* cum Monio *Bong GB.* cum momo *L.* cum Monunio *emend. Gutschmidius. Cf. Niebuhrii hist. antiq. III p.* 320 ptolomeo *G.* tholomeo *B* lisimaci *B* utque *Bong B.* ut quae *G* occuparant *Bong.* occuparunt *G.* occupaverunt *B* greciam *G.* gretiam *B* delitique *G* sunt *Bong.* sint *GB*

XXV vigesimo *B* volumine *Bong B.* libro *G* appollodore *B* Cassandreae *Bong.* cassandra et *GB* transierint *Bong B.* transierunt *G* Antigono *Bong.* antiocho *GB* Bithynio *Bong.* bithannio *G.* bitannio *B.* Bithynis *emend. Freinshemius* Felini *Bong G.* felmi *B.* Tileni *ed. Oxon.* Tyleni *emend. Gutschmidius* macaedoniae *G* regnum Antigonum *B.* regnum *om. Bong G* exuerit *Bong B.* exuit *G* Lacedaemoniam *Bong.* lacaedaemoniam *G* (i *punctat.*). lacedemonā *B* obsederit *Bong G.* obsed'at *B* Illyricum cum *Bong.* cum *om. GB* (illirucū) Mytilo *Bong G.* initio *B* bellum *Bong B.* bella *in G fuisse videtur*

XXVI sexto XX⁰ *B* gretiae *G* dominationem *BG.* dnaconnē *B* Gonatas *Bong.* conatus *G. om. B* constiterint *B* delebit *G* Lacedaemoniorum *G.* lacedemonium *GB* Area *Bong GBL. Cf. Iust. XXIIII* 1, 5 sui *Bong B.* suis *G* Crateri *Bong G.* cratim *B* filio suo *GB.* suo *om. Bong* habuerit *Bong GB.* habuit *emend. Duebnerus* achaie *G* Aratus Sicuonem *Bong.* aratusicuonem *G.* aratus icnonē *B* megera *B* occuparit *Bong B.* occupaverint *G* antiocus *B et*

sic in seqq. quoque filios *G* ptolomei *G.* tholomei *B* sochio *G.* sotio *B* thimarcho *B* interiit *Bong GB.* interierit *Perizon.* Antigono *Bong GB.* Antiocho *emend. Cuperus* seleuchus *G* Gallinicus *Bong.* gallinicum *GB* acciperit *G*

XXVII seleuchi *G* siria *G* ptolomeum *G.* tholomeum *B et sic uterque in seqq.* in Asia *Bong B.* in assyriam *G* suum Hieracem *Bong.* suum antiochum hieraceme *G.* suum anthiocū iratenie *B* quo bello angurae *Bong B* (angure). quod bello angurae *G* ab Ataloziae lambitunum *Bong.* abataloziaelambitunum *G.* abathaloice lambitunū'*B.* ab Attalo Ziaelam Bithunum *emend. Valesius* occiderūt *B* eum *Bong.* ad eum *GB.* Achaeum *emend. Niebuhrius*, Adaeum *Gutschmidius* et Antigonum *Bong B.* et antigonus *GL* navali prona *Bong B.* navalio prona *G.* navali oprona *L.* navali Sophrona *emend. Gutschmidius* et a Gallinico *Bong GB* anthiocus *B* effugit *Bong GB.* effugerit *emend. Gutschmidius* Artamenem *Bong.* ariamenen *GB* custode Stryponio *Bong.* custode striponio *GB.* custode thriponis *L.* custodes Tryphonis *emend. Freinshemius* a Gallis *Bong.* a *om. GB* seleuchus *GB* decesserit *Bong B.* decessit *G* filiorum *Bong G.* filium *B* Epacorios *Bong.* eparorios *in G fuisse videtur.* apochorios *B.* epatorios *L.* Apaturius *emend. Freinshemius*, Apatorios *Gutschmidius* occiderit *Bong G.* occidit *B*

XXVIII octavo vicesimo *G* aepyri *G* laodamiam *G* aepyrocae *G* occiderint *Bong G.* occiderūt *B* Bastarnici *Bong.* bastarnaci *G.* basternici *B.* Bastarnaei *coni. I. F. Gronovius* ex Macedonia *Bong B.* ex macedoniae *G.* rex Macedoniae *emend. Modius* sit] sic *G* fusus] furus *B* quo mortuite Kc filii *Bong G.* quo mortuo (*fuisse videtur* mortui) filii *B.* quo mortuo tutelam filii *emend. Bongarsius. Cf. Iust. XXVIII* 3, 10 cui Antigonus tutor datus filippi *B* Antigonusque *Bong.* antigonusq. (*sic*) *G.* antigonusq; *B.* Antigonus qui *emend. Bongarsius* Thessaliae in Asiam *Bong G.* tessalie in asiā *B. Emend. Bongarsius et Duebnerus* adiutis] *in G fuit* adiutus Cleomenem *Bong.* cleomenen *GB* Lacedaemona *Bong.* lacaedemonia *G.* lacedemonā *B* Spartanos consufugit *Bong.* spartanos confugit *GB* (sparth.). *Longuerrius coni.* cum coniuge fugit. *Si quid sub syllabā su latere velis, potius* cum suis

fugit *scripseris. Nam Iustinus XXVIII* 4, 10 *Cleomenem ait cum coniuge et liberis in Aegyptum aufugisse* Rom. gessere *Bong G.* gess. romani *B*

XXVIIII Aetulos *Bong G.* eculos *B* Creticae origines *Bong.* cretiae origines *G.* origenes gretie *B* illiris *B* ecolis — eculos *B* Romanis *Bong B.* romane *G* intulit Aetolis bellum *Bong G.* intulit ecolis bellū *B.* intulit Attalo bellum *emend. Gutschmidius. Cf. ad prolog. XXX*

XXX Ptolomęo Utrusphonae *Bong.* ptolemaeut rupphonae *G.* tholomeo ruppone *B.* ptholomeo tritone *L.* Ptolemaeo Tryphone *emend. Scaliger, Rutgersius alii* Philopater *Bong.* filopater *G.* philopat' *B* anthiocum *B* rapi ei poeamare gathocleae *Bong G* (gathacleae). raprei poeta mare gathodee *B.* Raphiae ipse amore Agathocleae *emend. Valesius* rege *Bong B.* regem *G* anthiocus *B* asya *B* cum movisset *Bong.* commovisset *GB* Aetola bella *Bong.* aetolo bella *G.* actolo bella *B.* atalo bella *L.* Attali bella *emend. Gutschmidius* sulpitio *GB* Flaminio *Bong G.* flamineo *B.* Flaminino *emend. Bongarsius* quibus victus pax *Bong G.* quib; victis pax *B.* a quibus victus pax *coni. Bongarsius*, a quibus victus, pax transigitur *Longuerrius. Rei et codicum vestigiis accommodatius mihi videor scripsisse* quo bis victo pax. *Cf. Flor. II* 7, 9 bis victus rex, bis fugatus, bis castris exutus. — Et illi quidem consul pacem dedit anthiochi *B* Media Molonem *Bong G.* metamedonē *B* in Asia Maccheum quem *Bong.* in asiam acheum quem *G.* in asyam acheumq; *B. Emendavit Freinshemius e Polyb. VIII* 17 Sardibus *Bong G.* sardili *B* pacata *Bong G.* peccata *B* bactristenus *B* Romana bella *Bong.* bella romana *GB* discendit *G*

XXXI et tricesimo *Bong.* et trigesimo *B.* et *om. G* continetur *Bong.* continentur haec *GB* (hec) lacaedaemonio *G* Navide *Bong GB* Flamininus *Bong.* flaminius *G.* flāminimus *B* philopomē *B* Achaichorum *Bong.* achachorum *G.* acachorum *B* cum anthiochum *G.* cum anthioco *B* in achaiam *B* per Achilium *Bong GB.* per Acilium *emend. Bongarsius* in Asia *Bong.* in ariam *G.* in asiam *B* per sipionem *B* denique Annibalis *Bong G.* denique hamnibalis *B. Fuga Annibalis, quae bellum Acilii et Scipionis praecessit, non potest tertio loco*

per denique *induci. Quam ob rem cum in libris mss. modo* Poeni, *modo* Peni *legatur*, *lenissima mutatione* Poenique Annibalis — fuga *scripsi. Cf. prolog. XXXII* Annibale Poeno ab Carthagine *Bong.* a carthaginem *G.* ad cartaginē *B* cum acholis *Bong G.* cum acol' *B.* cum Aetolis *emend. Bongarsius* Achilium *Bong GB* anthiochum *B* grecia *G.* gretia *B*

XXXII tricesimo] *sine ras. G* lacedemoniorum *GB* messenniorum *G.* messedoniorum *B* philopormen *GB* ducem ambo *Bong GB.* duce Manlio *emend. Bongarsius* adversum *Bong.* adversus *GB* animus *Bong.* animos *GB* ob hoc *Bong B.* ab hoc *fuit in G* Basternae *Bong GB* illiricae *G* occuparēt *B* pannoniarum *B* Daciorum *Bong.* datiorum *G.* datorum *B* Ruboboston *Bong G.* rubostē *B.* Buroboston *emend. Bielowski* in Asia *Bong.* in asyam *G.* in asiam *B* ab rege Eumene *Bong.* ad regem eumene *G.* ad regē eumenē *B* Gallium *Bong G.* galliā *B* Ortiagonem *Bong.* ortiaganem *G.* orciagonē *B.* Ortiagontem *emend. Bongarsius* Parnecem *Bong G.* parneten *B.* Pharnacem *emend. Bongarsius* et Prusiana *Bong G.* et prusicina *B.* et Prusiam *emend. Bongarsius* Prusiam Annibale *Bong.* prusian hannib. *G.* prusiam hannib. *B* hannibalis *GB* anthiochum *B* et mox *Bong.* et mors *G* (et mors — magni Antiochi *om. B*) anthiocus *B*

XXXIII Epiros Aetolicae *Bong G* (epyr.). epiro se tolice *B.* Epiros Achaicae *emend. Bongarsius* unitate *Bong B.* unite *G* acheos *G.* achaios *B* lacedemonios *G* rursum *Bong B.* rursus *G* seu Philippo *Bong G.* seudo philippo *B.* Pseudophilippo *emend. Bongarsius*

XXXIIII achaiū *B* per (p' *G*) Macellum *Bong GB.* per Metellum *emend. Freinshemius* muminiū *B* quo diruta *Bong B.* quod fraita *G* (*prius* a *punctat.*) corinthos *GB* eumenes *G* gallogrecis *G.* gallo grecis *B* Pisidias *Bong GB.* Pisidia *emend. Bongarsius* Selegensibus *Bong G.* se legensibus *B* anthiocus *B* ptolomeus *G.* philomeus *B. Quae post v.* Ptolomaeus *in Bong GB extant* repetitae (reppet. *G*) inde origines regum (rerum *G*) Cappadocum (capad. *B*), *ea quoniam ad Aegyptios non pertinent*, *Grauertus eiecit et in sua sede post verba* Ariarathe rege Cappadocum *reposuit* ptolomeo *G.* tho-

lomeo *B* Filometor (phil. *B*) et Euergetes *Bong B.* filimecorete yergetes *G* anthioco *B* habuere] hiuere *B* bellum *om. B* p' romanos *G* restitutoque *Bong G.* ē restitutoq; *B* (ta *sup.* to) Romani] romam *B* rege Syriae Antiocho *Bong.* ant. rege syriae *GB* Soter] socer *B* clam] eclam *G* occupatoque *G* tymarchó *G* Ariarathe *Bong.* ariarate *G.* ariaracte *B.* et Ariarathe *emend. Bongarsius* capadocum *B* reppetitae inde origines rerum Cappadocum *G. om. Bong B.* '*Nimirum omissa a librario duplici verbo* Cappadocum *decepto in margine sunt adscripta atque inserta deinde alieno loco.*' *Grauertus* Ariaten *Bong:* ariathen *G.* ariacten *B* Orphernem *Bong B.* orphernen *G.* Ariathen et Orophernem *emend. Bongarsius* cum Selegensibus *Bong.* cum selegentibus *G.* cū sele genitili *B*

XXXV (libri tricensimo quinto *G*) quinto et tricesimo *Bong B.* et *om. G* (tricesimo *sine ras.*) Ripaticum *Bong GB. Emend. Bongarsius* Rhodios *Bong.* hrodios *G.* herodios *B* Chidiorum *Bong GB.* Cnidiorum *emend. Modius*, Chytriorum *Gutschmidius* Cerinenses *Bong.* cermenses *G.* cremtes *B.* Cerymenses *emend. Gutschmidius* et adversus *Bong G.* et adversum *B.* ut adversus *ed. Oxon.* Sotera *Bong G.* socera *B* suborciatus *B* tanquam *B* anthioco *B* victus Demetrius invisum stultitia *Bong B. Verba* interiit. Ut deinde maior filiorum eius Demetrius, *quae ob repetitum nomen Demetrii excidisse videntur, Grauertus inseruit. Nam* '*Demetrium Sotera Alexander vita pariter ac regno spoliat; per maiorem Soteris filium Alexander primo proelio victus interficitur. Iust. XXXV* 1, 2.' *Similia iam Longuerrius et Abr. Gronovius suppleverunt* quo bello — stultitia Alexandrum *om. G* Alexandrom *Bong.* alexandro *B* bello vicit *Bong.* bellum vicit *GB.* Bello *superfluum et, quod* bello victus *praecedit,* bello interiit *sequitur, suspectum est. Vereor ne fuerit* Balam vicit adiuvanto *B* ptolomeo *G.* tholomeo *B* Filometore *Bong.* philomecore *G* Diotoro *Bong B.* diuthoro *G.* Diodoto *emend. Bongarsius* triphone *GB et sic uterque paulo post* factos *Bong.* factis *G.* factus *B* Areteum et Asacen Phartum *Bong G.* arotheum et acenpharcū *B.* Areteum et Arsacen Parthum *emend. Bongarsius*

XXXVI sexto et tricesimo *Bong B.* et *om. G* Cypro

pulsus *Bong GB* captaque *Bong GB* sed ut *Bong G.* set ut *B.* Ut Trypho pulso — captoque — cognomine Sedete *emend. Bongarsius* anthiocus *B* hyrcaso *G* origo iudeorum *G* Cenostracas *Bong G.* cenostratas *B.* Caenos Thracas *emend. Valesius* successoremque *Bong G.* successorē inq; *B* inperii *G* philomecora reliq. *G.* philometoria reliq. *B* denique philomecore *G* Aristonicus *om. Bong GB. inserendum esse vidit Bongarsius* qua *Bong.* quo *GB* pactus *Bong G.* victus *B.* captus *emend. Bongarsius*

XXXVII repedidis regnum *G* ultimum *Bong GB.* ad ultimum *emend. Freinshemius*, ultimum in *Modius* mitridatem *G.* metridatē *B* neupatora *Bong GB.* Eupatora *emend. Bongarsius* paplagoniam *B* descend' *B* excessu *Bong G.* excursu *B* Bosphoranorum *Bong GB* cholchorum *G*

XXXVIII octavo et tricesimo *Bong B.* et *om. G* mitridates *GB* Eupatore *Bong B.* seupatore *G.* Eupator *emend. Bongarsius* Arathe *Bong.* arate *GB* capadotiam *GB* Malthino *Bong.* maltino *GB* bithyguiam *G.* bithiginā *B* ptolomeo *G.* tholomeo *B* philomere *G* ac frater *Bong.* ac *om. GB* Ascon *Bong G.* arcon *B.* Physcon *emend. Bongarsius* aegyptis *G.* egipciis *B* seditione populi *Bong.* seditiones populi *G.* seditionis populi *B* (sus *sup.* nis, lus *sup.* li). seditionem populi *emend. Freinshemius* rerepetitum *B* a Parthis [bellumque] intulerit qui *Bong.* bellumque *om. G.* bellumque intulerit *om. B* (parchis). *Longuerrius post vv.* a Parthis *e cod. Maxim. et duobus Vatt.* et frater eius victo in Syria Tryphone bellum Parthis *restituit. Non enim Demetrius a Parthis cum exercitu deletus est, sed frater eius Antiochus. Cf. Iust. XXXVIII* 10, 10. *prolog. XXXVIIII*

XXXVIIII nono et tricesimo *Bong B.* et *om. G* anthioco *B* demissus *GB* recepit *Bong.* decepit *GB* adversus *Bong B.* adversum *G* Zabbineo *Bong.* zabineo *G.* rabineo *B* filiusque eius *G.* eius *om. Bong B* antiochos *G.* antiocus *B* Gryppos *Bong.* grypos *G.* grippo *B* Zabbineo *Bong G.* rabineo *B* Yzigeno *Bong.* izigeo *G.* rageo *B.* Cyzizeno *emend. Bongarsius* Ciliciaque] cyriaque *G* Alexandria *Bong B.* alexandrea *G. Emend. Freinshemius* Alex. mortuo (morte *G*) rege *Bong G.* mortuo regė alex. *B* ptolomeo *G.* tholo-

meó *B* Physcone *Bong.* fiscone *GB* filius eius *Bong G.* eius *om. B* ptolemeus *G.* tholomeus *B* Latyros *Bong G.* latiros *B* subfecto *G* eius fratre *GB.* fratre *om. Bong* Alexandrone *Bong G:* alexandro ne *B.* Alexandro donec *emend. Bongarsius* per] p' *G* Laphyrum *Bong G.* alphirum *B.* Lathyrum *emend. Bongarsius* regnarit *Bong B.* regnaret *G* subfectus *G* ptolomeus *G.* tholomeus *B* Nothus *Bong G.* notus *B* terestribus *B* pyraticum *G* moverunt *Bong G.* moverīt *B* Gilicia] cilia *G* eracleo *Bong B.* heracleo *G* occuparint *Bong G.* occuparūt *B*

XXXX quadragisimo *G* Cypro *Bong GB.* Grypo *emend. Bongarsius* Cizycenus *Bong.* cizizenus *G.* cizicenus *B* hii *Bong B.* hi *G* Cizyceni *Bong.* cyriceni *G.* cyzicene *B* esebe *Bong B.* esebem *G. Bongarsius post* Eusebe *inseri vult* interfecti, *ed. Oxon.* occisi. *Grauertus* his deinde — Eusebe [interfectis] extinctaque *edidit. Veri similius est* extinctis *ante* extinctaque *excidisse*, *quod restitui* regubi *Bong GB.* regum *emend. Romani*, regali *Bongarsius* anthiocorūm *B* domo tygranes *B.* domoti granes *G* Alexandriam *Bong B.* –dream *G.* Alexandriae *emend. Bongarsius* ptolomei *G.* tholomei *B* Latirii *Bong GB* . sustincti *B* (*int. lin.* substituti) sint *Bong G.* sūt *B* filia *Bong GB.* filii *emend. Bongarsius* post Claudii rogationem *Bong.* p̄clodii rogatione *G.* post elodii rogacōem *B. Longuerrius ex sec. Vat. et Maxim.* Publii Claudii rogatione *restituit* flagitatus *Bong B.* flagatatus *G. I. F. Gronovius* flagitatus *hoc loco idem valere vult quod* vexatus; *Bongarsius coni.* exagitatus Alexandreae *Bong G.* –dree *B.* Alexandrea *coni. Bongarsius* Romae *Bong.* rome *G.* romā *B* Gabinium *Bong.* gabinum *GB* gesto recepit] gestore coepit *G* filius *Bong B.* filio *G* insumpto *Bong GB.* sumpto *coni. Freinshemius* Alexandriae *Bong B.* –dreae *G* soror regno *Bong B.* regno soror *G* inligato *Bong G.* in ligato *B* amorem suum] suum *om. B, sed pro eo est vacuum spatium* M. Antonio *Bong G.* marco antonio *B* atciaci *B* regem *Bong GB.* regnum *emend. Bongarsius* Ptolemeicorum *Bong.* ptolomeicorum *G.* tholomeicorum *B.* Ptolemaeorum *ex sec. Vat. Longuerrius*

XXXXI uno aequadragensimo *G* particae *G.* partice

B Bactrianae] pat'ane *B* in partilis ut *Bong G*. inpartilisset ut *B*. in Parthicis ut *emend. Bongarsius* per Assacem *Bong*. per (p' *G*) assaracem *GB*. per Arsacem *emend. Bongarsius* eius Artabanus *Bong G*. artabanus eius *B** et Tigranes**Bong G*. et triganes *B*. et Mithridates *coni. Longuerrius*. *Quid hoc loco faciam nescio: viderint harum rerum peritiores* deus] d's *B* autem rebus] añ rebus *B* a Diudoto *Bong G*. aduidato *B* rege *Bong GB*. regnum *emend. Bongarsius* constitutum est deinde *Bong GB* quo repugnante *Bong GB*. *Haec codd. scriptura sine sensu est, nec Longuerrii coniectura* quo rege pugnantes *quicquam proficitur. Ex Iust. XLI* 6, 3 *apparet Trogum causas attulisse, cur Bactriani pugnando Scythicis gentibus resistere non potuerint. Quo adductus sum, ut* qua re pugnantes *scriberem. Littera* s *ob sequens verbum* Scythicae *omissa est* sithice gentes *B* Sarancae *Bong*. sarauciae *G*. sarauce *B* Asiani *Bong G*. asiaca *B* Bactra *Bong G*. batra *B* occupavere Socdianos *Bong G* (socdhianos) *B*. occ. et Socdianos *emend. Bongarsius* p allodotū et menamdrū *B*

XXXXII continent˜ hec *B*. hec *om. Bong G* partice *B* Apraeteus *Bong G*. a p̄teus *B*. a Phrahate Himerus *emend. Valesius* habilonios *G* Seleucinisse victusque Phyratis *Bong G*. seleucenes sevit usq; phiratis *L*. Seleucenos *emend. Gronovius*, saeviit *Valesius*, Prahati *Bongarsius* mitridates *G* Armenis *Bong*. armoeniis *G*. *Verba* et in Babylonios — bellum intulit *om. B* ut varia] et varia *B* complurium *Bong*. conplurium *G*. cū plurimū *B* qui Grassum *Bong*. quam grassum *G*. quem crassum *B* (qui *sup*. quem) et Syriam] aesyriam *G* Pacorum] bacorum *G* Phraates] prater *G* tiridatae *G*. tyriade *B* res scitice *B* Thoclarorum *Bong*. toclarorum *GB*. Tocharorum *emend. Bongarsius* interitusquae *G*. interiusque *B* Sarducarum *Bong B*. scarducarum *G*. Saraucarum *emend. Gutschmidius*

XXXXIII tertio et quadragesimo *Bong B*. et *om. G* origines priscorum latinorum *G*. origines *om. B*. priscorum *uncinis inclusit Bong* origines deinde *G*. deinde *uncinis inclusit Bong. om. B* lugurie *B* marsiliensium *G*. massilientiam *B*

XXXXIIII hispaniae *Bong G* (*altero* i *puncto notato*) *B*

PARS II

TEXTUM ET INDICEM CONTINENS.

TROGI POMPEI

HISTORIARUM

PHILIPPICARUM

EPITOMA.

PRAEFATIO IUSTINI.

Cum multi ex Romanis, etiam consularis dignitatis viri, 1
res Romanas Graeco peregrinoque sermone in historiam contulissent: seu aemulatione gloriae sive varietate et novitate operis delectatus vir priscae eloquentiae, Trogus Pompeius, Graecas et totius historias orbis Latino sermone conposuit, ut, cum nostra Graece, Graeca quoque nostra lingua legi possent: prorsus rem magni et animi et corporis adgressus.
Nam cum plerisque auctoribus singulorum regum vel popu- 2
lorum res gestas scribentibus opus suum ardui laboris videatur, nonne nobis Pompeius Herculea audacia orbem terrarum adgressus videri debet, cuius libris omnium saeculorum, regum, nationum populorumque res gestae continentur? et quae 3
historici Graecorum, prout commodum cuique fuit, inter se segregati occupaverunt, omissis quae sine fructu erant, ea omnia Pompeius divisa temporibus et serie rerum digesta conposuit. Horum igitur quattuor et quadraginta voluminum 4
(nam totidem edidit) per otium, quo in urbe versabamur, cognitione quaeque dignissima excerpsi et omissis his, quae nec cognoscendi voluptate iucunda nec exemplo erant necessaria, breve veluti florum corpusculum feci, ut haberent et qui Graece didicissent, quo admonerentur, et qui non didicissent, quo instruerentur. Quod ad te ** non tam cognoscendi 5
[magis] quam emendandi causa transmisi, simul ut et otii mei, cuius et Cato reddendam operam putat, apud te ratio constaret.
Sufficit enim mihi in tempore iudicium tuum, apud posteros, 6
cum obtrectationis invidia decesserit, industriae testimonium habituro.

LIBER I.

1 1. Principio rerum gentium nationumque imperium penes
reges erat, quos ad fastigium huius maiestatis non ambitio
popularis, sed spectata inter bonos moderatio provehebat.
2 Populus nullis legibus tenebatur: arbitria principum pro legi-
3 bus erant. Fines imperii tueri magis quam proferre mos
4 erat: intra suam cuique patriam regna finiebantur. Primus
omnium Ninus, rex Assyriorum, veterem et quasi avitum gen-
5 tibus morem nova imperii cupiditate mutavit. Hic primus
intulit bella finitimis et rudes adhuc ad resistendum populos
6 terminos usque Libyae perdomuit. Fuere quidem tempori-
bus antiquiores Sesosis Aegypti et Scythiae rex Tanaus,
7 quorum alter in Pontum, alter usque Aegyptum excessit. Sed
longinqua, non finitima bella gerebant, nec imperium sibi,
sed populis suis gloriam quaerebant, contentique victoria
imperio abstinebant. Ninus magnitudinem quaesitae domina-
8 tionis continua possessione firmavit. Domitis igitur proxi-
mis cum accessione virium fortior ad alios transiret et pro-
xima quaeque victoria instrumentum sequentis esset, totius
9 orientis populos subegit. Postremum bellum illi fuit cum
Zoroastre, rege Bactrianorum, qui primus dicitur artes ma-
gicas invenisse et mundi principia siderumque motus diligen-
10 tissime spectasse. Hoc occiso et ipse decessit, relicto adhuc
impubere filio Ninya et uxore Semiramide.

1 2. Haec neque inmaturo ausa tradere imperium nec ipsa
palam tractare, tot ac tantis gentibus vix patienter uni viro,
nedum feminae parituris, simulat se pro uxore Nini filium,
2 pro femina puerum. Nam et statura utrique mediocris et
vox pariter gracilis et liniamentorum qualitas matri ac filio
3 similis. Igitur bracchia et crura calciamentis, caput tiara tegit;
et ne novo habitu aliquid occultare videretur, eodem ornatu
et populum vestiri iubet: quem morem vestis exinde gens
4 universa tenet. Sic primis initiis sexum mentita puer esse
5 credita est. Magnas deinde res gessit; quarum amplitudine

ubi invidiam superatam putat, quae sit fatetur quemve simu-
lasset. Nec hoc illi dignitatem regni ademit, sed admiratio- 6
nem auxit, quod mulier non feminas modo virtute, sed etiam
viros anteiret. Haec Babyloniam condidit murumque urbi 7
cocto latere circumdedit, harenae vice bitumine interstrato,
quae materia in illis locis passim invenitur et e terra exaestuat.
Multa et alia praeclara huius reginae fuere: siquidem non 8
contenta adquisitos viro regni terminos tueri, Aethiopiam
quoque imperio adiecit. Sed et Indis bellum intulit, quos 9
praeter illam et Alexandrum Magnum nemo intravit. Ad 10
postremum cum concubitum filii petisset, ab eodem inter-
fecta est, duo et XXX annos post Ninum regno potita. Fi- 11
lius eius Ninya contentus elaborato a parentibus imperio belli
studia deposuit et veluti sexum cum matre mutasset, raro a
viris visus in feminarum turba consenuit. Posteri quoque 12
eius id exemplum secuti responsa gentibus per internuntios
dabant. Imperium Assyrii, qui postea Syri dicti sunt, mille 13
trecentis annis tenuere.

3. Postremus apud eos regnavit Sardanapallus, vir mu- 1
liere corruptior. Ad hunc videndum (quod nemini ante eum 2
permissum fuerat) praefectus ipsius Medis praepositus, no-
mine Arbactus, cum admitti magna ambitione aegre obtinuis-
set, invenit eum inter scortorum greges purpuras colo nentem
et muliebri habitu, cum mollitia corporis et oculorum lascivia
omnes feminas anteiret, pensa inter virgines partientem.
Quibus visis indignatus tali feminae tantum virorum subiec- 3
tum tractantesque ferrum et arma habentes parere, progres-
sus ad socios quid viderit refert: negat se ei parere posse,
qui se feminam malit esse quam virum. Fit igitur coniu- 4
ratio; bellum Sardanapallo infertur. Quo ille audito non ut
vir regnum defensurus, sed, ut metu mortis mulieres solent,
primo latebras circumspicit, mox deinde cum paucis et in-
conpositis in bellum progreditur. Victus in regiam se rece- 5
pit, ubi extructa incensaque pyra et se et divitias suas in in-
cendium mittit, hoc solo imitatus virum. Post hunc rex con- 6
stituitur interfector eius Arbactus, qui praefectus Medorum
fuerat. Is imperium ab Assyriis ad Medos transfert.

4. Post multos deinde reges per ordinem successionis 1

2 regnum ad Astyagen descendit. Hic per somnum vidit ex
naturalibus filiae, quam unicam habebat, vitem enatam, cuius
3 palmite omnis Asia obumbraretur. Consulti harioli ex ea-
dem filia nepotem ei futurum, cuius magnitudo praenuntie-
4 tur, regnique ei amissionem portendi responderunt. Hoc
responso exterritus neque claro viro neque civi filiam suam,
ne paterna maternaque nobilitas nepoti animos extolleret, sed
ex gente obscura tum temporis Persarum Cambysi, medio-
5 cri viro, in matrimonium tradidit. Ne sic quidem somnii
metu deposito gravidam ad se filiam arcessit, ut sub avi po-
6 tissimum oculis partus necaretur. Natus infans datur occi-
7 dendus Harpago, regis arcanorum participi. Is veritus, si ad
filiam mortuo rege venisset imperium, quia nullum Astyages
virilis sexus genuerat, ne illa necati infantis ultionem, quam
a patre non potuisset, a ministro exigeret, pastori regii pe-
8 coris puerum exponendum tradit. Forte eodem tempore et
9 ipsi pastori natus filius erat. Eius igitur uxor audita regis
infantis expositione summis precibus rogat sibi perferri
10 ostendique puerum. Cuius precibus fatigatus pastor, rever-
sus in silvam, invenit iuxta infantem canem feminam parvulo
11 ubera praebentem et a feris alitibusque defendentem. Motus
et ipse misericordia, qua motam etiam canem viderat, puerum
12 defert ad stabula, eadem cane anxie prosequente. Quem
ubi in manum mulier accepit, veluti ad notam adlusit, tantus-
que in illo vigor et dulcis quidam blandientis infantis risus
apparuit, ut pastorem ultro rogaret, permitteret sibi sive
13 fortunae ipsius sive spei suae puerum nutrire. Atque ita
permutata sorte parvulorum hic pro filio pastoris educatur,
14 ille pro nepote regis exponitur. Nutrici postea nomen Spaco
fuit, quia canem Persae sic vocant.

1 5. Puer deinde cum inter pastores esset, Cyri nomen
2 accepit. Mox rex inter ludentes sorte delectus cum per las-
civiam contumaces flagellis cecidisset, a parentibus puero-
rum querella regi delata, indignantibus a servo regio inge-
3 nuos homines servilibus verberibus adfectos: ille arcessito
puero et interrogato, cum nihil mutato vultu fecisse se ut
regem respondisset, admiratus constantiam in memoriam som-
4 nii responsique revocatur. Atque ita cum et vultus similitudo

et expositionis tempora et pastoris confessio convenirent,
nepotem agnovit. Et quoniam defunctus sibi somnio videre- 5
tur agitato inter pastores regno, animum minacem dumtaxat
in illo fregit. Ceterum Harpago amico suo infestus in ultio- 6
nem servati nepotis filium eius interfecit epulandumque patri
tradidit. Sed Harpagus ad praesens tempus dissimulato do- 7
lore odium regis in vindictae occasionem distulit. Interiecto 8
deinde tempore cum adolevisset Cyrus, dolore orbitatis ad-
monitus scribit ei, ut ablegatus ab avo in Persas fuerit; ut
occidi eum parvulum avus iusserit; ut beneficio suo servatus
sit; ut regem offenderit; ut filium amiserit. Hortatur exerci- 9
tum paret et proham ad regnum viam ingrediatur, Medorum
transitionem pollicitus. Epistula quia palam ferri nequibat, 10
regis custodibus omnes aditus obsidentibus, exinterato le-
pori inseritur lepusque in Persas Cyro ferendus fido servo
traditur; addita retia, ut sub specie venatoris dolus lateret.

6. Lectis ille epistulis eadem somnio adgredi iussus est, 1
sed praemonitus, ut quem primum postera die obvium habu-
isset, socium coeptis adsumeret. Igitur antelucano tempore 2
ruri iter ingressus obvium habuit servum de ergastulo cuius-
dam Medi, nomine Soebaren. Huius requisita origine ut in 3
Persis genitum audivit, demptis conpedibus adsumptoque co-
mite Persepolim regreditur. Ibi convocato populo iubet 4
omnes praesto cum securibus esse et silvam viae circum-
datam excidere. Quod cum strenue fecissent, eosdem pos- 5
tera die apparatis epulis invitat; dein cum alacriores ipso 6
convivio factos videret, rogat: si condicio ponatur, utrius
vitae sortem legant, hesterni laboris an praesentium epula-
rum? Praesentium ut adclamavere omnes, ait hesterno simi-
lem labori omnem vitam acturos, quoad Medis pareant: se
secutos, hodiernis epulis. Laetis omnibus, bellum Medis in- 7
fert. Astyages meriti sui in Harpago oblitus summam belli 8
eidem committit: qui exercitum acceptum statim Cyro per 9
deditionem tradidit regisque crudelitatem perfidia defectionis
ulciscitur. Quod ubi Astyages audivit, contractis undique 10
auxiliis ipse in Persas proficiscitur: et repetito alacrius cer-
tamine pugnantibus suis partem exercitus de tergo ponit et
tergiversantes ferro agi in hostes iubet ac denuntiat suis, 11

ni vincerent, non minus fortes post terga inventuros quam
a frontibus viros: proinde videant, fugientibus haec an illa
12 pugnantibus acies rumpenda sit. Ingens post necessitatem
13 pugnandi animus exercitui eius accessit; pulsataque cum Per-
sarum acies paulatim cederet, matres et uxores eorum ob-
14 viam occurrunt; orant in proelium revertantur: cunctantibus
sublata veste obscena corporis ostendunt rogantes, num in
15 uteros matrum vel uxorum vellent refugere? Hac repressi cas-
tigatione in proelium redeunt et facta inpressione quos fu-
16 giebant fugere conpellunt. In eo proelio Astyages capitur;
cui Cyrus nihil aliud quam regnum abstulit nepotemque in
illo magis quam victorem egit, eumque ducem genti Hyrca-
17 norum praeposuit. Nam in Medos reverti ipse noluit. Hic
finis imperii Medorum fuit. Regnaverunt annis CCCL.
1 7. Initio regni Cyrus Soebarem, coeptorum socium,
quem iuxta nocturnum visum ergastulo liberaverat comitem-
que in omnibus rebus habuerat, Persis praeposuit sororem-
2 que suam ei in matrimonium dedit. Sed civitates, quae Me-
dorum tributariae fuerant, mutato imperio etiam condicionem
suam mutatam arbitrantes a Cyro defecerunt: quae res mul-
3 torum bellorum Cyro causa et origo fuit. Domitis deinde
plerisque cum adversus Babylonios bellum gereret, Babylo-
niis rex Lydorum Croesus, cuius opes divitiaeque insignes ea
tempestate erant, in auxilium venit; victusque iam desolatus
4 in regnum refugit. Cyrus quoque post victoriam conpositis
5 in Babylonia rebus bellum transfert in Lydiam. Ibi fortuna
prioris proelii perculsum iam Croesi exercitum nullo negotio
6 fundit; Croesus ipse capitur. Sed quanto bellum minoris
7 periculi, tanto et mitior victoria. Croeso et vita et patrimo-
nii partes et urbs Barene concessa sunt, in qua etsi non re-
8 giam vitam, proximam tamen maiestati regiae degeret. Haec
9 clementia non minus victori quam victo utilis fuit: quippe
ex universa Graecia, cognito quod inlatum Croeso bellum
esset, auxilia velut ad commune extinguendum incendium con-
10 fluebant: tantus Croesi amor apud omnes urbes erat; passu-
rusque Cyrus grave bellum Graeciae fuit, si quid in Croeso
11 crudelius consuluisset. Interiecto deinde tempore, occupato
12 in aliis bellis Cyro, Lydi rebellavere, quibus iterum victis

arma et equi adempti iussique caupонas et ludicras artes et
lenocinia exercere. Ac sic gens industria quondam potens 13
et manu strenua effeminata mollitie luxuriaque virtutem pris-
tinam perdidit, et quos ante Cyrum invictos bella praestite-
runt, in luxuriam lapsos otium ac desidia superavit.

Fuere Lydis multi ante Croesum reges variis casibus 14
memorabiles, nullus tamen fortunae Candauli conparandus.
Hic uxorem, quam propter formae pulchritudinem deperibat, 15
praedicare omnibus solebat, non contentus voluptatum sua-
rum tacita conscientia, nisi etiam matrimonii reticenda publi-
caret, prorsus quasi silentium damnum pulchritudinis esset. 16
Ad postremum, ut adfirmationi suae fidem faceret, nudam 17
sodali suo Gygi ostendit. Quo facto et amicum in adul- 18
terium uxoris sollicitatum hostem sibi fecit et uxorem, velut
tradito alii amore, a se alienavit. Namque brevi post tem- 19
pore caedes Candauli nuptiarum praemium fuit et uxor ma-
riti sanguine dotata regnum viri et se pariter adultero
tradidit.

8. Cyrus subacta Asia et universo oriente in potesta- 1
tem redacto Scythis bellum infert. Erat eo tempore regina 2
Scytharum Tamyris, quae non muliebriter adventu hostium
territa, cum prohibere eos transitu Oaxis fluminis posset,
transire permisit, et sibi faciliorem pugnam intra regni sui
terminos rata et hostibus obiectu fluminis fugam difficiliorem.
Itaque Cyrus traiectis copiis, cum aliquantisper in Scythiam 3
processisset, castra metatus est. Dein postera die simulato 4
metu, quasi refugiens castra deseruisset, ita vini adfatim et
ea, quae epulis erant necessaria, reliquit. Quod cum nun- 5
tiatum reginae esset, adulescentulum filium ad insequendum
eum cum tertia parte copiarum mittit. Cum ventum ad cas- 6
tra Cyri esset, ignarus rei militaris adulescens, veluti ad
epulas, non ad proelium venisset, omissis hostibus insuetos
barbaros vino se onerare patitur, priusque Scythae ebrietate 7
quam bello vincuntur. Nam cognitis his Cyrus reversus per 8
noctem saucios opprimit omnesque Scythas cum reginae filio
interfecit. Amisso tanto exercitu et, quod gravius dolendum, 9
unico filio Tamyris orbitatis dolorem non in lacrimas effu-
dit, sed in ultionis solacia intendit hostesque recenti victo-

10 ria exultantes pari insidiarum fraude circumvenit: quippe
simulata diffidentia propter vulnus acceptum refugiens Cyrum
11 ad angustias usque perduxit. Ibi conpositis in montibus in-
12 sidiis ducenta milia Persarum cum ipso rege trucidavit. In
qua victoria etiam illud memorabile fuit, quod ne nuntius
13 quidem tantae cladis superfuit. Caput Cyri amputatum in
utrem humano sanguine repletum conici regina iubet cum hac
exprobratione crudelitatis: 'satia te' inquit 'sanguine, quem
14 sitisti cuiusque insatiabilis semper fuisti.' Cyrus regnavit an-
nis XXX, non initio tantum regni, sed continuo totius tempo-
ris successu admirabiliter insignis.

1 9. Huic successit filius Cambyses, qui imperio patris Ae-
2 gyptum adiecit; sed offensus superstitionibus Aegyptiorum
3 Apis ceterorumque deorum aedes dirui iubet. Ad Ammonis
quoque nobilissimum templum expugnandum exercitum mit-
tit, qui tempestatibus et harenarum molibus oppressus in-
4 teriit. Post haec per quietem vidit fratrem suum Mergim reg-
5 naturum. Quo somnio exterritus non dubitavit post sacrile-
6 gia etiam parricidium facere. Erat enim difficile, ut parce-
ret suis, qui cum contemptu religionis grassatus etiam adver-
7 sus deos fuerat. Ad hoc tam crudele ministerium magum
8 quendam ex amicis delegit, nomine Gometen. Interim ipse
gladio sua sponte evaginato in femur graviter vulneratus oc-
cubuit poenasque luit seu imperati parricidii seu perpetrati
9 sacrilegii. Quo nuntio accepto magus ante famam amissi regis
occupat facinus prostratoque Mergide, cui regnum debebatur,
10 fratrem suum subiecit Oropasten. Erat enim decorus et cor-
poris liniamentis persimilis, ac nemine subesse dolum arbi-
11 trante pro Mergide rex Oropasta constituitur. Quae res
eo occultior fuit, quod apud Persas persona regis sub specie
12 maiestatis occulitur. Igitur magi ad favorem populi conci-
liandum tributa et militiae vacationem in triennium permittunt,
13 ut regnum, quod fraude quaesierant, indulgentiae largitioni-
14 bus confirmarent. Quae res suspecta primo Ostani, viro no-
15 bili et in coniectura sagacissimo, fuit. Itaque per internun-
tios quaerit de filia, quae inter regias paelices erat, an Cyri
16 filius rex esset. Illa nec se ipsam scire ait nec ex alia posse
17 cognoscere, quia singulae separatim recludantur. Tum per-

tractare caput dormienti iubet: nam mago Cambyses aures
utrasque praeciderat. Factus dein per filiam certior sine 18
auribus regem esse, optimatibus Persarum rem indicat et
in caedem falsi regis inpulsos sacramenti religione obstrin-
git. VII tantum conscii fuere huius coniurationis, qui ex 19
continenti, ne dato in paenitentiam spatio res per quemquam
narraretur, occultato sub veste ferro ad regiam pergunt. Ibi 20
obviis interfectis ad magos perveniunt, quibus ne ipsis qui-
dem animus in auxilium sui defuit, siquidem stricto ferro 21
duos de coniuratis interficiunt. Ipsi tamen corripiuntur a 22
pluribus: quorum alterum Gobryas medium amplexus, cunc-
tantibus sociis, ne ipsum pro mago transfoderent, quia res
obscuro loco gerebatur, vel per suum corpus adigi mago
ferrum iussit: fortuna tamen ita regente illo incolumi magus 23
interficitur.

10. Occisis magis magna quidem gloria recuperati regni 1
principum fuit, sed multo maior in eo, quod, cum de regno
ambigerent, concordare potuerunt. Erant enim virtute et 2
nobilitate ita pares, ut difficilem ex his populo electionem
aequalitas faceret. Ipsi igitur viam invenerunt, qua de se 3
iudicium religioni et fortunae committerent, pactique inter se 4
sunt, ut die statuta omnes equos ante regiam primo mane per-
ducerent, et cuius equus inter solis ortum hinnitum primus
edidisset, is rex esset. Nam et solem Persae unum deum 5
esse credunt et equos eidem deo sacratos ferunt. Et erat 6
inter coniuratos Dareus, Hystaspi filius, cui de regno sollicito
equi custos ait, si ea res victoriam moraretur, nihil negotii
superesse. Per noctem deinde equum pridie constitutam diem 7
ad eundem locum ducit ibique equae admittit, ratus ex volup-
tate veneris futurum quod evenit. Postera die itaque, cum 8
ad statutam horam omnes convenissent, Darei equus co-
gnito loco ex desiderio feminae hinnitum statim edidit et seg-
nibus aliis felix auspicium domino primus emisit. Tanta 9
moderatio ceteris fuit, ut audito auspicio confestim equis de-
silierint et Dareum regem salutaverint. Populus quoque 10
universus secutus iudicium principum eundem regem consti-
tuit. Sic regnum Persarum septem nobilissimorum virorum 11
virtute quaesitum tam levi momento in unum conlatum est.

12 Incredibile prorsus tanta patientia cessisse eos, quod ut eri-
13 perent magis, mori non recusaverint. Quamquam praeter
formam virtutemque hoc imperio dignam etiam cognatio Da-
14 reo iuncta cum pristinis regibus fuit. Principio igitur regni
Cyri filiam in matrimonium recepit, regalibus nuptiis regnum
firmaturus, ut non tam in extraneum translatum quam in fa-
15 miliam Cyri reversum videretur. Interiecto deinde tempore
cum Assyrii descivissent et Babyloniam occupassent difficilisque urbis expugnatio esset, aestuante rege unus de inter-
fectoribus magorum, Zopyrus, domi se verberibus lacerari
toto corpore iubet, nasum, aures et labia sibi praecidi, atque
16 ita regi inopinanti se offert. Attonitum et quaerentem Da-
reum causas auctoremque tam foedae lacerationis tacitus quo
proposito fecerit edocet, formatoque in futura consilio trans-
17 fugae titulo Babyloniam proficiscitur. Ibi ostendit populo
laniatum corpus, queritur crudelitatem regis, a quo in regni
petitione non virtute, sed auspicio, non iudicio hominum,
18 sed hinnitu equi superatus sit; iubet illos ex amicis exemplum
19 capere, quid hostibus cavendum sit; hortatur non moenibus
magis quam armis confidant, patianturque se commune bel-
20 lum recentiore ira gerere. Nota nobilitas viri pariter et vir-
tus omnibus erat, nec de fide timebant, cuius veluti pig-
21 nora vulnera corporis et iniuriae notas habebant. Constitui-
tur ergo dux omnium suffragio, et accepta parva manu semel
atque iterum cedentibus ex consulto Persis secunda proelia
22 facit. Ac postremo universum sibi creditum exercitum Da-
23 reo prodit urbemque ipsam in potestatem eius redigit. Post
haec Dareus bellum Scythis infert, quod sequenti volumine
refertur.

LIBER II.

1 1. In relatione rerum ab Scythis gestarum, quae satis
amplae magnificaeque fuerunt, principium ab origine repe-
2 tendum est. Non enim minus inlustria initia quam imperium
habuere, nec virorum magis quam feminarum virtutibus cla-

ruere: quippe cum ipsi Parthos Bactrianosque, feminae autem 3
eorum Amazonum regna condiderint, prorsus ut res gestas 4
virorum mulierumque considerantibus incertum sit, uter apud
eos sexus inlustrior fuerit. Scytharum gens antiquissima sem- 5
per habita, quamquam inter Scythas et Aegyptios diu con-
tentio de generis vetustate fuerit: Aegyptiis praedicantibus, 6
initio rerum, cum aliae terrae nimio fervore solis arderent,
aliae rigerent frigoris inmanitate, ita ut non modo primae ge-
nerare homines, sed ne advenas quidem recipere ac tueri pos-
sent, priusquam adversus calorem vel frigus velamenta cor-
poris invenirentur vel locorum vitia quaesitis arte remediis
mollirentur, Aegyptum ita temperatam semper fuisse, ut ne- 7
que hiberna frigora nec aestivi solis ardores incolas eius pre-
merent, solum ita fecundum, ut alimentorum in usum homi- 8
num nulla terra feracior fuerit. Iure igitur ibi primum homi- 9
nes natos videri debere, ubi educari facillime possent. Contra 10
Scythae caeli temperamentum nullum esse vetustatis argu-
mentum putabant: quippe naturam, cum primum incrementa 11
caloris ac frigoris regionibus distinxit, statim ad locorum pa-
tientiam animalia quoque generasse: sed et arborum ac fru- 12
gum pro rerum condicione apte genera variata. Et quanto 13
Scythis sit caelum asperius quam Aegyptiis, tanto et corpora
et ingenia esse duriora. Ceterum si mundi, quae nunc partes 14
sunt, aliquando unitas fuit, sive inluvies aquarum principio
rerum terras obrutas tenuit, sive ignis, qui et mundum genuit,
cuncta possedit, utriusque primordii Scythas origine prae-
stare. Nam si ignis prima possessio rerum fuit, qui paulatim 15
extinctus sedem terris dedit, nullam prius quam septentriona-
lem partem hiemis rigore ab igne secretam, adeo ut nunc
quoque nulla magis rigeat frigoribus; Aegyptum vero et totum 16
orientem tardissime temperatum, quippe qui etiam nunc tor-
renti calore solis exaestuet. Quod si omnes quondam terrae 17
submersae profundo fuerunt, profecto editissimam quamque
partem decurrentibus aquis primum detectam, humillimo au-
tem solo eandem aquam diutissime immoratam; et quanto 18
prior quaeque pars terrarum siccata sit, tanto prius animalia
generare coepisse. Porro Scythiam adeo editiorem omnibus 19
terris esse, ut cuncta flumina ibi nata in Maeotim, tum deinde

20 in Ponticum et Aegyptium mare decurrant; Aegyptum autem,
quae tot regum, saeculorum cura inpensaque munita sit et ad-
versum vim incurrentium aquarum tantis structa molibus, tot
fossis concisa, ut, cum his arceantur, illis recipiantur aquae,
nihilo minus coli nisi excluso Nilo non potuerit nec possit, vi-
deri hominum vetustate ultima: quae aggerationibus regum
21 sive Nili trahentis limum terrarum recentissima videatur. His
igitur argumentis superatis Aegyptiis antiquiores semper
Scythae visi.

1 2. Scythia autem in orientem porrecta includitur ab uno
latere Ponto, ab altero montibus Riphaeis, a tergo Asia et
2 Phasi flumine. Multum in longitudinem et latitudinem patet.
3 Hominibus inter se nulli fines: neque enim agrum exercent,
nec domus illis ulla aut tectum aut sedes est, armenta et pe-
cora semper pascentibus et per incultas solitudines er-
4 rare solitis. Uxores liberosque secum in plaustris vehunt,
quibus coriis imbrium hiemisque causa tectis pro domibus
5 6 utuntur. Iustitia gentis ingeniis culta, non legibus. Nullum
scelus apud eos furto gravius: quippe sine tecti munimento
pecora et armenta habentibus quid inter silvas superesset, si
7 furari liceret? Aurum et argentum non perinde ac reliqui
8 9 mortales adpetunt. Lacte et melle vescuntur. Lanae iis usus
ac vestium ignotus, et quamquam continuis frigoribus uran-
10 tur, pellibus tamen ferinis ac murinis utuntur. Haec continen-
tia illis morum quoque iustitiam edidit, nihil alienum concu-
piscentibus: quippe ibidem divitiarum cupido est, ubi et usus.
11 Atque utinam reliquis mortalibus similis moderatio abstinen-
12 tiaque alieni foret: profecto non tantum bellorum per omnia
13 saecula terris omnibus continuaretur, neque plus hominum
ferrum et arma quam naturalis fatorum condicio raperet:
14 prorsus ut admirabile videatur, hoc illis naturam dare, quod
Graeci longa sapientium doctrina praeceptisque philosopho-
rum consequi nequeunt, cultosque mores incultae barbariae
15 conlatione superari. Tanto plus in illis proficit vitiorum igno-
ratio quam in his cognitio virtutis.

1 3. Imperium Asiae ter quaesivere; ipsi perpetuo ab
2 alieno imperio aut intacti aut invicti mansere. Dareum, re-
3 gem Persarum, turpi ab Scythia submoverunt fuga; Cyrum

cum omni exercitu trucidaverunt; Alexandri Magni ducem 4
Zopyriona pari ratione cum copiis universis deleverunt; Ro- 5
manorum audivere, non sensere arma. Parthicum et Bactria- 6
num imperium ipsi condiderunt. Gens laboribus et bellis 7
aspera; vires corporum immensae; nihil parare, quod amit-
tere timeant, nihil victores praeter gloriam concupiscunt.
Primus Scythis bellum indixit Sesosis, rex Aegyptius, mis- 8
sis primo lenonibus, qui hostibus parendi legem dicerent.
Sed Scythae iam ante de adventu regis a finitimis certiores 9
facti legatis respondent: tam opulenti populi ducem insolen- 10
tia adversus inopes occupasse bellum, quod magis domi fue-
rit illi timendum, quod belli certamen anceps, praemia victo- 11
riae nulla, damna manifesta sint. Igitur non expectaturos Scy- 12
thas, dum ad se veniatur, cum tanto sibi plura in hoste concu-
piscenda sint, ultroque praedae ituros obviam. Nec dicta res
morata. Quos cum tanta celeritate venire rex didicisset, in 13
fugam vertitur exercituque cum omni apparatu belli relicto
in regnum se recepit. Scythas ab Aegypto paludes prohi- 14
buere. Inde reversi Asiam perdomitam vectigalem fecere, 15
modico tributo magis in titulum imperii quam in victoriae
praemium inposito. XV annis pacandae Asiae inmorati uxo- 16
rum flagitatione revocantur, per legatos denuntiantibus, ni
redeant, subolem se ex finitimis quaesituras nec passuras, ut
in posteritatem Scytharum genus per feminas intercidat. His 17
igitur Asia per mille quingentos annos vectigalis fuit. Pen- 18
dendi tributi finem Ninus, rex Assyriorum, inposuit.

4. Sed apud Scythas medio tempore duo regii iuvenes, 1
Ylinos et Scolopitus, per factionem optimatum domo pulsi
ingentem iuventutem secum traxere et in Cappadociae ora 2
iuxta amnem Thermodonta consederunt subiectosque The-
miscyrios campos occupavere. Ibi per multos annos spo- 3
liare finitimos adsueti conspiratione populorum per insidias
trucidantur. Horum uxores cum viderent exilio additam or- 4
bitatem, arma sumunt finesque suos submoventes primo,
mox etiam inferentes bella defendunt. Nubendi quoque fini- 5
timis animum omisere servitutem, non matrimonium appel-
lantes. Singulare omnium saeculorum exemplum, ausae rem 6
publicam augere sine viris, iam etiam cum contemptu viro-

7 rum tuentur. Et ne feliciores aliae aliis viderentur, viros,
8 qui domi remanserant, interficiunt. Ultionem quoque cae-
9 sorum coniugum excidio finitimorum consequuntur. Tum
pace armis quaesita, ne genus interiret, concubitus finitimo-
10 11 rum ineunt. Si qui mares nascerentur, interficiebant. Virgi-
nes in eundem ipsis morem, non otio neque lanificio, sed ar-
mis, equis, venationibus exercebant, inustis infantum dex-
terioribus mammis, ne sagittarum iactus impediatur; unde
12 dictae Amazones. Duae his reginae fuere, Marpessa et Lam-
pedo, quae in duas partes agmine diviso, inclitae iam
opibus, vicibus gerebant bella, soli terminos alternis defen-
13 dentes, et ne successibus deesset auctoritas, genitas se
14 Marte praedicabant. Itaque maiore parte Europae subacta
15 Asiae quoque nonnullas civitates occupavere. Ibi Epheso
multisque aliis urbibus conditis partem exercitus cum ingenti
16 praeda domum dimittunt. Reliquae, quae ad tuendum Asiae
imperium remanserant, concursu barbarorum cum Marpessa
17 regina interficiuntur. In huius locum filia eius Orithya regno
succedit, cui praeter singularem belli scientiam eximia ser-
18 vatae in omne aevum virginitatis admiratio fuit. Huius vir-
tute tantum additum gloriae et famae Amazonum est, ut Her-
culi rex, cui duodecim stipendia debebat, quasi inpossibile
19 imperaverit, ut arma reginae Amazonum sibi adferret. Eo
igitur profectus longis novem navibus comitante principum
20 Graeciae iuventute inopinantes adgreditur. Duae tum soro-
res Amazonum regna tractabant, Antiope et Orithya: sed
21 Orithya foris bellum gerebat. Igitur cum Hercules ad litus
Amazonum adplicuit, infrequens multitudo Antiopa regina
22 nihil hostile metuente erat. Qua re effectum est, ut paucae
repentino tumultu excitae arma sumerent facilemque victo-
23 riam hostibus darent. Multae itaque caesae captaeque: in
his duae Antiopae sorores, Melanippe ab Hercule, Hippo-
24 lyte a Theseo. Sed Theseus obtenta in praemium captiva
eandem in matrimonium adsumpsit et ex ea genuit Hippoly-
25 tum. Hercules post victoriam Melanippen captivam sorori
reddidit et pretium arma reginae accepit. Atque ita functus
26 imperio ad regem revertitur. Sed Orithya, ubi conperit bel-
lum sororibus inlatum et raptorem esse Atheniensium princi-

pem, hortatur comites frustraque et Ponti sinum et Asiam
edomitam esse dicit, si Graecorum non tam bellis quam ra-
pinis pateant. Auxilium deinde a Sagylo, rege Scythiae, 27
petit: genus Scytharum esse: cladem virorum, necessitatem
armorum, belli causas ostendit, adsecutasque virtute, ne
segniores viris feminas habere Scythae viderentur. Motus 28
ille domestica gloria mittit cum ingenti equitatu filium Pana-
sagorum in auxilium. Et ante proelium dissensione orta 29
ab auxiliis desertae bello ab Atheniensibus vincuntur: recep- 30
taculum tamen habuere castra sociorum, quorum auxilio
intactae ab aliis gentibus in regnum revertuntur. Post Ori- 31
thyam Penthesilea regno potita est, cuius Troiano bello in-
ter fortissimos viros, cum auxilium adversus Graecos ferret,
magna virtutis documenta extitere. Interfecta deinde Pen- 32
thesilea exercituque eius absumpto paucae, quae in regno
remanserant, aegre se adversum finitimos defendentes us-
que ad tempora Alexandri Magni duraverunt. Harum Mini- 33
thya sive Thalestris regina, concubitu Alexandri per dies
tredecim ad subolem ex eo generandam obtento, reversa
in regnum brevi tempore cum omni Amazonum nomine inter-
cidit.

5. Scythae autem tertia expeditione Asiana cum annis 1
octo a coniugibus et liberis afuissent, servili bello domi
excipiuntur: quippe coniuges eorum longa expectatione vi- 2
rorum fessae nec iam teneri bello, sed deletos ratae servis
ad custodiam pecorum relictis nubunt, qui reversos cum vic- 3
toria dominos velut advenas armati finibus prohibent. Qui- 4
bus cum varia victoria fuisset, admonentur Scythae mutare
genus pugnae, memores non cum hostibus, sed cum servis
proeliandum, nec armorum, sed dominorum iure vincendos:
verbera in aciem, non arma adferenda, omissoque ferro
virgas et flagella ceteraque servilis metus paranda instru-
menta. Probato omnes consilio instructi, sicut praeceptum 5
erat, postquam ad hostem accessere, inopinantibus verbera
intenta: adeoque illos perculerunt, ut quos ferro non pote-
rant, metu verberum vincerent, fugamque non ut hostes
victi, sed ut fugitivi servi capesserent. Quicumque capi po- 6
tuerunt, supplicia crucibus luerunt. Mulieres quoque male 7

sibi consciae partim ferro, partim suspendio vitam finierunt.
8 Post haec pax apud Scythas fuit, usque tempora Ianthyri re-
9 gis. Huic Dareus, rex Persarum, sicut supra dictum est,
10 cum filiae eius nuptias non obtinuisset, bellum intulit et ar-
matis septingentis milibus hominum Scythiam ingressus, non
facientibus hostibus pugnae potestatem metuens, ne inter-
rupto ponte Histri reditus sibi intercluderetur, amissis LXXX
11 milibus hominum trepidus refugit: quae iactura abundante
12 multitudine inter damna numerata non est. Inde Asiam et Ma-
13 cedoniam domuit: Ionas quoque navali proelio superat. Dein
cognito quod Athenienses Ioniis contra se auxilium tulissent,
omnem impetum belli in eos convertit.

1 6. Nunc quoniam ad bella Atheniensium ventum est,
quae non modo ultra spem gerendi, verum etiam ultra gesti
fidem peracta sunt, operaque Atheniensium, quae effectu
maiora quam voto fuere, paucis urbis origo repetenda est,
2 et quia non, ut ceterae gentes, a sordidis initiis ad summa
3 crevere. Soli enim praeterquam incremento etiam origine
4 gloriantur: quippe non advenae neque passim collecta po-
puli conluvies originem urbi dedit, sed eodem innati solo,
5 quod incolunt, et quae illis sedes, eadem origo est. Primi
lanificii et olei et vini usum docuere. Arare quoque ac
6 serere frumenta glandem vescentibus monstrarunt. Litterae,
caerimoniae ac facundia et hic civilis disciplinae ordo veluti
7 templum Athenas habent. Ante Deucalionis tempora regem
habuere Cecropem, quem, ut omnis antiquitas fabulosa est,
biformem tradidere, quia primus marem feminae matrimonio
8 iunxit. Huic successit Cranaus, cuius filia Atthis nomen re-
9 gioni dedit. Post hunc Amphictyon regnavit, qui primus Mi-
10 nervae urbem sacravit et nomen civitati Athenas dedit. Huius
temporibus aquarum inluvies maiorem partem populorum
11 Graeciae absumpsit. Superfuerunt, quos refugia montium re-
ceperunt, aut ad regem Thessaliae Deucalionem ratibus evecti
12 sunt, a quo propterea genus hominum conditum dicitur. Per
ordinem deinde successionis regnum ad Erechtheum descen-
dit, sub quo frumenti satio est Eleusine a Triptolemo reperta,
13 14 in cuius muneris honorem noctes initiorum sacratae. Tenuit
et Aegeus, Thesei pater, Athenis regnum, a quo per divor-

tium discedens Medea propter adultam privigni aetatem Col-
chos cum Medio filio ex Aegeo suscepto concessit. Post 15
Aegeum Theseus ac deinceps Thesei filius Demophoon, qui
auxilium Graecis adversus Troianos tulit, regnum possedit.
Erant inter Athenienses et Dorienses simultatium veteres 16
offensae, quas vindicaturi bello Dorienses de eventu proelii
oracula consuluerunt. Responsum superiores fore, ni regem 17
Atheniensium occidissent. Cum ventum esset in bellum, mi- 18
litibus ante omnia custodia regis praecipitur. Atheniensibus 19
eo tempore rex Codrus erat, qui et responso dei et prae-
ceptis hostium cognitis permutato regis habitu pannosus, sar-
menta collo gerens castra hostium ingreditur: ibi in turba 20
obsistentium a milite, quem falce astu convulneraverat, in-
terficitur. Cognito regis corpore Dorienses sine proelio dis-
cedunt. Atque ita Athenienses virtute ducis pro salute pa- 21
triae morti se offerentis bello liberantur.

7. Post Codrum nemo Athenis regnavit, quod memoriae 1
nominis eius tributum est. Administratio rei publicae annua 2
magistratibus permissa. Sed civitati nullae tunc leges erant, 3
quia libido regum pro legibus habebatur. Legitur itaque 4
Solon, vir iustitiae insignis, qui velut novam civitatem legi-
bus conderet: qui tanto temperamento inter plebem sena- 5
tumque egit (cum, si quid pro altero ordine tulisset, alteri
displiciturum videretur), ut ab utrisque parem gratiam tra-
heret. Huius viri inter multa egregia illud memorabile fuit. 6
Inter Athenienses et Megarenses de proprietate Salaminae 7
insulae prope usque interitum armis dimicatum fuerat. Post 8
multas clades capital esse apud Athenienses coepit, si quis
legem de vindicanda insula tulisset. Sollicitus igitur Solon, 9
ne aut tacendo parum rei publicae consuleret aut censendo
offenderet sibi, subitam dementiam simulat, cuius venia non
dicturus modo prohibita, sed et facturus erat. Deformis ha- 10
bitu more vaecordium in publicum evolat factoque concursu 11
hominum, quo magis consilium dissimulet, insolitis sibi ver-
sibus suadere populo coepit, quod vetabatur, omniumque 12
animos ita cepit, ut extemplo bellum adversus Megarenses
decerneretur insulaque devictis hostibus Atheniensium fieret.

8. Interea Megarenses memores inlati Atheniensibus 1

belli et deserti, ne frustra arma movisse viderentur, matronas Atheniensium in Eleusiniis sacris noctu oppressuri na-
2 ves conscendunt. Qua re cognita dux Atheniensium Pisistratus iuventutem in insidiis locat, iussis matronis solito clamore ac strepitu etiam in accessu hostium, ne intellectos se
3 sentiant, sacra celebrare: egressosque navibus Megarenses inopinantes adgressus delevit ac protinus classe captiva intermixtis mulieribus, ut speciem captarum matronarum prae-
4 berent, Megara contendit. Illi cum et navium formam et petitam praedam cognoscerent, obvii ad portum procedunt,
5 quibus caesis Pisistratus paulum a capienda urbe afuit. Ita
6 Dorienses suis dolis hosti victoriam dedere. Sed Pisistratus, quasi sibi, non patriae vicisset, tyrannidem per dolum occu-
7 pat: quippe voluntariis verberibus domi adfectus lacerato-
8 que corpore in publicum progreditur, advocata contione vulnera populo ostendit, de crudelitate principum, e quibus
9 haec se passum simulabat, queritur; adduntur vocibus lacrimae et invidiosa oratione multitudo credula accenditur: amore
10 plebis invisum se senatui simulat: obtinet ad custodiam corporis sui satellitum auxilium, per quos occupata tyrannide per annos XXXIII regnavit.

1 9. Post huius mortem Diocles, alter ex filiis, per vim
2 stuprata virgine a fratre puellae interficitur. Alter, Hippias nomine, cum imperium paternum teneret, interfectorem fra-
3 tris conprehendi iubet, qui cum per tormenta conscios caedis nominare cogeretur, omnes amicos tyranni nominavit,
4 quibus interfectis quaerenti tyranno, an adhuc aliqui conscii essent, neminem ait superesse, quem amplius mori
5 gestiat, quam ipsum tyrannum. Qua voce eiusdem se tyranni victorem post vindictam pudicitiae sororis ostendit.
6 Huius virtute cum admonita civitas libertatis esset, tandem
7 Hippias regno pulsus in exilium agitur, qui profectus in Persas ducem se Dareo inferenti Atheniensibus bellum, sicut
8 supra significatum est, adversus patriam suam offert. Igitur Athenienses audito Darei adventu auxilium a Lacedaemoniis,
9 socia tum civitate, petiverunt, quos ubi viderunt quadridui teneri religione, non expectato, instructis decem milibus civium et Plataeensibus auxiliaribus mille adversus sescenta

milia hostium in campis Marathoniis in proelium egrediuntur.
Miltiades et dux belli erat et auctor non expectandi auxilii: 10
quem tanta fiducia ceperat, ut plus praesidii in celeritate
quam in sociis duceret. Magna igitur in pugnam euntibus 11
animorum alacritas fuit, adeo ut, cum mille passus inter
duas acies essent, citato cursu ante iactum sagittarum ad
hostem venerint. Nec audaciae eius eventus defuit: pugna- 12
tum est enim tanta virtute, ut hinc viros, inde pecudes puta-
res. Victi Persae in naves confugerunt, ex quibus multae 13
suppressae, multae captae sunt. In eo proelio tanta virtus 14
singulorum fuit, ut, cuius laus prima esset, difficile iudi-
cium videretur. Inter ceteros tamen Themistoclis adulescen- 15
tis gloria emicuit, in quo iam indoles futurae imperatoriae
dignitatis apparuit. Cynegiri quoque militis Atheniensis glo- 16
ria magnis scriptorum laudibus celebrata est, qui post proelii 17
innumeras caedes cum fugientes hostes ad naves egisset,
onustam navem dextra manu tenuit nec prius dimisit quam
manum amitteret: tum quoque amputata dextera navem si- 18
nistra conprehendit, quam et ipsam cum amisisset, ad pos-
tremum morsu navem detinuit. Tantam in eo virtutem fuisse, 19
ut non tot caedibus fatigatus, non duabus manibus amissis vic-
tus, truncus ad postremum et velut rabida fera dentibus dimi-
caverit. Ducenta milia Persae seu proelio sive naufragio ami- 20
sere. Cecidit et Hippias, tyrannus Atheniensis, auctor et con- 21
citor eius belli, dis patriae ultoribus poenas repetentibus.

10. Interea et Dareus, cum bellum restauraret, in ipso 1
apparatu decedit, relictis multis filiis et in regno et ante reg-
num susceptis. Ex his Ariaemenes maximus natu aetatis pri- 2
vilegio regnum sibi vindicabat, quod ius et ordo nascendi et
natura ipsa gentibus dedit. Porro Xerxes controversiam non 3
de ordine, sed de nascendi felicitate referebat: nam Ariae- 4
menem primum quidem Dareo, sed privato provenisse: se
regi primum natum. Fratres itaque suos, qui ante geniti 5
essent, privatum patrimonium, quod eo tempore Dareus
habuisset, non regnum vindicare sibi posse: se esse, quem
primum in regno iam rex pater sustulerit. Huc accedere, 6
quod Ariaemenes non patre tantum, sed et matre privatae
adhuc fortunae, avo quoque materno privato procreatus

7 sit: se vero et matre regina natum et patrem non nisi re-
gem vidisse; avum quoque maternum Cyrum se regem ha-
8 buisse, non heredem, sed conditorem tanti regni: et si in
aequo iure utrumque fratrem pater reliquisset, materno ta-
9 men se iure et avito vincere. Hoc certamen concordi animo
ad patruum suum Artaphernen veluti ad domesticum iudicem
10 deferunt, qui domi cognita causa Xerxem praeposuit: adeo-
que fraterna contentio fuit, ut nec victor insultaverit nec vic-
tus doluerit ipsoque litis tempore munera invicem miserint,
iucunda quoque inter se non solum, sed credula convivia ha-
buerint, iudicium quoque ipsum sine arbitris, sine convitio
11 fuerit. Tanto moderatius tum fratres inter se maxima regna
12 dividebant, quam nunc exigua patrimonia partiuntur. Igitur
Xerxes bellum a patre coeptum adversus Graeciam quin-
13 quennium instruxit. Quod ubi primum didicit Demaratus, rex
Lacedaemoniorum, qui apud Xerxen exulabat, amicior pa-
triae post fugam quam regi post beneficia, ne inopinato bello
opprimerentur, omnia in tabellis ligneis magistratibus per-
14 scribit easdemque cera superinducit delita, ne aut scriptura
sine tegmine indicium daret aut recens cera dolum prode-
ret: fido deinde servo perferendas tradit, iusso magistratibus
15 Spartanorum tradere. Quibus perlatis Lacedaemone quaes-
tioni res diu fuit, quod neque scriptum aliquid viderent nec
frustra missas suspicarentur, tantoque rem maiorem, quanto
16 esset occultior, putabant. Haerentibus in coniectura viris soror
17 regis Leonidae consilium scribentis invenit. Erasa igitur cera
18 belli consilia deteguntur. Iam Xerxes septingenta milia de
19 regno armaverat et trecenta milia de auxiliis, ut non inmerito
proditum sit, flumina ab exercitu eius siccata Graeciamque
20 omnem vix capere exercitum eius potuisse. Naves quoque
21 deciens centum milium numero habuisse dicitur. Huic tanto
22 agmini dux defuit. Ceterum si regem spectes, divitias, non
ducem laudes: quarum tanta copia in regno eius fuit, ut, cum
flumina multitudine consumerentur, opes tamen regiae super-
23 essent. Ipse autem primus in fuga, postremus in proelio
semper visus est; in periculis timidus; sicubi metus abesset,
24 inflatus; denique ante experimentum belli fiducia virium vel-
uti naturae ipsius dominus et montes in planum deducebat

et convexa vallium aequabat et quaedam maria pontibus sternebat, quaedam ad navigationis commodum per conpendium ducebat.

11. Cuius introitus in Graeciam quam terribilis, tam turpis 1
ac foedus discessus fuit. Namque cum Leonida, rex Spartano- 2
rum, cum IIII milibus militum angustias Thermopylarum occu-
passet, Xerxes contemptu paucitatis eos pugnam capessere iu-
bet, quorum cognati Marathonia pugna interfecti fuerant: qui 3
dum ulcisci suos quaerunt, principium cladis fuere; succe-
dente dein inutili turba maior caedes editur. Triduo ibi cum 4
dolore et indignatione Persarum dimicatum: quarta die cum 5
nuntiatum esset Leonidae a XX milibus hostium summum ca-
cumen teneri, tum hortatur socios, recedant et se ad me-
liora patriae tempora reservent: sibi cum Spartanis fortunam 6
experiendam: plura patriae quam vitae debere: ceteros
ad praesidia Graeciae servandos. Audito regis imperio dis- 7
cessere ceteri, soli Lacedaemonii remanserunt. Initio huius 8
belli sciscitantibus Delphis oracula responsum fuerat, aut
regi Spartanorum aut urbi cadendum. Et idcirco rex Leo- 9
nidas, cum in bellum proficisceretur, ita suos firmaverat, ut
ire se parato ad moriendum animo scirent. Angustias prop- 10
terea occupaverat, ut cum paucis aut maiore gloria vince-
ret aut minore damno rei publicae caderet. Dimissis igitur so- 1
ciis hortatur Spartanos, meminerint qualitercumque procelia-
tis cadendum esse; caverent, ne fortius mansisse quam dimi-
casse videantur; nec expectandum, ut ab hoste circumveni- 12
rentur, sed dum nox occasionem daret, securis et laetis super-
veniendum: nusquam victores honestius quam in castris hos- 13
tium perituros. Nihil erat difficile persuadere persuasis mori: 14
statim arma capiunt et sescenti viri castra quingentorum milium 15
inrumpunt statimque regis praetorium petunt, aut cum illo
aut, si ipsi oppressi essent, in ipsius potissimum sede mori-
turi. Tumultus totis castris oritur. Spartani, postquam re- 16
gem non inveniunt, per omnia castra victores vagantur; cae-
dunt sternuntque omnia, ut qui sciunt se pugnare non spe vic-
toriae, sed in mortis ultionem. Proelium a principio noctis 17
in maiorem partem diei tractum. Ad postremum non victi, sed 18
vincendo fatigati inter ingentes stratorum hostium catervas

19 occiderunt. Xerxes duobus vulneribus terrestri proelio ac-
ceptis experiri maris fortunam statuit.
1 12. Sed Atheniensium dux Themistocles cum animad-
vertisset Ionas, propter quos bellum Persarum susceperunt,
in auxilium regis classe venisse, sollicitare eos in partes suas
2 statuit, et cum conloquendi copiam non haberet, quo appli-
3 cituri erant, symbolos proponi et saxis proscribi curat: 'quae
vos, Iones, dementia tenet? quod facinus agitatis? bellum
inferre olim conditoribus vestris, nuper etiam vindicibus
4 cogitatis? An ideo moenia vestra condidimus, ut essent
5 qui nostra delerent? Quid si non haec Dareo prius et
nunc Xerxi belli causa nobiscum foret, quod vos rebel-
6 lantes non destituimus? Quin vos in haec castra vestra ex
7 ista obsidione transitis? aut si hoc parum tutum est, at vos
commisso proelio ite cessim, inhibete remis et a bello dis-
8 cedite.' Ante navalis proelii congressionem miserat Xer-
xes IIII milia militum armatorum Delphos ad templum Apol-
9 linis diripiendum, prorsus quasi non cum Graecis tantum,
10 sed et cum dis inmortalibus bellum gereret: quae manus
tota imbribus et fulminibus deleta est, ut intellegeret, quam
11 nullae essent hominum adversum deos vires. Post haec Thes-
pias et Plataeas et Athenas vacuas hominibus incendit, et
quoniam ferro in homines non poterat, in aedificia igne
12 grassatur. Namque Athenienses post pugnam Marathoniam
praemonente Themistocle, victoriam illam de Persis non
finem, sed causam maioris belli fore, CC naves fabricave-
13 runt. Adventante igitur Xerxe (consulentibus Delphis ora-
culum responsum fuerat, salutem muris ligneis tuerentur)
14 Themistocles navium praesidium demonstratum ratus persua-
det omnibus, patriam municipes esse, non moenia, civita-
15 temque non in aedificiis, sed in civibus positam: melius
itaque salutem navibus quam urbi commissuros; huius sen-
16 tentiae etiam deum auctorem esse. Probato consilio coniu-
ges liberosque cum pretiosissimis rebus abditis insulis re-
17 licta urbe demandant; ipsi naves armati conscendunt. Exem-
18 plum Atheniensium et aliae urbes imitatae. Itaque cum adu-
nata omnis sociorum classis et intenta in bellum navale esset
angustiasque Salaminii freti, ne circumveniri a multitudine

posset, occupassent, dissensio inter civitatum principes ori-
tur: qui cum deserto bello ad sua tuenda dilabi vellent, ti- 19
mens Themistocles, ne discessu sociorum vires minuerentur,
per servum fidum Xerxi nuntiat, uno in loco eum contractam
Graeciam capere facillime posse. Quod si civitates, quae 20
iam abire vellent, dissipentur, maiore labore ei singulas
consectandas. Hoc dolo inpellit regem signum pugnae dare. 21
Graeci quoque adventu hostium occupati proelium conlatis
viribus capessunt. Interea rex velut spectator pugnae cum 22
parte navium in litore remanet. Artemisia autem, regina Ha- 23
licarnasi, quae in auxilium Xerxi venerat, inter primos duces
bellum acerrime ciebat: quippe ut in viro muliebrem timorem, 24
ita in muliere virilem audaciam cerneres. Cum anceps proe- 25
lium esset, Iones iuxta praeceptum Themistoclis pugnae se
paulatim subtrahere coeperunt: quorum defectio animos cete-
rorum fregit. Itaque circumspicientes fugam pelluntur Persae 26
et mox proelio victi in fugam vertuntur. In qua trepidatione 27
multae captae naves, multae mersae; plures tamen non minus
saevitium regis quam hostem timentes domum dilabuntur.

13. Hac clade perculsum et dubium consilii Xerxem 1
Mardonius adgreditur. Hortatur ut in regnum abeat, ne 2
quid seditionis moveat fama adversi belli et in maius, sicuti
mos est, omnia extollens: sibi CCC milia armatorum lecta 3
ex omnibus copiis relinquat, qua manu aut cum gloria
eius perdomiturum se Graeciam aut, si aliter eventus fue-
rit, sine eiusdem infamia hostibus cessurum. Probato con- 4
silio Mardonio exercitus traditur: reliquas copias rex ipse
deducere in regnum parat. Sed Graeci audita regis fuga 5
consilium ineunt pontis interrumpendi, quem ille Abydo vel-
uti victor maris fecerat, ut interclusus reditu aut cum exer-
citu deleretur aut desperatione rerum pacem victus petere
cogeretur. Sed Themistocles timens, ne interclusi hostes de- 6
sperationem in virtutem verterent et iter, quod aliter non pa-
teret, ferro patefacerent: satis multos hostes in Graecia
remanere dictitans, nec augeri numerum retinendo opor-
tere, cum vincere consilio ceteros non posset, eundem ser- 7
vum ad Xerxem mittit certioremque consilii facit et occupare
transitum maturata fuga iubet. Ille perculsus nuntio tradit du- 8

cibus milites perducendos: ipse cum paucis Abydum conten-
9 dit. Ubi cum solutum pontem hibernis tempestatibus offen-
10 disset, piscatoria scapha trepidus traiecit. Erat res specta-
culo digna et aestimatione sortis humanae rerum varietate mi-
randa, in exiguo latentem videre navigio, quem paulo ante
vix aequor omne capiebat, carentem omni etiam servorum
ministerio, cuius exercitus propter multitudinem terris graves
11 erant. Nec pedestribus copiis, quas ducibus adsignaverat,
felicius iter fuit, siquidem cotidiano labori (neque enim ulla
12 est metuentibus quies) etiam fames accesserat. Multorum
deinde dierum inopia contraxerat et pestem, tantaque foedi-
tas morientium fuit, ut viae cadaveribus implerentur alites-
que et bestiae escae inlecebris sollicitatae exercitum seque-
rentur.

1 14. Interim Mardonius in Graecia Olynthum expugnat.
2 Athenienses quoque in spem pacis amicitiamque regis solli-
citat, spondens incensae eorum urbis etiam in maius restitu-
3 tionem. Postquam nullo pretio libertatem his venalem videt,
incensis quae aedificare coeperant, copias in Boeotiam trans-
4 fert. Eo et Graecorum exercitus, qui centum milium fuit, se-
5 cutus est ibique proelium commissum. Sed fortuna regis
cum duce mutata non est. Nam victus Mardonius veluti ex
6 naufragio cum paucis profugit. Castra referta regalis opulen-
tiae capta. Unde primum Graecos diviso inter se auro Per-
7 sico divitiarum luxuria cepit. Eodem forte die, quo Mardonii
copiae deletae sunt, etiam navali proelio in Asia sub monte
8 Mycale adversus Persas dimicatum est. Ibi ante congressio-
nem, cum classes ex adverso starent, fama ad utrumque exer-
citum venit, vicisse Graecos et Mardonii copias occidione ce-
9 cidisse. Tantam famae velocitatem fuisse, ut, cum matutino
tempore proelium in Boeotia commissum sit, meridianis horis
in Asiam per tot maria et tantum spatii tam brevi horarum mo-
10 mento de victoria nuntiatum sit. Confecto bello, cum de prae-
miis civitatium ageretur, omnium iudicio Atheniensium virtus
11 ceteris praelata. Inter duces quoque Themistocles princeps
civitatum testimonio iudicatus gloriam patriae suae auxit.

1 15. Igitur Athenienses aucti et praemiis belli et gloria
2 urbem ex integro condere moliuntur. Cum moenia maiora

conplexi fuissent, suspecti esse Lacedaemoniis coepere re-
putantibus, quibus ruina tantum incrementi dedisset, quantum
sit datura munita civitas. Mittunt ergo legatos, qui monerent, 3
ne munimenta hostibus et receptacula futuri belli extruant.
Themistocles ut vidit spei urbis invideri, non existimans 4
abrupte agendum, respondit legatis, ituros Lacedaemonem,
qui de ea re pariter cum illis consulant. Sic dimissis Spar- 5
tanis hortatur suos, opus maturent. Dein ipse interiecto tem- 6
pore in legatione proficiscitur, et nunc in itinere infirmitate si-
mulata, nunc tarditatem collegarum accusans, sine quibus agi
iure nihil posset, diem de die proferendo spatium consum-
mando operi quaerebat: cum interim nuntiatur Spartanis opus 7
Athenis maturari, propter quod denuo legatos mittunt ad in-
spiciendam rem. Tum Themistocles per servum magistratibus 8
scribit Atheniensium, legatos vinciant pignusque teneant, ne
in se gravius consulatur. Adiit deinde contionem Lacedaemo- 9
niorum: indicat permunitas Athenas esse et posse iam inla-
tum bellum non armis tantum, sed etiam muris sustinere: si 10
quid ob eam rem de se crudelius statuerent, legatos eorum in
hoc pignus Athenis retentos; graviter deinde castigavit eos, 11
quod non virtute, sed inbecillitate sociorum potentiam quae-
rerent. Sic dimissus veluti triumphatis Spartanis a civibus 12
excipitur.

Post haec Spartani, ne vires otio corrumperent et ut bis 13
inlatum a Persis Graeciae bellum ulciscerentur, ultro fines eo-
rum populantur. Ducem suo sociorumque exercitui deligunt 14
Pausaniam, qui pro ducatu regnum Graeciae adfectans prodi-
tionis praemium cum Xerxe nuptias filiae eius paciscitur red-
ditis captivis, ut fides regis aliquo beneficio obstringeretur.
Scribit praeterea Xerxi, quoscumque ad se nuntios misisset, 15
interficeret, ne res loquacitate hominum proderetur. Sed 16
dux Atheniensium Aristides, belli socius, collegae conatibus
obviam eundo, simul et in rem sapienter consulendo proditio-
nis consilia discussit. Nec multo post accusatus Pausanias
damnatur. Igitur Xerxes, cum proditionis dolum publicatum 17
videret, ex integro bellum instituit. Graeci quoque ducem 18
constituunt Cimona Atheniensem, filium Miltiadis, quo duce
apud Marathonem pugnatum est, iuvenem, cuius magnitudi-

19 nem futuram pietatis documenta prodiderunt: quippe patrem ob crimen peculatus in carcerem coniectum ibique defunctum
20 translatis in se vinculis ad sepulturam redemit. Nec in bello iudicium deligentium fefellit, siquidem non inferior virtutibus patris Xerxen, terrestri navalique bello superatum, trepidum recipere se in regnum coëgit.

LIBER III.

1 1. Xerxes, rex Persarum, terror antea gentium, bello in Graeciam infeliciter gesto etiam suis contemptui esse coepit:
2 quippe Artabanus, praefectus eius, deficiente cotidie regis maiestate in spem regni adductus cum septem robustissimis filiis regiam vesperi ingreditur (nam amicitiae iure semper illi patebat), trucidatoque rege voto suo obsistentes filios eius
3 dolo adgreditur. Securior de Artaxerxe, puero admodum, fingit regem a Dareo, qui erat adulescens, quo maturius regno potiretur, occisum; inpellit Artaxerxen parricidium parricidio
4 vindicare. Cum ventum ad domum Darei esset, dormiens
5 inventus, quasi somnum fingeret, interficitur. Dein cum unum ex regis filiis sceleri suo superesse Artabanus videret metueretque de regno certamina principum, adsumit in societatem
6 consilii Bagabazum: qui praesenti statu contentus rem prodit Artaxerxi, ut pater eius occisus sit, ut frater falsa parricidii suspitione oppressus, ut denique ipsi pararentur in-
7 sidiae. His cognitis Artaxerxes, verens Artabani numerum filiorum, in posterum diem paratum esse armatum exercitum iubet, recogniturus et numerum militum et in armis industriam
8 singulorum. Itaque cum inter ceteros ipse Artabanus armatus adsisteret, rex simulat se breviorem loricam habere, iubet Artabanum secum commutare, exuentem se ac nudatum gladio
9 traicit, tum et filios eius corripi iubet. Atque ita egregius adulescens et caedem patris et se ab insidiis Artabani vindicavit.

1 2. Dum haec in Persis geruntur, interea Graecia omnis

ducibus Lacedaemoniis et Atheniensibus in duas divisa partes
ab externis bellis velut in viscera sua arma convertit. Fiunt 2
igitur de uno populo duo corpora, et eorundem castrorum
homines in duos hostiles exercitus dividuntur. Hinc Lace- 3
daemonii communia quondam civitatium auxilia ad vires suas
trahere: inde Athenienses et vetustate gentis et gestis rebus
inlustres propriis viribus confidebant. Atque ita duo poten- 4
tissimi Graeciae populi institutis Solonis et Lycurgi legibus
pares ex aemulatione virium in bellum ruebant. Namque 5
Lycurgus cum fratri suo Polydectae, Spartanorum regi, suc-
cessisset regnumque sibi vindicare potuisset, Charillo, filio
eius, qui natus postumus erat, cum ad aetatem adultam per-
venisset, regnum summa fide restituit, ut intellegerent omnes, 6
quanto plus apud bonos pietatis iura quam omnes opes vale-
rent. Medio igitur tempore, dum infans convalescit tutelam- 7
que eius administrat, non habentibus Spartanis leges instituit,
non inventione earum magis quam exemplo clarior: siquidem 8
nihil lege ulla in alios sanxit, cuius non ipse primus in se do-
cumentum daret. Populum in obsequia principum, principes ad 9
iustitiam imperiorum firmavit. Parsimoniam omnibus suasit, 10
existimans laborem militiae adsidua frugalitatis consuetudine
faciliorem fore. Emi singula non pecunia, sed compensatione 11
mercium iussit. Auri argentique usum ut omnium scelerum 12
materiam sustulit.

3. Administrationem rei publicae per ordines divisit: 1
regibus potestatem bellorum, magistratibus iudicia et annuos 2
successores, senatui custodiam legum, populo sublegendi
senatum vel creandi quos vellet magistratus potestatem per-
misit. Fundos omnium aequaliter inter omnes divisit, ut 3
aequata patrimonia neminem potentiorem altero redderent.
Convivari omnes publice iussit, ne cuius divitiae vel luxu- 4
ria in occulto essent. Iuvenibus non amplius una veste uti 5
toto anno permissum, nec quemquam cultius quam alterum
progredi nec epulari opulentius, ne imitatio in luxuriam ver-
teretur. Pueros puberes non in forum, sed in agrum deduci 6
praecepit, ut primos annos non in luxuria, sed in opere et in
laboribus agerent. Nihil eos somni causa substernere et 7
vitam sine pulmento degere neque prius in urbem redire,

19 nem futuram pietatis documenta prodiderunt: quippe patrem
ob crimen peculatus in carcerem coniectum ibique defunctum
20 translatis in se vinculis ad sepulturam redemit. Nec in bello
iudicium deligentium fefellit, siquidem non inferior virtutibus
patris Xerxen, terrestri navalique bello superatum, trepidum
recipere se in regnum coëgit.

LIBER III.

1 1. Xerxes, rex Persarum, terror antea gentium, bello in
Graeciam infeliciter gesto etiam suis contemptui esse coepit:
2 quippe Artabanus, praefectus eius, deficiente cotidie regis
maiestate in spem regni adductus cum septem robustissimis
filiis regiam vesperi ingreditur (nam amicitiae iure semper illi
patebat), trucidatoque rege voto suo obsistentes filios eius
3 dolo adgreditur. Securior de Artaxerxe, puero admodum, fin-
git regem a Dareo, qui erat adulescens, quo maturius regno
potiretur, occisum; inpellit Artaxerxen parricidium parricidio
4 vindicare. Cum ventum ad domum Darei esset, dormiens
5 inventus, quasi somnum fingeret, interficitur. Dein cum unum
ex regis filiis sceleri suo superesse Artabanus videret metue-
retque de regno certamina principum, adsumit in societatem
6 consilii Bagabazum: qui praesenti statu contentus rem prodit
Artaxerxi, ut pater eius occisus sit, ut frater falsa parri-
cidii suspitione oppressus, ut denique ipsi pararentur in-
7 sidiae. His cognitis Artaxerxes, verens Artabani numerum
filiorum, in posterum diem paratum esse armatum exercitum
iubet, recogniturus et numerum militum et in armis industriam
8 singulorum. Itaque cum inter ceteros ipse Artabanus arma-
tus adsisteret, rex simulat se breviorem loricam habere, iubet
Artabanum secum commutare, exuentem se ac nudatum gladio
9 traicit, tum et filios eius corripi iubet. Atque ita egregius
adulescens et caedem patris et se ab insidiis Artabani vindi-
cavit.
1 2. Dum haec in Persis geruntur, interea Graecia omnis

ducibus Lacedaemoniis et Atheniensibus in duas divisa partes ab externis bellis velut in viscera sua arma convertit. Fiunt 2
igitur de uno populo duo corpora, et eorundem castrorum homines in duos hostiles exercitus dividuntur. Hinc Lace- 3
daemonii communia quondam civitatium auxilia ad vires suas trahere: inde Athenienses et vetustate gentis et gestis rebus inlustres propriis viribus confidebant. Atque ita duo poten- 4
tissimi Graeciae populi institutis Solonis et Lycurgi legibus pares ex aemulatione virium in bellum ruebant. Namque 5
Lycurgus cum fratri suo Polydectae, Spartanorum regi, successisset regnumque sibi vindicare potuisset, Charillo, filio eius, qui natus postumus erat, cum ad aetatem adultam pervenisset, regnum summa fide restituit, ut intellegerent omnes, 6
quanto plus apud bonos pietatis iura quam omnes opes valerent. Medio igitur tempore, dum infans convalescit tutelam- 7
que eius administrat, non habentibus Spartanis leges instituit, non inventione earum magis quam exemplo clarior: siquidem 8
nihil lege ulla in alios sanxit, cuius non ipse primus in se documentum daret. Populum in obsequia principum, principes ad 9
iustitiam imperiorum firmavit. Parsimoniam omnibus suasit, 10
existimans laborem militiae adsidua frugalitatis consuetudine faciliorem fore. Emi singula non pecunia, sed compensatione 11
mercium iussit. Auri argentique usum ut omnium scelerum 12
materiam sustulit.

3. Administrationem rei publicae per ordines divisit: 1
regibus potestatem bellorum, magistratibus iudicia et annuos 2
successores, senatui custodiam legum, populo sublegendi senatum vel creandi quos vellet magistratus potestatem permisit. Fundos omnium aequaliter inter omnes divisit, ut 3
aequata patrimonia neminem potentiorem altero redderent. Convivari omnes publice iussit, ne cuius divitiae vel luxu- 4
ria in occulto essent. Iuvenibus non amplius una veste uti 5
toto anno permissum, nec quemquam cultius quam alterum progredi nec epulari opulentius, ne imitatio in luxuriam verteretur. Pueros puberes non in forum, sed in agrum deduci 6
praecepit, ut primos annos non in luxuria, sed in opere et in laboribus agerent. Nihil eos somni causa substernere et 7
vitam sine pulmento degere neque prius in urbem redire,

8 quam viri facti essent, statuit. Virgines sine dote nubere
iussit, ut uxores eligerentur, non pecuniae, severiusque ma-
trimonia sua viri coërcerent, cum nullis frenis dotis teneren-
9 tur. Maximum honorem non divitum et potentium, sed pro
gradu aetatis senum esse voluit, nec sane usquam terrarum
10 locum honoratiorem senectus habet. Haec quoniam primo
solutis antea moribus dura videbat esse, auctorem eorum
Apollinem Delphicum fingit et inde se ea ex praecepto nu-
minis detulisse, ut consuescendi taedium metus religionis
11 vincat. Dein ut aeternitatem legibus suis daret, iure iurando
obligat civitatem, nihil eós de eius legibus mutaturos, prius-
quam reverteretur, et simulat se ad oraculum Delphicum
proficisci, consulturum quid addendum mutandumque legibus
12 videretur. Proficiscitur autem Cretam ibique perpetuum
exilium egit abicique in mare ossa sua moriens iussit, ne
relatis Lacedaemonem solutos se Spartani religione iuris iu-
randi in dissolvendis legibus arbitrarentur.
1 4. His igitur moribus ita brevi civitas convaluit, ut, cum
Messeniis propter stupratas virgines suas in sollemni Messe-
niorum sacrificio bellum intulissent, gravissima se execra-
tione obstrinxerint, non prius quam Messeniam expugnas-
sent reversuros, tantum sibi vel de viribus suis vel de for-
2 tuna spondentes. Quae res initium dissensionis Graeciae et
3 intestini belli causa et origo fuit. Itaque cum contra prae-
sumptionem suam annis X in obsidione urbis tenerentur et que-
rellis uxorum post tam longam viduitatem revocarentur, ve-
riti ne hac perseverantia belli gravius sibi quam Messeniis
4 nocerent: quippe illis quantum iuventutis bello intercidat,
mulierum fecunditate suppleri; sibi et bellis damna adsidua
5 et fecunditatem uxorum absentibus viris nullam esse; itaque
legunt iuvenes ex eo genere militum, qui post ius iurandum
in supplementum venerant, quibus Spartam remissis promis-
6 cuos omnium feminarum concubitus permisere, maturiorem
futuram conceptionem rati, si eam singulae per plures viros
7 experirentur. Ex his nati ob notam materni pudoris Par-
8 theniae vocati: qui cum ad annos XXX pervenissent, metu
inopiae (nulli enim pater existebat, cuius in patrimonium suc-
cessio speraretur) ducem Phalantum adsumunt, filium Arati,

qui auctor Spartanis fuerat iuventutis ad generandam subolem
domum remittendae, ut, sicuti dudum patrem eius nascendi 9
auctorem habuissent, sic ipsum spei ac dignitatis suae habe-
rent.' Itaque nec salutatis matribus, e quarum adulterio infa- 10
miam collegisse videbantur, ad sedes inquirendas proficis-
cuntur; diuque et per varios casus iactati tandem in Italiam 11
deferuntur et occupata arce Tarentinorum, expugnatis vete-
ribus incolis, sedes ibi constituunt. Sed post annos pluri- 12
mos dux eorum Phalantus per seditionem in exilium protur-
batus Brundisium se contulit, quo expulsi sedibus suis veteres
Tarentini concesserant. His moriens persuadet, ut ossa sua 13
postremasque reliquias conterant et tacite spargi in foro
Tarentinorum curent: hoc enim modo recuperare illos pa- 14
triam suam posse, Apollinem Delphis cecinisse. Illi arbi- 15
trantes eum in ultionem sui civium fata prodidisse prae-
ceptis paruere. Sed oraculi diversa sententia fuerat. Per- 16
petuitatem enim urbis, non amissionem hoc facto promiserat.
Ita ducis exulis consilio et hostium ministerio possessio Ta- 17
rentina Partheniis in aeternum fundata, ob cuius beneficii 18
memoriam Phalanto divinos honores decrevere.

5. Interea Messenii, cum virtute non possent, per insi- 1
dias expugnantur. Dein cum per annos octoginta gravia 2
servitutis verbera, plerumque et vincula ceteraque captae
civitatis mala perpessi essent, post longam poenarum patien-
tiam bellum restaurant. Lacedaemonii quoque eo conspira- 3
tius ad arma concurrunt, quod adversus servos dimicaturi vi-
debantur. Itaque cum hinc iniuria, inde indignitas animos 4
acueret, Lacedaemonii de belli eventu oraculo Delphis con-
sulto iubentur ducem belli ab Atheniensibus petere. Porro 5
Athenienses, cum responsum cognovissent, in contemptum
Spartanorum Tyrtaeum poëtam claudo pede misere, qui tribus 6
proeliis fusus eo usque desperationis Spartanos adduxit, ut
servos suos ad supplementum exercitus manumitterent hisque
interfectorum matrimonia pollicerentur, ut non numero tan- 7
tum amissorum civium, sed et dignitati succederent. Sed 8
reges Lacedaemoniorum, ne contra fortunam pugnando maio-
ra detrimenta civitati infunderent, reducere exercitum volue-
runt, ni intervenisset Tyrtaeus, qui conposita carmina exer- 9

citui pro contione recitavit, in quibus hortamenta virtutis,
10 damnorum solacia, belli consilia conscripserat. Itaque tantum
ardorem militibus iniecit, ut non de salute, sed de sepultura
solliciti tesseras insculptis suis et patrum nominibus dextro
11 bracchio deligarent: ut, si omnes adversum proelium con-
sumpsisset et temporis spatio confusa corporum liniamenta
12 essent, ex indicio titulorum tradi sepulturae possent. Cum
sic animatum reges exercitum viderent, curant rem hostibus
13 nuntiare; Messeniis autem non timorem res, sed aemulatio-
14 nem mutuam dedit. Itaque tantis animis concursum est, ut
15 raro umquam cruentius proelium fuerit. Ad postremum ta-
men victoria Lacedaemoniorum fuit.

1 6. Interiecto tempore tertium quoque bellum Messenii
2 reparavere, in cuius auxilium Lacedaemonii inter reliquos
3 socios etiam Athenienses adhibuere, quorum fidem cum sus-
pectam haberent, supervacaneos simulantes a bello eosdem
4 dimiserunt. Hanc rem Athenienses graviter ferentes pecu-
niam, quae erat in stipendium Persici belli ab universa Grae-
cia collata, a Delo Athenas transferunt, ne deficientibus a
5 fide societatis Lacedaemoniis praedae ac rapinae esset. Sed
nec Lacedaemonii quievere, qui cum Messeniorum bello oc-
cupati essent, Peloponnenses inmisere, qui bellum Athenien-
6 sibus facerent. Parvae tunc temporis classe in Aegyptum
missa vires Atheniensibus erant. Itaque navali proelio dimi-
7 cantes facile superantur. Interiecto deinde tempore post
reditum suorum aucti et classis et militum robore proelium
8 reparant. Iam et Lacedaemonii omissis Messeniis adversus
9 Athenienses arma verterant. Diu varia victoria fuit: ad pos-
10 tremum aequo Marte utrimque discessum. Inde revocati
Lacedaemonii ad Messeniorum bellum, ne medium tempus
otiosum Atheniensibus relinquerent, cum Thebanis pacis-
cuntur, ut Boeotiorum imperium his restituerent, quod tem-
poribus belli Persici amiserant, ut illi Atheniensium bella sus-
11 ciperent. Tantus furor Spartanorum erat, ut duobus bellis
inpliciti suscipere tertium non recusarent, dummodo inimicis
12 suis hostes adquirerent. Igitur Athenienses adversus tantam
tempestatem belli duos duces deligunt, Periclen, spectatae
13 virtutis virum, et Sophoclen, scriptorem tragoediarum: qui

diviso exercitu et Spartanorum agros vastaverunt et multas Asiae civitates Atheniensium imperio adiecerunt.

7. His malis fracti Lacedaemonii in annos XXX pepi- 1
gerunt pacem, sed tam longum otium inimicitiae non tule-
runt. Itaque extra XV annos rupto foedere cum contemptu 2
deorum hominumque fines Atticos populantur, et ne praedam 3
potius quam pugnam expetisse viderentur, hostes ad proelium
provocant. Sed Athenienses consilio Periclis ducis popula- 4
tionis iniuriam differunt in tempus ultionis, supervacuam pug-
nam existimantes, cum ulcisci hostem sine periculo possent.
Dein interiectis diebus naves conscendunt et nihil sentienti- 5
bus Lacedaemoniis totam Spartam depraedantur multoque
plura auferunt quam amiserant, prorsus ut in conparatione 6
damnorum longe pluris fuerit ultio quam iniuria. Clara qui- 7
dem haec Periclis expeditio habita, sed multo clarior privati
patrimonii contemptus fuit. Huius agros in populatione ce- 8
terorum intactos hostes reliquerant, sperantes adquirere se
illi posse aut periculum ex invidia aut ex suspitione proditio-
nis infamiam. Quod ante prospiciens Pericles et futurum 9
populo praedixerat et ad invidiae impetum declinandum agros
ipsos dono rei publicae dederat, atque ita, unde periculum 10
quaesitum fuerat, ibi maximam gloriam invenit. Post haec 11
interiectis diebus navali proelio dimicatum est: victi Lacedae-
monii fugerunt. Nec cessatum deinceps est, quin aut terra 12
aut mari varia proeliorum fortuna invicem se trucidarent.
Denique fessi tot malis pacem in annos L fecere, quam non 13
nisi sex annis servaverunt. Nam indutias, quas proprio no- 14
mine condixerant, ex sociorum persona rumpebant, quippe 15
quasi minus periurii contraherent, si ferrent sociis auxilia
potius quam si ipsi aperto proelio dimicassent. Hinc bellum 16
in Siciliam translatum, quod priusquam expono, de Siciliae
situ pauca dicenda sunt.

LIBER IIII.

1 1. Siciliam ferunt angustis quondam faucibus Italiae ad-
haesisse diremptamque velut a corpore maiore impetu superi
2 maris, quod toto undarum onere illuc vehitur. Est autem
terra ipsa tenuis ac fragilis et cavernis quibusdam fistulisque
3 ita penetrabilis, ut ventorum tota ferme flatibus pateat; nec
non et ignibus generandis nutriendisque soli ipsius naturalis
materia: quippe intrinsecus stratum sulphure et bitumine tra-
4 ditur: quae res facit, ut spiritu cum igne in materia luctante
frequenter et conpluribus locis nunc flammas, nunc vaporem,
5 nunc fumum eructet. [Inde denique Aetnae montis per tot
6 saecula durat incendium.] Et ubi acrior per spiramenta caver-
7 narum ventus incubuit, harenarum moles egeruntur. Proxi-
mum Italiae promuntorium Regium dicitur, ideo quia Graece
8 'abrupta' hoc nomine pronuntiantur. Nec mirum, si fabulosa
9 est loci huius antiquitas, in quem res tot coiere mirae: pri-
mum quod nusquam latius torrens fretum, nec solum citato
impetu, verum etiam saevo; neque experientibus modo ter-
10 ribile, verum etiam procul visentibus. Undarum porro in
se concurrentium tanta pugna est, ut alias veluti terga dan-
tes in imum desidere, alias quasi victrices in sublime ferri
videas; nunc hic fremitum ferventis aestus, nunc illic gemi-
11 tum in voraginem desidentis exaudias. Accedunt vicini et
perpetui Aetnae montis ignes et insularum Aeolidum, veluti
12 ipsis in undis alatur incendium: neque enim in tam angustis
terminis aliter durare tot saeculis tantus ignis potuisset, nisi
13 humoris nutrimentis aleretur. Hinc igitur fabulae Scyllam
et Charybdin peperere; hinc latratus auditus; hinc monstri
credita simulacra, dum navigantes magnis verticibus pelagi
desidentis exterriti latrare putant undas, quas sorbentis
14 aestus vorago conlidit. Eadem causa etiam Aetnae montis
15 perpetuos ignes facit. Nam aquarum ille concursus raptum
secum spiritum in imum fundum trahit atque ibi suffocatum
tam diu tenet, donec per spiramenta terrae diffusus nutrimenta
16 ignis incendat. Iam ipsa Italiae Siciliaeque vicinitas, iam

promuntoriorum altitudo ipsa ita similis est, ut quantum nunc
admirationis, tantum antiquis terroris dederit, credentibus,
coëuntibus in se promuntoriis ac rursum discedentibus solida
intercipi absumique navigia. Neque hoc ab antiquis in dulce- 17
dinem fabulae conpositum, sed metu et admiratione transeun-
tium. Ea est enim procul inspicientibus natura loci, ut sinum 18
maris, non transitum putes: quo cum accesseris, discedere
ac seiungi promuntoria, quae ante iuncta fuerant, arbitrere.

2. Siciliae primo Trinacriae nomen fuit; postea Sicania 1
cognominata est. Haec a principio patria Cyclopum fuit, 2
quibus extinctis Cocalus regnum insulae occupavit. Post 3
quem singulae civitates in tyrannorum imperium concesse-
runt, quorum nulla terra feracior fuit. Horum ex numero 4
Anaxilaus iustitia cum ceterorum crudelitate certabat, cuius
moderationis haud mediocrem fructum tulit: quippe decedens 5
cum filios parvulos reliquisset tutelamque eorum Micytho,
spectatae fidei servo, commisisset, tantus amor memoriae
eius apud omnes fuit, ut parere servo quam deserere regis
filios mallent principesque civitatis obliti dignitatis suae
regni maiestatem administrari per servum paterentur. Impe- 6
rium Siciliae etiam Carthaginienses temptavere, diuque varia
victoria cum tyrannis dimicatum. Ad postremum amisso 7
Amilcare imperatore cum exercitu aliquantisper quievere victi.

3. Medio tempore cum Regini discordia laborarent 1
civitasque per dissensionem divisa in duas partes esset, vete-
rani ex altera parte ab Himera in auxilium vocati, pulsis
civitate contra quos implorati fuerant et mox caesis quibus
tulerant auxilium, urbem cum coniugibus et liberis sociorum
occupavere, ausi facinus nulli tyranno conparandum: quippe 2
ut Reginis melius fuerit vinci quam vicisse. Nam sive vic- 3
toribus captivitatis iure servissent sive amissa patria exulare
necesse habuissent, non tamen inter aras et patrios lares
trucidati crudelissimis tyrannis patriam cum coniugibus ac
liberis praedam reliquissent.

Catinienses quoque cum Syracusanos graves paterentur, 4
diffisi viribus suis auxilium ab Atheniensibus petivere: qui seu 5
studio maioris imperii, quod Asiam Graeciamque penitus oc-
cupaverant, seu metu factae pridem a Syracusanis classis, ne

Lacedaemoniis illae vires accederent, Lamponium ducem cum
classe in Siciliam misere, ut sub specie ferendi Catiniensibus
6 auxilii temptarent Siciliae imperium. Et quoniam prima initia
frequenter caesis hostibus prospera fuerant, maiore denuo
classe et robustiore exercitu Lachete et Chariade ducibus Si-
7 ciliam petivere: sed Catinienses sive metu Atheniensium sive
taedio belli pacem cum Syracusanis remissis Atheniensium
auxiliis fecerant.

1 4. Interiecto deinde tempore, cum fides pacis a Syracu-
sanis non servaretur, denuo legatos Athenas mittunt, qui sor-
dida veste, capillo barbaque promissis et omni squaloris ha-
bitu ad misericordiam commovendam adquisito contionem de-
2 formes adeunt: adduntur precibus lacrimae, et ita misericor-
dem populum supplices movent, ut damnarentur duces, qui ab
3 his auxilia deduxerant. Igitur classis ingens decernitur: cre-
antur duces Nicias et Alcibiades et Lamachos, tantisque viri-
bus Sicilia repetitur, ut ipsis terrori essent, in quorum auxilia
4 mittebantur. Brevi post tempore revocato ad reatum Alci-
biade duo proelia pedestria secunda Nicias et Lamachos faci-
5 unt; munitionibus deinde circumdatis hostes etiam marinis
6 commeatibus in urbe clausos intercludunt. Quibus rebus
7 fracti Syracusani auxilium a Lacedaemoniis petiverunt. Ab
his mittitur Gylippus solus, sed qui instar omnium auxiliorum
8 erat. Is audito genere belli iam inclinato statu auxiliis partim
in Graecia, partim in Sicilia contractis opportuna bello loca
9 occupat. Duobus deinde proeliis victus, congressus tertio
occiso Lamacho et hostes in fugam conpulit et socios obsi-
10 dione liberavit. Sed cum Athenienses a bello terrestri in na-
vale se transtulissent, Gylippus classem Lacedaemone cum
11 auxiliis arcessit. Quo cognito et ipsi Athenienses in locum
amissi ducis Demosthenen et Eurymedonta cum supplemento
12 copiarum mittunt. Peloponnesii quoque communi civitatium
decreto ingentia Syracusanis auxilia misere, et quasi Graeciae
bellum in Siciliam translatum esset, ita ex utraque parte sum-
mis viribus dimicabatur.

1 5. Prima igitur congressione navalis certaminis Athenien-
ses vincuntur, castra quoque cum omni publica ac privata pe-
2 cunia amittunt. Super haec mala cum etiam terrestri proe-

lio victi essent, tunc Demosthenes censere coepit, ut abi-
rent Sicilia, dum res quamvis adflictae nondum tamen
perditae forent: neque in bello male auspicato amplius 3
perseverandum: esse domi graviora et forsitan infeliciora
bella, in quae servare hos urbis apparatus oporteat. Ni- 4
cias seu pudore male actae rei seu metu destitutae spei
civium seu impellente fato manere contendit. Reparatur 5
igitur navale bellum et animi a prioris fortunae procella ad
spem certaminis revocantur: sed inscitia ducum [qui] inter 6
angustias maris tuentes se Syracusanos adgressi facile vincun-
tur. Eurymedon dux in prima acie fortissime dimicans primus 7
cadit: XXX naves, quibus praefuerat, incenduntur. Demos- 8
thenes et Nicias et ipsi victi exercitum in terram deponunt,
tutiorem fugam rati itinere terrestri. Ab his relictas centum 9
XXX naves Gylippus invasit: ipsos deinde insequitur: fugien-
tes partim capit, partim caedit. Demosthenes amisso exer- 10
citu a captivitate gladio et voluntaria morte se vindicat: Ni- 11
cias autem ne Demosthenis quidem exemplo ut sibi consule-
ret admonitus cladem suorum auxit dedecore captivitatis.

LIBER V.

1. Dum Athenienses in Sicilia bellum per biennium cupi- 1
dius quam felicius gerunt, interim concitor et dux eius Alci-
biades absens Athenis insimulatur mysteria Cereris initiorum,
sacra nullo magis quam silentio sollemni, enuntiavisse, revo- 2
catusque a bello ad iudicium, sive conscientia sive indignita-
tem rei non ferens, tacitus in exilium Elidem profectus est.
Inde, ubi non damnatum se tantum, verum etiam diris per om- 3
nium sacerdotum religiones devotum cognovit, Lacedaemona
se contulit ibique regem Lacedaemoniorum inpellit turbatis 4
Atheniensibus adverso Siciliae proelio ultro bellum inferre.
Quo facto omnia Graeciae regna velut ad extinguendum com- 5
mune incendium concurrunt: tantum odium Athenienses im- 6
moderati imperii crudelitate contraxerant. Dareus quoque 7

rex Persarum memor paterni avitique in hanc urbem odii fac-
ta cum Lacedaemoniis per Tisafernem, praefectum Lydiae,
8 societate omnem sumptum belli pollicetur. Et erat hic qui-
dem titulus cum Graecis coëundi: re autem vera timebat, ne
victis Atheniensibus ad se Lacedaemonii arma transferrent.
9 Quis igitur miretur tam florentes Atheniensium opes ruisse,
cum ad opprimendam unam urbem totius orientis vires con-
10 currerent? Non tamen inerti neque incruento cecidere bello,
sed proeliati ad ultimum, victores etiam interdum, consumpti
11 magis fortunae varietate quam victi sunt. Principio belli
omnes ab his etiam socii desciverant, ut fit: quo se fortuna,
eodem etiam favor hominum inclinat.

1 2. Alcibiades quoque motum adversus patriam bellum non
gregarii militis opera, sed imperatoriis virtutibus adiuvat:
2 quippe acceptis V navibus in Asiam contendit et tributarias
Atheniensium civitates auctoritate nominis sui ad defectionem
3 conpellit. Sciebant enim domi clarum, nec exilio videbant
factum minorem, nec tam ablatum Atheniensibus ducem quam
Lacedaemoniis traditum, parata qui cum amissis imperia pen-
4 saret. Sed apud Lacedaemonios virtus Alcibiadis plus in-
5 vidiae quam gratiae contraxit. Itaque cum principes velut
aemulum gloriae suae interficiendum insidiis mandassent, co-
gnita re Alcibiades per uxorem Agidis regis, quam adulterio
cognoverat, ad Tisafernen, praefectum Darei regis, profugit,
cui se celeriter officii comitate et obsequendi gratia insinu-
6 avit. Erat enim et aetatis flore et formae veneratione nec mi-
7 nus eloquentia etiam inter Athenienses insignis, sed in con-
ciliandis amicitiarum studiis quam in retinendis vir melior,
8 quia morum vitia sub umbra eloquentiae primo latebant. Igi-
tur persuadet Tisaferni, ne tanta stipendia classi Lacedae-
9 moniorum praeberet: vocandos enim in portionem muneris
Ionios, quorum pro libertate, cum tributa Atheniensibus pen-
10 derent, bellum susceptum sit. Sed nec auxiliis nimis enixe
Lacedaemonios iuvandos: quippe memorem esse debere alie-
nam se victoriam, non suam instruere; et eatenus bellum sus-
11 tinendum, ne inopia deseratur. Nam. regem Persarum dis-
sentientibus Graecis arbitrum pacis ac belli fore, et quos
suis non possit, ipsorum armis victurum: perfecto autem

bello statim ei cum victoribus dimicandum. Domesticis ita- 12
que bellis Graeciam obterendam, ne externis vacet, exae-
quandasque vires partium et inferiores auxilio levandos.
Non enim quieturos post hanc victoriam Spartanos, quia vin- 13
dices se libertatis Graeciae professi sint. Grata oratio Tisa- 14
ferni fuit. Itaque commeatus maligne praebere, classem re-
giam non totam mittere, ne aut victoriam daret aut necessita-
tem deponendi belli inponeret.

3. Interea Alcibiades hanc operam civibus venditabat: 1
ad quem cum legati Atheniensium venissent, pollicetur his 2
amicitiam regis, si res publica a populo translata ad senatum
foret, sperans ut aut concordante civitate dux belli ab omni- 3
bus legeretur aut discordia inter ordines facta ab altera parte
in auxilium vocaretur. Sed Atheniensibus inminente peri- 4
culo belli maior salutis quam dignitatis cura fuit. Itaque per- 5
mittente populo imperium ad senatum transfertur. Qui cum 6
insita genti superbia crudeliter in plebem consuleret, singu-
lis tyrannidis sibi inpotentiam vindicantibus, ab exercitu Al-
cibiades exul revocatur duxque classi constituitur. Statim 7
igitur Athenas scribit, ex continenti se cum exercitu ven-
turum recepturumque a quadringentis iura populi, ni ipsi red-
derent. Hac denuntiatione optimates territi primo urbem pro- 8
dere Lacedaemoniis temptavere: dein, cum id nequissent,
in exilium profecti sunt. Igitur Alcibiades intestino malo pa- 9
tria liberata summa cura classem instruit atque ita in bel-
lum adversus Lacedaemonios pergit.

4. Iam Sesto Mindarus et Pharnabazus, Lacedaemonio- 1
rum duces, instructis navibus expectabant. Proelio commisso 2
victoria penes Athenienses fuit. In eo bello maior pars exer-
citus et omnes ferme hostium duces caesi, naves LXXX captae.
Interiectis quoque diebus, cum bellum Lacedaemonii a mari in 3
terram transtulissent, iterato vincuntur. His malis fracti pa- 4
cem petiere: quam ne acciperent, opera eorum effectum est,
quibus ea res quaestum praebebat. Interea et Syracusano- 5
rum auxilia inlatum a Carthaginiensibus Siciliae bellum domum
revocavit. Quibus rebus destitutis Lacedaemoniis Alcibiades 6
cum classe victrici Asiam vastat, multis locis proelia facit,
ubique victor recipit civitates quae defecerant, nonnullas

7 capit et imperio Atheniensium adicit, atque ita prisca navali
gloria vindicata, adiecta etiam laude terrestris belli, deside-
8 ratus civibus suis Athenas revertitur. His omnibus proeliis
9 ducentae naves hostium et praeda ingens capta. Ad hunc
redeuntis exercitus triumphum effusa omnis multitudo obviam
procedit et universos quidem milites, praecipue tamen Alci-
10 biaden miratur: in hunc oculos civitas universa, in hunc sus-
pensa ora convertit; hunc quasi de caelo missum et ut ip-
11 sam Victoriam contuentur; laudant quae pro patria, nec mi-
nus admirantur quae exul contra gesserit, excusantes ipsi:
12 iratum provocatumque fecisse. Enimvero tantum in uno viro
fuisse momenti, ut maximi imperii subversi et rursus recepti
auctor esset, et unde stetisset eo se victoria transferret, fie-
13 retque cum eo mira quaedam fortunae inclinatio. Igitur om-
nibus non humanis tantum, verum et divinis eum honoribus
onerant, certant secum ipsi, utrum contumeliosius eum ex-
14 pulerint an revocaverint honoratius. Ipsos illi deos gratu-
lantes tulere obviam, quorum execrationibus erat devotus,
15 et cui paulo ante omnem humanam opem interdixerant, eum,
16 si queant, in caelo posuisse cupiunt. Explent contumelias
honoribus, detrimenta muneribus, execrationes precibus.
17 Non Siciliae illis adversa pugna in ore est, sed Graeciae vic-
toria; non classes per illum amissae, sed adquisitae; nec
18 Syracusarum, sed Ioniae Hellespontique meminerunt. Sic
Alcibiades numquam mediocribus nec in offensa nec in fa-
vore studiis suorum exceptus est.
1 5. Dum haec aguntur, et a Lacedaemoniis Lysander classi
belloque praeficitur et in locum Tisafernis Dareus rex Per-
sarum filium suum Cyrum Ioniae Lydiaeque praeposuit, qui
Lacedaemonios auxiliis opibusque ad spem fortunae prioris
2 erexit. Aucti igitur viribus Alcibiadem cum centum navibus
in Asiam profectum, dum agros longa pace divites securus
populatur et praedae dulcedine sine insidiarum metu sparsos
3 milites habet, repentino adventu oppressere: tantaque cae-
des palantium fuit, ut plus vulneris eo proelio Athenienses
4 acciperent, quam superioribus dederant; et tanta desperatio
apud Athenienses erat, ut ex continenti Alcibiadem ducem
5 Conone mutarent, arbitrantes victos se non fortuna belli, sed

fraude imperatoris, apud quem plus prior offensa valuisset
quam recentia beneficia: fecisse autem eum priore bello ideo 6
tantum, ut ostenderet hostibus, quem ducem sprevissent, et
ut carius eis ipsam victoriam venderet. Omnia enim credi- 7
bilia in Alcibiade vigor ingenii et morum luxuria faciebat.
Veritus itaque multitudinis impetum denuo in voluntarium exi- 8
lium proficiscitur.

6. Itaque Conon Alcibiadi suffectus, habens ante oculos 1
cui duci successisset, classem maxima industria exornat: sed 2
navibus exercitus deerat, fortissimis quibusque in Asiae po-
pulatione amissis. Armantur tamen senes aut inpuberes pueri, 3
et numerus militum sine exercitus robore expletur. Sed non 4
magnam bello moram aetas fecit inbellis: caeduntur passim
aut fugientes capiuntur; tantaque strages aut occisorum aut
captivorum fuit, ut Atheniensium deletum non imperium tan-
tum, verum etiam nomen videretur. Quo proelio perditis et 5
desperatis rebus ad tantam inopiam rediguntur, ut consumpta
militari aetate peregrinis civitatem, servis libertatem, dam-
natis inpunitatem darent. Eaque in colluvione hominum do- 6
mini antea Graeciae conscripto exercitu vix libertatem tue-
bantur. Iterum tamen fortunam maris experiundam decer- 7
nunt. Tanta virtus animorum fuit, ut, cum paulo ante salu- 8
tem desperaverint, [speraverint] victoriam. Sed neque is mi- 9
les erat, qui nomen Atheniensium tueretur, neque eae vires,
quibus vincere consuerant, neque ea scientia militaris in his,
quos vincula, non castra continuerant. Itaque omnes aut
capti aut occisi. Cum dux Conon proelio superfuisset solus, 10
crudelitatem civium metuens cum octo navibus ad regem Cy-
prium concedit Euagoram.

7. At dux Lacedaemoniorum rebus feliciter gestis for- 1
tunae hostium insultat: captivas naves cum praeda bellica in 2
triumphi modum ornatas mittit Lacedaemona ac tributarias 3
Atheniensium civitates, quas metus dubiae belli fortunae in
fide tenuerat, voluntarias recipit, nec aliud dicionis Athe-
niensium praeter urbem ipsam relinquit. Quae cuncta cum 4
Athenis nuntiata essent, omnes relictis domibus per urbem
discurrere pavidi; alius alium sciscitari; auctorem nuntii re-
quirere; non pueros inprudentia, non senes debilitas, non 5

mulieres sexus inbecillitas domi tenet: adeo ad omnem ae-
6 tatem tanti mali sensus penetraverat. In foro deinde coëunt
atque ibi perpeti nocte fortunam publicam questibus iterant.
7 Alii fratres aut filios aut parentes deflent, cognatos alii, alii
amicos cognatis cariores, et cum privatis casibus querellam
8 publicam miscent: iam se ipsos, iam ipsam patriam peritu-
ram miserioremque incolumium quam amissorum fortunam
9 iudicantes; sibi quisque ante oculos obsidionem, famem et
10 superbum victoremque hostem proponentes; iam ruinam ur-
bis et incendia, iam omnium captivitatem et miserrimam ser-
11 vitutem recordantes; feliciores prorsus priores urbis ruinas
ducentes, quae incolumibus filiis parentibusque tectorum tan-
12 tum ruinae taxatae sint: nunc autem non classem, in quam
sicuti pridem confugiant, superesse; non exercitum, cuius
virtute servati pulchriora possent moenia extruere.
1 8. Sic defletae ac prope perditae urbi hostes superve-
2 niunt et obsidione circumdata obsessos fame urguent. Scie-
bant enim neque ex advectis copiis multum superesse, et ne
3 novae advehi possent providerant. Quibus malis Athenien-
ses fracti post longam famem et adsidua suorum funera pa-
cem petivere, quae an dari deberet, diu inter Spartanos so-
4 ciosque deliberatum. Cum multi delendum Atheniensium
nomen urbemque incendio consumendam censerent, nega-
runt se Spartani ex duobus Graeciae oculis alterum eruturos;
5 pacem polliciti, si demissa Piraeum versus muri bracchia deice-
rent navesque, quae reliquae forent, traderent reique pu-
6 blicae ex semet ipsis XXX rectores acciperent. In has leges
traditam sibi urbem Lacedaemonii formandam Lysandro tra-
7 diderunt. Insignis hic annus expugnatione Athenarum et
morte Darei regis Persarum et exilio Dionysii Siciliae ty-
8 ranni fuit. Mutato statu Athenarum etiam civium condicio
9 mutatur. XXX rectores rei publicae constituuntur, qui fiunt
10 tyranni: quippe a principio tria milia sibi satellitum statuunt,
11 quantum ex tot cladibus prope nec civium superfuerat, et
quasi parvus hic ad continendam civitatem exercitus esset,
12 septingentos milites a victoribus accipiunt. Caedes deinde
civium ab Alcibiade auspicantur, ne iterum rem publicam sub
13 obtentu liberationis invaderet. Quem cum profectum ad Ar-

taxerxen Persarum regem conperissent, citato itinere mise-
runt, qui eum interciperent: a quibus occupatus, cum occidi 14
aperte non posset, vivus in cubiculo, in quo dormiebat, cre-
matus est.

9. Liberati hoc ultoris metu tyranni miseras urbis reliquias 1
caedibus et rapinis exhauriunt. Quod cum displicere uni ex 2
numero suo Therameni didicissent, ipsum quoque ad terro-
rem omnium interficiunt. Fit igitur ex urbe passim omnium 3
fuga, repleturque Graecia Atheniensium exulibus. Quod 4
etiam ipsum auxilium cum miseris eriperetur (nam Lace-
daemoniorum edicto civitates exules recipere prohibeban-
tur), omnes se Argos et Thebas contulere: ibi non solum 5
tutum exilium egerunt, verum etiam spem reciperandae
patriae receperunt. Erat inter exules Thrasybulus, vir 6
strenuus et domi nobilis, qui audendum aliquid pro patria
et pro salute communi etiam cum periculo ratus, adu-
natis exulibus castellum Phylen Atticorum finium occupat.
Nec deerat quarundam civitatium tam crudelis casus miseran- 7
tium favor. Itaque Ismenias, Thebanorum princeps, etsi pu- 8
blicis non poterat, privatis tamen viribus adiuvabat; et Lysias, 9
Syracusanus orator, exul tunc quingentos stipendio suo in-
structos in auxilium patriae communis eloquentiae misit. Fit 10
itaque asperum proelium: sed cum hinc pro patria summis
viribus, inde pro aliena dominatione securius pugnaretur, ty-
ranni vincuntur, victi in urbem refugerunt, quam exhaustam 11
caedibus suis etiam armis spoliant. Deinde cum omnes Athe- 12
nienses proditionis suspectos haberent, demigrare eos ex
urbe iubent et in bracchiis muri, quae diruta fuerant, habi-
tare, extraneis militibus imperium tuentes. Post haec Thra- 13
sybulum corrumpere imperii societatem pollicentes conan-
tur. Quod cum non contigisset, auxilia a Lacedaemoniis pe- 14
tivere, quibus accitis iterato proeliantur. In eo bello Cri- 15
tias et Hippomachus, omnium tyrannorum saevissimi, cadunt.

10. Ceteris victis cum exercitus eorum, ex quibus maior 1
pars Atheniensium erat, fugeret, magna voce Thrasybulus
exclamat: cur se victorem fugiant potius quam ut vindicem
communis libertatis adiuvent? Civium illam meminerint aciem, 2
non hostium esse; nec se ideo arma cepisse, ut aliqua victis

adimat, sed ut adempta restituat: XXX se dominis, non civitati
3 bellum inferre. Admonet deinde cognationis, legum, sacrorum,
tum vetusti per tot bella commilitii; orat misereantur exulum
civium, si tam patienter ipsi serviant: reddant sibi patriam,
4 accipiant libertatem. His vocibus tantum promotum est, ut
reversus in urbem exercitus XXX tyrannos emigrare Eleusina
5 iuberet, substitutis decem, qui rem publicam regerent: qui ni-
hil exemplo prioris dominationis territi eandem viam crude-
6 litatis adgressi sunt. Dum haec aguntur, nuntiatur Lacedae-
mone, in bellum Athenienses exarsisse: ad quod conprimen-
7 dum Pausanias rex mittitur. Qui misericordia exulis populi
permotus patriam miseris civibus restituit et decem tyrannos
8 ex urbe Eleusina emigrare ad ceteros iubet. Quibus rebus
cum pax statuta esset, interiectis diebus repente tyranni non
minus restitutos exules quam se in exilium actos indignantur,
quasi vero aliorum libertas sua servitus esset, et bellum Athe-
9 niensibus inferunt: sed ad conloquium veluti dominationem
recepturi progressi, per insidias conprehensi ut pacis victi-
mae trucidantur. Populus, quem emigrare iusserant, in ur-
10 bem revocatur. Atque ita per multa membra civitas dissipata
11 in unum tandem corpus redigitur, et ne qua dissensio ex
ante actis nasceretur, omnes iure iurando obstringuntur, dis-
12 cordiarum oblivionem fore. Interea Thebani Corinthiique
legatos ad Lacedaemonios mittunt, qui ex manubiis portio-
13 nem praedae communis belli periculique peterent. Quibus
negatis non quidem aperte bellum adversus Lacedaemonios
decernunt, sed tacitis animis tantam iram concipiunt, ut sub-
esse bellum intellegi posset.
1 11. Eodem forte tempore Dareus rex Persarum moritur,
2 Artaxerxe et Cyro filiis relictis. Regnum Artaxerxi, Cyro
3 civitates, quarum praefectus erat, testamento legavit. Sed
Cyro iudicium patris iniuria videbatur: itaque occulte adver-
4 sus fratrem bellum parabat. Quod cum nuntiatum Artaxerxi
esset, arcessitum ad se fratrem et innocentiam dissimulatione
belli simulantem conpedibus aureis vinxit: interfecissetque,
5 ni mater prohibuisset. Dimissus igitur Cyrus iam non occulte
bellum, sed palam, nec per dissimulationem, sed aperta pro-
fessione parare coepit: auxilia undique contrahit. Lacedae-

monii memores Atheniensi bello enixe se eius opera adiutos, velut ignorantes contra quem bellum pararetur, decernunt auxilia Cyro mittenda, ubi res eius exegisset: quaerentes 7
apud Cyrum gratiam et apud Artaxerxen, si vicisset, veniae patrocinia, cum nihil adversus eum aperte decrevissent. Sed 8
cum in bello fors proelii utrumque fratrem pugnae obtulisset, prior Artaxerxes a fratre vulneratur: quem cum equi fuga 9
periculo subtraxisset, Cyrus a cohorte regia oppressus interficitur. Sic victor Artaxerxes et praeda fraterni belli et exercitu potitur. In eo proelio decem milia Graecorum in 10
auxilio Cyri fuere: quae et in cornu, in quo steterant, vicerunt et post mortem Cyri neque armis a tanto exercitu vinci neque dolo capi potuerunt; revertentesque inter indomitas 11
nationes et barbaras gentes per tanta itineris spatia virtute se usque terminos patriae defenderunt.

LIBER VI.

1. Lacedaemonii, more ingenii humani quo plura ha- 1
bent eo ampliora cupientes, non contenti accessione Atheniensium opum vires sibi duplicatas totius Asiae imperium adfectare coeperunt: sed maior pars sub regno Persarum erat. Itaque Dercyllides dux in hanc militiam electus cum 2
videret sibi adversus duos praefectos Artaxerxis regis, Pharnabazum et Tisafernen, maximarum gentium viribus succinctos dimicandum, pacificandum cum altero statuit. Aptior 3
visus Tisafernes, vir et industria potior et militibus Cyri quondam regis instructior, in colloquium vocatur et statutis condicionibus ab armis dimittitur. Hanc rem Pharnabazus 4
apud communem regem criminatur: ut Lacedaemonios Asiam ingressos non reppulerit armis, sed impensis regiis aluerit merceturque ab his, ut differant bella quam gerant, tamquam 5
non ad unius summam imperii detrimentum omne perveniat.

6 Indignum ait bella non perfici, sed redimi; hostem pretio,
7 non armis submoveri. His vocibus regem Tisaferni alienatum hortatur, ut in locum eius navalis belli ducem eligat Conona Atheniensem, qui amissa bello patria Cypri exulabat:
8 quippe Atheniensibus, etsi fractae sint opes, manere tamen navalem usum, nec, si eligendus sit ex universis, meliorem
9 alium esse. Acceptis igitur quingentis talentis iussus est Conona classi praeficere.
1 2. His cognitis Lacedaemonii et ipsi a rege Aegypti Her-
2 cynione auxilia navalis belli per legatos petunt: a quo centum triremes et sexcenta milia modium frumenti missa; a ce-
3 teris quoque sociis ingentia auxilia contracta sunt. Sed tanto exercitui et contra tantum ducem deerat dignus imperator.
4 Itaque postulantibus sociis Agesilaum, regem Lacedaemoniorum, propter responsa oraculi Delphici diu Lacedaemonii
5 an eum summae rei praeponerent deliberaverunt, quibus futurus imperii finis denuntiabatur, cum regium claudicasset
6 imperium: erat enim pede claudus. Ad postremum statuerunt melius esse incessu regem quam imperio regnum clau-
7 dicare. Postquam Agesilaum cum ingentibus copiis in Asiam misere, non facile dixerim, quod aliud par ducum tam bene
8 conparatum fuerit: quippe aetas, virtus, consilium, sapientia utrique prope una; gloria quoque rerum gestarum eadem:
9 quibus cum paria omnia fortuna dederit, invictum tamen ab
10 altero utrumque servavit. Magnus igitur amborum appara-
11 tus belli, magnae res gestae fuerunt. Sed Cononem seditio militum invadit, quos praefecti regis fraudare stipendio soliti erant, eo instantius debita poscentibus, quo graviorem
12 sub magno duce militiam praesumebant. Itaque Conon diu rege per epistulas frustra fatigato ad postremum ipse ad eum
13 pergit: a cuius aspectu et colloquio prohibitus est, quod eum
14 more Persarum adorare nolit; agit tamen cum eo per internuntios et queritur opulentissimi regis bella inopia dilabi, et qui exercitum parem hostibus habeat, pecunia vinci, qua praestet, inferioremque eum ea parte virium inveniri, qua
15 longe superior sit. Postulat dari sibi ministrum inpensae,
16 quia pluribus id mandare perniciosum sit. Dato stipendio ad classem remittitur, nec moram agendis rebus facit: multa

fortiter, multa feliciter agit: agros hostiles vastat, urbes ex-
pugnat et quasi tempestas quaedam cuncta prosternit. Quibus 17
rebus territi Lacedaemonii ad patriae subsidium revocandum
ab Asia Agesilaum decernunt.

3. Interim Pisandrus ab Agesilao proficiscente dux patriae 1
relictus ingentem classem summis viribus instruit, fortunam
belli temptaturus. Nec non et Conon tunc primum cum hostium 2
exercitu concursurus magna cura ordinat suos. Summa igitur 3
non † ducum tantum in eo proelio quam vulgi aemulatio
fuit. Nam et ipse dux Conon non tam Persis quam patriae 4
studebat, et sicuti adflictis Atheniensium rebus auctor amis- 5
sae dominationis fuerat, sic volebat idem haberi redditae pa-
triamque vincendo recipere, quam victus amiserat: eo spe- 6
ciosius, quod ne ipsorum quidem Atheniensium, sed alieni
proelii viribus dimicet, pugnaturus periculo regis, victurus
praemio patriae, gloriamque diversis artibus quam priores
civitatis suae duces consecuturus: quippe illos vincendo Per- 7
sas patriam defendisse, se Persas victores faciendo restitutu-
rum patriam esse. Porro Pisandrus pro coniunctione Agesi- 8
lai etiam virtutum aemulator erat contendebatque, ne a rebus
gestis eius et gloriae splendore decederet, neve tot bellis ac
saeculis quaesitum imperium brevis momenti culpa subver-
teret. Eadem et omnium regum † cura erat, quos maior sol- 9
licitudo cruciabat, non tam ne ipsi quaesitas opes amitterent,
quam ne pristinas Athenienses reciperent. Sed quanto maius 10
proelium fuit, tanto et clarior victoria Cononis. Victi Lace- 11
daemonii fugam capesserunt, praesidia hostium Athenis de- 12
ducuntur, populo restituta dignitate condicio servilis eripi-
tur, multae quoque civitates recipiuntur.

4. Hoc initium Atheniensibus resumendae potentiae et 1
Lacedaemoniis habendae finis fuit. Namque veluti cum im- 2
perio etiam virtutem perdidissent, contemni a finitimis coe-
pere. Primi igitur Thebani Atheniensibus auxiliantibus bel- 3
lum his intulere: quae civitas ex finitimis incrementis virtute 4
Epaminondae ducis ad spem imperii Graeciae erecta est.
Fit itaque terrestre proelium; eadem Lacedaemoniorum for- 5
tuna, qua pugnatum adversus Conona navali proelio fuerat.
In eo bello Lysander, quo duce Athenienses victi a Lacedae- 6

7 moniis fuerant, interficitur. Pausanias quoque, alter dux La-
8 cedaemoniorum, proditionis accusatus in exilium abiit. Igi-
tur Thebani potiti victoriam universum exercitum ad urbem
Lacedaemoniorum ducunt, facilem expugnationem rati, quo-
9 niam deserti a sociis omnibus erant. Quod metuentes Lace-
daemonii regem suum Agesilaum ex Asia, qui ibi magnas
10 res gerebat, ad defensionem patriae arcessunt. Occiso enim
11 Lysandro nullius alterius fiduciam ducis habebant. Cuius
quoniam serus adventus erat, conscripto exercitu obviam
12 hosti procedunt. Sed victis adversus paulo ante victores
nec animus neque vires pares fuere: prima itaque congres-
13 sione funduntur. Deletis iam suorum copiis supervenit rex
Agesilaus, qui restituto proelio non difficulter recenti et
multis expeditionibus indurato milite hostibus victoriam eri-
puit; ipse tamen graviter sauciatur.

1 5. Quibus rebus cognitis Athenienses verentes, ne iterum
Lacedaemoniis victoribus in pristinam sortem servitutis redi-
2 gerentur, exercitum contrahunt eumque in auxilium Boeotio-
rum per Iphicraten, XX quidem annos natum, sed magnae
3 indolis iuvenem, duci iubent. Huius adulescentis supra aeta-
4 tem virtus admirabilis fuit: nec umquam ante eum Athenien-
ses inter tot tantosque duces aut spei maioris aut indolis ma-
5 turioris imperatorem habuerunt, in quo non imperatoriae
6 tantum, verum et oratoriae artes fuere. Conon quoque au-
dito reditu Agesilai et ipse ex Asia ad depopulandos Lace-
7 daemoniorum agros revertitur: atque ita undique belli formi-
dine circumstrepente clausi Spartani ad summam desperatio-
8 nem rediguntur. Sed Conon vastatis hostium terris Athenas
pergit, ubi magno civium gaudio exceptus plus tamen tristi-
tiae ipse ex incensa et diruta a Lacedaemoniis patria quam
9 laetitiae ex recuperata post tantum temporis cepit. Itaque
quae incensa fuerant, praedarum sumptu et exercitu Persa-
10 rum restituit; quae diruta, refecit. Fatum illud Athenarum
fuit, ut ante a Persis crematae manibus eorum, et nunc a
Lacedaemoniis dirutae ex spoliis Lacedaemoniorum restitu-
11 erentur versaque vice haberent nunc socios, quos tunc hos-
tes habuerant, et hostes nunc paterentur, cum quibus iuncti
tunc artissimis societatis vinculis fuerant.

6. Dum haec geruntur, Artaxerxes rex Persarum legatos 1
in Graeciam mittit, per quos iubet omnes ab armis discedere:
qui aliter fecisset, eum se pro hoste habiturum: civitatibus
libertatem suaque omnia restituit; quod non Graeciae labo- 2
ribus adsiduisque bellorum internecivis odiis consulens fecit,
sed ne occupato sibi Aegyptio bello, quod propter auxilia 3
adversus praefectos suos Lacedaemoniis missa susceperat,
exercitus sui in Graecia detinerentur. Fessi igitur tot bellis 4
Graeci cupide paruere. Hic annus non eo tantum insignis 5
fuit, quod repente pax tota Graecia facta est, sed etiam eo
quod eodem tempore urbs Romana a Gallis capta est. Sed 6
Lacedaemonii securi insidiantes, absentiam Arcadum specu-
lati castellum eorum expugnant occupatoque praesidium in-
ponunt. Itaque armato instructoque exercitu Arcades adhi- 7
bitis in auxilium Thebanis amissa bello repetunt. In eo proe- 8
lio Archidamus, dux Lacedaemoniorum, vulneratus: qui cum 9
caedi suos iam ut victos videret, per praeconem corpora in-
terfectorum ad sepulturam poscit (hoc est enim signum apud 10
Graecos victoriae traditae): qua confessione contenti The-
bani signum parcendi dedere.

7. Paucis deinde post diebus neutris quicquam hostile 1
facientibus, cum quasi tacito consensu indutiae essent, Lace-
daemoniis alia bella adversus finitimos gerentibus, Thebani
Epaminonda duce occupandae urbis eorum spem ceperunt.
Igitur principio noctis taciti Lacedaemona proficiscuntur, 2
non tamen adgredi incautos potuerunt: quippe senes et ce- 3
tera inbellis aetas, cum adventum hostium praesensissent, in
ipsis portarum angustiis armati occurrunt; et adversus XV 4
milia militum non amplius centum iam effetae aetatis viri
pugnae se offerunt. Tantum animorum viriumque patriae et 5
penatium conspectus subministrat, tantoque praesentia quam
recordatione sui maiores spiritus largiuntur. Nam ut videre, 6
inter quae et pro quibus starent, aut vincendum sibi aut mo-
riendum censuerunt. Pauci igitur sustinuere senes aciem, 7
cui par ante dies universa iuventus esse non potuit. In eo 8
proelio duo duces hostium cecidere, cum interim Agesilai 9
adventu nuntiato Thebani recessere. Nec bellum diu dila- 10
tum, siquidem Spartanorum iuventus senum virtute et gloria

incensa teneri non potuit, quin ex continenti acie decerneret.
11 Cum victoria Thebanorum esset, Epaminonda, dum non ducis
tantum, verum et fortissimi militis officio fungitur, graviter
12 vulneratur. Quo audito his ex dolore metus et illis ex gaudio
stupor inicitur: atque ita velut ex placito consensu a proelio
disceditur.

1 8. Post paucos deinde dies † Epaminonda decedit, cum
2 quo vires quoque rei publicae ceciderunt. Nam sicuti telo si
primam aciem praefregeris, reliquo ferro vim nocendi sustu-
leris: sic illo velut mucrone teli ablato duce Thebanorum
rei quoque publicae vires hebetatae sunt, ut non tam illum
3 amisisse quam cum illo interisse omnes viderentur. Nam
neque hunc ante ducem ullum memorabile bellum gessere,
nec postea virtutibus, sed cladibus insignes fuere: ut mani-
festum sit patriae gloriam et natam et extinctam cum eo
4 5 fuisse. Fuit autem incertum, vir melior an dux esset. Nam
6 et imperium non sibi semper, sed patriae quaesivit, et pecu-
7 niae adeo parcus fuit, ut sumptus funeri defuerit. Gloriae
quoque non cupidior quam pecuniae: quippe recusanti om-
8 nia imperia ingesta sunt, honoresque ita gessit, ut orna-
9 tum non accipere, sed dare ipsi dignitati videretur. Iam lit-
terarum studium, iam philosophiae doctrina tanta, ut mira-
bile videretur, unde tam insignis militiae scientia homini in-
10 ter litteras nato. Neque ab hoc vitae proposito mortis ratio
11 dissensit. Nam ut relatus in castra semianimis vocem spiri-
tumque collegit, id unum a circumstantibus requisivit: num
12 cadenti sibi scutum ademisset hostis? Quod ut servatum au-
divit adlatumque velut laborum gloriaeque socium oscula-
13 tus est, iterum quaesivit, utri vicissent. Ut audivit Thebanos,
bene habere se rem dixit atque ita velut gratulabundus
patriae exspiravit.

12 9. Huius morte etiam Atheniensium virtus intercidit: si-
quidem amisso, cui aemulari consueverant, in segnitiam tor-
3 poremque resoluti non ut olim in classem et exercitus, sed
in dies festos apparatumque ludorum reditus publicos effun-
4 dunt et cum actoribus nobilissimis poëtisque theatra cele-
brant, frequentius scenam quam castra visentes versificato-
5 resque meliores quam duces laudantes. Tunc vectigal pu-

blicum, quo antea milites et remiges alebantur, cum urbano populo dividi coeptum.

Quibus rebus effectum est, ut inter otia Graecorum sor- 6
didum et obscurum antea Macedonum nomen emergeret, et 7
Philippus obses triennio Thebis habitus, Epaminondae et Pelopidae tum virtutibus eruditus, regnum Macedoniae Graeciae et Asiae cervicibus veluti iugum servitutis inponeret.

LIBER VII.

1. Macedonia ante a nomine Emathionis regis, cuius 1
prima virtutis experimenta in illis locis extant, Emathia cognominata est. Huius sicuti incrementa modica, ita termini 2
perangusti fuere. Populus Pelasgi, regio Bottia dicebatur. 3
Sed postea virtute regum et gentis industria subactis primo 4
finitimis, mox populis nationibusque, imperium usque extremos orientis terminos prolatum. In regione Paeonia, quae 5
nunc portio est Macedoniae, regnasse fertur Pelegonus, pater Asteropaei, cuius Troiano bello inter clarissimos vindices urbis nomen accipimus. Ex alio latere in Europa reg- 6
num Europus nomine tenuit. Sed et Caranus cum magna 7
multitudine Graecorum sedes in Macedonia responso oraculi iussus quaerere, cum Emathiam venisset, urbem Edessam non sentientibus oppidanis propter imbrium et nebulae magnitudinem gregem caprarum imbrem fugientium secutus occupavit; revocatusque in memoriam oraculi, quo iussus erat du- 8
cibus capris imperium quaerere, regni sedem statuit; religio- 9
seque postea observavit, quocumque agmen moveret, ante signa easdem capras habere, coeptorum duces habiturus, quas regni habuerat auctores. Urbem Edessam ob memoriam 10
muneris Aegeas, populum Aegeadas vocavit. Pulso deinde 11
Mida (nam is quoque portionem Macedoniae tenuit) aliisque regibus pulsis in locum omnium solus successit primusque 12
adunatis gentibus variorum populorum veluti unum corpus

Macedoniae fecit, crescentique regno valida incrementorum
fundamenta constituit.

1 2. Post hunc Perdicca regnavit, cuius et vita inlustris et
mortis postrema, veluti ex oraculo praecepta, memorabilia
2 fuere: siquidem senex moriens Argaeo filio monstravit lo-
cum, quo condi vellet; ibique non sua tantum, sed et suc-
3 cedentium sibi in regnum ossa poni iussit, praefatus, quoad
ibi conditae posterorum reliquiae forent, regnum in familia
4 mansurum; creduntque hac superstitione extinctam in Alexan-
5 dro stirpem, quia locum sepulturae mutaverit. Argaeus mo-
derate et cum amore popularium administrato regno succes-
sorem filium Philippum reliquit: qui inmatura morte raptus
6 Aeropum parvulum admodum instituit heredem. Sed Mace-
donibus adsidua certamina cum Thracibus et Illyriis fuere,
quorum armis veluti cotidiano exercitio indurati gloria belli-
7 cae laudis finitimos terrebant. Igitur Illyrii infantiam regis
8 pupilli contemnentes bello Macedonas adgrediuntur. Qui
proelio pulsi rege suo in cunis prolato et pone aciem posito
9 acrius certamen repetivere, tamquam ideo victi antea fuis-
sent, quod bellantibus sibi regis sui auspicia defuissent:
10 futuri vel propterea victores, quod ex superstitione animum
11 vincendi ceperant; simul et miseratio eos infantis tenebat,
quem, si victi forent, captivum de rege facturi videbantur.
12 Conserto itaque proelio magna caede Illyrios fudere, osten-
deruntque hostibus suis priore bello regem Macedonibus,
13 non virtutem defuisse. Huic Amyntas succedit et propria
virtute et Alexandri filii egregia indole insigniter clarus:
14 cui Alexandro tanta omnium virtutum natura ornamenta ex-
titere, ut etiam Olympio certamine vario ludicrorum genere
contenderit:

1 3. cum interim Dareus rex Persarum, turpi ab Scythia
fuga submotus, ne ubique deformis militiae damnis habere-
tur, mittit cum parte copiarum Megabazum ad subigendam
Thraciam ceteraque eius tractus regna: quibus pro ignobili
2 momento erat accessura Macedonia. Qui brevi tempore
executo regis imperio legatis ad Amyntam regem Macedo-
niae missis obsides in pignus futurae pacis dari sibi postu-
3 labat. Sed legati benigne excepti inter epulas ebrietate cres-

cente rogant Amyntam, ut apparatui epularum adiciat ius
familiaritatis, adhibitis in convivium suum filiis et uxoribus:
id apud Persas haberi pignus ac foedus hospitii. Quae ut 4
venerunt, petulantius contrectantibus filius Amyntae Alexan-
der rogat patrem, respectu aetatis ac gravitatis suae abiret
convivio, pollicitus se hospitum temperaturum iocos. Quo 5
digresso mulieres quoque paululum e convivio evocat, cul-
tius exornaturus gratioresque reducturus. In quarum locum 6
matronali habitu exornatos iuvenes opponit, eosque petu-
lantiam legatorum ferro, quod sub veste gerebant, conpes-
cere iubet. Atque ita interfectis omnibus ignarus rei Mega- 7
bazus, cum legati non redirent, mittit eo cum exercitus
parte Bubarem ut in bellum facile et mediocre, dedigna- 8
tus ipse ire, ne dehonestaretur proelio tam foedae gentis.
Sed Bubares ante bellum amore filiae Amyntae captus omisso 9
bello nuptias facit depositisque hostilibus animis in adfini-
tatis iura succedit.

4. Post discessum a Macedonia Bubaris Amyntas rex de- 1
cedit: cuius filio et successori Alexandro cognatio Bubaris
non Darei tantum temporibus pacem praestitit, verum etiam
Xerxen adeo conciliavit, ut, cum Graeciam veluti tempestas
quaedam occupasset, inter Olympum Haemumque montes
totius regionis eum imperio donaverit. Sed nec virtute mi- 2
nus quam Persarum liberalitate regnum ampliavit.

Per ordinem deinde successionis regnum Macedoniae 3
ad Amyntam, fratris eius Menelai filium, pervenit. Hic quo- 4
que insignis industria et omnibus imperatoriis virtutibus in-
structus fuit: qui ex Eurydice tres filios sustulit, Alexan- 5
drum, Perdiccam et Philippum, Alexandri Magni Macedonis
patrem, et filiam Euryonen: ex Gygaea autem Archelaum,
Aridaeum, Menelaum. Cum Illyriis deinde et cum Olynthiis 6
gravia bella gessit. Insidiis etiam Eurydices uxoris, quae 7
nuptias generi pacta occidendum virum regnumque adultero
tradendum susceperat, occupatus fuisset, ni filia paelica-
tum matris et sceleris consilia prodidisset. Functus itaque 8
tot periculis senex decessit, regno maximo ex filiis Alexan-
dro tradito.

5. Igitur Alexander inter prima initia regni bellum ab 1

Illyriis pacta mercede et Philippo fratre dato obside rede-
2 mit. Interiecto quoque tempore per eundem obsidem cum
Thebanis gratiam pacis reconciliat: quae res Philippo maxi-
3 ma incrementa egregiae indolis dedit: siquidem Thebis tri-
ennio obses habitus prima pueritiae rudimenta in urbe seve-
ritatis antiquae et in domo Epaminondae, summi et philo-
4 sophi et imperatoris, deposuit. Nec multo post Alexander
5 insidiis Eurydices matris adpetitus occumbit, cui Amyntas
in scelere deprehensae propter communes liberos, ignarus
6 eisdem quandoque exitiosam fore, pepercerat. Frater quo-
7 que eius Perdicca pari insidiarum fraude decipitur. Indignum
prorsus libidinis causa liberos a matre vita privatos, quam
scelerum suorum suppliciis liberorum contemplatio vindica-
8 verat. Perdiccae hoc indignior caedes videbatur, quod ei
apud matrem misericordiam ne parvulus quidem filius conci-
9 liaverat. Itaque Philippus diu non regem, sed tutorem pu-
10 pilli egit. At ubi graviora bella inminebant serumque auxi-
lium in expectatione infantis erat, conpulsus a populo
regnum suscepit.

1 6. Ut est ingressus imperium, magna de illo spes omni-
bus fuit et propter ipsius ingenium, quod magnum sponde-
2 bat virum, et propter vetera Macedoniae fata: quae cecine-
rant, uno ex Amyntae filiis regnante florentissimum fore
Macedoniae statum: cui spei scelus matris hunc residuum
3 fecerat. Principio rerum, cum hinc caedes fratrum indigne
peremptorum, inde hostium multitudo; hinc insidiarum me-
tus, inde inopia continui belli et exhausti regni inmaturam
4 aetatem tironis urguerent: bella, quae velut conspiratione
quadam ad opprimendam Macedoniam multarum gentium ex
diversis locis uno tempore confluebant, quoniam omnibus
5 par esse non poterat, dispensanda ratus alia interposita
pactione componit, alia redimit facillimis quibusque ad-
gressis, quorum victoria et militum trepidos animos firmaret
6 et contemptum sibi hostium demeret. Primum illi cum Athe-
niensibus certamen fuit: quibus per insidias victis metu belli
gravioris, cum interficere omnes posset, incolumes sine
7 pretio dimisit. Post hos bello in Illyrios translato multa mi-
lia hostium caedit: urbem nobilissimam Larissam [capit.

Hinc Thessaliam] non praedae cupiditate, sed quod exer- 8
citui suo robur Thessalorum equitum adjungere gestiebat,
nihil minus quam bellum metuentem inprovisus expugnat,
unumque corpus equitum pedestriumque copiarum invicti 9
exercitus fecit. Quibus rebus feliciter provenientibus Olym- 10
piadem, Neoptolemi regis Molossorum filiam, uxorem du-
cit, conciliante nuptias fratre patrueli, altore virginis, Ar- 11
ryba rege Molossorum, qui sororem Olympiadis Troada
in matrimonio habebat: quae causa illi exitii malorumque
omnium fuit. Nam dum regni incrementa adfinitate Philippi 12
adquisiturum sperat, proprio regno ab eodem privatus in
exilio consenuit.

His ita gestis Philippus iam non contentus submovere 13
bella ultro etiam quietos lacessit. Cum Methonen urbem 14
oppugnaret, in praetereuntem de muris sagitta iacta dextrum
oculum regis effodit. Quo vulnere nec segnior in bellum 15
nec iracundior adversus hostes factus est, adeo ut interiectis 16
diebus pacem deprecantibus dederit, nec moderatus tantum,
verum etiam mitis adversus victos fuerit.

LIBER VIII.

1. Graeciae civitates, dum imperare singulae cupiunt, 1
imperium omnes perdiderunt: quippe in mutuum exitium 2
sine modo ruentes omnibus perire, quod singulae amitterent,
non nisi oppressae senserunt: siquidem Philippus rex Ma- 3
cedoniae, velut specula quadam libertati omnium insidiatus,
dum contentiones civitatium alit auxilium inferioribus ferendo,
victos pariter victoresque subire regiam servitutem coëgit.
Causa et origo huius mali Thebani fuere, qui cum rerum 4
potirentur, secundam fortunam inbecillo animo ferentes
victos armis Lacedaemonios et Phocenses, quasi parva sup-
plicia caedibus et rapinis luissent, apud commune Graeciae
concilium superbe accusaverunt. Lacedaemoniis crimini da- 5
tum, quod arcem Thebanam indutiarum tempore occupas-

6 sent; Phocensibus, quod Boeotiam depopulati essent: prorsus quasi post arma et bellum locum legibus reliquissent.
7 Cum iudicium arbitrio victorum exerceretur, tanta pecunia
8 damnantur, quanta exsolvi non posset. Igitur Phocenses
cum agris, liberis coniugibusque privarentur, desperatis rebus Philomelo quodam duce velut deo irascentes templum
9 Apollinis Delphis occupavere. Inde auro et pecunia divites
10 conducto mercennario milite bellum Thebanis intulerunt. Factum Phocensium, tametsi omnes execrarentur propter sacrilegium, plus tamen invidiae Thebanis, a quibus ad hanc
11 necessitatem conpulsi fuerant, quam ipsis intulit. Itaque
auxilia his et ab Atheniensibus et a Lacedaemoniis missa.
12 Prima igitur congressione Philomelus Thebanos castris exuit.
13 Sequenti proelio primus inter confertissimos dimicans ceci-
14 dit et sacrilegii poenas impio sanguine luit. In huius locum
dux Onomarchus creatur.
1 2. Adversus quem Thebani Thessalique non ex civibus
suis, ne victoris potentiam ferre non possent, sed Philip-
2 pum Macedoniae regem ducem eligunt, et externae domi-
3 nationi, quam in suis timuerunt, sponte succedunt. Igitur
Philippus, quasi sacrilegii, non Thebanorum ultor esset,
omnes milites coronas laureas sumere iubet, atque ita ve-
4 luti deo duce in proelium pergit. Phocenses insignibus dei
conspectis conscientia delictorum territi abiectis armis fugam capessunt, poenasque violatae religionis sanguine et
5 caedibus suis pendunt. Incredibile quantum ea res apud
6 omnes nationes Philippo gloriae dedit: illum vindicem sacrilegii, illum ultorem religionum; quod orbis viribus expiari
7 debuit, solum qui piacula exigeret extitisse. Dignum itaque qui a dis proximus habeatur, per quem deorum maies-
8 tas vindicata sit. Sed Athenienses audito belli eventu, ne
in Graeciam Philippus transiret, angustias Thermopylarum
pari ratione sicuti antea advenientibus Persis occupavere,
9 sed nequaquam simili aut virtute aut causa: siquidem tunc
pro libertate Graeciae, nunc pro sacrilegio publico; tunc a
rapina hostium templa vindicaturi, nunc adversus vindices
10 templorum raptores defensuri: aguntque propugnatores sce-
11 leris, cuius turpe erat alios vindices fuisse: immemores

prorsus, quod in dubiis rebus suis illo deo etiam consilio-
rum auctore usi fuerant; quod illo duce tot bella victores
inierant, tot urbes auspicato condiderant, tantum imperium
terra marique quaesierant; quod nihil sine maiestate numi-
nis eius aut privatae umquam aut publicae rei gesserant.
Tantum facinus admisisse ingenia omni doctrina exculta, pul- 12
cherrimis legibus institutisque formata, ut quid posthac
suscensere iure barbaris possent non haberent.
3. Sed nec Philippus melioris fidei adversus socios fuit: 1
quippe veluti timens, ne ab hostibus sacrilegii scelere vin- 2
ceretur, civitates, quarum paulo ante dux fuerat, quae sub
auspiciis eius militaverant, quae gratulatae illi sibique victo-
riam fuerant, hostiliter occupatas diripuit; coniuges liberos- 3
que omnium sub corona vendidit; non deorum inmortalium 4
templis, non aedibus sacris, non dis penatibus publicis pri-
vatisque, ad quos paulo ante ingressus hospitaliter fuerat,
pepercit: prorsus ut non tam sacrilegii ultor extitisse quam 5
sacrilegiorum licentiam quaesisse videretur. Inde veluti re- 6
bus egregie gestis in Cappadociam † traicit: ubi bello pari
perfidia gesto captisque per dolum et occisis finitimis regi-
bus universam provinciam imperio Macedoniae adiungit.
Deinde ad abolendam invidiae famam, qua insignis praeter 7
ceteros tunc temporis habebatur, per regna mittit et opu-
lentissimas civitates, qui opinionem sererent regem Philip- 8
pum magna pecunia locare et muros per civitates et fana
ac templa facienda, et ut per praecones susceptores solli-
citarent. Qui cum in Macedoniam venissent, variis dilatio- 9
nibus frustrati, vim regiae maiestatis timentes taciti profi-
ciscebantur. Post haec Olynthios adgreditur: receperant 10
enim per misericordiam post caedem unius duos fratres eius,
quos Philippus ex noverca genitos veluti participes regni
interficere gestiebat. Ob hanc igitur causam urbem anti- 11
quam et nobilem excindit et fratres olim destinato supplicio
tradit praedaque ingenti pariter et parricidii voto fruitur.
Inde, quasi omnia quae agitasset animo ei licerent, aura- 12
ria in Thessalia, argenti metalla in Thracia occupat, et ne 13
quod ius vel fas inviolatum praetermitteret, piraticam quo-
que exercere instituit. His ita gestis forte evenit, ut eum 14

fratres duo, reges Thraciae, non contemplatione iustitiae
eius, sed invicem metuentes, ne alterius viribus accederet,
15 disceptationum suarum iudicem eligerent. Sed Philippus
more ingenii sui ad iudicium veluti ad bellum inopinantibus
fratribus instructo exercitu supervenit regnoque utrumque
non iudicis more, sed fraude latronis ac scelere spoliavit.
1 4. Dum haec aguntur, legati Atheniensium petentes pa-
2 cem ad eum venerunt. Quibus auditis et ipse legatos Athe-
nas cum pacis condicionibus misit: ibique ex commodo utro-
3 rumque pax facta. Ex ceteris quoque Graeciae civitatibus
4 non pacis amore, sed belli metu legationes venere: siqui-
dem crudescente ira Thessali Boeotiique orant, ut profes-
5 sum adversus Phocenses ducem Graeciae exhibeat; tanto
odio Phocensium ardentes, ut obliti cladium suarum perire
ipsi quam non perdere eos praeoptarent, expertamque Phi-
lippi crudelitatem pati quam parcere hostibus suis mallent.
6 Contra Phocensium legati adhibitis Lacedaemoniis et Athe-
niensibus bellum deprecabantur, cuius ab eo dilationem ter
7 iam emerant. Foedum prorsus miserandumque spectaculum,
Graeciam etiam nunc et viribus et dignitate orbis terrarum
principem, regum certe gentiumque semper victricem et
multarum adhuc urbium dominam alienis excubare sedibus
8 aut rogantem bellum aut deprecantem; in alterius ope spem
omnem posuisse orbis terrarum vindices, eoque discordia
sua civilibusque bellis redactos, ut adulentur ultro sordidam
9 paulo ante clientelae suae partem; et haec potissimum fa-
cere Thebanos Lacedaemoniosque, antea inter se imperii,
10 nunc Graeciae imperantis aemulos. Philippus inter haec
venditatione gloriae suae tantarum urbium fastidium agitat
11 atque utros potius dignetur aestimat. Secreto igitur auditis
utrisque legationibus his veniam belli pollicetur, iure iu-
rando adactis responsum nemini prodituros; illis contra ven-
turum se auxiliumque laturum: utrosque vetat parare bel-
12 lum aut metuere. Sic variato responso securis omnibus
Thermopylarum angustias occupat.
1 5. Tunc primum Phocenses captos se fraude Philippi
2 animadvertentes trepidi ad arma confugiunt. Sed neque
spatium erat instruendi belli nec tempus ad contrahenda

auxilia; et Philippus excidium minabatur, ni fieret deditio. Victi igitur necessitate pacta salute se dederunt. Sed pactio 3 4
eius fidei fuit, cuius antea fuerat deprecati belli promissio.
Igitur caeduntur passim rapiunturque; non liberi parenti- 5
bus, non coniuges maritis, non deorum simulacra templis
suis relinquuntur. Unum tantum miseris solacium fuit, quod, 6
cum Philippus portione praedae socios fraudasset, nihil re-
rum suarum apud inimicos viderunt. Reversus in regnum, 7
ut pecora pastores nunc in hibernos, nunc in aestivos saltus
traiciunt, sic ille populos et urbes, ut illi vel replenda vel
derelinquenda quaeque loca videbantur, ad libidinem suam
transfert. Miseranda ubique facies et excidio similis erat. 8
Non quidem pavor ille hostilis nec discursus per urbem mi- 9
litum erat; non tumultus armorum, non bonorum atque ho-
minum rapina: sed tacitus maeror et luctus, verentibus ne 10
ipsae lacrimae pro contumacia haberentur. Crescit dissimu- 11
latione ipsa dolor, hoc altius demissus, quo minus profiteri
licet. Nunc sepulchra maiorum, nunc veteres penates, nunc 12
tecta, in quibus geniti erant quibusque genuerant, consi-
derabant, miserantes nunc vicem suam, quod in eam diem 13
vixissent, nunc filiorum, quod non post eam diem nati essent.

6. Alios populos in finibus ipsis hostibus opponit; alios 1
in extremis statuit; quosdam bello captos in supplementis
urbium dividit. Atque ita ex multis gentibus nationibusque 2
unum regnum populumque constituit. Conpositis ordinatis- 3
que in Macedonia rebus Dardanos ceterosque finitimos fraude
captos expugnat. Sed nec a proximis manus abstinet: si- 4
quidem Arrybam regem Epiri, uxori suae Olympiadi ar-
tissima cognatione iunctum, pellere regno statuit; atque 5
Alexandrum, privignum eius, uxoris Olympiadis fratrem,
puerum honestae pulchritudinis, in Macedoniam nomine so-
roris arcessit, omnique studio sollicitatum spe regni simu- 6
lato amore ad stupri consuetudinem perpulit, maiora in eo
obsequia habiturus sive conscientiae pudore sive regni be-
neficio. Cum igitur ad XX annos pervenisset, ereptum Ar- 7
rybae regnum puero admodum tradit, scelestus in utroque.
Nam nec in eo ius cognationis servavit, cui ademit regnum, 8
et eum, cui dedit, inpudicum fecit ante quam regem.

LIBER VIIII.

1 1. In Graeciam Philippus cum venisset, sollicitatus pau-
carum civitatium direptione et ex praeda modicarum urbium,
quantae opes universarum essent, animo prospiciens, bel-
2 lum toti Graeciae inferre statuit. In cuius emolumentum
egregie pertinere ratus, si Byzantium, nobilem et mariti-
mam urbem, receptaculum terra marique copiis suis futu-
rum, in potestatem redegisset, eandem claudentem sibi por-
3 tas obsidione cinxit. Haec namque urbs condita primo a
Pausania, rege Spartanorum, et per septem annos possessa
fuit; dein variante victoria nunc Lacedaemoniorum, nunc
4 Atheniensium iuris habita est: quae incerta possessio effe-
cit, ut nemine quasi suam auxiliis iuvante libertatem con-
5 stantius tueretur. Igitur Philippus longa obsidionis mora ex-
6 haustus pecuniae commercium de piratica mutuatur. Captis
itaque centum LXX navibus mercium et distractis anhelan-
7 tem inopiam paululum recreavit. Deinde, ne unius urbis
oppugnatione tantus exercitus tereretur, profectus cum for-
8 tissimis multas Chersonensi urbes expugnat, filiumque
Alexandrum, decem et octo annos natum, ut sub militia pa-
9 tris tirocinii rudimenta deponeret, ad se arcessit. In Scy-
thiam quoque praedandi causa profectus est, more nego-
tiantium inpensas belli alio bello refecturus.

1 2. Erat eo tempore rex Scytharum Atheas, qui cum
bello Histrianorum premeretur, auxilium a Philippo per
Apollonienses petit, in successionem eum regni Scythiae
2 adoptaturus: cum interim Histrianorum rex decedens et
3 metu belli et auxiliorum necessitate Scythas solvit. Itaque
Atheas remissis Macedonibus nuntiari Philippo iubet, neque
4 auxilium eius se petisse neque adoptionem mandasse: nam
neque vindicta Macedonum egere Scythas, quibus meliores
5 forent, neque heredem sibi incolumi filio deesse. His au-
ditis Philippus legatos ad Atheam mittit inpensae obsidionis
portionem petentes, ne inopia deserere bellum cogatur:
6 quod eo promptius eum facere debere, quod missis a se in
auxilium eius militibus ne sumptum quidem viae, non modo

officii pretia dederit. Atheas inclementiam caeli et terrae 7
sterilitatem causatus, quae non patrimoniis ditet Scythas,
sed vix alimentis exhibeat, respondit nullas sibi opes esse,
quibus tantum regem expleat; et turpius putare parvo de- 8
fungi quam totum abnuere; Scythas autem virtute animi et 9
duritia corporis, non opibus censeri. Quibus inrisus Phi- 10
lippus soluta obsidione Byzantii Scythica bella adgreditur,
praemissis legatis, quo securiores faceret, qui nuntient
Atheae: dum Byzantium obsidet, vovisse se statuam Her- 11
culi, ad quam in ostio Histri ponendam se venire: pacatum
accessum ad religionem dei petens, amicus ipse Scythis
venturus. Ille, si voto fungi vellet, statuam sibi mitti iubet: 12
non modo ut ponatur, verum etiam ut inviolata maneat polli-
cetur; exercitum autem fines ingredi negat se passurum. Ac 13
si invitis Scythis statuam ponat, eo digresso sublaturum
versurumque aes statuae in aculeos sagittarum. His utrim- 14
que irritatis animis proelium committitur. Cum virtute et
animo praestarent Scythae, astu Philippi vincuntur. XX mi- 15
lia puerorum ac feminarum capta, pecoris magna vis, auri
argentique nihil. Ea primum fides inopiae Scythicae fuit.
XX milia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedo- 16
niam missa.

3. Sed revertenti ab Scythia Triballi Philippo occur- 1
runt; negant se transitum daturos, ni portionem praedae
accipiant. Hinc iurgium et mox proelium; in quo ita in fe- 2
more vulneratus est Philippus, ut per corpus eius equus
interficeretur. Cum omnes occisum putarent, praeda amissa 3
est. Ita Scythica velut devota spolia paene luctuosa Ma-
cedonibus fuere. Ubi vero ex vulnere primum convaluit, 4
diu dissimulatum bellum Atheniensibus infert, quorum cau- 5
sae Thebani se iunxere, metuentes ne victis Atheniensibus
veluti vicinum incendium belli ad se transiret. Facta igitur 6
inter duas paulo ante infestissimas civitates societate lega-
tionibus Graeciam fatigant; communem hostem putant com-
munibus viribus submovendum: neque enim cessaturum Phi- 7
lippum, si prospere prima successerint, nisi omnem Grae-
ciam domuerit. Motae quaedam civitates Atheniensibus se 8
iungunt; quasdam autem ad Philippum belli metus traxit.

9 Proelio commisso, cum Athenienses longe maiore militum
numero praestarent, adsiduis bellis indurata virtute Mace-
10 donum vincuntur; non tamen immemores pristinae gloriae
cecidere: quippe adversis vulneribus omnes loca, quae
tuenda a ducibus acceperant, morientes corporibus texe-
11 runt. Hic dies universae Graeciae et gloriam dominationis
et vetustissimam libertatem finivit.

1 4. Huius victoriae callide dissimulata laetitia. Denique
non solita sacra Philippus illa die fecit, non in convivio risit,
non ludos inter epulas adhibuit, non coronas aut ungenta
sumpsit, et quantum in illo fuit, ita vicit, ut victorem
2 nemo sentiret. Sed nec regem se Graeciae, sed ducem ap-
3 pellari iussit. Atque ita inter tacitam laetitiam et dolorem
hostium temperavit, ut neque apud suos exultasse neque
4 apud victos insultasse videretur. Atheniensibus, quos passus
infestissimos fuerat, et captivos gratiis remisit et bello con-
sumptorum corpora sepulturae reddidit, reliquiasque fune-
rum ut ad sepulchra maiorum deferrent ultro hortatus est.
5 Super haec Alexandrum filium cum amico Antipatro, qui pa-
6 cem cum his amicitiamque iungeret, Athenas misit. Theba-
norum porro non solum captivos, verum etiam interfectorum
7 sepulturam vendidit. Principes civitatis alios securi per-
cussit, alios in exilium ire coëgit, bonaque omnium occupa-
8 vit. Pulsos deinde per iniuriam in patriam restituit. Ex ho-
rum numero trecentos exules iudices rectoresque civitati
9 dedit: apud quos cum potentissimi quique rei eius ipsius
criminis postularentur, quod per iniuriam se in exilium egis-
sent, huius constantiae fuerant, ut omnes se auctores fate-
rentur meliusque cum re publica actum, cum damnati es-
10 sent quam cum restituti, contenderent. Mira prorsus au-
dacia: de iudicibus vitae necisque suae, quemadmodum
possunt, sententiam ferunt contemnuntque absolutionem,
quam dare inimici possunt, et quoniam rebus nequeunt ul-
cisci, verbis usurpant libertatem.

1 5. Conpositis in Graecia rebus Philippus omnium civita-
tium legatos ad formandum rerum praesentium statum evo-
2 cari Corinthum iubet. Ibi pacis legem universae Graeciae
pro meritis singularum civitatium statuit, consiliumque om-

nium veluti unum senatum ex omnibus legit. Soli Lace- 3
daemonii et regem et leges contempserunt, servitutem, non
pacem rati, quae non ipsis civitatibus conveniret, sed a
victore ferretur. Auxilia deinde singularum civitatium de- 4
scribuntur, sive adiuvandus ea manu rex oppugnante aliquo
foret seu duce illo bellum inferendum. Neque enim dubium 5
erat imperium Persarum his apparatibus peti. Summa auxi- 6
liorum CC milia peditum fuere et equitum XV milia. Extra 7
hanc summam et Macedoniae exercitus erant et confinis do-
mitarum gentium barbaria. Initio veris tres duces in Asiam 8
Persarum iuris praemittit, Parmenionem, Amyntam et Atta-
lum, cuius sororem nuper expulsa Alexandri matre Olym- 9
piade propter stupri suspitionem in matrimonium receperat.

6. Interea, dum auxilia a Graecia coëunt, nuptias Cleo- 1
patrae filiae et Alexandri, quem regem Epiri fecerat, cele-
brat. Dies erat pro magnitudine duorum regum, et conlo- 2
cantis filiam et uxorem ducentis, apparatibus insignis. Sed 3
nec ludorum magnificentia deerat: ad quorum spectaculum
Philippus cum sine custodibus corporis medius inter duos
Alexandros, filium generumque, contenderet, Pausanias, 4
nobilis ex Macedonibus adulescens, nemini suspectus, oc-
cupatis angustiis Philippum in transitu obtruncat diemque
laetitiae destinatum foedum luctu funeris facit. Hic primis 5
pubertatis annis stuprum per iniuriam passus ab Attalo fue-
rat, cuius indignitati haec etiam foeditas accesserat: nam 6
perductum in convivium solutumque mero Attalus non suae
tantum, verum et convivarum libidini velut scortorum iure
subiecerat ludibriumque omnium inter aequales reddiderat.
Hanc rem aegre ferens Pausanias querellam Philippo saepe 7
detulerat. Cum variis frustrationibus non sine risu differre- 8
tur et honoratum insuper ducatu adversarium cerneret, iram
in ipsum Philippum vertit ultionemque, quam ab adversario
non poterat, ab iniquo iudice exegit.

7. Creditum est etiam immissum ab Olympiade matre 1
Alexandri fuisse, nec ipsum Alexandrum ignarum paternae
caedis extitisse: quippe non minus Olympiadem repudium 2
et praelatam sibi Cleopatram quam stuprum Pausaniam do-
luisse. Alexandrum quoque regni aemulum fratrem ex no- 3

verca susceptum timuisse; eoque factum, ut in convivio
antea primum cum Attalo, mox cum ipso patre iurgaret,
4 adeo ut etiam stricto gladio eum Philippus consectatus sit
5 aegreque a filii caede amicorum precibus exoratus. Quam-
obrem Alexander ad avunculum se in Epirum cum matre,
6 inde ad regem Illyriorum contulerat; vixque revocanti miti-
gatus est patri precibusque cognatorum aegre redire com-
7 pulsus. Olympias quoque fratrem suum Alexandrum, Epiri
regem, in bellum subornabat: pervicissetque, ni filiae
8 nuptiis pater generum occupasset. His stimulis irarum utri-
que Pausaniam de impunitate stupri sui querentem ad tan-
9 tum facinus impulisse creduntur. Olympias certe fugienti
10 percussori etiam equos habuit praeparatos. Ipsa deinde au-
dita regis nece cum titulo officii ad exequias cucurrisset, in
cruce pendentis Pausaniae capiti eadem nocte, qua venit,
coronam auream inposuit, quod nemo alius audere nisi
11 haec superstite Philippi filio potuisset. Paucos deinde post
dies refixum corpus interfectoris super reliquias mariti cre-
mavit et tumulum ei eodem fecit in loco parentarique ei-
12 dem quotannis incussa populo superstitione curavit. Post
haec Cleopatram, a qua pulsa Philippi matrimonio fuerat,
in gremio eius prius filia interfecta, finire vitam suspendio
coëgit; spectaculoque pendentis ultionem potita est, ad
13 quam per parricidium festinaverat. Novissime gladium il-
lum, quo rex percussus est, Apollini sub nomine Myrtales
consecravit: hoc enim nomen ante Olympiadis parvulae
14 fuit. Quae omnia ita palam facta sunt, ut timuisse videatur,
ne facinus ab ea commissum non probaretur.

1 8. Decessit Philippus XL et septem annorum, cum annis
2 XXV regnasset. Genuit ex Larisaea saltatrice filium Ari-
3 daeum, qui post Alexandrum regnavit. Habuit et alios mul-
tos ex variis matrimoniis regio more susceptos, qui partim
4 fato, partim ferro periere. Fuit rex armorum quam convi-
5 viorum apparatibus studiosior, cui maxime opes erant instru-
6 menta bellorum: divitiarum quaestus quam custodia soller-
7 tior. Itaque inter cotidianas rapinas semper inops erat. Mi-
8 sericordia in eo et perfidia pari iure dilectae. Nulla apud
eum turpis ratio vincendi. Blandus pariter et insidiosus,

adloquio qui plura promitteret quam praestaret; in seria
et iocos artifex. Amicitias utilitate, non fide colebat. Gra- 9
tiam fingere in odio, instruere inter concordantes odia, apud
utrumque gratiam quaerere sollemnis illi consuetudo. Inter 10
haec eloquentia et insignis oratio, acuminis et sollertiae
plena, ut nec ornatui facilitas nec facilitati inventionum
deesset ornatus. Huic Alexander filius successit et virtute 11
et vitiis patre maior. Itaque vincendi ratio utrique diversa. 12
Hic aperta vi, ille artibus bella tractabat. Deceptis ille
gaudere hostibus, hic palam fusis. Prudentior ille consilio, 13
hic animo magnificentior. Iram pater dissimulare, plerum- 14
que etiam vincere: hic ubi exarsisset, nec dilatio ultionis
nec modus erat. Vini nimis uterque avidus: sed ebrietatis 15
diversa vitia. Patri mos erat etiam de convivio in hostem
procurrere, manum conserere, periculis se temere offerre:
Alexander non in hostem, sed in suos saeviebat. Quam 16
ob rem saepe Philippum vulneratum proelia remisere: hic
amicorum interfector convivio frequenter excessit. Regnare 17
ille cum amicis nolebat, hic in amicos regna exercebat.
Amari pater malle, hic metui. Litterarum cultus utrique si- 18
milis. Sollertiae pater maioris, hic fidei. Verbis atque ora- 19
tione Philippus, hic rebus moderatior. Parcendi victis filio 20
animus et promptior et honestior. Frugalitati pater, luxuriae
filius magis deditus erat. Quibus artibus orbis imperii fun- 21
damenta pater iecit, operis totius gloriam filius consummavit.

LIBER X.

1. Artaxerxi regi Persarum ex paelicibus centum quin- 1
decim filii fuere, sed tres tantum iusto matrimonio sus-
cepti, Dareus, Ariarates et Ochus. Ex his Dareum contra 2
morem Persarum, apud quos rex non nisi morte mutatur,
per indulgentiam pater regem vivus fecit, nihil sibi ablatum 3
existimans, quod in filium contulisset, sinceriusque gau-

dium ex procreatione capturus, si insignia maiestatis suae
4 vivus in filio conspexisset. Sed Dareus post nova paternae
5 pietatis exempla interficiendi patris consilium cepit: scele-
ratus, si solus parricidium cogitasset; tanto sceleratior,
quod in societatem facinoris adsumptos L fratres fecit parri-
6 cidas. Ostenti prorsus genus, ubi in tanto populo non so-
lum sociari, verum etiam sileri parricidium potuit, ut ex L
liberis nemo inventus sit, quem aut paterna maiestas aut
veneratio senis aut indulgentia patris a tanta inmanitate re-
7 vocaret. Adeone vile paternum nomen apud tot numero fi-
lios fuit, ut, quorum praesidio tutus etiam adversus hostes
esse debuerit, eorum insidiis circumventus tutior ab hosti-
bus quam a filiis fuerit?

12 2. Causa parricidii sceleratior ipso parricidio fuit: oc-
ciso quippe Cyro fraterno bello, cuius mentio supra habita
est, Aspasian, paelicem eius, rex Artaxerxes in matri-
3 monium receperat. Hanc patrem cedere sibi sicuti regnum
Dareus postulaverat: qui pro indulgentia sua in liberos
4 primo facturum se dixerat; mox paenitentia ductus, ut ho-
neste negaret quod temere promiserat, Solis eam sacer-
dotio praefecit, quo perpetua illi ab omnibus viris pudicitia
5 imperabatur. Hinc exacerbatus iuvenis in iurgia primo pa-
tris erupit; mox facta cum fratribus coniuratione, dum pa-
tri insidias parat, deprehensus cum sociis poenas parricidii
6 dis paternae maiestatis ultoribus dedit. Coniuges quoque
omnium cum liberis, ne quod vestigium tanti sceleris exta-
7 ret, interfectae. Post haec Artaxerxes morbo ex dolore
contracto decedit, rex quam pater felicior.

1 3. Hereditas regni Ocho tradita, qui timens parem con-
iurationem regiam cognatorum caede et strage principum
replet, nulla, non sanguinis, non sexus, non aetatis mi-
sericordia permotus, scilicet ne innocentior fratribus parrici-
2 dis haberetur. Atque ita veluti purificato regno bellum Ca-
3 dusiis infert. In eo adversus provocatorem hostium Codo-
mannus quidam cum omnium favore processisset, hoste
caeso victoriam suis pariter et prope amissam gloriam re-
4 stituit. Ob haec decora idem Codomannus praeficitur Arme-
5 niis. Interiecto deinde tempore post mortem Ochi regis ob

memoriam pristinae virtutis rex a populo constituitur, Da-
rei nomine, ne quid regiae maiestati deesset, honoratus;
bellumque cum Alexandro magno diu variante fortuna magna 6
virtute gessit. Postremo victus ab Alexandro et a cognatis 7
occisus vitam pariter cum Persarum regno finivit.

LIBER XI.

1. In exercitu Philippi sicuti variae gentes erant, ita eo 1
occiso diversi motus animorum fuere: alii quippe iniusta 2
servitute oppressi ad spem se libertatis erigebant; alii tae- 3
dio longinquae militiae remissam sibi expeditionem gaude-
bant; nonnulli facem nuptiis filiae accensam rogo patris sub- 4
ditam dolebant. Amicos quoque tam subita mutatione rerum 5
haud mediocris metus ceperat, reputantes nunc provoca-
tam Asiam, nunc Europam nondum perdomitam, nunc Illy- 6
rios, Thracas et Dardanos ceterasque barbaras gentes fidei
dubiae et mentis infidae: qui omnes populi si pariter defi-
ciant, sisti nullo modo posse. Quis rebus veluti medella 7
quaedam interventus Alexandri fuit: qui pro contione ita 8
vulgus omne consolatus hortatusque pro tempore est, ut et
metum timentibus demeret et in spem omnes inpelleret.
Erat hic annos XX natus: in qua aetate ita moderate de se 9
multa pollicitus est, ut appareret plura eum experimentis
reservare. Macedonibus immunitatem cunctarum rerum prae- 10
ter militiae vacationem dedit: quo facto tantum sibi favo-
rem omnium conciliavit, ut corpus hominis, non virtutem
regis mutasse se dicerent.

2. Prima illi cura paternarum exequiarum fuit, in qui- 1
bus ante omnia caedis conscios ad tumulum patris occidi
iussit. Soli Alexandro Lyncistarum, [parricidarum] fratri, 2
pepercit, servans in eo auspicium dignitatis suae: nam re-
gem eum primus salutaverat. Aemulum quoque imperii, Ca- 3
ranum, fratrem ex noverca susceptum, interfici curavit.

4 Inter initia multas gentes rebellantes conpescuit; orientes
5 nonnullas seditiones extinxit. Quibus rebus erectus citato
gradu in Graeciam contendit, ubi exemplo patris Corinthum
6 evocatis civitatibus dux in locum eius substituitur. Incoha-
7 tum deinde a patre Persicum bellum adgreditur: in cuius
apparatu occupato nuntiatur Athenienses et Thebanos ab eo
ad Persas defecisse auctoremque eius defectionis magno
auri pondere a Persis corruptum Demosthenem oratorem
8 extitisse, qui Macedonum deletas omnes cum rege copias
a Triballis adfirmaverit producto in contionem auctore, qui
in eo proelio, in quo rex ceciderit, se quoque vulneratum
9 diceret. Qua opinione mutatos omnium ferme civitatium ani-
10 mos esse; praesidia Macedonum obsideri. Quibus motibus
occursurus tanta celeritate instructo paratoque exercitu Grae-
ciam oppressit, ut, quem venire non senserant, videre se
vix crederent.

1 3. In transitu hortatus Thessalos fuerat beneficiorumque
Philippi patris maternaeque suae cum his sub Aeacidarum
2 gente necessitudinis admonuerat. Cupide haec Thessalis au-
dientibus exemplo patris dux universae gentis creatus erat
3 et vectigalia omnia reditusque suos ei tradiderant. Sed
Athenienses, sicuti primi defecerant, ita primi paenitere
4 coeperunt, contemptum hostis in admirationem vertentes
pueritiamque Alexandri spretam antea supra virtutem vete-
5 rum ducum extollentes. Missis itaque legatis bellum depre-
cantur: quibus auditis et graviter increpatis Alexander bel-
6 lum remisit. Inde Thebas exercitum convertit, eadem in-
7 dulgentia usurus, si parem paenitentiam invenisset. Sed
Thebani armis, non precibus nec deprecatione usi sunt.
Itaque victi gravissima quaeque supplicia miserrimae capti-
8 vitatis experti sunt. Cum in consilio de excidio urbis deli-
beraretur, Phocenses et Plataeenses et Thespienses et Or-
chomenii, Alexandri socii victoriaeque participes, excidia
urbium suarum crudelitatemque Thebanorum referebant,
9 studia in Persas non praesentia tantum, verum et vetera ad-
10 versus Graeciae libertatem increpantes: quam ob rem odium
eos omnium populorum esse: quod vel ex eo manifestari,
quod iure iurando se omnes obstrinxerint, ut victis Persis

Thebas diruerent. Adiciunt et scelerum priorum fabulas, 11
quibus omnes scaenas repleverint, ut non praesenti tantum
perfidia, verum et vetere infamia invisi forent.

4. Tunc Cleadas, unus ex captivis, data potestate di- 1
cendi: non a rege se defecisse, quem interfectum audie-
rint, sed a regis heredibus: quidquid in eo sit admissum, 2
credulitatis, non perfidiae culpam esse; cuius tamen iam
magna se supplicia pependisse deleta iuventute: nunc se- 3
num feminarumque sicuti infirmum, ita innoxium restare vul-
gus, quod ipsum stupris contumeliisque ita vexatum esse,
ut nihil amarius umquam sint passi; nec iam pro civibus se, 4
qui tam pauci remanserint, orare, sed pro innoxio patriae
solo et pro urbe, quae non viros tantum, verum et deos
genuerit. Privata etiam regem superstitione deprecatur ge- 5
niti apud ipsos Herculis, unde originem gens Aeacidarum
trahat, actaeque Thebis a patre eius Philippo pueritiae:
rogat urbi parcat, quae maiores eius partim apud se genitos 6
deos adoret, partim educatos summae maiestatis reges vi-
derit. Sed potentior fuit ira quam preces. Itaque urbs di- 7
ruitur; agri inter victores dividuntur; captivi sub corona 8
venduntur, quorum pretium non ex ementium commodo,
sed ex inimicorum odio extenditur. Miseranda res Athenien- 9
sibus visa: itaque portas refugiis profugorum contra inter-
dictum regis aperuere. Quam rem ita graviter tulit Alexan- 10
der, ut secunda legatione denuo bellum deprecantibus ita
demum remiserit, ut oratores et duces, quorum fiducia to-
tiens rebellent, sibi dedantur: paratisque Atheniensibus, ne 11
cogantur subire bellum, eo res deducta est, ut retentis
oratoribus duces in exilium agerentur, qui ex continenti ad 12
Dareum profecti non mediocre momentum Persarum viribus
accessere.

5. Proficiscens ad Persicum bellum omnes novercae 1
suae cognatos, quos Philippus in excelsiorem dignitatis lo-
cum provehens imperiis praefecerat, interfecit. Sed nec 2
suis, qui apti regno videbantur, pepercit, ne qua materia
seditionis procul se agente in Macedonia remaneret; et re- 3
ges stipendiarios conspectioris ingenii ad commilitium secum
trahit, segniores ad tutelam regni relinquit. Adornato deinde 4

exercitu naves onerat, unde conspecta Asia incredibili ardore
mentis accensus duodecim aras deorum in belli vota statuit.
5 Patrimonium omne suum, quod in Macedonia Europaque ha-
6 bebat, amicis dividit, sibi Asiam sufficere praefatus. Prius-
quam ulla navis litore excederet, hostias caedit petens vic-
toriam bello, quo totiens a Persis petitae Graeciae ultor
7 electus sit, quibus longa iam satis et matura imperia con-
tigisse quorumque tempus esse vices excipere melius acturos.
8 Sed nec exercitus eius alia quam regis animorum praesump-
9 tio fuit: quippe obliti omnes coniugum liberorumque et lon-
ginquae domo militiae Persicum aurum et totius orientis opes
iam quasi suam praedam ducebant, nec belli periculorum-
10 que, sed divitiarum meminerant. Cum delati in continentem
essent, primus Alexander iaculum velut in hostilem terram
11 iecit armatusque de navi tripudianti similis prosiluit atque
ita hostias caedit, precatus ne se regem illae terrae invitae
12 accipiant. In Ilio quoque ad tumulos eorum, qui Troiano
bello ceciderant, parentavit.
1 6. Inde hostem petens militem a populatione Asiae prohibuit, parcendum suis rebus praefatus, nec perdenda ea,
2 quae possessuri venerint. In exercitu eius fuere peditum
XXXII milia, equitum IIII milia quingenti, naves centum
3 octoginta duae. Hac tam parva manu universum terrarum
orbem utrum admirabilius vicerit an adgredi ausus fuerit,
4 incertum est. Cum ad tam periculosum bellum exercitum
legeret, non iuvenes robustos nec primum florem aetatis,
sed veteranos, plerosque etiam emeritae militiae, qui cum
5 patre patruisque militaverant, elegit: ut non tam milites quam
6 magistros militiae electos putares. Ordines quoque nemo
nisi sexagenarius duxit: ut, si principia castrorum cerneres,
7 senatum te priscae alicuius rei publicae videre diceres. Ita-
que nemo in proelio fugam, sed victoriam cogitavit; nec in
8 pedibus cuiquam spes, sed in lacertis fuit. Contra rex Per-
sarum Dareus fiducia virium nihil astu agere, adfirmans suis
9 occulta consilia victoriae furtivae convenire: nec hostem regni
finibus arcere, sed in intimum regnum accipere, gloriosius
10 ratus repellere bellum quam non admittere. Prima igitur
11 congressio in campis Adrastiis fuit. In acie Persarum sex-

centa milia militum fuere, quae non minus arte Alexandri
quam virtute Macedonum superata terga verterunt. Magna
itaque caedes Persarum fuit. De exercitu Alexandri novem 12
pedites, centum XX equites cecidere: quos rex inpense ad 13
ceterorum exemplum humatos statuis equestribus donavit
cognatisque eorum immunitates dedit. Post victoriam maior 14
pars Asiae ad eum defecit. Gessit et plura bella cum prae- 15
fectis Darei, quos iam non tam armis quam terrore nominis
sui vicit.

7. Dum haec aguntur, interim indicio captivi ad eum 1
defertur insidias ei ab Alexandro Lyncistarum, genero Anti-
patri, qui praepositus Macedoniae erat, parari. Ob quam 2
causam timens, ne quis interfecto eo in Macedonia motus
oriretur, in vinculis eum habuit. Post haec Gordion urbem 3
petit, quae posita est inter Phrygiam maiorem et minorem:
cuius urbis potiundae non tam propter praedam cupido eum 4
cepit, sed quod audierat in ea urbe in templo Iovis iugum
Gordii positum, cuius nexum si quis solvisset, eum tota Asia
regnaturum antiqua oracula cecinisse. Huius rei causa et 5
origo illa fuit. Gordius cum in his regionibus bubus conduc-
tis araret, aves eum omnis generis circumvolare coeperunt.
Profectus ad consulendos augures vicinae urbis obviam in 6
porta habuit virginem eximiae pulchritudinis; percontatus
eam, quem potissimum augurem consuleret: illa audita causa 7
consulendi, gnara artis ex disciplina parentum, regnum ei
portendi respondit, polliceturque se et matrimonii et spei
sociam. Tam pulchra condicio prima regni felicitas videba- 8
tur. Post nuptias inter Phrygas orta seditio est. Consulen- 9 10
tibus de fine discordiarum oracula responderunt regem dis-
cordiis opus esse. Iterato quaerentibus de persona regis, 11
iubentur eum regem observare, quem reversi primum in
templum Iovis euntem plaustro repperissent. Obvius illis 12
Gordius fuit, statimque eum regem consalutant. Ille plaus- 13
trum, quo vehenti regnum delatum fuerat, in templo Iovis
positum maiestati regiae consecravit. Post hunc filius Mida 14
regnavit, qui ab Orpheo sacrorum sollemnibus initiatus Phry-
giam religionibus inplevit, quibus tutior omni vita quam armis
fuit. Igitur Alexander capta urbe cum in templum Iovis 15

16 venisset, iugum plaustri requisivit: quo exhibito cum capita
loramentorum intra nodos abscondita reperire non posset,
violentius oraculo usus gladio loramenta caedit atque ita
resolutis nexibus latentia in nodis capita invenit.

1 8. Haec illi agenti nuntiatur Dareum cum ingenti exer-
2 citu adventare. Itaque timens angustias magna celeritate
Taurum transcendit, in qua festinatione quingenta stadia
3 cursu fecit. Cum Tarsum venisset, captus Cydni fluminis
amoenitate per mediam urbem influentis proiectis armis
plenus pulveris ac sudoris in praefrigidam undam se proiecit:
4 tum repente tantus nervos eius occupavit rigor, ut inter-
clusa voce non spes modo remedii, sed nec dilatio periculi
5 inveniretur. Unus erat ex medicis, nomine Philippus, qui
solus remedium pollicetur; sed et ipsum Parmenionis pridie
6 a Cappadocia missae epistulae suspectum faciebant, qui
ignarus infirmitatis Alexandri scripserat, a Philippo medico
caveret: nam corruptum illum a Dareo ingenti pecunia esse.
7 Tutius tamen ratus dubiae se fidei medici credere quam in-
8 dubitato morbo perire. Accepto igitur poculo epistulas
medico tradidit atque ita inter bibendum oculos in vultum
9 legentis intendit. Ut securum conspexit, laetior factus est
sanitatemque quarta die recepit.

1 9. Interea Dareus cum CCCC milibus peditum ac centum
2 milibus equitum in aciem procedit. Movebat haec multitudo
hostium respectu paucitatis suae Alexandrum: sed interdum
reputabat, quantas res cum ista paucitate gessisset quantos-
3 que populos fudisset. Itaque cum spes metum vinceret,
periculosius differre bellum ratus, ne desperatio suis cres-
ceret, circumvectus suos singulas gentes diversa oratione
4 adloquitur: Illyrios et Thracas opum ac divitiarum ostenta-
tione, Graecos veterum bellorum memoria internecivique
5 cum Persis odii accendebat; Macedonas autem nunc Europae
victae admonet, nunc Asiae expetitae; nec inventos illis toto
6 orbe pares viros gloriatur: ceterum et laborum finem hunc
7 et gloriae cumulum fore. Atque inter haec identidem con-
sistere aciem iubet, ut hac mora consuescant oculis turbam
8 hostium sustinere. Nec Darei segnis opera in ordinanda acie
fuit: quippe omissis ducum officiis ipse omnia circumire,

singulos hortari, veteris gloriae Persarum imperiique perpe-
tuae a dis immortalibus datae possessionis admonere. Post 9
haec proelium ingentibus animis committitur. In eo uterque
rex vulneratur. Tam diu certamen anceps fuit, quoad fugeret
Dareus. Exinde caedes Persarum secuta est. Caesa sunt 10
peditum sexaginta unum milia, equitum decem milia; capta
XL milia. Ex Macedonibus cecidere pedestres centum XXX,
equites CL. In castris Persarum multum auri ceterarum- 11
que opum inventum. Inter captivos castrorum mater et 12
uxor eademque soror et filiae duae Darei fuere. Ad quas 13
visendas hortandasque cum Alexander veniret, conspectis
armatis invicem se amplexae, velut statim moriturae, con-
plorationem ediderunt. Provolutae deinde genibus Alexandri 14
non mortem, sed, dum Darei corpus sepeliant, dilationem
mortis deprecantur. Motus tanta mulierum pietate Alexander 15
et Dareum vivere dixit et timentibus mortis metum dempsit
easque et haberi ut reginas praecepit; filias quoque non sor- 16
didius dignitate patris sperare matrimonium iussit.

10. Post haec opes Darei divitiarumque adparatum con- 1
templatus admiratione tantarum rerum capitur. Tunc primum 2
luxuriosa convivia et magnificentiam plurimum sectari; tunc
et Barsinen captivam diligere propter formae pulchritudinem
coepit: a qua postea susceptum puerum Herculem vocavit. 3
Memor tamen adhuc Dareum vivere Parmeniona ad occupan- 4
dam Persicam classem aliosque amicos ad recipiendas Asiae
civitates misit: quae statim audita fama victoriae ipsis Darei 5
praefectis cum auri magno pondere tradentibus se in potesta-
tem victorum venerunt. Tunc in Syriam proficiscitur, ubi 6
obvios cum infulis multos orientis reges habuit. Ex his pro 7
meritis singulorum alios in societatem recepit, aliis regnum
ademit suffectis in loca eorum novis regibus. Insignis prae- 8
ter ceteros fuit Abdalonymus, rex ab Alexandro Sidoniae
constitutus: quem Alexander, cum operam oblocare ad puteos 9
exhauriendos hortosque inrigandos solitus esset, misere vi-
tam exhibentem regem fecerat spretis nobilibus, ne generis
id, non dantis beneficium putarent. Tyriorum civitas cum 10
coronam auream magni ponderis per legatos in titulum gra-
tulationis Alexandro misisset, grate munere accepto Tyrum

11 se ire velle ad vota Herculi reddenda dixit. Cum legati
rectius id eum Tyro vetere et antiquiore templo facturum
dicerent, deprecantes eius introitum, ita exarsit, ut urbi
12 excidium minaretur; confestimque exercitu insulae adplicato,
non minus animosis Tyriis fiducia Carthaginiensium, bello
13 excipitur. Augebat enim Tyriis animos Didonis exemplum,
quae Carthagine condita tertiam partem orbis quaesisset:
turpe ducentes, si feminis suis plus animi fuisset in imperio
14 quaerendo quam sibi in tuenda libertate. Amota igitur inbelli
aetate Carthaginem et arcessitis mox auxiliis non magno post
tempore per proditionem capiuntur.

1 11. Inde Rhodum Alexander, Aegyptum † Ciliciamque sine
2 certamine recepit. Ad Iovem deinde Ammonem pergit con-
3 sulturus et de eventu futurorum et de origine sua. Namque
mater eius Olympias confessa viro suo Philippo fuerat,
Alexandrum non ex eo se, sed ex serpente ingentis magni-
4 tudinis concepisse. Denique Philippus ultimo prope vitae
suae tempore filium suum non esse palam praedicaverat.
5 Qua ex causa Olympiada velut stupri conpertam repudio
6 dimiserat. Igitur Alexander cupiens originem divinitatis ad-
quirere, simul et matrem infamia liberare, per praemissos
7 subornat antistites, quid sibi responderi vellet. Ingredientem
8 templum statim antistites ut Ammonis filium salutant. Ille
9 laetus dei adoptione hoc se patre censeri iubet. Rogat
deinde, an omnes interfectores parentis sui sit ultus? Re-
spondetur patrem eius nec interfici posse nec mori: regis
10 Philippi plene peractam ultionem. Tertia interrogatione pos-
centi victoriam omnium bellorum possessionemque terra-
11 rum dari respondetur. Comitibus quoque suis responsum,
12 ut Alexandrum pro deo, non pro rege colerent. Hinc illi
aucta insolentia mirusque animo increvit tumor exempta
comitate, quam et Graecorum litteris et Macedonum institutis
13 didicerat. Reversus ab Ammone Alexandream condidit et
coloniam Macedoniam caput esse Aegypti iubet.

1 12. Dareus cum Babyloniam perfugisset, per epistulas
Alexandrum precatur, redimendarum sibi captivarum potes-
tatem faciat, inque eam rem magnam pecuniam pollicetur.

Sed Alexander pretium captivarum regnum omne, non pe- 2
cuniam petit. Interiecto tempore aliae epistulae Darei Ale- 3
xandro redduntur, quibus filiae matrimonium et regni portio
offertur. Sed Alexander sua sibi dari rescripsit iussitque 4
supplicem venire, regni arbitria victori permittere. Tunc 5
spe pacis amissa bellum Dareus reparat et cum quadringentis
milibus peditum, centum milibus equitum obviam vadit Ale-
xandro. In itinere nuntiatur uxorem eius ex conlisione abiecti 6
partus decessisse, eiusque mortem inlacrimatum Alexandrum
exequiasque benigne prosecutum, idque eum non amoris,
sed humanitatis causa fecisse. Nam semel tantum eam 7
Alexandro visam esse, cum matrem parvulasque filias eius
frequenter consolaretur. Tunc se ratus vere victum, cum 8
post proelia etiam beneficiis ab hoste superaretur, gratum-
que sibi esse, si vincere nequeat, quod a tali potissimum
vinceretur. Scribit itaque et tertias epistulas et gratias agit, 9
quod nihil in suos hostile fecerit. Offert deinde et maiorem 10
partem regni usque Euphraten flumen et alteram filiam uxo-
rem, pro reliquis captivis XXX milia talentum. Ad haec 11
Alexander gratiarum actionem ab hoste supervacaneam esse
respondit; nec a se quicquam factum in hostis adulationem, 12
nec quod in dubios belli exitus aut in leges pacis sibi leno-
cinia quaereret; sed animi magnitudine, qua didicerit adver- 13
sum vires hostium, non adversus calamitates contendere;
polliceturque praestaturum se ea Dareo, si secundus sibi, 14
non par haberi velit. Ceterum neque mundum posse duobus 15
solibus regi, nec orbem summa duo regna salvo statu terra-
rum habere: proinde aut deditionem ea die aut in posteram 16
aciem paret; nec polliceatur sibi aliam, quam sit expertus,
victoriam.

13. Postera die aciem producunt: cum repente ante 1
proelium confectum curis Alexandrum somnus arripuit. Cum 2
ad pugnam solus rex deesset, a Parmenione aegre excitatus,
quaerentibus somni causas omnibus inter pericula, cum etiam
in otio semper parcior fuerit: magno se aestu liberatum ait, 3
somnumque sibi a repentina securitate datum, quod liceret
cum omnibus Darei copiis confligere; veritum se longam
belli moram, si Persae exercitum divisissent. Ante proelium 4

5 utraque acies hostibus spectaculo fuit. Macedones multitudinem hominum, corporum magnitudinem armorumque pulchritudinem mirabantur: Persae a tam paucis victa suorum
6 tot milia stupebant. Sed nec duces circuire suos cessabant:
7 Dareus vix denis Armeniis singulos hostes, si divisio fieret,
8 evenire dicebat; Alexander Macedonas monebat, ne multitudine hostium, ne corporis magnitudine vel coloris novitate
9 moverentur: tantum meminisse iubet, cum isdem se tertio pugnare; nec meliores factos putarent fuga, cum in aciem secum tam tristem memoriam caedium suarum et [tantum]
10 sanguinis duobus proeliis fusi ferrent; et quemadmodum Dareo maiorem turbam hominum esse, sic virorum sibi.
11 Hortatur, spernant illam aciem auro et argento fulgentem, in qua plus praedae quam periculi sit, cum victoria non ornamentorum decore, sed ferri virtute quaeratur.

1 14. Post haec proelium committitur. Macedones in ferrum cum contemptu totiens a se victi hostis ruebant: contra
2 Persae mori quam vinci praeoptabant. Raro in ullo proelio
3 tantum sanguinis fusum est. Dareus cum vinci suos videret, mori et ipse voluit, sed a proximis fugere conpulsus est.
4 Suadentibus deinde quibusdam, ut pons Cydni fluminis ad iter hostium impediendum interscinderetur, non ita se saluti suae velle consultum ait, ut tot milia sociorum hosti obiciat:
5 debere et aliis fugae viam patere, quae patuerit sibi. Alexander autem periculosissima quaeque adgrediebatur, et ubi confertissimos hostes acerrime pugnare conspexisset, eo se semper inmergebat periculaque sua esse, non militis vole-
6 bat. Hoc proelio Asiae imperium rapuit, quinto post accep-
7 tum regnum anno: cuius tanta felicitas fuit, ut post hoc nemo rebellare ausus sit patienterque Persae post imperium
8 tot annorum iugum servitutis acceperint. Donatis refectis-
9 que militibus XXXIIII diebus praedam recognovit. In urbe
10 deinde Susa XL milia talentum invenit. Expugnat et Persepolim, caput Persici regni, urbem multis annis inlustrem refertamque orbis terrarum spoliis, quae interitu eius pri-
11 mum apparuere. Inter haec octingenti admodum Graeci occurrunt Alexandro, qui poenam captivitatis truncata corporis parte tulerant, rogantes ut sicuti Graeciam

se quoque ab hostium crudelitate vindicaret. Data po- 12
testate redeundi agros accipere maluerunt, ne non tam gaudium parentibus quam detestandum sui conspectum reportarent.

15. Interea Dareus in gratiam victoris a cognatis suis 1
aureis conpedibus catenisque in vico Parthorum Thara vincitur, credo ita dis inmortalibus vindicantibus, ut in terra 2
eorum, qui successuri imperio erant, Persarum regnum finiretur. Alexander quoque citato cursu postera die supervenit; 3
ibi cognovit Dareum clauso vehiculo per noctem exportatum. Iusso igitur exercitu subsequi cum sex milibus equitum fugien- 4
tem insequitur, in itinere multa et periculosa proelia facit. Emensus deinde plura milia passuum cum nullum Darei indi- 5
cium repperisset, respirandi equis data potestate unus ex militibus, dum ad fontem proximum pergit, in vehiculo Dareum multis quidem vulneribus confossum, sed spirantem adhuc invenit: qui applicito captivo cum civem ex voce co- 6
gnovisset, id saltim praesentis fortunae habere se solacium dixit, quod apud intellecturum locuturus esset nec incassum postremas voces emissurus. Perferri haec Alexandro iubet: 7
se nullis in eum meritorum officiis maximorum illi debitorem mori, quod in matre liberisque suis regium eius, non hostilem animum expertus felicius hostem quam cognatos propinquosque sortitus sit; quippe matri et liberis suis ab eodem 8
hoste vitam datam, sibi a cognatis ereptam, quibus et vitam et regna dederit. Quamobrem gratiam illis eam futuram, 9
quam ipse victor volet. Alexandro referre se, quam solam 10
moriens potest, gratiam: precari superum inferumque numina et regales deos, ut illi terrarum omnium victori contingat imperium. Pro se iustam magis quam gravem sepul- 11
turae veniam orare. Quod ad ultionem pertineat, iam non 12
suam, sed exempli communemque omnium regum esse causam, quam neglegere illi et indecorum et periculosum esse: quippe cum in altero iustitiae eius, in altero etiam utilitatis causa versetur. In quam rem unicum pignus fidei regiae, dex- 13
tram se ferendam Alexandro dare. Post haec porrexit manum expiravitque. Quae ubi Alexandro nuntiata sunt, viso cor- 14
pore defuncti tam indignam illo fastigio mortem lacrimis pro-

15 secutus est corpusque regio more sepeliri et reliquias eius maiorum tumulis inferri iussit.

LIBER XII.

1 1. Alexander in persequendo Dareo amissos milites magnis funerum inpensis extulit, reliquis expeditionis eius
2 sociis tredecim milia talentum divisit. Equorum maior pars
3 aestu amissa, inutiles etiam qui superfuerant facti. Pecunia omnis, centum nonaginta milia talentum, Ecbatana congesta eique Parmenio praepositus.
4 Dum haec aguntur, epistulae Antipatri Macedonia ei redduntur, quibus bellum Agidis, regis Spartanorum, in Graecia; bellum Alexandri, regis Epiri, in Italia; bellum Zopy-
5 rionis, praefecti eius in Scythia, continebatur. Quibus varie adfectus plus tamen laetitiae cognitis mortibus duorum aemulorum regum quam doloris amissi cum Zopyrione exercitus
6 cepit. Namque post profectionem Alexandri Graecia ferme omnis in occasionem reciperandae libertatis ad arma concur-
7 rerat, auctoritatem Lacedaemoniorum secuta: Philippi Alexandrique et pacem soli spreverant et leges respuerant.
8 Dux huius belli Agis rex Lacedaemoniorum fuit: quem motum Antipater contractis militibus in ipso ortu oppressit.
9 10 Magna tamen utrimque caedes fuit. Agis rex cum suos terga dantes videret, dimissis satellitibus, ut Alexandro felicitate, non virtute inferior videretur, tantam stragem hostium edidit,
11 ut agmina interdum fugaret. Ad postremum, etsi a multitudine victus, gloria tamen omnes vicit.
1 2. Porro Alexander rex Epiri, in Italiam auxilia Tarentinis adversus Bruttios deprecantibus sollicitatus, ita cupide profectus fuerat, veluti in divisione orbis terrarum Alexandro Olympiadis sororis suae filio oriens, sibi occidens sorte con-
2 tigisset, non minorem rerum materiam in Italia, Africa Sici-
3 liaque, quam ille in Asia et in Persis habiturus. Huc acce-

debat, quod, sicut Alexandro magno Delphica oracula insidias in Macedonia, ita huic responsum Dodonaei Iovis urbem Pandosiam amnemque Acherusium praedixerat [fatalem].
Quae utraque cum in Epiro essent, ignarus easdem et in 4
Italia esse, ad declinanda fatorum pericula peregrinam militiam cupidius elegerat. Igitur cum in Italiam venisset, pri- 5
mum illi bellum cum Apulis fuit, quorum cognito urbis fato 6
brevi post tempore pacem et amicitiam cum rege eorum fecit.
Erat namque tunc temporis urbs Apulis Brundisium, quam 7
Aetoli secuti tum fama rerum in Troia gestarum clarissimum
et nobilissimum ducem Diomedem condiderant: sed pulsi ab 8
Apulis consulentes oracula responsum acceperant, locum
qui repetissent perpetuo possessuros. Hac igitur ex causa 9
per legatos cum belli comminatione restitui sibi ab Apulis
urbem postulaverant; sed ubi Apulis oraculum innotuit, in- 10
terfectos legatos in urbe sepelierant, perpetuam ibi sedem habituros. Atque ita defuncti responso diu urbem possederunt. Quod factum cum cognovisset Alexander, antiquitatis 11
fata veneratus bello Apulorum abstinuit. Gessit et cum Brut- 12
tiis Lucanisque bellum multasque urbes cepit; cum Metapontinis et Poediculis et Romanis foedus amicitiamque fecit.
Sed Bruttii Lucanique cum auxilia a finitimis contraxissent, 13
acrius bellum repetivere. Ibi rex iuxta urbem Pandosiam et 14
flumen Acheronta, non prius fatalis loci cognito nomine quam occideret, interficitur moriensque non in patria fuisse sibi periculosam mortem, propter quam patriam fugerat, intellexit. Corpus eius Thurii publice redemptum sepulturae tra- 15
diderunt.

Dum haec in Italia aguntur, Zopyrion quoque, praefec- 16
tus Ponti ab Alexandro magno relictus, otiosum se ratus, si nihil et ipse gessisset, adunato XXX milium exercitu Scythis
bellum intulit caesusque cum omnibus copiis poenas temere 17
inlati belli genti innoxiae luit.

3. Haec cum nuntiata in Parthia Alexandro essent, simu- 1
lato maerore propter Alexandri cognationem exercitui suo
triduo luctum indixit. Omnibus deinde velut perpetrato bello 2
reditum in patriam expectantibus coniugesque ac liberos suos animo iam quodam modo conplectentibus ad contionem exer-

3 citum vocat: ibi nihil actum tot egregiis proeliis ait, si in-
columis orientalis barbaria relinquatur; nec se corpus, sed
regnum Darei petisse; persequendosque eos esse, qui a
4 regno defecerint. Hac oratione velut ex integro incitatis mi-
5 litum animis Hyrcaniam Mardosque subegit. Ibi ei occurrit
Thalestris sive Minithya Amazonum regina cum CCC mulie-
ribus XXXV dierum inter confertissimas gentes itinere con-
6 fecto, ex rege liberos quaesitura; cuius conspectus adven-
tusque admirationi omnibus fuit et propter insolitum feminis
7 habitum et propter expetitum concubitum. Ob hoc tredecim
diebus otio a rege datis, ut est visa uterum implesse, dis-
cessit.

8 Post haec Alexander habitum regum Persarum et diadema
insolitum antea regibus Macedonicis, velut in leges eorum
9 quos vicerat transiret, adsumit. Quae ne invidiosius in se
uno conspicerentur, amicos quoque suos longam vestem au-
10 ratam purpureamque sumere iubet. Ut luxum quoque sicut
cultum Persarum imitaretur, inter paelicum regiarum greges
11 electae pulchritudinis nobilitatisque noctium vices dividit. His
rebus ingentes epularum apparatus adicit, ne ieiuna et de-
structa luxuria videretur, conviviumque iuxta regiam magni-
12 ficentiam ludis exornat, immemor prorsus tantas opes amitti
his moribus, non quaeri solere.

1 4. Inter haec indignatio omnium totis castris erat, a
Philippo illum patre tantum degenerasse, ut etiam patriae
nomen eiuraret moresque Persarum adsumeret, quos propter
2 tales mores vicerat. Sed ne solus vitiis eorum, quos armis
subiecerat, succubuisse videretur, militibus quoque suis per-
misit, si quarum captivarum consuetudine tenerentur, ducere
3 uxores: existimans minorem in patriam reditus cupiditatem
futuram habentibus in castris imaginem quandam larum ac
4 domesticae sedis; simul ex labore militiae molliorem fore
5 dulcedinem uxorum. In supplementa quoque militum minus
exhauriri posse Macedoniam, si veteranis patribus tirones
6 filii succederent, militaturi in vallo, in quo essent nati, con-
stantioresque futuri, si non solum tirocinia, verum et incu-
7 nabula in ipsis castris posuissent. Quae consuetudo in suc-
8 cessoribus quoque Alexandri mansit. Igitur et alimenta pueris

statuta et instrumenta armorum equorumque iuvenibus data,
et patribus pro numero filiorum praemia statuta. Si quorum 9
patres occidissent, nihilo minus pupilli stipendia patrum trahe-
bant: quorum pueritia inter varias expeditiones militia erat.
Itaque a parvula aetate laboribus periculisque indurati in- 10
victus exercitus fuere, neque aliter castra quam patriam ne-
que pugnam aliud umquam quam victoriam duxere. Haec 11
suboles nomen habuit Epigoni.

Parthis deinde domitis praefectus his statuitur ex nobi- 12
libus Persarum Andragoras: inde postea originem Parthorum
reges habuere.

5. Interea et Alexander non regio, sed hostili odio sae- 1
vire in suos coepit. Maxime indignabatur carpi se sermoni- 2
bus suorum Philippi patris patriaeque mores subvertisse.
Propter quae crimina Parmenion quoque senex, dignitate regi 3
proximus, cum Philota filio, de utroque prius quaestionibus
habitis, interficitur. Fremere itaque omnes universis castris 4
coepere innoxii senis filiique casum miserantes, interdum se
quoque non debere melius sperare dicentes. Quae cum nun- 5
tiata Alexandro essent, verens ne haec opinio etiam in Ma-
cedoniam divulgaretur et victoriae gloria saevitiae macula
infuscaretur, simulat se ex amicis quosdam in patriam victo-
riae nuntios missurum. Hortatur milites suis scribere, rario- 6
rem habituros occasionem propter remotiorem militiam. Da- 7
tos fasces epistularum tacite ad se deferri iubet; ex quibus 8
cognito de se singulorum iudicio in unam cohortem eos, qui
de rege durius opinati fuerant, contribuit, aut consumpturus
eos aut in ultimis terris in colonias distributurus.

Inde Drancas, Euergetas Paruetas, Parapamesadas, 9
Arios ceterosque populos, qui in radice Caucasi moraban-
tur, subegit. Interea unus ex amicis Darei Bessus vinctus 10
perducitur, qui regem non solum prodiderat, verum et inter-
fecerat. Quem in ultionem perfidiae excruciandum fratri Da- 11
rei tradidit, reputans non tam hostem suum fuisse Dareum
quam amicum eius a quo esset occisus. Et ut his terris no- 12
men relinqueret, urbem Alexandream super amnem Tanaim
condidit, intra diem septimum decimum muro sex milium pas-
suum consummato, translatis earum civitatium populis, quas

13 Cyrus condiderat. In Bactrianis quoque Sogdianisque XII
urbes condidit, distributis his, quoscumque in exercitu sedi
tiosos habebat.
1 6. His ita gestis sollemni die amicos in convivium con-
2 vocat: ubi orta inter ebrios rerum a Philippo gestarum
mentione praeferre se patri ipse rerumque suarum magnitu-
dinem extollere caelo tenus coepit adsentante maiore convi-
3 varum parte. Itaque cum unus e senibus, Clitos, fiducia
amicitiae regiae, cuius palmam tenebat, memoriam Philippi
tueretur laudaretque eius res gestas, adeo regem offendit, ut
4 telo a satellite rapto eundem in convivio trucidaverit. Qua
caede exultans mortuo patrocinium Philippi laudemque pater-
5 nae militiae obiectabat. Postquam satiatus caede animus con-
quievit et in irae locum successit aestimatio, modo perso-
nam occisi, modo causam occidendi considerans, pigere eum
6 facti coepit: quippe paternas laudes tam iracunde accepisse
se quam nec convitia debuisset; amicumque senem et in-
7 noxium a se occisum inter epulas et pocula lugebat. Eodem
igitur furore in paenitentiam quo pridem in iram versus
8 mori voluit. Primum in fletus progressus amplecti mortuum,
vulnera tractare, quasi audienti confiteri dementiam; arrep-
tum telum in se vertit peregissetque facinus, nisi amici
9 intervenissent. Mansit haec voluntas moriendi etiam sequen-
10 tibus diebus. Accesserat enim paenitentiae nutricis suae et
sororis Cliti recordatio, cuius absentis eum maxime pudebat:
11 tam foedam illi alimentorum suorum mercedem redditam, ut,
in cuius manibus pueritiam egerat, huic iuvenis et victor pro
12 beneficiis funera remitteret. Reputabat deinde, quantum in
exercitu suo, quantum apud devictas gentes fabularum atque
invidiae, quantum apud ceteros amicos metum et odium sui
13 fecerit, quam amarum et triste reddiderit convivium suum,
14 non armatus in acie quam in convivio terribilior. Tunc Par-
menion et Philotas, tunc Amyntas consobrinus, tunc noverca
fratresque interfecti, tunc Attalus, Eurylochus, Pausanias
15 aliique Macedoniae extincti principes occurrerunt. Ob haec
illi quadriduo perseverata inedia est, donec exercitus universi
precibus exoratus est, precantis ne ita morte unius doleat,
16 ut universos perdat, quos in ultimam deductos barbariam

inter infestas et inritatas bello gentes destituat. Multum pro- 17
fuere Callisthenis philosophi preces, condiscipulatu apud Aristotelen familiaris illi et tunc ab ipso rege ad prodenda memoriae acta eius accitus. Revocato igitur ad bella animo 18
Charasmos et Dahas in deditionem accepit.

7. Dein, quod primo ex Persico superbiae regiae more 1
distulerat, ne omnia pariter invidiosiora essent, non salutari, sed adorari se iubet. Acerrimus inter recusantes Callisthe- 2
nes fuit. Quae res et illi et multis principibus Macedonum exitio fuit, siquidem sub specie insidiarum omnes interfecti. Retentus tamen est a Macedonibus modus salutandi regis ex- 3
plosa adoratione.

Post haec Indiam petit, ut oceano ultimoque oriente 4
finiret imperium. Cui gloriae ut etiam exercitus ornamenta 5
convenirent, phaleras equorum et arma militum argento inducit exercitumque suum ab argenteis clypeis Argyraspidas appellavit. Cum ad Nysan urbem venisset, oppidanis non 6
repugnantibus fiducia religionis Liberi patris, a quo condita urbs erat, parci iussit, laetus non militiam tantum, verum et vestigia se dei secutum. Tunc ad spectaculum sacri mon- 7
tis duxit exercitum, naturalibus bonis, vite hederaque, non aliter vestiti, quam si manu cultus colentiumque industria exornatus esset: sed exercitus eius, ubi ad montem acces- 8
sit, repentino impetu mentis in sacros dei ululatus instinctus cum stupore regis sine noxa discurrit, ut intellegeret non tam oppidanis se parcendo quam exercitui suo consuluisse. Inde 9
montes Daedalos regnaque Cleophidis reginae petit: quae cum se dedidisset ei, concubitu redemptum regnum ab Alexandro recepit, inlecebris consecuta, quod virtute non poterat; filiumque ab eo genitum Alexandrum nominavit, qui 10
postea regno Indorum potitus est. Cleophis regina propter 11
prostratam pudicitiam scortum regium ab Indis exinde appellata est. Peragrata India cum ad saxum mirae asperitatis 12
et altitudinis, in quod multi populi confugerant, pervenisset, cognoscit Herculem ab expugnatione eiusdem saxi terrae motu prohibitum. Captus itaque cupidine Herculis acta supe- 13
rare cum summo labore ac periculo potitus saxo eius omnes loci gentes in deditionem accepit.

1 8. Unus ex regibus Indorum fuit, Porus nomine, viribus
2 corporis et animi magnitudine pariter insignis, qui bellum
iam pridem audita Alexandri opinione in adventum eius para-
3 bat. Commisso itaque proelio exercitum suum Macedonas
invadere iubet, sibi regem eorum privatum hostem deposcit.
4 Nec Alexander pugnae moram fecit: sed prima congressione
vulnerato equo cum praeceps ad terram decidisset, con-
5 cursu satellitum servatur. Porus multis vulneribus obrutus
6 capitur. Qui victum se adeo doluit, ut, cum veniam ab hoste
accepisset, neque cibum sumere voluerit neque vulnera cu-
rari passus sit aegreque sit ab eo obtentum, ut vellet vi-
7 vere. Quem Alexander ob honorem virtutis incolumem in
8 regnum remisit. Duas ibi urbes condidit: unam Nicaean,
9 alteram ex nomine equi Bucephalen vocavit. Inde Adrestas,
Catteanos, Praesidas, Gangaridas caesis eorum exercitibus
10 expugnat. Cum ad Sopithem venisset, ubi eum hostium CC
milia [peditum, XX milia] equitum opperiebantur, exercitus
omnis non minus victoriarum numero quam laboribus fessus
11 lacrimis eum deprecatur, finem tandem bellis faceret; ali-
quando patriae reditusque meminisset; respiceret militum
12 annos, quibus vix aetas ad reditum sufficeret. Ostendere
alius canitiem, alius vulnera, alius aetate consumpta cor-
13 pora, alius cicatricibus exhausta: solos se esse, qui duorum
regum, Philippi Alexandrique, continuam militiam pertule-
14 rint. Tandem orare, ut reliquias saltem suas paternis se-
pulchris reddat, quorum non tam studiis deficiatur quam an-
15 nis, ac, si non militibus vel ipsi sibi parcat, ne fortunam
16 suam nimis onerando fatiget. Motus his tam iustis precibus
velut in finem victoriae castra solito magnificentiora fieri
iussit, quorum molitionibus et hostis terreretur et posteris
17 admiratio sui relinqueretur. Nullum opus laetius milites fe-
cere. Itaque caesis hostibus cum gratulatione in eadem re-
verterunt.
1 9. Inde Alexander ad amnem Acesinem pergit: per hunc
2 in oceanum devehitur, ubi Acensanas Sibosque, quos Hercu-
3 les condidit, in deditionem accepit. Hinc in Mandros et Su-
dracas navigat, quae gentes eum armatis LXXX milibus pe-
4 ditum et LX milibus equitum excipiunt. Cum proelio victor

esset, exercitum ad urbem eorum ducit. Quam desertam a 5
defensoribus cum de muro, quem primus ceperat, animad-
vertisset, in urbis planitiem sine ullo satellite desiliit. Itaque 6
cum eum hostes solum conspexissent, clamore edito undique
concurrunt, si possint in uno capite orbis bella finire et ul-
tionem tot gentibus dare. Nec minus Alexander constanter 7
restitit et unus adversus tot milia proeliatur. Incredibile dictu 8
est, ut eum non multitudo hostium, non vis magna telorum,
non tantus lacessentium clamor terruerit, solus tot milia ce-
ciderit ac fugaverit. Ubi vero obrui multitudine se vidit, 9
trunco se, qui tum propter murum stabat, adplicuit: cuius 10
auxilio tutus cum diu agmen sustinuisset, tandem cognito pe-
riculo eius amici ad eum desiliunt: ex quibus multi caesi, 11
proeliumque tam diu anceps fuit, quoad omnis exercitus mu-
ris deiectis in auxilium veniret. In eo proelio sagitta sub 12
mamma traiectus cum sanguinis fluxu deficeret, genu posito
tam diu proeliatus est, donec eum, a quo vulneratus fuerat,
occideret. Curatio vulneris gravior ipso vulnere fuit. 13

10. Itaque ex magna desperatione tandem saluti reddi- 1
tus Polyperconta cum exercitu Babylona mittit, ipse cum
lectissima manu navibus conscensis oceani litora peragrat.
Cum venisset ad urbem Sambi regis, oppidani invictum ferro 2
audientes sagittas veneno armant atque ita gemino mortis
vulnere hostem a muris submoventes plurimos interficiunt.
Cum inter multos vulneratus etiam Ptolemaeus esset mori- 3
turusque iam iamque videretur, per quietem regi monstrata in
remedia veneni herba est, qua in potu accepta statim peri-
culo liberatus est maiorque pars exercitus hoc remedio ser-
vata. Expugnata deinde urbe reversus in nave oceano liba- 4
menta dedit, prosperum in patriam reditum precatus: ac ve- 5
luti curru circa metam acto, positis imperii terminis, quate-
nus aut terrarum solitudines prodire passae sunt aut mare
navigabile fuit, secundo aestu ostio fluminis Indi invehitur.
Ibi in monumenta a se rerum gestarum urbem et arcem con- 6
didit arasque statuit relicto ex numero amicorum litoralibus
Indis praefecto. Inde iter terrestre facturus, cum arida loca 7
medii itineris dicerentur, puteos opportunis locis fieri prae-
cepit, quibus ingenti dulci aqua inventa Babylona redit.

8 Ibi multae devictae gentes praefectos suos accusaverunt, quos sine respectu amicitiae Alexander in conspectu legato-
9 rum necari iussit. Filiam post haec Darei regis Statiram in
10 matrimonium recepit: sed et optimatibus Macedonum lectas ex omnibus gentibus nobilissimas virgines tradidit, ut communi facto crimen regis levaretur.

1 11. Hinc ad contionem exercitus vocat et promittit se aes alienum omnium propria inpensa soluturum, ut praedam
2 praemiaque integra domos ferant. Insignis haec munificentia non summa tantum, verum etiam titulo muneris fuit nec a debitoribus magis quam creditoribus gratius excepta, quo-
3 niam utrisque exactio pariter ac solutio difficilis erat. XX
4 milia talentum in hos sumptus expensa. Dimissis veteranis
5 exercitum iunioribus supplet. Sed retenti veteranorum discessum aegre ferentes missionem et ipsi flagitabant nec annos, sed stipendia sua numerari iubebant, pariter in militiam
6 lectos pariter sacramento solvi aequum censentes: nec iam precibus, sed convitio agebant, iubentes eum solum cum patre suo Ammone inire bella, quatenus milites suos fasti-
7 diat. Contra ille nunc castigare milites, nunc lenibus verbis
8 monere, ne gloriosam militiam seditionibus infuscarent. Ad postremum cum verbis nihil proficeret, ad corripiendos seditionis auctores e tribunali in contionem armatam inermis ipse desiluit et nemine prohibente tredecim correptos manu sua
9 ipse ad supplicium duxit. Tantam vel illis moriendi patientiam metus regis vel huic exigendi supplicii constantiam disciplina militaris dabat.

1 12. Inde separatim auxilia Persarum in contione adlo-
2 quitur. Laudat perpetuam illorum cum in se tum in pristinos reges fidem; sua in illos beneficia commemorat: ut numquam quasi victos, sed veluti victoriae socios habuerit; denique se in illorum, non illos in gentis suae morem transisse; adfinitatibus conubiorum victos victoribus miscuisse.
3 Nunc quoque ait custodiam corporis sui non Macedonibus
4 tantum se, verum et illis crediturum. Atque ita mille ex his iuvenes in numerum satellitum legit auxiliorumque portionem formatam in disciplinam Macedonum exercitui suo miscet.
5 Quam rem aegre Macedones tulerunt, iactantes hostes suos

in officium suum a rege subiectos. Tunc universi flentes 6
regem adeunt: orant, suppliciis suis potius saturaret se quam
contumeliis. Qua modestia obtinuerunt, ut undecim milia mi- 7
litum veteranorum exauctoraret. Sed et ex amicis dimissi 8
senes Polypercon, Clitos, Gorgias, Polydamas, Amadas,
Antigenes. Dimissis Crateros praeponitur, iussus praeesse 9
Macedonibus in Antipatri locum, Antipatrumque cum supple-
mento tironum in locum eius evocat. Stipendia revertentibus 10
veluti militantibus data.

Dum haec aguntur, unus ex amicis eius Hephaestion dece- 11
dit, dotibus primo formae pueritiaeque, mox obsequiis regi
percarus: quem contra decus regium Alexander diu luxit 12
tumulumque ei duodecim milium talentum fecit eumque post
mortem coli ut deum iussit.

13. Ab ultimis litoribus oceani Babyloniam revertenti 1
nuntiatur legationes Carthaginiensium ceterarumque Africae
civitatium, sed et Hispaniarum, Siciliae, Galliae, Sardiniae,
nonnullas quoque ex Italia adventum eius Babylone opperiri.
Adeo universum terrarum orbem nominis eius terror invase- 2
rat, ut cunctae velut gentes destinato sibi regi adularentur.
Hac igitur ex causa Babylona festinanti, velut conventum ter- 3
rarum orbis acturo, quidam ex magis praedixit, ne urbem
introiret, testatus hunc locum ei fatalem fore. Ob haec omissa 4
Babylone in Borsipam urbem trans Euphraten, desertam
olim, concessit. Ibi ab Anaxarcho philosopho conpulsus est 5
rursus magorum praedicta contemnere ut falsa et incerta et,
si fatis constent, ignota mortalibus ac, si naturae debean-
tur, immutabilia. Reversus igitur Babylona multis diebus 6
otio datis intermissum olim convivium sollemniter instituit:
totusque in laetitiam effusus cum diei noctem pervigilem iun- 7
xisset, recedentem iam e convivio Medius Thessalus instau-
rata comissatione et ipsum et sodales eius invitat. Accepto 8
poculo media potione repente velut telo confixus ingemuit
elatusque convivio semianimis [tam mise]re cruciatus est, 9
ut ferrum in remedia posceret tactumque hominum velut vul-
nera indolesceret. Amici causas morbi intemperiem ebrieta- 10
tis disseminaverunt: re autem vera insidiae fuerunt, quarum
infamiam successorum potentia oppressit.

1 14. Auctor insidiarum Antipater fuit, qui cum carissi-
mos amicos eius interfectos videret, Alexandrum Lyncista-
2 rum, generum suum, occisum, se magnis rebus in Graecia
3 gestis non tam gratum apud regem quam invidiosum esse, a
matre quoque eius Olympiade variis se criminationibus vexa-
4 tum. Huc accedebant ante paucos dies supplicia in prae-
5 fectos devictarum nationum crudeliter habita. Ex quibus
rebus se quoque a Macedonia non ad societatem militiae, sed
6 ad poenam vocatum arbitrabatur. Igitur ad occupandum
regem Cassandrum filium dato veneno subornat, qui cum fra-
7 tribus Philippo et Iolla ministrare regi solebat: cuius veneni
tanta vis fuit, ut non aere, non ferro, non testa continere-
tur, nec aliter ferri nisi in ungula equi poterat: praemonito
8 filio, ne alii quam Thessalo et fratribus crederet. Hac igi-
tur causa apud Thessalum paratum repetitumque convivium
9 est. Philippus et Iollas praegustare ac temperare potum
regis soliti in aqua frigida venenum habuerunt, quam prae-
gustatae iam potioni supermiserunt.
1 15. Quarto die Alexander indubitatam mortem sentiens
agnoscere se fatum domus maiorum suorum ait: nam ple-
2 rosque Aeacidarum intra XXX annum defunctos. Tumul-
tuantes deinde milites insidiisque perire regem suspicantes
ipse sedavit eosque omnes, cum prolatus in editissimum ur-
bis locum esset, ad conspectum suum admisit osculandamque
3 dextram suam flentibus porrexit. Cum lacrimarent omnes,
ipse non sine lacrimis tantum, verum sine ullo tristioris men-
tis argumento fuit, ut quosdam inpatientius dolentes conso-
4 latus sit, quibusdam mandata ad parentes eorum dederit: adeo
5 sicut in hostem, ita et in mortem invictus animus fuit. Di-
missis militibus circumstantes amicos percontatur, videan-
6 turne similem sibi reperturi regem? Tacentibus cunctis tum
ipse, ut hoc nesciat, ita illud scire vaticinarique se ac paene
oculis videre dixit, quantum sit in hoc certamine sanguinis
fusura Macedonia, quantis caedibus, quo cruore mortuo
7 sibi parentatura. Ad postremum corpus suum in Ammonis
8 templum condi iubet. Cum deficere eum amici viderent, quae-
runt, quem imperii faciat heredem. Respondit dignissimum.
9 Tanta illi magnitudo animi fuit, ut, cum Herculem filium,

cum fratrem Aridaeum, cum Roxanen uxorem praegnantem
relinqueret, oblitus necessitudinum dignissimum nuncuparit
heredem: prorsus quasi nefas esset viro forti alium quam 10
virum fortem succedere, aut tanti regni opes aliis quam pro-
batis relinqui. Hac voce veluti bellicum inter amicos ceci- 11
nisset aut malum discordiae misisset, ita omnes in aemula-
tionem consurgunt et ambitione vulgi tacitum favorem mili-
tum quaerunt. Sexta die praeclusa voce exemptum digito 12
anulum Perdiccae tradidit, quae res gliscentem amicorum
dissensionem sedavit. Nam etsi non voce nuncupatus heres, 13
iudicio tamen electus videbatur.

16. Decessit Alexander mense Iunio annos tres et XXX 1
natus, vir supra humanam potentiam magnitudine animi prae-
ditus. Qua nocte eum mater Olympias concepit, visa per 2
quietem est cum ingenti serpente volutari, nec decepta som-
nio est: nam profecto maius humana mortalitate opus utero
tulit: quam cum Aeacidarum gens ab ultima saeculorum me- 3
moria et regna patris, fratris, mariti ac deinceps maiorum
omnium inlustraverint, nullius tamen nomine quam filii cla-
rior fuit. Prodigia magnitudinis eius ipso ortu nonnulla appa- 4
ruere. Nam ea die, qua natus est, duae aquilae tota die per- 5
petes supra culmen domus patris eius sederunt, omen dupli-
cis imperii Europae Asiaeque praeferentes. Eadem quo- 6
que die nuntium pater eius duarum victoriarum accepit: al-
tera belli Illyrici, altera certaminis Olympici, in quod qua-
drigarum currus miserat: quod omen universarum terrarum
victoriam infanti portendebat. Puer acerrimis litterarum stu- 7
diis eruditus fuit. Exacta pueritia per quinquennium sub Aris- 8
totele doctore, inclito omnium philosophorum, crevit. Ac- 9
cepto deinde imperio regem se terrarum omnium ac mundi
appellari iussit tantamque fiduciam sui militibus fecit, ut illo 10
praesente nullius hostis arma nec inermes timuerint. Itaque 11
cum nullo hostium umquam congressus est, quem non vicerit;
nullam urbem obsedit, quam non expugnaverit; nullam gen-
tem adiit, quam non calcaverit. Victus denique ad postre- 12
mum est non virtute hostili, sed insidiis suorum et fraude
civili.

LIBER XIII.

1 1. Extincto in ipso aetatis ac victoriarum flore Alexandro
2 magno triste apud omnes tota Babylone silentium fuit. Sed
nec devictae gentes fidem nuntio habuerunt, quod ut invic-
3 tum regem ita inmortalem esse crediderant, recordantes
quotiens praesenti morte ereptus esset, quam saepe pro
amisso repente se non sospitem tantum suis, verum etiam
4 victorem obtulisset. Ut vero mortis eius fides adfuit, omnes
barbarae gentes paulo ante ab eo devictae non ut hostem,
5 sed ut parentem luxerunt. Mater quoque Darei regis, quae
amisso filio a fastigio tantae maiestatis in captivitatem re-
dacta indulgentia victoris in eam diem vitae non paenituerat,
6 audita morte Alexandri mortem sibi ipsa conscivit, non quod
hostem filio praeferret, sed quod pietatem filii in eo, quem
7 ut hostem timuerat, experta esset. Contra Macedones versa
vice non ut civem ac tantae maiestatis regem, verum ut hos-
tem amissum gaudebant, et severitatem nimiam et adsidua
8 belli pericula execrantes. Huc accedebat, quod principes
regnum et imperia, vulgus militum thesauros et grande pon-
dus auri velut inopinatam praedam spectabant: illi succes-
sionem regni, hi opum ac divitiarum hereditatem cogitan-
9 tes. Erant enim in thesauris L milia talentum et in annuo
10 vectigali tributo tricena milia. Sed amici Alexandri frustra
regnum spectabant. Nam eius virtutis ac venerationis erant,
11 ut singulos reges putares: quippe ea formae pulchritudo et
proceritas corporis et virium ac sapientiae magnitudo in
omnibus fuit, ut qui eos ignoraret, non ex una gente, sed
12 ex toto terrarum orbe electos iudicaret. Neque enim um-
quam ante Macedonia vel ulla gens alia tam clarorum viro-
13 rum proventu floruit, quos primo Philippus, mox Alexander
tanta cura legerat, ut non tam ad societatem belli quam in
14 successionem regni electi viderentur. Quis igitur miretur
talibus ministris orbem terrarum victum, cum exercitus Ma-
15 cedonum tot non ducibus, sed regibus regerentur? qui num-

quam sibi repperissent pares, si non inter se concurrissent,
multosque Macedonia provincia Alexandros habuisset, nisi
fortuna eos aemulatione virtutis in perniciem mutuam ar-
masset.
2. Ceterum occiso Alexandro non ut laeti, ita et securi 1
fuere omnibus unum locum conpetentibus, nec minus milites 2
quam invicem se timebant, quorum et libertas solutior et
favor incertus erat. Inter ipsos vero aequalitas discordiam 3
augebat nemine tantum ceteros excedente, ut ei aliquis se
submitteret. Armati itaque in regiam coëunt ad formandum 4
rerum praesentium statum. Perdicca censet Roxanes ex- 5
pectari partum, quae exacto mense octavo matura iam ex
Alexandro erat, et si puerum peperisset, hunc dari succes-
sorem patri. Meleager negat differenda in partus dubios 6
consilia, neque expectandum, dum reges nascerentur,
cum iam genitis uti liceret: seu puer illis placeat, esse 7
Pergami filium Alexandri natum ex Barsine, nomine Her-
culem: seu mallent iuvenem, esse in castris fratrem Ale- 8
xandri Aridaeum, comem et cunctis non suo tantum, ve-
rum et patris Philippi nomine acceptissimum. Ceterum 9
Roxanen esse originis Persicae, nec esse fas ut Macedoni-
bus ex sanguine eorum, quorum regna delerint, reges con-
stituantur: quod nec ipsum Alexandrum voluisse dicit; de- 10
nique morientem nullam de eo mentionem habuisse. Ptole- 11
maeus recusabat regem Aridaeum non propter maternas
modo sordes, quod ex Larisaeo scorto nasceretur, sed
etiam propter valetudinem maiorem, quam patiebatur, ne
ille nomen regis, alius imperium teneret; melius esse ex 12
his legi, qui pro virtute regi suo proximi fuerint, qui pro-
vincias regant, quibus bella mandentur, quam sub persona
regis indignorum imperio subiciantur. Vicit Perdiccae sen- 13
tentia consensu universorum. Placuit itaque Roxanes ex- 14
pectari partum, et si puer natus fuisset, tutores Leonatum
et Perdiccam et Crateron et Antipatrum constituunt confes-
timque in tutorum obsequia iurant.
3. Cum equites quoque idem fecissent, pedites indignati 1
nullas sibi consiliorum partes relictas Aridaeum, Alexandri
fratrem, regem appellant satellitesque illi ex tribu sua le-

2 gunt et nomine Philippi patris vocari iubent. Quae cum
nuntiata equitibus essent, legatos ad mitigandos eorum ani-
mos duos ex proceribus, Attalum et Meleagrum, mittunt,
qui potentiam ex vulgi adulatione quaerentes omissa lega-
3 tione militibus consentiunt. Statim et seditio crevit, ubi
4 caput et consilium habere coepit. Tum ad relegandum equi-
5 tatum cuncti in regiam armati inrumpunt: quo cognito
equites trepidi ab urbe discedunt castrisque positis et ipsi
6 pedites terrere coeperunt. Sed nec procerum inter se odia
7 cessabant. Attalus ad interficiendum Perdiccam, ducem
8 partis alterius, mittit: ad quem armatum et ultro vocantem
cum accedere percussores ausi non fuissent, tanta constan-
tia Perdiccae fuit, ut ultro ad pedites veniret et in contio-
9 nem vocatos edoceret, quod facinus molirentur; respicerent
contra quos arma sumpsissent: non illos Persas sed Mace-
donas, non hostes sed cives esse; plerosque etiam cogna-
tos eorum, certe conmilitones, eorundem castrorum ac
10 periculorum socios: edituros deinde egregium hostibus suis
spectaculum, ut quorum armis victos se doleant, eorum
mutuis caedibus gaudeant, parentaturosque sanguine suo ma-
nibus hostium a se interfectorum.

1 4. Haec cum pro singulari facundia sua Perdicca per-
orasset, adeo movit pedites, ut probato consilio eius dux ab
2 omnibus legeretur. Tum equites in concordiam revocati
3 in Aridaeum regem consentiunt. Servata est portio regni
4 Alexandri filio, si natus esset. Haec agebant posito in me-
dio Alexandri corpore, ut maiestas eius testis decretorum
esset.

5 His ita conpositis Macedoniae et Graeciae Antipater
praeponitur; regiae pecuniae custodia Cratero traditur; cas-
trorum et exercitus et rerum cura Meleagro et Perdiccae
6 adsignatur; iubeturque Aridaeus rex corpus Alexandri in
7 Ammonis templum deducere. Tunc Perdicca, infensus se-
ditionis auctoribus, repente ignaro collega lustrationem
8 castrorum propter mortem regis in posterum edicit. Post-
quam armatum exercitum in campo constituit, consentienti-
9 bus universis evocatos, dum transit, de singulis manipulis
seditiosos supplicio tradi occulte iubet. Reversus inde inter

principes provincias dividit, simul ut aemulos removeret
et munus imperii beneficii sui faceret. Prima Ptolemaeo 10
Aegyptus et Asiae Libyaeque pars sorte evenit, quem
ex gregario milite Alexander virtutis causa provexerat; cui 11
ad tractandam provinciam Cleomenes, qui Alexandriam ae-
dificaverat, additur. Confinem huic provinciae Syriam Lau- 12
medon Mytilenaeus, Ciliciam Philotas accipiunt. Pitho
Illyrius Mediae maiori, Atropatos minori socer Perdiccae 13
praeponitur. Susiana gens Coeno, Phrygia maior Antigono 14
Philippi filio adsignatur. Lyciam et Pamphyliam Nearchus, 15
Cariam Cassander, Lydiam Menander sortiuntur. Leonato 16
minor Phrygia evenit; Thracia et regiones Pontici maris
Lysimacho, Cappadocia cum Paphlagonia Eumeni data.
Summus castrorum tribunatus Seleuco Antiochi filio cessit. 17
Stipatoribus regis satellitibusque Cassander filius Antipatri 18
praeficitur. In Bactriana ulteriore et Indiae regionibus prio- 19
res praefecti retenti. Terras inter amnes Hydaspem et 20
Indum Taxiles habebat. In colonias in Indis conditas Pithon 21
Agenoris filius mittitur. Parapameson finem Caucasi montis
Oxyartes accepit. Arachossi Cedrussique Sibyrtio traduntur; 22
Drancae et Arei Stasanori. Bactrianos Amyntas sortitur, 23
Sogdianos Sulceus † Stagnor, Parthos Philippus, Hyrcanos
Phrataphernes, Carmanos Tleptolemus, Persas Peucestes, Ba-
bylonios Archon Pellaeus, Arcesilaus Mesopotamiam. Haec 24
divisio veluti fatale munus singulis contigisset, ita magna
incrementorum memoria plurimis fuit: siquidem non magno 25
post tempore, quasi regna, non praefecturas divisissent,
sic reges ex praefectis facti magnas opes non sibi tantum
paraverunt, verum etiam posteris reliquerunt.

5. Dum haec in oriente aguntur, in Graecia Athenienses 1
et Aetoli bellum, quod iam vivo Alexandro moverant, sum-
mis viribus instruebant. Causae belli erant, quod reversus 2
ab India Alexander epistulas in Graeciam scripserat, quibus
omnium civitatium exules, praeter caedis damnati, restitue-
bantur. Quae recitatae praesenti universa Graecia in mer- 3
catu Olympiaco magnos motus fecerunt, quia plurimi non 4
legibus pulsi patria, sed per factionem principum fuerunt,
verentibus isdem principibus, ne revocati potentiores in re

5 publica fierent. Palam igitur iam tunc multae civitates liber-
6 tatem bello vindicandam fremebant. Principes tamen omnium
7 Athenienses et Aetoli fuere. Quod cum nuntiatum Alexan-
dro esset, mille naves longas sociis imperari praeceperat,
quibus in occidente bellum gereret, excursurusque cum va-
8 lida manu fuerat ad Athenas delendas. Igitur Athenienses
contracto XXX milium exercitu et ducentis navibus bellum
cum Antipatro, cui Graecia sorte evenerat, gerunt eumque
detractantem proelium et Heracleae urbis moenibus tuen-
9 tem se obsidione cingunt. Eodem tempore Demosthenes,
Atheniensis orator, pulsus patria ob crimen accepti ab Har-
palo auri, qui crudelitatem Alexandri fugerat, quod civita-
tem in eiusdem Alexandri bellum inpelleret, forte Megaris
10 exulabat: qui ut missum ab Atheniensibus Hyperidem lega-
tum cognovit, qui Peloponnenses in societatem armorum
sollicitaret, secutus eum Sicyona, Argos et Corinthum ce-
11 terasque civitates eloquentia sua Atheniensibus iunxit. Ob
quod factum missa ab Atheniensibus obviam nave ab exilio
12 revocatur. Interim in obsidione Antipatri Leosthenes, dux
Atheniensium, telo a muris in transeuntem iacto occiditur.
13 Quae res tantum animorum Antipatro dedit, ut etiam val-
14 lum rescinderet. Auxilium deinde a Leonato per legatos
petit, qui cum venire cum exercitu nuntiatus esset, obvii
ei Athenienses cum instructis copiis fuere, ibique equestri
15 proelio gravi vulnere ictus extinguitur. Antipater tametsi
auxilia sua videret victa, morte tamen Leonati laetatus est:
quippe et aemulum sublatum et vires eius accessisse sibi
16 gratulabatur. Statim igitur exercitu eius recepto, cum par
hostibus etiam proelio videretur, solutus obsidione in Ma-
17 cedoniam concessit. Graecorum quoque copiae finibus Grae-
ciae hoste pulso in urbes dilapsae.

1 6. Interea Perdicca bello Ariarathi, regi Cappadocum,
inlato proelio victor nihil praemii praeter vulnera et peri-
2 cula rettulit: quippe hostes ab acie in urbem recepti occisis
coniugibus et liberis domos quisque suas cum omnibus co-
3 piis incenderunt. Eodem congestis etiam servitiis semet
ipsi praecipitant, ut nihil hostis victor suarum rerum praeter
4 incendii spectaculo frueretur. Inde, ut viribus auctoritatem

regiam adquireret, ad nuptias Cleopatrae, sororis Alexandri
magni et alterius Alexandri quondam uxoris, non aspernante
Olympiade matre eius intendit: sed prius Antipatrum sub 5
adfinitatis obtentu capere cupiebat. Itaque fingit se in matri- 6
monium filiam eius petere, quo facilius ab eo supplementum
tironum ex Macedonia obtineret. Quem dolum praesentiente 7
Antipatro, dum duas eodem tempore uxores quaerit, neutram
obtinuit. Post haec bellum inter Antigonum et Perdiccam 8
oritur. Antigono Crateros et Antipater auxilium ferebant, qui 9
facta cum Atheniensibus pace Polyperconta Graeciae et Ma-
cedoniae praeponunt. Perdicca alienatis rebus Aridaeum et 10
Alexandri magni filium in Cappadocia, quorum cura illi man-
data fuerat, de summa belli in consilium adhibet. Quibusdam 11
placebat bellum in Macedoniam transferri, ad ipsum fontem
et caput regni, ubi et Olympias esset, mater Alexandri, non 12
mediocre momentum partium, et civium favor propter Ale-
xandri Philippique nomina: sed in rem visum est ab Aegypto 13
incipere, ne in Macedoniam profectis Asia a Ptolemaeo oc-
cuparetur. Eumeni praeter provincias, quas acceperat, 14
Paphlagonia et Caria et Lycia et Phrygia adiciuntur. Ibi 15
Crateron et Antipatrum opperiri iubetur: adiutores ei dan-
tur cum exercitibus frater Perdiccae Alcetas et Neoptole-
mus; Clito cura classis traditur; Cilicia Philotae adempta 16
Philoxeno datur; ipse Perdicca Aegyptum cum ingenti exer-
citu petit. Sic Macedonia in duas partes discurrentibus du- 17
cibus in sua viscera armatur, ferrumque ab hostili bello in
civilem sanguinem vertit, exemplo furentium manus ac
membra sua ipsa caesura. Sed Ptolemaeus in Aegypto sol- 18
lerti industria magnas opes parabat: quippe et Aegyptios 19
insigni moderatione in favorem sui sollicitaverat et reges
finitimos beneficiis obsequiisque devinxerat; terminos quo- 20
que imperii adquisita Cyrene urbe ampliaverat factusque iam
tantus erat, ut non tam timeret hostem quam timendus ipse
hostibus esset.

7. Cyrene autem condita fuit ab Aristaeo, cui nomen 1
Batto propter linguae obligationem fuit. Huius pater Cirnus, 2
rex Therae insulae, cum ad oraculum Delphos propter de-
decus adulescentis filii nondum loquentis deum depreca-

turus venisset, responsum accepit, quo iubebatur filius
eius Battus Africam petere et urbem Cyrenen condere:
3 usum ibi linguae accepturum. Cum responsum ludibrio
simile videretur propter solitudinem Therae insulae, ex qua
coloni ad urbem condendam in Africam tam vastae regionis
4 proficisci iubebantur, res omissa est. Interiecto deinde tempore
velut contumaces pestilentia deo parere conpelluntur,
quorum tam insignis paucitas fuit, ut vix unam navem con-
5 plerent. Cum venissent in Africam, pulsis accolis montem
Cyran et propter amoenitatem loci et propter fontis uberta-
6 tem occupavere. Ibi Battus dux eorum linguae nodis solutis
loqui primum coepit, quae res animos eorum ex promissis
dei iam parte percepta in reliquam spem condendae urbis
7 accendit. Positis igitur castris opinionem veteris fabulae ac-
cipiunt, Cyrenen, eximiae pulchritudinis virginem, a Thes-
saliae monte Pelio ab Apolline raptam perlatamque in eius-
dem montis iuga, cuius collem occupaverant, a deo reple-
tam quattuor pueros peperisse, Nomium, Aristaeum, Au-
8 tuchum, Agreum; missos a patre Hypseo, rege Thessaliae,
qui perquirerent virginem, loci amoenitate captos in isdem
9 terris cum virgine resedisse; ex his pueris tres adultos in
10 Thessaliam reversos avita regna cepisse: Aristaeum in
Arcadia late regnasse, eumque primum et apium et mellis
usum et lactis ad coagula hominibus tradidisse solstitialis-
11 que ortus sideris primum invenisse. Quibus auditis Bat-
tus virginis nomine ex responsis agnito urbem Cyrenen
condidit.

1 8. Igitur Ptolemaeus huius urbis auctus viribus bellum
2 in adventum Perdiccae parabat. Sed Perdiccae plus odium
arrogantiae quam vires hostium nocebat, quam exosi etiam
3 socii ad Antipatrum gregatim profugiebant. Neoptolemus
quoque in auxilium Eumeni relictus non solum transfugere,
4 verum etiam prodere partium exercitum voluit. Quam rem
cum praesensisset Eumenes, cum proditore decernere proe-
5 lio necesse habuit. Victus Neoptolemus ad Antipatrum
et Polyperconta profugit hisque persuadet, ut continuatis
mansionibus laeto ex victoria et securo fuga sua Eumeni
6 superveniant. Sed res Eumenen non latuit. Itaque insidiae

in insidiatores versae, et qui securum adgressuros se putabant, securis in itinere et pervigilio noctis fatigatis occursum est. In eo proelio Polypercon occiditur. Neoptole- 7 8
mus quoque cum Eumene congressus diu mutuis vulneribus acceptis conluetatus est; in summa victus occumbit. Victor 9
igitur duobus proeliis continuis Eumenes adflictas partes transitione sociorum paululum sustentavit. Ad postremum 10
tamen Perdicca occiso ab exercitu hostis cum Pithone [et] Illyrio et Alceta, fratre Perdiccae, appellatur bellumque adversus eos Antigono decernitur.

LIBER XIIII.

1. Eumenes ut Perdiccam occisum, se hostem a Ma- 1
cedonibus iudicatum bellumque Antigono decretum cognovit, ultro ea militibus suis indicavit, ne fama aut rem in 2
maius extolleret aut militum animos rerum novitate terreret; simul ut an circa se animati essent cognosceret, sumptu- 3
rus consilium ex motu universorum. Constanter tamen prae- 4
fatus est: si cui haec terrori essent, habere eum discedendi potestatem. Qua voce adeo cunctos in studium partium 5
suarum induxit, ut ultro bellum omnes hortarentur rescissurosque se ferro decreta Macedonum adfirmarent. Tunc 6
exercitu in Aeoliam promoto pecunias civitatibus imperat, recusantes dare hostiliter diripit. Inde Sardis profectus ad 7
Cleopatram, sororem Alexandri magni, ut eius voce centuriones principalesque confirmarentur: existimaturos ibi maiestatem regiam verti, unde soror Alexandri staret. Tanta 8
veneratio magnitudinis Alexandri erat, ut etiam per vestigia mulierum favor sacrati eius nominis quaereretur. Cum re- 9
versus in castra esset, epistulae totis castris abiectae inveniuntur, quibus iis, qui Eumenis caput ad Antigonum detulissent, magna praemia definiebantur. His cognitis Eumenes 10
vocatis ad contionem militibus primo gratias agit, quod nemo inventus esset, qui spem cruenti praemii fidei sacra-

11 menti anteponeret; tum deinde callide subnectit confictas
has a se epistulas ad experiundos suorum animos esse.
12 Ceterum salutem suam in omnium potestate esse, nec Anti-
gonum nec quemquam ducum sic velle vincere, ut ipse in
13 se exemplum pessimum statuat. Hoc facto et in praesenti
labantium animos deterruit et in futurum providit, ut, si
quid simile accidisset, non se ab hoste corrumpi, sed ab
14 duce temptari arbitrarentur. Omnes igitur operam suam
certatim ad custodiam salutis eius offerunt:
1 2. cum interim Antigonus cum exercitu supervenit cas-
2 trisque positis postera die in aciem procedit. Nec Eume-
nes moram proelio fecit, qui victus in munitum quoddam
3 castellum confugit: ubi cum videret se fortunam obsidionis
subiturum, maiorem exercitus partem dimisit, ne aut con-
sensu multitudinis hosti traderetur aut obsidio ipsa multitu-
4 dine gravaretur. Legatos deinde ad Antipatrum, qui solus
par Antigoni viribus videbatur, supplices mittit: a quo cum
auxilia Eumeni missa Antigonus didicisset, ab obsidione
5 recessit. Erat quidem solutus ad tempus metu mortis Eu-
menes, sed nec salutis dimisso exercitu magna spes erat.
6 Omnia igitur circumspicienti optimum visum est ad Alexandri
magni Argyraspidas, invictum exercitum et tot victoriarum
7 praefulgentem gloria, decurrere. Sed Argyraspides post
Alexandrum omnes duces fastidiebant, sordidam militiam
8 sub aliis post tanti regis memoriam existimantes. Itaque
Eumenes blandimentis agere, suppliciter singulos adloqui,
nunc commilitones suos, nunc patronos appellans, pericu-
lorum orientalium socios, nunc refugia salutis suae et
9 unica praesidia: commemorans solos esse, quorum virtute
oriens sit domitus, solos, qui militiam Liberi patris, qui
10 Herculis monumenta superarint: per hos Alexandrum mag-
num factum; per hos divinos honores et inmortalem glo-
11 riam consecutum: orat, ut non tam ducem se quam com-
militonem recipiant unumque ex corpore suo esse velint.
12 Receptus hac lege paulatim imperium, primum monendo
singulos, mox quae perperam facta erant blande corri-
gendo usurpat: nihil in castris sine illo agi, nihil adminis-
trari sine sollertia illius poterat.

3. Ad postremum cum Antigonum venire cum exercitu 1
nuntiatum esset, conpellit in aciem descendere. Ibi dum 2
ducis imperia contemnunt, hostium virtute superantur. In 3
eo proelio non gloriam tantum tot bellorum cum coniugibus
et liberis, sed et praemia longa militia parta perdiderunt.
Sed Eumenes, qui auctor cladis erat nec aliam spem salu- 4
tis reliquam habebat, victos hortabatur. Nam et virtute eos 5
superiores fuisse adfirmabat: quippe ab his V milia hostium
caesa, et si in bello perstent, ultro hostes pacem petitu-
ros. Damna, quibus se victos putent, duo milia mulierum 6
et paucos infantes et servitia esse, quae melius vincendo
possint reparare quam deserendo victoriam. Porro Ar- 7
gyraspides neque fugam se temptaturos dicunt post damna
patrimoniorum et post coniuges amissas, neque bellum ges-
turos contra liberos suos; ultroque eum convitiis agitant, 8
quod se post tot annos emeritorum stipendiorum redeuntes
domum cum praemiis tot bellorum ab ipsa missione rursus
in novam militiam inmensaque bella revocaverit, et a laribus 9
iam quodam modo suis et ab ipso limine patriae abductos
inanibus promissis deceperit: nunc quoque amissis omnibus 10
felicis militiae quaestibus ne victos quidem in miseria et inopi
senecta quiescere sinat. Ignaris deinde ducibus confestim 11
ad Antigonum legatos mittunt petentes, ut sua reddi iubeat.
Is redditurum se pollicetur, si Eumenen sibi tradant. Qui- 12
bus cognitis Eumenes cum paucis fugere temptavit: sed
retractus, desperatis rebus, cum concursus multitudinis
factus esset, petit ut postremum sibi adloqui exercitum
liceret.

4. Iussus ab universis dicere facto silentio laxatisque 1
vinculis prolatam, sicut erat catenatus, manum ostendit:
'Cernitis, milites' inquit, 'habitum atque ornamenta ducis 2
vestri, quae mihi non hostium quisquam inposuit: nam hoc
etiam in solacio foret: vos me ex victore victum, vos me 3
ex imperatore captivum fecistis; quater intra hunc annum in
mea verba iure iurando obstricti estis. Sed ista omitto: ne- 4
que enim miseros convitia decent: unum oro, si proposito- 5
rum Antigoni in meo capite summa consistit, inter vos me
velitis mori. Nam neque illius interest, quemadmodum aut 6

7 ubi cadam, et ego fuero ignominia mortis liberatus. Hoc si
inpetro, solvo vos iure iurando, quotiens vos sacramento
8 mihi devovistis. Aut si ipsos pudet roganti vim adhibere,
ferrum huc date et permittite, quod vos facturos pro im-
peratore iurastis, imperatorem pro vobis sine religione iuris
9 iurandi facere.' Cum non obtineret, preces in iram vertit.
10 'At vos' ait, 'devota capita, respiciant di periuriorum vindi-
ces talesque vobis exitus dent, quales vos ducibus vestris
11 dedistis. Nempe vos idem paulo ante et Perdiccae sanguine
12 estis aspersi et in Antipatrum eadem moliti. Ipsum denique
Alexandrum, si fas fuisset eum mortali manu cadere, inter-
13 empturi, quod maximum erat, seditionibus agitastis. Ultima
nunc ego perfidorum victima has vobis diras atque inferias
14 dico: ut inopes extorresque omne aevum in hoc castrensi
exilio agatis devorentque vos arma vestra, quibus plures
15 vestros quam hostium duces absumpsistis.' Plenus deinde
16 ira custodes suos praecedere ad Antigoni castra coepit. Se-
quitur exercitus prodito imperatore suo et ipse captivus,
17 triumphumque de se ipse ad victoris castra ducit, omnia
auspicia regis Alexandri et tot bellorum palmas laureasque
18 una secum victori tradentes: et ne quid deesset pompae,
19 elephanti quoque et auxilia orientalia subsecuntur. Tanto
pulchrior haec Antigono quam Alexandro tot victoriae fue-
runt, ut, cum ille orientem vicerit, hic etiam eos, a quibus
20 oriens victus fuerat, superaverit. Igitur Antigonus domito-
res illos orbis exercitui suo dividit, redditis eorum quae in
21 victoria ceperat. Eumenem vero verecundia prioris amici-
tiae in conspectum suum venire prohibitum adsignari custo-
dibus praecepit.
1 5. Interea Eurydice, uxor Aridaei regis, ut Polyper-
conta a Graecia redire in Macedoniam cognovit et ab eo
2 arcessitam Olympiada, muliebri aemulatione perculsa, ab-
utens valetudine viri, cuius officia sibi vindicabat, scribit re-
3 gis nomine Polyperconti: Cassandro exercitum tradat, in
quem regni administrationem rex transtulerit. Eadem et in
4 Asiam Antigono per epistulas nuntiat. Quo beneficio de-
vinctus Cassander nihil non ex arbitrio muliebris audaciae
5 gerit. Dein profectus in Graeciam multis civitatibus bellum

infert. Quarum excidio velut vicino incendio territi Spartani 6
urbem, quam semper armis, non muris defenderant, tunc
contra responsa fatorum et veterem maiorum gloriam armis
diffisi murorum praesidio includunt. Tantum eos degenera- 7
visse a maioribus, ut, cum multis saeculis murus urbi virtus
civium fuerit, tunc cives salvos se non existimaverint fore,
nisi intra muros laterent.

Dum haec aguntur, Cassandrum a Graecia turbatus 8
Macedoniae status domum revocavit. Namque Olympias, 9
mater Alexandri regis, cum ab Epiro in Macedoniam prose-
quente Aeacida, rege Molossorum, veniret, prohiberique
finibus ab Eurydice et Aridaeo rege coepisset: seu memoria 10
mariti seu magnitudine filii et indignitate rei moti Macedones
ad Olympiada transiere, cuius iussu et Eurydice et rex oc-
ciditur, sex annis post Alexandrum potitus regno.

6. Sed nec Olympias diu regnavit. Nam cum principum 1
passim caedes muliebri magis quam regio more fecisset, fa-
vorem sui in odium vertit. Itaque audito Cassandri adventu 2
diffisa Macedonibus cum nuru Roxane et nepote Hercule in
Pydnam urbem concedit. Proficiscenti Deïdamia, Aeacidae 3
regis filia, et Thessalonice privigna, et ipsa clara Philippi
patris nomine, multaeque aliae principum matronae, spe-
ciosus magis quam utilis grex, comites fuere. Haec cum 4
nuntiata Cassandro essent, statim citato cursu Pydnam venit
et urbem obsidione cingit. Cum fame ferroque urgueretur 5
Olympias, longae obsidionis taedio pacta salute victori se
tradidit. Sed Cassander ad contionem vocato populo, scis- 6
citaturus quid de Olympiade fieri velint, subornat parentes
interfectorum, qui sumpta lugubri veste crudelitatem mulie-
ris accusarent. A quibus accensi Macedones sine respectu 7
pristinae maiestatis occidendam decernunt, immemores pror- 8
sus, quod per filium eius virumque non solum vitam ipsi
inter finitimos tutam habuissent, verum etiam tantas opes im-
periumque orbis quaesissent. Sed Olympias ubi obstinatos 9
venire ad se armatos videt, veste regali, duabus ancillis in-
nixa ultro obviam procedit. Qua visa percussores adtoniti 10
fortuna maiestatis prioris et tot in ea memoriae occurrenti-
bus regum suorum nominibus substiterunt: donec a Cas- 11

sandro missi sunt, qui eam confoderent, non refugientem gladium nec vulnera aut muliebriter vociferantem, sed virorum fortium more pro gloria veteris prosapiae morti succumbentem, ut Alexandrum posses etiam in moriente matre
12 cognoscere. Compsisse insuper expirans capillos et veste crura contexisse fertur, ne quid posset in corpore eius
13 indecorum videri. Post haec Cassander Thessalonicen, regis Aridaei filiam, uxorem duxit; filium Alexandri cum matre in arcem Amphipolitanam custodiendos mittit.

LIBER XV.

1 1. Perdicca et fratre eius, Eumene ac Polyperconte ceterisque ducibus diversae partis occisis finitum certamen inter successores Alexandri magni videbatur, cum repente
2 inter ipsos victores nata discordia est: quippe postulantibus Ptolemaeo et Cassandro et Lysimacho ut pecunia in praeda capta provinciaeque dividerentur, Antigonus negavit se in eius belli praemia socios admissurum, in cuius periculum
3 solus descenderit; et ut honestum adversus socios bellum suscipere videretur, divulgat se Olympiadis mortem a Cassandro interfectae ulcisci velle et Alexandri regis sui filium
4 cum matre obsidione Amphipolitana liberare. His cognitis Ptolemaeus et Cassander inita cum Lysimacho et Seleuco
5 societate bellum terra marique enixe instruunt. Tenebat Ptolemaeus Aegyptum cum Africae parte maiore et Cypro et Phoenice. Cassandro parebat Macedonia cum Graecia.
6 Asiam et partes orientis occupaverat Antigonus, cuius filius Demetrius prima belli congressione a Ptolemaeo apud Ga-
7 malam vincitur. In quo proelio maior Ptolemaei moderatio-
8 nis gloria quam ipsius victoriae fuit: siquidem et amicos Demetrii non solum cum suis rebus, verum etiam additis insuper muneribus dimisit, et ipsius Demetrii privatum omne

instrumentum ac familiam reddidit adiecto honore verborum,
non se propter praedam, sed propter dignitatem inisse bel- 9
lum, indignatum, quod Antigonus devictis diversae factionis
ducibus solus communis victoriae praemia corripuisset.
2. Dum haec aguntur, Cassander ab Apollonia rediens 1
incidit in Autariatas, qui propter ranarum muriumque multi-
tudinem relicto patrio solo sedes quaerebant: veritus, ne 2
Macedoniam occuparent, facta pactione in societatem eos
recepit agrosque iis ultimos Macedoniae adsignat. Deinde, 3
ne Hercules Alexandri filius, qui annos XIIII excesserat,
favore paterni nominis in regnum Macedoniae vocaretur,
occidi eum tacite cum matre Barsine iubet corporaque eo-
rum terra obrui, ne caedes sepultura proderetur: et quasi 4
parum facinoris in ipso primum rege, mox in matre eius
Olympiade ac filio admisisset, alterum quoque filium cum 5
matre Roxane pari fraude interfecit, scilicet quasi regnum
Macedoniae, quod adfectabat, aliter consequi quam scelere
non posset.
Interea Ptolemaeus cum Demetrio navali proelio iterato 6
congreditur et amissa classe hostique concessa victoria in
Aegyptum refugit. Demetrius filium Ptolemaei Leontiscum 7
et fratrem Menelaum amicosque ejus cum privati instrumenti
ministerio, pari provocatus antea munere, Aegyptum remit-
tit: et ut appareret eos non odii, sed dignitatis gloria ac- 8
censos, donis muneribusque inter ipsa bella contendebant.
Tanto honestius tunc bella gerebantur quam nunc amicitiae 9
coluntur. Hac victoria elatus Antigonus regem se cum De- 10
metrio filio appellari a populo iubet. Ptolemaeus quoque, 11
ne minoris apud suos auctoritatis haberetur, rex ab exercitu
cognominatur. Quibus auditis Cassander et Lysimachus et 12
ipsi regiam sibi maiestatem vindicaverunt. Huius honoris or- 13
namentis tam diu omnes abstinuerunt, quam diu filii regis sui
superesse potuerunt. Tanta in illis verecundia erat, ut cum 14
opes regias haberent, regum tamen nominibus aequo animo
caruerint, quoad Alexandro iustus heres fuit. Sed Ptole- 15
maeus et Cassander ceterique factionis alterius duces cum
carpi se singulos ab Antigono viderent, dum privatum sin-
gulorum, non commune universorum bellum ducunt nec

auxilium ferre alter alteri volunt, quasi victoria unius, non
16 omnium foret: per epistulas se invicem confirmantes tempus,
locum coëundi condicunt bellumque communibus viribus
17 instruunt. Cui cum Cassander interesse propter finitimum
bellum non posset, Lysimachum cum ingentibus copiis in
auxilium sociis mittit.
1 3. Erat hic Lysimachus inlustri quidem Macedoniae loco
natus, sed virtutis experimentis omni nobilitate clarior;
2 quae tanta in illo fuit, ut animi magnitudine philosophiam
ipsam viriumque gloria omnes, per quos oriens domitus est,
3 vicerit: quippe cum Alexander magnus Callisthenen philosophum propter salutationis Persicae interpellatum morem
insidiarum, quae sibi paratae fuerant, conscium fuisse iratus
4 finxisset eumque truncatis crudeliter omnibus membris
abscisisque auribus ac naso labiisque deforme ac miseran-
5 dum spectaculum reddidisset, insuper in cavea cum cane
6 clausum ad metum ceterorum circumferret: tunc Lysimachus,
audire Callisthenen et praecepta ab eo virtutis accipere
solitus, miseratus tanti viri non culpae, sed libertatis poenas pendentis, venenum ei in remedia calamitatium dedit.
7 Quod adeo Alexander aegre tulit, ut eum obici ferocissimo
8 leoni iuberet. Sed cum ad conspectum eius concitatus leo
impetum fecisset, manum amiculo involutam Lysimachus in os
9 leonis inmersit abreptaque lingua feram exanimavit. Quod
cum nuntiatum regi esset, admiratio in satisfactionem cessit,
carioremque eum propter constantiam tantae virtutis habuit.
10 Lysimachus quoque magno animo regis veluti parentis con-
11 tumeliam tulit. Denique omni ex animo huius facti memoria
exturbata post in India insectanti regi quosdam palantes
hostes, cum a satellitum turba equi celeritate desertus esset,
solus ei per inmensas harenarum moles cursus comes fuit.
12 Quod idem ante Philippus, frater eius, cum facere voluis-
13 set, inter manus regis expiraverat. Sed Lysimachum desiliens equo Alexander hastae cuspide ita in fronte vulneravit, ut sanguis aliter cludi non posset quam [cum] diadema sibi
demptum rex alligandi vulneris causa capiti eius inponebat.
14 Quod auspicium primum regalis maiestatis Lysimacho fuit.
15 Sed et post Alexandri mortem, cum inter successores eius

provinciae dividerentur, ferocissimae gentes quasi omnium
fortissimo adsignatae sunt: adeo etiam consensu universorum 16
palmam virtutis inter ceteros tulit.
4. Priusquam bellum inter Ptolemaeum sociosque eius 1
adversus Antigonum committeretur, repente ex Asia maiore
digressus Seleucus novus Antigono hostis accesserat. Huius 2
quoque virtus clara et origo admirabilis fuit: siquidem mater 3
eius Laudice, cum nupta esset Antiocho, claro inter Philippi
duces viro, visa sibi est per quietem ex concubitu Apollinis
concepisse, gravidamque factam munus concubitus a deo 4
anulum accepisse, in cuius gemma anchora sculpta esset,
iussaque donum filio quem peperisset dare. Admirabilem fe- 5
cit hunc visum et anulus, qui postera die eiusdem sculpturae
in lecto inventus est, et figura [anchorae], quae in femore
Seleuci nata cum ipso parvulo fuit. Quamobrem Laudice 6
anulum Seleuco eunti cum Alexandro magno ad Persicam
militiam, edocto de origine sua, dedit. Ubi post mortem 7
Alexandri occupato regno orientis urbem condidit, ibi quoque
geminae originis memoriam consecravit. Nam et urbem ex 8
Antiochi patris nomine Antiochiam vocavit et campos vicinos
urbi Apollini dicavit. Originis eius argumentum etiam in 9
posteris mansit: siquidem filii nepotesque eius anchoram in
femore veluti notam generis naturalem habuere. Multa in 10
oriente post divisionem inter socios regni Macedonici bella
gessit. Principio Babylona cepit; inde auctis ex victoria 11
viribus Bactrianos expugnavit. Transitum deinde in Indiam 12
fecit, quae post mortem Alexandri, veluti cervicibus iugo
servitutis excusso, praefectos eius occiderat. Auctor liber- 13
tatis Sandrocottus fuerat, sed titulum libertatis post victoriam
in servitutem verterat: siquidem occupato regno populum, 14
quem ab externa dominatione vindicaverat, ipse servitio
premebat. Fuit hic humili quidem genere natus, sed ad regni 15
potestatem maiestate numinis inpulsus: quippe cum procaci- 16
tate sua Nandrum regem offendisset, interfici a rege iussus
salutem pedum celeritate quaesierat. Ex qua fatigatione 17
cum somno captus iaceret, leo ingentis formae ad dormientem
accessit sudoremque profluentem lingua ei detersit experge-
factumque blande reliquit. Hoc prodigio primum ad spem 18

regni inpulsus contractis latronibus Indos ad novitatem regni
19 sollicitavit. Molienti deinde bellum adversus praefectos
Alexandri elephantus ferus infinitae magnitudinis ultro se
obtulit et veluti domita mansuetudine eum tergo ex-
20 cepit duxque belli et proeliator insignis fuit. Sic adquisito
regno Sandrocottus ea tempestate, qua Seleucus futurae
21 magnitudinis fundamenta iaciebat, Indiam possidebat: cum
quo facta pactione Seleucus compositisque in oriente rebus
22 in bellum Antigoni descendit. Adunatis igitur omnium so-
ciorum copiis proelium committitur: in eo Antigonus occidi-
23 tur, Demetrius filius eius in fugam vertitur. Sed socii pro-
fligato bello denuo in semet ipsos arma vertunt et, cum de
praeda non convenirent, iterum in duas factiones diducuntur.
24 Seleucus Demetrio, Ptolemaeus Lysimacho iunguntur. Cas-
25 sandro defuncto Philippus filius succedit. Sic quasi ex inte-
gro nova Macedoniae bella nascuntur.

LIBER XVI.

1 1. Post Cassandri regis filiique eius Philippi continuas
mortes Thessalonice regina, uxor Cassandri, non magno
post tempore ab Antipatro filio, cum vitam etiam per ubera
2 materna deprecaretur, occiditur. Causa parricidii fuit, quod
post mortem mariti in divisione inter fratres regni propensior
3 fuisse pro Alexandro videbatur. Quod facinus eo gravius
omnibus visum est, quod nullum maternae fraudis vestigium
4 fuit: quamquam in parricidio nulla satis causa ad sceleris
5 patrocinia praetexi potest. Post haec igitur Alexander in
ultionem maternae necis cum fratre gesturus bellum auxilium
6 a Demetrio petit, nec Demetrius spe invadendi Macedonici
7 regni moram fecit. Cuius adventum verens Lysimachus per-
suadet genero suo Antipatro, ut malit cum fratre in gra-
tiam reverti quam paternum hostem in Macedoniam admitti.

Incohatam igitur inter fratres reconciliationem cum praesen- 8
sisset Demetrius, per insidias Alexandrum interfecit occupa- 9
toque Macedoniae regno caedem apud exercitum excusaturus
in contionem vocat. Ibi priorem se petitum ab Alexandro 10
allegat, nec fecisse se, sed occupasse insidias. Regem autem 11
se Macedoniae vel aetatis experimentis vel causis iustiorem
esse. Patrem enim suum et Philippo regi et Alexandro magno 12
socium in omni militia fuisse; liberorum deinde Alexandri 13
ministrum et ad persequendos defectores ducem extitisse.
Contra Antipatrum, avum horum adulescentium, amariorem 14
semper ministrum regni quam ipsos reges fuisse. Cassandrum 15
vero patrem, extinctorem regiae domus, non feminis, non
pueris pepercisse nec cessasse, quoad omnem stirpem re-
giae subolis deleret. Horum scelerum ultionem, quia ne- 16
quisset ab ipso Cassandro exigere, ad liberos eius translatam.
Quamobrem etiam Philippum Alexandrumque, si quis manium 17
sensus est, non interfectores suos ac stirpis suae, sed ultores
eorum Macedoniae regnum tenere malle. Per haec mitigato 18
populo rex Macedoniae appellatur. Lysimachus quoque cum 19
bello Dromichaetis, regis Thracum, premeretur, ne eodem
tempore adversus eum dimicare necesse haberet, tradita ei
altera parte Macedoniae, quae Antipatro genero eius obve-
nerat, pacem cum eo fecit.

2. Igitur Demetrius totis Macedoniae regni viribus in- 1
structus cum Asiam occupare statuisset, iterato Ptolemaeus,
Seleucus et Lysimachus, experti priore certamine, quantae
vires essent concordia, pacta societate adunatisque exerciti-
bus bellum adversus Demetrium transferunt in Europam.
His comitem se et belli socium iungit Pyrrus rex Epiri, 2
sperans non difficilius Demetrium amittere Macedoniam posse
quam adquisierat. Nec spes frustra fuit: quippe exercitu 3
eius corrupto ipsoque in fugam acto regnum Macedoniae oc-
cupavit. Dum haec aguntur, Lysimachus generum suum An- 4
tipatrum regnum Macedoniae ademptum sibi fraude soceri
querentem interficit filiamque suam Eurydicen, querellarum
sociam, in custodiam tradit: atque ita universa Cassandri 5
domus Alexandro magno seu necis ipsius seu stirpis extinctae
poenas partim caede, partim supplicio, partim parricidio luit.

6 Demetrius quoque a tot exercitibus circumventus, cum pos-
set honeste mori, turpiter se dedere Seleuco maluit.
7 Finito bello Ptolemaeus cum magna rerum gestarum glo-
ria moritur. Is contra ius gentium minimo natu ex filiis ante
infirmitatem regnum tradiderat eiusque rei populo rationem
8 reddiderat, cuius non minor favor in accipiendo quam patris
9 in tradendo regno fuerat. Inter cetera patris et filii mutuae
pietatis exempla etiam ea res amorem populi iuveni con-
ciliaverat, quod pater regno publice ei tradito privatus offi-
cium regi inter satellites fecerat omnique regno pulchrius
regis esse patrem duxerat.
1 3. Sed inter Lysimachum et Pyrrum regem, socios pau-
lo ante, adsiduum inter pares discordiae malum bellum mo-
2 verat. Victor Lysimachus pulso Pyrro Macedoniam oc-
3 cupaverat. Inde Thraciae ac deinceps Heracleae bellum
intulerat, cuius urbis et initia et exitus admirabiles fuere:
4 quippe Boeotiis pestilentia laborantibus oraculum Delphis
responderat, coloniam in Ponti regione sacram Herculi
5 conderent. Cum propter metum longae ac periculosae
navigationis mortem in patria omnibus praeoptantibus
6 res omissa esset, bellum his Phocenses intulerunt: quorum
cum adversa proelia paterentur, iterato ad oraculum de-
currunt: responsum idem belli quod pestilentiae remedium
7 fore. Igitur conscripta colonorum manu in Pontum delati
urbem Heracleam condiderunt, et quoniam fatorum auspi-
ciis in eas sedes delati erant, brevi tempore magnas opes
8 paravere. Multa deinde huius urbis adversus finitimos bella,
multa etiam domesticae dissensionis mala fuere. Inter ce-
9 tera magnifica vel praecipue illud memorabile fuit. Cum re-
rum potirentur Athenienses victisque Persis Graeciae et Asiae
tributum in tutelam classis descripsissent, omnibus cupide ad
praesidium salutis suae conferentibus soli Heracleenses ob
10 amicitiam regum Persicorum conlationem abnuerant. Missus
itaque ab Atheniensibus Lamachus cum exercitu ad extor-
quendum quod negabatur, dum relictis in litore navibus agros
Heracleensium populatur, classem cum maiore parte exer-
11 citus naufragio repentinae tempestatis amisit. Itaque cum
neque mari posset amissis navibus, neque terra auderet cum

parva manu inter tot ferocissimas gentes reverti: Heracle-
enses honestiorem beneficii quam ultionis occasionem rati
instructos commeatibus auxiliisque dimittunt, bene agrorum 12
suorum populationem inpensam existimantes, si quos hostes
habuerant amicos reddidissent.

4. Passi sunt inter plurima mala etiam tyrannidem: si- 1 2
quidem cum plebs et tabulas novas et divisionem agrorum di-
vitum inpotenter flagitarent, diu re in senatu tractata, cum 3
exitus rei non inveniretur, postremum adversus plebem nimio
otio lascivientem auxilia a Timotheo Atheniensium duce,
mox ab Epaminonda Thebanorum petivere. Utrisque ne- 4
gantibus ad Clearchum, quem ipsi in exilium egerant, decur-
runt. Tanta calamitatium necessitas fuit, ut cui patriam in- 5
terdixerant, eum ad tutelam patriae vocarent. Sed Clearchus, 6
exilio facinorosior redditus et dissensionem populi occasio-
nem invadendae tyrannidis existimans, primo tacitus cum Mi- 7
thridate, civium suorum hoste, conloquitur et inita societate
paciscitur, ut revocatus in patriam prodita ei urbe praefectus
eius constitueretur. Postea autem insidias, quas civibus 8
paraverat, in ipsum Mithridatem verterat. Namque cum ve- 9
lut arbiter civilis discordiae exilio reversus esset, statuto
tempore, quo urbem Mithridati traderet, ipsum cum amicis
suis cepit, captum accepta ingenti pecunia dimisit. Atque 10
ut in illo subitum se ex socio fecit hostem, sic ex defensore
senatoriae causae repente patronus plebis evasit et adver- 11
sus auctores potentiae suae, a quibus revocatus in patriam,
per quos in arce conlocatus fuerat, non solum plebem ac-
cendit, verum etiam nefandissima quaeque tyrannicae crude-
litatis exercuit. Igitur populo ad contionem vocato neque 12
adfuturum se amplius grassanti in populum senatui ait; inter-
cessurum etiam, si in pristina saevitia perseveret; quod si 13
pares se crudelitati senatorum arbitrarentur, abiturum cum
militibus suis neque civilibus discordiis interfuturum; sin 14
vero diffidant viribus propriis, vindictae se civium non defu-
turum. Proinde consulant sibi ipsi: iubeant abire se, an sibi 15
malint velut causae popularis socium remanere? His verbis 16
sollicitata plebs summum ad eum imperium defert et, dum se-
natus potentiae irascitur, in servitutem se tyrannicae domi-

6 Demetrius quoque a tot exercitibus circumventus, cum pos-
set honeste mori, turpiter se dedere Seleuco maluit.
7 Finito bello Ptolemaeus cum magna rerum gestarum glo-
ria moritur. Is contra ius gentium minimo natu ex filiis ante
infirmitatem regnum tradiderat eiusque rei populo rationem
8 reddiderat, cuius non minor favor in accipiendo quam patris
9 in tradendo regno fuerat. Inter cetera patris et filii mutuae
pietatis exempla etiam ea res amorem populi iuveni con-
ciliaverat, quod pater regno publice ei tradito privatus offi-
cium regi inter satellites fecerat omnique regno pulchrius
regis esse patrem duxerat.
1 3. Sed inter Lysimachum et Pyrrum regem, socios pau-
lo ante, adsiduum inter pares discordiae malum bellum mo-
2 verat. Victor Lysimachus pulso Pyrro Macedoniam oc-
3 cupaverat. Inde Thraciae ac deinceps Heracleae bellum
intulerat, cuius urbis et initia et exitus admirabiles fuere:
4 quippe Boeotiis pestilentia laborantibus oraculum Delphis
responderat, coloniam in Ponti regione sacram Herculi
5 conderent. Cum propter metum longae ac periculosae
navigationis mortem in patria omnibus praeoptantibus
6 res omissa esset, bellum his Phocenses intulerunt: quorum
cum adversa proelia paterentur, iterato ad oraculum de-
currunt: responsum idem belli quod pestilentiae remedium
7 fore. Igitur conscripta colonorum manu in Pontum delati
urbem Heracleam condiderunt, et quoniam fatorum auspi-
ciis in eas sedes delati erant, brevi tempore magnas opes
8 paravere. Multa deinde huius urbis adversus finitimos bella,
multa etiam domesticae dissensionis mala fuere. Inter ce-
9 tera magnifica vel praecipue illud memorabile fuit. Cum re-
rum potirentur Athenienses victisque Persis Graeciae et Asiae
tributum in tutelam classis descripsissent, omnibus cupide ad
praesidium salutis suae conferentibus soli Heracleenses ob
10 amicitiam regum Persicorum conlationem abnuerant. Missus
itaque ab Atheniensibus Lamachus cum exercitu ad extor-
quendum quod negabatur, dum relictis in litore navibus agros
Heracleensium populatur, classem cum maiore parte exer-
11 citus naufragio repentinae tempestatis amisit. Itaque cum
neque mari posset amissis navibus, neque terra auderet cum

parva manu inter tot ferocissimas gentes reverti: Heracle-
enses honestiorem beneficii quam ultionis occasionem rati
instructos commeatibus auxiliisque dimittunt, bene agrorum 12
suorum populationem inpensam existimantes, si quos hostes
habuerant amicos reddidissent.
4. Passi sunt inter plurima mala etiam tyrannidem: si- 1 2
quidem cum plebs et tabulas novas et divisionem agrorum di-
vitum inpotenter flagitarent, diu re in senatu tractata, cum 3
exitus rei non inveniretur, postremum adversus plebem nimio
otio lascivientem auxilia a Timotheo Atheniensium duce,
mox ab Epaminonda Thebanorum petivere. Utrisque ne- 4
gantibus ad Clearchum, quem ipsi in exilium egerant, decur-
runt. Tanta calamitatium necessitas fuit, ut cui patriam in- 5
terdixerant, eum ad tutelam patriae vocarent. Sed Clearchus, 6
exilio facinorosior redditus et dissensionem populi occasio-
nem invadendae tyrannidis existimans, primo tacitus cum Mi- 7
thridate, civium suorum hoste, conloquitur et inita societate
paciscitur, ut revocatus in patriam prodita ei urbe praefectus
eius constitueretur. Postea autem insidias, quas civibus 8
paraverat, in ipsum Mithridatem verterat. Namque cum ve- 9
lut arbiter civilis discordiae exilio reversus esset, statuto
tempore, quo urbem Mithridati traderet, ipsum cum amicis
suis cepit, captum accepta ingenti pecunia dimisit. Atque 10
ut in illo subitum se ex socio fecit hostem, sic ex defensore
senatoriae causae repente patronus plebis evasit et adver- 11
sus auctores potentiae suae, a quibus revocatus in patriam,
per quos in arce conlocatus fuerat, non solum plebem ac-
cendit, verum etiam nefandissima quaeque tyrannicae crude-
litatis exercuit. Igitur populo ad contionem vocato neque 12
adfuturum se amplius grassanti in populum senatui ait; inter-
cessurum etiam, si in pristina saevitia perseveret; quod si 13
pares se crudelitati senatorum arbitrarentur, abiturum cum
militibus suis neque civilibus discordiis interfuturum; sin 14
vero diffidant viribus propriis, vindictae se civium non defu-
turum. Proinde consulant sibi ipsi: iubeant abire se, an sibi 15
malint velut causae popularis socium remanere? His verbis 16
sollicitata plebs summum ad eum imperium defert et, dum se-
natus potentiae irascitur, in servitutem se tyrannicae domi-

17 nationis cum coniugibus et liberis tradit. Igitur Clearchus
LX senatores conprehensos (nam ceteri in fugam dilapsi
18 erant) in vincula conpingit. Laetari plebs, quod a duce po-
tissimum senatorum senatus deleretur, versaque vice auxilium
19 eorum in exitium conversum esse. Quibus dum mortem pas-
20 sim omnibus minatur, cariora eorum pretia fecit: siquidem
Clearchus magna pecunia, quasi minis populi occulte eos
subtracturus, accepta spoliatos fortunis vita quoque spoliavit.
1 5. Cognito deinde quod bellum sibi ab iis, qui profu-
gerant, misericordia in auxilium sollicitatis civitatibus para-
2 retur, servos eorum manumittit et, ne quid mali adflictis ho-
nestissimis domibus deesset, uxores eorum filiasque nubere
servis suis proposita recusantibus morte conpellit, ut eos
3 sibi fidiores et dominis infestiores redderet. Sed matronis
tam lugubres nuptiae graviores repentinis funeribus fuere.
4 Itaque multae se ante nuptias, multae in ipsis nuptiis occisis
prius novis maritis interficiunt et se tam funestis calamitati-
5 bus virtute ingenui pudoris eripiunt. Proelium deinde com-
mittitur, quo victor tyrannus captivos senatores in triumphi
6 modum per ora civium trahit. Reversus in urbem alios vincit
torquetque talis, alios occidit: nullus locus urbis a crudeli-
7 tate tyranni vacat. Accedit saevitiae insolentia, crudelitati
8 adrogantia. Interdum ex successu continuae felicitatis obli-
9 viscitur se hominem, interdum Iovis filium dicit. Eunti per
publicum aurea aquila velut argumentum generis praefere-
10 batur; veste purpurea et cothurnis regum tragicorum et au-
11 rea corona utebatur; filium quoque suum Ceraunon vocat, ut
deos non mendacio tantum, verum etiam nominibus inludat.
12 Haec illum facere duo nobilissimi iuvenes, Chion et Leoni-
des, indignantes patriam liberaturi in necem tyranni conspi-
13 rant. Erant hi discipuli Platonis philosophi, qui virtutem,
ad quam cotidie perfectis praeceptis magistri erudiebantur,
patriae exhibere cupientes L cognatos veluti clientes in insi-
14 diis locant. Ipsi more iurgantium ad tyrannum veluti ad
15 regem in arcem contendunt: qui iure familiaritatis admissi,
dum alterum priorem dicentem intentus audit tyrannus, ab
16 altero occupatur. Sed et ipsi sociis tardius auxilium ferenti-
17 bus a satellitibus obruuntur. Qua re factum est, ut tyran-

nus occideretur, sed patria non liberaretur. Nam frater 18
Clearchi Satyrus eadem via tyrannidem invadit, multisque an-
nis per gradus successionis Heracleenses regnum tyranno-
rum fuere.

LIBER XVII.

1. Per idem ferme tempus Hellesponti et Chersonesi 1
regionibus terrae motus fuit: maxime tamen Lysimachia urbs, 2
ante duos et XX annos a Lysimacho rege condita, eversa est.
Quod portentum dira Lysimacho stirpique eius ac regni rui- 3
nam cum clade vexatarum regionum portendebat. Nec osten- 4
tis fides defuit: nam brevi post tempore Agathoclem, filium
suum, quem in successionem regni ordinaverat, per quem
multa bella prospere gesserat, non solum ultra patrium, ve-
rum etiam ultra humanum morem perosus ministra Arsinoë
noverca veneno interfecit. Haec illi prima mali labes, hoc 5
initium inpendentis ruinae fuit. Nam parricidium principum 6
secutae caedes sunt luentium supplicia, quod occisum iuve-
nem dolebant. Itaque et ii, qui caedibus superfuerant, et 7
ii, qui exercitibus praeerant, certatim ad Seleucum defi-
ciunt eumque pronum iam ex aemulatione gloriae bellum Ly- 8
simacho inferre conpellunt. Ultimum hoc certamen commi- 9
litonum Alexandri fuit et velut ad exemplum fortunae par
reservatum. Lysimachus quattuor et LXX annos natus erat, 10
Seleucus septem et LXX. Sed in hac aetate utrique animi 11
iuveniles erant imperiique cupiditatem insatiabilem gerebant:
quippe cum orbem terrarum duo soli tenerent, angustiis si- 12
bimet inclusi videbantur vitaeque finem non annorum spatio,
sed imperii terminis metiebantur.

2. In eo bello Lysimachus amissis ante variis casibus 1
quindecim liberis non instrenue moriens postremus domus
suae ruinae cumulus accessit. Laetus tanta victoria Seleucus 2
et, quod maius victoria putat, solum se de cohorte Ale-

xandri remansisse victoremque victorum extitisse, non hu-
3 manum esse opus, sed divinum munus gloriatur, ignarus
prorsus non multo post fragilitatis humanae se ipsum exem-
4 plum futurum: quippe post menses admodum septem a Ptole-
maeo, cuius sororem Lysimachus in matrimonio habuerat,
5 per insidias circumventus occiditur regnumque Macedoniae,
6 quod Lysimacho eripuerat, cum vita pariter amittit. Igitur
Ptolemaeus cum et in gratiam memoriae magni Ptolemaei
patris et in favorem ultionis Lysimachi ambitiosus ad popu-
lares esset, primo Lysimachi filios conciliare sibi statuit
7 nuptiasque Arsinoës sororis suae, matris eorum petit puero-
8 rum adoptione promissa, ut cum in locum patris eorum suc-
cessisset, nihil illi moliri vel verecundia matris vel appella-
9 tione patris auderent. Fratris quoque regis Aegypti concor-
diam per epistulas deprecatur, professus deponere se offen-
sam erepti paterni regni neque amplius a fratre quaesiturum,
10 quod honestius a paterno hoste perceperit. Omnique arte
adulatur eum, ne cum Antigono Demetrii filio, Antiocho filio
Seleuci, cum quibus bellum habiturus erat, et tertius sibi
11 hostis accederet. Sed nec Pyrrus rex Epiri omissus, in-
12 gens momentum futurus, utri parti socius accessisset: qui
et ipse spoliare singulos cupiens omnibus se partibus vendi-
13 tabat. Itaque Tarentinis adversus Romanos laturus auxilium
ab Antigono naves ad exercitum in Italiam deportandum mu-
tuo petit; ab Antiocho pecuniam, qui opibus quam militibus
instructior erat; ab Ptolemaeo Macedonum militum auxilia.
14 Sed Ptolemaeus, cui nulla dilationis ex infirmitate virium
venia esset, quinque milia peditum, equitum IIII milia, ele-
15 phantos L non amplius quam in biennii usum dedit. Ob haec
Pyrrus filia Ptolemaei in matrimonium accepta vindicem
eum regni reliquit, pacificatus cum omnibus finitimis, ne ab-
ducta in Italiam iuventute praedam hostibus regnum re-
linqueret.

1 3. Sed quoniam ad Epiri mentionem ventum est, de origine
2 regni eius pauca narranda sunt. Molossorum primum in ea
3 regione regnum fuit. Post Pyrrus Achillis filius amisso per
absentiam regno in his locis consedit: qui Pyrridae primo,
4 postea Epirotae dicti sunt. Sed Pyrrus cum in templum

Dodonaei Iovis ad consulendum venisset, ibi Lanassam neptem Herculis rapuit, ex cuius matrimonio octo liberos sustulit.
Ex his nonnullas virgines nuptum finitimis regibus tradidit 5
opesque adfinitatium auxilio magnas paravit: atque ita Heleno 6
filio Priami regis ob industriam singularem regnum Chaonum et Andromachen Hectoris e matrimonio suo (quos in divisione Troianae praedae acceperat) uxorem tradidit, brevi- 7
que post tempore Delphis insidiis Orestae filii Agamemnonis inter altaria dei interiit. Successor huic Piales filius fuit. 8
Per ordinem deinde regnum ad Tharybam descendit: cui, 9 10
quoniam pupillus et unicus ex gente nobili superesset, intentiore omnium cura servandi eius educandique publice tutores constituuntur. Athenas quoque erudiendi gratia missus. 11
Quanto doctior maioribus suis, tanto et populo gratior fuit.
Primus itaque leges et senatum annuosque magistratus et rei 12
publicae formam conposuit: et ut a Pyrro sedes, sic vita 13
cultior populo a Tharyba statuta. Huius filius Neoptolemus 14
fuit, ex quo nata est Olympias mater magni Alexandri, et
Alexander, qui post eum regnum Epiri tenuit et in Italia 15
bello gesto in Bruttiis interiit. Post eius mortem frater Aea- 16
cides regno successit, qui adsiduis adversus Macedonas bellorum certaminibus populum fatigando offensam civium contraxit ac propterea in exilium actus Pyrrum filium unicum ad- 17
modum parvulum in regno reliquit. Qui et ipse, cum a populo 18
propter odium patris ad necem quaereretur, furtim subtractus in Illyrios defertur traditusque est Beroae Glauciae regis 19
uxori nutriendus, quae et ipsa genus Aeacidarum erat. Ibi 20
eum seu misericordia fortunae eius seu infantilibus blandimentis inductus rex adversum Cassandrum Macedoniae regem, qui eum sub belli comminatione deposcebat, diu protexit, addito in auxilium etiam adoptionis officio. Quibus 21
rebus moti Epirotae odio in misericordiam verso annorum XI eum in regnum revocaverunt, datis tutoribus, qui regnum usque adultam eius aetatem tuerentur. Adulescens deinde 22
multa bella gessit tantusque rerum successu haberi coeptus est, ut Tarentinos solus adversus Romanos tueri posse videretur.

LIBER XVIII.

1 1. Igitur Pyrrus rex Epiri cum iterata Tarentinorum
legatione additis Samnitium et Lucanorum precibus, et ipsis
auxilio adversus Romanos indigentibus fatigaretur, non tam
supplicum precibus quam spe invadendi Italiae imperii in-
2 ductus venturum se cum exercitu pollicetur. In quam rem
inclinatum semel animum praecipitem agere coeperant exem-
pla maiorum: ne aut inferior patruo suo Alexandro videre-
tur, quo defensore idem Tarentini adversus Bruttios usi fue-
rant, aut minores animos magno Alexandro habuisse, qui
3 tam longa a domo militia orientem subegit. Igitur relicto
custode regni Ptolemaeo filio annos XV nato exercitum in
portu Tarentino exponit, duobus parvulis filiis, Alexandro
et Heleno, in solacia longinquae secum expeditionis adductis.
4 Cuius audito adventu consul Romanus Valerius Laevinus fe-
stinans, ut prius cum eo congrederetur, quam auxilia socio-
5 rum convenirent, exercitum in aciem educit. Nec rex, ta-
metsi numero militum inferior esset, certamini moram fecit.
6 Sed Romanos vincentes iam invisitata ante elephantorum
forma stupere primo, mox cedere proelio coëgit, victoresque
7 iam nova Macedonum repente monstra vicerunt. Nec hosti-
bus incruenta victoria fuit. Nam et Pyrrus ipse graviter
vulneratus est et magna pars militum eius caesa, maioremque
8 gloriam eius victoriae quam laetitiam habuit. Huius pugnae
9 eventum multae civitates secutae Pyrro se tradunt. Inter
ceteras etiam Locri prodito praesidio Romano ad Pyrrum
10 deficiunt. Ex ea praeda Pyrrus CC captivos milites gratiis
Romam remisit, ut cognita virtute eius Romani cognoscerent
11 etiam liberalitatem. Interiectis deinde diebus, cum sociorum
exercitus supervenisset, iterato proelium cum Romanis facit,
in quo par fortuna priori bello fuit.

1 2. Interea Mago, dux Carthaginiensium, in auxilium Roma-
norum cum centum XX navibus missus senatum adiit, aegre
tulisse Carthaginienses adfirmans, quod bellum in Italia a
2 peregrino rege paterentur. Ob quam causam missum se, ut

quoniam externo hoste oppugnarentur, externis auxiliis iuva-
rentur. Gratiae a senatu Carthaginiensibus actae auxiliaque 3
remissa. Sed Mago Punico ingenio post paucos dies tacitus, 4
quasi pacificator Carthaginiensium, Pyrrum adiit speculatu-
rus consilia eius de Sicilia, quo eum arcessi fama erat. Nam 5
Romanis eadem causa mittendi auxilia Carthaginiensibus fue-
rat, ut Romano bello, ne in Siciliam transire posset, Pyrrus
in Italia detineretur. Dum haec aguntur, legatus a senatu 6
Romano Fabricius Luscinus missus pacem cum Pyrro con-
ponit. Ad quam confirmandam Cineas Romam cum ingenti- 7
bus a Pyrro donis missus neminem, cuius domus muneribus
pateret, invenit. Huic continentiae Romanorum simile exem- 8
plum isdem ferme temporibus fuit. Nam missi a senatu Ae- 9
gyptum legati cum ingentia sibi a Ptolemaeo rege missa
munera sprevissent, interiectis diebus ad cenam invitatis
aureae coronae missae sunt: quas illi ominis causa receptas
postera die statuis regis inposuerunt. Igitur Cineas, cum tur- 10
batam cum Romanis pacem ab Appio Claudio renuntiasset,
interrogatus a Pyrro, qualis Roma esset, respondit regum
urbem sibi visam. Post haec legati Siculorum superveniunt 11
tradentes Pyrro totius insulae imperium, quae adsiduis Car-
thaginiensibus bellis vexabatur. Itaque relicto Locris Alexan- 12
dro filio firmatisque sociorum civitatibus valido praesidio in
Siciliam exercitum traiecit.

3. Et quoniam ad Carthaginiensium mentionem ventum 1
est, de origine eorum pauca dicenda sunt, repetitis Tyriorum
paulo altius rebus, quorum casus etiam dolendi fuerunt.
Tyriorum gens condita a Phoenicibus fuit, qui terrae motu 2
vexati relicto patriae solo Assyrium stagnum primo, mox
mari proximum litus incoluerunt, condita ibi urbe, quam a 4
piscium ubertate Sidona appellaverunt: nam piscem Phoeni-
ces sidon vocant. Post multos deinde annos a rege Asca- 5
loniorum expugnati, navibus appulsi Tyron urbem ante an-
num Troianae cladis condiderunt. Ibi Persarum bellis diu 6
varieque fatigati victores quidem fuere, sed adtritis viribus a
servis suis multitudine abundantibus indigna supplicia per-
pessi sunt: qui conspiratione facta omnem liberum populum 7
cum dominis interficiunt atque ita potiti urbe lares domino-

rum occupant, rem publicam invadunt, coniuges ducunt et,
8 quod ipsi non erant, liberos procreant. Unus ex tot milibus
servorum fuit, qui miti ingenio senis domini parvulique filii
eius fortuna moveretur dominosque non truci feritate, sed pia
9 misericordiae humanitate respiceret. Itaque cum velut oc-
cisos alienasset servisque de statu rei publicae deliberanti-
bus placuisset regem ex corpore suo creari eumque potissi-
mum quasi acceptissimum dis, qui solem orientem primus
vidisset, rem ad Stratonem (hoc enim ei nomen erat) domi-
10 num occulte latentem detulit. Ab eo formatus, cum medio
noctis omnes in unum campum processissent, ceteris in
orientem spectantibus solus occidentis regionem intuebatur.
11 Id primum aliis videri furor, in occidente solis ortum quae-
12 rere. Ubi vero dies adventare coepit editissimisque culmini-
bus urbis oriens splendere, spectantibus aliis, ut ipsum solem
aspicerent, hic primus omnibus fulgorem solis in summo fasti-
13 gio civitatis ostendit. Non servilis ingenii ratio visa; requi-
14 rentibus auctorem de domino confitetur. Tunc intellectum
est, quantum ingenua servilibus ingenia praestarent, malitia-
15 que servos, non sapientia vincere. Igitur venia seni filioque
data est, et velut numine quodam reservatos arbitrantes re-
16 gem Stratonem creaverunt. Post cuius mortem regnum ad
17 filium ac deinde ad nepotes transiit. Celebre hoc servorum
facinus metuendumque exemplum toto orbe terrarum fuit.
18 Itaque Alexander magnus, cum interiecto tempore in oriente
bellum gereret, velut ultor publicae securitatis, expugnata
eorum urbe omnes, qui proelio superfuerant, ob memoriam
19 veteris caedis crucibus adfixit: genus tantum Stratonis invio-
latum servavit regnumque stirpi eius restituit, ingenuis et in-
noxiis incolis insulae adtributis, ut exstirpato servili germine
genus urbis ex integro conderetur.

1 4. Hoc igitur modo Tyrii Alexandri auspiciis conditi
2 parsimonia et labore quaerendi cito convaluere. Ante cla-
dem dominorum cum et opibus et multitudine abundarent,
3 missa in Africam iuventute Uticam condidere: cum interim rex
[Mutto] Tyro decedit filio Pygmalione et Elissa filia, insignis
4 formae virgine, heredibus institutis. Sed populus Pygmalioni
5 admodum puero regnum tradidit. Elissa quoque Acerbae

avunculo suo, sacerdoti Herculis, qui honos secundus a rege
erat, nubit. Huic magnae, sed dissimulatae opes erant, au- 6
rumque metu regis non tectis, sed terrae crediderat: quam 7
rem etsi homines ignorabant, fama tamen loquebatur. Qua 8
incensus Pygmalion oblitus iuris humani avunculum suum
eundemque generum sine respectu pietatis occidit. Elissa 9
diu fratrem propter scelus aversata ad postremum dissimulato
odio mitigatoque interim vultu fugam tacito molitur ad-
sumptis quibusdam principibus in societatem, quibus par
odium in regem esse eandemque fugiendi cupiditatem arbi-
trabatur. Tunc fratrem dolo adgreditur: fingit se ad eum 10
migrare velle, ne amplius ei mariti domus cupidae oblivionis
gravem luctus imaginem renovet neve ultra amara admoni-
tio oculis eius occurrat. Non invitus Pygmalion verba sororis 11
audivit existimans cum ea et aurum Acerbae ad se venturum.
Sed Elissa ministros migrationis a rege missos navibus cum 12
omnibus opibus suis prima vespera inponit provectaque in
altum conpellit eos onera harenae pro pecunia involucris
involuta in mare deicere. Tunc deflens ipsa lugubrique voce 13
Acerbam ciet: orat, ut libens opes suas recipiat, quas reli-
querat, habeatque inferias, quas habuerat causam mortis.
Tunc ipsos ministros adgreditur: sibi quidem ait optatam 14
olim mortem, sed illis acerbos cruciatus et dira supplicia in-
minere, qui Acerbae opes, quarum spe parricidium rex fece-
rit, avaritiae tyranni subtraxerint. Hoc metu omnibus 15
iniecto comites fugae accepit. Iunguntur et senatorum in
eam noctem praeparata agmina, atque ita sacris Herculis,
cuius sacerdos Acerbas fuerat, repetitis exilio sedes quaerunt.

5. Primus illis adpulsus terrae Cyprus insula fuit, ubi 1 2
sacerdos Iovis cum coniuge et liberis deorum monitu comi-
tem se Elissae sociumque praebuit, pactus sibi posterisque
perpetuum honorem sacerdotii. Condicio pro manifesto 3
omine accepta. Mos erat Cypriis virgines ante nuptias statu- 4
tis diebus dotalem pecuniam quaesituras in quaestum ad litus
maris mittere, pro reliqua pudicitia libamenta Veneri solutu-
ras. Harum igitur ex numero LXXX admodum virgines raptas 5
navibus inponi Elissa iubet, ut et iuventus matrimonia et urbs
subolem habere posset. Dum haec aguntur, Pygmalion 6

cognita sororis fuga, cum impio bello fugientem persequi pa-
rasset, aegre precibus matris deorumque minis victus quie-
7 vit: cui cum inspirati vates canerent non inpune laturum, si
incrementa urbis toto orbe auspicatissimae interpellasset, hoc
8 modo spatium respirandi fugientibus datum. Itaque Elissa
delata in Africae sinum incolas loci eius adventu peregrino-
rum mutuarumque rerum commercio gaudentes in amicitiam
9 sollicitat: dein empto loco, qui corio bovis tegi posset, in
quo fessos longa navigatione socios, quoad proficisceretur,
reficere posset, corium in tenuissimas partes secari iubet at-
que ita maius loci spatium, quam petierat, occupat: unde
10 postea ei loco Byrsae nomen fuit. Confluentibus deinde
vicinis locorum, qui spe lucri multa hospitibus venalia infe-
11 rebant, sedesque ibi statuentibus ex frequentia hominum ve-
12 lut instar civitatis effectum est. Uticensium quoque legati
dona ut consanguineis adtulerunt hortatique sunt, urbem sibi
13 conderent, ubi sedes sortiti essent. Sed et Afros detinendi
14 advenas amor cepit. Itaque consentientibus omnibus Car-
15 thago conditur statuto annuo vectigali pro solo urbis. In
primis fundamentis caput bubulum inventum est, quod auspi-
cium fructuosae quidem, sed laboriosae perpetuoque ser-
vae urbis fuit; propter quod in alium locum urbs translata.
16 Ibi quoque equi caput repertum, bellicosum potentemque po-
pulum futurum significans, urbi auspicatam sedem dedit.
17 Tunc ad opinionem novae urbis concurrentibus gentibus brevi
et populus et civitas magna facta.
1 6. Cum successu rerum florentes Carthaginis opes es-
sent, rex Maxitanorum Hiarbas decem Poenorum principibus
ad se arcessitis Elissae nuptias sub belli denuntiatione petit.
2 Quod legati reginae referre metuentes Punico cum ea inge-
nio egerunt, nuntiantes regem aliquem poscere, qui cultio-
3 res victus eum Afrosque perdoceat: sed quem inveniri posse,
qui ad barbaros et ferarum more viventes transire a con-
4 sanguineis velit? Tunc a regina castigati, si pro salute pa-
triae asperiorem vitam recusarent, cui etiam ipsa vita, si res
exigat, debeatur, regis mandata aperuere dicentes, quae
praecipiat aliis, ipsi facienda esse, si velit urbi consultum
5 esse. Hoc dolo capta diu Acerbae viri nomine cum multis

lacrimis et lamentatione flebili vocato ad postremum ituram
se, quo suae urbis fata vocarent, respondit. In hoc trium 6
mensium sumpto spatio, pyra in ultima parte urbis instructa,
velut placatura viri manes inferiasque ante nuptias missura
multas hostias caedit et sumpto gladio pyram conscendit at- 7
que ita ad populum respiciens ituram se ad virum, sicut prae-
ceperint, dixit vitamque gladio finivit. Quam diu Carthago 8
invicta fuit, pro dea culta est. Condita est haec urbs LXXII 9
annis ante quam Roma: cuius virtus sicut bello clara fuit, ita 10
domi status variis discordiarum casibus agitatus est. Cum 11
inter cetera mala etiam peste laborarent, cruenta sacrorum
religione et scelere pro remedio usi sunt: quippe homines 12
ut victimas immolabant et inpuberes, quae aetas etiam hos-
tium misericordiam provocat, aris admovebant, pacem deo-
rum sanguine eorum exposcentes, pro quorum vita di rogari
maxime solent.

7. Itaque adversis tanto scelere numinibus, cum in Sici- 1
lia diu feliciter dimicassent, translato in Sardiniam bello,
amissa maiore exercitus parte gravi proelio victi sunt:
propter quod ducem suum Maleum, cuius auspiciis et Sici- 2
liae partem domuerant et adversus Afros magnas res gesse-
rant, cum parte exercitus, quae superfuerat, exulare iusse-
runt. Quam rem aegre ferentes milites legatos Carthaginem 3
mittunt, qui reditum primo veniamque infelicis militiae pe-
tant, tum denuntient, quod precibus nequeant, armis se con-
secuturos. Cum et preces et minae legatorum spretae es- 4
sent, interiectis diebus conscensis navibus armati ad urbem ve-
niunt, ubi deos hominesque testati, non se expugnatum, sed 5
reciperatum patriam venire, ostensurosque civibus suis non
virtutem sibi priore bello, sed fortunam defuisse, prohibitis 6
commeatibus obsessaque urbe in summam desperationem
Carthaginienses adduxerunt. Interea Carthalo, Malei exulis 7
ducis filius, cum praeter castra patris a Tyro, quo decimam
Herculis ferre ex praeda Siciliensi, quam pater eius ceperat,
a Carthaginiensibus missus fuerat, reverteretur arcessitusque
a patre esset, prius se publicae religionis officia executurum
quam privatae pietatis respondit. Quam rem etsi indigne ferret 8
pater, non tamen vim adferre religioni ausus est. Interiectis 9

deinde diebus Carthalo petito commeatu a populo cum rever-
sus ad patrem esset ornatusque purpura et infulis sacerdotii
omnium se oculis ingereret, tum in secretum abducto pater
10 ait: 'ausus ne es, nefandissimum caput, ista purpura et auro
ornatus in conspectum tot miserorum civium venire et maesta
ac lugentia castra circumfluentibus quietae felicitatis insigni-
bus velut exultabundus intrare? Nusquamne te aliis iactare
11 potuisti? Nullus locus aptior quam sordes patris et exilii in-
12 felicis aerumnae fuerunt? Quid, quod paulo ante vocatus,
non dico patrem, ducem certe civium superbe sprevisti?
13 Quid porro tu in purpura ista coronisque aliud quam victo-
14 riarum mearum titulos geris? Quoniam in patre igitur nihil
nisi exulis nomen agnoscis, ego quoque imperatorem me
magis quam patrem iudicabo statuamque in te exemplum,
15 ne quis posthac infelicibus miseriis patris inludat.' Atque ita
eum cum ornatu suo in altissimam crucem in conspectu urbis
16 suffigi iussit. Post paucos deinde dies Carthaginem capit
evocatoque populo ad contionem exilii iniuriam queritur,
belli necessitatem excusat, contentumque victoria sua punitis
auctoribus miserorum civium iniuriosi exilii omnibus se ve-
17 niam dare dicit. Atque ita decem senatoribus interfectis ur-
18 bem legibus suis reddidit. Nec multo post ipse adfectati
regni accusatus duplicis et in filio et in patria parricidii
19 poenas dedit. Huic Mago imperator successit, cuius in-
dustria et opes Carthaginiensium et imperii fines et bellicae
gloriae laudes creverunt.

LIBER XVIIII.

1 1. Mago Carthaginiensium imperator cum primus om-
nium ordinata disciplina militari imperium Poenorum condi-
disset viresque civitatis non minus bellandi arte quam vir-
tute firmasset, diem fungitur relictis duobus filiis Asdrubale
2 et Amilcare, qui per vestigia paternae virtutis decurrentes

situti generi, ita et magnitudini patris successerunt. His du- 3
cibus Sardiniae bellum inlatum: adversus Afros quoque vecti-
gal pro solo urbis multorum annorum repetentes dimicatum.
Sed Afrorum sicuti causa iustior, ita et fortuna superior fuit, 4
bellumque cum his solutione pecuniae, non armis finitum. 5
In Sardinia quoque Asdrubal graviter vulneratus imperio 6
Amilcari fratri tradito interiit, cuius mortem cum luctus ci- 7
vitatis, tum et dictaturae undecim et triumphi quattuor insig-
nem fecere. Hostibus quoque crevere animi, veluti cum 8
duce vires Poenorum cecidissent. Itaque Siciliae populis 9
propter adsiduas Carthaginiensium iniurias ad Leonidae fra-
trem regis Spartanorum concurrentibus grave bellum natum,
in quo et diu et varia victoria proeliatum fuit. Dum haec 10
aguntur, legati a Dareo Persarum rege Carthaginem venerunt
adferentes edictum, quo Poeni humanas hostias immolare et
canina vesci prohibebantur; mortuorum quoque corpora cre- 11
mare potius quam terra obruere a rege iubebantur; petentes 12
simul auxilia adversus Graeciam, cui inlaturus bellum Dareus
erat. Sed Carthaginienses auxilia negantes propter adsidua 13
finitimorum bella ceteris, ne per omnia contumaces videren-
tur, cupide paruere.

2. Interea Amilcar bello Siciliensi interficitur relictis tri- 1
bus filiis, Imilcone, Annone, Gisgone. Asdrubali quoque par 2
numerus filiorum fuit: Annibal, Asdrubal et Sapho. Per hos 3
res Carthaginiensium ea tempestate regebantur. Itaque et 4
Mauris bellum inlatum et adversus Numidas pugnatum et Afri
conpulsi stipendium urbis conditae Carthaginiensibus remit-
tere. Dein, cum familia tanta imperatorum gravis liberae ci- 5
vitati esset omniaque ipsi agerent simul et iudicarent, centum
ex numero senatorum iudices deliguntur, qui reversis a bello
ducibus rationem rerum gestarum exigerent, ut hoc metu ita 6
in bello imperia cogitarent, ut domi iudicia legesque respi-
cerent.

In Sicilia in locum Amilcaris imperator Imilco succedit, 7
qui cum navali terrestrique bello secunda proelia fecisset
multasque civitates cepisset, repente pestilentis sideris vi
exercitum amisit. Quae res cum nuntiata Carthagine esset, 8
maesta civitas fuit: omnia ululatibus non secus, ac si urbs

9 ipsa capta esset, personabant; clausae privatae domus, clausa
deorum templa; intermissa omnia sacra, omnia privata officia
10 damnata. Cuncti deinde ad portum congregantur egredientes-
que paucos e navibus, qui cladi superfuerant, de suis per-
11 contantur. Ut vero dubia antea spe et suspenso metu, in-
certa orbitatis exspectatione casus suorum miseris eluxit,
tunc toto litore plangentium gemitus, tunc infelicium matrum
ululatus et flebiles querellae audiebantur.

1 3. Inter haec procedit inops navi sua imperator sordida
servilique tunica, discinctus, ad cuius conspectum plangen-
2 tium agmina iunguntur. Ipse quoque manum ad caelum ten-
3 dens nunc sortem suam, nunc publicam fortunam deflet; nunc
deos accusat, qui tanta belli decora et tot ornamenta victo-
riarum, quae ipsi dederant, abstulerint; qui captis tot urbi-
bus totiensque hostibus terrestri navalique proelio victis exer-
4 citum victorem non bello, sed peste deleverint. Deferre se
tamen civibus suis non modica solacia, quod malis eorum
5 hostes gaudere, non gloriari possent: quippe cum neque
eos, qui mortui sunt, a se occisos, neque eos, qui reversi
6 sunt, a se fugatos possint dicere. Praedam relictis a se
castris abstulerint: non esse talem, quam velut spolium victi
hostis ostentent, sed quam possessione vacua fortuitis domi-
7 norum mortibus sicuti caduca occuparint. Quod ad hostes
pertinet, victores se recessisse; quod ad pestem, victos.
8 Nihil tamen se gravius ferre, quam quod inter fortissimos
viros mori non potuerit servatusque sit non ad vitae iucundi-
9 tatem, sed ad ludibrium calamitatis. Quamquam ubi miseras
copiarum reliquias Carthaginem reduxerit, se quoque secu-
10 turum commilitones suos ostensurumque patriae non ideo se
in eam diem vixisse, quoniam vellet vivere, sed ne hos,
quibus nefanda lues pepercerat, inter hostium exercitus lo-
11 catos morte sua proderet. Tali vociferatione per urbem in-
gressus, ut ad limina domus suae venit, prosecutam multi-
12 tudinem velut postremo adloquio dimisit obseratisque foribus
ac nemine ad se, ne filiis quidem admissis mortem sibi
conscivit.

LIBER XX.

1. Dionysius e Sicilia Carthaginiensibus pulsis occupa- 1
toque totius insulae imperio grave otium regno suo pericu-
losamque desidiam tanti exercitus ratus, copias in Italiam
traiecit, simul ut et militum vires continuo labore acuerentur 2
et regni fines proferrentur. Prima illi militia adversus Grae- 3
cos, qui proxima Italici maris litora tenebant, fuit; quibus 4
devictis finitimos quosque adgreditur omnesque Graeci nomi-
nis Italiam possidentes hostes sibi destinat: quae gentes non 5
partem, sed universam ferme Italiam ea tempestate occupa-
verant. Denique multae urbes adhuc post tantam vetustatem 6
vestigia Graeci moris ostentant. Namque Tuscorum populi, 7
qui oram inferi maris possident, a Lydia venerunt, et Vene- 8
tos, quos incolas superi maris videmus, capta et expugnata
Troia Antenore duce misit; Adria quoque Illyrico mari pro- 9
xima, quae et Adriatico mari nomen dedit, Graeca urbs est;
Arpos Diomedes exciso Ilio naufragio in ea loca delatus 10
condidit. Sed et Pisae in Liguribus Graecos auctores habent; 11
et in Tuscis Tarquinii a Thessalis, et Spina in Umbris; Peru-
sini quoque originem ab Achaeis ducunt. Quid Caere urbem 12
dicam? quid Latinos populos, qui ab Aenea conditi videntur?
Iam Falisci, Nolani, Abellani nonne Chalcidensium coloni 13
sunt? Quid tractus omnis Campaniae? quid Bruttii Sabini- 14
que? quid Samnites? quid Tarentini, quos Lacedaemone pro- 15
fectos spuriosque vocatos accipimus? Thurinorum urbem 16
condidisse Philocteten ferunt; ibique adhuc monumentum eius
visitur, et Herculis sagittae in Apollinis templo, quae fatum
Troiae fuere.

2. Metapontini quoque in templo Minervae ferramenta, 1
quibus Epeos, a quo conditi sunt, equum Troianum fabrica-
vit, ostentant: propter quod omnis illa pars Italiae maior 2
Graecia appellata est.

Sed principio originum Metapontini cum Sybaritanis et 3
Crotoniensibus pellere ceteros Graecos Italia statuerunt. 4
Cum primum urbem Sirim cepissent, in expugnatione eius L

iuvenes amplexos Minervae simulacrum sacerdotemque deae
5 velatum ornamentis inter ipsa altaria trucidaverunt. Ob haec
cum peste et seditionibus vexarentur, priores Crotonienses
6 Delphicum oraculum adierunt. Responsum his est, finem mali
fore, si violatum Minervae numen et interfectorum manes pla-
7 cassent. Itaque cum statuas iuvenibus iustae magnitudinis
et in primis Minervae fabricare coepissent, et Metapontini
oraculo cognito deorum, occupandam manium et deae pacem
rati, iuvenibus modica et lapidea simulacra ponunt et deam
8 panificiis placant. Atque ita pestis utrubique sedata est, cum
9 alteri magnificentia, alteri velocitate certassent. Recuperata
10 sanitate non diu Crotonienses quievere. Itaque indignantes
in oppugnatione Siris auxilium contra se a Locrensibus latum,
11 bellum his intulerunt. Quo metu territi Locrenses ad Spar-
12 tanos decurrunt: auxilium supplices deprecantur. Illi lon-
ginqua militia gravati auxilium a Castore et Polluce petere
13 eos iubent. Neque legati responsum sociae urbis spreverunt
profectique in proximum templum facto sacrificio auxilium
14 deorum inplorant. Litatis hostiis obtentoque, ut rebantur,
quod petebant, haud secus laeti quam si deos ipsos secum
avecturi essent, pulvinaria iis in navi conponunt faustisque
profecti ominibus solacia suis pro auxiliis deportant.

1 3. His cognitis Crotonienses et ipsi legatos ad oraculum
Delphos mittunt, victoriae facultatem bellique prosperos
2 eventus deprecantes. Responsum prius votis hostes quam
3 armis vincendos. Cum vovissent Apollini decimas praedae,
Locrenses et voto hostium et responso dei cognito nonas
voverunt tacitamque eam rem habuere, ne votis vinceren-
4 tur. Itaque cum in aciem processissent et Crotoniensium
centum viginti milia armatorum constitissent, Locrenses pau-
citatem suam circumspicientes (nam sola XV milia militum
habebant) omissa spe victoriae in destinatam mortem con-
5 spirant: tantusque ardor ex desperatione singulos cepit, ut
6 victores se putarent, si non inulti morerentur. Sed dum
mori honeste quaerunt, feliciter vicerunt: nec alia causa
7 victoriae fuit, quam quod desperaverunt. Pugnantibus Locris
aquila ab acie numquam recessit eosque tam diu circumvo-
8 lavit, quoad vincerent. In cornibus quoque duo iuvenes di-

verso a ceteris armorum habitu, eximia magnitudine et albis
equis et coccineis paludamentis pugnare visi sunt nec ultra
apparuerunt, quam pugnatum est. Hanc admirationem auxit 9
incredibilis famae velocitas. Nam eadem die, qua in Italia
pugnatum est, et Corintho et Athenis et Lacedaemone nun-
tiata est victoria.

4. Post haec Crotoniensibus nulla virtutis exercitatio, 1
nulla armorum cura fuit. Oderant enim quae infeliciter sump- 2
serant, mutassentque vitam luxuria, ni Pythagoras philo-
sophus fuisset. Hic Sami de Marmaco locuplete nego- 3
tiatore natus magnisque sapientiae incrementis formatus
Aegyptum primo, mox Babylona ad perdiscendos siderum
motus originemque mundi spectandam profectus summam
scientiam consecutus erat. Inde regressus Cretam et Lace- 4
daemona ad cognoscendas Minois et Lycurgi inclitas ea
tempestate leges contenderat. Quibus omnibus instructus 5
Crotona venit populumque in luxuriam lapsum auctoritate sua
ad usum frugalitatis revocavit. Laudabat cotidie virtutem et 6
vitia luxuriae casumque civitatium ea peste perditarum enu-
merabat tantumque studium ad frugalitatem multitudinis pro- 7
vocavit, ut aliquos ex his luxuriatos incredibile videretur.
Matronarum quoque separatam a viris doctrinam et puerorum 8
a parentibus frequenter habuit. Docebat nunc has pudicitiam 9
et obsequia in viros, nunc illos modestiam et litterarum stu-
dium. Inter haec velut genetricem virtutum frugalitatem 10
omnibus ingerebat consecutusque disputationum adsiduitate 11
erat, ut matronae auratas vestes ceteraque dignitatis suae
ornamenta velut instrumenta luxuriae deponerent eaque om-
nia delata in Iunonis aedem ipsi deae consecrarent, prae se 12
ferentes vera ornamenta matronarum pudicitiam, non vestes
esse. In iuventute quoque quantum profligatum sit, victi 13
feminarum contumaces animi manifestant. Sed CCC ex iuve- 14
nibus cum sodalicii iure sacramento quodam nexi separatam
a ceteris civibus vitam exercerent, quasi coetum clandesti-
nae coniurationis haberent, civitatem in se converterunt,
quae eos, cum in unam domum convenissent, cremare voluit. 15
In quo tumultu sexaginta ferme periere: ceteri in exilium 16
profecti. Pythagoras autem cum annos XX Crotone egisset, 17

18 Metapontum emigravit ibique decessit; cuius tanta admiratio
fuit, ut ex domo eius templum facerent eumque pro deo
colerent.

1 5. Igitur Dionysius tyrannus, quem supra a Sicilia exer-
citum in Italiam traiecisse bellumque Graecis intulisse memo-
ravimus, expugnatis Locris Crotonienses vix vires longo
2 otio ex prioris belli clade resumentes adgreditur, qui fortius
cum paucis tanto exercitui eius quam antea cum tot milibus
3 Locrensium paucitati restiterunt. Tantum virtutis paupertas
adversum insolentes divitias habet, tantoque insperata inter-
4 dum sperata victoria certior est. Sed Dionysium gerentem
bellum legati Gallorum, qui ante menses Romam incende-
5 rant, societatem amicitiamque petentes adeunt: gentem suam
inter hostes eius positam esse magnoque usui ei futuram vel
in acie bellanti vel de tergo intentis in proelium hostibus
6 adfirmant. Grata legatio Dionysio fuit. Ita pacta societate et
auxiliis Gallorum auctus bellum velut ex integro restaurat.
7 His autem Gallis causa in Italiam veniendi sedesque novas
quaerendi intestina discordia et adsiduae domi dissensiones
8 fuere, quarum taedio cum in Italiam venissent, sedibus
Tuscos expulerunt et Mediolanum, Comum, Brixiam, Vero-
9 nam, Bergomum, Tridentum, Vicentiam condiderunt. Tusci
quoque duce Raeto avitis sedibus amissis Alpes occupavere
10 et ex nomine ducis gentes Raetorum condiderunt. Sed Dio-
nysium in Siciliam adventus Carthaginiensium revocavit,
qui reparato exercitu bellum, quod deseruerant, auctis viri-
11 12 bus repetebant. Dux belli Anno Carthaginiensis erat: cuius
inimicus Suniatus, potentissimus ea tempestate Poenorum,
cum odio eius Graecis litteris Dionysio adventum exercitus
et segnitiam ducis familiariter praenuntiasset, conprehensis
epistulis proditionis eius damnatur, facto senatus consulto,
13 ne quis postea Carthaginiensis aut litteris Graecis aut ser-
moni studeret, ne aut loqui cum hoste aut scribere sine in-
14 terprete posset. Nec multo post Dionysius, quem paulo
ante non Sicilia, non Italia capiebat, adsiduis belli certami-
nibus victus fractusque insidiis ad postremum suorum in-
terficitur.

LIBER XXI.

1. Extincto in Sicilia Dionysio tyranno in locum eius 1
milites maximum natu ex filiis eius, nomine Dionysium, suffecere, et naturae ius secuti, et quod firmius futurum esse 2
regnum, si penes unum remansisset, quam si portionibus inter plures filios divideretur, arbitrantur. Sed Dionysius in- 3
ter initia regni avunculos fratrum suorum veluti aemulos imperii sui hortatoresque puerorum ad divisionem regni tollere
gestiebat. Quare paulisper dissimulatum animum prius ad 4
favorem popularium conciliandum intendit, excusatius facturus quod statuerat, si probatus ante omnibus foret. Igitur 5
nexorum tria milia carcere dimittit, tributa populo per triennium remittit, quibuscumque delinimentis potest animos
omnium sollicitat. Tunc ad destinatum facinus conversus 6
non cognatos tantum fratrum, sed etiam ipsos interficit, ut, 7
quibus consortium regni debebat, ne spiritus quidem consortium relinqueret, tyrannidem in suos prius quam in exteros auspicatus.

2. Sublatis deinde aemulis in segnitiam lapsus saginam 1
corporis ex nimia luxuria oculorumque valetudinem contraxit, adeo ut non solem, non pulverem, non denique splendorem
ferre lucis ipsius posset. Propter quae dum contemni se pu- 2
tat, saevitia grassatur nec, uti pater, carcerem nexis, sed
caedibus civitatem replet: ob quae non contemptior omni- 3
bus quam invisior fuit. Itaque cum bellum adversus eum 4
Syracusani decrevissent, diu dubitavit, imperium deponeret
an bello resisteret. Sed a militibus praedam et urbis direp- 5
tionem sperantibus descendere in proelium cogitur. Victus 6
cum iterato non felicius fortunam temptasset, legatos ad Syracusanos mittit spondens se depositurum tyrannidem, si
mitterent ad eum, quibuscum sibi de pace conveniret. In 7
quam rem missos primores in carcere retinet, atque ita incautis omnibus nec quicquam hostile metuentibus exercitum
ad delendam civitatem mittit. Fit igitur in ipsa urbe anceps 8
proelium, in quo oppidanis multitudine superantibus Diony-

sius pellitur. Qui cum obsidionem arcis timeret, cum omni
9 regio apparatu in Italiam profugit tacitus. Exul Locrensibus
sociis acceptus, velut iure regnaret, arcem occupat solitam-
10 que sibi saevitiam exercet. Coniuges principum ad stuprum
rapi iubebat, virgines ante nuptias abducebat stupratasque
procis reddebat, locupletissimos quosque aut civitate pelle-
bat aut occidi imperabat bonaque eorum invadebat.

1 3. Dein cum rapinae occasio deesset, universam civita-
2 tem callido commento circumvenit. Cum Reginorum tyranni
Leophronis bello Locrenses premerentur, voverant, si victo-
res forent, ut die festo Veneris virgines suas prostituerent.
3 Quo voto intermisso cum adversa bella cum Lucanis gere-
rent, in contionem eos Dionysius vocat: hortatur, ut uxores
filiasque suas in templum Veneris quam possint ornatissimas
4 mittant: ex quibus sorte ductae centum voto publico fungan-
tur religionisque gratia uno stent in lupanari mense omnibus
5 ante iuratis viris, ne quis ullam adtaminet. Quae res ne vir-
ginibus voto civitatem solventibus fraudi esset, decretum
facerent: ne qua virgo nuberet, priusquam illae maritis tra-
6 derentur. Probato consilio, quo et superstitioni et pudicitiae
virginum consulebatur, certatim omnes feminae inpensius
7 exornatae in templum Veneris conveniunt: quas omnes Dio-
nysius inmissis militibus spoliat ornamentaque matronarum
8 in praedam suam vertit. Quarundam viros ditiores interficit,
9 quasdam ad prodendas virorum pecunias torquet. Cum his
artibus per annos sex regnasset, conspiratione Locrorum
10 civitate pulsus in Siciliam redit. Ibi Syracusas securis omni-
bus post longam intercapedinem pacis per proditionem re-
cepit.

1 4. Dum haec in Sicilia geruntur, interim in Africa prin-
ceps Carthaginiensium Anno opes suas, quibus vires rei
publicae superabat, in occupandam dominationem intendit
2 regnumque invadere interfecto senatu conatus est. Cui sce-
leri sollemnem nuptiarum diem filiae suae legit, ut religione
3 votorum nefanda commenta facilius tegerentur. Itaque plebi
epulas in publicis porticibus, senatui in domo sua parat, ut
poculis veneno infectis secretius senatum et sine arbitris
4 interficeret orbamque rem publicam facilius invaderet. Qua

re magistratibus per ministros prodita scelus declinatum, non
vindicatum est, ne in viro tam potenti plus negotii faceret
res cognita quam cogitata. Contenti itaque cohibuisse de- 5
creto modum nuptiarum sumptibus statuunt idque observari
non ab uno, sed ab universis iubent, ne persona designata,
non vitia correcta viderentur. Hoc consilio praeventus iterum 6
servitia concitat statutaque rursus caedium die, cum denuo
se proditum videret, timens iudicium munitum quoddam cas-
tellum cum XX milibus servorum armatis occupat. Ibi dum 7
Afros regemque Maurorum concitat, capitur virgisque caesus
effossis oculis et manibus cruribusque fractis, velut a singu-
lis membris poenae exigerentur, in conspectu populi occidi-
tur; corpus verberibus lacerum in crucem figitur. Filii quo- 8
que cognatique omnes, etiam innoxii, supplicio traduntur,
ne quisquam aut ad imitandum scelus aut ad mortem ulciscen-
dam ex tam nefaria domo superesset.

5. Interea Dionysius Syracusis receptus, cum gravior 1
crudeliorque in dies civitati esset, iterata conspiratione
obsidetur. Tunc deposito imperio arcem Syracusanis cum 2
exercitu tradidit receptoque privato instrumento Corinthum
in exilium proficiscitur. Ibi humillima quaeque tutissima ex- 3
istimans in sordidissimum vitae genus descendit: non conten- 4
tus in publico vagari, sed potare; nec conspici in popinis
lupanaribusque, sed totis diebus desidere; cum perditissimo 5
quoque de minimis rebus disceptare; pannosus et squalidus
incedere; risum libentius praebere quam captare; in macello 6
perstare; quod emere non poterat, oculis devorare; apud 7
aediles adversus lenones iurgare: omniaque ista facere, ut
contemnendus magis quam metuendus videretur. Novissime 8
ludi magistrum professus pueros in trivio docebat, ut aut a
timentibus semper in publico videretur aut a non timentibus
facilius contemneretur. Nam licet tyrannis semper vitiis ab- 9
undet, tamen simulatio haec vitiorum, non naturae erat,
magisque haec arte quam amisso regali pudore faciebat,
expertus, quam invisa tyrannorum forent etiam sine opibus
nomina. Laborabat itaque invidiam praeteritorum contemptu 10
praesentium demere; neque honesta, sed tuta consilia cir-
cumspiciebat. Inter has tamen dissimulationum artes insi- 11

mulatus est adfectatae tyrannidis, nec aliter quam dum contemnitur, liberatus est.
1 6. Inter haec Carthaginienses tanto successu rerum
Alexandri magni exterriti, verentes ne Persico regno et
Africum vellet adiungere, mittunt ad speculandos eius animos Amilcarem cognomento Rodanum, virum sollertia fa-
2 cundiaque praeter ceteros insignem. Augebant enim metum
3 et Tyros urbs auctorum originis suae capta et Alexandria
aemula Carthaginis in terminis Africae et Aegypti condita
4 et felicitas regis, apud quem nec cupiditas nec fortuna ullo
5 modo terminabantur. Igitur Amilcar per Parmeniona aditu
regis obtento profugisse se ad regem expulsum patria fingit
6 militemque se expeditionis offert. Atque ita consiliis eius
exploratis in tabellis ligneis vacua desuper cera inducta civi-
7 bus suis omnia perscribebat. Sed Carthaginienses post mortem regis reversum in patriam, quasi urbem regi venditasset, non ingrato tantum, verum etiam crudeli animo necaverunt.

LIBER XXII.

1 1. Agathocles Siciliae tyrannus, qui magnitudini prioris
Dionysii successit, ad regni maiestatem ex humili et sordido
2 genere pervenit. Quippe in Sicilia patre figulo natus non
3 honestiorem pueritiam quam principia originis habuit, siquidem forma et corporis pulchritudine egregius diu vitam stu-
4 pri patientia exhibuit. Annos deinde pubertatis egressus li-
5 bidinem a viris ad feminas transtulit. Post haec apud utrum-
6 que sexum famosus vitam latrociniis mutavit. Interiecto tempore, cum Syracusas concessisset adscitusque in civitatem
7 inter incolas esset, diu sine fide fuit, quoniam nec in fortunis
quod amitteret, nec in verecundia quod inquinaret habere
8 videbatur: in summa gregariam militiam sortitus non minus
tunc seditiosa quam antea turpi vita in omne facinus promp-

tissimus erat: nam et manu strenuus et in contionibus per- 9
facundus habebatur. Brevi itaque centurio ac deinceps tri- 10
bunus militum factus est. Primo bello adversus Aetnaeos 11
magna experimenta sui Syracusanis dedit. Sequenti Campa- 12
norum tantam de se spem omnibus fecit, ut in locum de-
mortui ducis Damasconis sufficeretur: cuius uxorem adul- 13
terio cognitam post mortem viri in matrimonium recepit. Nec 14
contentus, quod ex inope repente dives factus esset, pira-
ticam adversus patriam exercuit. Saluti ei fuit, quod socii 15
capti tortique de illo negaverunt. Bis occupare imperium 16
Syracusarum voluit, bis in exilium actus est.

2. A Murgantinis, apud quos exulabat, odio Syracusa- 1
norum primo praetor, mox dux creatur. In eo bello et urbem 2
Leontinorum capit et patriam suam Syracusas obsidere coepit,
ad cuius auxilium Amilcar, dux Poenorum, inploratus depo- 3
sitis hostilibus odiis praesidia militum mittit. Ita uno eodem- 4
que tempore Syracusae et ab hoste civili amore defensae et
a cive hostili odio inpugnatae sunt. Sed Agathocles cum 5
videret fortius defendi urbem quam oppugnari, precibus per
internuntios Amilcarem exorat, ut inter se et Syracusanos
pacis arbitria suscipiat, peculiaria in ipsum officia sui repro-
mittens. Qua spe inpletus Amilcar societatem cum eo metu 6
eius potentiae iungit, ut quantum virium Agathocli adversus
Syracusanos dedisset, tantum ipse ad incrementa domesticae
potentiae reciperaret. Igitur non pax tantum Agathocli con- 7
ciliatur, verum etiam praetor Syracusis constituitur. Tunc 8
Amilcari expositis insignibus Cereris tactisque in obsequia
Poenorum iurat. Deinde acceptis ab eo V milibus Afrorum 9
potentissimos quosque ex principibus interficit atque ita 10
veluti rei publicae statum formaturus populum in theatrum
ad contionem vocari iubet contracto in gymnasio senatu,
quasi quaedam prius ordinaturus. Sic conpositis rebus in- 11
missis militibus populum obsidet, senatum trucidat, cuius 12
peracta caede ex plebe quoque locupletissimos et promptis-
simos interficit.

3. His ita gestis militem legit exercitumque conscribit, 1
quo instructus finitimas civitates nihil hostile metuentes ex
inproviso adgreditur. Poenorum quoque socios permittente 2

Amilcare foede vexat: propter quod querellas Carthaginem
socii non tam de Agathocle quam de Amilcare detulerunt,
3 hunc ut dominum et tyrannum, illum ut proditorem arguen-
tes, a quo infestissimo hosti fortunae sociorum interposita
4 pactione donatae sint: sicut ab initio Syracusae in pignus
societatis sint traditae, urbs semper Poenis infesta et de
imperio Siciliae Carthaginis aemula, nunc insuper civitates
5 sociorum eidem titulo pacis addictas. Denuntiare igitur se
haec brevi ad ipsos redundatura ac propediem sensuros,
quantum mali non Siciliae magis quam ipsi Africae adtu-
6 lerint. His querellis senatus in Amilcarem accenditur: sed
quoniam in imperio esset, tacita de eo suffragia tulerunt et
sententias, priusquam recitarentur, in urnam coniectas ob-
signari iusserunt, dum alter Amilcar, Gisgonis filius, a Si-
7 cilia reverteretur. Sed haec callida commenta Poenorum et
sententias inauditas mors Amilcaris praevenit, liberatus-
que est fati munere, quem per iniuriam cives inauditum
8 damnaverant. Quae res Agathocli adversus Poenos occa-
9 sionem movendi belli dedit. Prima igitur illi cum Amilcare,
Gisgonis filio, proelii congressio fuit, a quo victus maiori
10 mole reparaturus bellum Syracusas concessit. Sed secundi
certaminis eadem fortuna quae et prioris fuit.

1 4. Cum igitur victores Poeni Syracusas obsidione cinxis-
sent, Agathocles, quod se neque viribus parem neque ad
obsidionem ferendam instructum videret, super haec a sociis
crudelitate eius offensis desertus esset, statuit bellum in
2 Africam transferre: mira prorsus audacia, ut, quibus in
solo urbis suae par non erat, eorum urbi bellum inferret,
et qui sua tueri non poterat, inpugnaret aliena victusque
3 victoribus insultaret. Huius consilii non minus admirabile
silentium quam commentum fuit. Populo hoc solum profes-
sus, invenisse se victoriae viam: animos illi tantum in bre-
vem obsidionis patientiam firmarent; vel, si cui status prae-
sentis fortunae displiceret, dare se ei discedendi liberam
4 potestatem. Cum mille sescenti discessissent, ceteros ob
obsidionis necessitatem frumento et stipendio instruit; L tan-
tum secum talenta ad praesentem usum aufert, cetera ex
5 hoste melius quam ex sociis paraturus. Omnes deinde

servos militaris aetatis libertate donatos sacramento adegit eosque et maiorem partem ferme militum navibus inponit, ratus exaequata utriusque ordinis condicione mutuam inter eos virtutis aemulationem futuram; ceteros omnes ad tutelam patriae relinquit.

5. Septimo igitur imperii anno comitibus duobus adultis 1
filiis, Archagatho et Heraclida, nullo militum sciente quo
veheretur, cursum in Africam dirigit. Cum omnes aut in Ita- 2
liam praedatum se aut in Sardiniam ituros crederent, tunc
primum, exposito in Africae litore exercitu, consilium suum
omnibus aperit. Quo in loco Syracusae positae sint, ostendit, 3
quibus aliud nullum auxilium superesset, quam ut hostibus
faciant, quae ipsi patiantur. Quippe aliter domi, aliter foris 4
bella tractari. Domi ea sola auxilia esse, quae patriae vires
subministrent: foris hostem etiam suis viribus vinci, de-
ficientibus sociis et odio diuturni imperii externa auxilia cir-
cumspicientibus. Huc accedere, quod urbes castellaque 5
Africae non muris cinctae, non in montibus positae sint, sed
in planis campis sine ullis munimentis iaceant: quas omnes
metu excidii facile ad belli societatem perlici posse. Maius 6
igitur Carthaginiensibus ab ipsa Africa quam ex Sicilia exar-
surum bellum, coituraque auxilia omnium adversus unam
urbem nomine quam opibus ampliorem, et quas non adtulerit
vires, inde sumpturum. Et in repentino Poenorum metu non 7
modicum momentum victoriae fore, qui tanta audacia hostium
perculsi trepidaturi sint. Accessura et villarum incendia, 8
castellorum urbiumque contumacium direptionem, tum ipsius
Carthaginis obsidionem: quibus omnibus non sibi tantum 9
in alios, sed et aliis in se sentient patere bella. His non 10
solum Poenos vinci, sed et Siciliam liberari posse: nec enim
moraturos in eius obsidione hostes, cum sua urgueantur.
Nusquam igitur alibi facilius bellum, sed nec praedam ube- 11
riorem inveniri posse: nam capta Carthagine omnem Africam
Siciliamque praemium victorum fore. Gloriam certe tam 12
honestae militiae tantam in omne aevum futuram, ut termi-
nari nullo tempore oblivione possit: ut dicatur eos solos
mortalium esse, qui bella, quae domi ferre non poterant,
ad hostes transtulerint ultroque victores insecuti sint et

13 obsessores urbis suae obsederint. Omnibus igitur forti ac
laeto animo bellum ineundum, quo nullum aliud possit aut
praemium victoribus uberius aut victis monumentum inlus-
trius dare.

1 6. His quidem adhortationibus animi militum erigebantur,
sed terrebat eos portenti religio, quod navigantibus sol de-
2 fecerat. Cuius rei rationem non minore cura rex quam belli
reddebat adfirmans: si prius quam proficiscerentur factum
esset, crediturum adversum profecturos prodigium esse:
nunc quia egressis acciderit, illis, ad quos eatur, porten-
3 dere. Porro defectus naturalium siderum semper praesentem
rerum statum mutare, certumque esse florentibus Cartha-
giniensium opibus adversisque rebus suis commutationem
4 significari. Sic consolatis militibus universas naves consen-
tiente exercitu incendi iubet, ut omnes scirent auxilio fugae
5 adempto aut vincendum aut moriendum esse. Dein cum
omnia, quacumque ingrederentur, prosternerent, castella
villasque incenderent, obvius ei fuit cum XXX milibus paga-
6 norum Anno: sed proelio commisso duo de Siculis, tria
7 milia de Poenis cum ipso duce cecidere. Hac victoria et
8 Siculorum animi eriguntur et Poenorum franguntur. Aga-
thocles victis hostibus urbes castellaque expugnat, praedas
9 ingentes agit, hostium multa milia trucidat. Castra deinde
in quinto lapide a Carthagine statuit, ut damna carissimarum
rerum vastitatemque agrorum et incendia villarum de muris
10 ipsius urbis specularentur. Interea ingens tota Africa deleti
Poenorum exercitus fama occupatarumque urbium divul-
11 gatur. Stupor itaque omnes et admiratio incessit, unde tanto
imperio tam subitum bellum, praesertim ab hoste iam victo;
admiratio deinde paulatim in contemptum Poenorum ver-
12 titur. Nec multo post non Afri tantum, verum etiam urbes
nobilissimae novitatem secutae ad Agathoclem defecere
frumentoque et stipendio victorem instruxere.

1 7. His Poenorum malis etiam deletus in Sicilia cum im-
peratore exercitus velut quidam aerumnarum cumulus ac-
2 cessit. Nam post profectionem a Sicilia Agathoclis in obsi-
dione Syracusarum Poeni segniores redditi ab Antandro fratre
3 regis Agathoclis occidione caesi nuntiabantur. Itaque cum

domi forisque eadem fortuna Carthaginiensium esset, iam
non tributariae tantum ab his urbes, verum etiam socii reges
deficiebant, amicitiarum iura non fide, sed successu ponde-
rantes. Erat inter ceteros rex Cyrenarum Aphellas, qui spe 4
inproba regnum totius Africae amplexus societatem cum
Agathocle per legatos iunxerat pactusque cum eo fuerat,
ut Siciliae illi, sibi Africae imperium victis Carthaginiensi-
bus cederet. Itaque cum ad belli societatem cum ingenti 5
exercitu ipse venisset, Agathocles blando alloquio et humili
adulatione, cum saepius simul cenassent adoptatusque filius
eius ab Aphella esset, incautum interficit occupatoque exer- 6
citu eius iterato Carthaginienses omnibus viribus bellum
cientes magno utriusque exercitus sanguine gravi proelio
superat. Hoc certaminis discrimine tanta desperatio inlata 7
Poenis est, ut, nisi in exercitu Agathoclis orta seditio fuis-
set, transiturus ad eum Bomilcar, rex Poenorum, cum exer-
citu fuerit. Ob quam noxam in medio foro a Poenis patibulo 8
suffixus est, ut idem locus monumentum suppliciorum eius
esset, qui ante fuerat ornamentum honorum. Sed Bomilcar 9
magno animo crudelitatem civium tulit, adeo ut de summa
cruce veluti de tribunali in Poenorum scelera contionare-
tur, obiectans illis nunc Annonem falsa adfectati regni in- 10
vidia circumventum, nunc Gisgonis innocentis exilium, nunc
in Amilcarem patruum suum tacita suffragia, quod Aga-
thoclem socium illis facere quam hostem maluerit. Haec 11
cum in maxima populi contione vociferatus esset, expiravit.

8. Interea Agathocles profligatis in Africa rebus, tra- 1
dito Archagatho filio exercitu in Siciliam recurrit, nihil
actum in Africa existimans, si amplius Syracusae obside-
rentur. Nam post occisum Amilcarem Gisgonis filium novus 2
eo a Poenis missus exercitus fuerat. Statim igitur primo 3
adventu eius omnes Siciliae urbes auditis rebus, quas in
Africa gesserat, certatim se ei tradunt, atque ita pulsis e
Sicilia Poenis totius insulae imperium occupavit. In Africam 4
deinde reversus seditione militum excipitur: nam stipendio-
rum solutio in adventum patris dilata a filio fuerat. Igitur in 5
contionem vocatos blandis verbis permulsit: stipendia illis non
a se flagitanda esse, sed ab hoste quaerenda: communem

6 victoriam, communem praedam futuram. Paulum modo ad-
niterentur, dum belli reliquiae peraguntur, cum sciant Car-
7 thaginem captam spes omnium expleturam. Sedato militari
tumultu interiectis diebus ad castra hostium exercitum ducit:
ibi inconsultius proelium committendo maiorem partem exer-
8 citus perdidit. Cum itaque in castra fugisset versamque in
se invidiam temere commissi belli videret pristinamque offen-
sam non depensi stipendii metueret, concubia nocte solus
9 a castris cum Archagatho filio profugit. Quod ubi milites
cognovere, haud secus quam si ab hoste capti essent, tre-
pidavere, bis se a rege suo in mediis hostibus relictos esse
proclamantes, salutemque suam desertam ab eo esse, quo-
10 rum ne sepultura quidem relinquenda fuerit. Cum persequi
regem vellent, a Numidis excepti in castra revertuntur,
conprehenso tamen Archagatho, qui a patre noctis errore
11 discesserat. Agathocles autem navibus, quibus reversus a
Sicilia fuerat, cum custodibus earundem Syracusas defer-
12 tur: exemplum flagitii singulare, rex exercitus sui desertor
13 filiorumque pater proditor. Interim in Africa post fugam
regis milites pactione cum hostibus facta, interfectis Aga-
14 thoclis liberis Carthaginiensibus se tradidere. Archagathus
cum occideretur ab Arcesilao, amico antea patris, rogavit
eum, quid nam liberis eius facturum Agathoclem putet, per
quem ipse liberis careat? Tunc respondit satis habere se,
15 quod superstites eos esse Agathoclis liberis sciat. Post haec
Poeni ad persequendas belli reliquias duces in Siciliam mi-
serunt, cum quibus Agathocles pacem aequis condicioni-
bus fecit.

LIBER XXIII.

1 1. Agathocles rex Siciliae pacificatus cum Carthagi-
niensibus partem civitatium a se fiducia virium dissidentem
2 armis subegit. Dein quasi angustis insulae terminis claude-
retur, cuius imperii partem primis incrementis ne speraverat

quidem, in Italiam transcendit, exemplum Dionysii secutus,
qui multas Italiae civitates subegerat. Primi igitur hostes illi 3
Bruttii fuere, quia et fortissimi tum et opulentissimi vide-
bantur, simul et ad iniurias vicinorum prompti. Nam multas 4
civitates Graeci nominis Italia expulerant; auctores quoque 5
suos Lucanos bello vicerant et pacem cum his aequis legi-
bus fecerant. Tanta feritas animorum erat, ut nec origini 6
suae parcerent. Namque Lucani isdem legibus liberos suos 7
quibus et Spartani instituere soliti erant. Quippe ab initio 8
pubertatis in silvis inter pastores habebantur sine ministerio
servili, sine veste quam induerent vel cui incubarent, ut a
primis annis duritiae parsimoniaeque sine ullo usu urbis ad-
suescerent. Cibus his praeda venatica, potus aut lactis aut 9
fontium liquor erat. Sic ad labores bellicos indurabantur.
Horum igitur ex numero L primo ex agris finitimorum prae- 10
dare soliti, confluente deinde multitudine sollicitata in prae-
dam, cum plures facti essent, infestas regiones reddebant. Ita- 11
que fatigatus querellis sociorum Dionysius Siciliae tyrannus
sexcentos Afros ad conpescendos eos miserat: quorum 12
castellum proditum sibi per Bruttiam mulierem expugnarunt
ibique civitatem concurrentibus ad opinionem novae urbis
pastoribus statuerunt Bruttiosque se ex nomine mulieris
vocaverunt. Primum illis cum Lucanis, originis suae aucto- 13
ribus, bellum fuit: qua victoria erecti cum pacem aequo 14
iure fecissent, ceteros finitimos armis subegerunt tantasque
opes brevi consecuti sunt, ut perniciosi etiam regibus ha-
berentur. Denique Alexander rex Epiri cum in auxilium 15
Graecarum civitatum cum magno exercitu in Italiam venisset,
cum omnibus copiis ab his deletus est. Quare feritas eorum 16
successu felicitatis incensa diu terribilis finitimis fuit. Ad 17
postremum inploratus Agathocles spe ampliandi regni a
Sicilia in Italiam traiecit.

2. Principio adventus opinione eius concussi legatos ad 1
eum societatem amicitiamque petentes miserunt. Quos Aga- 2
thocles ad cenam invitatos, ne exercitum traici viderent, et
in posterum statuta his die conscensa nave frustratus est.
Sed fraudis haud laetus eventus fuit, siquidem reverti eum 3
in Siciliam interiectis paucis diebus vis morbi coëgit, quo 4

toto corpore conprehensus per omnes nervos articulosque
umore pestifero grassante velut intestino singulorum mem-
5 brorum bello inpugnabatur. Ex qua desperatione bellum
inter filium nepotemque eius regnum iam quasi mortui vin-
dicantibus oritur: occiso filio regnum nepos occupavit.
6 Igitur Agathocles, cum morbi cura aegritudo gravior esset
et inter se alterum alterius malo cresceret, desperatis rebus
uxorem suam Thexenam genitosque ex ea duos parvulos
cum omni pecunia et familia regalique instrumento, quo
praeter illum nemo regum ditior fuit, navibus inpositos
Aegyptum, unde uxorem acceperat, remittit timens, ne
7 praedonem regni sui hostem paterentur. Quamquam uxor
diu ne ab aegro divelleretur deprecata est, ne discessus
suus adiungi nepotis parricidio posset et tam cruente haec
deseruisse virum quam ille inpugnasse avum videretur.
8 Nubendo se non prosperae tantum, sed omnis fortunae in-
isse societatem, nec invitam periculo spiritus sui empturam,
ut extremos viri spiritus exciperet [et] ut exequiarum officium,
in quod profecta se nemo sit successurus, obsequio debitae
9 pietatis inpleret. Discedentes parvuli flebili ululatu amplexi
patrem tenebant; ex altera parte uxor maritum non amplius
visura osculis fatigabat. Nec minus senis lacrimae misera-
10 biles erant. Flebant hi morientem patrem, ille exules libe-
ros: hi discessu suo solitudinem patris, aegri senis, ille in
11 spem regni susceptos relinqui in egestate lugebat. Inter
haec regia omnis adsistentium fletibus tam crudelis discidii
12 inpleta resonabat. Tandem finem lacrimis necessitas pro-
fectionis inposuit et mors regis proficiscentes filios insecuta
13 est. Dum haec aguntur, Carthaginienses cognitis quae in
Sicilia agebantur, occasionem totius insulae occupandae
datam sibi existimantes magnis viribus eo traiciunt multasque
civitates subigunt.

1 3. Eo tempore et Pyrrus adversus Romanos bellum
2 gerebat, qui inploratus a Sicilia in auxilium, sicuti dictum
est, cum Syracusas venisset, rex Siciliae sicut Epiri appel-
3 latur. Quarum rerum felicitate laetus Heleno filio Siciliae
velut avitum (nam susceptus ex filia Agathoclis regis erat),
4 Alexandro autem Italiae regnum destinat. Post haec multa

secunda proelia cum Carthaginiensibus facit. Interiecto de- 5
inde tempore legati ab Italicis sociis venere nuntiantes,
resisti Romanis non posse, deditionemque futuram, nisi
subveniat. Anxius tam ambiguo periculo incertusque quid 6
ageret vel quibus primum subveniret, in utrumque pronus
consultabat: quippe instantibus hinc Carthaginiensibus, inde 7
Romanis periculosum videbatur exercitum in Italiam non
traicere, periculosius a Sicilia deducere, ne aut illi non lata
ope aut hi deserti amitterentur. In hoc aestu periculorum 8
tutissimus portus consiliorum visus est omnibus viribus de-
cernere in Sicilia et profligatis Carthaginiensibus victorem
exercitum transponere in Italiam. Itaque conserto proelio 9
cum superior fuisset, quoniam tamen a Sicilia abire et pro
victo fugere visus est ac propterea socii ab eo defecerunt, 10
et imperium Siciliae tam cito amisit, quam facile quaesierat.
Sed nec in Italia meliore felicitate usus in Epirum rever- 11
titur. Admirabilis utriusque rei casus in exemplum fuit.
Nam sicut ante secunda fortuna rebus supra vota fluentibus 12
Italiae Siciliaeque imperium et tot de Romanis victorias
adtraxerat, ita nunc adversa velut in ostentationem fragili-
tatis humanae destruens quae cumulaverat, Siciliensi ruinae
naufragium maris et foedam adversus Romanos pugnam tur-
pemque ab Italia discessum adiecit.

4. Post profectionem a Sicilia Pyrri magistratus Hiero 1
creatur, cuius tanta moderatio fuit, ut consentiente omnium 2
civitatium favore dux adversus Carthaginienses primum,
mox rex crearetur. Huius futurae maiestatis ipsa infantis 3
educatio quasi praenuntia fuit: quippe genitus erat patre 4
Hierocle, nobili viro, cuius origo a Gelone, antiquo Siciliae
tyranno, manabat: sed maternum illi genus sordidum atque 5
adeo pudibundum fuit. Nam ex ancilla natus ac propterea 6
a patre velut dehonestamentum generis expositus fuerat.
Sed parvulum et humanae opis egentem apes congesto circa 7
iacentem melle multis diebus aluere. Ob quam rem responso 8
haruspicum admonitus pater, qui regnum infanti portendi
canebant, parvulum recolligit omnique studio ad spem maies-
tatis, quae promittebatur, instituit. Eidem in ludo inter 9
coaequales discenti lupus tabulam in turba puerorum repente

10 conspectus eripuit. Adulescenti quoque prima bella ineunti
11 aquila in clipeo, noctua in hasta consedit. Quod ostentum
et consilio cautum et manu promptum regemque futurum
12 significabat. Denique adversus provocatores saepe pugna-
13 vit semperque victoriam reportavit; a Pyrro rege multis
14 militaribus donis donatus est. Pulchritudo ei corporis in-
15 signis, vires quoque in homine admirabiles fuere. In adlo-
quio blandus, in negotio iustus, in imperio moderatus:
prorsus ut nihil ei regium deesse praeter regnum videretur.

LIBER XXIIII.

1 1. Dum haec in Sicilia geruntur, interim in Graecia
dissidentibus inter se bello Ptolemaeo Cerauno et Antiocho
2 et Antigono regibus omnes ferme Graeciae civitates ducibus
Spartanis, velut occasione data ad spem libertatis erectae,
missis invicem legatis, per quos in societatis foedera alli-
3 garentur, in bellum prorumpunt et, ne cum Antigono, sub
cuius regno erant, bellum coepisse viderentur, socios eius
4 Aetolos adgrediuntur, causas belli praetendentes, quod
consensu Graeciae sacratum Apollini Cirraeum campum
5 per vim occupassent. Huic bello ducem deligunt Area,
qui adunato exercitu urbem sataque in his campis posita de-
6 populatur, quae auferri non poterant incendit. Quod cum
e montibus conspicati pastores Aetolorum essent, congre-
gati admodum quingenti sparsos hostes ignorantesque, quanta
manus esset, quoniam conspectum illis metus et incendio-
rum fumus abstulerat, consectantur trucidatisque admodum
7 novem milibus praedones in fugam verterunt. Reparantibus
deinde Spartanis bellum auxilium multae civitates nega-
verunt, existimantes eos dominationem, non libertatem Grae-
8 ciae quaerere. Interea inter reges bellum finitur: nam Pto-
lemaeus pulso Antigono cum regnum totius Macedoniae

occupasset, pacem cum Antiocho facit adfinitatemque cum
Pyrro rege data ei in matrimonium filia sua iungit.
2. Exinde externo metu deposito inpium et facinorosum 1
animum ad domestica scelera convertit insidiasque Arsinoae
sorori suae instruit, quibus et filios eius vita et ipsam Cas-
sandreae urbis possessione privaret. Primus ei dolus fuit 2
simulato amore sororis matrimonium petere: aliter enim ad
sororis filios, quorum regnum occupaverat, quam concor-
diae fraude pervenire non poterat. Sed nota scelerata Pto- 3
lemaei voluntas sorori erat. Itaque non credenti mandat 4
velle se cum filiis eius regni consortium iungere; cum quibus
non ideo se armis contendisse, quoniam eripere his regnum,
sed quod id facere sui muneris vellet. In hoc mitteret ar- 5
bitrum iuris iurandi, quo praesente apud deos patrios qui-
bus vellet obsecrationibus se obligaret. Incerta Arsinoë 6
quid ageret: si mitteret, decipi periurio, si non mitteret,
provocare rabiem fraternae crudelitatis timebat. Itaque plus 7
liberis quam sibi timens, quos matrimonio suo protecturam
se arbitrabatur, mittit ex amicis suis Dionem; quo perducto 8
in sanctissimum Iovis templum veterrimae Macedonum reli-
gionis Ptolemaeus sumptis in manus altaribus, contingens
ipsa simulacra et pulvinaria deorum inauditis ultimisque
execrationibus adiurat, se sincera fide sororis matrimonium 9
petere nuncupaturumque se eam reginam, neque in contu-
meliam eius se aliam uxorem aliosve quam filios eius libe-
ros habiturum. Arsinoë postquam et spe inpleta est et 10
metu soluta, ipsa cum fratre conloquitur, cuius vultus et
blandientes oculi cum fidem non minorem quam ius iurandum
promitterent, reclamante Ptolemaeo filio fraudem subesse,
in matrimonium fratris concedit.
3. Nuptiae magno apparatu laetitiaque omnium cele- 1
brantur. Ad contionem quoque vocato exercitu capiti sororis 2
diadema inponit reginamque eam appellat. Quo nomine in 3
laetitiam effusa Arsinoë, quia quod morte Lysimachi prioris
mariti amiserat recepisset, ultro virum in urbem suam Cas-
sandream invitat, cuius urbis cupiditate fraus struebatur.
Praegressa igitur virum diem festum urbi in adventum eius 4
indicit, domos, templa ceteraque omnia exornari iubet, aras 5

ubique hostiasque disponi: filios quoque suos, Lysimachum
sedecim annos natum, Philippum triennio minorem, utrum-
6 que forma insignem, coronatos occurrere iubet. Quos Pto-
lemaeus ad celandam fraudem cupide et ultra modum verae
7 adfectionis amplexus osculis diu fatigat. Ubi ad portam ven-
tum est, occupari arcem iubet, pueros interfici. Qui cum
ad matrem confugissent, in gremio eius inter ipsa oscula
8 trucidantur, proclamante Arsinoë, quod tantum nefas aut
nubendo aut post nuptias contraxisset. Pro filiis saepe se
percussoribus obtulit, frequenter corpore suo puerorum cor-
pora amplexata protexit vulneraque excipere, quae liberis
9 intendebantur, voluit. Ad postremum etiam spoliata funeri-
bus filiorum scissa veste et crinibus sparsis cum duobus
servulis ex urbe protracta Samothraciam in exilium abiit,
10 eo miserior, quod mori ei cum filiis non licuit. Sed nec
Ptolemaeo inulta scelera fuerunt: quippe dis inmortalibus
tot periuria et tam cruenta parricidia vindicantibus brevi
post a Gallis spoliatus regno captusque vitam ferro, ut
meruerat, amisit.

1 4. Namque Galli abundanti multitudine, cum eos non
caperent terrae quae genuerant, CCC milia hominum ad
2 sedes novas quaerendas velut ver sacrum miserunt. Ex his
portio in Italia consedit, quae et urbem Romanam captam
3 incendit; et portio Illyricos sinus ducibus avibus (nam
augurandi studio Galli praeter ceteros callent) per strages
4 barbarorum penetravit et in Pannonia consedit: gens aspera,
audax, bellicosa, quae prima post Herculem, cui ea res
virtutis admirationem et inmortalitatis fidem dedit, Alpium
5 invicta iuga et frigore intractabilia loca transcendit. Ibi do-
mitis Pannoniis per multos annos cum finitimis varia bella
6 gesserunt. Hortante deinde successu divisis agminibus alii
Graeciam, alii Macedoniam omnia ferro prosternentes peti-
7 vere, tantusque terror Gallici nominis erat, ut etiam reges
8 non lacessiti ultro pacem ingenti pecunia mercarentur. Solus
rex Macedoniae Ptolemaeus adventum Gallorum intrepidus
audivit iisque cum paucis et incompositis, quasi bella non
difficilius quam scelera patrarentur, parricidiorum furiis agi-
9 tatus occurrit. Dardanorum quoque legationem XX milia

armatorum in auxilium offerentem sprevit, addita insuper
contumelia actum de Macedonia dicens, si, cum totum orien-
tem soli domuerint, nunc in vindictam finium Dardanis ege-
ant: milites se habere filios eorum, qui sub Alexandro rege 10
stipendia toto orbe terrarum victores fecerint. Quae ubi 11
Dardano regi nuntiata sunt, inclitum illud Macedoniae reg-
num brevi immaturi iuvenis temeritate casurum dixit.

5. Igitur Galli duce Belgio ad temptandos Macedonum 1
animos legatos ad Ptolemaeum mittunt, offerentes pacem,
si emere velit: sed Ptolemaeus inter suos belli metu pacem 2
Gallos petere gloriatus est. Nec minus ferociter se legatis 3
quam inter amicos iactavit, aliter se pacem daturum ne-
gando, nisi principes suos obsides dederint et arma tradi-
derint: non enim fidem se nisi inermibus habiturum. Re- 4
nuntiata legatione risere Galli, undique adclamantes brevi
sensurum, sibi an illi consulentes pacem obtulerint. Inter- 5
iectis diebus proelium conseritur: victi Macedones caedun-
tur. Ptolemaeus multis vulneribus saucius capitur: caput 6
eius amputatum et lancea fixum tota acie ad terrorem hos- 7
tium circumfertur. Paucos ex Macedonibus fuga servavit:
ceteri aut capti aut occisi. Haec cum nuntiata per omnem 8
Macedoniam essent, portae urbium clauduntur, luctu omnia
replentur; nunc orbitatem amissorum filiorum dolebant, nunc 9
excidia urbium metuebant, nunc Alexandri Philippique re-
gum suorum nomina sicuti numina in auxilium vocabant: sub 10
illis se non solum tutos, verum etiam victores orbis terra-
rum extitisse: ut tuerentur patriam suam, quam gloria rerum 11
gestarum caelo proximam reddidissent, ut opem adflictis
ferrent, quos furor et temeritas Ptolemaei regis perdidisset,
orabant. Desperantibus omnibus non votis agendum Sosthe- 12
nes unus de principibus Macedonum ratus contracta iuven-
tute et Gallos victoria exultantes conpescuit et Macedoniam
ab hostili populatione defendit. Ob quae virtutis beneficia 13
multis nobilibus regnum Macedoniae adfectantibus ignobilis
ipse praeponitur, et cum rex ab exercitu appellatus esset, 14
ipse non in regis, sed in ducis nomen iurare milites conpulit.

6. Interea Brennus, quo duce portio Gallorum in Grae- 1
ciam se effuderat, audita victoria suorum, qui Belgio duce

Macedonas vicerant, indignatus parta victoria opimam praedam et orientis spoliis onustam tam facile relictam esse, ipse adunatis CL milibus peditum et XV milibus equitum in
2 Macedoniam inrumpit. Cum agros villasque popularetur, occurrit ei cum instructo exercitu Macedonum Sosthenes: sed pauci a pluribus, trepidi a valentibus facile vincuntur.
3 Itaque cum victi se Macedones intra muros urbium condidissent, victor Brennus nemine prohibente totius Macedo-
4 niae agros depraedatur. Inde quasi terrena iam spolia sorderent, animum ad deorum inmortalium templa convertit, scurriliter iocatus locupletes deos largiri hominibus oportere.
5 Statim igitur Delphos iter vertit, praedam religioni, aurum offensae deorum inmortalium praeferens: quos nullis opibus egere, ut qui eas largiri hominibus solent, adfirmabat.
6 Templum autem Apollinis Delphis positum est in monte Parnasso, in rupe undique inpendente: ibi civitatem frequentia hominum fecit, qui ad adfirmationem maiestatis un-
7 dique concurrentes in eo saxo consedere. Atque ita templum et civitatem non muri sed praecipitia, nec manu facta sed naturalia praesidia defendunt, prorsus ut incertum sit, utrum munimentum loci an maiestas dei plus hic
8 admirationis habeat. Media saxi rupes in formam theatri recessit. Quamobrem et hominum clamor et si quando accedit tubarum sonus, personantibus et resonantibus inter se rupibus multiplex audiri ampliorque quam editur resonare solet. Quae res maiorem maiestatis terrorem ignaris rei et
9 admirationem stupentibus plerumque adfert. In hoc rupis amfractu media ferme montis altitudine planities exigua est, atque in ea profundum terrae foramen, quod in oracula patet: ex quo frigidus spiritus vi quadam velut amento in sublime expulsus mentes vatum in vecordiam vertit imple-
10 tasque deo responsa consulentibus dare cogit. Multa igitur ibi et opulenta regum ac populorum visuntur munera, quaeque magnificentia sui reddentium vota gratam voluntatem et deorum responsa manifestant.

1 7. Igitur Brennus cum in conspectu haberet templum, diu deliberavit, an confestim rem adgrederetur an vero fessis via militibus noctis spatium ad resumendas vires

daret. Aenianum et Thessalorum duces, qui se ad praedae 2
societatem iunxerant, amputari moras iubebant, dum inparati
hostes et recens adventus sui terror esset: interiecta nocte 3
et animos hostibus, forsitan et auxilia accessura, et vias,
quae tunc pateant, obstructum iri. Sed Gallorum vulgus ex 4
longa inopia, ubi primum vino ceterisque commeatibus re-
ferta rura invenit, non minus abundantia quam victoria lae-
tum per agros se sparserat, desertisque signis ad occupanda 5
omnia pro victoribus vagabantur. Quae res dilationem Del-
phis dedit. Prima namque opinione adventus Gallorum pro- 6
hibiti agrestes oraculis feruntur messes vinaque villis efferre.
Cuius rei salutare praeceptum non prius intellectum est, 7
quam vini ceterarumque copiarum abundantia velut mora
Gallis obiecta auxilia finitimorum convenere. Prius itaque 8
urbem suam Delphi aucti viribus sociorum permunivere,
quam Galli vino velut praedae incubantes ad signa revoca-
rentur. Habebat Brennus lecta ex omni exercitu peditum 9
sexaginta quinque milia: Delphorum sociorumque non nisi
quattuor milia milites erant, quorum contemptu Brennus ad 10
acuendos suorum animos praedae ubertatem omnibus osten-
debat statuasque cum quadrigis, quarum ingens copia procul
visebatur, solido auro fusas esse plusque in pondere quam
in specie habere praedae adfirmabat.

8. Hac adseveratione incitati Galli, simul et hesterno 1
mero saucii sine respectu periculorum in bellum ruebant.
Contra Delphi plus in deo quam in viribus deputantes cum 2
contemptu hostium resistebant scandentesque Gallos e summo
montis vertice partim saxo, partim armis obruebant. In hoc 3
partium certamine repente universorum templorum antistites,
simul et ipse vates sparsis crinibus cum insignibus atque in-
fulis pavidi vecordesque in primam pugnantium aciem pro-
currunt: advenisse deum clamant, eumque se vidisse desi- 4
lientem in templum per culminis aperta fastigia: dum omnes 5
opem dei suppliciter inplorant, iuvenem supra humanum
modum insignis pulchritudinis comitesque ei duas armatas-
que virgines ex propinquis duabus Dianae Minervaeque
aedibus occurrisse; nec oculis tantum haec se perspexisse, 6
audisse etiam stridorem arcus ac strepitum armorum: pro- 7

inde ne cunctarentur dis antesignanis hostem caedere et
victoriae deorum socios se adiungere summis obsecratio-
8 nibus monebant. Quibus vocibus incensi omnes certatim in
9 proelium prosiliunt. Praesentiam dei et ipsi statim sensere.
nam et terrae motu portio montis abrupta Gallorum stravit
exercitum et confertissimi cunei non sine vulneribus hostium
10 dissipati ruebant. Insecuta deinde tempestas est, quae
11 grandine et frigore saucios ex vulneribus absumpsit. Dux
ipse Brennus cum dolorem vulnerum ferre non posset, pu-
12 gione vitam finivit. Alter ex ducibus punitis belli auctoribus
cum decem milibus sauciorum citato agmine Graecia ex-
13 cedit. Sed nec fugientibus fortuna commodior fuit, siqui-
14 dem pavidis nulla sub tectis acta nox, nullus sine labore
et periculo dies; adsidui imbres et gelu nix concreta et
fames et lassitudo et super haec maximum pervigiliae ma-
15 lum miseras infelicis belli reliquias obterebant. Gentes
quoque nationesque, per quas iter habebant, palantes velut
16 praedam sectabantur. Quo pacto evenit, ut nemo ex tanto
exercitu, qui paulo ante fiducia virium etiam adversus deos
contendebat, vel ad memoriam tantae cladis superesset.

LIBER XXV.

1 1. Inter duos reges, Antigonum et Antiochum, statuta
pace cum in Macedoniam Antigonus reverteretur, novus
2 eidem repente hostis exortus est. Quippe Galli, qui a Brenno
duce, cum in Graeciam proficisceretur, ad terminos gentis
tuendos relicti fuerant, ne soli desides viderentur, peditum
3 XV milia, equitum tria milia armaverunt fugatisque Getarum
Triballorumque copiis Macedoniae imminentes legatos ad
regem miserunt, qui pacem ei venalem offerrent, simul et
4 regis castra specularentur. Quos Antigonus pro regali mu-
5 nificentia ingenti apparatu epularum ad cenam invitavit. Sed

Galli expositum grande auri argentique pondus admirantes
atque praedae ubertate sollicitati infestiores quam venerant
revertuntur. Quibus et elephantos ad terrorem velut invisi- 6
tatas barbaris formas rex ostendi iusserat et naves onustas
copiis demonstrari, ignarus, quod, quibus ostentatione virium 7
metum se inicere existimabat, eorum animos ut ad opimam
praedam sollicitabat. Itaque legati reversi ad suos omnia in 8
maius extollentes opes pariter et neglegentiam regis osten-
dunt; referta auro et argento castra, sed neque vallo fos- 9
save munita; et quasi satis munimenti in divitiis haberent,
ita eos omnia officia militaria intermisisse: prorsus quasi 10
ferri auxilio non indigerent, quoniam auro abundarent.

2. Hac relatione avidae gentis animi satis ad praedam 1
incitabantur; accedebat tamen et exemplum Belgii, qui non 2
magno ante tempore Macedonum exercitum cum rege truci-
daverat. Itaque consentientibus omnibus nocte castra regis 3
adgrediuntur, qui praesentiens tantam tempestatem signum
pridie dederat, ut omnibus rebus ablatis in proxima silva
taciti se occultarent. Neque aliter servata castra quam quod
deserta sunt, siquidem Galli, ubi omnia vacantia nec sine 4
defensoribus modo, verum etiam sine custodibus vident,
non fugam hostium, sed dolum arbitrantes diu intrare portas
timuerunt. Ad postremum integris et intactis munimentis 5
scrutantes potius quam diripientes castra occupaverunt.
Nunc ablatis quae invenerant ad litus convertuntur. Ibi dum 6
naves incautius diripiunt, a remigibus et ab exercitus parte,
quae eo cum coniugibus et liberis confugerant, nihil tale
metuentes trucidantur: tantaque caedes Gallorum fuit, ut 7
Antigono pacem opinio huius victoriae non a Gallis tantum,
verum etiam a finitimorum feritate praestiterit. Quamquam 8
Gallorum ea tempestate tantae fecunditatis iuventus fuit, ut
Asiam omnem velut examine aliquo inplerent. Denique ne- 9
que reges orientis sine mercennario Gallorum exercitu ulla
bella gesserunt, neque pulsi regno ad alios quam ad Gallos
confugerunt. Tantus terror Gallici nominis et armorum in- 10
victa felicitas erat, ut aliter neque maiestatem suam tutari
neque amissam recuperare se posse nisi Gallica virtute arbi-
trarentur. Itaque in auxilium a Bithyniae rege invocati 11

regnum cum eo parta victoria diviserunt eamque regionem Gallograeciam cognominaverunt.

1 3. Dum haec in Asia geruntur, interim in Sicilia Pyrrus a Poenis navali proelio victus ab Antigono Macedoniae rege
2 supplementum militum per legatos petit, denuntians, ni mittat, redire se in regnum necesse habere, incrementa rerum, quae de Romanis voluerit, de ipso quaesiturum.
3 Quod ubi negatum legati retulerunt, dissimulatis causis re-
4 pentinam fingit profectionem. Socios interim parare bellum iubet, arcis Tarentinae custodiam Heleno filio et amico
5 Miloni tradit. Reversus in Epirum statim fines Macedoniae invadit: cui Antigonus cum exercitu occurrit victusque
6 proelio in fugam vertitur. Atque ita Pyrrus Macedoniam in deditionem accepit et veluti damna amissae Siciliae Italiaeque adquisito Macedoniae regno pensasset, relictum
7 Tarenti filium et amicum arcessit. Antigonus autem cum paucis equitibus, fugae comitibus, repente fortunae ornamentis destitutus amissi regni speculaturus eventus Thessalonicam se recepit, ut inde cum conducta Gallorum mer-
8 cennaria manu bellum repararet. Rursus ab Ptolemaeo, Pyrri filio, funditus victus, cum septem comitibus fugiens non iam reciperandi regni spem, sed salutis latebras ac fugae solitudinisque captat.

1 4. Igitur Pyrrus in tanto fastigio regni conlocatus iam nec eo, ad quod votis perveniendum fuerat, contentus Grae-
2 ciae Asiaeque regna meditatur. Neque illi maior ex imperio quam ex bello voluptas erat, nec quicquam Pyrrum, qua
3 tulisset imperium, sustinere valuit. Sed ut ad devincenda regna invictus habebatur, ita devictis adquisitisque celeriter carebat. Tanto melius studebat adquirere imperia quam
4 retinere. Itaque cum copias Cherroneso transposuisset, legationibus Atheniensium et Achaeorum Messeniorumque
5 excipitur. Sed et Graecia omnis admiratione nominis eius, simul et rerum adversus Romanos Poenosque gestarum ad-
6 tonita adventum eius expectabat. Primum illi bellum adversus Spartanos fuit: maiore mulierum quam virorum virtute exceptus et Ptolemaeum filium et exercitus partem robustis-
7 simam amisit: quippe oppugnanti urbem ad tutelam patriae

tanta multitudo feminarum concurrit, ut non fortius victus
quam verecundius recederet. Porro Ptolemaeum filium eius 8
adeo strenuum et manu fortem fuisse tradunt, ut urbem
Corcyram cum sexagesimo ceperit, idem proelio navali
quinqueremem ex scapha cum septimo insiluerit captamque
tenuerit, in oppugnatione quoque Spartanorum usque in me- 9
diam urbem equo procucurrerit ibique concursu multitudinis
interfectus sit. Cuius corpus ut relatum patri est, dixisse 10
Pyrrum ferunt: aliquanto tardius eum, quam timuerit ipse
vel temeritas eius meruerit, occisum esse.

5. Repulsus ab Spartanis Pyrrus Argos petit: ibi dum 1
Antigonum in urbem clausum expugnare conatur, inter con-
fertissimos violentissime dimicans saxo de muris ictus occi-
ditur. Caput eius Antigono refertur, qui victoria mitius usus 2
filium eius Helenum cum Epirotis sibi deditum in regnum
remisit eique insepulti patris ossa in patriam referenda
tradidit.

Satis constans inter omnes auctores fama est, nullum nec 3
eius nec superioris aetatis regem conparandum Pyrro
fuisse, raroque non inter reges tantum, verum etiam inter
inlustres viros aut vitae sanctioris aut iustitiae probatioris
visum fuisse: scientiam certe rei militaris in illo viro tantam 4
fuisse, ut cum Lysimacho, Demetrio, Antigono, tantis re-
gibus bella gesserit, invictus semper fuerit; Illyriorum quo- 5
que, Siculorum Romanorumque et Carthaginiensium bellis
numquam inferior, plerumque etiam victor extiterit: qui 6
patriam certe suam angustam ignobilemque fama rerum ges-
tarum et claritate nominis sui toto orbe inlustrem reddiderit.

LIBER XXVI.

1. Post mortem Pyrri non in Macedonia tantum, verum 1
etiam in Asia Graeciaque magni bellorum motus fuere. Nam 2

3 et Peloponnensii per proditionem Antigono traditi: et vari-
ante hominum partim dolore, partim gaudio, prout singulae
civitates aut auxilium de Pyrro speraverant aut metus sus-
tinuerant, ita aut cum Antigono societatem iungebant aut
4 mutuis inter se odiis in bellum ruebant. Inter hunc turba-
tarum provinciarum motum Epiorum quoque urbs ab Aristo-
5 timo principe per tyrannidem occupatur: a quo cum multi
ex primoribus occisi, plures in exilium acti essent, Aetolis
per legatos postulantibus, coniuges liberosque exulum red-
6 deret, primo negavit, postea, quasi paeniteret, proficis-
cendi ad suos potestatem omnibus matronis dedit diemque
7 profectionis statuit. Illae, quasi in perpetuum cum viris
exulaturae, pretiosissima quaeque auferentes, cum ad por-
tam quasi uno agmine profecturae convenissent, omnibus
rebus spoliatae in carcerem recluduntur, occisis prius in
gremio matrum parvulis liberis, virginibus ad stuprum di-
8 reptis. Ac tam saeva dominatione stupentibus omnibus prin-
ceps horum Hellanicus, senex et liberis orbus, ut qui nec
aetatis nec pigneris respectu timeret, contractos domum
9 fidissimos amicorum in vindictam patriae hortatur. Cunctan-
tibus privato periculo publicum finire et deliberandi spa-
tium postulantibus arcessitis servis iubet obserari fores
tyrannoque nuntiare, mitteret qui coniuratos apud se con-
prehenderet; obiectans singulis se, quia liberandae patriae
10 auctor esse non possit, desertae ultorem futurum. Tunc illi
ancipiti periculo circumventi honestiorem viam eligentes
coniurant in tyranni necem, atque ita Aristotimus quinto
quam tyrannidem occupaverat mense opprimitur.
1 2. Interea Antigonus cum multiplici bello et Ptolemaei
regis et Spartanorum premeretur novusque illi hostis Gal-
lograeciae exercitus adfluxisset, in speciem castrorum parva
manu adversus ceteros relicta adversus Gallos totis viribus
2 proficiscitur. Quibus cognitis Galli, cum et ipsi se proelio
pararent, in auspicia pugnae hostias caedunt, quarum extis
cum magna caedes interitusque omnium praediceretur, non
in timorem, sed in furorem versi sperantesque deorum minas
expiari caede suorum posse, coniuges et liberos suos tru-
3 cidant, auspicia belli a parricidio incipientes. Tanta rabies

feros animos invaserat, ut non parcerent aetati, cui etiam hostes pepercissent, bellumque internecivum cum liberis liberorumque matribus gererent, pro quibus bella suscipi
solent. Itaque quasi scelere vitam victoriamque redemis- 4
sent, sicut erant cruenti ex recenti suorum caede, in proe-
lium non meliore eventu quam omine proficiscuntur: siqui- 5
dem pugnantes prius parricidiorum furiae quam hostes circumvenere, obversantibusque ante oculos manibus inter-
emptorum omnes occidione caesi. Tanta strages fuit, ut 6
pariter cum hominibus di consensisse in exitium parricida-
rum viderentur. Post huius pugnae eventum Ptolemaeus et 7
Spartani victorem hostium exercitum declinantes in tutiora
se recipiunt. Antigonus quoque ubi eorum discessum videt, 8
recenti adhuc ex priore victoria militum ardore bellum
Atheniensibus infert. In quo cum occupatus esset, interim 9
Alexander, rex Epiri, ulcisci mortem patris Pyrri cupiens
fines Macedoniae depopulatur. Adversus quem cum reversus 10
a Graecia Antigonus esset, transitione militum destitutus
regnum Macedoniae cum exercitu amittit. Huius filius Deme- 11
trius, puer admodum, absente patre reparato exercitu non
solum amissam Macedoniam recepit, verum etiam Epiri
regno Alexandrum spoliat. Tanta vel mobilitas militum vel 12
fortunae varietas erat, ut vicissim reges nunc exules, [exules]
nunc reges viderentur.

3. Igitur Alexander, cum exul ad Acarnanas confugis- 1
set, non minore Epirotarum desiderio quam sociorum auxilio in regnum restituitur.

Per idem tempus rex Cyrenarum Magas decedit, qui 2
ante infirmitatem Beronicen, unicam filiam, ad finienda cum
Ptolemaeo fratre certamina filio eius desponderat. Sed post 3
mortem regis mater virginis Arsinoë, ut invita se contractum matrimonium solveretur, misit qui ad nuptias virginis regnumque Cyrenarum Demetrium, fratrem regis Antigoni, a Macedonia arcesserent, qui et ipse ex filia
Ptolemaei procreatus erat. Sed nec Demetrius moram fecit. 4
Itaque cum secundante vento celeriter Cyrenas advolasset, fiducia pulchritudinis, quia animis placere socrus coeperat, statim a principio superbus regiae familiae militibusque in-

potens erat studiumque placendi a virgine in matrem con-
5 tulerat. Quae res suspecta primo virgini, dein popularibus
6 militibusque invisa fuit. Itaque versis omnium animis in
Ptolemaei filium insidiae Demetrio conparantur, cui, cum
7 in lectum socrus concessisset, percussores inmittuntur. Sed
Arsinoë audita voce filiae ad fores stantis et praecipientis,
ut matri parceretur, adulterum paulisper corpore suo pro-
8 texit. Quo interfecto Beronice et stupra matris salva
pietate ulta est et in matrimonio sortiendo iudicium patris
secuta.

LIBER XXVII.

1 1. Mortuo Syriae rege Antiocho, cum in locum eius
filius Seleucus successisset, hortante matre Laudice, quae
prohibere debuerat, auspicia regni a parricidio coepit:
2 quippe Beronicen, novercam suam, sororem Ptolemaei regis
3 Aegypti, cum parvulo fratre ex ea suscepto interfecit. Quo
facinore perpetrato et infamiae maculam subiit et Ptolemaei
4 se bello inplicuit. Porro Beronice, cum ad se interficien-
5 dam missos didicisset, Daphinae se claudit. Ubi cum obsi-
deri eam cum parvulo filio nuntiatum Asiae civitatibus esset,
recordatione paternae maiorumque eius dignitatis casum
tam indignae fortunae miserantes auxilia ei omnes misere.
6 Frater quoque Ptolemaeus periculo sororis exterritus relicto
7 regno cum omnibus viribus advolat. Sed Beronice ante
adventum auxiliorum, cum vi expugnari non posset, dolo
8 circumventa trucidatur. Indigna res omnibus visa. Itaque
[cum] universae civitates [quae defecerant, ingentem
classem conparassent, repente] exemplo crudelitatis exter-
ritae simul et in ultionem eius, quam defensuri fuerant,
9 Ptolemaeo se tradunt, qui nisi in Aegyptum domestica
seditione revocatus esset, totum regnum Seleuci occu-
10 passet. Tantum vel illi odium parricidale scelus vel huic
favorem indigne peremptae mors sororis adtulerat.

2. Post discessum Ptolemaei Seleucus cum adversus 1
civitates, quae defecerant, ingentem classem conparasset,
repente velut dis ipsis parricidium vindicantibus orta tem-
pestate classem naufragio amittit: nec quicquam illi ex tanto 2
adparatu praeter nudum corpus et spiritum et paucos nau-
fragii comites residuos fortuna fecit. Misera quidem res, sed 3
optanda Seleuco fuit: siquidem civitates, quae odio eius ad
Ptolemaeum transierant, velut dis arbitris satis factum sibi
esset, repentina animorum mutatione in naufragi misericor-
diam versae imperio se eius restituunt. Laetus igitur malis 4
suis et damnis ditior redditus veluti par viribus bellum
Ptolemaeo infert: sed quasi ad ludibrium tantum fortunae 5
natus esset nec propter aliud opes regni recepisset, quam
ut amitteret, victus proelio non multo quam post naufra-
gium comitatior trepidus Antiocheam confugit. Inde ad An- 6
tiochum fratrem litteras facit, quibus auxilium eius inplorat
oblata ei Asia intra finem Tauri montis in praemium latae
opis. Antiochus autem cum esset annos XIIII natus, supra 7
aetatem regni avidus occasionem non tam pio animo, quam
offerebatur, adripuit: sed latronis more fratri totum eripere
cupiens puer sceleratam virilemque sumit audaciam. Unde 8
Hierax est cognominatus, quia non hominis, sed accipitris
ritu in alienis eripiendis vitam sectaretur. Interea Ptole- 9
maeus cum Antiochum in auxilium Seleuco venire cogno-
visset, ne cum duobus uno tempore dimicaret, in annos
X cum Seleuco pacem facit: sed pax ab hoste data inter- 10
pellatur a fratre, qui conducto Gallorum mercennario exer-
citu pro auxilio bellum, pro fratre hostem inploratus exhi-
buit. In eo proelio virtute Gallorum victor quidem Antiochus 11
fuit, sed Galli arbitrantes Seleucum in proelio cecidisse
in ipsum Antiochum arma vertere, liberius depopulaturi
Asiam, si omnem stirpem regiam extinxissent. Quod ubi 12
sensit Antiochus, velut a praedonibus auro se redemit so-
cietatemque cum mercennariis suis iungit.

3. Interea rex Bithyniae Eumenes sparsis consumptisque 1
fratribus bello intestinae discordiae quasi vacantem Asiae
possessionem invasurus victorem Antiochum Gallosque ad-
greditur. Nec difficile saucios adhuc ex superiore congres- 2

3 sione integer ipse viribus superat. Ea namque tempestate
omnia bella in exitium Asiae gerebantur: uti quisque fortior
4 fuisset, Asiam velut praedam occupabat. Seleucus et An-
tiochus fratres bellum propter Asiam gerebant; Ptolemaeus
5 rex Aegypti sub specie sororiae ultionis Asiae inhiabat. Hinc
Bithynus Eumenes, inde Galli, humiliorum semper mercen-
naria manus, Asiam depopulabantur: cum interea nemo
6 defensor Asiae inter tot praedones inveniebatur. Victo An-
tiocho cum Eumenes maiorem partem Asiae occupasset, ne
tunc quidem fratres perdito praemio, propter quod bellum
gerebant, concordare potuerunt, sed omisso externo hoste
7 in mutuum exitium bellum reparant. In eo Antiochus denuo
victus multorum dierum fuga fatigatus tandem ad socerum
8 suum Ariamenem, regem Cappadociae, pervehitur. A quo
cum benigne primum exceptus esset, interiectis diebus
cognito quod insidiae sibi pararentur, salutem fuga quae-
9 sivit. Igitur cum profugo nusquam in tuto salus esset, ad
Ptolemaeum hostem, cuius fidem tutiorem quam fratris
existimabat, decurrit, memor vel quae facturus fratri esset
10 vel quae meruisset a fratre. Sed Ptolemaeus non amicior de-
victo quam hosti factus adservari eum artissima custodia
11 iubet. Hinc quoque Antiochus opera cuiusdam meretricis
adiutus, quam familiarius noverat, deceptis custodibus ela-
12 bitur fugiensque a latronibus interficitur. Seleucus quoque
isdem ferme diebus amisso regno equo praecipitatus finitur.
Sic fratres quasi et germanis casibus, exules ambo post
regna scelerum suorum poenas luerunt.

LIBER XXVIII.

1 1. Olympias, Pyrri Epirotae regis filia, amisso marito
eodemque germano fratre Alexandro cum tutelam filiorum
ex eo susceptorum, Pyrri et Ptolemaei, regnique adminis-

trationem in se recepisset, Aetolis partem Acarnaniae,
quam in portionem belli pater pupillorum acceperat, eripere
volentibus ad regem Macedoniae Demetrium decurrit eique 2
habenti uxorem Antiochi, regis Syriae, sororem filiam suam
Phthiam in matrimonium tradit, ut auxilium, quod miseri-
cordia non poterat, iure cognationis obtineret. Fiunt igitur 3
nuptiae, quibus et novi matrimonii gratia adquiritur et veteris
offensa contrahitur. Nam prior uxor, velut matrimonio pulsa, 4
sponte sua ad fratrem Antiochum discedit eumque in mariti
bellum inpellit.

Acarnanes quoque diffisi Epirotis adversus Aetolos auxi- 5
lium Romanorum inplorantes obtinuerunt a Romano senatu,
ut legati mitterentur, qui denuntiarent Aetolis, praesidia ab 6
urbibus Acarnaniae deducerent paterenturque liberos esse,
qui soli quondam adversus Troianos, auctores originis suae,
auxilia Graecis non miserint.

2. Sed Aetoli legationem Romanorum superbe audivere, 1
Poenos illis et Gallos, a quibus tot bellis occidione caesi
sint, exprobrantes dicentesque prius illis portas adversus 2
Carthaginienses aperiendas, quas clauserit metus Punici
belli, quam in Graeciam arma transferenda. Meminisse deinde 3
iubent, qui quibus minentur. Adversus Gallos urbem eos 4
suam tueri non potuisse captamque non ferro defendisse,
sed auro redemisse: quam gentem se aliquanto maiore 5
manu Graeciam ingressam non solum nullis externis viribus,
sed ne domesticis quidem totis adiutos universam delesse,
sedemque sepulchris eorum praebuisse, quam illi urbibus
imperioque suo proposuerant; contra Italiam trepidis ex 6
recenti urbis suae incendio Romanis universam ferme a Gal-
lis occupatam. Prius igitur Gallos Italia pellendos quam 7
minentur Aetolis, priusque sua defendenda quam aliena
appetenda. Quos autem homines Romanos esse? nempe 8
pastores, qui latrocinio iustis dominis ademptum solum tene-
ant, qui uxores cum propter originis dehonestamenta non 9
invenirent, vi publica rapuerint, qui denique urbem ipsam 10
parricidio condiderint murorumque fundamenta fraterno san-
guine adsperserint. Aetolos autem principes Graeciae sem- 11
per fuisse et sicut dignitate, ita et virtute ceteris praesti-

12 tisse: solos denique esse, qui Macedonas imperio terrarum
semper florentes contempserint, qui Philippum regem non
timuerint, qui Alexandri magni post Persas Indosque de-
victos, cum omnes nomen eius horrerent, edicta spreve-
13 rint. Monere igitur se Romanos, contenti sint fortuna
praesenti nec provocent arma, quibus et Gallos caesos et
14 Macedonas contemptos videant. Sic dimissa legatione Ro-
manorum, ne fortius locuti quam fecisse viderentur, fines
Epiri regni et Acarnaniae depopulantur.

1 3. Iam Olympias filiis regna tradiderat, et in locum
2 Pyrri, fratris defuncti, Ptolemaeus successerat, qui cum
hostibus instructo exercitu obvius processisset, infirmitate
3 correptus in itinere decedit. Olympias quoque gemino fu-
nerum vulnere adflicta, aegrum spiritum trahens non diu
4 filiis supervixit. Cum ex gente regia sola Nereis virgo cum
Laudamia sorore superesset, Nereis nubit Geloni Siciliae
5 tyranni filio, Laudamia autem cum in aram Dianae confu-
6 gisset, concursu populi interficitur. Quod facinus di inmor-
tales adsiduis cladibus gentis et prope interitu totius populi
7 vindicaverunt. Nam et sterilitatem famemque passi et in-
testina discordia vexati externis ad postremum bellis paene
8 consumpti sunt. Milo quoque, Laudamiae percussor, in fu-
rorem versus nunc ferro, nunc saxo, in summa dentibus
laceratis visceribus duodecima die interiit.

9 His in Epiro gestis interim in Macedonia Demetrius rex
10 relicto filio Philippo, parvulo admodum, decedit, cui An-
tigonus tutor datus accepta in matrimonium matre pupilli
11 regem se constitui laborat. Interiecto deinde tempore cum
seditione minaci Macedonum clausus in regia teneretur, in
publicum sine satellitibus procedit, [procedit] in vulgus
12 sine diademate ac purpura: dare haec eos alteri iubet, qui
13 aut imperare illis nesciat aut cui parere ipsi sciant: se
adhuc invidiosum illud regnum non voluptatibus, sed labo-
14 ribus ac periculis sentire. Commemorat deinde beneficia
sua: ut defectionem sociorum vindicaverit, ut Dardanos
Thessalosque exultantes morte Demetrii regis conpescuerit,
ut denique dignitatem Macedonum non solum defenderit,
15 verum et auxerit. Quorum si illos paeniteat, deponere im-

perium et reddere illis munus suum, quia regem quaerant,
cui imperent. Cum populus pudore motus recipere eum 16
regnum iuberet, tam diu recusavit, quoad seditionis aucto-
res supplicio traderentur.

4. Post haec bellum Spartanis infert, qui soli Philippi 1
Alexandrique bellis et imperium Macedonum et omnibus
metuenda arma contempserant. Inter duas nobilissimas gen- 2
tes bellum summis utrimque viribus fuit, cum hi pro vetere
Macedonum gloria, illi non solum pro inlibata libertate, sed
etiam pro salute certarent. Victi Lacedaemonii non ipsi 3
tantum, verum etiam coniuges liberique magno animo for-
tunam tulere. Nemo quippe in acie saluti pepercit, nulla 4
amissum coniugem flevit, filiorum mortem senes laudabant,
patribus in acie caesis filii gratulabantur, suam vicem omnes
dolebant, quod non et ipsi pro patriae libertate cecidissent.
Patentibus omnes domibus saucios excipiebant, vulnera 5
curabant, lassos reficiebant. Inter haec nullus in urbe stre- 6
pitus, nulla trepidatio, magisque omnes publicam quam pri-
vatam fortunam lugebant. Inter haec Cleomenes rex post 7
multas hostium caedes toto corpore suo pariter et hostium
cruore madens supervenit ingressusque in urbem non humi 8
consedit, non cibum aut potum poposcit, non denique armo-
rum onus deposuit, sed adclinis parieti, cum IIII milia sola 9
ex pugna superfuisse conspexisset, hortatur, ut se ad me-
liora rei publicae tempora reservarent. Tum cum coniuge et 10
liberis Aegyptum ad Ptolemaeum proficiscitur, a quo hono-
rifice exceptus diu in summa dignatione regis vixit. Postre- 11
mo post Ptolemaei mortem a filio eius cum omni familia
interficitur. Antigonus autem caesis occidione Spartanis for- 12
tunam tantae urbis miseratus a direptione milites prohibuit
veniamque his, qui superfuerunt, dedit, praefatus bellum 13
se cum Cleomene, non cum Spartanis habuisse, cuius fuga
omnis irae vis finita sit; nec minori sibi gloriae fore, si ab 14
eo servata Lacedaemon, a quo solo capta sit, proderetur.
Parcere igitur solo urbis ac tectis, quoniam homines, quibus 15
parceret, non superfuissent. Nec multo post ipse decedit reg- 16
numque Philippo pupillo annos quattuordecim nato tradidit.

LIBER XXVIIII.

1 1. Isdem ferme temporibus prope universi orbis im-
2 peria nova regum successione mutata sunt. Nam et in Ma-
cedonia Philippus, mortuo Antigono tutore eodemque vitrico,
3 annorum XIIII regnum suscepit; et in Asia interfecto Se-
4 leuco inpubes adhuc rex Antiochus constitutus est; Cappa-
dociae quoque regnum Ariarathi puero admodum pater ipse
5 tradiderat; Aegyptum patre ac matre interfectis occupa-
verat Ptolemaeus, cui ex facinoris crimine cognomentum
6 Philopator fuit. Sed et Spartani in locum Cleomenis suffe-
7 cerant Lycurgum. Et ne qua temporibus mutatio deesset,
apud Carthaginienses quoque aetate inmatura dux Annibal
constituitur, non penuria seniorum, sed odio Romanorum,
quo inbutum eum a pueritia sciebant, fatale non tam Ro-
8 manis quam ipsi Africae malum. Etsi nulli senioris aetatis
rectores, erant tamen in suorum quisque maiorum vestigia
9 intenti: magna indoles virtutis enituit. Solus Ptolemaeus,
sicut scelestus in occupando regno, ita et segnis in admi-
10 nistrando fuit. Philippum Dardani ceterique omnes finitimi
populi, quibus velut inmortale odium cum Macedonum regi-
11 bus erat, contemptu aetatis adsidue lacessebant. Contra ille
submotis hostibus non contentus sua defendisse ultro Aetolis
bellum inferre gestiebat.

1 2. Quae agitantem illum Demetrius, rex Illyriorum,
nuper a Paulo Romano consule victus supplicibus precibus
2 adgreditur, iniuriam Romanorum querens, qui non contenti
Italiae terminis, imperium spe inproba totius orbis amplexi,
3 bellum cum omnibus regibus gerant. Sic illos Siciliae, sic
Sardiniae Hispaniaeque, sic denique totius Africae imperium
4 adfectantes bellum cum Poenis et Annibale suscepisse: sibi
quoque non aliam ob causam, quam quod Italiae finitimus
videbatur, bellum inlatum, quasi nefas esset aliquem regem
5 iuxta imperii eorum terminos esse. Sed et ipsi cavendum
exemplum esse, cuius quanto promptius nobiliusque sit
6 regnum, tanto sit Romanos acriores hostes habiturus. Super
haec cedere se illi regno, quod Romani occupaverint, pro-

fitetur, gratius habiturus, si in possessione imperii sui so-
cium potius quam hostes videret. Huiuscemodi oratione 7
inpulit Philippum, ut omissis Aetolis bellum Romanis in-
ferret, minus negotii existimantem, quod iam victos eos ab
Annibale apud Trasimenum lacum audierat. Itaque ne eodem 8
tempore multis bellis detineretur, pacem cum Aetolis facit,
non quasi alio bellum translaturus, sed ut Graeciae quieti
consulturus, quam numquam in maiore periculo fuisse ad-
firmabat, siquidem consurgentibus ab occidente novis Poe- 9
norum ac Romanorum imperiis, quibus una haec a Graecia
atque Asia sit mora, dum inter se bello discrimen imperii
faciunt: ceterum statim victoribus transitum in orientem fore.

3. Videre se itaque ait consurgentem in Italia nubem 1
illam trucis et cruenti belli; videre tonantem ac fulminantem
ab occasu procellam, quam in quascumque terrarum par-
tes victoriae tempestas detulerit, magno cruoris imbre omnia
foedaturam. Frequenter Graeciam ingentes motus passam, 2
nunc Persarum, nunc Gallorum, nunc Macedonum bellis:
sed omnia illa levia fuisse existimaturos, si ea, quae nunc
in Italia concurrat manus, extra terram illam se effuderit.
Cernere se, quam cruenta et sanguinaria inter se bella utri- 3
que populi et viribus copiarum et ducum artibus gerant,
quae rabies finiri solo partis alterius interitu sine ruina fini-
timorum non possit. Feros igitur victorum animos minus 4
quidem Macedoniae quam Graeciae timendos, quia et remo-
tior et invicta robustior sit: scire tamen se eos, qui tantis 5
viribus concurrant, non contentos hoc fine victoriae fore,
metuendumque sibi quoque certamen eorum, qui superiores
extiterint. Hoc praetextu finito cum Aetolis bello nihil aliud 6
quam Poenorum Romanorumque bella respiciens singulorum
vires perpendebat. Sed nec Romani, tametsi Poeni et An- 7
nibal in cervicibus erant, soluti metu Macedonico videban-
tur: quippe terrebat eos et vetus Macedonum devicti orientis 8
gloria et Philippus studio Alexandri aemulationis incensus,
quem promptum in bella industriumque cognoverant.

4. Igitur Philippus, cum iterato victos a Poenis Roma- 1
nos didicisset, aperte hostem se his professus naves, qui-
bus in Italiam exercitum traiceret, fabricare coepit. Lega- 2

tum deinde ad Annibalem iungendae societatis gratia cum
3 epistulis mittit: qui conprehensus et ad senatum perductus
incolumis dimissus est, non in honorem regis, sed ne dubius
4 adhuc indubitatus hostis redderetur. Postea vero, cum Ro-
manis nuntiatum esset in Italiam Philippum copias traiectu-
rum, Laevinum praetorem cum instructis navibus ad prohi-
5 bendum transitum mittunt. Qui cum in Graeciam traiecisset,
multis promissis inpellit Aetolos bellum adversus Philippum
suscipere. Philippus quoque Achaeos in Romanorum bella
6 sollicitat. Interea et Dardani Macedoniae fines vastare coe-
perunt, abductisque XX milibus captivorum Philippum a
7 Romano bello ad tuendum regnum revocaverunt. Dum haec
aguntur, Laevinus praetor iuncta cum Attalo rege societate
Graeciam populatur. Quibus cladibus perculsae civitates
8 auxilium petentes Philippum legationibus fatigant; nec non
et Illyriorum reges lateri eius haerentes adsiduis precibus
promissa exigebant. Super haec vastati Macedones ultionem
9 flagitabant. Quibus tot tantisque rebus obsessus, cui rei
primum occurreret, ambigebat: omnibus tamen propediem
auxilia se missurum pollicetur, non quia facere posset quae
promittebat, sed ut spe inpletos in societatis iure retineret.
10 Prima tamen illi expeditio adversus Dardanos fuit, qui ab-
sentiam eius aucupantes maiore belli mole Macedoniae
11 inminebant. Cum Romanis quoque pacem facit, contentis
interim bellum Macedonicum distulisse. Philopoemeni Achae-
orum duci, quem ad Romanos sociorum animos sollicitare
didicerat, insidias praetendit. Quibus ille cognitis vitatisque
discedere ab eo Achaeos auctoritate sua coëgit.

LIBER XXX.

1 1. Philippo in Macedonia magnis rebus intento in Ae-
2 gypto Ptolemaei diversi mores erant: quippe regno parri-
cidio parto et ad necem utriusque parentis caede etiam

fratris adstructa, velut rebus feliciter gestis luxuriae se
tradiderat, regisque mores omnis secuta regia erat. Itaque 3
non amici tantum praefectique, verum etiam omnis exerci-
tus depositis militiae studiis otio ac desidia corrupti mar-
cebant. Quibus rebus cognitis Antiochus, rex Syriae, vetere 4
inter se regnorum odio stimulante repentino bello multas
urbes eius oppressit ipsamque Aegyptum adgreditur. Trepi- 5
dare igitur Ptolemaeus; legationibus missis, quoad vires
pararet, morari Antiochum. Magno deinde exercitu in 6
Graecia conducto secundum proelium facit, spoliassetque
regno Antiochum, si fortunam virtute iuvisset. Sed contentus 7
reciperatione urbium, quas amiserat, facta pace avide ma-
teriam quietis adripuit revolutusque in luxuriam occisa Eu-
rydice, uxore eademque sorore sua, Agathocliae meretricis
inlecebris capitur, atque ita omni †magnitudine nominis 8
ac maiestatis oblitus noctes in stupris, dies in conviviis
consumit. Adduntur instrumenta luxuriae, tympana et cre- 9
pundia; nec iam spectator rex, sed magister nequitiae ner-
vorum oblectamenta modulatur. Haec primo laborantis re- 10
giae tacitae pestes et occultae fuere.

2. Dehinc crescente licentia iam nec parietibus regiae 1
domus contineri meretricis audacia potest, quam protervio- 2
rem sociata cum Agathocle fratre, ambitiosae pulchritudinis
scorto, cotidiana regis stupra faciebant. Accedebat et ma- 3
ter Oenanthe, quae geminae subolis inlecebris devinctum
regem tenebat. Itaque non contenti rege iam etiam regnum 4
possident, iam in publico visuntur, iam salutantur, iam co-
mitantur. Agathocles regis lateri iunctus civitatem regebat, 5
tribunatus et praefecturas et ducatus mulieres ordinabant,
nec quisquam in regno suo minus poterat quam rex ipse,
cum interim relicto quinquenni ex Eurydice sorore filio mo- 6
ritur; sed mors eius, dum pecuniam regiam mulieres rapiunt
et imperium inita cum perditissimis societate occupare co-
nantur, diu occultata fuit. Re tamen cognita concursu multi- 7
tudinis et Agathocles occiditur et mulieres in ultionem Eury-
dices patibulis suffiguntur. Morte regis, supplicio meretri- 8
cum velut expiata regni infamia legatos Alexandrini ad Ro-
manos misere, orantes ut tutelam pupilli susciperent tue-

renturque regnum Aegypti, quod iam Philippum et Antiochum
facta inter se pactione divisisse dicebant.

1 3. Grata legatio Romanis fuit causas belli adversus Phi-
lippum quaerentibus, qui insidiatus temporibus belli Punici
2 fuerat. Huc accedebat, quod Poenis et Annibale superatis
nullius magis arma metuebant, reputantibus quantum motum
Pyrrus parva Macedonum manu in Italia fecisset, quantas-
3 que res Macedones in oriente gessissent. Mittuntur itaque
legati, qui Philippo et Antiocho denuntient, regno Aegypti
4 abstineant. Mittitur et M. Lepidus in Aegyptum, qui tutorio
5 nomine regnum pupilli administret. Dum haec aguntur, in-
terim legationes Attali regis et Rhodiorum iniurias Philippi
querentes Romam venerunt. Quae res omnem cunctationem
6 Macedonici belli senatui eximit. Statim igitur titulo ferendi
sociis auxilii bellum adversus Philippum decernitur, legio-
7 nesque cum consule in Macedoniam mittuntur. Nec multo
post tempore fiducia Romanorum tota Graecia, adversus
Philippum spe pristinae libertatis erecta, bellum ei intulit:
atque ita cum undique rex urgueretur, pacem petere con-
8 pellitur. Dehinc cum expositae condiciones pacis a Roma-
nis essent, repetere sua et Attalus et Rhodii et Achaei et
9 Aetoli coepere. Contra Philippus adduci se posse, ut Ro-
manis pareat, concedebat; ceterum indignum esse Graecos a
Philippo et Alexandro maioribus suis victos et sub iugum
Macedonici imperii subactos veluti victores leges pacis
sibi dicere, quibus prius sit servitutis ratio reddenda quam
10 libertas vindicanda. Ad postremum tamen petente eo indu-
tiae duorum mensium datae, ut pax, quae in Macedonia non
conveniebat, Romae a senatu peteretur.

1 4. Eodem anno inter insulas Theram et Therasiam medio
2 utriusque ripae et maris spatio terrae motus fuit, in quo cum
admiratione navigantium repente ex profundo cum calidis
3 aquis insula emersit. In Asia quoque eadem die idem mo-
tus terrae Rhodum multasque alias civitates gravi ruinarum
4 labe concussit, quasdam solidas absorbuit. Quo prodigio
territis omnibus vates cecinere, oriens Romanorum imperium
vetus Graecorum ac Macedonum voraturum.

5 Interim a senatu repudiata pace Philippus in societatem

belli Nabin tyrannum sollicitat. Atque ita, cum in aciem 6
exercitum instructis e diverso hostibus produxisset, hortari
suos coepit referendo Persas, Bactros Indosque et omnem
Asiam, orientis finem a Macedonibus perdomitam; tantoque 7
hoc bellum fortius quam illa sustinendum, quanto sit imperio
libertas carior. Sed et Flamininus, Romanus consul, rela- 8
tione rerum gestarum recentissime suos stimulabat in proe-
lium, ostendendo hinc Carthaginem cum Sicilia, inde Italiam
et Hispaniam Romana virtute perdomitas. Ne Annibalem qui- 9
dem Alexandro magno postponendum, quo Italia pulso Afri-
cam ipsam, tertiam partem mundi, superaverint. Sed nec 10
Macedonas vetere fama, sed praesentibus viribus aestiman-
dos, quia non cum Alexandro magno, quem invictum audiant, 11
nec cum exercitu eius, qui totum orientem devicerit, bel-
lum gerant, sed cum Philippo, puero inmaturae aetatis, qui 12
regni terminos adversus finitimos aegre defendat, et cum
his Macedonibus, qui non ita pridem praedae Dardanis fue-
rint. Illos maiorum decora, se suorum militum commemo- 13
rare. Non enim alio exercitu Annibalem et Poenos et totum 14
ferme occidentem, sed his ipsis, quos in acie habeat, mili-
tibus subactos. His adhortationibus utrimque concitati mili- 15
tes proelio concurrunt, alteri orientis, alteri occidentis im-
perio gloriantes, ferentesque in bellum alii maiorum suorum
antiquam et obsoletam gloriam, alii virentem recentibus ex-
perimentis virtutis florem. Sed Macedonas Romana fortuna 16
vicit. Fractus itaque bello Philippus pace a Flaminino con- 17
sule petita nomen quidem regium retinuit, sed omnibus Grae-
ciae urbibus, velut regni membris extra terminos antiquae
possessionis, amissis solam Macedoniam retinuit. Offensi 18
tamen Aetoli, quia non arbitrio eorum Macedonia quoque
adempta regi et data sibi in praemium belli esset, legatos
ad Antiochum mittunt, qui eum adulatione magnitudinis in
Romana bella spe societatis universae Graeciae inpellerent.

LIBER XXXI.

1 1. Mortuo Ptolemaeo Philopatore, rege Aegypti, con-
temptaque parvuli filii eius aetate, qui in spem regni relictus
praeda etiam domesticis erat, Antiochus, rex Syriae, occu-
2 pare Aegyptum statuit. Itaque Phoenicen ceterasque Syriae
quidem, sed iuris Aegypti civitates cum invasisset, legatos
ad eum senatus mittit, qui denuntiarent, abstineret regno
3 pupilli postremis patris precibus fidei suae traditi. Quibus
spretis interiecto tempore alia legatio supervenit, quae
omissa pupilli persona civitates iure belli factas populi Ro-
4 mani in integrum restitui iubebat. Abnuenti bellum denun-
tiatum, quod ille facile susceptum infeliciter gessit.
5 Eodem tempore et Nabis tyrannus multas Graeciae civi-
6 tates occupaverat. Igitur senatus, ne uno tempore duplici
bello Romanae vires detinerentur, scripsit Flaminino, si ei
videatur, sicuti Macedoniam a Philippo, ita et Graeciam a
7 Nabide liberet. Ob quam causam imperium ei prorogatum.
Terribile quippe Antiochi bellum Annibalis nomen faciebat,
quem aemuli eius occultis mandatis cum Antiocho inisse so-
8 cietatem apud Romanos criminabantur, negantes eum aequo
animo sub legibus vivere adsuetum imperio et inmoderata
licentia militari semperque taedio quietis urbanae novas belli
9 causas circumspicere. Quae etsi falsa nuntiata fuissent, apud
timentes tamen pro veris habebantur.
1 2. Denique senatus metu perculsus ad speculandos actus
Annibalis legatum in Africam Cn. Servilium mittit eique
tacitis mandatis praecipit, ut si posset eum per aemulos
eius interficeret metuque invisi nominis tandem populum Ro-
2 manum liberaret. Sed res Annibalem non diu latuit, virum
ad prospicienda cavendaque pericula paratum nec minus in
3 secundis adversa quam in adversis secunda cogitantem. Igi-
tur cum toto die in oculis principum legatique Romani in
foro Carthaginiensium obversatus in supremum fuisset, ad-
propinquante vespere equum conscendit et rus urbanum,
quod propter litus maris habebat, ignaris servis iussisque
4 ad portam revertentem opperiri, contendit. Habebat ibi

naves cum remigibus occulto sinu litoris absconditas; erat
et grandis in eo agro pecunia praeparata, ut, cum res exe-
gisset, nec facultas fugam nec inopia moraretur. Lecta igi- 5
tur servorum iuventute, quorum copiam Italicorum captivo
rum numerus augebat, navem conscendit cursumque ad An-
tiochum dirigit. Postera die civitas principem suum ac tum 6
temporis consulem in foro exspectabat. Quem ut profectum 7
nuntiatum est, non aliter quam si urbs capta esset, omnes
trepidavere exitiosamque sibi fugam eius ominati sunt. Le- 8
gatus vero Romanus, quasi iam bellum inlatum Italiae ab
Annibale esset, tacitus Romam regreditur trepidumque nun-
tium refert.

3. Interim in Graecia Flamininus iuncta cum quibus- 1
dam civitatibus societate Nabidem tyrannum duobus con-
tinuis proeliis subigit et graviter fractum velut exsanguem
in regno reliquit. Sed libertate Graeciae restituta deductis- 2
que ab urbibus praesidiis, cum Romanus exercitus in Italiam
reportatus esset, velut vacua rursus possessione sollicitatus
multas civitates repentino bello invasit. Quibus rebus ex- 3
territi Achaei, ne vicinum malum etiam ad se serperet, bel-
lum adversus Nabidem decernunt ducemque praetorem suum
Philopoemenem, insignis industriae virum, constituunt: cuius 4
in eo bello tanta virtus enituit, ut opinione omnium Flami-
nino Romano imperatori compararetur.

Eodem tempore Annibal, cum ad Antiochum pervenisset, 5
velut deorum munus excipitur, tantusque eius adventu ardor 6
animis regis accessit, ut non tam de bello quam de praemiis
victoriae cogitaret. Sed Annibal, cui nota Romana virtus 7
erat, negabat opprimi Romanos nisi in Italia posse. Ad hoc 8
sibi centum naves et decem milia peditum, mille equitum
poscebat, promittens hac manu non minus bellum, quam
gesserit, Italiae restauraturum; et in Asia regi sedenti aut 9
victoriam de Romanis aut aequas pacis condiciones relatu-
rum: quippe et Hispanis bello flagrantibus ducem tantum 10
deesse, et Italiam notiorem sibi nunc quam pridem fuisse:
sed nec Carthaginem quieturam sociamque se ei sine mora
praebituram.

4. Cum regi consilia placuissent, mittitur Carthaginem 1

unus ex comitibus Annibalis, qui in bellum cupidos hortetur
Annibalemque cum copiis adfuturum nuntiet; nihil dicat par-
tibus nisi animos Carthaginiensium deesse: Asiam et vires
2 belli et sumptum praebituram. Haec cum relata Carthaginem
essent, nuntius ipse ab inimicis Annibalis conprehenditur
perductusque in senatum cum interrogaretur, ad quem mis-
sus esset, Punico ingenio respondit se ad universum senatum
missum: nec enim opus hoc singulorum, sed universorum
3 esse. Dum multis diebus deliberant, an eum Romam ad pur-
gandam publicam conscientiam mittant, tacitus conscensa
nave ad Annibalem revertitur. Quo cognito Carthaginienses
4 ultro rem Romam per legatum deferunt. Romani quoque
legatos ad Antiochum misere, qui sub specie legationis et
regis apparatum specularentur et Annibalem aut Romanis
mitigarent aut adsiduo conloquio suspectum invisumque red-
5 derent regi. Itaque legati cum Ephesi convenissent Antio-
6 chum, mandata ei senatus tradunt. Dum responsum expec-
tant, omnibus diebus adsidui circa Annibalem fuere, dicen-
tes eum timide a patria recessisse, cum pacem Romani non
tam cum re publica eius quam cum eo factam summa fide
7 custodiant; nec bella eum Romanorum magis odio quam pa-
triae amore gessisse, cui ab optimo quoque etiam spiritus
ipse debeatur. Has enim publicas inter populos, non priva-
8 tas inter duces bellandi causas esse. Inde res gestas eius
laudare. Quare sermone laetus saepius cupidiusque cum
legatis conloquebatur, ignarus quod familiaritate Romana
9 odium sibi apud regem crearet. Quippe Antiochus tam adsi-
duo conloquio reconciliatam eius cum Romanis gratiam exis-
timans nihil ad eum, sicuti solebat, referre, expertemque
totius consilii et veluti hostem proditoremque suum odisse
coepit. Quae res tantum apparatum belli cessante impera-
10 toria arte corrupit. Senatus mandata fuerant, contentus ter-
minis Asiae esset, ne ipsis Asiam ingrediendi necessitatem
inponeret. Quibus spretis non accipiendum bellum statuit,
sed inferendum.

1 5. Dicitur, cum frequenter de bello consilium remoto
Annibale habuisset, tandem eum vocari iussisse, non ut ex
sententia eius aliquid ageret, sed ne per omnia sprevisse vi-

deretur, omnibusque perrogatis postremum interrogasse. Quo ille animadverso intellegere se professus est, non quia 2 egeat consilio, sed ad supplendum numerum sententiarum se vocatum: tamen et odio Romanorum et amore regis, apud quem solum tutum exilium sibi relictum sit, se viam gerendi belli edisserturum. Veniam deinde libertati praefatus nihil 3 se aut consiliorum aut coeptorum praesentium probare ait, neque sedem belli Graeciam sibi placere, cum in Italia uberior materia sit: quippe Romanos vinci non nisi armis suis 4 posse nec Italiam aliter quam Italicis viribus subigi: siquidem diversum ceteris mortalibus esse illud et hominum et belli genus. Aliis bellis plurimum momenti habere priorem 5 aliquam cepisse occasionem loci temporisque, agros rapuisse, urbes aliquas expugnasse: cum Romano, seu occupaveris prior aliqua seu viceris, tamen etiam cum victo et iacente luctandum esse. Quam ob rem si quis eos in Italia 6 lacessierit, suis eos opibus, suis viribus, suis armis posse vincere, sicut ipse fecerit. Sin vero quis illis Italia velut 7 fonte virium cesserit, proinde falli ac si quis amnes non ab ipsis fontium primordiis derivare, sed concretis iam aquarum molibus avertere vel exsiccare velit. Haec et secreto se cen- 8 suisse ultroque ministerium consilii sui obtulisse, et nunc praesentibus amicis ideo repetisse, ut scirent omnes rationem gerendi cum Romanis belli, eosque foris invictos, domi fragiles esse. Nam prius illos urbe quam imperio, prius 9 Italia quam provinciis exui posse: quippe et a Gallis captos et a se prope deletos esse; neque umquam se victum prius quam terris eorum cesserit: reverso Carthaginem statim cum loco fortunam belli mutatam.

6. Huic sententiae obtrectatores amici regis erant, non 1 utilitatem rei cogitantes, sed verentes, ne probato consilio eius primum apud regem locum gratiae occuparet. Et Antio- 2 cho non tantum consilium quam auctor displicebat, ne gloria victoriae Annibalis, non sua esset. Omnia igitur variis ad- 3 sentationum adulationibus corrumpebantur, nihil consilio vel ratione agebatur. Rex ipse per hiemem in luxuriam lapsus novis cotidie nuptiis deditus erat. Contra Acilius, Romanus 4 consul, qui ad hoc bellum missus erat, copias, arma cetera-

que bello necessaria summa industria parabat, civitates so-
cias confirmabat, dubias inliciebat: nec alius exitus belli
5 quam adparatus utriusque partis fuit. Itaque prima belli con-
dicione cum cedentes suos rex cerneret, non laborantibus
auxilium tulit, sed fugientibus se ducem praebuit castraque
6 ditia victoribus relinquit. Deinde cum in Asiam praeda Ro-
manis occupatis fugiendo pervenisset, paenitere neglecti
consilii coepit revocatoque in amicitiam Annibale omnia ex
7 sententia eius agere. Interim nuntiatur ei Livium, Romanum
ducem, cum LXXX rostratis navibus in bellum navale a se-
natu missum adventare: quae res spem illi restituendae for-
8 tunae dedit. Itaque priusquam sociae civitates ad hostes
deficerent, decernere navali proelio statuit, sperans cladem
9 in Graecia acceptam nova posse victoria aboleri. Tradita
igitur Annibali classe proelium committitur. Sed neque Asiani
milites Romanis neque naves eorum pares rostratis navibus
10 fuere; minor tamen clades ducis sollertia fuit. Romam non-
dum opinio victoriae venerat et idcirco in consulibus crean-
dis suspensa civitas erat.

1 7. Sed adversus Annibalem ducem quis melius quam Afri-
cani frater crearetur, cum vincere Poenos opus Scipionum
2 esset? Creatur igitur consul Lucius Scipio, eique datur le-
gatus frater Africanus, ut intellegeret Antiochus non maio-
rem fiduciam se in Annibale victo quam Romanos in victore
3 Scipione habere. Traicientibus in Asiam Scipionibus exer-
citum iam utrubique profligatum bellum nuntiatum est, victum-
que Antiochum terrestri, Annibalem navali bello invenerunt.
4 Primo igitur adventu eorum legatos pacem petentes Antiochus
ad eos mittit peculiare donum Africano ferentes filium ipsius,
5 quem rex parvo navigio traicientem ceperat. Sed Africanus
privata beneficia a rebus publicis secreta dixit, aliaque esse
patris officia, alia patriae iura, quae non liberis tantum, ve-
6 rum etiam vitae ipsi praeponantur. Proinde gratum se mu-
nus accipere privatoque impendio munificentiae regis re-
sponsurum. Quod ad bellum pacemque pertineat, nihil ne-
que gratiae dari neque de iure patriae decidi posse respondit.
7 Nam neque de redimendo filio umquam tractavit nec senatum
de eo agere permisit, sed, ut dignum maiestate eius erat,

armis se recepturum dixerat. Post haec leges pacis dicun- 8
tur: ut Asia Romanis cederet, contentus Syriae regno esset,
naves universas, captivos et transfugas traderet sumptum-
que omnem belli Romanis restitueret. Quae cum nuntiata 9
Antiocho essent, nondum ita victum se esse respondit, ut
spoliari se regno pateretur, bellique ea inritamenta, non
pacis blandimenta esse.

8. Igitur cum ab utrisque bellum pararetur ingressique 1
Asiam Romani Ilium venissent, mutua gratulatio Iliensium ac
Romanorum fuit: Iliensibus Aenean ceterosque cum eo du-
ces a se profectos, Romanis se ab his procreatos referenti-
bus; tantaque laetitia omnium fuit, quanta esse post longum 2
tempus inter parentes et liberos solet. Iuvabat Ilienses ne- 3
potes suos occidente et Africa domita Asiam ut avitum
regnum vindicare, optabilem Troiae ruinam fuisse dicentes,
ut tam feliciter renasceretur. Contra Romanos avitos lares 4
et incunabula maiorum templaque ac deorum simulacra inex-
plebile desiderium videndi tenebat. Profectis ab Ilio Roma- 5
nis Eumenes rex cum auxiliis occurrit, nec multo post proe-
lium cum Antiocho commissum. Cum in dexteriore cornu 6
pulsa legio Romana maiore dedecore quam periculo ad castra
fugeret, M. Aemilius, tribunus militum, ad tutelam castro-
rum relictus armare se milites suos et extra vallum progredi
iubet, strictisque gladiis fugientibus minari, morituros di-
cens, ni in proelium revertantur, infestioraque sua quam
hostium castra inventuros. Adtonita tam ambiguo periculo 7
legio comitantibus commilitonibus, qui fugere eos prohibue-
rant, in proelium revertitur, magnaque caede edita initium
victoriae fuit. Caesa hostium L milia, capta XI. Antiocho 8
pacem petenti nihil ad superiores condiciones additum
Africano praedicante, Romanos neque, si vincantur, animis
minui neque, si vincant, secundis rebus insolescere. Captas 9
civitates inter socios divisere, muneris Romani aptiorem
Asiam quam possessiones voluptarias iudicantes: quippe
victoriae gloriam Romano nomini vindicandam, opum luxu-
riam sociis relinquendam.

LIBER XXXII.

1 1. Aetoli, qui Antiochum in bella Romana inpulerant,
victo eodem soli adversus Romanos et viribus inpares et
2 omni auxilio destituti remanserunt: nec multo post victi liber-
tatem, quam inlibatam adversus dominationem Atheniensium
et Spartanorum inter tot Graeciae civitates soli retinuerant,
3 amiserunt. Quae condicio tanto amarior illis, quanto serior
fuit, reputantibus tempora illa, quibus tantis Persarum opi-
bus domesticis viribus restiterint, quibus Gallorum violen-
tiam Asiae Italiaeque terribilem Delphico bello fregerint:
quae gloriosa recordatio maius desiderium libertatis augebat.
4 Dum haec aguntur, medio tempore inter Messenios et
Achaeos de principatu primo dissensio, mox bellum ortum
5 est. In eo nobilis Achaeorum imperator Philopoemen capi-
tur, non quia pugnando vitae pepercerit, sed, dum suos in
proelium revocat, in transitu fossae equo praecipitatus a
6 multitudine hostium oppressus est. Quem Messenii iacentem
seu metu virtutis seu verecundia dignitatis interficere ausi
7 non fuerunt. Itaque velut in illo omne bellum confecissent,
captivum per universam civitatem in modum triumphi circum-
duxerunt effuso obviam populo, ac si suus, non hostium im-
8 perator adventaret, nec victorem Achaei avidius vidissent,
quam victum hostes viderunt. Igitur eundem in theatrum
duci iusserunt, ut omnes contuerentur, quem potuisse capi
9 incredibile singulis videbatur. Inde in carcerem ducto vere-
cundia magnitudinis eius venenum dederunt, quod ille lae-
tus, ac si vicisset, accepit quaesito prius, an Lycortas, prae-
fectus Achaeorum, quem secundum a se esse scientia mili-
tari sciebat, incolumis effugisset. Quem ut accepit evasisse,
10 non in totum dicens male consultum Achaeis expiravit. Nec
multo post reparato bello Messenii vincuntur poenasque in-
terfecti Philopoemenis pependerunt.
1 2. Interea in Syria rex Antiochus, cum gravi tributo
pacis a Romanis victus oneratus esset, seu inopia pecuniae
conpulsus seu avaritia sollicitatus, qui sperabat se sub
specie tributariae necessitatis excusatius sacrilegia commis-

surum, adhibito exercitu nocte templum Elymaei Iovis ad-
greditur. Qua re prodita concursu insularium cum omni mi- 2
litia interficitur.

Romae, cum multae Graeciae civitates questum de in- 3
iuriis Philippi regis Macedonum venissent et disceptatio in
senatu inter Demetrium, Philippi filium, quem pater ad satis
faciendum senatui miserat, et legatos civitatium esset, turba
querellarum confusus adulescens repente obticuit. Tunc se- 4
natus verecundia eius motus, quae probata etiam antea, cum
obses Romae esset, omnibus fuerat, causam illi donavit: at-
que ita modestia sua Demetrius veniam patri, non iure de-
fensionis, sed patrocinio pudoris obtinuit, quod ipsum de- 5
creto senatus significatum est, ut appareret non tam abso-
lutum regem quam donatum filio patrem. Quae res Deme- 6
trio non gratiam legationis, sed odium obtrectationis compa-
ravit. Nam et apud fratrem Perseum aemulatio illi invidiam 7
contraxit, et apud patrem nota absolutionis causa offensae
fuit, indignante Philippo plus momenti apud senatum perso-
nam filii quam auctoritatem patris ac dignitatem regiae ma-
iestatis habuisse. Igitur Perseus perspecta patris aegritudine 8
cotidie absentem Demetrium apud eum criminari et primo
invisum, post etiam suspectum reddere: nunc amicitiam Ro-
manorum, nunc proditionem patris ei obiectare. Ad postre- 9
mum insidias sibi ab eo paratas confingit, ad cuius rei pro-
bationem inmittit indices, testes subornat et facinus, quod
obicit, admittit. Quibus rebus conpulso ad parricidium patre 10
funestam omnem regiam facit.

3. Occiso Demetrio sublatoque aemulo non neglegentior 1
tantum Perseus in patrem, verum etiam contumacior erat,
nec heredem regni, sed regem gerebat. His rebus offensus 2
Philippus inpatientius in dies mortem Demetrii dolebat: tunc
et insidiis circumventum suspicari, testes indicesque tor-
quere. Atque ita cognita fraude non minus scelere Persei 3
quam innoxia Demetrii morte cruciabatur, peregissetque
ultionem, nisi morte praeventus fuisset. Nam brevi post 4
tempore morbo ex aegritudine contracto decessit, relicto
magno belli adparatu adversus Romanos, quo postea Per-
seus usus est. Nam et Gallos Scordiscos ad belli societatem 5

perpulerat, fecissetque Romanis grave bellum, nisi deces-
6 sisset. Namque Galli bello adversus Delphos infeliciter
gesto, in quo maiorem vim numinis quam hostium senserant,
amisso Brenno duce pars in Asiam, pars in Thraciam ex-
7 torres fugerant. Inde per eadem vestigia, qua venerant,
8 antiquam patriam repetivere. Ex his manus quaedam in con-
fluente Danuvii et Savi consedit Scordiscosque se appellari
9 voluit. Tectosagi autem, cum in antiquam patriam Tolosam
venissent conprehensique pestifera lue essent, non prius sa-
nitatem reciperavere quam haruspicum responsis moniti au-
rum argentumque bellis sacrilegiisque quaesitum in Tolo-
10 sensem lacum mergerent, quod omne magno post tempore
Caepio Romanus consul abstulit. Fuere autem argenti pondo
centum decem milia, auri pondo quinquies decies centum
11 milia. Quod sacrilegium causa excidii Caepioni exercitui-
que eius postea fuit. Romanos quoque Cimbrici belli tu-
12 multus velut ultor sacrae pecuniae insecutus est. Ex gente
Tectosagorum non mediocris populus praedae dulcedine Il-
lyricum repetivit spoliatisque Histris in Pannonia consedit.
13 Histrorum gentem fama est originem a Colchis ducere, missis
ab Aeëta rege ad Argonautas raptoremque filiae persequen-
14 dos: qui ut a Ponto intraverunt Histrum, alveo Savi flumi-
nis penitus invecti vestigia Argonautarum insequentes naves
suas umeris per iuga montium usque ad litus Hadriatici ma-
ris transtulerunt, cognito quod Argonautae idem propter
15 magnitudinem navis priores fecissent: quos ut avectos Colchi
non reppererunt, sive metu regis sive taedio longae navi-
gationis iuxta Aquileiam consedere Histrique ex vocabulo
amnis, quo a mari concesserant, appellati.

16 Daci quoque suboles Getarum sunt: qui cum Orole rege adversus Bastarnas male pugnassent, ad ultionem segnitiae capturi somnum capita loco pedum ponere iussu regis cogebantur ministeriaque uxoribus, quae ipsis ante fieri solebant, facere. Neque haec ante mutata sunt quam ignominiam bello acceptam virtute delerent.

1 4. Igitur Perseus, cum imperio Philippi patris successisset, omnes has gentes adversum Romanos in societatem belli sollicitabat.

Interim inter Prusiam regem, ad quem Annibal post pa- 2
cem Antiocho a Romanis datam profugerat, et Eumenem
bellum ortum est, quod Prusias Annibalis fiducia rupto foe-
dere prior intulit. Namque Annibal, cum ab Antiocho Ro- 3
mani inter ceteras condiciones pacis deditionem eius posce-
rent, admonitus a rege in fugam versus Cretam defertur. Ibi 4
cum diu quietam vitam egisset invidiosumque se propter
nimias opes videret, amphoras plumbo repletas in tem-
plo Dianae, quasi fortunae suae praesidia, deponit atque 5
ideo nihil de illo sollicita civitate, quoniam velut pignus
opes eius tenebat, ad Prusiam contendit, auro suo statuis,
quas secum portabat, infuso, ne conspectae opes vitae no-
cerent. Dein, cum Prusias terrestri bello ab Eumene victus 6
esset et proelium in mare transtulisset, Annibal novo com-
mento auctor victoriae fuit: quippe omne serpentium genus
in fictiles lagenas conici iussit medioque proelio in naves
hostium mittit. Id primum Ponticis ridiculum visum, fictili- 7
bus dimicare, qui ferro nequeant. Sed ubi serpentibus coe-
pere naves repleri, ancipiti periculo circumventi hosti victo-
riam cesserunt. Quae ubi Romam nuntiata sunt, missi a se- 8
natu legati sunt, qui utrumque regem in pacem cogerent An-
nibalemque deposcerent. Sed Annibal re cognita sumpto
veneno legationem morte praevenit.

Insignis hic annus trium toto orbe maximorum imperato- 9
rum mortibus fuit, Annibalis et Philopoemenis et Scipionis
Africani. Ex quibus constat Annibalem nec tum, cum Ro- 10
mano tonantem bello Italia contremuit, nec cum reversus
Carthaginem summum imperium tenuit, aut cubantem cenasse
aut plus quam sextario vini indulsisse pudicitiamque eum 11
tantam inter tot captivas habuisse, ut in Africa natum quivis
negaret. Moderationis certe eius fuit, ut, cum diversarum 12
gentium exercitus rexerit, neque insidiis suorum militum sit
petitus umquam neque fraude proditus, cum utrumque hos-
tes saepe temptassent.

LIBER XXXIII.

1 1. Minore quidem rerum motu Romani Macedonicum quam Punicum bellum gesserunt, sed tanto clarius, quanto nobilitate Macedones Poenos antecesserunt: quippe cum gloria orientis domiti, tum et auxilio omnium regum iuva-
2 bantur. Itaque Romani et legiones plures numero conscripserunt et auxilia a Masinissa, rege Numidarum, et ceteris omnibus sociis acciverunt; et Eumeni, regi Bithyniae, de-
3 nuntiatum, ut bellum summis viribus iuvaret. Perseo praeter Macedonicum invictae opinionis exercitum decennis belli sumptus a patre paratus in thesauris et horreis erat. Quibus rebus inflatus oblitus fortunae paternae veterem Alexandri
4 gloriam considerare suos iubebat. Prima equitum congressio fuit, qua victor Perseus suspensam omnium exspectationem
5 in favorem sui traxit: misit tamen legatos ad consulem, qui pacem peterent, quam patri suo Romani etiam victo dedissent, inpensas belli lege victi suscepturus. Sed consul
6 P. Licinius non minus graves quam victo leges dixit. Dum haec aguntur, metu tam periculosi belli Romani Aemilium Paulum consulem creant eique extra ordinem Macedonicum bellum decernunt: qui cum ad exercitum venisset, non mag-
7 nam moram pugnae fecit. Pridie quam proelium consereretur, luna nocte defecit, id portentum Persae omnibus praesagientibus finemque Macedonici regni portendi vaticinantibus.

1 2. In ea pugna M. Cato, Catonis oratoris filius, dum inter confertissimos hostes insigniter dimicat, equo delapsus
2 pedestre proelium adgreditur. Nam cadentem manipulus hostium cum horrido clamore veluti iacentem obtruncaturus circumsteterat: at ille citius corpore collecto magnas stra-
3 ges edidit. Cum ad unum opprimendum undique hostes convolarent, dum procerum quendam petit, gladius ei e manu
4 elapsus in mediam cohortem hostium decidit: ad quem reciperandum umbone se protegens inspectante utroque exercitu inter hostium mucrones sese inmersit recollectoque gladio multis vulneribus exceptis ad suos cum clamore hos-

tium revertitur. Huius audaciam ceteri imitati victoriam
peperere. Perseus rex fuga cum decem milibus talentum 5
Samothraciam defertur, quem Cn. Octavius ad persequendum
missus a consule cum duobus filiis, Alexandro et Philippo,
cepit captumque ad consulem duxit.

Macedonia a Carano, qui primus in ea regnavit, usque 6
Persen XXX reges habuit. Quorum sub regno fuit quidem
annis DCCCCXXIIII, sed rerum non nisi CL duobus annis potita. Ita cum in dicionem Romanorum cessisset, magistra- 7
tibus per singulas civitates constitutis libera facta est legesque, quibus adhuc utitur, a Paulo accepit. Aetolorum uni- 8
versarum urbium senatus cum coniugibus et liberis, qui dubia fide fuerant, Romam missus, ibique, ne in patria aliquid novaret, diu detentus, aegreque per multos annos legationibus civitatium senatu fatigato in patriam quisque suam remissus est.

LIBER XXXIIII.

1. Poenis ac Macedonibus subactis Aetolorumque viri- 1
bus principum captivitate debilitatis soli adhuc ex Graecia universa Achaei nimis potentes tunc temporis Romanis videbantur, non propter singularum civitatium nimias opes, sed
propter conspirationem universarum. Namque Achaei, licet 2
per civitates velut per membra divisi sint, unum tamen corpus et unum imperium habent singularumque urbium pe-
ricula mutuis viribus propulsant. Quaerentibus igitur Roma- 3
nis causam belli tempestive fortuna querellam Spartanorum obtulit, quorum agros Achaei propter mutuum odium popu-
labantur. Spartanis a senatu responsum est, legatos se ad in- 4
spiciendas res sociorum et ad iniuriam demendam in Grae-
ciam missuros: sed legatis occulta mandata data sunt: ut 5
corpus Achaeorum dissolverent singulasque urbes proprii

iuris facerent, quo facilius et ad obsequium cogerentur et,
6 si quae urbes contumaces essent, traicerentur. Igitur legati
omnium civitatium principibus Corinthum evocatis decretum
7 senatus recitant, quid consilii habeant aperiunt: expedire
omnibus dicunt, ut singulae civitates sua iura et suas leges
8 habeant. Quod ubi omnibus innotuit, veluti in furorem
9 versi universum peregrinum populum trucidant: legatos quo-
que ipsos Romanorum violassent, ni audito tumultu trepidi
fugissent.

1 2. Haec ubi Romam nuntiata sunt, statim senatus Mum-
mio consuli bellum Achaicum decernit, qui extemplo exer-
citu deportato et omnibus strenue provisis pugnandi copiam
2 hostibus fecit. Sed Achaei veluti nihil negotii Romano bello
suscepissent, ita apud eos neglecta et soluta omnia fuere.
3 Itaque praedam, non proelium cogitantes et vehicula ad spo-
lia hostium reportanda adduxerunt et coniuges liberosque
4 suos ad spectaculum certaminis in montibus posuerunt. Sed
proelio commisso ante oculos suorum caesi lugubre his
5 spectaculum et gravem luctus memoriam reliquerunt. Con-
iuges quoque liberique eorum de spectatoribus captivi facti
6 praeda hostium fuere. Urbs ipsa Corinthus diruitur, populus
omnis sub corona venditur, ut hoc exemplo ceteris civitati-
bus metus novarum rerum inponeretur.

7 Dum haec aguntur, rex Syriae Antiochus Ptolemaeo,
maioris sororis suae filio, regi Aegypti, bellum infert, segni
admodum et cotidiana luxuria ita marcenti, ut non solum re-
giae maiestatis officia intermitteret, verum etiam sensu ho-
8 minis nimia sagina careret. Pulsus igitur regno ad fratrem
minorem Ptolemaeum Alexandream confugit: participatoque
cum eo regno legatos Romam ad senatum mittunt, auxilium
petunt, fidem societatis inplorant. Movere senatum preces
fratrum.

1 3. Mittitur itaque legatus Popilius ad Antiochum, qui
abstinere illum Aegypto aut, si iam incessisset, excedere
2 iuberet. Cum in Aegypto eum invenisset osculumque ei rex
obtulisset (nam coluerat inter ceteros Popilium Antiochus,
cum obses Romae esset): tunc Popilius facessere interim
privatam amicitiam iubet, cum mandata patriae intercedant;

prolatoque senatus decreto et tradito, cum cunctari eum 3
videret consultationemque ad amicos referre, ibi Popilius virga, quam in manu gerebat, amplo circulo inclusum, ut amicos caperet, consulere eos iubet nec prius inde exire quam responsum senatui daret, aut pacem aut bellum cum Romanis habiturum. Adeoque haec austeritas animum regis 4
fregit, ut pariturum se senatui responderet. Reversus in 5
regnum Antiochus decedit relicto parvulo admodum filio: cui 6
cum tutores dati a populo essent, patruus eius Demetrius, qui obses Romae erat, cognita morte fratris Antiochi senatum adiit: obsidem se vivo fratre venisse, quo mortuo cuius obses sit, se ignorare. Dimitti igitur se ad regnum peten- 7
dum aequum esse, quod iure gentium maiori fratri cesserit: ita nunc sibi, qui pupillum aetate antecedat, deberi. Cum 8
se non dimitti animadverteret a senatu, tacito iudicio tutius apud pupillum quam apud eum regnum futurum arbitrante, specie venandi ab urbe profectus Ostiis tacitus cum fugae comitibus navem conscendit. Delatus in Syriam secundo 9
favore omnium excipitur, regnumque ei occiso pupillo a tutoribus traditur.

4. Eodem fere tempore Prusias, rex Bithyniae, consi- 1
lium cepit interficiendi Nicomedis filii, dum consulere studet minoribus filiis, quos ex noverca eius susceperat et Romae habebat. Sed res adulescenti ab iis, qui facinus suscepe- 2
rant, proditur; hortatique sunt, ut crudelitate patris provocatus occupet insidias et in auctorem retorqueat scelus. Nec difficilis persuasio fuit. Igitur cum accitus in regnum patris 3
venisset, statim rex appellatur. Prusias regno spoliatus a 4
filio privatusque redditus etiam a servis deseritur. Cum in 5
latebris ageret, non minori scelere quam filium occidi iusserat, a filio interficitur.

LIBER XXXV.

1 1. Demetrius occupato Syriae regno novitati suae otium
periculosum ratus ampliare fines regni et opes augere fini-
2 timorum bellis statuit. Itaque Ariarathi, regi Cappadociae,
propter fastiditas sororis nuptias infestus fratrem eius Oro-
fernen per iniuriam regno pulsum supplicem recepit, datum-
que sibi honestum belli titulum gratulatus restituere eum in
3 regnum statuit. Sed Orofernes ingrato animo inita cum An-
tiochensibus pactione, offensis tunc Demetrio, pellere ipsum
4 regno, a quo restituebatur, consilium cepit. Quo cognito
Demetrius vitae quidem eius, ne Ariarathes metu fraterni
belli liberaretur, pepercit, ipsum autem conprehensum vinc-
5 tum Seleuciae custodiri iubet. Nec Antiochenses indicio
6 territi a defectione destiterunt. Itaque adiuvantibus et Pto-
lemaeo, rege Aegypti, et Attalo, rege Asiae, et Ariarathe
Cappadociae, bello a Demetrio lacessiti subornant propalam
[Balam] quendam, sortis extremae iuvenem, qui Syriae regnum
7 velut paternum armis repeteret, et ne quid contumeliae de-
esset, nomen ei Alexandri inditur genitusque ab Antiocho
8 rege dicitur. Tantum odium Demetrii apud omnes erat, ut
aemulo eius non vires tantum regiae, verum etiam generis
9 nobilitas consensu omnium tribueretur. Igitur Alexander ad-
mirabili rerum varietate, pristinarum sordium oblitus, totius
ferme orientis viribus subcinctus bellum Demetrio infert
10 victumque vita pariter ac regno spoliat. Quamquam nec
Demetrio animus in propulsando bello defuit. Nam et primo
proelio hostem fugavit et regibus bellum restituentibus multa
11 milia in acie cecidit. Ad postremum tamen invicto animo
inter confertissimos fortissime dimicans cecidit.

1 2. Initio belli Demetrius duos filios apud Gnidium hospi-
tem suum cum magno pondere auri commendaverat, ut belli
periculis eximerentur et, si ita fors tulisset, paternae ultioni
2 servarentur. Ex his maior, Demetrius, annos pubertatis
egressus audita Alexandri luxuria, quem insperatae opes et
alienae felicitatis ornamenta velut captum inter scortorum

greges desidem in regia tenebant, auxiliantibus Cretensibus securum ac nihil hostile metuentem adgreditur. Antiochen- 3
ses quoque veterem patris offensam novis meritis correcturi se ei tradunt: sed et milites paterni favore iuvenis accensi prioris sacramenti religionem novi regis superbiae praeferentes signa ad Demetrium transferunt: atque ita Alexander, 4
non minore impetu fortunae destructus quam elatus, primo proelio victus interficitur; deditque poenas et Demetrio, quem occiderat, et Antiocho, cuius mentitus originem fuerat.

LIBER XXXVI.

1. Reciperato paterno regno Demetrius, et ipse rerum 1
successu corruptus, vitiis adulescentiae in segnitiam labitur tantumque contemptum apud omnes inertiae, quantum odium ex superbia pater habuerat, contraxit. Itaque cum ab impe- 2
rio eius passim civitates deficerent, ad abolendam segnitiae maculam bellum Parthis inferre statuit: cuius adventum non 3
inviti orientis populi videre et propter Arsacidae, regis Parthorum, crudelitatem et quod veteri Macedonum imperio adsueti novi populi superbiam indigne ferebant. Itaque cum 4
et Persarum et Elymaeorum Bactrianorumque auxiliis iuvaretur, multis proeliis Parthos fudit. Ad postremum tamen 5
pacis simulatione deceptus capitur traductusque per ora civitatium populis, qui desciverant, in ludibrium favoris ostenditur. Missus deinde in Hyrcaniam benigne et iuxta cultum 6
pristinae fortunae habetur. Dum haec aguntur, interim in 7
Syria Trypho, qui se tutorem Antiocho, Demetrii privigno, substitui a populo laboraverat, occiso pupillo regnum Syriae invadit. Quo diu potitus tandem exolescente favore re- 8
centis imperii ab Antiocho puero admodum, Demetrii fratre, qui in Asia educabatur, bello vincitur, rursusque regnum Syriae ad subolem Demetrii revertitur. Igitur Antiochus, 9
memor quod et pater propter superbiam invisus et frater

propter segnitiam contemptus fuisset, ne in eadem vitia in-
cideret, recepta in matrimonium Cleopatra, uxore fratris,
civitates, quae initio fraterni imperii defecerant, summa in-
dustria persequitur, domitasque rursus regni terminis adicit;
10 Iudaeos quoque, qui in Macedonico imperio sub Demetrio
patre armis se in libertatem vindicaverant, subegit. Quorum
vires tantae fuere, ut post haec nullum Macedonum regem
tulerint domesticisque imperiis usi Syriam magnis bellis in-
festaverint.

1 2. Namque Iudaeis origo Damascena, Syriae nobilissima
civitas, unde et Assyriis regibus genus ex regina Semirami
2 fuit. Nomen urbi a Damasco rege inditum, in cuius honorem
Syrii sepulchrum Athares, uxoris eius, pro templo coluere,
3 deamque exinde sanctissimae religionis habent. Post Da-
mascum Azelus, mox Adores et Abrahames et Israhel reges
4 fuere. Sed Israhelem felix decem filiorum proventus maio-
5 ribus suis clariorem fecit. Itaque populum in decem regna
divisum filiis tradidit, omnesque ex nomine Iudae, qui post
divisionem decesserat, Iudaeos appellavit colique memoriam
eius ab omnibus iussit, cuius portio omnibus accesserat.
6 Minimus aetate inter fratres Ioseph fuit, cuius excellens in-
genium fratres veriti clam interceptum peregrinis mercato-
7 ribus vendiderunt. A quibus deportatus in Aegyptum, cum
magicas ibi artes sollerti ingenio percepisset, brevi ipsi regi
8 percarus fuit. Nam et prodigiorum sagacissimus erat et
somniorum primus intellegentiam condidit, nihilque divini
9 iuris humanique ei incognitum videbatur: adeo ut etiam ste-
rilitatem agrorum ante multos annos providerit: perissetque
omnis Aegyptus fame, nisi monitu eius rex edicto servari
10 per multos annos fruges iussisset: tantaque experimenta eius
fuerunt, ut non ab homine, sed a deo responsa dari vide-
11 rentur. Filius eius Moyses fuit, quem praeter paternae
scientiae hereditatem etiam formae pulchritudo commenda-
12 bat. Sed Aegyptii, cum scabiem et vitiliginem paterentur,
responso moniti eum cum aegris, ne pestis ad plures serpe-
13 ret, terminis Aegypti pellunt. Dux igitur exulum factus sacra
Aegyptiorum furto abstulit, quae repetentes armis Aegyptii
14 domum redire tempestatibus conpulsi sunt. Itaque Moyses

Damascena, antiqua patria, repetita montem Sinan occupat:
in quo, septem dierum ieiunio per deserta Arabiae cum po-
pulo suo fatigatus cum tandem venisset, septimum diem
more gentis Sabbata appellatum in omne aevum ieiunio sa-
cravit, quoniam illa dies famem illis erroremque finierat. Et 15
quoniam metu contagionis pulsos se ab Aegypto meminerant,
ne eadem causa invisi apud incolas forent, caverunt,
ne cum peregrinis conviverent: quod ex causa factum pau-
latim in disciplinam religionemque convertit. Post Moysen 16
etiam filius eius Arruas sacerdos sacris Aegyptiis, mox rex
creatur; semperque exinde hic mos apud Iudaeos fuit, ut
eosdem reges et sacerdotes haberent, quorum iustitia reli-
gione permixta incredibile quantum coaluere.

3. Opes genti ex vectigalibus opobalsami crevere, quod 1
in his tantum regionibus gignitur. Est namque vallis, quae 2
continuis montibus velut muro quodam ad instar castrorum
clauditur. Spatium loci ducenta iugera nomine arcus dicitur.
In eo silva est et ubertate et amoenitate insignis, siquidem 3
palmeto et opobalsameto distinguitur. Et arbores opobal- 4
sami similem formam piceis arboribus habent, nisi quod sunt
humiles magis et in vinearum morem excoluntur. Hae certo
anni tempore balsamum sudant. Sed non minor loci eius 5
apricitatis quam ubertatis admiratio est: quippe cum toto
orbe regionis eius ardentissimus sol sit, ibi tepidi aëris na-
turalis quaedam ac perpetua opacitas inest. In ea regione 6
lacus [salsus] est, qui propter magnitudinem atque inmo-
bilitatem mortuum mare dicitur. Nam neque ventis move- 7
tur resistente turbinibus bitumine, quo aqua omnis stagna-
tur; neque navigationis patiens est, quoniam omnia vita
carentia in profundum merguntur; nec materiam ullam sus-
tinet, nisi quae alumine incrustatur. Primum Xerxes, rex 8
Persarum, Iudaeos domuit; postea cum ipsis Persis in dicio-
nem Alexandri magni venere diuque in potestate Macedonici
imperii subiecti Syriae regno fuere. A Demetrio cum de- 9
scivissent, amicitia Romanorum petita primi omnium ex
orientalibus libertatem acceperunt, facile tunc Romanis de
alieno largientibus.

4. Per eadem tempora, quibus in Syria regni mutatio 1

inter novos reges alternabatur, in Asia rex Attalus florentissimum ab Eumene patr[e et Attalo patr]uo acceptum regnum caedibus amicorum et cognatorum suppliciis foedabat, nunc matrem [anum], nunc Beronicen sponsam maleficiis
2 eorum necatam confingens. Post hanc scelestam violentiae rabiem squalidam vestem sumit, barbam capillumque in modum reorum submittit, non in publicum prodire, non populo se ostendere, non domi laetiora convivia inire aut aliquod signum sani hominis habere, prorsus ut poenas pendere ma-
3 nibus interfectorum videretur. Omissa deinde regni administratione hortos fodiebat, gramina serebat et noxia innoxiis permiscebat, eaque omnia veneni suco infecta velut
4 peculiare munus amicis mittebat. Ab hoc studio aerariae artis fabricae se tradit, cerisque fingendis et aere fundendo
5 procudendoque oblectatur. Matri deinde sepulchrum facere instituit, cui operi intentus morbum ex solis fervore contraxit et septima die decessit. Huius testamento heres po-
6 pulus Romanus tunc instituitur. Sed erat ex Eumene Aristonicus, non iusto matrimonio, sed ex paelice Ephesia, citharistae cuiusdam filia, genitus, qui post mortem Attali
7 velut paternum regnum Asiam invasit. Cum multa secunda proelia adversus civitates, quae metu Romanorum tradere se eidem nolebant, fecisset iustusque iam rex videretur,
8 Asia Licinio Crasso consuli decernitur, qui intentior Attalicae praedae quam bello, cum extremo anni tempore inordinata acie proelium conseruisset, victus poenas inconsultae
9 avaritiae sanguine dedit. In huius locum missus Perpenna consul prima congressione Aristonicum superatum in potestatem suam redegit Attalicasque gazas, hereditarias populi
10 Romani, navibus inpositas Romam deportavit. Quod aegre ferens successor eius Manius Aquilius consul ad eripiendum Aristonicum Perpennae, veluti sui potius triumphi munus
11 esse deberet, festinata velocitate contendit. Sed conten-
12 tionem consulum mors Perpennae diremit. Sic Asia Romanorum facta cum opibus suis vitia quoque Romam transmisit.

LIBER XXXVII.

1. Capto Aristonico Massilienses pro Phocaeensibus, 1
conditoribus suis, quorum urbem senatus et omne nomen,
quod et tunc et antea Antiochi bello infesta contra populum
Romanum arma tulerant, deleri iusserat, legatos Romam
deprecatum misere veniamque his a senatu obtinuere. Post 2
haec regibus, qui adversus Aristonicum auxilia tulerant,
praemia persoluta: Mithridati Pontico Phrygia maior, filiis
Ariarathis regis Cappadociae, qui eodem bello occiderat,
Lycaonia et Cilicia datae. Fidior tum populus Romanus 3
in socii filios quam mater in liberos fuit: quippe hinc par-
vulis auctum regnum, inde vita adempta. Namque Laudice 4
ex numero sex filiorum, quos virilis sexus ex Ariarathe rege
susceperat, timens ne non diutina administratione regni adul-
tis quibusdam potiretur, quinque parricidali veneno necavit:
unum parvulum sceleri matris cognatorum custodia eripuit, 5
qui post necem Laudices (nam eam propter crudelitatem
populus extinxerat) solus regno potitus est. Mithridates 6
quoque repentina morte interceptus filium, qui et ipse Mi-
thridates dictus est, reliquit: cuius ea postea magnitudo fuit, 7
ut non sui tantum temporis, verum etiam superioris aetatis
omnes reges maiestate superaverit bellaque cum Roma-
nis per XLVI annos varia victoria gesserit, cum eum 8
summi imperatores, Sylla, Lucullus ceterique, in summa
Cn. Pompeius ita vicerit, ut maior clariorque in restau-
rando bello resurgeret damnisque suis terribilior redderetur.
Denique ad postremum non vi hostili victus, sed voluntaria 9
morte in avito regno senex herede filio decessit.

2. Huius futuram magnitudinem etiam caelestia ostenta 1
praedixerant. Nam et eo quo genitus est anno et eo quo 2
regnare primum coepit stella cometes per utrumque tem-
pus LXX diebus ita luxit, ut caelum omne conflagrare vi-
deretur. Nam et magnitudine sui quartam partem caeli 3
occupaverat et fulgore sui solis nitorem vicerat; et cum ore-
retur occumberetque, IIII horarum spatium consumebat.

4 Puer tutorum insidias passus est, qui eum fero equo inposi-
5 tum equitare iaculari que cogebant: qui conatus cum eos fe-
fellissent, supra aetatem regente equum Mithridate veneno
6 eum appetivere. Quod metuens antidota saepius bibit et
ita se adversus insidias exquisitis tutioribus remediis stagna-
7 vit, ut ne volens quidem senex veneno mori potuerit. Ti-
mens deinde, ne inimici, quod veneno non potuerant, ferro
peragerent, venandi studium finxit, quo per septem annos
8 neque urbis neque ruris tecto usus est, sed per silvas vaga-
tus diversis montium regionibus pernoctabat ignaris omnibus,
quibus esset locis; adsuetus feras cursu aut fugere aut perse-
9 qui, cum quibusdam etiam viribus congredi. Quibus rebus
et insidias vitavit et corpus ad omnem virtutis patientiam
duravit.
1 3. Ad regni deinde administrationem cum accessisset,
statim non de regendo, sed de augendo regno cogitavit.
2 Itaque Scythas invictos antea, qui Zopyriona, Alexandri
magni ducem, cum XXX milibus armatorum deleverant,
qui Cyrum, Persarum regem, cum CC milibus trucidave-
rant, qui Philippum, Macedonum regem, fugientem cepe-
3 rant, ingenti felicitate perdomuit. Auctus igitur viribus
4 Pontum quoque ac deinceps Cappadociam occupavit. Cum
de Asia tractaret, tacitus cum quibusdam amicis regno pro-
fectus universam nemine sentiente pervagatus est omnium-
5 que urbium situm ac regiones cognovit. Inde in Bithyniam
transcendit et quasi dominus Asiae opportuna quaeque vic-
6 toriae suae metatus est. Post haec in regnum, cum iam
perisse crederetur, reversus est invento parvulo filio, quem
per absentiam eius soror uxorque Laudice enixa fuerat.
7 Sed inter gratulationem adventus sui et filii geniti veneno
periclitatus est, siquidem Laudice soror, cum perisse eum
crederet, in concubitus amicorum proiecta, quasi admissum
facinus maiore scelere tegere posset, venenum advenienti
8 paravit. Quod cum ex ancilla Mithridates cognovisset, fa-
cinus in auctores vindicavit.
1 4. Hieme deinde adpetente non in convivio, sed in cam-
po, nec in avocationibus, sed in exercitationibus, nec inter
sodales, sed inter coaequales aut equo aut cursu aut viribus

contendebat. Exercitum quoque suum ad parem laboris 2
patientiam cotidiana exercitatione durabat, atque ita invictus
ipse inexpugnabilem exercitum fecerat. Inita deinde cum 3
Nicomede societate Paphlagoniam invadit victamque cum
socio dividit. Quam cum teneri a regibus senatui nuntiatum 4
esset, legatos ad utrumque misit, qui gentem restitui in
pristinum statum iuberent. Mithridates, cum se iam parem 5
magnitudini Romanorum crederet, superbo responso here-
ditarium patri suo regnum obvenisse respondit: mirari se,
quod ei relata controversia non fuerit, sibi referatur. Nec 6
territus minis Galatiam quoque occupat. Nicomedes, quo- 7
niam se tueri iure non poterat, iusto regi redditurum respon-
dit. Atque ita filium suum mutato nomine Pylaemenem, 8
Paphlagonum regum nomine, appellat et quasi stirpi regiae
reddidisset regnum, falso nomine tenet. Sic ludibrio habiti 9
legati Romam revertuntur.

LIBER XXXVIII.

1. Mithridates parricidia nece uxoris auspicatus sororis 1
alterius Laudices filios, cuius virum Ariarathem, regem
Cappadociae, per Gordium insidiis occiderat, tollendos sta-
tuit, nihil actum morte patris existimans, si adulescentes
paternum regnum, cuius ille cupiditate flagrabat, occupas-
sent. Igitur dum in his cogitationibus versatur, interim Ni- 2
comedes, rex Bithyniae, vacuam morte regis Cappadociam
invadit. Quod cum nuntiatum Mithridati fuisset, per simu- 3
lationem pietatis auxilia sorori ad expellendum Cappadocia
Nicomedem mittit. Sed iam Laudice per pactionem se Nico- 4
medi in matrimonium tradiderat. Quod aegre ferens Mithri- 5
dates praesidia Nicomedis Cappadocia expellit regnumque
sororis filio restituit, egregium prorsus factum, ni subsecuta
fraus esset: siquidem interiectis mensibus simulat se Gor- 6

dium, quo ministro usus in Ariarathe interficiendo fuerat,
restituere in patriam velle, sperans, si obsisteret adulescens,
causas belli futuras, aut, si permitteret, per eundem filium
7 tolli posse, per quem interfecerat patrem. Quod ubi Aria-
rathes iunior moliri cognovit, graviter ferens interfectorem
patris per avunculum potissimum ab exilio revocari, ingentem
8 exercitum contrahit. Igitur cum in aciem eduxisset Mithri-
dates peditum LXXX milia, equitum X, currus falcatos sex-
centos, nec Ariarathi auxiliantibus finitimis regibus minores
copiae essent, incertum belli timens consilia ad insidias
9 transfert sollicitatoque iuvene ad conloquium, cum ferrum
occultatum inter fascias gereret, scrutatori ab Ariarathe
regio more misso curiosius imum ventrem pertractanti ait:
10 caveret, ne aliud telum inveniret quam quaereret. Atque
ita risu protectis insidiis sevocatum ab amicis velut ad se-
cretum sermonem inspectante utroque exercitu interficit:
regnum Cappadociae octo annorum filio inposito Ariarathis
nomine additoque ei rectore Gordio tradidit.
1 2. Sed Cappadoces crudelitate ac libidine praefectorum
vexati a Mithridate deficiunt fratremque regis, et ipsum Aria-
2 rathen nomine, ab Asia, ubi educabatur, revocant, cum quo
Mithridates proelium renovat victumque regno Cappadociae
expellit. Nec multo post adulescens ex aegritudine collecta
3 infirmitate decedit. Post huius mortem Nicomedes timens, ne
Mithridates accessione Cappadociae etiam Bithyniam finiti-
mam invaderet, subornat puerum eximiae pulchritudinis,
quasi Ariarathes tres, non duos filios genuisset, qui a senatu
4 Romano paternum regnum peteret. Uxorem quoque Laudi-
cen Romam mittit ad testimonium trium ex Ariarathe suscep-
5 torum filiorum. Quod ubi Mithridates cognovit, et ipse pari
inpudentia Gordium Romam mittit, qui senatui adseveret
puerum, cui Cappadociae regnum tradiderat, ex eo Aria-
rathe genitum, qui bello Aristonici auxilia Romanis ferens
6 cecidisset. Sed senatus studio regum intellecto, aliena regna
falsis nominibus furantium, Mithridati Cappadociam et Nico-
7 medi ad solacia eius Paphlagoniam ademit. Ac ne contu-
melia regum foret ademptum illis, quod daretur aliis, uter-
8 que populus libertate donatus est. Sed Cappadoces munus

libertatis abnuentes negant vivere gentem sine rege posse.
Itaque rex illis a senatu Ariobarzanes statuitur.
3. Erat eo tempore Tigranes rex Armeniae, obses Par- 1
this ante multum temporis datus, nec olim ab isdem in
regnum paternum remissus. Hunc Mithridates mire ad so-
cietatem Romani belli, quod olim meditabatur, perlicere
cupiebat. Nihil igitur de offensa Romanorum sentientem per 2
Gordium inpellit, ut Ariobarzani segni admodum bellum
inferat, et ne quis dolus subesse videatur, filiam suam ei
Cleopatram in matrimonium tradit. Primo igitur adventu Ti- 3
granis Ariobarzanes sublatis rebus suis Romam contendit,
atque ita per Tigranem rursus Cappadocia iuris esse Mithri-
datis coepit. Eodem tempore mortuo Nicomede etiam filius 4
eius, et ipse Nicomedes, regno a Mithridate pellitur, qui
cum supplex Romam venisset, decernitur in senatu, ut uter-
que in regnum restituantur; in quod tum missi Aquilius et
Mallius Maltinus legati. His cognitis Mithridates societatem 5
cum Tigrane bellum adversus Romanos gesturus iungit,
pactique inter se sunt, ut urbes agrique Mithridati, homines
vero et quaecumque auferri possent, Tigrani cederent. Post 6
haec Mithridates intellecto quantum bellum suscitaret, lega-
tos ad Cimbros, alios ad Gallograecos et Sarmatas Bastar-
nasque auxilium petitum mittit. Nam omnes has gentes Ro- 7
manum meditabundus bellum variis beneficiorum muneribus
iam ante inlexerat. Scythia quoque exercitum venire iubet
omnemque orientem adversus Romanos armat. Non magno 8
igitur labore Aquilium et Mallium Maltinum Asiano exercitu
instructos vincit, quibus simul cum Nicomede pulsis ingenti
favore civitatium excipitur: multum ibi auri argentique studio 9
veterum regum magnumque belli apparatum invenit, quibus
instructus debita civitatibus publica privataque remittit et
vacationem quinquennii concedit. Tunc ad contionem mili- 10
tes vocat eosque variis exhortationibus ad Romana bella
sive Asiana incitat. Quam orationem dignam duxi, cuius 11
exemplum brevitati huius operis insererem; quam obliquam
Pompeius Trogus exposuit, quoniam in Livio et in Sallustio
reprehendit, quod contiones directas pro sua oratione operi
suo inserendo historiae modum excesserint.

1 4. Optandum sibi fuisse ait, ut de eo liceret consulere,
2 bellumne sit cum Romanis an pax habenda: quin vero sit
resistendum inpugnantibus, ne eos quidem dubitare, qui spe
victoriae careant: quippe adversus latronem, si nequeant pro
3 salute, pro ultione tamen sua omnes ferrum stringere. Ce-
terum quia non id agitur, an liceat quiescere non tantum
animo hostiliter, sed etiam proelio congressis, consulendum,
4 qua ratione ac spe coepta bella sustineant. Esse autem sibi
victoriae fiduciam, si sit illis animus, Romanosque vinci posse
cognitum non sibi magis quam ipsis militibus, qui et in Bi-
5 thynia Aquilium et Maltinum in Cappadocia fuderint. Ac si
quem aliena magis exempla quam sua experimenta moveant,
audire se a Pyrro rege Epiri non amplius quinque mili-
bus Macedonum instructo fusos tribus proeliis Romanos.
6 Audire Annibalem sedecim annis Italiae victorem inmoratum,
et quin ipsam caperet urbem, non Romanorum illi vires re-
stitisse, sed domesticae aemulationis atque invidiae studium.
7 Audire populos transalpinae Galliae Italiam ingressos maxi-
mis eam plurimisque urbibus possidere et latius aliquanto
solum finium, quam in Asia, quae dicatur inbellis, idem
8 Galli occupavissent: nec victam solum dici sibi Romam a
Gallis, sed etiam captam, ita ut unius illis montis tantum ca-
cumen relinquëretur: nec bello hostem, sed pretio remotum.
9 Gallorum autem nomen, quod semper Romanos terruit, in
partem virium suarum ipse numeret. Nam hos, qui Asiam
incolunt, Gallos ab illis, qui Italiam occupaverant, sedibus
tantum distare, originem quidem ac virtutem genusque
10 pugnae idem habere: tantoque his acriora esse quam illis in-
genia, quod longiore ac difficiliore spatio per Illyricum
Thraciamque prodierint, paene operosius transitis eorum fini-
11 bus quam ubi consedere possessis. Iam ipsam Italiam audire
se numquam, ut Roma condita sit, satis illi pacatam, sed
adsidue per omnes annos pro libertate alios, quosdam etiam
12 pro vice imperii bellis continuis perseverasse; et a multis
civitatibus Italiae deletos Romanorum exercitus ferri, a
13 quibusdam novo contumeliae more sub iugum missos. Ac
ne veteribus inmoremur exemplis, hoc ipso tempore uni-
versam Italiam bello Marsico consurrexisse, non iam liberta-

tem, sed consortium imperii civitatisque poscentem; et gra- 14
vius vicino Italiae bello quam domesticis principum factioni-
bus urbem premi, multoque periculosius esse Italico civile
bellum. Simul et a Germania Cimbros, inmensa milia fero- 15
rum atque inmitium populorum, more procellae inundasse
Italiam: quorum etsi singula bella sustinere Romani possent, 16
universis tamen obruantur, ut ne vacaturos quidem bello
suo putet.

5. Utendum igitur occasione et rapienda incrementa vi- 1
rium, ne, si illis occupatis quieverint, mox adversus vacuos
et quietos maius negotium habeant. Non enim quaeri, an 2
capienda sint arma, sed utrum sua potius occasione an illo-
rum. Nam bellum quidem iam tunc secum ab illis geri coep- 3
tum, cum sibi pupillo maiorem Phrygiam ademerant, quam
patri suo praemium dati adversus Aristonicum auxilii con-
cesserant, gentem quam et proavo suo Mithridati Seleucus
Callinicus in dotem dedisset. Quid, cum Paphlagonia se de- 4
cedere iusserint, non alterum illud genus belli fuisse? quae
non vi, non armis, sed adoptione testamenti et regum do-
mesticorum interitu hereditaria patri suo obvenisset. Cum 5
inter hanc decretorum amaritudinem parendo non tamen eos
mitigaret, quin acerbius in dies gerant, non obtinuisse.
Quod enim a se non praebitum illis obsequium? non Phry- 6
giam Paphlagoniamque dimissas? non Cappadocia filium
eductum, quam iure gentium victor occupaverat? raptum 7
tamen sibi esse victoriae ius ab illis, quorum nihil est nisi
bello quaesitum. Non regem Bithyniae Chreston, in quem 8
senatus arma decreverat, a se in gratiam illorum occisum?
tamen nihilo minus inputari sibi, si qua Gordius aut Tigranes
faciat: libertatem etiam in contumeliam sui a senatu ultro 9
delatam Cappadociae, quam reliquis gentibus abstulerunt:
dein populo Cappadocum pro libertate oblata Gordium re-
gem orante ideo tamen tantum, quoniam amicus suus esset,
non obtinuisse. Nicomedem praecepto illorum bellum sibi 10
intulisse: quia ultum ierit se, ab ipsis ventum obviam in eo,
et nunc eam secum bellandi illis causam fore, quod non in-
pune se Nicomedi lacerandum, saltatricis filio, praebuerit.

6. Quippe non delicta regum illos, sed vires ac maiesta- 1

tem insequi, neque in uno se, sed in aliis quoque omnibus
2 hac saepe arte grassatos. Sic et avum suum Pharnacen per
cognitionum arbitria succidaneum regi Pergameno Eumeni
3 datum; sic rursus Eumenem, cuius classibus primo in Asiam
fuere transiecti, cuius exercitu magis quam suo et magnum
Antiochum et Gallos in Asia et mox in Macedonia regem
4 Persen domuerant, et ipsum pro hoste habitum eique inter-
dictum Italia, et quod cum ipso deforme sibi putaverant,
5 cum filio eius Aristonico bellum gessisse. Nullius apud eos
maiora quam Masinissae, regis Numidarum, haberi merita:
huic inputari victum Annibalem, huic captum Syphacem,
huic Carthaginem deletam; hunc inter duos illos Africanos
6 tertium servatorem urbis referri: tamen cum huius nepote
bellum modo in Africa gestum adeo inexpiabile, ut ne victum
quidem patris memoriae donarent, quin carcerem ac trium-
7 phi spectaculum experiretur. Hanc illos omnibus regibus
legem odiorum dixisse, scilicet quia ipsi tales reges habue-
rint, quorum etiam nominibus erubescant, aut pastores Ab-
originum, aut haruspices Sabinorum, aut exules Corinthio-
rum, aut servos vernasque Tuscorum, aut, quod honoratis-
8 simum nomen fuit inter haec, Superbos; atque ut ipsi fecerint
conditores suos lupae uberibus altos, sic omnem illum po-
pulum luporum animos, inexplebiles sanguinis atque imperii
divitiarumque avidos ac ieiunos habere.
1 7. Se autem, seu nobilitate illis conparetur, clariorem
illa conluvie convenarum esse, qui paternos maiores suos a
Cyro Dareoque, conditoribus Persici regni, maternos a magno
Alexandro ac Nicatore Seleuco, conditoribus imperii Mace-
donici, referat, seu populus illorum conferatur suo, earum
se gentium esse, quae non modo Romano imperio sint pares,
2 sed Macedonico quoque obstiterint. Nullam subiectarum sibi
gentium expertam peregrina imperia; nullis umquam nisi
domesticis regibus paruisse, Cappadociam velint an Paphla-
goniam recensere, rursus Pontum an Bithyniam, itemque Ar-
meniam maiorem minoremque: quarum gentium nullam ne-
que Alexander ille, qui totam pacavit Asiam, nec quisquam
3 successorum eius aut posterorum attigisset. Scythiam duos
umquam ante se reges non pacare, sed tantum intrare ausos,

Dareum et Philippum, aegre inde fugam sibi expedisse, unde
ipse magnam adversus Romanos partem virium haberet. Mul- 4
toque se timidius ac diffidentius bella Pontica ingressum, cum
ipse rudis ac tiro esset, et Scythiae praeter arma virtutemque
animi locorum quoque solitudinibus vel frigoribus instructae,
per quae denuntiaretur ingens militiae periculum ac labor.
Inter quas difficultates ne spes quidem praemii foret ex hoste 5
vago nec tantum pecuniae, sed etiam sedis inopi. At nunc se 6
diversam belli condicionem ingredi. Nam neque caelo Asiae
esse temperatius aliud, nec solo fertilius nec urbium multi-
tudine amoenius; magnamque temporis partem non ut mili-
tiam, sed ut festum diem acturos bello dubium facili magis
an ubere, si modo aut proximas regni Attalici opes aut ve- 7
teres Lydiae Ioniaeque audierint, quas non expugnatum eant,
sed possessum; tantumque se avida exspectat Asia, ut etiam 8
vocibus vocet: adeo illis odium Romanorum incussit rapaci-
tas proconsulum, sectio publicanorum, calumniae litium.
Sequantur se modo fortiter et colligant, quid se duce possit 9
efficere tantus exercitus, quem sine cuiusquam militum au-
xilio suamet unius opera viderint Cappadociam caeso rege
cepisse, qui solus mortalium Pontum omnem Scythiamque
pacaverit, quam nemo ante transire tuto atque adire potuit.
Nam iustitiae atque liberalitatis suae nec ipsos milites quin 10
experiantur testes refugere et illa indicia habere, quod
solus regum non paterna solum, verum etiam externa regna
hereditatibus propter munificentiam adquisita possideat, Col-
chos, Paphlagoniam, Bosporum.

8. Sic excitatis militibus post annos tres et XX sumpti 1
regni in Romana bella descendit.

Atque in Aegypto mortuo rege Ptolemaeo ei qui Cyre- 2
nis regnabat Ptolemaeo per legatos regnum et uxor Cleo-
patra regina, soror ipsius, defertur. Laetus igitur hoc solo 3
Ptolemaeus, quod sine certamine fraternum regnum recepis-
set, in quod subornari et a matre Cleopatra et favore prin-
cipum fratris filium cognoverat, ceterum infestus omnibus,
statim ubi Alexandriam ingressus est, fautores pueri truci-
dari iussit. Ipsum quoque die nuptiarum, quibus matrem eius 4
in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum et sol-

lemnia religionum in conplexu matris interficit atque ita to-
5 rum sororis caede filii eius cruentus ascendit. Post quod non
mitior in populares, qui eum in regnum moverant, fuit:
siquidem peregrinis militibus licentia caedis data omnia san-
guine cotidie manabant: ipsam quoque sororem filia eius
virgine per vim stuprata et in matrimonium adscita repudiat.
6 Quibus rebus territus populus in diversa labitur patriamque
7 metu mortis exul relinquit. Solus igitur in tanta urbe cum
suis relictus Ptolemaeus, cum regem se non hominum, sed
8 vacuarum aedium videret, edicto peregrinos sollicitat. Qui-
bus confluentibus obvius legatis Romanorum, Scipioni Afri-
cano et Spurio Mummio et L. Metello, qui ad adspicienda so-
9 ciorum regna veniebant, procedit. Sed quam cruentus civi-
bus, tam ridiculus Romanis fuit. Erat enim et vultu deformis
et statura brevis et sagina ventris non homini, sed beluae
10 similis. Quam foeditatem nimia subtilitas perlucidae vestis
augebat: prorsus quasi astu inspicienda praeberentur, quae
11 omni studio occultanda pudibundo viro erant. Post disces-
sum deinde legatorum (quorum Africanus, dum inspicit ur-
bem, spectaculo Alexandrinis fuit) iam etiam peregrino po-
pulo invisus cum filio, quem ex sorore susceperat, et cum
uxore, matris paelice, metu insidiarum tacitus in exilium
proficiscitur contractoque mercennario exercitu bellum so-
12 rori pariter ac patriae infert. Arcessitum deinde maximum a
Cyrenis filium, ne eum Alexandrini contra se regem crearent,
interficit. Tunc populus statuas eius et imagines detrahit.
13 Quod factum studio sororis existimans filium, quem ex ea
susceperat, interficit, corpusque in membra divisum et in
cista conpositum matri die natali eius inter epulas offerri
14 curat. Quae res non reginae tantum, verum etiam universae
civitati acerba et luctuosa fuit tantumque maerorem festi-
vissimo convivio intulit, ut regia omnis repentino luctu in-
15 cenderetur. Verso igitur studio principum ab epulis in exe-
quias membra lacera populo ostendunt et quid sperare de
rege suo debeant, filii caede demonstrant.

1 9. Finito luctu orbitatis Cleopatra, cum urgueri se fra-
terno bello videret, auxilium a Demetrio rege Syriae per
legatos petit, cuius ipsius varii et memorabiles casus fuere.

Namque Demetrius, sicut supra dictum est, cum bellum Par- 2
this intulisset et multis congressionibus victor fuisset, re-
pente insidiis circumventus amisso exercitu capitur. Cui Ar- 3
sacides parem in Hyrcania non cultum tantum regium prae-
stitit, sed et filiam in matrimonium dedit regnumque Syriae,
quod per absentiam eius Trypho occupaverat, restituturum
promittit. Post huius mortem desperato reditu non ferens 4
captivitatem Demetrius, privatam etsi opulentam vitam per-
taesus, tacitus in regnum fugam meditatur. Hortator illi et 5
comes Callimander amicus erat, qui post captivitatem eius a
Syria per Arabiae deserta ducibus pecunia conparatis Par-
thico habitu Babylonem pervenerat. Sed fugientem Phraha- 6
tes, qui Arsacidae successerat, equitum celeritate per con-
pendiosos tramites occupatum retrahit. Ut est deductus ad 7
regem, Callimandro quidem non tantum venia, verum etiam
praemium fidei datur: Demetrium autem et graviter castiga-
tum ad coniugem in Hyrcaniam remittit artioribusque custo-
diis observari iubet. Interiecto tempore, cum fidem illi etiam 8
suscepti liberi facerent, eodem amico comite repetita fuga
est, sed pari infelicitate prope fines regni sui deprehenditur
ac denuo perductus ad regem ut invisus a conspectu sub-
movetur. Tunc quoque uxori et liberis donatus in Hyrca- 9
niam poenalem sibi civitatem remittitur talisque aureis in
exprobrationem puerilis levitatis donatur. Sed hanc Partho- 10
rum tam mitem in Demetrium clementiam non misericordia
gentis faciebat nec respectus cognationis, sed quod Syriae
regnum adfectabant usuri Demetrio adversus Antiochum fra-
trem, prout res vel tempus vel fortuna belli exegisset.

10. His auditis Antiochus occupandum bellum ratus 1
exercitum, quem multis finitimorum bellis induraverat, ad-
versus Parthos ducit. Sed per luxuriam non minor appara- 2
tus quam militiae fuit, quippe LXXX milia armatorum se-
cuta sunt trecenta lixarum, ex quibus coquorum pistorumque
maior numerus fuit. Argenti certe aurique tantum, ut etiam 3
gregarii milites auro caligas figerent proculcarentque mate-
riam, cuius amore populi ferro dimicant. Culinarum quoque 4
argentea instrumenta fuere, prorsus quasi ad epulas, non
ad bellum pergerent. Advenienti Antiocho multi orientales 5

reges occurrere tradentes se regnaque sua cum execratione
6 superbiae Parthicae. Nec mora congressioni fuit. Antiochus
tribus proeliis victor cum Babyloniam occupasset, magnus
haberi coepit. Itaque ad eum omnibus populis deficientibus
7 nihil Parthis reliqui praeter patrios fines fuit. Tunc Phraha-
tes Demetrium in Syriam ad occupandum regnum cum Par-
thico praesidio mittit, ut eo pacto Antiochus ad sua tuenda
a Parthia revocaretur. Interim, quoniam viribus non poterat,
8 insidiis Antiochum ubique temptabat. Propter multitudinem
hominum exercitum suum Antiochus per civitates in hiberna
diviserat: quae res exitii causa fuit. Nam cum gravari se
copiarum praebitione et iniuriis militum civitates viderent,
ad Parthos deficiunt et die statuta omnes apud se divisum
exercitum per insidias, ne invicem ferre auxilia possent, ad-
9 grediuntur. Quae cum nuntiata Antiocho essent, auxilium
proximis laturus cum ea manu, quae secum hiemabat, pro-
greditur. In itinere obvium regem Parthorum habuit, adver-
10 sus quem fortius quam exercitus eius dimicavit. Ad postre-
mum tamen, cum virtute hostes vincerent, metu suorum de-
sertus occiditur: cui Phrahates exequias regio more fecit
filiamque Demetrii, quam secum Antiochus advexerat, captus
11 amore virginis uxorem duxit. Paenitere deinde dimissi De-
metrii coepit: ad quem retrahendum cum turmas equitum
festinato misisset, Demetrium hoc ipsum metuentem iam in
regno missi invenerunt frustraque omnia conati ad regem
suum reversi sunt.

LIBER XXXVIIII.

1 1. Antiocho in Parthia cum exercitu deleto frater eius
Demetrius obsidione Parthorum liberatus dein ac restitutus
in regnum, cum omnis Syria in luctu propter amissum exer-

citum esset, quasi Parthica ipsius ac fratris bella, quibus 2
alter captus, alter occisus erat, prospere cessissent, ita
Aegypto bellum inferre statuit, regnum Aegypti Cleopatra
socru pretium auxilii adversus fratrem suum pollicente. Sed 3
dum aliena adfectat, ut adsolet fieri, propria per defectio-
nem Syriae amisit, siquidem Antiochenses primi duce Try-
phone, execrantes superbiam regis, quae conversatione Par-
thicae crudelitatis intolerabilis facta erat, mox Apameni ce-
teraeque civitates exemplum secutae per absentiam regis a
Demetrio defecere. Ptolemaeus quoque rex Aegypti, bello 4
ab eodem petitus, cum cognovisset Cleopatram sororem
suam opibus Aegypti navibus inpositis ad filiam et Deme-
trium generum in Syriam profugisse, inmittit iuvenem quen-
dam Aegyptium, Protarchi negotiatoris filium, qui regnum
Syriae armis peteret. Conposita fabula, quasi per adoptio- 5
nem Antiochi regis receptus in familiam regiam esset, nec
Syris quemlibet regem aspernantibus, ne Demetrii superbiam
paterentur, nomen iuveni Alexandri inponitur auxiliaque ab
Aegypto ingentia mittuntur. Interea corpus Antiochi interfecti 6
a rege Parthorum in loculo argenteo ad sepulturam in Sy-
riam remissum pervenit, quod ingenti studio civitatum et re-
gis Alexandri ad confirmandam fabulae fidem excipitur. Quae
res illi magnum favorem popularium conciliavit omnibus non
fictas in eo, sed veras lacrimas existimantibus. Demetrius 7
autem victus ab Alexandro, cum undique circumstantibus
malis premeretur, ad postremum etiam ab uxore filiisque
deseritur. Relictus igitur cum paucis servulis cum Tyrum 8
religione se templi defensurus petisset, navi egrediens prae-
fecti iussu interficitur. Alter ex filiis, Seleucus, quoniam 9
sine matris auctoritate diadema sumpsisset, ab eadem inter-
ficitur; alter, cui propter nasi magnitudinem cognomen
Grypos fuit, rex a matre hactenus constituitur, ut nomen
regis penes filium, ius autem omnis imperii penes matrem
esset.

2. Sed Alexander occupato Syriae regno, tumens suc- 1
cessu rerum, spernere iam etiam ipsum Ptolemaeum, a quo
subornatus in regnum fuerat, superba insolentia coepit. Ita- 2
que Ptolemaeus reconciliata sororis gratia destruere Alexan-

dri regnum, quod odio Demetrii viribus suis adquisierat,
3 summis opibus instituit. Mittit igitur ingentia Grypo auxilia et filiam Tryphaenam Grypo nupturam, ut populos in auxilium nepotis non societate tantum belli, verum et adfinitate
4 sua sollicitaret. Nec res frustra fuit: nam cum omnes Grypum instructum Aegypti viribus viderent, paulatim ab Ale-
5 xandro deficere coepere. Fit deinde inter reges proelium, quo victus Alexander Antiochiam profugit. Ibi inops pecuniae, cum stipendia militibus deessent, templo Iovis solidum ex auro signum Victoriae tolli iubet, facetis iocis sacrilegium circumscribens: nam Victoriam commodatam sibi
6 ab Iove esse dicebat. Interiectis deinde diebus, cum ipsius Iovis aureum simulacrum infiniti ponderis tacite evelli iussisset deprehensusque in sacrilegio concursu multitudinis esset in fugam versus, magna vi tempestatis oppressus ac desertus a suis a latronibus capitur, perductus ad Grypum
7 interficitur. Grypus porro reciperato patrio regno externisque periculis liberatus insidiis matris adpetitur. Quae cum cupiditate dominationis prodito marito Demetrio et altero filio interfecto huius quoque victoria inferiorem dignitatem suam factam doleret, venienti ab exercitatione poculum ve-
8 neni obtulit. Sed Grypus praedictis iam ante insidiis, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipsam iubet; abnuenti instat: postremum prolato indice eam arguit, solam defensionem sceleris superesse adfirmans, si bibat, quod filio obtulit. Sic victa regina scelere in se verso veneno, quod alii para-
9 verat, extinguitur. Parta igitur regni securitate Grypus octo
10 annis quietem et ipse habuit et regno praestitit. Natus deinde illi est aemulus regni, frater ipsius Cyzicenus, eadem matre genitus, sed ex Antiocho patruo susceptus, quem cum veneno tollere voluisset, ut maturius armis cum eo de regno contenderet, excitavit.

1 3. Inter has regni Syriae parricidales discordias moritur rex Aegypti Ptolemaeus, regno Aegypti uxori et alteri ex filiis, quem illa legisset, relicto: videlicet quasi quietior Aegypti status quam Syriae regnum esset, cum mater altero
2 ex filiis electo alterum hostem esset habitura. Igitur cum pronior in minorem filium esset, a populo conpellitur maio-

rem eligere: cui prius quam regnum daret, uxorem ademit
conpulsumque repudiare carissimam sibi sororem Cleopa-
tram minorem sororem Selenen ducere iubet, non materno
inter filias iudicio, cum alteri maritum eriperet, alteri daret.
Sed Cleopatra non tam a viro repudiata quam a matre di- 3
vortio viri dimissa Cyziceno in Syria nubit, eique ne nudum
uxoris nomen adferret, exercitum Cypri sollicitatum velut
dotalem ad maritum deducit. Par igitur viribus fratris Cy- 4
zicenus proelium committit ac victus in fugam vertitur. Tunc 5
Antiochiam Grypus, in qua erat Cyziceni uxor Cleopatra,
obsidere coepit: qua capta Tryphaena, uxor Grypi, nihil
antiquius quam sororem Cleopatram requiri iussit, non ut
captivae opem ferret, sed ne effugere captivitatis mala pos-
set, quae sui aemulatione in hoc potissimum regnum inva-
serit hostique sororis nubendo hostem se eius effecerit. Tum 6
peregrinos exercitus in certamina fratrum adductos, tum re-
pudiatam a fratre contra matris voluntatem extra Aegyptum
nuptam accusat. Contra Grypus orare, ne tam foedum faci- 7
nus facere cogatur: a nullo umquam maiorum suorum inter
tot domestica, tot externa bella post victoriam in feminas
saevitum, quas sexus ipse et periculis bellorum et saevitiae
victorum eximat; in hac vero praeter commune bellantium 8
fas accedere necessitudinem: quippe sanguinis ipsius, quae
tam cruente saeviat, sororem equidem germanam esse, suam
vero consobrinam; liberorum deinde communium materte-
ram. His tot necessitudinibus sanguinis adicit superstitio- 9
nem templi, quo abdita profugerit: tantoque religiosius co-
lendos sibi deos, quo magis his propitiis ac faventibus vi-
cisset; tum neque necata illa virium se quicquam Cyziceno
dempturum, nec servaturum reddita. Sed quanto Grypus ab- 10
nuit, tanto soror muliebri pertinacia accenditur, rata non
misericordiae haec verba, sed amoris esse. Itaque vocatis
ipsa militibus mittit qui sororem confoderent. Qui ut in tem- 11
plum intraverunt, cum evellere eam non possent, manus am-
plexantis deae simulacrum praeciderunt. Tunc Cleopatra
execratione parricidarum mandata violatis numinibus ultione
sui decedit. Nec multo post repetita proelii congressione 12
victor Cyzicenus uxorem Grypi Tryphaenam, quae paulo

ante sororem interfecerat, capit eiusque supplicio uxoris manibus parentavit.

1 4. At in Aegypto Cleopatra cum gravaretur socio regni, filio Ptolemaeo, populum in eum incitat, abductaque ei Selene uxore eo indignius, quod ex Selene iam duos filios habebat, exulare cogit, arcessito minore filio Alexandro et
2 rege in locum fratris constituto: nec filium regno expulisse contenta bello Cypri exulantem persequitur. Unde pulso interficit ducem exercitus sui, quod vivum eum e manibus dimisisset, quamquam Ptolemaeus verecundia materni belli
3 non viribus minor ab insula recessisset. Igitur Alexander territus hac matris crudelitate et ipse eam relinquit, pericu-
4 loso regno securam ac tutam vitam anteponens. Cleopatra vero timens, ne maior filius Ptolemaeus a Cyziceno ad reciperandam Aegyptum auxiliis iuvaretur, ingentia Grypo auxilia et Selenen uxorem, nupturam hosti prioris mariti, mit-
5 tit Alexandrumque filium per legatos in regnum revocat: cui cum occultatis insidiis exitium machinaretur, occupata ab eodem interficitur spiritumque non fato, sed parricidio dedit
6 digna prorsus hac mortis infamia, quae et matrem toro expulit et duas filias viduas alterno fratrum matrimonio fecit et filio alteri in exilium acto bellum intulit, alteri erepto regno exitium per insidias machinata est.

1 5. Sed nec Alexandro caedes tam nefanda inulta fuit. Nam ubi primum conpertum est scelere filii matrem interfectam, concursu populi in exilium agitur revocatoque Ptolemaeo regnum redditur, qui neque cum matre bellum gerere voluisset, neque a fratre armis repetere, quod prior possedisset.

2 Dum haec aguntur, frater eius ex paelice susceptus, cui pater Cyrenarum regnum testamento reliquerat, herede po-
3 pulo Romano instituto decedit. Iam enim fortuna Romana porrigere se ad orientalia regna, non contenta Italiae terminis, coeperat. Itaque et ea pars Libyae provincia facta est; postea Creta Ciliciaque piratico bello perdomitae in formam
4 provinciae rediguntur. Quo facto et Syriae et Aegypti regna Romana vicinitate artata, quae incrementa de finitimis bellis quaerere solebant, adempto vagandi arbitrio vires

suas in perniciem mutuam converterunt, adeo ut adsiduis 5
proeliis consumpti in contemptum finitimorum venerint prae-
daeque Arabum genti, inbelli antea, fuerint: quorum rex 6
Erotimus fiducia septingentorum filiorum, quos ex paelicibus
susceperat, divisis exercitibus nunc Aegyptum, nunc Syriam
infestabat magnumque nomen Arabum viribus finitimorum
exsanguibus fecerat.

LIBER XXXX.

1. Mutuis fratrum odiis et mox filiis inimicitiis parentum 1
succedentibus, cum inexpiabili bello et reges et regnum Sy-
riae consumptum esset, ad externa populus auxilia concur-
rit peregrinosque reges sibi circumspicere coepit. Itaque 2
cum pars Mithridatem Ponticum, pars Ptolemaeum ab Ae-
gypto arcessendum censeret, occurreretque quod rex Mithri-
dates inplicitus bello Romano esset, Ptolemaeus quoque hos-
tis semper fuisset Syriae: omnes in Tigranem regem Ar- 3
meniae consensere, instructum praeter domesticas vires et
Parthica societate et Mithridatis adfinitate. Igitur accitus in 4
regnum Syriae per X et IIII annos tranquillissimo regno po-
titus est; neque bello alium lacessere neque lacessitus inferre
alii bellum necesse habuit.

2. Sed sicut ab hostibus tuta Syria fuit, ita terrae motu 1
vastata est, quo CLXX milia hominum et multae urbes peri-
erunt. Quod prodigium mutationem rerum portendere ha-
ruspices responderunt. Igitur Tigrane a Lucullo victo rex 2
Syriae Antiochus, Cyziceni filius, ab eodem Lucullo appel-
latur. Sed quod Lucullus dederat, postea ademit Pompeius, 3
qui poscenti regnum respondit ne volenti quidem Syriae, ne-
dum recusanti daturum se regem, qui X et IIII annos, qui-
bus Tigranes Syriam tenuit, in angulo Ciliciae latuerit,
victo autem eodem Tigrane a Romanis alieni operis praemia

4 postulet. Igitur ut habenti regnum non ademerit, ita quo cesserit Tigrani, non daturum, quod tueri nesciat, ne rursus
5 Syriam Iudaeorum et Arabum latrociniis infestam reddat. Atque ita Syriam in provinciae formam redegit, paulatimque oriens Romanorum discordia consanguineorum regum factus est.

LIBER XXXXI.

1 1. Parthi, penes quos velut divisione orbis cum Romanis facta nunc orientis imperium est, Scytharum exules
2 fuere. Hoc etiam ipsorum vocabulo manifestatur: nam Scy-
3 thico sermone exules parthi dicuntur. Hi et Assyriorum et Medorum temporibus inter orientis populos obscurissimi
4 fuere. Postea quoque, cum imperium orientis a Medis ad Persas translatum est, velut vulgus sine nomine praeda vic-
5 torum fuere. Postremum Macedonibus triumphato oriente
6 servierunt, ut cuivis mirum videatur ad tantam eos felicitatem per virtutem provectos, ut imperent gentibus, sub qua-
7 rum imperio veluti servile vulgus fuere. A Romanis quoque trinis bellis per maximos duces florentissimis temporibus lacessiti soli ex omnibus gentibus non pares solum, verum
8 etiam victores fuere: quamquam plus gloriae est inter Assyria et Medica Persicaque memorata olim regna et opulentissimum illud urbium Bactrianum imperium emergere po-
9 tuisse quam longinqua bella vicisse. Praeterea cum gravibus Scythicis et vicinalibus bellis adsidue vexati variis peri-
10 culorum certaminibus urguerentur, hi domesticis seditionibus Scythia pulsi solitudines inter Hyrcaniam et Dahas
11 et Areos et Sparnos et Margianos furtim occupavere. Fines deinde non intercedentibus primo finitimis, postea etiam prohibentibus in tantum protulere, ut non inmensa tantum ac profunda camporum, verum etiam praerupta collium

montiumque ardua occupaverint. Ex quo fit, ut Parthiae ple- 12
raque finium aut aestus aut frigoris magnitudo possideat,
quippe cum montes nix et campos aestus infestet.
2. Administratio gentis post defectionem Macedonici im- 1
perii sub regibus fuit. Proximus maiestati regum praeposi- 2
torum ordo est: ex hoc duces in bello, ex hoc in pace rec-
tores habent. Sermo his inter Scythicum Medicumque 3
medius et utrimque mixtus. Vestis olim sui moris; postea- 4
quam accessere opes, ut Medis perlucida ac fluida. Ar-
morum patrius ac Scythicus mos. Exercitum non, ut aliae 5
gentes, liberorum, sed maiorem partem servitiorum habent,
quorum vulgus nulli manumittendi potestate permissa ac per
hoc omnibus servis nascentibus in dies crescit. Hos pari ac
liberos suos cura habent et equitare et sagittare magna in-
dustria docent. Locupletissimus ut quisque est, ita plures 6
in bello equites regi suo praebet. Denique Antonio bellum
Parthis inferenti cum L milia equitum occurrerent, soli
CCCC liberi fuere. Comminus in acie proeliari aut obses- 7
sas expugnare urbes nesciunt. Pugnant aut procurrentibus
equis aut terga dantibus; saepe etiam fugam simulant, ut in-
cautiores adversum vulnera insequentes habeant. Signum his 8
in proelio non tuba, sed tympano datur. Nec pugnare diu
possunt: ceterum intolerandi forent, si quantus his est im-
petus [et] vis, tanta et perseverantia esset. Plerumque in ipso 9
ardore certaminis proelia deserunt ac paulo post pugnam ex
fuga repetunt, ut, cum maxime vicisse te putes, tunc tibi
discrimen subeundum sit. Munimentum ipsis equisque lori- 10
cae plumatae sunt, quae utrumque toto corpore tegunt. Auri
argentique nullus nisi in armis usus.
3. Uxores dulcedine variae libidinis singuli plures ha- 1
bent, nec ulla delicta adulterio gravius vindicant. Quamob- 2
rem feminis non convivia tantum virorum, verum etiam con-
spectum interdicunt. Carne non nisi venatibus quaesita vescun- 3
tur. Equis omni tempore vectantur: illis bella, illis convivia, 4
illis publica ac privata officia obeunt; super illos ire, consistere,
mercari, colloqui. Hoc denique discrimen inter servos libe-
rosque est, quod servi pedibus, liberi non nisi equis ince-
dunt. Sepultura vulgo aut avium aut canum laniatus est: 5

6 nuda demum ossa terra obruunt. In superstitionibus atque
7 cura deorum praecipua omnibus veneratio est. Ingenia genti
tumida, seditiosa, fraudulenta, procacia: quippe violentiam
8 viris, mansuetudinem mulieribus adsignant. Semper aut in
externos aut in domesticos motus inquieti, natura taciti, ad
faciendum quam ad dicendum promptiores: proinde secunda
9 adversaque silentio tegunt. Principibus metu, non pudore
10 parent. In libidinem proiecti, in cibum parci. Fides dictis
promissisque nulla, nisi quatenus expedit.
1 4. Post mortem Alexandri magni cum inter successores
eius orientis regna dividerentur, nullo Macedonum dignante
2 Parthorum imperium Stagnori, externo socio, traditur. Postea deductis Macedonibus in bellum civile cum ceteris superioris Asiae populis Eumenen secuti sunt, quo victo ad
3 Antigonum transiere. Post hunc a Nicatore Seleuco ac mox
ab Antiocho et successoribus eius possessi, a cuius pronepote Seleuco primum defecere primo Punico bello, L. Man-
4 lio Vulsone, M. Atilio Regulo consulibus. Huius defectionis
inpunitatem illis duorum fratrum regum Seleuci et Antiochi
discordia dedit, qui dum invicem eripere sibi regnum volunt,
5 persequi defectores omiserunt. Eodem tempore etiam Theodotus, mille urbium Bactrianorum praefectus, defecit regemque se appellari iussit: quod exemplum secuti totius orien-
6 tis populi a Macedonibus defecere. Erat eo tempore Arsa-
7 ces, vir sicut incertae originis, ita virtutis expertae. Hic
solitus latrociniis et rapto vivere accepta opinione Seleucum a Gallis in Asia victum, solutus regis metu, cum praedonum manu Parthos ingressus praefectum eorum Andrago-
8 ran oppressit sublatoque eo imperium gentis invasit. Non
magno deinde post tempore Hyrcanorum quoque regnum occupavit, atque ita duarum civitatium imperio praeditus grandem
exercitum parat metu Seleuci et Theodoti, Bactrianorum
9 regis. Sed cito morte Theodoti metu liberatus cum filio
eius et ipso Theodoto foedus ac pacem fecit, nec multo post
cum Seleuco rege ad defectores persequendos veniente
10 congressus victor fuit: quem diem Parthi exinde sollemnem
velut initium libertatis observant.
1 5. Revocato deinde Seleuco novis motibus in Asiam

dato laxamento regnum Parthicum format, militem legit, cas-
tella munit, civitates firmat; urbem quoque nomine Daram 2
in monte Zapaortenon condit, cuius loci ea condicio est, ut
neque munitius quicquam esse neque amoenius possit. Ita 3
enim et praeruptis rupibus undique cingitur, ut tutela loci
nullis defensoribus egeat; et soli circumiacentis tanta uber-
tas, ut propriis opibus expleatur, fontium ac silvarum ea co- 4
pia est, ut et aquarum abundantia inrigetur et venationum
voluptatibus exornetur. Sic Arsaces quaesito simul consti- 5
tutoque regno non minus memorabilis Parthis quam Persis
Cyrus, Macedonibus Alexander, Romanis Romulus, matura
senectute decedit, cuius memoriae hunc honorem Parthi tri- 6
buerunt, ut omnes exinde reges suos Arsacis nomine nuncu-
pent. Huius filius et successor regni, Arsaces et ipse no- 7
mine, adversus Antiochum Seleuci filium centum milibus
peditum et XX milibus equitum instructum mira virtute pug-
navit; ad postremum in societatem eius adsumptus est. Ter- 8
tius Parthis rex Priapatius fuit, sed et ipse Arsaces dictus.
[Nam sicut supra dictum est, omnes reges suos hoc nomine,
sicuti Romani Caesares Augustosque, cognominavere.] Hic 9
actis in regno XV annis decessit relictis duobus filiis, Mithri-
date et Phrahate, quorum maior Phrahates, more gentis he-
res regni, Mardos, validam gentem, bello domuit nec multo
post decessit pluribus filiis relictis: quibus praeteritis fratri 10
potissimum Mithridati, insignis virtutis viro, reliquit impe-
rium, plus regio quam patrio deberi nomini ratus potiusque
patriae quam liberis consulendum.

6. Eodem ferme tempore, sicut in Parthis Mithridates, 1
ita in Bactris Eucratides, magni uterque viri, regna ineunt.
Sed Parthorum fortuna felicior ad summum hoc duce imperii 2
fastigium eos duxit. Bactriani autem per varia bella iactati 3
non regnum tantum, verum etiam libertatem amiserunt, si-
quidem Sogdianorum [et Arachotorum] et Drangarum et Ario-
rum Indorumque bellis fatigati ad postremum ab invalidiori-
bus Parthis velut exsangues oppressi sunt. Multa tamen Eu- 4
cratides bella magna virtute gessit, quibus adtritus cum ob-
sidionem Demetrii regis Indorum pateretur, cum CCC mi-
litibus LX milia hostium adsiduis eruptionibus vicit. Quinto

5 itaque mense liberatus Indiam in potestatem redegit. Unde
cum se reciperet, a filio, quem socium regni fecerat, in iti-
nere interficitur: qui non dissimulato parricidio, velut hos-
tem, non patrem interfecisset, et per sanguinem eius cur-
6 rum egit et corpus abici insepultum iussit. Dum haec apud
Bactros geruntur, interim inter Parthos et Medos bellum ori-
tur. Cum varius utriusque populi casus fuisset, ad postre-
7 mum victoria penes Parthos fuit. His viribus auctus Mithri-
dates Mediae Bacasin praeponit, ipse in Hyrcaniam proficis-
8 citur. Unde reversus bellum cum Elymaeorum rege gessit,
quo victo hanc quoque gentem regno adiecit imperiumque
Parthorum a monte Caucaso multis populis in dicionem re-
9 dactis usque flumen Euphraten protulit. Ita adversa valetu-
dine adreptus, non minor Arsace proavo, gloriosa senectute
decedit.

LIBER XXXXII.

1 1. Post necem Mithridatis Parthorum regis Phrahates
filius eius rex statuitur, qui cum inferre bellum in ultionem
temptati ab Antiocho Parthici regni Syriae statuisset, Scy-
2 tharum motibus ad sua defendenda revocatur. Namque Scy-
thae in auxilium Parthorum adversus Antiochum Syriae re-
gem mercede sollicitati cum confecto bello iam supervenis-
sent et calumnia tardius lati auxilii mercede fraudarentur,
dolentes tantum itineris frustra emensum, cum vel stipen-
dium pro vexatione vel alium hostem dari sibi poscerent,
superbo responso offensi fines Parthorum vastare coeperunt.
3 Igitur Phrahates, cum adversus eos proficisceretur, ad tute-
lam regni relinquit Himerum quendam pueritiae sibi flore
conciliatum, qui tyrannica crudelitate, oblitus et vitae prae-
teritae et vicarii officii, Babylonios multasque alias civitates
4 inportune vexavit. Ipse autem Phrahates exercitum Graeco-
rum, quem bello Antiochi captum superbe crudeliterque trac-

taverat, in bellum secum ducit, inmemor prorsus quod hostiles eorum animos nec captivitas minuerat et insuper iniuriarum indignitas exacerbaverat. Itaque cum inclinatam Par- 5
thorum aciem vidissent, arma ad hostes transtulere et diu cupitam captivitatis ultionem exercitus Parthici et ipsius Phrahatis regis cruenta caede exsecuti sunt.

2. In huius locum Artabanus, patruus eius, rex substi- 1
tuitur. Scythae autem contenti victoria depopulata Parthia in patriam revertuntur. Sed et Artabanus bello Thogariis in- 2
lato in bracchio vulneratus statim decedit. Huic Mithridates 3
filius succedit, cui res gestae magni cognomen dedere: quippe claritatem parentum aemulatione virtutis accensus animi magnitudine supergreditur. Multa igitur bella cum fini- 4
timis magna virtute gessit multosque populos Parthico regno addidit. Sed et cum Scythis prospere aliquoties dimicavit 5
ultorque iniuriae parentum fuit. Ad postremum Artavasdi Ar- 6
meniorum regi bellum intulit.

Sed quoniam in Armeniam transitum facimus, origo eius 7
paulo altius repetenda est. Neque enim silentio regnum 8
tantum praeteriri fas est, cum fines post Parthiam omnium regnorum magnitudinem superent, siquidem Armenia a Cap- 9
padocia usque mare Caspium undecies centum milia patet, sed in latitudinem milia passuum septingenta porrigitur. Con- 10
dita est autem ab Armenio, Iasonis Thessali comite, quem cum perditum propter insignem periculosamque regno suo virtutem Pelias rex cuperet, denuntiata militia in Colchos abire iubet pellemque arietis memorabilem gentibus reportare, sperans interitum viri aut ex periculis tam longae navigationis aut ex bello tam profundae barbariae. Igitur Ia- 11
son divulgata opinione tam gloriosae expeditionis, cum ad eum certatim principes iuventutis totius ferme orbis concurrerent, exercitum fortissimorum virorum, qui Argonautae cognominati sunt, conparavit: quem cum magnis rebus ges- 12
tis incolumem reduxisset, rursum a Peliae filiis Thessalia magna vi pulsus cum ingenti multitudine, quae ad famam virtutis eius ex omnibus gentibus cotidie confluebat, comite Medea uxore, quam repudiatam miseratione exilii rursum receperat, et Medio, privigno ab Aegeo rege Atheniensium

genito, Colchos repetivit socerumque Aeëtam regno pulsum
restituit.
1 3. Magna deinde bella cum finitimis gessit captasque
civitates partim regno soceri ad abolendam superioris mi-
litiae iniuriam, qua filiam eius Medeam abduxerat et filium
Aegialium interfecerat, adiunxit, partim populis, quos se-
2 cum adduxerat, adsignavit primusque humanorum post Her-
culem et Liberum, qui reges orientis fuisse traduntur, eam
3 caeli plagam domuisse dicitur. Populis quibusdam † Frudium
et Amphistratum, aurigas Castoris et Pollucis, duces adsig-
4 navit. Cum Albanis foedus percussit, qui Herculem ex Italia
ab Albano monte, cum Geryone extincto armenta eius per
Italiam duceret, secuti dicuntur, quique memores Italicae
originis exercitum Cn. Pompei bello Mithridatico fratres sa-
5 lutavere. Itaque Iasoni totus ferme oriens ut conditori divi-
nos honores templaque constituit, quae Parmenion, dux Ale-
xandri magni, post multos annos dirui iussit, ne cuiusquam
6 nomen in oriente venerabilius quam Alexandri esset. Post
mortem Iasonis Medius aemulus virtutis eius in honorem ma-
tris Mediam urbem condidit regnumque ex nomine suo Me-
dorum constituit, sub cuius maiestate orientis postea impe-
7 rium fuit. Albanis vicinae Amazones sunt, quarum reginam
Thalestrem concubitum Alexandri petisse multi auctores
8 prodidere. Armenius quoque et ipse Thessalus, unus de nu-
mero ducum Iasonis, recollecta multitudine, quae amisso Ia-
9 sone rege passim vagabatur, Armeniam condit, a cuius mon-
tibus Tigris fluvius modicis primo incrementis nascitur; in-
teriecto deinde aliquanto spatio sub terras mergitur, atque
ita post quinque et XX milia passuum grande iam flumen in
regione Sophena emergit ac sic in paludes Euphratis re-
cipitur.
1 4. Igitur Mithridates rex Parthorum post bellum Ar-
meniae propter crudelitatem a senatu Parthico regno pelli-
2 tur. Frater eius Orodes, cum regnum vacans occupasset,
Babyloniam, quo Mithridates confugerat, diu obsidet et fa-
3 me coactos in deditionem oppidanos conpellit. Mithridates
autem fiducia cognationis ultro se in potestatem Orodis tradit.
4 Sed Orodes plus hostem quam fratrem cogitans in conspectu

suo trucidari [eum] iussit et post haec bellum cum Roma-
nis gessit Crassumque imperatorem cum filio et omni exer-
citu Romano delevit. Huius filius Pacorus missus ad perse- 5
quendas Romani belli reliquias magnis rebus in Syria gestis
in Parthiam patri suspectus revocatur, quo absente exerci-
tus Parthorum relictus in Syria a Cassio, quaestore Crassi,
cum omnibus ducibus trucidatur. His ita gestis non magno 6
post tempore Romanis inter Caesarem Pompeiumque civile
bellum oritur, in quo Parthi Pompeianarum partium fuere et
propter amicitiam cum Pompeio bello Mithridatico iunctam
et propter Crassi necem, cuius filium in partibus Caesaris
esse audierant, quem ultorem patris victore Caesare futurum
non dubitabant. Itaque victis partibus Pompeianis et Cas- 7
sio et Bruto auxilia adversus Augustum et Antonium misere,
et post belli finem rursum Pacoro duce inita cum Labieno
societate Syriam et Asiam vastavere castraque Ventidii, qui
post Cassium absente Pacoro exercitum Parthicum fuderat,
magna mole adgrediuntur. Sed ille simulato timore diu con- 8
tinuit se et insultare Parthos aliquantisper passus est. Ad
postremum in securos laetosque partem legionum emisit,
quarum impetu fusi Parthi in diversa abiere. Pacorus cum 9
fugientes suos abduxisse secum legiones Romanas putaret,
castra Ventidii, veluti sine defensoribus, adgreditur. Tum 10
Ventidius reliqua parte legionum emissa universam Partho-
rum manum cum rege ipso Pacoro interficit: nec ullo bello
Parthi umquam maius vulnus acceperunt. Haec cum in Par- 11
thia nuntiata essent, Orodes pater Pacori, qui paulo ante
vastatam Syriam, occupatam Asiam a Parthis audierat victo-
remque Pacorum Romanorum gloriabatur, repente filii morte
et exercitus clade audita ex dolore in furorem vertitur. Mul- 12
tis diebus non adloqui quemquam, non cibum sumere, non
vocem mittere, ita ut etiam mutus factus videretur. Post mul- 13
tos deinde dies, ubi dolor vocem laxaverat, nihil aliud quam
Pacorum vocabat: Pacorus illi videri, Pacorus audiri vide-
batur: cum illo loqui, cum illo consistere: interdum quasi
amissum flebiliter dolebat. Post longum deinde luctum alia 14
sollicitudo miserandum senem invadit, quem ex numero XXX
filiorum in locum Pacori regem destinet. Multae paelices, 15

ex quibus generata tanta iuventus erat, pro suis quaeque
16 sollicitae animum senis obsidebant. Sed fatum Parthiae fecit,
in qua iam quasi sollemne est reges parricidas haberi, ut sce-
leratissimus omnium, et ipse Phrahates nomine, rex statueretur.
1 5. Itaque statim, quasi nollet mori, patrem interfecit;
fratres quoque omnes [XXX] trucidat. Sed nec in filiis ces-
2 sant parricidia. Nam cum infestos sibi optimates propter ad-
sidua scelera videret, ne esset qui nominari rex posset, ad-
3 ultum filium interfici iubet. Huic Antonius propter auxilium
adversus se et Caesarem latum bellum cum sedecim validis-
simis legionibus intulit, sed graviter multis proeliis vexatus
4 a Parthia refugit. Qua victoria insolentior Phrahates reddi-
tus, cum multa crudeliter consuleret, in exilium a populo
5 suo pellitur. Itaque cum magno tempore finitimas civitates,
ad postremum Scythas precibus fatigasset, Scytharum ma-
6 ximo auxilio in regnum restituitur. Hoc absente regem Par-
thi Tiridatem quendam constituerant, qui audito adventu
Scytharum cum magna amicorum manu ad Caesarem in His-
pania bellum tunc temporis gerentem profugit, obsidem
Caesari minimum filium Phrahatis ferens, quem neglegen-
7 tius custoditum rapuerat. Quo cognito Phrahates legatos
statim ad Caesarem mittit, servum suum Tiridatem et filium
8 remitti sibi postulat. Caesar et legatione Phrahatis audita
et Tiridatis postulatis cognitis (nam et ipse restitui in reg-
num desiderabat, iuris Romanorum futuram Parthiam adfir-
mans, si eius regnum muneris eorum fuisset) neque Tirida-
tem dediturum se Parthis dixit, neque adversus Parthos Ti-
9 ridati auxilia daturum. Ne tamen per omnia nihil a Caesare
obtentum videretur, et Phrahati filium sine pretio remisit et
Tiridati, quoad manere apud Romanos vellet, opulentum sump-
10 tum praeberi iussit. Post haec finito Hispaniensi bello, cum
in Syriam ad conponendum orientis statum venisset, metum
11 Phrahati incussit, ne bellum Parthiae vellet inferre. Itaque
tota Parthia captivi ex Crassiano sive Antonii exercitu recol-
12 lecti signaque cum his militaria Augusto remissa. Sed et filii
nepotesque Phrahatis obsides Augusto dati, plusque Caesar
magnitudine nominis sui fecit, quam armis facere alius impe-
rator potuisset.

LIBER XXXXIII.

1. Parthicis orientalibusque ac totius propemodum orbis rebus explicitis ad initia Romanae urbis Trogus veluti post longam peregrinationem domum revertitur, ingrati civis officium existimans, si, cum omnium gentium res gestas inlustraverit, de sola tantum patria taceat. Breviter igitur initia Romani imperii perstringit, ut nec modum propositi operis excedat nec utique originem urbis, quae est caput totius orbis, silentio praetermittat.

1
2

Italiae cultores primi Aborigines fuere, quorum rex Saturnus tantae iustitiae fuisse dicitur, ut neque servierit quisquam sub illo neque quicquam privatae rei habuerit, sed omnia communia et indivisa omnibus fuerint, veluti unum cunctis patrimonium esset. Ob cuius exempli memoriam cautum est, ut Saturnalibus exaequato omnium iure passim in conviviis servi cum dominis recumbant. Itaque Italia regis nomine Saturnia appellata, et mons in quo habitabat Saturnius, in quo nunc veluti ab Iove pulso sedibus suis Saturno Capitolium est. Post hunc tertio loco regnasse Faunum ferunt, sub quo Euander ab Arcadiae urbe Pallanteo in Italiam cum mediocri turba popularium venit, cui Faunus et agros et montem, quem ille postea Palatium appellavit, benigne adsignavit. In huius radicibus templum Lycaeo, quem Graeci Pana, Romani Lupercum appellant, constituit: ipsum dei simulacrum nudum caprina pelle amictum est, quo habitu nunc Romae Lupercalibus decurritur. Fauno uxor fuit nomine Fatua, quae adsidue divino spiritu inpleta veluti per furorem futura praemonebat. Unde adhuc, qui inspirari solent, fatuari dicuntur. Ex filia Fauni et Hercule, qui eodem tempore extincto Geryone armenta, victoriae praemia, per Italiam ducebat, stupro conceptus Latinus procreatur. Quo tenente regnum Aeneas ab Ilio Troia a Graecis expugnata in Italiam venit statimque bello exceptus, cum in aciem exercitum eduxisset, ad conloquium vocatus tantam admirationem sui Latino praebuit, ut et in societatem regni reciperetur et

3
4
5
6
7
8
9
10

11 Lavinia in matrimonium ei data gener adsisceretur. Post haec commune utriusque bellum adversus Turnum, regem Rutulorum, propter fraudatas Laviniae fuit nuptias, in quo et
12 Turnus et Latinus interiere. Igitur cum Aeneas jure victoriae utroque populo potiretur, urbem ex nomine uxoris Lavinium
13 condidit. Bellum deinde adversus Mezentium, Etruscorum regem, gessit: in quo cum ipse occidisset, in locum eius Ascanius filius successit, qui Lavinio relicto Longam Albam condidit, quae CCC annis caput regni fuit.

1 2. Post multos deinde huius urbis reges ad postremum
2 Numitor et Amulius regno potiti sunt. Sed Amulius cum vi aetate potiorem Numitorem oppressisset, filiam eius Ream in perpetuam virginitatem, ne quis vindex regni virilis sexus ex gente Numitoris oriretur, demersit, addita iniuriae specie honoris, ut non damnata, sed sacerdos electa videretur.
3 Igitur clausa in luco Marti sacro duos pueros, incertum
4 stupro an ex Marte conceptos, enixa est. Quo cognito Amulius multiplicato metu proventu duorum pueros exponi iubet et puellam vinculis onerat, ex quorum iniuria decessit.
5 Sed Fortuna origini Romanae prospiciens pueros lupae alendos obtulit, quae amissis catulis distenta ubera exinanire
6 cupiens nutricem se infantibus praebuit. Cum saepius ad parvulos veluti ad catulos reverteretur, rem Faustulus pastor animadvertit subtractosque ferae inter greges pecorum
7 agresti vita nutrivit. Martios pueros fuisse, sive quod in luco Martis enixi sunt sive quod a lupa, quae in tutela Martis est, nutriti, veluti manifestis argumentis creditum.
8 Nomina pueris alteri Remo, alteri Romulo fuere. Adultis inter pastores de virtute cotidiana certamina et vires et per-
9 nicitatem auxere. Igitur cum latrones a rapina pecorum industrie frequenterque submoverent, Remus ab isdem latronibus captus et veluti ipse esset, quod in aliis prohibebat, regi offertur: crimini datur, quasi greges Numitoris infestare solitus esset. Tunc a rege Numitori in ultionem traditur.
10 Sed Numitor adulescentia iuvenis permotus et in suspitionem expositi nepotis adductus, cum eum nunc liniamentorum filiae similitudo, nunc aetas expositionis temporibus congruens anxium tenerent, repente Faustulus cum Romulo

supervenit: a quo origine cognita puerorum facta conspiratione et adulescentes in ultionem maternae necis et Numitor in vindictam erepti regni armantur.

3. Occiso Amulio regnum Numitori restituitur et urbs 1
Romana ab adulescentibus conditur. Tunc et senatus centum 2
seniorum, qui patres dicti sunt, constituitur; tunc et vicinis conubia pastorum dedignantibus virgines Sabinae rapiuntur, finitimisque populis armis subiectis primum Italiae et mox orbis imperium quaesitum.

Per ea tempora adhuc reges hastas pro diademate ha- 3
bebant, quas Graeci sceptra dixere. Nam et ab origine rerum pro signis inmortalibus veteres hastas coluere, ob cuius religionis memoriam adhuc deorum simulacris hastae adduntur.

Temporibus Tarquinii regis ex Asia Phocaeensium iu- 4
ventus ostio Tiberis invecta amicitiam cum Romanis iunxit: inde in ultimos Galliae sinus navibus profecta Massiliam inter Ligures et feras gentes Gallorum condidit, magnasque res, sive dum armis se adversus Gallicam feritatem tuentur sive dum ultro lacessunt, a quibus fuerant antea lacessiti, gesserunt. Namque Phocaeenses exiguitate ac macie terrae 5
coacti studiosius mare quam terras exercuere: piscando, mercando, plerumque etiam latrocinio maris, quod illis temporibus gloriae habebatur, vitam tolerabant. Itaque in ulti- 6
mam oceani oram procedere ausi in sinum Gallicum ostio Rodani amnis devenere, cuius loci amoenitate capti, reversi 7
domum referentes quae viderant, plures sollicitavere. Duces 8
classis Simos et Protis fuere. Itaque regem Segobrigiorum, Nannum nomine, in cuius finibus urbem condere gestiebant, amicitiam petentes conveniunt. Forte eo die rex occupatus 9
in apparatu nuptiarum Gyptis filiae erat, quam more gentis electo inter epulas genero nuptum tradere illic parabat. Itaque cum ad nuptias invitati omnes proceres essent, rogan- 10
tur etiam Graeci hospites ad convivium. Introducta deinde 11
virgo cum iuberetur a patre aquam porrigere ei, quem virum eligeret, tunc omissis omnibus ad Graecos conversa aquam Proti porrigit, qui factus ex hospite gener locum condendae urbis a socero accepit. Condita igitur Massilia est prope 12

ostia Rodani amnis in remoto sinu, velut in angulo maris.
13 Sed Ligures incrementis urbis invidentes Graecos adsiduis
bellis fatigabant, qui periculo propulsando in tantum enituerunt, ut victis hostibus in captivis agris multas colonias
constituerent.

1 4. Ab his igitur Galli et usum vitae cultioris deposita
ac mansuefacta barbaria et agrorum cultus et urbes moenibus
2 cingere didicerunt. Tunc et legibus, non armis vivere, tunc
et vitem putare, tunc olivam serere consuerunt, adeoque
magnus et hominibus et rebus inpositus est nitor, ut non
Graecia in Galliam emigrasse, sed Gallia in Graeciam translata videretur.

3 Mortuo rege Nanno Segobrigiorum, a quo locus acceptus condendae urbis fuerat, cum regno filius eius Comanus successisset, adfirmante quodam regulo: quandoque
Massiliam exitio finitimis populis futuram, opprimendamque
4 in ipso ortu, ne mox validior ipsum obrueret. Subnectit et
illam fabulam: canem aliquando partu gravidam locum a
pastore precario petisse, in quo pareret: quo obtento iterato petisse, ut sibi educare eodem in loco catulos liceret:
ad postremum adultis catulis fultam domestico praesidio
5 proprietatem loci sibi vindicasse. Non aliter Massilienses,
qui nunc inquilini videantur, dominos quandoque regionum
6 futuros. His incitatus rex insidias Massiliensibus struit. Itaque sollemni Floraliorum die multos fortes ac strenuos viros
hospitii iure in urbem misit, plures scirpeis latentes frondi-
7 busque supertectos induci vehiculis iubet, ipse cum exercitu in proximis montibus delitescit, ut, cum nocte a praedictis apertae portae forent, tempestive ad insidias adesset
8 urbemque somno ac vino sepultam armatis invaderet. Sed
has insidias mulier quaedam regis cognata prodidit, quia
adulterare cum Graeco adulescente adsolita in amplexu iuvenis miserata formae eius insidias aperuit periculumque de-
9 clinare iubet. Ille rem statim ad magistratus defert: atque
ita patefactis insidiis cuncti Ligures conprehenduntur laten-
10 tesque de scirpeis protrahuntur. Quibus omnibus interfectis
insidianti regi insidiae tenduntur. Caesa cum ipso rege hos-
11 tium septem milia. Exinde Massilienses festis diebus portas

claudere, vigilias agere, stationes in muris observare, pe-
regrinos recognoscere, curas habere, ac veluti bellum ha-
beant, sic urbem pacis temporibus custodire. Adeo illic bene 12
instituta non temporum necessitate, sed recte faciendi con-
suetudine servantur.

5. Post haec magna illis cum Liguribus, magna cum 1
Gallis fuere bella: quae res et urbis gloriam auxit et virtu-
tem Graecorum multiplicata victoria celebrem inter finitimos
reddidit. Carthaginiensium quoque exercitus, cum bellum 2
captis piscatorum navibus ortum esset, saepe fuderunt pa-
cemque victis dederunt; cum Hispanis amicitiam iunxerunt, 3
cum Romanis prope ab initio conditae urbis foedus summa
fide custodierunt auxiliisque in omnibus bellis industrie so-
cios iuverunt. Quae res illis et virium fiduciam auxit et pa-
cem ab hostibus praestitit. Cum igitur Massilia et fama 4
rerum gestarum et abundantia opum et virium gloria virente
floreret, repente finitimi populi ad nomen Massiliensium de-
lendum veluti ad commune extinguendum incendium con-
currunt. Dux consensu omnium Catumandus regulus eligitur: 5
qui cum magno exercitu lectissimorum virorum urbem hostium
obsideret, per quietem specie torvae mulieris, quae se
deam dicebat, exterritus ultro pacem cum Massiliensibus
fecit, petitoque ut intrare illi urbem et deos eorum adorare 6
liceret, cum in arcem Minervae venisset, conspecto in por-
ticibus simulacro deae, quam per quietem viderat, repente
exclamat illam esse, quae se nocte exterruisset, illam, quae
recedere ab obsidione iussisset. Gratulatusque Massiliensi- 7
bus, quod animadverteret eos ad curam deorum inmortalium
pertinere, torque aureo donata dea in perpetuum amicitiam
cum Massiliensibus iunxit. Parta pace et securitate fundata 8
revertentes a Delphis Massiliensium legati, quo missi munera
Apollini tulerant, audiverant urbem Romanam a Gallis cap-
tam incensamque. Quam rem domi nuntiatam publico funere 9
Massilienses prosecuti sunt aurumque et argentum publicum
privatumque contulerunt ad explendum pondus Gallis, a qui-
bus redemptam pacem cognoverant. Ob quod meritum et 10
immunitas illis decreta et locus spectaculorum in senatu
datus et foedus aequo iure percussum.

11 In postremo libro Trogus maiores suos a Vocontiis ori-
ginem ducere; avum suum Trogum Pompeium Sertoriano
12 bello civitatem a Cn. Pompeio percepisse dicit, patruum
Mithridatico bello turmas equitum sub eodem Pompeio du-
xisse, patrem quoque sub Gaio Caesare militasse epistula-
rumque et legationum, simul et anuli curam habuisse.

LIBER XXXXIIII.

1 1. Hispania sicuti Europae terminos claudit, ita et huius
2 operis finis futura est. Hanc veteres ab Ibero amne primum Ibe-
3 riam, postea ab Hispano Hispaniam cognominaverunt. Haec
inter Africam et Galliam posita oceani freto et Pyrenaeis mon-
tibus clauditur. Sicut minor utraque terra, ita utraque fertilior.
4 Nam neque ut Africa violento sole torretur, neque ut Gallia
adsiduis ventis fatigatur, sed media inter utramque hinc tem-
perato calore, inde felicibus et tempestivis imbribus in om-
nia frugum genera fecunda est: adeo ut non ipsis tantum
incolis, verum etiam Italiae urbique Romanae cunctarum
5 rerum abundantia sufficiat. Hinc enim non frumenti tantum
magna copia est, verum et vini, mellis oleique [nec ferri
solum materia praecipua, sed] et equorum pernices greges;
6 sed nec summae tantum terrae laudanda bona, verum et abs-
trusorum metallorum felices divitiae. Iam lini spartique
7 vis ingens; minii certe nulla feracior terra. In hac cursus
amnium non torrentes rapidique, ut noceant, sed lenes et
vineis campisque inrigui, aestuariis quoque oceani adfa-
tim piscosi, plerique etiam divites auro, quod in balucibus
8 vehunt. Uno tantum Pyrenaei montis dorso adhaeret Galliae,
9 reliquis partibus undique in orbem mari cingitur. Forma
terrae prope quadrata, nisi quod artantibus freti litoribus
in Pyrenaeum coit. Porro Pyrenaei montis spatium sexcenta
10 milia passuum efficit. Salubritas caeli per omnem Hispa-
niam aequalis, quia aëris spiritus nulla paludium gravi ne-

bula inficitur. Huc accedunt et marinae aurae undique versus adsidui flatus, quibus omnem provinciam penetrantibus eventilato terrestri spiritu praecipua hominibus sanitas redditur.

2. Corpora hominum ad inediam laboremque, animi ad 1
mortem parati. Dura omnibus et adstricta parsimonia. Bel- 2
lum quam otium malunt: si extraneus deest, domi hostem
quaerunt. Saepe tormentis pro silentio rerum creditarum 3
inmortui: adeo illis fortior taciturnitatis cura quam vitae.
Celebratur etiam bello Punico servi illius patientia, qui ultus 4
dominum inter tormenta risu exultavit serenaque laetitia crudelitatem torquentium vicit. Velocitas genti pernix, inquies 5
animus: plurimis militares equi et arma sanguine ipsorum cariora. Nullus in festos dies epularum apparatus. Aqua ca- 6
lida lavari post secundum Punicum bellum a Romanis didicere.

In tanta saeculorum serie nullus illis dux magnus praeter 7
Viriatum fuit, qui annis decem Romanos varia victoria fatigavit: adeo feris propiora quam hominibus ingenia gerunt. Quem ipsum non iudicio populi electum, sed ut cavendi scientem declinandorumque periculorum peritum secuti sunt.
Cuius ea virtus continentiaque fuit, ut, cum consulares exer- 8
citus frequenter vicerit, tantis rebus gestis non armorum, non vestis cultum, non denique victum mutaverit, sed in eo habitu, quo primum bellare coepit, perseveraverit, ut quivis gregarius miles ipso imperatore opulentior videretur.

3. In Lusitanis iuxta fluvium Tagum vento equas fetus 1
concipere multi auctores prodidere. Quae fabulae ex equarum fecunditate et gregum multitudine natae sunt: qui tanti in Gallaecia ac Lusitania et tam pernices visuntur, ut non
inmerito vento ipso concepti videantur. Gallaeci autem 2
Graecam sibi originem adserunt: siquidem post finem Troiani belli Teucrum morte Aiacis fratris invisum patri Telamoni, cum non reciperetur in regnum, Cyprum concessisse atque ibi urbem nomine antiquae patriae Salaminam condidisse; inde accepta opinione paternae mortis patriam repetisse,
sed cum ab Eurysace, Aiacis filio, accessu prohiberetur, 3
Hispaniae litoribus adpulsum loca, ubi nunc est Carthago

Nova, occupasse; inde Gallaeciam transisse et positis sedi-
4 bus genti nomen dedisse. Gallaeciae autem portio Amphi-
lochi dicuntur. Regio cum aeris ac plumbi uberrima, tum et
5 minio, quod etiam vicino flumini nomen dedit. Auro quoque
ditissima: adeo ut etiam aratro frequenter glebas aureas ex-
6 cidant. In huius gentis finibus sacer mons est, quem ferro
violari nefas habetur: sed si quando fulgure terra proscissa
est, quod in his locis adsidua res est, detectum aurum velut
7 dei munus colligere permittitur. Feminae res domesticas
agrorumque culturas administrant, ipsi armis et rapinis ser-
8 viunt. Praecipua his quidem ferri materia, sed aqua ipso
ferro violentior: quippe temperamento eius ferrum acrius
redditur, nec ullum apud eos telum probatur, quod non aut
9 Bilbili fluvio aut Chalybe tinguatur. Unde etiam Chalybes flu-
vii huius finitimi appellati ferroque ceteris praestare dicuntur.
1 4. Saltus vero Tartesiorum, in quibus Titanas bellum
adversus deos gessisse proditur, incoluere Cunetes, quorum
rex vetustissimus Gargoris mellis colligendi usum primus in-
2 venit. Huic cum ex filiae stupro nepos provenisset, pudore
flagitii variis generibus extingui parvulum voluit: sed per
omnes casus fortuna quadam servatus ad postremum ad reg-
3 num tot periculorum miseratione pervenit. Primum omnium
cum eum exponi iussisset et post dies ad corpus expositi
requirendum misisset, inventus est vario ferarum lacte nu-
4 tritus. Deinde relatum domum tramite angusto, per quem
armenta commeare consueverant, proici iubet, crudelis pror-
sus, qui proculcari nepotem quam simplici morte interfici
5 maluit. Ibi quoque cum inviolatus esset nec alimentis ege-
ret, canibus primo ieiunis et multorum dierum abstinentia
6 cruciatis, mox etiam suibus obiecit. Itaque cum non solum
non noceretur, verum etiam quarundam uberibus aleretur,
7 ad ultimum in oceanum abici iussit. Tum plane manifesto
quodam numine inter furentes aestus ac reciprocantes undas,
velut nave, non fluctu veheretur, leni salo in litore exponi-
tur, nec multo post cerva adfuit, quae ubera parvulo offerret.
8 Inde denique conversatione nutricis eximia puero pernicitas
fuit, interque cervorum greges diu montes saltusque haud
9 inferior velocitate peragravit. Ad postremum laqueo captus

regi dono datus est. Tunc et liniamentorum similitudine et
notis corporis, quae inustae parvulo fuerant, nepos agni-
tus. Admiratione deinde tot casuum periculorumque ab 10
eodem successor regni destinatur. Nomen illi inpositum 11
Habidis, qui ut regnum accepit, tantae magnitudinis fuit, ut
non frustra deorum maiestate tot periculis ereptus videre-
tur: quippe et barbarum populum legibus vinxit et boves pri-
mus aratro domari frumentaque sulco quaerere docuit et ex
agresti cibo mitiora vesci odio eorum, quae ipse passus
fuerat, homines coëgit. Huius casus fabulosi viderentur, ni 12
et Romanorum conditores lupa nutriti et Cyrus rex Persa-
rum cane alitus proderetur. Ab hoc et ministeria servilia 13
populo interdicta et plebs in septem urbes divisa. Mortuo 14
Habide regnum per multa saecula ab successoribus eius re-
tentum est.

In alia parte Hispaniae et quae ex insulis constat reg-
num penes Geryonem fuit. In hac tanta pabuli laetitia est,
ut, nisi abstinentia interpellata sagina fuerit, pecora rum-
pantur. Inde denique armenta Geryonis, quae illis tempo- 15
ribus solae opes habebantur, tantae famae fuere, ut Hercu-
lem ex Asia praedae magnitudine inlexerint. Porro Geryo- 16
nem ipsum non triplicis naturae, ut fabulis proditur, fuisse
ferunt, sed tres fratres tantae concordiae extitisse, ut uno
animo omnes regi viderentur, nec bellum Herculi sua sponte
intulisse, sed cum armenta sua rapi vidissent, amissa bello
repetisse.

5. Post regna deinde Hispaniae primi Carthaginienses 1
imperium provinciae occupavere. Nam cum Gaditani a Tyro, 2
unde et Carthaginiensibus origo est, sacra Herculis per
quietem iussi in Hispaniam transtulissent urbemque ibi con-
didissent, invidentibus incrementis novae urbis finitimis His-
paniae populis ac propterea Gaditanos bello lacessentibus
auxilium consanguineis Carthaginienses misere. Ibi felici 3
expeditione et Gaditanos ab iniuria vindicaverunt et maio-
rem partem provinciae imperio suo adiecerunt. Postea quo- 4
que hortantibus primae expeditionis auspiciis Amilcarem
imperatorem cum manu magna ad occupandam provinciam
misere, qui magnis rebus gestis, dum fortunam inconsultius

5 sequitur, in insidias deductus occiditur. In huius locum
gener ipsius Asdrubal mittitur, qui et ipse a servo Hispani
cuiusdam, ulciscente domini iniustam necem, interfectus est.
6 Et maior utroque Annibal imperator, Amilcaris filius, suc-
cedit, siquidem utriusque res gestas supergressus univer-
sam Hispaniam domuit: inde Romanis inlato bello Italiam per
7 annos sedecim variis cladibus fatigavit, cum interea Romani
missis in Hispaniam Scipionibus primo Poenos provincia ex-
pulerunt, postea cum ipsis Hispanis gravia bella gesserunt.
8 Nec prius perdomitae provinciae iugum Hispani accipere
potuerunt, quam Caesar Augustus perdomito orbe victricia
ad eos arma transtulit populumque barbarum ac ferum legi-
bus ad cultiorem vitae usum traductum in formam provinciae
redegit.

PROLOGI

HISTORIARUM

PHILIPPICARUM

POMPEI TROGI.

PROLOGUS LIBRI I.

Primo volumine continentur haec. Imperium Assyriorum a Nino rege usque ad Sardanapallum: post quem translatum est per Arbacem ad Medos, usque ad ultimum regem Astyagem. Is a nepote suo Cyro pulsus regno, et Persae regno potiti. Ut Croeso Lydiae regi bellum intulit Cyrus victumque cepit. Hic in excessu dicti Aeolicarum et Ionicarum urbium situs originesque Lydorum et in Italia Tuscorum. Post Cyrum filius Cambyses Aegyptum domuit. Repetitae Aegypti origines urbium. Extincto Cambyse Dareus occisis magis regnum Persicum accepit captaque Babylone bella Scythica molitus est.

PROLOGUS LIBRI II.

Secundo volumine continentur haec. Scythiae et Ponti situs originesque Scythiae usque ad bellum, quo est inde pulsus Dareus: qui post hanc fugam Graeciae bellum intulit per Datim et Artaphernem, quod soli Athenienses sustinuere. Hic origines Athenarum repetitae et reges usque ad Pisistrati tyrannidem, qua extincta Marathone vicere Persas. Ut mortuo Dareo filius eius Xerxes bellum Graeciae intulit: ac repetitae origines Thessaliae: expulsoque Graecia Xerxe bellum ab Atheniensibus translatum in Asiam usque ad Xerxis interitum.

PROLOGUS LIBRI III.

Tertio volumine continentur haec. Ut mortuo Xerxe filius Artaxerxes ultus interfectorem patris Artabanum bellum cum defectore Aegypti habuit, primoque dux eius Achaemenes victus est, iterum per Bagabazum Aegyptus recepta. Ut Graecis cum rege pacificatis bella inter ipsos orta sint. Inde repetitae Peloponnensium origines: ut ab Herculis posteris Dorico populo sit occupata. Deinde bella

Argolica et Messania, coalitique Sicyoniae et Corinthi tyranni. Bellum Crisaeum et quod Athenienses primo cum Boeotis, dein cum Peloponnesiis gesserunt.

PROLOGUS LIBRI IV.

Quarto volumine continentur res Siculae, ab ultima origine usque ad deletam Syracusis Atheniensium classem.

PROLOGUS LIBRI V.

Quinto volumine continentur haec. Bellum inter Athenienses et Lacedaemonios, quod Deceleicum vocatur, usque ad captas Athenas. Ut expulsi sunt Athenis triginta tyranni. Bellum quod Lacedaemonii in Asia cum Artaxerxe gesserunt propter Cyrum initum. Hinc repetitum in excessu Cyri cum fratre bellum et Graecorum, qui sub eo militaverunt.

PROLOGUS LIBRI VI.

Sexto volumine continentur haec. Bellum Lacedaemoniorum gestum in Asia cum Persicis praefectis, ducibus belli Derculide et Agesilao, usque ad proelium navale factum Cnido: quo victis illis Athenienses repetiere imperium. Dein bellum Corinthiacum et bellum Boeotium, quo Leuctris et Mantineae victi Spartani amisere imperium. In Thessalia deinde Iasonis et post illum Alexandri Pheraei coalitum atque extinctum imperium. Tum sociale bellum gestum adversus Athenienses a Chiis et Rhodiis et Byzantiis. Transitus hinc ad res Macedonicas.

PROLOGUS LIBRI VII.

Septimo volumine continentur origines Macedonicae regesque a conditore gentis Carano usque ad magnum Philippum: ipsius Philippi res gestae usque ad captam urbem Methonen. Additae in excessu Illyriorum et Paeonum origines.

PROLOGUS LIBRI VIII.

Octavo volumine continentur res gestae Philippi magni post captam urbem Methonen, a principo belli Phocensis,

quod sacrum vocant, usque ad finem eius: interiectumque huic bellum, quod Philippus cum Chalcidicis urbibus gessit, quarum clarissimam delevit Olynthon. Ut Illyrici reges ab eo victi sunt, et Thracia atque Thessalia subactae, et rex Epiro datus Alexander eiecto Aryba, et frustra Perinthos oppugnata.

PROLOGUS LIBRI VIIII.

Nono volumine continentur haec. Ut Philippus a Perintho summotus. Byzantii origines, a cuius obsidione summotus Philippus Scythiae bellum intulit. Repetitae inde Scythicae res ab his temporibus, in quibus illa prius finierant, usque ad Philippi bellum, quod cum Athea Scythiae rege gessit. Unde reversus Graeciae bellum intulit victorque Chaeroneae, cum bella Persica moliretur praemissa classe cum ducibus, a Pausania occupatis angustiis nuptiarum filiae die occisus est, priusquam bella Persica inchoaret. Repetitae res inde Persicae a Dareo Notho, cui successit filius Artaxerxes cognomine Mnemon, qui post fratrem Cyrum victum pulsaque Cnido per Conona classe Lacedaemoniorum bellum cum Euagora rege Cyprio gessit: originesque Cypri repetitae.

PROLOGUS LIBRI X.

Decimo volumine continentur Persicae res. Ut Artaxerxes Mnemon pacificatus cum Euagora rege Cyprio bellum Aegyptium in urbe Ace conpararit, ipse in Cadusiis victor, defectores in Asia purpuratos suos persecutus, primum Datamem praefectum [Paphlagoniae]: Paphlagonon origo repetita: deinde praefectum Hellesponti Ariobarzanem, deinde in Syria praefectum Armeniae Orontem, omnibusque victis decesserit filio successore Ocho. Is deinde occisis optimatibus Sidona cepit: Aegypto bellum ter intulit. Ut post mortem Ochi regnarit Arsen, dein Dareus, qui cum Alexandro Macedonum rege bello conflixit.

PROLOGUS LIBRI XI.

Undecimo volumine continentur res gestae Alexandri magni usque ad interitum regis Persarum Darei, dictaeque in excessu origines et reges Cariae.

PROLOGUS LIBRI XII.

Duodecimo volumine continentur Alexandri magni bella Bactriana et Indica usque ad interitum eius, dictaeque in excessu res a praefecto eius Antipatro in Graecia gestae, et ab Archidamo, rege Lacedaemoniorum, Molossoque Alexandro in Italia, quorum ibi est uterque cum exercitu deletus. Additae his origines Italicae Apulorum, Lucanorum, Samnitum, Sabinorum, et ut Zopyrion in Ponto cum exercitu periit.

PROLOGUS LIBRI XIII.

Tertio decimo volumine continentur haec. Ut mortuo Alexandro optimates castrorum eius provinciarum imperia sint partiti; ut veterani, qui ab eodem lecti erant in colonias, moliti relictis illis in Graeciam redire a Pithone sint deleti. Bellum Lamiacum, quod Antipater in Graecia gessit. Bellum quo Perdiccas regem Ariarathem occidit; ut occisus est. Bellum quo Eumenes Neoptolemum et Crateron occidit. Additae in excessu origines regesque Cyrenarum.

PROLOGUS LIBRI XIIII.

Quarto decimo volumine continentur haec. Bellum inter Antigonum et Eumenem gestum: quem ut Cappadocia expulit Antigonus, sic Phrygia minore Aridaeum, et Cliton vicit in Hellesponto navali bello. Repetitum rursus bellum ab Eumene per Argyraspidas, quo victus ab Antigono interiit. Ut in Macedonia Cassander victo Polyperçonte receptaque a defectore [Nicanore] Munychia matrem Alexandri Olympiada Pydnae obsessam interfecit.

PROLOGUS LIBRI XV.

Quinto decimo volumine continentur haec. Ut Demetrius Antigoni filius Gazae victus est ab Ptolemaeo. Ut Cassander in Macedonia filium Alexandri regis interfecit, ac alterum Polypercon. Ut [Cypro] Ptolemaeum vicit classe Demetrius idemque ab obsidione Rhodi summotus est. Repetita in excessu origo Rhodiorum: unde digressus Demetrius libe-

ravit a Cassandro Graeciam. Dein pater eius Antigonus bellum cum Lysimacho et Seleuco habuit. Repetitae Seleuci res et regis Indiae Sandrocotti. Ut victus bello Antigonus interiit reliquiaeque imperii sunt a filio collectae. Cleonymi deinde Spartani res gestae Corcyrae et [in] Illyrico et in Italia: [qui] ablata Corcyra rex Cassander interiit.

PROLOGUS LIBRI XVI.

Sexto decimo volumine continentur haec. Ut mortuo Cassandro ortisque inter filios eius certaminibus Demetrius adiutor alteri adhibitus occiso eo Macedoniae regnum tenuit: quo mox eiectus a Pyrro Epiri rege, translatis in Asiam bellis captus a Seleuco decessit. Ut Ptolemaeus nuncupato successore filio Philadelpho decessit. Ut Lysimachus in Ponto captus ac missus ab Dromichaete rursus in Asia civitates, quae sub Demetrio fuerant, et in Ponto Heracleam occuparit. Repetitae inde Bithyniae et Heracleoticae origines, tyrannique Heracleae Clearchus et Satyrus et Dionysius, quorum filiis interfectis Lysimachus occupavit urbem.

PROLOGUS LIBRI XVII.

Septimo decimo volumine continentur haec. Ut Lysimachus occiso filio Agathocle per novercam Arsinoën bellum cum rege Seleuco habuit, quo victus interiit: ultimumque certamen commilitonum Alexandri fuit. Ut Seleucus amissis in Cappadocia cum Diodoro copiis interfectus est ab Ptolemaeo fratre Arsinoës uxoris Lysimachi, in cuius vicem Ptolemaeus cognomine Ceraunus, creatus ab exercitu rex, Macedoniam occupavit; bella cum Antiocho et Pyrro conposuit, datis Pyrro auxiliis, quibus iret contra Romanos defensum Tarentum. Inde repetitae origines regum Epiroticorum usque ad Pyrrum, ipsiusque Pyrri res gestae priusquam in Italiam traiecit.

PROLOGUS LIBRI XVIII.

Octavo decimo volumine continentur res a Pyrro Epirota in Italia gestae contra Romanos, postque id bellum

transitus eius in Siciliam adversus Carthaginienses. Inde origines Phoenicum et Sidonis et Veliae Carthaginiensiumque res gestae in excessu dictae.

PROLOGUS LIBRI XVIIII.

Undevicesimo volumine continentur res Carthaginiensium in Africam per † rubellum annorum gestae et in Siciliam, cum Selinuntem et Agrigentum et Camerinam et Gelam ceperunt: quo bello Dionysius Syracusanus Siciliae regnum occupavit. Bellum, quod cum eo Poeni per Imilconem gesserunt, qui obsidione Syracusarum exercitum et classem amisit.

PROLOGUS LIBRI XX.

Vicesimo volumine continentur res gestae Dionysii Siculi patris. Ut pulsis Poenis Italica bella sit molitus. Inde repetitae origines Venetorum et Graecorum et Gallorum, qui Italiam incolunt. Deductisque Dionysii rebus ad interitum eius dictae quas Anno magnus in Africa gessit.

PROLOGUS LIBRI XXI.

Uno et vicesimo volumine continentur haec. Ut in Sicilia Dionysius filius a patre amisso tractarit imperium. Per [Dionem] Dionysius eiectus bellum cum Siculis gessit, donec amissis liberis et fratre [abiit] Corinthum. Ut a Timoleonte Carthaginiensium bello sit liberata Sicilia mortuoque Sosistratos iterum facta seditione arcessitique ab illo Carthaginienses obsederint Syracusas: quo bello Agathocles nanctus imperium est.

PROLOGUS LIBRI XXII.

Secundo et vicesimo volumine continentur haec. Res gestae Agathoclis: ut a Poenis nanctus imperium bellum cum ipsis gessit, primum in Sicilia; dehinc victus traiecit in Africam, ubi possessa provincia Aphellam regem Cyrenarum interfecit. Ut rursus in Siciliam reversus, occupata totius insulae dominatione, cum revertisset in Africam, amissis copiis solus inde profugit in Siciliam, belloque ibi repetito et cum Poenis pacem conposuit et dissidentes a se Siculos subiecit.

PROLOGUS LIBRI XXIII.

Tertio et vicesimo volumine continentur haec. Ut Agathocles domita Sicilia bellum in Italia Bruttiis intulerit. Repetitae inde Bruttiorum origines. Omnibus subactis rex seditione filii exheredati ac nepotis oppressus interiit. Inter peregrinos deinde milites eius et Siculos bellum motum, quae causa Pyrrum, regem Epiri, in Siciliam adduxit, bellaque Pyrrus cum Poenis et Mamertinis ibi gessit et a Sicilia reversus in Italiam victus proelio a Romanis revertit in Epirum.

PROLOGUS LIBRI XXIIII.

Quarto et vicesimo volumine continentur haec. Bellum, quod inter Antigonum Gonatam et Antiochum Seleuci filium in Asia gestum est. Bellum, quod Ptolemaeus Ceraunus in Macedonia cum Monunio Illyrio et Ptolemaeo Lysimachi filio habuit, utque Arsinoën sororem suam imperio Macedonicarum urbium exuit, ipse cum Belgio Gallorum duce congressus interiit. Repetitae inde Gallorum origines, qui Illyricum occuparunt; atque ut ingressi Graeciam Brenno duce Delphis victi deletique sint.

PROLOGUS LIBRI XXV.

Quinto et vicesimo volumine continentur haec. Ut Antigonus Gallos delevit, deinde cum Apollodoro, Cassandreae tyranno, bellum habuit. Ut Galli transierunt in Asiam bellumque cum rege Antiocho et Bithynis gesserunt: quas regiones Tyleni occuparunt. Ut Pyrrus ex Italia reversus regno Macedoniae Antigonum exuerit, Lacedaemona obsederit, Argis interierit; filiusque eius Alexander Illyricum cum Mytilo bellum habuerit.

PROLOGUS LIBRI XXVI.

Sexto et vicesimo volumine continentur haec. Quibus in urbibus Graeciae dominationem Antigonus Gonatas constituerit. Ut defectores Gallos Megaris delevit regemque Lacedaemoniorum Area Corinthi interfecit, dehinc cum fra-

tris sui Crateri filio Alexandro bellum habuit. Ut princeps Achaiae Aratus Sicuonem et Corinthum et Megara occuparit. Ut in Syria rex Antiochus cognomine Soter altero filio occiso, altero rege nuncupato Antiocho decesserit. Ut in Asia filius Ptolemaei regis socio Timarcho desciverit a patre. Ut frater Antigoni Demetrius occupato Cyrenis regno interierit. Ut mortuo rege Antiocho filius eius Seleucus Callinicus regnum acceperit.

PROLOGUS LIBRI XXVII.

Septimo et vicesimo volumine continentur haec. Seleuci bellum in Syria adversus Ptolemaeum: item in Asia adversus fratrem suum Antiochum Hieracem, quo bello Ancurae victus est a Gallis: utque Galli Pergamo victi ab Attalo Ziaelam Bithunum occiderint. Ut Ptolemaeus Adaeum denuo captum interfecerit, et Antigonus Andro proelio navali Sophrona vicerit, et a Callinico fusus in Mesopotamia Antiochus insidiantem sibi effugerit Ariamenen, dein postea custodes Tryphonis: quo a Gallis occiso Seleucus quoque frater eius decesserit, maioremque filium eius Apaturios occiderit.

PROLOGUS LIBRI XXVIII.

Octavo et vicesimo volumine continentur haec. Ut mortuo rege Epiri Alexandro Laudamiam Epirotae occiderint. Dictique in excessu Bastarnici motus. Ut rex Macedoniae Demetrius sit a Dardanis fusus: quo mortuo tutelam filii eius Philippi suscepit Antigonus, qui Thessaliam et in Asia Cariam subiecit et adiutis Achaeis contra regem Spartanum Cleomenen cepit Lacedaemona: amissoque regno Cleomenes Spartanus confugit Alexandriam atque ibi interiit. Dictum in excessu bellum Illyricum, quod Romani gessere cum Teuta.

PROLOGUS LIBRI XXVIIII.

Undetricesimo volumine continentur haec. Res gestae Philippi regis adversus Dardanos et Aetolos, repetitaeque inde Creticae origines, post cuius insulae societatem Phi-

lippus cum Illyriis et Dardanis et rursus Aetolis bello congressus est adiuvantibus Aetolos Romanis: quo finito intulit Attalo bellum.

PROLOGUS LIBRI XXX.

Tricesimo volumine continentur haec. Ut mortuo Ptolemaeo Tryphone filius eius Philopator Antiochum regem vicit Raphiae, ipse amore Agathocleae corruptus decessit relicto filio pupillo, in quem cum Philippo rege Macedonum consensit Antiochus. Philippi deinde gesta in Asia, cum movisset Attalo bella: a quibus reversus bellum habuit cum ducibus Romanis Sulpicio et Flaminino: quo bis victo pax. Transitus deinde ad res Antiochi, qui post regnum acceptum persecutus defectores in Media Molonem, in Asia Achaeum, quem obsedit Sardibus, pacata superiore Asia Bactris tenus in bella Romana descendit.

PROLOGUS LIBRI XXXI.

Uno et tricesimo volumine continentur haec. Bellum, quod cum Lacedaemonio Nabide Titus Flamininus et Philopoemen dux Achaeorum gessit. Item bellum, quod cum Antiocho in Achaia per Acilium consulem, et in Asia per Scipionem gestum est, Poenique Annibalis ad regem ab Carthagine fuga. Bellum cum Aetolis gestum per eundem Acilium, qui Antiochum Graecia expulerat.

PROLOGUS LIBRI XXXII.

Secundo et tricesimo volumine continentur haec. Defectio ab Achaeis Lacedaemoniorum et Messeniorum, qua Philopoemen interiit. Romanorum in Asia duce Manlio adversus Gallos bellum. Regis Philippi propter ablatas sibi civitates alienatus in Romanos animus, et ob hoc alter filiorum Demetrius occisus, concitatique ab eo Bastarnae transire conati in Italiam. Inde in excessu dictae res Illyricae: ut Galli, qui occuparant Illyricum, rursus redierunt in Galliam: originesque Pannoniorum et incrementa Daciorum per Burobosten regem. In Asia bellum a rege Eumene gestum adversus Gallium Ortiagontem, Pharnacem Ponticum et Pru-

siam, adiuvante Prusiam Annibale Poeno. Res gestae Annibalis post victum Antiochum et mors. Mortuo Seleuco filio magni Antiochi successit regno frater Antiochus.

PROLOGUS LIBRI XXXIII.

Tertio et tricesimo volumine continentur haec. Ut cum Perse Philippi filio, rege Macedonum, Romani bellum gesserint: quo capto deleta est Epiros. Achaicae civitates ab unitate corporis deductae, inter Achaeos et Lacedaemonios certamine orto. Bellum rursus in Macedonia gestum a Romanis cum Pseudophilippo.

PROLOGUS LIBRI XXXIIII.

Quarto et tricesimo volumine continentur haec. Bellum Achaicum, quod Romani per Metellum et Mummium gessere, quo diruta est Corinthus. Bellum regis Eumenis cum Gallograecis et in Pisidia cum Selegensibus. Res quas gessit Syriae rex Antiochus, et rex Aegypti Ptolemaeus Epiphanes. Ut mortuo Ptolemaeo relicti ab eo filii duo Philometor et Euergetes primum cum Antiocho habuere bellum, quod per Romanos finitum est, deinde inter se, quo maior est expulsus, restitutoque Romani inter fratres regna diviserunt. Ut mortuo Antiocho rege Syriae Demetrius cognomine Soter, qui Romae fuerat obses, clam fugit occupataque Syria bellum cum Timarcho Medorum rege habuit [et] Ariarathe rege Cappadocum. Repetitae inde origines regum Cappadocum. Ut habita inter Ariarathen et Orophernem regni certamina. Ut mortuo rege Asiae Eumene suffectus Attalus bellum cum Selegensibus habuit et cum rege Prusia.

PROLOGUS LIBRI XXXV.

Quinto et tricesimo volumine continentur haec. Bellum piraticum inter Cretas et Rhodios: seditio Chytriorum adversum Cerymenses. Ut adversus Demetrium Sotera subornatus est Alexander tamquam genitus Epiphane Antiocho; quo bello victus Demetrius [interiit. Ut deinde maior filiorum eius Demetrius] invisum stultitia Alexandrum bello vicit adiuvante Ptolemaeo Philometore, qui eo bello interiit. Ut deinde

orta Demetrio bella sint cum Diodoto Tryphone expulsusque a Tryphone regno Syriae Demetrius. Repetit inde superioris Asiae motus factos per Aretaeum et Arsacen Parthum.

PROLOGUS LIBRI XXXVI.

Sexto et tricesimo volumine continentur haec. Ut Trypho pulso Syria Demetrio captoque a Parthis bellum gessit cum fratre eius Antiocho cognomine Sidete. Ut Antiochus interfecto Hyrcano Iudaeos subegit. Repetita inde in excessu origo Iudaeorum. Ut rex Asiae Attalus Caenos Thracas subegit successoremque imperii Attalum Philometora reliquit. Mortuo denique Philometore [Aristonicus] regno Asiae occupato bellum cum Romanis gessit, quo captus est.

PROLOGUS LIBRI XXXVII.

Septimo et tricesimo volumine continentur haec. Repetitis regum Ponticorum originibus, ut ultimum in Mithridatem Eupatora series imperii deducta sit, atque ut ingressus ille regnum subegit Pontum et Paphlagoniam, priusquam in bella Romana descendit. Dictaeque in excessu regum Bosporanorum et Colchorum origines et res gestae.

PROLOGUS LIBRI XXXVIII.

Octavo et tricesimo volumine continentur haec. Ut Mithridates Eupator occiso Ariarathe Cappadociam occuparit victoque Nicomede et Maltino Bithyniam. Ut mortuo Ptolemaeo Philometore frater eius Physcon accepto regno Aegypti seditionem populi, deinde bellum cum uxore sua Cleopatra et cum rege Syriae Demetrio habuit. Inde repetitum, ut Demetrius captus sit a Parthis [et frater eius victo in Syria Tryphone bellum Parthis] intulerit, qui cum exercitu suo deletus est.

PROLOGUS LIBRI XXXVIIII.

Nono et tricesimo volumine continentur haec. Ut extincto a Parthis Antiocho Sidete frater eius Demetrius dimissus regnum Syriae recepit subornatoque in bellum ad-

versus eum Alexandro Zabbinaeo interiit: filiusque Antiochus Grypos victo Zabbinaeo regnum occupavit: dehinc cum fratre suo Antiocho Cyziceno bellum in Syria Ciliciaque gessit. Ut Alexandreae mortuo rege Ptolemaeo Physcone filius eius, Ptolemaeus Lathyros accepto regno expulsus est a matre Cyprum et in Syria bello petitus ab eadem, suffecto in locum eius fratre Alexandro, donec occisa per Alexandrum matre recepit Aegypti regnum. Ut post Lathyrum filius Alexandri regnarit expulsoque eo suffectus sit Ptolemaeus Nothus. Ut Syriam Iudaei et Arabes terrestribus latrociniis infestarint, mari Cilices piraticum bellum moverint, quod in Cilicia Romani per Antonium gesserunt. Ut in Syria Heracleo post mortem regis occuparit imperium.

PROLOGUS LIBRI XXXX.

Quadragesimo volumine continentur haec. Ut mortuo Grypo rege Cyzicenus cum filiis eius bello congressus interiit: his deinde a filio Cyziceni Eusebe [extinctis] extinctaque regum Antiochorum domo Tigranes Armenius Syriam occupavit, quo mox victo Romani abstulere eam. Ut Alexandreae post interitum Ptolemaei Lathyri substituti sint eius filii: alteri data Cypros, cui P. Clodii rogatione Romani abstulerunt eam; alter seditione flagitatus Alexandreae Romam profugit belloque per Gabinium gesto recepit imperium: quo mortuo successit filius, qui cum sorore Cleopatra certamine insumpto et Pompeium magnum interfecit et bellum cum Caesare Alexandreae gessit. Ut successit eius soror regno Cleopatra, quae inligato in amorem suum M. Antonio belli Actiaci fine extinxit regnum Ptolemaeorum.

PROLOGUS LIBRI XXXXI.

Uno et quadragesimo volumine continentur res Parthicae et Bactrianae. In Parthicis ut est constitutum imperium per Arsacem regem. Successores deinde eius Artabanus et Tigranes cognomine Deus, a quo subacta est Media et Mesopotamia. Dictusque in excessu Arabiae situs. In Bactrianis autem rebus ut a Diodoto regnum constitutum est: deinde qua re pugnantes Scythicae gentes Saraucae et Asiani Bac-

tra occupavere et Sogdianos. Indicae quoque res additae, gestae per Apollodotum et Menandrum, reges eorum.

PROLOGUS LIBRI XXXXII.

Secundo et quadragesimo volumine continentur Parthicae res. Ut praefectus Parthis a Phraate [Himerus] Messenis bellum intulit et in Babylonios et Seleucenos saeviit: utque Phraati successit rex Mithridates cognomine magnus, qui Armeniis bellum intulit. Inde repetitae origines Armeniorum et situs. Ut varia conplurium regum in Parthis successione imperium accepit Orodes, qui Crassum delevit et Syriam per filium Pacorum occupavit. Illi successit Phraates, qui et cum Antonio bellum habuit et cum Tiridate. Additae res Scythicae. Reges Thogarorum Asiani interitusque Saraucarum.

PROLOGUS LIBRI XXXXIII.

Tertio et quadragesimo volumine continentur origines priscorum Latinorum, situs urbis Romae et res usque ad Priscum Tarquinium. Origines deinde Liguriae et Massiliensium res gestae.

PROLOGUS LIBRI XXXXIIII.

Quarto et quadragesimo volumine continentur res Hispaniae et Punicae.

IO. CHR. FR. WETZELII

INDEX NOMINUM PROPRIORUM

EMENDATUS.

A.

Abdalonymus hortulanus, ab Alexandro m. rex Sidoniae constitutus 11, 10, 8.
Abellani (incolae Abellae, urbis Campaniae) Chalcidensium coloni 20, 1, 13.
Aborigines antiquissimi Italiae incolae 43, 1, 3; 38, 6, 7.
Abrahames Damasci rex 36, 2, 3.
Abydus Phrygiae ad Bosporum urbs 2, 13, 5 et 8.
Acarnanes soli Graecorum adversus Troiam auxilia non miserunt 28, 1, 6; Alexandrum in regnum restituunt 26, 3, 1; Romanorum auxilium implorant contra Aetolos 28, 1, 5.
Ace urbs Phoeniciae *pr.* 10.
Acensanae Indiae populus, ab Hercule conditus, Alexandro se dedit 12, 9, 2.
Acerbas Elissae avunculus et maritus, a Pygmalione occisus. 18, 4, 5—8.
Acesines Indiae amnis 12, 9, 1.
Achaei (Achaiae incolae) Perusiam in Italia condunt 20, 1, 11; ad Pyrrum legatos mittunt 25, 4, 4; a Philippo ad Romanos desciscunt 29, 4, 5 et 11; bellum gerunt cum Nabide 31, 3, 3; cum Messeniis 32, 1, 5; cum Romanis 34, 2, 1; eorum foedus diruta Corintho dissolvitur 34, 1—2. *Achaicum* bellum *pr.* 34.
Achaemenes dux Artaxerxis in Aegypto *pr.* 3.
Achaeus satrapa Antiochi in Asia *pr.* 30.
Acheron fl. in Bruttiis 12, 2, 14; in Epiro 12, 2, 3, *ubi Acherusius amnis dicitur.*
Acilius (M'. Acilius Glabrio) cs. Rom. Antiochum vincit 31, 6, 4.
Actiacum bellum *pr.* 40.
Adaeus pr. 27.
Adores Damasci rex 36, 2, 3.
Adrastii campi (ad Adrasteam, urbem Mysiae) 11, 6, 10.
Adrestae (Indiae populus) ab Alexandro subacti 12, 8, 9.
Adria urbs Italiae superioris, Graecae originis, nomen dedit mari adiacenti 20, 1, 9.
Adriaticum mare 20, 1, 9 sive *superum* 4, 1, 1; 20, 1, 8.
Aeacidae posteri Aeaci, Iovis filii, regis Aeginae, qui Pelei pater, avus Achillis; ab Hercule descendere dicuntur 11, 4, 5; ab eorum gente antiquissima genus ducit Olympias 12, 16, 3 (cum Epiri reges genus referrent ad Pyrrum, Achillis filium 17, 3; ergo et Alexander, Olympiadis filius 12, 15, 1; 11, 3, 1); plerumque intra tricesimum annum defuncti 12, 15, 1.

Aeacides Molossorum rex 14, 5, 9; Pyrri pater 17, 3, 16 et Deidamiae 14, 6, 3; regno pellitur 17, 3, 17.
Aeetes Colchorum rex 32, 3, 13; 42, 2, 12.
Aegeadae partis Macedoniae antiquum nomen 7, 1, 10.
Aegeae Macedoniae urbs, quae ante Edessa 7, 1, 10.
Aegeus Athenarum rex, Thesei pater 2, 6, 14 et Medii ex Medea *ibid.* et 42, 2, 12.
Aegialius Medeae frater 42, 3, 1.
Aegyptus (regnum Africae antiquissimum) temperata et fecundissima 2, 1, 7. 8; diligentissime exculta et munita 2, 1, 20; paludibus Scythas a se prohibens 2, 3, 14. Aegyptiorum superstitiones et Apis 1, 9, 2; magicae artes 36, 2, 7; astronomia 20, 4, 3; cum Scythis contentio de antiquitate 2, 1; cum eisdem bellum 2, 3, 14; rex antiquissimus Sesosis 1, 1, 6; 2, 3, 8; Iudaeos terminis suis expellunt 36, 2, 12; subiguntur a Cambyse, Persarum rege 1, 9, 1; deficiunt (sub Inaro) *pr.* 3; eorum rex Hercynion Lacedaemonios contra Persas adiuvat 6, 2, 1, cl. c. 6, 3; rebellant sub Ocho *pr.* 10; subiguntur ab Alexandro magno 11, 11; in cuius imperii divisione cedunt Ptolemaeo Lagi (e cuius progenie insequentes reges) 13, 4, 10; foedus cum Romanis 30, 2, 9.
Aegyptium mare 2, 1, 19.
Aemilius (Marcus) tribunus militum in exercitu Scipionis Asiatici adversus Antiochum 31, 8, 6.
Aemilius Paullus (Lucius) vincit captumque in triumpho ducit Persen 33, 1, 6 — 2, 1—7; leges dat Macedonibus 33, 2, 7.
Aeneas Troia eversa in Italiam venit 43, 1, 10; fit Latinorum rex 31, 8, 1, quos condidisse dicitur 20, 1, 12; pugnans contra Mezentium occumbit 43, 1, 13.
Aenianes ad Spercheum incolentes 24, 7, 1.
Aeolia Asiae minoris civitas 14, 1, 6. — *Aeolicae* urbes *pr.* 1.
Aeolides (Liparae) insulae (Siciliam inter et Lucaniam, ignem evomentes) 4, 1, 11.
Aeropus rex Macedoniae, filius Philippi, infans in aciem defertur 7, 2, 5.
Aethiopia (Africae regnum) a Semiramide subacta 1, 2, 8.
Aetna Siciliae mons ignivomus 4, 1, 5 et 11.
Aetnaei incolae oppidi Aetnae impositi 22, 1, 11.
Aetoli Brundusium condunt 12, 2, 7; bellum in Graecia movent 13, 5, 1; eorum civitatibus pecuniam imperat Pyrrus 14, 1, 6; Spartanos caedunt 23, 1, 3 *sqq.*; Eliorum exules recipiunt 26, 1, 5. Acarnaniae partem Epirotis eripere conantur 28, 1, 1 legatisque Romanorum intercedentibus superbe respondent 28, 2, 1; lacessuntur a Philippo, Macedonum rege 29, 1, 11 eumque vicissim lacessunt a Romanis impulsi 29, 4, 5, quibus infensi contra eos excitant Antiochum 30, 4, 18; 32, 1, 1; victi libertatem amittunt 32, 1, 2; inde eorum senatus Romam missus 33, 2, 8.
Afri (*sensu strictiore* Carthaginiensium vicini) bella cum Carthaginiensibus gerunt 19, 1, 3; his stipendium impositum (18, 5, 14) remittunt 19, 2, 4; ad Alexandrum legatos mittunt 12, 13, 1; ad Agathoclem a Carthaginiensibus deficiunt 22, 6, 12; stipendia faciunt sub Dionysio minore 23, 1, 11.
Africa tertia mundi pars 30, 4, 9;

vastae regionis 13, 7, 3; violento sole torretur 44, 1, 4; (*sensu strictiore* regiones Carthaginiensibus vicinae) describitur 22, 5, 5 *sqq*.
Africanus v. *Scipio*.
Agamemnon Orestae pater 17, 3, 7.
1. *Agathocles* Lysimachi filius a patre occisus 17, 1, 4.
2. *Agathocles* Siciliae tyrannus; eius origo, res gestae, finis *libb. XXII et XXIII c.* 1 *et* 2.
3. *Agathocles* Ptolemaei Philopatoris scortum 30, 2, 2; occiditur 30, 2, 7.
Agathoclia antecedentis soror, eiusdem regis meretrix 30, 1, 7; patibulo suffigitur 2, 7.
Agenor Pithonis pater 13, 4, 21.
Agesilaus rex Spartae, altero pede claudus 6, 2, 5: eius res in Asia gestae 6, 2, 4—17. c. 4, 9—13; victor ad Coroneam 6, 4, 13.
1. *Agis* (Agesilai frater) rex Spartae 5, 2, 5.
2. *Agis* (Agesilai nepos) rex Spartae cadit contra Antipatrum fortissime pugnans 12, 1, 8—11.
Agreus Apollinis et Cyrenes filius 13, 7, 7.
Agrigentum *pr*. 19.
Aiax Telamonis filius, Teucri frater, Eurysacis pater 44, 3, 2—3.
Alba Longa conditur ab Ascanio, Aeneae filio 43, 1, 13.
Albani in Asia ab Hercule conditi 42, 3, 4.
Alcetas Perdiccae frater 13, 6, 15; fratre occiso hostis iudicatur ab exercitu 13, 8, 10 et occiditur 15, 1, 1.
Alcibiades Atheniensium dux in Sicilia 4, 4, 3; revocatur ad reatum 4, 4, 4; Elidem proficiscitur in exilium *ibid*. Insequens eius vita ad necem usque 5, c. 1—5 et c. 8, 12—14. Vir formosissimus, eloquentissimus, simul vitiosissimus 5, 2, 6—7; bello felicissimus c. 4, 10.
1. *Alexander* Amyntae I filius 7, 2, 13; Persicorum legatorum iniurias ultus 7, 3, 4—7. Macedoniae rex regnum egregie administrat et ampliat 7, 4, 1—2; obit § 8.
2. *a*. *Alexander* Amyntae II filius 7, 4, 5; Macedoniae rex cum Illyriis infeliciter pugnat pacem ab his Philippo fratre obside dato redimens 7, 5, 1; matris scelere perit § 4.
2. *b*. *Alexander Pheraeus* Thessaliae tyrannus *pr*. 6.
3. *Alexander* Olympiadis frater, Alexandri magni avunculus, Epiri rex 8, 6, 5; 9, 7, 5 et 7; Molossus dictus *pr*. 12; ducit in matrimonium Cleopatram, Philippi et Olympiadis filiam 9, 6, 1; 12, 2, 1; bellum gerit in Italia 12, 1, 4. c. 2, 1; 18, 1, 2; ibique perit 12, 2, 14, cum omnibus copiis 23, 1, 15.
4. *Alexander* magnus, Philippi filius, Macedoniae rex. Eius res gestae *libb. XI et XII*. discipulus Aristotelis 12, 6, 17. c. 16, 8; annos 20 natus patri successit 11, 1, 9; decessit 33 annos natus 12, 16, 1. Persarum rege Dareo Codomanno tribus proeliis ad Granicum, Issum et Arbelam victo imperium Persarum ad Macedonas transtulit 10, 3, 7; 11, 14, 6; totius orientis victor 14, 2, 9; 14, 4, 19; 24, 4, 9; 29, 3, 8; 18, 1, 2; 33, 1, 1; animo fortissimo et pugnavit et mortem obiit 12, 15, 4; 14, 6, 11; et vitiis et virtutibus maior patre 9, 8, 11; vir supra humanam potentiam animo magno praeditus 12, 16, 1—2; longe omnium clarissimus § 3; Europae Asiaeque dominus § 5 cl. § 6

et 9; invictus ipse omnium victor § 11; hostium terror 11, 6, 15; maior sorte humana 14, 4, 12; consecutus gloriam immortalem, honores divinos 14, 2, 10; 4, 12; 1, 8; 24, 5, 9; 13, 4, 4; 15, 2, 14; 13; 6, 12. Clemens parcit Darei victi matri, uxori et filiabus 11, 9, 12. c. 12, 6; liberalis in duces et milites 12, 1, 1; 11, 1; comis, litteris Graecorum excultus 11, 11, 12; 12, 12, 11. Bessum ulciscitur 12, 5, 10; 11, 15, 15. severus in seditiosos 12, 11, 8; saeviens in Thebanos 11, 4, 7; luxurians more Persarum potitus horum opibus 11, 10, 1—2. 12, 3, 8—11; 12, 12, 1 et 4; insolens 11, 11, 12; Iovis filius vult credi 11, 11 et in Iovis Ammonis templo condi 12, 15, 7 cl. 7, 2, 4; 13, 4, 6; Persarum regum more adorari 11, 11, 11; 12, 7, 1; occidit Alexandrum Lyncistarum 12, 14, 1; Amyntam consobrinum 12, 6, 14; Attalum *ib.;* Callisthenem, *q. v.;* Caranum fratrem 11, 2, 3; Clitum, amicum senem 12, 6, 3; Eurylochum 12, 6, 14; fratres *ib. et* 11, 2, 3; novercam Cleopatram per Olympiadem matrem 9, 7, 12; Parmenionem eiusque filium Philotam 12, 5, 3; c. 6, 14; Pausaniam 12, 6, 14; saevit in Lysimachum 15, 3, 7; concumbit cum pellicibus Darei captivis 12, 3, 10; cum Thalestri, Amazonum regina 12, 3, 5—7; 2, 4, 33; cum Cleophide, Indorum regina 12, 7, 9; amat Barsinen, ex qua suscepit Herculem 11, 10, 2—3; Statiram, Darei filiam 12, 10, 9; Roxanen, Bactrianorum regis filiam 12, 5, 9; in eius matrem posterosque saevit Cassander 14, 6, 11; 15, 2, 13, per quem omnis Alexandri domus extinguitur 15, 1, 15. coll. 16, 2, 3. [*Praeter haec per alios libros sparsa leguntur:* eius dux Zopyrion cum omni exercitu a Scythis deletur 2, 3, 4; 12, 1, 5; 37, 3, 2; Alexandri prima rudimenta 9, 1, 10; stirpis suae ultimus, quare 7, 2, 4, Athenas proficiscitur 9, 4, 5; caedis paternae conscius 9, 7, 1; comparatur cum patre 9, 8, 12. Mortem eius quae secuta sint 13, 1 *sqq.;* corpus ad Ammonem delatum 13, 4, 6; Graecorum exules restituit 13, 5, 2; Athenas deleturus, si vixisset 13, 5, 7; post eum duces fastidiunt Argyraspides 14, 2, 7; Lysimachum leoni obiicit 15, 3, 7; Sandrocottum interfici iubet 15, 4, 16. — *Plurali num.* *Alexandri, i. e. similes Alexandri* 13, 1, 15.]

5. *Alexander* Alexandri m. filius ex Cleophide Indorum regina 12, 7, 10.

6. *Alexander* Lyncistarum 11, 2, 2, Antipatri gener 12, 14, 1, ob insidias Alexandro m. structas in vincula coniectus 11, 7, 2, occiditur 12, 14, 1.

7. *Alexander* Cassandri filius occiditur 16, 1, 2 et 5.

8. a. *Alexander* Pyrri filius 18, 1, 3; caedem patris ulciscens Macedoniam occupatam amittit cum Epiro 26, 2, 9—12; restituitur in regnum c. 3, 1; sororis maritus moritur 28, 1, 1.

8. b. *Alexander* filius Crateri, fratris Antigoni Gonatae *pr.* 26.

9. *Alexander* Persei filius cum patre capitur et in triumpho ducitur 33, 2, 5.

10. *Alexander Balas* Demetrium I, Syriae regem regno et vita privat 35, 1, 6 *sqq.;* victus a Demetrio II perit 35, 2, 4.

11. *Alexander Zabbinaeus pr.* 39; antecedentis filium se ferens, a Ptolemaeo Physcone in regnum

Syriae subornatus, eiusdem Demetrii adversarius 39, 1, 4. 5; perit 2, 6.
12. *Alexander* Ptolemaei Physconis filius, Lathuri frater, matre Cleopatra occisa 39, 4, 5, pellitur 5, 1.
1. *Alexandria* in Aegypto condita ab Alexandro m. 11, 11, 13, opera Cleomenis 13, 4, 11; Carthaginis aemula 21, 6, 3.
2. *Alexandria* ab eodem ad Tanaim condita 12, 5, 12.
Alexandrini (Alexandriae incolae) regi suo tutorem a Romanis petunt 30, 2, 8.
Alpes Raeticae a Tuscis occupatae 20, 5, 9; post Herculem a Gallis superatae 24, 4, 4.
Amadas Alexandri amicus, dux exauctoratus remittitur in Macedoniam 12, 12, 8.
Amazones unde dictae 2, 4, 11; a Scythis ortae 2, 1, 3; 3, 6. 4, 1 et 27; earum sedes, instituta, gesta 2, c. 4; Albanis vicinae 42, 3, 7; paulo post Alexandrum esse desierunt 2, 4, 33; ad quem regina eorum proficiscitur 2, 4, 33; 12, 3, 5; 42, 3, 7.
1. *Amilcar* Carthaginiensis, Magonis filius 19, 1, 1; perit in Sicilia cum omni exercitu 19, 2, 1; 4, 2, 7. Huius filii 19, 2, 1.
2. *Amilcar* cogn. *Rodanus*, ad Alexandrum legatus huius consilia explorat 21, 6, 1—7.
3. *Amilcar* cum Agathocle societatem init 22, 2, 6; tacito suffragio a suis damnatus opportune moritur 22, 3, 6—7; Bomilcaris pater 22, 7, 10.
4. *Amilcar* Gisgonis III filius 22, 3, 6; Agathoclis victor 22, 3, 9—10; Syracusas obsidet 22, 4, 1; occiditur c. 7, 1; 22, 8, 2.
5. *Amilcar* Annibalis pater, dux Carthaginiensium in Hispania, ubi occiditur 41, 5, 4.
Ammon Iupiter, cuius filius credi vult Alexander 11, 11, 2—12; 12, 11, 6; habet templum et oraculum (in Marmarica Africae) 1, 9, 3, quod Alexander adit, et ubi vult sepeliri 12, 15, 7; 13, 4, 6.
Amphictyon rex Athenarum 2, 6, 9.
Amphilochi Gallaeciae populus et urbs 44, 3, 4.
Amphipolitana arx 14, 6, 13.
Amphistratus Dioscurorum auriga 42, 3, 3.
Amulius Numitorem fratrem regno pellit 43, 2, 2; occiditur ab huius nepote Romulo 43, 3, 1.
1. *Amyntas I* rex Macedoniae 7, 2, 13.
2. *Amyntas II* Menelai filius, rex Macedoniae 7, 4, 3; progenies eius § 5.
3. *Amyntas* dux a Philippo in Asiam praemissus 9, 5, 8; consobrinus Alexandri ab hoc occisus 12, 6, 14.
4. *Amyntas* Alexandro mortuo praeficitur Bactrianis 13, 4, 23.
Anaxarchus philosophus, Alexandri comes 12, 13, 5.
Anaxilaus Siciliae tyrannus, iustissimus 4, 2, 4.
Ancura urbs Asiae *pr.* 27.
1. *Andragoras* nobilis Persa, ab Alexandro Parthis praefectus 12, 4, 12.
2. *Andragoras* (a Seleuco Syriae rege Parthis praefectus) ab Arsace oppressus 41, 4, 7.
Andromache Hectoris uxor et hoc occiso captiva Pyrri et hoc occiso Heleni uxor 17, 3, 6.
Andrus insula *pr.* 27.
1. *Annibal* Asdrubalis filius 19, 2, 2.
2. *Annibal* Amilcaris filius, dux in Hispania 44, 5, 6; bello Punico altero Romanos in Italia fatigavit *ibid.* cl. 29, 2, 7 et c. 4, 1; 38, 4,

6; dux summus nec Alexandro postponendus 30, 4, 9—12; eius laudes 32, 4, 9; idemque callidissimus 31, 2, 2. Patria profugus confert se ad Antiochum, Syriae regem 31, c. 2—6; inde ad Prusiam, Bithyniae regem, ubi Eumenem vincit dolo 32, 4, peritque veneno sumpto 32, 4, 8. — Eius de Romanis opprimendis sententia 31, 3, 7 et c. 5, 3—10.

1. *Anno* Hamilcaris I filius 19, 2, 1.

2. *Anno* dux Carthaginiensium contra Dionysium 20, 5, 11; tyrannidis affectatae reus cum tota domo interficitur 21, 4 cl. 22, 7, 10.

3. *Anno* dux contra Agathoclem pugnans perit 22, 6, 5—6.

Antandrus Agathoclis tyranni frater 22, 7, 2.

Antenor Troia eversa Venetos condit 20, 1, 8.

Antigenes Alexandri amicus, exauctoratus dimittitur in Macedoniam 12, 12, 8.

1. *Antigonus* Philippi filius Alexandro mortuo sortitur Phrygiam maiorem 13, 4, 14; bellum cum Perdica gerens 13, 6, 8, vincit Eumenem 14, 2, 2, quem iterum victum in custodia habet 14, 3, 2 et 14, 4, 21; arrogans in socios 15, 1, 2, primus ducum Alexandri regem se appellari iubet 15, 2, 10, victusque a Lysimacho occiditur 15, 4, 22; Demetrii pater, *ib.*; Alexandro et Philippo in omni militia socius 16, 1, 12.

2. *Antigonus* Gonatas, superioris nepos, Demetrii filius 17, 2, 10; a Ptolemaeo Cerauno Macedonia pulsus 24, 1, 8; bellum gerit cum Antiocho Sotere *pr.* 24; reversus 25, 1, 1, Gallos caedit 25, 2, 7; iterum pulsus a Pyrro 25, 3, 5, Peloponnesios subigit 26, 1, 2, Gallos caedit 26, 2, 4, ad Megara *pr.* 26, et Atheniensibus bellum infert 26, 2, 8; victus ab Alexandro, Pyrri filio, Macedoniam amittit 26, 2, 10.

3. *Antigonus* cogn. *Doson*, antecedentis nepos, Philippi, qui Demetrii filius est, tutor 28, 3, 10, iussu populi rex Macedoniae § 11—16. Lacedaemoniis victis et Sparta capta 28, 4, 3. 12 moritur *ib.* § 16.

Antiochenses (Antiochiae incolae) in Demetrium conspirant 35, 1, 3 et 5; iterum 39, 1, 3; ad filium eius deficiunt 35, 2, 3.

Antiochia (urbs Syriae princeps ad Orontem) a Seleuco ex nomine patris condita 15, 4, 8; a Grypo capitur 39, 3, 5.

1. a. *Antiochus* Philippi dux clarus 15, 4, 3; Seleuci pater 13, 4, 17.

1. b. *Antiochus* Soter (*pr.* 26), Seleuci filius, rex Syriae 17, 2, 10; pacem init cum Ptolemaeo Cerauno 24, 1, 8.

2. a. *Antiochus* Deus 27, 1, 1 rex Syriae.

2. b. *Antiochus* Hierax, Dei filius, Seleuci II frater et adversarius 27, 2, 6; ab Eumene, Bithyniae rege, victus 27, 3, 2, interficitur a latronibus § 11.

3. *Antiochus* magnus, Seleuci II filius, Asiae rex adhuc impubes 29, 1, 3; aggreditur Ptolemaeum Philopatorem 30, 1, 4; eiusque filio Epiphani insidiatur 30, 2, 8 bellumque infert 31, 1, 1. His rebus cum Romanos offendisset 31, 1, 4, Annibalemque patria profugum recepisset 31, 2, 5, ab Aetolis praeterea contra hos excitatus esset 30, 4, 18, spretis consiliis Annibalis 31, c. 5 et 6 *in.*, ab Acilio victus c. 6, 5, donat Scipioni filium 7, 4; ab hoc tamen reiectis pacis condicionibus c. 7, victus gravem init pacem 31, c. 8; denique sacrilegus perit 32, 2, 2.

4. *Antiochus* Epiphanes, magni filius, rex Syriae, Ptolemaei Philometoris adversarius a Popilio, legato Romano, superbe tractatur 34, 3, 1—4. cl. c. 2, 7.
5. *Antiochus* Deus, filius Alexandri Balae, Demetrii II adversarius, a tutore Tryphone occiditur 36, 1, 7.
6. *Antiochus* Sidetes sive Euergetes, Demetrii II frater, Tryphonem regno pellit 36, 1, 7—8; Iudaeos subigit § 10; Parthis bellum inferens Babylonem occupat 38, 10, 1—6; occiditur § 10; corpus eius in patriam remittitur 39, 1, 6.
7. *Antiochus* Grypus vel Philometor, Demetrii II filius, rex Syriae opera matris, fratre occiso 39, 1, 9, vincit Alexandrum Zabbinam 39, 2, 1—6; adversarium habet fratrem patruelem 39, 2, 10 *sqq*.
8. a. *Antiochus* Cyzicenus, filius Antiochi Euergetae, rex Syriae; res eius gestae 39, 2, 10 *sqq*. et c. 3.
8. b. *Antiochus Eusebes*, filius Cyziceni *pr*. 40.
9. *Antiochus XIII* Asiaticus (in Asia educatus), Cyziceni nepos, rex Syriae a Lucullo constitutus regno privatur a Pompeio 40, 2, 2—4.
Antiope Amazonum regina 2, 4, 20; captam ab Hercule sororem liberat § 25.
1. *Antipater* Philippi amicus et dux 9, 4, 5; Macedoniae ab Alexandro in bellum proficiscente praefectus 11, 7, 1; Spartanos Agide duce vincit 12, 1, 6—11, evocaturque in Asiam ad regem c. 12, 9; auctor necis Alexandri esse arguitur 12, 14, 1; tutor filio regis, qui exspectabatur, constituitur 13, 2, 13; mortuo Alexandro Graeciae et Macedoniae praepositus 13, 4, 5 et 5, 8; bellum gerit Lamiacum 13, 5, 8—17; Antigoni et Eumenis socius bellum gerit cum Perdicca 13, 6, 9; 14, 2, 4; amarior regni minister quam reges ipsi fuisse arguitur a Demetrio 16, 1, 14; Macedonum insidiis petitur 14, 4, 11. Huius filii 12, 14, 6; 13, 4, 18.
2. *Antipater* Cassandri filius matrem occidit 16, 1, 1, regnoque privatus § 19 a Lysimacho socero occiditur c. 2, 4.
Antonius (Marcus) triumvir piraticum bellum in Sicilia gerit *pr*. 39; bellum Parthis infert 41, 2, 6; ab eisdem vincitur 42, 5, 3; amor Cleopatrae *pr*. 40.
Apameni (incolae Apameae, urbis Coelesyriae) a Demetrio deficiunt 39, 1, 3.
Apaturios occidit filium Seleuci *pr*. 27.
Aphellas Cyrenarum rex, Agathoclis Siculi socius 22, 7, 4.
Apis (apud Aegyptios bos, divinis honoribus cultus) 1, 9, 2.
Apollinis templum Delphicum spoliatur a Xerxe 2, 12, 8; a Phocensibus 8, 1, 8; a Gallis, quos perdit 24, 6, 4 *seqq*., quo munera mittunt Massilienses 43, 5, 8; eidem campi Antiocheni dicantur 15, 4, 8; gladius consecratur, quo Philippus occidit 9, 7, 13; hunc legum suarum auctorem facit Lycurgus 3, 3. 10. Ex Cyrene virgine Thessala rapta genuit quattuor filios 13, 7, 7; Seleuci quoque pater creditur 15, 4, 3.
Apollodorus Cassandreae tyrannus pr. 25.
Apollodotus rex Indiae *pr*. 41.
Apollonia Thraciae urbs 15, 2, 1.
Apollonienses Scythis auxilium a Philippo petunt 9, 2, 1.
Appius Claudius dissuadet pacem cum Pyrro 18, 2, 10.

Apuli (in Italia) bellum cum Alexandro Epirota gerunt 12, 2, 5—11.
Aquileia ab Histris habitata 32, 3, 15.
Aquilius (Manius) cs. contra Aristonicum missus 36, 4, 10.
Aquilius (Manius) legatus ad Mithridatem 38, 3, 4, ab eo victus § 8, in Bithynia 38, 4, 4.
Arabes 39, 5, 5; eorum nomen magnum facit rex Erotimus § 8.
Arachossi, (ad Indum flumen) Alexandro mortuo cedunt Sibyrtio 13, 4, 22.
1. *Aratus* Spartanorum iuventutem e bellis Messeniacis domum remittendi auctor 3, 4, 8.
2. *Aratus* foederis Achaici conditor *pr.* 26.
Araxes vid. *Oaxes*.
Arbactus Mediae praefectus Sardanapallo occiso imperium ab Assyriis ad Medos transfert 1, 3, 6. *Arbaces pr.* 1.
Arcades Spartanos vincunt 6, 6, 7.
Arcadia Peloponnesi regio; eius rex Aristaeus 13, 7, 10.
1. *Arcesilaus* Alexandro mortuo Mesopotamiam sortitur 13, 4, 23.
2. *Arcesilaus* Agathoclis amicus eius filium occidit 22, 8, 14.
Archagathus Agathoclis filius 22, 5, 1; occiditur 22, 8, 14.
Archelaus Amyntae filius 7, 4, 5; a Philippo fratre occisus 8, 3, 10.
1. *Archidamus* Laconum dux vulneratur 6, 6, 8.
2. *Archidamus* rex Lacedaemoniorum; eius res in Italia *pr.* 12.
Arcus regio Palaestinae 36, 3, 2.
Archon Alexandro mortuo sortitur Babylonios 13, 4, 23.
Arei vel *Arii* 41, 1, 10; bellant cum Bactrianis 41, 6, 3; Alexandro mortuo cedunt Stasanori 13, 4, 22.
Aretaeus motus facit in Asia superiore *pr.* 35.
Areus Spartanorum dux contra Aetolos, Antigoni Gonatae socios 24, 1, 5; Corinthi interfectus *pr.* 26.
Argaeus Perdiccae filius, rex Macedonum 7, 2, 2 et 5.
Argi (Peloponnesi civitas antiquissima) recipiunt Atheniensium exules a 30 tyrannis eiectos 5, 9, 4; iungunt se Atheniensibus contra Antipatrum 13, 5, 10; obsidentur a Pyrro, qui ibi perit 25, 5, 1.
Argolica bella *pr.* 3.
Argonautae Iasonis comites 42, 2, 11; in reditu navem humeris vehunt 32, 3, 13—15.
Argyraspides Alexandri cohors argenteis clypeis 12, 7, 5; Eumenis socii et proditores 14, 2, 6 — c. 4.
Ariaemenes Darei filius, Xerxis frater, quocum de regno disceptat 2, 10, 2 *seqq.*
Ariamenes rex Cappadociae 27, 3, 7; insidiatur Antiocho *pr.* 27.
1. *Ariarates* filius Artaxerxis Mnemonis 10, 1, 1.
2. *Ariarathes* rex Cappadociae a Perdicca regno pulsus 13, 6, 1.
3. *Ariarathes* Ariamenis filius, puer admodum rex Cappad. 29, 1, 4.
4. *Ariarathes* Cappad. rex Orofernem fratrem regno pellit 35, 1, 2: adiuvat Balam Demetrii adversarium 35, 1, 6, et Romanos contra Aristonicum 37, 1, 2, ubi cecidit.
5. *Ariarathes* Cappad. rex, Mithridatis sororis maritus, ab hoc occisus 38, 1, 1,
6. *Ariarathes* antecedentis filius, ab eodem Mithridate avunculo occisus 38, 1, 10.
7. *Ariarathes* antecedentis frater, Cappad. rex 38, 2, 1 a Mithridate pulsus moritur § 2.
8. *Ariarathes* Mithridatis filius, Cappadociae rex impositus 38, 1, 10.
1. *Aridaeus* Amyntae filius 7, 4, 5, a Philippo fratre occisus 8, 3, 10.

2. *Aridaeus* Philippi ex saltatrice Larisaea filius 13, 2, 11; 9, 8, 2; morbo laborans comitiali 13, 2, 11; 14, 5, 2; Alexandri mortui successor nominatur a Meleagro, tum a peditibus et equitibus 13, 2, 8 et c. 3, 1 et c. 4, 2, licet ab ipso Alexandro praeteritus 12, 15, 9, et a Ptolemaeo recusatus 13, 2, 11; *Philippi* patris nomine insignitus 13, 3, 1; iubetur Alexandri corpus in Ammonis templum deferre 13, 4, 6. Occisus una cum Eurydice uxore ab Olympiade 14, 5, 10.
1. *Ariobarzanes* praefectus Hellesponti *pr.* 10.
2. *Ariobarzanes* Cappadociae rex a Romanis constitutus 38, 2, 8; a Tigrane pellitur 38, 3, 3.
1. *Aristaeus* [sive potius *Aristoteles*] Grini filius, Cyrenen condit 13, 7, 1.
2. *Aristaeus* Apollinis ex Cyrene filius 13, 7, 7, mellis usum, lactis coagula et astronomiam invenit § 10.
Aristides (Atheniensium imperator) Pausaniae Spartani proditionem detegit 2, 15, 13—16.
Aristonicus Eumenis, Bithyniae regis, filius spurius a Romanis victus captusque 36, 4, 6—9; 38, 5, 3 et 6, 4.
Aristoteles Alexandri et Callisthenis praeceptor 12, 6, 17; inclitus omnium philosophorum 12, 16, 8.
Aristotimus Eliorum tyrannus 26, 1, 4.
Armenia (Asiae superioris regio) conditur ab Armenio 42, 3, 8; describitur 42, 2, 7—c. 3; eius praefectus Orontes *pr.* 10; maior et minor 38, 7, 2; eius rex Artavasdes 42, 2, 6; Tigranes 38, 3, 1; 40, 1, 3; bellum in ea 42, 4, 1.
Armenii sub Codomanno Persa 10, 3, 4.
Armenius Iasonis comes, conditor Armeniae 42, 2, 10; 3, 8.
Arpi (Apuliae oppidum) a Diomede conditi 20, 1, 10.
Arruas Mosis filius 36, 2, 16.
Arrybas (rex Epiri, frater Neoptolemi, hinc patruus Olympiadis) regno a Philippo privatus 7, 6, 10—12; 8, 6, 7.
Arsaces conditor Parthorum regni 41, 4, 6; hinc idem nomen omnium Parthiae regum 41, 5, 6. — Unus motus facit in Asia superiore *pr.* 35.
Arsacides (Arsaces) Parthorum rex, Demetrii victor 38, 9, 3; eius crudelitas 36, 1, 3.
Arsen rex Persarum *pr.* 10.
1. *Arsinoë* (Ptolemaei Lagi filia) Lysimachi uxor Agathoclem privignum veneno tollit 17, 1, 4; a fratre Ptolemaeo Cerauno in matrimonium petitur 17, 2, 4—7; 24, 2, 1, et in exilium pellitur 24, 3, 1—9; eius ex Lysimacho filii 24, 3, 5.
2. *Arsinoë* uxor Magae Cyrenarum regis, mater Beronices cum genero concumbit 26, 3, 2—8.
1. *Artabanus* Xerxem obtruncat 3, 1, 2; ipse ab Artaxerxe obtruncatur § 8.
2. *Artabanus* Parthorum rex 42, 2, 1.
Artaphernes Darei frater, Xerxis patruus 2, 10, 9; *pr.* 2.
Artavasdes Armeniorum rex 42, 2, 6.
1. *Artaxerxes* (Longimanus) rex Persarum, Xerxis filius, ulciscitur patrem 3, 1, 3; *pr.* 3.
2. *Artaxerxes* Mnemon *pr.* 9, Darei II Nothi filius, Cyri minoris frater, Persarum rex, 5, 8, 13. c. 5, 1 et c. 11, 1; bellum gerit cum fratre 5, 11; classi praeficit Cononem Atheniensem contra Spartanos 6, 1, 9; Graecos ab armis dis-

cedere iubet 6, 6, 1; bellum cum Euagora, rege Cyprio *pr.* 9 et 10; filios 115 habet 10, 1, 1; ex quibus multos ipsi insidiantes interficit 10, 2, 5.
Artemisia Halicarnasi regina, Xerxis in pugna Salaminia socia fortissima 2, 12, 23,
Ascaloniorum regis bellum cum Phoenicibus 18, 3, 5.
Ascanius Aeneae filius et successor, Albae longae conditor 43, 1, 13.
1. *Asdrubal* Magonis filius, imperator magnus 19, 1, 1—2, perit in Sardinia § 6; tres eius filii 19, 2, 2.
2. *Asdrubal* antecedentis filius 19, 2, 2.
3. *Asdrubal* Amilcaris (nr. 5) gener, dux in Hispania, soceri successor 44, 5, 5.
Asia maior 15, 4, 1, a Cyro subacta 1, 8, 1; a Scythis 1, 3, 1 et 18; per annos 1500 ab eisdem possessa 2, 3 extr.
Asia minor intra Taurum 27, 2, 6; civitates quaedam ab Amazonibus subactae 2, 4, 14; Persarum sub dicione inde a Cyro Croesi victore 9, 5, 8; affectatur a Spartanis 6, 1, 1. c. 2, 7; civitates eius occupatae ab Atheniensibus 3, 6, 13; 4, 3, 5; vastatur ab Alcibiade 5, 4, 6; a Gallis occupata 25, 2, 8; a Syris et Aegyptiis appetita 27, 3, 3; quaedam civitates motu terrae absorptae 30, 4, 3. Asia (praesertim *Pergamus*) Romanorum facta corrumpit eos opibus suis 36, 4, 12; milites Asiani 31, 6, 9; 38, 3, 8. Asiae coelum temperatissimum, solum fertilissimum, urbium multitudine amoenissimum 38, 7, 6; 31, 8, 9.
Asiani gens Scythica *pr.* 41.
Aspasia Cyri minoris pellex, a fratre eius Artaxerxe in matrimonium recepta, eademque ab huius filio Dareo appetita 10, 2, 2.
Assyrii, quorum imperium fuit Asiae antiquissimum, quorumque rex primus Ninus, ultimus Sardanapallus, regnarunt per annos 1300. 1, c. 1—3; primo Syri dicti 1, 2, 13; eorum regum origo Damascena 36, 2, 1; regnum 41, 1, 8.
Assyrium stagnum a Phoenicibus olim habitatum 18, 3, 3.
Asteropaeus Pelegonis filius, Paeonius, pugnat pro Troianis 7, 1, 5.
Astyages ultimus Medorum rex *pr.* 1; eius somnium 1, 4, 2; crudelitas in Harpagum 1, 5, 6; regno privatur a Cyro nepote 1, c. 6.
Athare regina Damascena 36, 2, 2.
Atheas Scytharum rex 9, 2, 1; astu a Philippo victus § 16.
Athenae et *Athenienses*; origines et vetus historia a Cecrope ad Cimonem usque 2, c. 6—15; bellum cum Lacedaemoniis 3, c. 2; classem in Aegyptum mittunt 3, 6, 6; bellum contra Spartanos sub Pericle 3, c. 7; idem in Siciliam transferunt 4, c. 3—5; posteriores anni belli Peloponnesiaci 5, c. 3—6; sub triginta tyrannis c. 7—9; qui per Thrasybulum expelluntur c. 10; varia fortuna Conone res gerente 6, c. 1—5; bellum sociale adversus eos *pr.* 6. A Philippo Macedone victi 8, c. 3—4; 9, 3, 10; deficiunt ab Alexandro 11, 2, 7, et cum eo reconciliati 11, 3, 3, iterum 11, 4, 9—12; bellumque gerunt cum eius duce Antipatro Lamiacum 13, 5, 1 *sqq.*; bellum cum Antigono Gonata 26, 2, 8. Laudantur ob studium litterarum 2, 6, 6; 8, 2, 12; eloquentiae 5, 9, 9; 2, 6, 6, cl. 5, 2, 6; ob rei nauticae peritiam 6, 1, 8; alter oculus Graeciae 5, 8, 4; vituperantur ut superbi 5, 3, 6 et Epa-

minonda extincto languescentes 6, 9, 1. Urbs Minervae sacra 2, 6, 9, a Xerxe incensa 2, 12, 11; c. 14, 2—3; 6, 5, 10, restituitur 2, 15, 1; capta a Spartanis muris portuque privata 5, 8, 1—5; restituitur ex Persicis et Laconicis spoliis ornatior a Conone 6, c. 5.

Atilius Regulus (Marcus) cs. Rom. 41, 4, 3.

Atropatus Alexandro mortuo sortitur Mediam minorem 13, 4, 13.

1. *Attalus* dux Philippi in Asiam praemissus 9, 5, 8; Pausaniam in se et Philippum irritat 9, 6, 5—8; eius soror aut potius sororis filia Cleopatra fit Philippi uxor 9, 5, 9; ipse ab Alexandro interficitur 12, 6, 14.

2. *Attalus* alius Alexandri dux 13, 3, 2.

3. *Attalus* rex Pergami bellum habet cum Selegensibus *pr.* 34; Thracas subegit *pr.* 36.

4. *Attalus* Pergami rex 29, 4, 7 cl. 30, 3, 5; bellat cum Philippo *pr.* 29. 30; moriens populum Romanum instituit heredem 36, 4, 1; *Attalica* praeda 36, 4, 8; *Attalicae* gazae § 9; *Attalicum* regnum 38, 7, 7.

Atthis Cranai filia Atticae nomen dedit 2, 6, 8.

Attici fines 3, 7, 2; 5, 9, 6.

Augustus cum Antonio (et Lepido) triumvir bellum gerit contra Brutum et Cassium 42, 4, 7; perdomuit Hispanos 44, 5, 8 cl. 42, 5, 6; ei signa capta a Parthis remittuntur 42, 5, 6—11. Ab hoc

Augusti dicti omnes Romanorum imperatores 41, 5, 8.

Autariatae fugati a ranis 15, 2, 1.

Autuchus Apollinis et Cyrenes filius 13, 7, 7.

Azelus Damasci rex 36, 2, 3.

B.

Babylon (urbs Chaldaeorum princeps) condita a Semiramide 1, 2, 7; capta a Cyro 1, 7, 3—4; a Dareo Zopyri dolo 1, 10, 15; a Seleuco 15, 4, 11; ab Orode, 42, 4, 2. Ibi moritur Alexander 12, 13—15.

Babylonia, (regio et regnum Babyloniorum) 20, 4, 3, *apud Iust. saepissime pro* Babylone urbe 1, 10, 15. 16; 1, 2, 7; 12, 10, 1; 12, 13, 4 et 6; 11, 12, 1 *alibi;* Alexandro mortuo cessit Archonti 13, 4, 23; inde a Seleuco sub dicionem Syrorum redacta 15, 4, 11.

Babylonii colunt studium astronomiae 20, 4, 3.

Bacasis Mediae a Mithridate, Parthorum rege, praefectus 41, 6, 7.

Bactriani (sive *Bactri* 41, 6, 1 et 6; 30, 4, 6) orti a Scythis 2, 1, 3; 2, 3, 6; antiquissimus horum rex Zoroaster occisus a Nino 1, 1, 9; sunt sub dicione Alexandri 13, 4, 19; cuius priores praefectos retinet Bactriana ulterior; citerior Amyntam sortitur § 23; deficiunt a Syris, sub quorum dicionem eos redegerat Seleucus 15, 4, 11, duce Theodoto 41, 4, 5; mille urbium imperium 41, 4, 5 et 8; post oppressi a Parthis 41, 6, 3.

Bagabazus prodit Artaxerxi insidias Artabani 3, 1, 5; Aegyptus per eum recepta *pr.* 3.

Balas v. *Alexander Balas* nr. 10.

Barene urbs prope Ecbatana Croeso a Cyro victore donata 1, 7, 7.

Barsine Alexandri coniux, unde suscepit Herculem 11, 10, 2; 13, 2, 7; occisa a Cassandro 15, 2, 3.

Bastarnae vincunt Getas 32, 3, 16; Mithridatis socii contra Romanos

38, 3, 6. — *Bastarnici* motus *pr.* 28.

Battus Aristaei muti cognomen 13, 7, 1.

Belgius Gallorum dux 24, 5, 1; *pr.* 24.

Bergomum a Gallis in Gallia Cisalpina conditum 20, 5, 8.

Beroë uxor Glauciae, Illyriorum regis, nutrix Pyrri 17, 3, 19.

1. *Beronice* Cyrenaica Demetrium sponsum interficit 26, 3, 6—8.

2. *Beronice* (Ptolemaei Philadelphi filia, Euergetae soror, Antiochi II uxor altera) a Seleuco privigno occiditur 27, 1, 2.

3. *Beronice* Attali sponsa 36, 4, 1.

Bessus Darei amicus, praefectus, interfector excruciatur 12, 5, 10—11.

Bilbilis Hispaniae fl. 44, 3, 8.

Bithynia (Asiae minoris provincia) Cappadociae finitima 38, 1, 3; eius rex Eumenes 27, 3, 1; Nicomedes 38, 1, 2; Chrestos 38, 5, 8; eius pars Gallograecia 25, 2, 11. — *Bithynus* 27, 3, 5.

Boeotia (Atticam inter et Thessaliam) 2, 14, 3, cuius imperium amiserunt Thebani 3, 6, 10. *Boeotium* bellum *pr.* 6.

Boeotii 8, 4, 4; Heracleam, Ponti urbem, condunt 16, 3, 4—7.

Bomilcar Carthaginiensium dux cruci suffigitur 22, 7, 7—11.

Borsipa urbs Babyloni vicina 12, 13, 4.

Bosporus (Cimmerius inter Tanain et Pontum Euxinum ad paludem Maeotidem) 38, 7, 10. *Bosporani* *pr.* 37.

Bottia regio Macedoniae 7, 1, 2.

Brennus Gallorum dux 24, 6, 1, mortem ipse sibi consciscit c. 8, 11.

Brixia in Gallia Cisalpina a Gallis condita 20, 5, 8.

Brundisium Calabriae urbs 3, 4, 12, a Diomede, Aetolorum duce, condita 12, 2, 7.

Bruttii (Calabriae populus) dicti a Bruttia muliere 23, 1, 12, bella gerunt cum Tarentinis 12, 2, 1; Alexandrum Epiri regem caedunt 12, 2, 12—14; orti a Lucanis 23, 1, 5; 20, 1, 14; res ab his gestae 23, 1, 3—16.

Brutus et Cassius a Parthis adiuti contra triumviros 42, 4, 7.

Bubares Persa a Dareo in Macedoniam missus Amyntae, Macedonum regis, filiam ducit 7, 3, 7—8.

Bucephale urbs Indiae ab Alexandro condita 12, 8, 8.

Burobostes Dacorum rex *pr.* 32.

Byrsa unde dicta 18, 5, 9.

Byzantium socia belli contra Athenienses *pr.* 6; a Philippo obsidetur 9, 1, 2, at frustra 9, 2, 10.

C.

Cadusii Asiae populus (mare Caspium inter et Pontum Euxinum) 10, 3, 2. *pr.* 10.

Caeni Thraces ab Attalo subacti, *pr.* 36.

Caepio consul Rom. Tolosanum aurum aufert ideoque punitur 32, 3, 10—11.

Caere urbs Italiae, Graecae originis 20, 1, 12.

Caesar (C. Julius) procs. Galliarum 43, 5, 12, bellum gerit cum Pompeio 42, 4, 6. ab hoc imperatores dicti *Caesares* 41, 5, 8. *Caesar Augustus* 44, 5, 8.

Callimander Demetrii amicus fidus 38, 9, 5 et 8.

Callisthenes philosophus, Aristotelis discipulus, Alexandrum a morte revocat 12, 6, 17, ab eodem interfectus 12, 7, 2; 15, 3, 3—6.

Camarina Siciliae urbs *pr.* 19.

1. *Cambyses* Persa, Astyagis Medorum regis gener 1, 4, 4.

2. *Cambyses* Cyri filius et successor; eius res 1, 9, 1—8.
Campani a Graecis conditi 20, 1, 14; bellum gerunt cum Syracusanis 22, 1, 12.
Campaniae tractus 20, 1, 14.
Candaules Lydorum rex 1, 7, 14.
Capitolium 43, 1, 5.
Cappadoces et *Cappadocia* Armeniis vicini 42, 2, 9 (in Asia minore inter Pontum et Ciliciam), quorum oram possederunt Amazones 2, 4, 2; magnanimi, a Perdicca victi et Eumeni attributi 13, 6, 2. cl. c. 4, 16; a Mithridate occupati 37, 3, 3 et 38, 1; a Romanis libertate donati regem expetunt et accipiunt 38, 2, 6—8.
Cappadocia (?) 8, 3, 6.
1. *Caranus* primus Macedoniae rex 7, 1, 7—12; 33, 2, 6.
2. *Caranus* Philippi filius ex Cleopatra susceptus ab Alexandro fratre interficitur 11, 2, 3.
Caria (regio Asiae minoris) mortuo Alexandro evenit Cassandro 13, 4, 15, deinde Eumeni c. 6, 14; subiecta ab Antigono Dosone *pr.* 28. Ante regnaverant ibi proprii reges *pr.* 11.
Carmani Alexandro mortuo Tleptolemo cedunt 13, 4, 23.
Carthaginienses; eorum historia 18, c. 3—7 et 19, c. 1—3 et in maiore parte *libb. XX—XXIII,* ubi Siciliae fata enarrantur, cuius insulae imperium affectant 4, 2, 6; 5, 4, 5; 18, 2, 11; 18, 7, 1; 20, 5, 10; inde Syracusis obsessis 22, 4, 1 pelluntur 22, 8, 3; sed redeunt 23, 2, 13; bellum cum Pyrro gerunt 23, 3, 4. Non minus inhiant imperio *Sardiniae* 18, 7, 1; 19, 1, 3; inprimisque *Hispaniae* 44, 5, 1—6. Persarum regi auxilia contra Graecos denegant 19, 1, 10—13; a Massiliensibus vincuntur 43, 5, 2; Romanis auxilia mittunt 18, 2, 1; Italiam duce Annibale per 16 annos vastant 44, 5, 6; ad Alexandrum legatos mittunt 12, 13, 1; 21, 6, 1; crudeles in imperatores suos, Annonem 21, 4, 1; Amilcarem 22, 3, 6; Bomilcarem 22, 7, 8; Amilcarem Rodanum 21, 6, 7; homines immolant 18, 6, 12; 19, 1, 10; canina carne vescuntur 19, 1, 10; consules habent 31, 2, 6; dictatorem 19, 1, 7; regem 22, 7, 7; triumphant 19, 1, 7; astutia famosi 18, 2, 4; c. 6, 2. Graecas litteras SCto prohibent 20, 5, 13.
Carthago nova in Hispania 44, 3, 3.
Carthalo Carthaginiensis sacerdos a patre in crucem tollitur 18, 7, 7—15.
Caspium mare 42, 2, 9.
Cassander Antipatri filius 13, 4, 18; veneno necat Alexandrum 12, 14, 6; eiusque matrem Olympiadem 14, 6, 12; et in omnem eiusdem familiam saevit 15, 2, 3 *sqq.*; 16, 1, 15; Alexandro mortuo praeficitur satellitibus et sortitur Cariam 13, 4, 15 et 18, regnique fit administrator, i. e. Macedoniam, regni sedem, accipit 14, 5, 3, et exemplo Antigoni, quocum bellum gerit 15, 1, 4, rex appellatur 15, 2, 12; moritur 15, 4, 25; uxor eius 16, 1, 1; 14, 6; 13; filii 16, 1, 1—2. universa eius domus crudeli morte extincta 16, 2, 5.
Cassandrea olim Potidaea, a Cassandro restituta novis ibi colonis positis ab eoque denominata, iuxta mare in Pallene peninsula; eam scelestissime occupat Ptolemaeus Ceraunus 24, 2, 1; 3, 3.
Cassius quaestor Crassi a Parthis caesi 42, 4, 5; caedit Parthos *ibid.*; ipse cum Bruto bellum gerit

contra triumviros a Parthis adiutus 42, 4, 7.
Castor et Pollux Locrensibus adsunt 20, 2, 12; eorum aurigae 42, 3, 5.
Catinienses (incolae urbis Catanae in Sicilia) a Syracusanis infestati Atheniensium auxilium implorant 4, 3, 4. c. 4, 1.
1. *Cato (M. Porcius, Censorius)* otii sui operam reddendam putat *praef.* § 5.
2. *Cato* (Censorii filius) fortissime pugnat contra Macedonas 33, 2, 1.
Catteani Indiae populus ab Alexandro subactus 12, 8, 9.
Catumandus rex Massiliam obsidet 43, 5, 5.
Caucasus (mons Asiae amplissimus,) Parthorum regni limes 41, 6, 8; eius accolae ab Alexandro subacti 12, 5, 9; hoc mortuo cedunt Oxyartae 13, 4, 21.
Cecrops Athenarum conditor et rex, biformis 2, 6, 7.
Cedrussi Persidis populus 13, 4, 22.
1. *Ceraunus* Clearchi tyranni filius 16, 5, 11.
2. *Ceraunus* Ptolemaei cognomen 24, 1, 1.
Cereris initiorum mysteria 5, 1, 1; eius insignia tanguntur in iure iurando 22, 2, 8.
Cerymenses seditione Chytriorum infestati *pr.* 35.
Chaeronea, ibi victor Philippus, *pr.* 9.
Chalcidenses (incolae urbis in Euboea) conditores Faliscorum, Nolae, Abellae 20, 1, 13.
Chalcidicae urbes *pr.* 8.
Chalybs Hispaniae fl. 44, 3, 8.
Chalybes eius accolae § 9.
Chaones Epiri populus 17, 3, 6.
Charasmi (ad Oxum fl.) ab Alexandro subacti 12, 6, 18.
Chartades dux Atheniensium in Sicilia 4, 3, 6.
Charillus Lycurgi ex fratre nepos 3, 2, 5.
Charybdis, eius fabula unde orta 4, 1, 13.
Chersonesus (Thracica); eius civitates a Philippo expugnatae 9, 1, 7; eius regiones terrae motu concussae 17, 1, 1; *pro* Peloponneso 25, 4, 4.
Chii (incolae insulae) bellum adversus Athenienses gerunt *pr.* 6.
Chion et Leonides, Platonis discipuli, Clearchum, Heracleae tyrannum, occidunt et ipsi occiduntur 16, 5, 12—16.
Chrestos Bithyniae rex 38, 5, 8.
Chytriorum seditio adversum Cerymenses *pr.* 35.
Cilicia ab Alexandro occupata (?) 11, 11, 1; hoc mortuo cessit Philotae 13, 4, 12; et deinde Philoxeno 13, 6. 16. *Cilices* piraticum bellum movent *pr.* 39.
Cimbri Germani 38, 4, 14; gerunt bellum cum Romanis 32, 3, 11; contra eosdem socii Mithridatis 38, 3, 6.
Cimon Atheniensium dux 2, 15, 18.
Cineas Pyrri ad Romanos legatus 18, 2, 7.
Cirnus Therae rex, Aristaei pater 13, 7, 2.
Cirraeus campus Apollini sacer 24, 1, 4.
Cleadas Thebanus pro patria dicit ad Alexandrum 11, 4.
Clearchus tyrannus Heracleae saevissmus 16, 4; occiditur c. 5, 15.
1. *Cleomenes* Spartae rex 28, 4, 7; interit *pr.* 28.
2. *Cleomenes* Alexandriam aedificat iussu Alexandri 13, 4, 11.
Cleonymus Spartanus, eius res gestae *pr.* 15.
1. *Cleopatra* Attali soror, Philippi

coniux praelata Olympiadi 9, 7, 2 cl. c. 5, 9, a qua necatur 9, 7, 12.
2. *Cleopatra* Philippi ex Olympiade filia, Alexandri Epirotae uxor 9, 6, 1: a Perdicca in matrimonium petitur 13, 6, 4, ob magnam eius apud Macedonas auctoritatem 14, 1, 7.
3. *Cleopatra* Demetrii Nicanoris, deinde fratris eius coniux 36, 1, 9.
4. *Cleopatra* Mithridatis filia, Tigranis uxor 38, 3, 3.
5. *Cleopatra* Ptolemaeorum Philometoris et Physconis uxor 38, 8, 2, a Physcone repudiata 38, 8, 5, confugit ad Demetrium Syriae regem, generum suum 39, 1, 4. 5.
6. *Cleopatra* antecedentis filia, matris pellex 38, 8, 5, Aegypto praeposita 39, 3, 1, filiorum maiorem, Lathurum, pellit c. 4, 1, a minore Alexandro pellitur et necatur §. 5.
7. *Cleopatra* antecedentis filia, fratris Lathuri uxor, ab hoc dimissa Cyziceno Syriae regi nubit 39, 3, 2—3; sororis iussu interficitur § 5—11.
8. *Cleopatra* filia Ptolemaei Auletae, soror Ptol. Dionysi, cum hoc bellum habet *pr.* 40; regina, regnum extinxit, *ibid.*
Cleophis Indorum regina regnum concubitu Alexandri m. redimit 12, 7, 9—11.
1. *Clitus* Alexandri amicus et dux, inter pocula ab hoc occiditur 12, 6, 3.
2. *Clitus* Alexandri amicus et dux exauctoratus in Macedoniam remittitur 12, 12, 8; hoc mortuo a Perdicca classi praeficitur 13, 6, 15; in Hellesponto vincitur *pr.* 14.
Clodius (*Publius*) rogat Cyprum Aegyptiis regibus auferendam esse *pr.* 40.
Cnidus (urbs Cariae), proelium ibi factum *pr.* 6 et 9.
Cocalus primus rex Siciliae 4, 2, 2.
Codrus rex Atheniensium ultimus 2, 6, 19—21 c. 7, 1.
Coenus Alexandro mortuo accipit Susianam 13, 4, 14.
Colchi conditores Histrorum 32, 3, 13 cl. 42, 2, 10.
Comanus Nanni filius, Segobrigiorum rex 43, 4, 3.
Comum in Gallia Cisalpina a Gallis conditum 20, 5, 8.
Conon Atheniensium dux 5, 5, 4, victus a Lysandro exulat Cypri 5, 6, 10; 6, 1, 7; regem Persarum Artaxerxem Mnemonem adorare noluit 6, 2, 13, ab hoc tamen classi praeficitur 6, 1, 9; patriam urbem restituit c. 5, 9.
Corcyra (insula maris Ionici et huius insulae urbs princeps) infestatur a Cleonymo *pr.* 15; a Ptolemaeo, Pyrri filio, capitur 25, 4, 8.
Corinthii Lacedaemoniis irati 5, 10, 13; Atheniensibus se iungunt, Demosthenis eloquentia excitati 13, 5, 10.
Corinthus (urbs Peloponnesi); eius tyranni *pr.* 3; Corinthiacum bellum *pr.* 6; huc Graeciae concilium convocat Philippus 9, 5, 1; et Alexander 11, 2, 5; hic exulat Dionysius, Siciliae tyrannus, 21, 5, 2; ab Arato occupata *pr.* 26; diruitur a Mummio 34, 2, 6.
Cranaus rex Atheniensium 2, 6, 8.
1. *Crassus* (*M. Licinius*) cum omni exercitu et filio deletur a Parthis 42, 4, 4.
2. *Crassus* (*Licinius, Publius*) consul, victus ab Aristonico 36, 4, 7—8.
1. *Craterus* Alexandri dux, in Antipatri locum Macedoniae praeficitur 12, 12, 9; Alexandro mortuo tutor constituitur filio Alexandri, qui exspectabatur, 13, 2, 13; regiae pecuniae custos 13, 4, 5; An-

tigoni socius contra Perdiccam, 13, 6, 9; occiditur c. 8, 6 cl. *pr.* 13.
2. *Craterus* frater Antigoni Gonatae *pr.* 26.
Creta insula 3, 3, 12; leges accipit a Minoë 20, 4, 4; fit provincia Romana 39, 5, 3.
Cretenses Demetrium *(Soterem)* in regnum restituunt 35, 2, 2.
Crisaeum bellum *pr.* 3.
Critias tyrannus Atheniensium saevissimus perit 5, 9, 15.
Croesus rex Lydorum a Cyro capitur 1, 8, 2—10.
Croto (Graeciae magnae urbs) et *Crotonienses* Graecorum coloni 20, 2, 3; vincuntur a Locrensibus 20, 3; torpor eorum inde ortus per Pythagoram, qui eo venit, est pulsus c. 4; vincunt Dionysium c. 5, 1—3.
Cunetes Hispanorum gens 44, 4, 1.
Cyclopes Siciliae olim incolae 4, 2, 2.
Cydnus Ciliciae fluvius 11, 8, 3; Assyriae fl. 11, 14, 3.
Cynegirus Atheniensis, Marathone fortissime pugnans 2, 9, 16.
Cyprus (maris mediterranei insula) et *Cyprii;* Cypriarum virginum dotem colligendi mos 18, 5, 4. Cypri urbs Salamis a Teucro condita 44, 3, 2; ipsa paret Ptolemaeo Lagi 15, 1, 5; ibi exulat Conon 6, 1, 7.
Cyras Africae mons 13, 7, 5.
Cyrene Hypsaei, Thessaliae regis, filia, ex Apolline quattuor filios peperit 13, 7, 7—8.
Cyrene (regio Aegypto confinis); eius origo et historia 13, 7; acquiritur a Ptolemaeo Lagi 13, 6, 20 et c. 8, 1; testamento regis ad Romanos devenit 39, 5, 2.
1. *Cyrus* Persarum regni conditor, Cambysis et Mandanes filius, Astyagis nepos; eius historia 1, c. 4—8; nutritus a cane 44, 4, 12; caeditur a Scythis, 2, 3, 3; 37, 3, 2; eius filia Darei uxor 1, 10, 14.
2. *Cyrus* minor Lydiae praeficitur a patre Dareo Notho 5, 5, 1; eius bellum cum fratre Artaxerxe Mnemone 5, c. 11; interficitur § 9.
Cyzicenus v. *Antiochus* nr. 9.

D.

Daci (Daciae incolae) Getarum soboles 32, 3, 16.
Daedali montes Indiae 12, 7, 9.
Dahae (ad Oxum fl.) subacti ab Alexandro 12, 6, 18.
Damascon Syracusanorum dux 22, 1, 12.
Damascus urbs Syriae antiquissima, a rege Damasco denominata 36, 2, 2.
Danuvii et Savi confluens 32, 3, 8.
Daphne Antiochiae suburbium 27, 1, 4. cl. 15, 4, 8.
Dara Parthiae urbs 41, 5, 2.
Dardani (incolae regionis Moesiae superioris) sub rege 24, 4, 11; expugnantur a Philippo 8, 6, 3. cl. 11, 1, 6; non fideles 11, 1, 6; offerunt Ptolemaeo Cerauno auxilium contra Gallos 24, 4, 9; fundunt Demetrium, Macedonum regem *pr.* 28; ab Antigono Dosone compescuntur 28, 3, 14; assidui Macedonum hostes Philippum quoque lacessunt 29, 1, 10 et Macedoniae finibus vastatis viginti milia captivorum abducunt 29, 4, 6.
1. *Dareus*, Hystaspis filius, fit Persarum rex 1, 10, 6; a Scythis sub rege Ianthyro fugatus 1, 10, 23; 2, 3, 2; 7, 3, 1; 2, 5, 9—11; Macedoniam et Asiam domat 2, 5, 12; 7, 3, 1; capit Babylonem 1, 10, 15; vincitur ad Marathonem a Mil-

tiade 2, 9, 7—21; obit 2, 10, 1; eius ad Carthaginienses legatio 19, 1, 10.
2. *Dareus* Xerxis filius, antecedentis nepos interficitur 3, 1, 3—4.
3. *Dareus* cogn. *Nothus pr.* 9, Artaxerxis Longimani filius, Persarum rex, Spartanorum socius contra Athenienses 5, 1, 7; moritur 5, 8, 7; c. 11, 1; eius filii Artaxerxes Mnemon et Cyrus minor 5, 11, 1; c. 5, 1.
4. *Dareus* Artaxerxis Mnemonis filius, antecedentis nepos 10, 1, 1.
5. *Dareus* Codomannus, ultimus Persarum rex 10, 3, 3—7, tribus proeliis, ad Granicum 11, 6, 10, ad Issum 11, 9, 9, ad Arbelam 11, 14, 1 ab Alexandro victus, a Besso vinctus et interfectus 11, c. 15; sepelitur ab Alexandro § 14; eius mors vindicatur 12, 5, 10; eius imperium cedit Alexandro 11, 14, 6; 10, 3, 7. Ipse rex fortis, magnae fiduciae et industriae 11, 6, 8; c. 9, 8; dux ingentium copiarum 11, 6, 11; 9, 1; 12, 5; dominus magnarum opum 11, 10, 1; mater eius capta 11, 9, 12, Alexandri obitu audito sponte moritur 13, 1, 5; uxor eius capta 11, 9, 12, moritur 11, 12, 6; frater 12, 5, 11; filius et filiae 11, 9, 12; una Alexandro nubit 12, 10, 9.
Datames praefectus Paphlagoniae *pr.* 10.
Datis dux Darei Hystaspis *pr.* 2.
Deceleicum bellum *pr.* 5.
Deidamia Aeacidae, Epirotarum regis, filia 14, 6, 3. (Pyrri soror, Demetrii uxor.)
Delos Aegaei maris insula, aerarium Graecorum 3, 6, 4.
Delphi Phocidis urbs, celeberrima Apollinis oraculo 2, 12, 13; c. 11. 8; 3, 3, 10; 3, 4, 14; 6, 2, 4; 8. 2, 11; cl. c. 1, 8; 12, 2, 3; 13, 7, 2; 16, 3, 4; 20, 2, 5; c. 3, 1; templum monti inaedificatum 24, 6, 6, diripitur a Xerxe 2, 12, 8; a Phocensibus 8, 1, 8; tentatur a Gallis 24, 6, 5; donis ornatur a Massiliensibus 43, 5, 8. *Delphi* urbem suam permuniunt 24, 7, 8; plus in deo quam in viribus deputant 24, 8, 2.
Demaratus rex Spartae, exul Xerxis consilia Spartanis detegit 2, 10, 13.
1. *Demetrius* cogn. *Poliorcetes*, Antigoni filius, vincitur a Ptolemaeo Lagi ad Gamalam 15, 1, 6 (Gazam *pr.* 15); rex cum patre appellatur 15, 2, 10; amittit patrem 15, 4, 22; liberat a Cassandro Graeciam *pr.* 15; Alexandro, Cassandri filio, occiso 16, 1, 8, rex fit Macedoniae 16, 1, 9; Seleuco se dedit 16, 2, 6, cuius hostis fuerat 15, 4, 1; deinde socius 15, 4, 24; iterum hostis 16, 2, 1.
2. *Demetrius* antecedentis filius, Antigoni Gonatae frater, a sponsa sua interficitur 26, 3, 7.
3. *Demetrius* Antigoni Gonatae fil., primi nepos, Macedoniam et Epirum occupat 26, 2, 11; inde Macedoniae rex neptem Pyrri ducit uxorem iam habens 28, 1, 2; moritur 28, 3, 9.
4. *Demetrius* Philippi alterius filius, Persei frater, a patre occisus 32, 2, 3—10.
5. *Demetrius* Seleuci IV filius, Antiochi m. nepos, *Soter pr.* 34; rex Syriae 34, 3, 6; occiditur 35, 1, 11.
6. *Demetrius* Soteris filius, *Nicanor*, Syriae rex Alexandro Bala victo 35, 2, 4; capitur a Parthis 36, 1, 5; 38, 9, 2, et fuga frustra tentata § 9, dimittitur 38, 10, 8, et occiditur 39, 1, 8.
7. *Demetrius* Illyriorum rex, ab Aemilio Paullo victus 29, 2, 1.

8. *Demetrius* Indorum rex 41, 6, 4.
Demophoon Thesei filius 2, 6, 15.
1. *Demosthenes* Atheniensium dux in Sicilia 4, 4, 11; mortem sibi consciscit 4, 5, 10.
2. *Demosthenes* Atheniensis orator, corruptus a Persis 11, 2, 7, exul revocatur 13, 5, 9—11.
Dercylides Spartanorum dux in Asia contra Persas 6, 1, 2, pr. 6.
Deucalion generis humani conditor 2, 6, 7 et 11.
Diana Delphis aedem habet 24, 8, 5.
Diocles Pisistrati, Atheniensium tyranni filius patrisque successor, occiditur 2, 9, 1.
Diodorus dux Seleuci Nicatoris *pr.* 17.
Diodotus conditor regni Bactrianorum *pr.* 41.
Diodotus Tryphon pr. 35.
Diomedes Argivus, Troia eversa conditor Brundisii 12, 2, 7, et Arporum 20, 1, 10.
1. *Dion* eiicit Dionysium minorem *pr.* 21.
2. *Dion* Arsinoes legatus ad fratrem 24, 2, 7.
1. *Dionysius* pater, Siciliae tyrannus, bellum in Italia gerit 20, 1, 3; c. 5, 1; Gallorum ad hunc legati 20, 5, 4; perit 20, 5, 14.
2. *Dionysius* filius, patris successor in tyrannide 21, c. 1—3; exulat Corinthi 21, 5, 2.
3. *Dionysius* tyr. Heracleae *pr.* 16.
Dodonaeus Iuppiter 12, 2, 3; 17, 3, 4.
Doricus populus Herculis posteri *pr.* 3.
Dorienses (Heraclidae) bellum inferunt Athenis 2, 6, 16.
Drancae vel *Drangae*, populus Caucasius, ab Alexandro subacti 12, 5, 9; Alexandro mortuo traduntur Stasanori 13, 4, 22; eorum bella cum Bactrianis 41, 6, 3.
Dromichaetes Thraciae rex, Lysimachi adversarius 16, 1, 19; *pr.* 16.

E.

Ecbatana urbs Mediae princeps 12, 1, 3.
Edessa Macedoniae urbs, eadem et *Aegeae* 7, 1, 7 et 10.
Eleusis Atticae urbs 2, 6, 13.
Eleusinia sacra celebrabantur Cereri 2, 8, 1 cl. 2, 6, 13; 5, 1, 1.
Elis Peloponnesi regio et urbs 5, 1, 2.
Elissa Tyria Carthaginem condit 18, 4—6 cl. 11, 10, 13; post mortem voluntariam pro dea culta 18, 6, 7—8.
Elymaei (Elymaidis in Perside incolae); eorum rex victus a Mithridate, Parthorum rege, 41, 6, 8; hostes Parthorum societate cum Demetrio, Syriae rege, iuncta 36, 1, 4. Elymaei Iovis templum 32, 2, 1.
Emathia antiquum nomen Macedoniae 7, 1, 1 et 7, a rege, qui est *Emathion ibid.*
Epaminondas Thebanorum imperator summus et philosophus 6, 8, 2; 7, 5, 3; 6, 4, 4; Spartam tentat 6, 7, 1; moritur 6, 8, 1.
Epeos equi Troiani fabricator Metapontum condit 20, 2, 1.
Ephesus Ioniae urbs ab Amazonibus condita 2, 4, 15. *Ephesia* pellex 36, 4, 6.
Epigoni qui dicti 12, 4, 11.
Epii (i. e. Elii in Peloponneso) tyrannidem patiuntur 26, 1, 4.
Epiri origo 17, c. 3; deleta *pr.* 33.
Epirotae antea Pyrridae dicti 17, 3, 3; iis diffisi Acarnanes, 28, 1, 5.
Erechtheus Athenarum rex 2, 6, 12.
Erotimus Arabum rex 39, 5, 6.
Etrusci bellum cum Aenea gerunt 43, 1, 13.

Euagoras Cypri rex 5, 6, 10; bellum cum Artaxerxe Mnemone habuit *pr.* 9 et 10.
Euander in Italiam venit 43, 1, 6.
Eucratides Bactrianorum rex 41, 6, 1.
Euergetae (populus Caucasius) ab Alexandro subacti 12, 5, 9.
1. *Eumenes* Alexandri dux hoc mortuo accipit Cappadociam et Paphlagoniam 13, 4, 16; deinde Cariam quoque, Lyciam et Phrygiam 13, 6, 14; Neoptolemum hostem perfidum occidit 13, 8, 8; hostisque iudicatus 13, 8, 9, vincitur ab Antigono 14, 2, 2; iterumque cum Argyraspidis c. 3, 1; inde a suis victori traditus in custodia tenetur c. 3—4; imperator prudens c. 13, 8, 6; 14, c. 1.
2. *Eumenes I* Bithyniae (aut potius *Pergami)* rex Antiochum Hieracem et Gallos vincit 27, 3, 2, maioremque Asiae (minoris) partem occupat § 6.
3. *Eumenes II* Romanis auxiliatur contra Antiochum 31, 8, 5; 38, 6, 3; contra Persen 33, 1, 2, cl. 38, 6, 3; bellum gerit cum Prusia 32, 4, 2, Gallis et Pharnace *pr.* 32; ingrati in hunc Romani, de quibus optime erat meritus 38, 6, 3 et 4.
Euphrates fluvius 11, 12, 10; 12, 13, 4; Tigrim recipiens 42, 3, 8; Parthici regni limes 41, 6, 13; eius paludes 42, 3, 11; trans eum Borsipa urbs 12, 13, 4.
Europa, eius terminus Hispania 44, 1, 1; pars maior sub Amazonibus 2, 4, 14; pro *Europia* 7, 1, 6.
Europus regnum tenet in Europia 7, 1, 6,
1. *Eurydice* uxor Amyntae II, mater Alexandri, Perdiccae, Philippi et Euryones 7, 4, 5; maritum insidiis petit § 7, filios Alexandrum et Perdiccam per insidias occidit 7, 5, 4 et 6.
2. *Eurydice* Aridaei uxor 14, 5, 1, ab Olympiade occisa § 10.
3. *Eurydice* Lysimachi filia 16, 2, 4, Antipatri II uxor *ibid.*
4. *Eurydice* Ptolemaei Philopatoris soror et uxor, ab eo occisa 30, 1, 7.
Eurylochus ab Alexandro interfectus 12, 6, 14.
Eurymedon Atheniensium in Sicilia dux 4, 4, 11; fortissime pugnans cadit 4, 5, 7.
Euryone Amyntae filia 7, 4, 5
Eurysaces Aiacis filius 44, 3, 3.
Eusebes v. *Antiochus* n. 8. b.

F

Fabricius Luscinus Romanorum ad Pyrrum legatus 18, 2, 6.
Falisci in Etruria Chalcidensium coloni 20, 1, 13.
Fatua Fauni uxor 43, 1, 8.
Faunus tertius rex Latii 43, 1, 6—9.
Faustulus pastor, Romuli nutritor 43, 2, 6.
Flamininus cs. Rom 30, 4, 8; prorogato imperio 31, 1, 6, Nabidem vincit 31, 3, 1.
Floralia 43, 4, 6, *h. l. non* Florae *festum.*
Frudius (?) Dioscurorum auriga 42, 3, 3.

G.

Gabinius bellum gerit pro rege Aegypti *pr.* 40.
Gaditani (incolae Gadium) Carthaginiensium consanguinei, quippe orti a Tyriis 44, 5, 2.
Galatia 37, 4, 6; eadem quae *Gallograecia.*
Gallaeci et *Gallaecia* in Hispania,

ferax equorum 44, 3, 1, Graecae orginis § 2.
Galli cum Massiliensibus bella gerunt 43, 5, 1; legatos ad Alexandrum m. mittunt 12, 13, 1; patria relicta transeunt Alpes, capiunt Romam 6, 6, 5; 20, 5, 4; 24, 4, 2; 28, 2, 4; 38, 4, 7; 43, 5, 8; multas in Italia superiore urbes condunt 20, 5, 8; totam ferme Italiam occupant 28, 2, 6; 38, 4, 7; insequenti tempore ducibus Brenno et Belgio Macedoniam, Thraciam et Graeciam occupant 24, 4, 6 — c. 8, nec non Asiam, ubi considunt in *Gallograecia* 25, 2, 11; 38, 3, 6; mercennarii Antiochi Hieracis 27, 2, 10; ab Eumene petiti *pr.* 32; non minus aviditate et perfidia famosi quam virtute clari 25, 2, 1; 27, 2, 12; multitudine rebusque gestis terribiles 25, 2, 8 et 10; 24, 4, 7; feri 43, 3, 4; a Phocaeensibus exculti 43, 4, 1; augurandi studio callent 24, 4, 3; caedunt Ptolemaeum Ceraunum 24, 5, 6; plures contra pereunt apud Delphos 24, 6, 8; caeduntur que ab Antigono Gonata 25, 2, 6 et 26, c. 2; nec non ab Eumene 27, 3, 2 et a Romanis 38, 6, 3.
Gallia ab Hispania Pyrenaeis montibus divisa assiduis ventis fatigatur 44, 1, 3 et 4. Gallia Transalpina 33, 4, 9.
Gallograeci in Bithyniae parte *(Gallograecia)* 25, 2, 11; bellum cum Antigono gerunt 26, 2, 1; cum Eumene *pr.* 34; Mithridati auxiliantur contra Romanos 38, 3, 6.
Gamala 15, 1, 6.
Gangaridae (Indiae populus) ab Alexandro expugnati 12, 8, 9.
Gargoris Cunetum rex 44, 4, 1.
Gaza Phoeniciae urbs *pr.* 15.
Gela Siciliae urbs *pr.* 19.
1. *Gelo* Siciliae tyrannus 23, 4, 4.
2. *Gelo* Hieronis filius uxorem ducit Nereidem, Pyrri neptem 28, 3, 4.
Germania 38, 4, 15.
Geryon rex Erythreae insulae ad Hispaniam 42, 3, 4 43, 1, 9; 44, 4, 14—16.
Getae (ad Pontum Euxinum et Danuvii ostium) superati a Gallis 25, 1, 3; Dacos condiderunt, 32, 3, 16.
1. *Gisgo* Amilcaris I filius 19, 2, 1.
2. *Gisgo* in exilium pellitur 22, 7, 10.
3. *Gisgo* pater Amilcaris 22, 3, 6 et 9.
Glaucia Illyriorum rex 17, 3, 19.
Gnidius (ex urbe Cariae) hospes 35, 2, 1.
Gobryas Persa nobilis, unus e septem contra Pseudo-Smerdin coniuratis 1, 9, 22.
Gometes magus 1, 9, 7.
Gordion Phrygiae urbs 11, 7, 3.
1. *Gordius* Phrygiae rex, Midae pater 11, 7, 5—14.
2. *Gordius* Cappadox 38, 1, 1.
Gorgias Alexandri amicus exauctoratus dimittitur in Macedoniam 12, 12, 8.
Graeci (Graeciae incolae) Troiam capiunt 43, 1, 17; Xerxen vincunt 2, 5, 21; veteres Persarum hostes 11, 9, 4; eorum exercitus contra Mardonium 2, 14, 4; decem milia ex Persis redeuntia 5, 11, 9 *sqq.*; iis pax iniungitur ab Artaxerxe 6, 6, 1; doctrina maxime exculti 2, 2, 14; 11, 11, 12; *et praef.*; possident Italiam inferiorem *(Graeciam magnam)* 20, 1, 3—16 et c. 2, 1—2. A maioribus suis degeneres adulantur Philippo 8, 4, 7; hunc eiusque filium Alexandrum sibi imponunt dominum 9, 4, 2; 11, 2, 5.
Graecia; eius maiorem partem illuvies aquarum absumit 2, 6, 10;

eius regnum affectat Pausanias 2, 15, 14; bellum intestinum 3, 2, 1; aerarium Delos 3, 6, 4; commune concilium 8, 1, 1; introitur Thermopylis 8, 2, 8; laus 8, 4, 7; fatalis dies 9, 3, 11; vires 9, 5, 6; Graeciae regna concurrunt 5, 1, 5; universa 13, 5, 3.

Grypus v. *Antiochus* nr. 8.

Gygaea Amyntae uxor altera 7, 4, 5.

Gyges Lydiae rex 1, 7, 17—19.

Gylippus Spartanorum dux in Sicilia 4, 4, 7 et c. 5.

Gyptis Segobrigiorum regis filia 43, 3, 9.

H.

Habis Hispaniae rex 34, 4, 1—13.

Haemus Thraciae mons 7, 4, 1.

Halicarnasus Cariae urbs 2, 12, 23.

Harpagus Astyagis amicus Cyrum servat 1, 4, 6—7. c. 5, 6; illiusque crudelitatem expertus hunc contra illum excitat 1, 5, 6—10, exercitumque Medorum ei prodit c, 6, 8—9.

Harpalus Alexandrum fugiens cum divitiis Athenas se confert 13, 5, 9.

1. *Helenus* Priami filius, Troia eversa captus, fit Pyrri servus, mox Chaonum rex et Andromaches maritus 17, 3, 6.

2. *Helenus* Pyrri ex Agathoclis filia filius 18, 1, 3; 23, 3, 3, quem pater ex Italia abiens custodem Tarenti relinquit 25, 3, 4, mox arcessit § 6; patreque necato Antigonus Gonatas, cui fuerat deditus, eum in regnum remittit 25, 5, 2,

Hellanicus senex Elius opprimit Aristotimum, Eliorum tyrannum 26, 1, 8—10.

Hellespontus 5, 4, 10; regio Hellesponti 17, 1, 1.

Hephaestion Alexandri familiaris moritur 12, 12, 11.

1. *Heraclea* (in Phthiotide) obsessa ab Atheniensibus 13, 5, 8.

2. *Heraclea* illustrissima Ponti urbs; eius origines et historia 16, c. 3—5. Incolae: *Heracleotae* 16, 3, 11.

Heracleo Syriae occupat imperium *pr.* 39 extr.

Heraclides Agathoclis filius 22, 5, 1, in Africa a Poenis occisus c. 8, 13.

1. *Hercules* heros laboribus illustris, in his expeditone contra Amazonas 2, 4, 18—25; itinere in Indiam suscepto 12, 7, 12, ubi Acensanas et Sibos condit 12, 9, 2, nec non Albanos Iberis, Hyrcanis ac Medis confines 42, 3, 4; orientis rex 42, 3, 2; Geryonis Hispani armentis abductis 42, 3, 4; 43, 1, 9; 44, 4, 15; Alpibus superatis 24, 4, 4; unde cum in Italiam devenisset, ex Fauni filia suscipit Latinum 43, 1, 9; eius res gestas superare voluit Alexander 14, 2, 9; 12, 7, 12; eidem statuam vovit Philippus 9, 2, 11; ab eo ortus 11, 4, 5; eius sagittae olim fatum Troiae fuere 20, 1, 16. — Eius posteri, doricus populus, Peloponnesum occupant *pr.* 3.

2. *Hercules* Tyrius a suis consecratus et cultus instar tutelaris dei 11, 10, 10, cuius sacerdos Tyri primum a rege locum tenebat 18, 4, 5 et 15; cui etiam Carthagienses Tyro orti praedarum decimam mittebant 18, 7, 7. Cf. 39, 1, 8.

3. *Hercules* Alexandri ex Barsine filius 11, 10, 3; 13, 2, 7, a patre praeteritur 12, 15, 9; cum Olympiade Pydnam ablatus, a Cassandro captus et Amphipoli custoditus occiditur 14, c. 6 et 15, 2, 3.

Hercynio Aegypti rex, Lacedaemoniorum socius contra Artaxerxem Mnemonem 6, 2, 1 et 2; ideoque bello ab eodem petitus 6, 6, 3.

Hiarbas rex Maxitanorum Elissam in matrimonium petit 13, 6, 1.
Hierax v. *Antiochus* nr. 2. b.
Hiero Siciliae rex; eius ortus, inventus, laudes 23, c. 4.
Hierocles Hieronis pater 23, 4, 4.
Himerus Phrahatis vicarius, superbus et crudelis 42, 1, 3.
Himera Siciliae urbs, cuius veterani infidi et crudeles in Reginos 4, 3, 1.
Hippias Pisistrati filius alter, Hipparchi (*Dioclis*) frater et successor, Athenarum tyrannus, Athenis pulsus, Persarum dux adversus patriam perit 2, c. 9.
Hippolyte Amazonum reginae soror, ab Hercule capta, Thesei uxor 2, 4, 23—24.
Hippolytus Thesei ex Hippolyte filius 2, 4, 24.
Hippomachus unus e 30 tyrannis perit 5, 9, 15.
Hispani et *Hispania;* describitur 44, c. 1—4; nomen habet ab Hispano c. 1, 2; est Europae terminus c. 1, 1; terra fertilissima c. 1, 5; Hispanorum feritas c. 2, 9; Hispaniarum legati ad Alexandrum 12, 13, 1; Hispaniense bellum 42, 5, 11.
Hispanus Hispaniae nomen dedit 44, 1, 2.
Hister Scythiae flumen 2, 5, 10; 9, 2, 11; 32, 3, 16, unde
Histri appellati 32, 3, 15 et 13, *ubi eorum* origo Colchica *narratur.*
Histriani (Moesiae inferioris incolae) cum Scythis bellum gerunt 9, 2, 1; eorum rex § 2.
Hydaspes Indiae fl. 13, 4, 20.
Hyperides Atheniensium ad Peloponnesios legatus 13, 5, 10.
Hypseus Thessaliae rex, Cyrenes pater 13, 7, 7—8.
Hyrcania (ad meridionalem Caspii maris partem) ab Alexandro subacta 12, 3, 4; hoc mortuo cedit Philippo 13, 4, 23; a Parthis subigitur 41, 4, 8; olim sub Persarum dicione 1, 6, 14.
Hyrcanus dux Iudaeorum occiditur ab Antiocho Sidete *pr.* 36.

I.

Ianthyrus Scytharum rex 2, 5, 8.
1. *Iason* Argonautarum dux; eius res gestae 42, 2, 10—c. 3, 5.
2. *Iason* tyrannus Thessaliae *pr.* 6.
Iberus Hispaniae fl. nomen dedit Iberiae, quae post Hispania 44, 1, 2.
Iliensium et Romanorum mutua gratulatio 31, 8, 1.
Ilium regio Troianorum 43, 1, 10; excisum *ib.*; heroës ibi occisi 11, 5, 12.
Illyricum 32, 3, 12; 38, 4, 10; eius incolae *Illyrii* graves Macedonum hostes 7, 2, 7 et c. 4, 6; caesi a Philippo 7, 6, 7; sunt sub dicione Alexandri 11, 1, 6, c. 9, 4; quo mortuo cedunt Phratapherni 13, 4, 23; occupatum a Gallis 32, 3, 12; *pr.* 24. Mare Illyricum 20, 1, 9; bellum Illyricum Alexandri, Pyrri f. *pr.* 25. 28.
Imilco Amilcaris I filius 19, 2, 1; Carthaginiensium dux in Sicilia amisso exercitu 19, 2, 7, sibi ipse mortem consciscit 19, 3, 12.
India olim ab Hercule, Baccho et Semirami adita 12, 7, 12 et 6; c. 9, 2 cl. 14, 2, 9; ab Alexandro intrata et partim subacta 12, 7, 4—c. 12; hoc mortuo priores praefectos retinet 13, 4, 19 et, cum iugum Macedonicum excussisset, recipitur a Seleuco, Syriae rege 15, 4, 12; occupatur ab Eucratide 41, 6, 4; coloniae ab Alexandro in India conditae cedunt hoc mortuo Pithoni 13, 4, 21.
Indus Indiae fluvius 12, 10, 5; 13, 4, 20.

Inferum mare 20, 1, 7.
Iollas Antipatri filius venenum propinat Alexandro 12, 14, 6 et 9.
Iones (vel *Ionii* 2, 5, 13; 5, 2, 9) victi a Dareo 2, 5, 12; desciscunt a Xerxe in pugna Salaminia 2, 12, 15; iterum subacti parent Persis 5, 5, 1. — Ionicae urbes *pr.* 1.
Ioseph Israhelis filius 36, 2, 6.
Iphicrates viginti annos natus Atheniensium imperator optimus 6, 5, 2.
Ismenias Thebanorum princeps 5, 9, 8.
Israhel Damasci rex 36, 2, 3.
Itali legatos ad Alexandrum mittunt 12, 13, 1.
Italia Aboriginibus inhabitata 43, 1, 3; Italia (*Latium*) paret Saturno 43, 1, 8, quare dicta Saturnia; inferior (*magna Graecia*) Graecis occupata 10, 1, 3; superior (*Gallia Cisalpina*) Gallis occupata 28, 2, 6; (inferior) saepe insurgit contra Romanos 38, 4, 14; frumentum petit ex Hispania 44, 1, 4; Siciliae vicinitas 4, 1, 16. Italicum bellum Alexandri Epirotae 12, 1, 4; c. 2, 1; Italici socii 23, 3, 5; captivi 31, 2, 5; origo 42, 5, 4; mare 20, 1, 3.
Iudaei, eorum historia 36, c. 2—3; denominati a Iuda c. 2, 5; subacti ab Antiocho Sidete *pr.* 36; Syriam infestant *pr.* 39.
Iunonis aedes 20, 4, 11.
Iuppiter Dodonaeus, v. *Dodonaeus;* Elymaeus 32, 2, 1; Ammon, v. *Ammon.* Saturnum pellit 43, 1, 5; Iovis simulacrum aureum Antiochiae auferre conatur Alexander Zabbinaeus 39, 2, 6; Iovis Ammonis templum expugnare vult Cambyses 1, 9, 3; Iovis Elymaei templum spolians Antiochus m. occiditur 32, 2; eius filium se dicit Clearchus 16, 5, 8.

L.

Labienus contra Triumviros cum Parthis societatem init 42, 4, 7.
Lacedaemon 2, 15, 4; muris cingitur 14, 5, 6 cl. 6, 7, 3; numquam capta ante Antigonum Dosonem 28, 4, 14. *At cf.* 25, 4, 9. a Pyrro obsidetur *pr.* 25.
Lacedaemonii, eorum historia 3, c. 2—5; leges accipiunt a Lycurgo 3, 2, 4 — c. 3; gerunt tria bella cum Messeniis 3, c. 4—6; pugnant ad Thermopylas cum Persis 2, c. 11; inde rixae et certamina cum Atheniensibus de muris 2, c. 15; 3, c. 6; Peloponnesiacum bellum, quod cum Atheniensibus habuerunt c. 7; 4, c. 4. 5 et *lib.* 5, c. 1—10; Cyro auxilia in Asiam decernunt 5, 11, 6; bella cum Persis sub Agesilao et cum Thebanis *lib.* VI. Accusantur apud Amphictyonas et damnantur 8, 1, 3 et 7; Philippi et Alexandri imperium contemnunt et motus incipiunt 9, 5, 3; 28, 4, 1; 11, 2, 7; 12, 1, 6; condunt Byzantium 9, 1, 3; et Tarentum 20, 1, 15; 3, 4, 8.
Laches Atheniensium dux in Sicilia 4, 3, 6.
1. *Laevinus (P. Valerius)* vincitur a Pyrro 18, 1, 4—6.
2. *Laevinus (M. Valerius)* mittitur contra Philippum 29, 4, 4.
Lagus Ptolemaei I pater 13, 4, 10.
1. *Lamachus* Atheniensium dux contra Heracleotas 16, 3, 10—12.
2. *Lamachus* Atheniensium dux in Sicilia 4, 4, 3; perit § 9.
Lamiacum bellum *pr.* 13.
Lampedo Amazonum regina 2, 4, 12.
Lamponius Atheniensium dux in Sicilia 4, 3, 5.
Lanassa neptis (proneptis) Herculis, uxor Pyrri 17, 3, 4.

Larissa (Thessaliae urbs nobilissima ad Peneum fl.) a Philippo capitur 7, 6, 7.
Larisaea saltatrix, Aridaei mater 9, 8, 2; scortum 13, 2, 11.
Latini (Latii incolae), quorum rex Latinus eiusque gener Aeneas 43, 1, 9—10; ab Aenea conditi 20, 1, 12.
Latinus Herculis filius, Fauni ex filia nepos 43, 1, 9—10.
Laudamia Pyrri II filia, ultima ex Aeacidarum gente, a populo occiditur 28, 3, 5.
1. *Laudice* Seleuci Nicatoris mater 15, 4, 3.
2. *Laudice* Seleuci Callinici mater 27, 1, 1.
3. *Laudice* Mithridatis soror et coniux veneno contra eum parato ipsa perit 37, 3, 6—8.
4. *Laudice* Ariarathis uxor in quinque filios scelesta a populo occiditur 37, 1, 4—5.
5. *Laudice* Mithridatis soror, uxor Ariarathis 38, 1, 1, et hoc occiso Nicomedis § 4; Romam missa 38, 2, 4.
Laumedon Mytilenaeus dux Alexandri, quo mortuo Syriam accipit 13, 4, 12.
Lavinia Latini filia, Aeneae coniux 43, 1, 10.
Lavinium urbs ex Laviniae nomine condita ab Aenea 43, 1, 12.
Leonatus Euni filius, Pella ortus, tutor regi nascendo constitutus 13, 2, 13, Alexandro mortuo sortitur Phrygiam minorem 13, 4, 16; perit c. 5, 14.
1. *Leonidas* Spartae rex 2, 10, 16; Thermopylas contra Persas fortissime defendens perit 2, c. 11.
2. *Leonidas* Spartanorum rex 19, 1, 9.
Leonides Heracleensis, Platonis auditor, Clearchum tyrannum occidit 16, 5, 12.
Leontini Siciliae urbis Catanam inter et Syracusas incolae 22, 2, 2.
Leontiscus Ptolemaei Lagi filius 15, 2, 7.
Leophron Reginorum tyrannus 21, 3, 2.
Leosthenes Atheniensium dux 13, 5, 12.
Lepidus legatus a Romanis Alexandriam missus 30, 3, 4.
Leuctra (oppidum Boeotiae), ibi proelium *pr.* 6.
Liber pater 12, 7, 6 cl. 14, 4, 9; Indiae domitor, orientis rex 42, 3, 2.
Libyae fines attingit Ninus 1, 1, 5; eius pars Ptolemaeo evenit 13, 4, 10; provincia facta 39, 5, 3.
Licinius (Publius) consul 33, 1, 6.
Licinius, v. *Crassus* nr. 2.
Ligures Massiliensium hostes assidui 43, 3, 4; c. 4, 9; c. 5, 1; in iis sitae Pisae 20, 1, 11. *Liguria pr.* 43.
Livius Romanus dux Annibalem vincit 31, 6, 7—9.
Livius historiarum scriptor a Trogo reprehensus 38, 3, 11.
Locrenses vel *Locri* (Bruttiorum urbis incolae) ad Spartanos decurrunt 20, 2, 11; Leophronis Regini bello premuntur 21, 3, 2; Crotoniensium exercitum ingentem caedunt 20, 3, 6; a Dionysio maiore expugnantur 20, 5, 1; a Dionysio minore subiguntur et spoliantur 21, 2, 9 — c. 3; eum ipsi pellunt c. 3, 9; Pyrro auxiliantur contra Romanos 18, 1, 9.
Lucani bellum gerunt cum Locrensibus 21, 3, 3; cum Alexandro, Epiri rege 12, 2, 12; Pyrrum in Italiam vocant 18, 1, 1; vincuntur a Bruttiis, progenie sua 23, 1, 5; duri 23, 1, 8.

Lucullus (Lucius) imperator summus vincit Mithridatem 37, 1, 8 et Tigranem 40, 2, 2.
Lupercus Romanis est qui Graecis Pan 43, 1, 7.
Lupercalia Luperci sacra *ib.*
Luscinus, v. *Fabricius*.
Lusitanus equus 44, 3, 1.
Lycaeus idem qui Lupercus 43, 1, 7.
Lycaonia (Asiae minoris regio) Syriae adempta a Romanis dono attribuitur Cappadociae 37, 1, 2.
Lycia (Asiae minoris regio) Alexandro mortuo evenit Nearcho 13, 4, 15.
Lycortas Achaeorum dux 32, 1, 9.
1. *Lycurgus* Spartanorum legumlator 3, 2, 4—c. 3; 20, 4, 4.
2. *Lycurgus* Spartanorum rex 29, 1, 6.
Lydorum reges, Gyges 1, 7, 14*sqq.*; deinde Croesus 1, 7, 3; a Cyro victi 1, 7, 4*sq.*; rebellantes molles redduntur *ib.* § 11*sqq.* et Persis serviunt; his victis subiguntur ab Alexandro, quo mortuo *Lydia* evenit Menandro 13, 4, 15; in altera divisione Clito *pr.* 14; condiderunt Tuscos 20, 1, 7
Lyncistae 11, 2, 2; c. 7, 1; 12, 14, 1.
Lysander Spartanorum dux vincit Alcibiadem 5, 5, 2; Cononem 5, 6, 4; Athenienses dicione exuit et Athenas capit 5, 7—8; perit 6, 4, 6.
Lysias orator et exul Syracusanus Athenienses collectis stipendio suo 500 militibus adiuvat 5, 9, 9.
Lysimachia Thraciae urbs, a Lysimacho condita, terrae motu evertitur 7, 1, 2.
1. *Lysimachus*, eius vita et laudes 15, c. 3; Alexandro mortuo praeficitur Thraciae et Ponto 13, 4, 16; bellum parat adversus Antigonum 15, 1, 4; c. 2, 17; Cassandri filium, generum occidit 16, 2, 4; Asiae civitates et Heracleam occupat *pr.* 16; Pyrrum Macedonia pellit 16, 3. 2; perit cum Seleuco pugnans 17, 1, 8; c. 2, 1. — Uxor eius altera Arsinoë 17, 1, 4; c. 2, 4; filius Agathocles, quem ipse occidit 17, 1, 4; filia Eurydice, cuius maritum Antipatrum II occidit 16, 2, 4.
2. *Lysimachus* antecedentis filius a Ptolemaeo Ceranno avunculo occiditur 24, 3, 5.

M.

Macedones et *Macedonia*. Origines et historia ad Alexandrum m. usque *libb. VII, VIII, IX et XI, XII.* Macedones inter Graecorum otia emergunt 6, 9, 6; gaudent amisso Alexandro 13, 1, 7; eorum virtus bellis indurata 9, 3, 9; 11, 6, 11; 11, 9, 5; 33, 1, 3; 29, 3, 7; nobilitas 33, 1, 1. Macedonia caput regni Alexandri 13, 6, 11; Macedoniae s. *Macedonicum* imperium 16, 2, 1; c. 1, 6; 15, 4, 10; 30, 3, 9; 33, 1, 7; status turbatus 14, 5, 8; regni finis 33, 2, 7; *ubi et* numerus regum.
Maeotis 2, 1, 19.
Magas rex Cyrenarum decedit desponsata fratris filio filia 26, 3, 2.
Magi Babyloniorum 12, 1, 3; Persarum 1, 9, 9; Aegyptiorum 36, 2, 7; Bactrianorum 1, 1, 9.
1. *Mago* Carthaginiensium imperator magnus 18, 7, 19; 19, 1, 1.
2. *Mago* Carthaginiensium imperator Romanis contra Pyrrum auxilium laturus 18, 2, 1—5.
Maleus Carthaginiensium imperator exul vi se restituit, scelestus in filium, occiditur 18, c. 7.
Mallius Maltinus legatus ad Mithridatem et deinde cum exercitu con-

tra eundem missus vincitur ab hoc 38, 3, 4 et 8, in Cappadocia 38, 4, 4.
Mamertini (Campani in Sicilia) *pr.* 23.
Mandri Indiae populus, quem Alexander vincit 12, 9, 4.
Manlius Vulso (Lucius) cs. Rom. 41, 4, 3.
Mantinea (in Arcadia); ibi proelium *pr.* 6.
Marathon (campus haud procul Athenis) 2, 15, 18; *pr.* 2. Marathonii campi 2, 9, 9; Marathonia pugna 2, 11, 2; 12, 12.
Mardi (in Armenia maiore inter Susianam et Hyrcaniam) subiguntur ab Alexandro 12, 3, 4; a Phrahate, Parthorum rege 41, 5, 9.
Mardonius cum exercitu in Graecia a Xerxe relictus, Olyntho expugnata victus ad Plataeas fugatur 2, c. 13—14.
Margiani 41, 1, 10.
Marmacus Pythagorae pater 20, 4, 3
Marpessa Amazonum regina perit 2, 4, 12—16.
Mars genitor Amazonum 2, 4, 13 et Romuli Remique 43, 2, 4. Pro *bello* 3, 6, 9.
Marsicum bellum 38, 4, 13.
Masinissa Numidiae rex, Romanorum socius 33, 1, 2; eius merita in Romanos 38, 6, 5; nepos Iugurtha § 6.
Massilia a Phocaeensibus condita 43, 3, 4; cl. 37, 1, 1; adversarios habet vicinos Gallos c. 4—5, nec non Ligures c. 5, 1 et Carthaginienses c. 5, 2; *Massilienses* Romanos pecunia sublevant 43, 5, 9; eorum instituta 43, 4, 15.
Mauri (incolae Mauritianae) Carthaginis hostes 19, 2, 4; 21, 4, 7.
Maxitani in Africa vicini Carthaginiensibus 18, 6, 1.
Medea Aeëtae, Colchorum regis, filia, uxor Iasonis 42, 2, 12 et ab hoc dimissa Aegei 2, 6, 14; ex hoc mater Medii, quocum redit in patriam 42, 2, 12; 2, 6, 14.
Medi conditi a Medio, Medeae filio 42, 3, 6; subiecti Assyriis ab his desciscunt duce Arbacto et ad se imperium transferunt, donec Astyages, rex ultimus, a Cyro nepote privatur regno 1, c. 3—6. Ab hoc inde tempore *Persis* parent, deinde Alexandro, hoc mortuo cedunt Atropato et Pithoni Illyrio 13, 4, 13; deinde subiguntur a *Syris* 15, 4, 11; quibus horum imperium eripit *Parthorum* rex Mithridates 41, 6, 6.
Media maior et minor 13, 4, 13. — *Medicus* sermo 41, 2, 5; imperium 1, 3, 6; 41, 1, 8,
Media urbs a Medio, Medeae filio, condita 42, 3, 6.
Mediolanum in Italia a Gallis conditum 20, 5, 8.
1. *Medius* Medeae et Aegei filius 42, 2, 12; 2, 6, 14; condit Mediam urbem Medorumque regnum constituit 42, 3, 6.
2. *Medius* Thessalus 12, 13, 7.
Megabazus a Dareo ad Thraciam subigendam missus 7, 3, 1; Macedoniam temptat per Bubaren *ibid.*
Megara a Pisistrato paene capta 2, 8, 5; Galli ibi ab Antigono deleti *pr.* 26; ab Arato occupata *ibid.*
Megarenses cum Atheniensibus de Salamine certantes ab his vincuntur 2, 7, 7 et c. 8.
Melanippe Amazonum reginae soror, ab Hercule capta armis traditis redimitur a sorore 2, 4, 23—25.
Meleager dux Alexandri; eius de successore Alexandri constituendo sententia 13, 2, 6; legatus equitum consentit peditibus seditiosis 13, 3, 2; bello gerendo praeficitur cum Perdicca 13, 4, 5.

1. *Menander* Alexandro mortuo sortitur Lydiam 13, 4, 15.
2. *Menander* rex Indiae *pr.* 41.
1. *Menelaus* Amyntae pater 7, 4, 3.
2. *Menelaus* Philippi frater 7, 4, 5; ab eodem occisus 8, 3, 10.
3. *Menelaus* Ptolemaei Lagi frater, captus a Demetrio Aegyptum remittitur 15, 2, 7.
Mergis Cambysi frater, huius iussu interfectus 1, 9, 4 et 9.
Mesopotamia (inter Tigrim et Euphratem) Alexandro mortuo cedit Arcesilao 13, 4, 23.
Messene urbs Peloponnesi 3, 4, 1; eius incolae
Messenii tria bella gerunt cum Spartanis gravissima 3, c. 4—6; legatos ad Pyrrum mittunt 25, 4, 4; Achaeorum victores 32, 1, 4—9; vincuntur paulo post ab isdem § 10.
Messeni populus Asiae superioris *pr.* 42.
Metapontini (incolae Lucaniae urbis ad sinum Tarentinum) conditi a Graecis duce Epeo 20, 2, 1; Alexandro Epirotae se adiungunt 12, 2, 12.
Metellus (Lucius) Romanorum legatus ad Ptolemaeum Physconem 38, 8, 8. — Conficit Achaicum bellum *pr.* 34.
Methone a Philippo capitur 7, 6, 14.
Mezentius Etruscorum rex, Aeneae hostis 43, 1, 13.
Micythus Anaxilai, Siculorum tyranni, servus et huius liberorum tutor 4, 2, 5.
Midas Gordii filius et successor, Orphei discipulus, Macedoniae et hinc pulsus Phrygiae rex 7, 1, 11; 11, 7, 14.
1. *Milo* a Pyrro Tarenti custos relictus 25, 3, 4.
2. *Milo* Laudamiae, quae Pyrri neptis erat, percussor misere perit 28, 3, 8.
Miltiades Atheniensium imperator summus, Darei victor 2, 9, 10; moritur in carcere 2, 15, 19.
Mindarus Spartanorum dux vincitur ab Atheniensibus 5, 4, 1.
Minerva colitur Athenis, quae ipsi sacrae sunt 2, 6, 9; Metaponti placatur panificiis 20, 2, 1—7; Massiliensium hostem terret 43, 5, 6; pro Delphis pugnat 24, 8, 5.
Minithya Amazonum regina Alexandri tempore 12, 3, 5; c. 4, 33; 42, 3, 7.
Minos Cretensium legumlator celeberrimus 20, 4, 4.
1. *Mithridates* Ponti rex, Clearchi, Heracleensium tyranni, socius 16, 4, 6.
2. *Mithridates* (quintus) Ponti rex, Romanorum socius dono accipit Phrygiam maiorem 37, 1, 2.
3. *Mithridates Eupator* (*pr.* 37), antecedentis filius, Romanorum hostis acerrimus 37, c. 1—4; 38, c. 1—7; 8, § 1.
4. *Mithridates* Parthorum rex 41, 6, 1.
5. *Mithridates* Parthorum rex, cognomine *magnus* 42, 2, 3, quem Iustinus confundit cum
6. *Mithridate* tertio, qui a suis regno pulsus a fratre interficitur 42, 4, 1—4.
Molon satrapa Antiochi m. in Media *pr.* 30.
Molossi Epiri gens 17, 3, 2; 7, 6, 10—11; 14, 5, 9. *Molossus* Alexander *pr.* 12.
Monunius Illyriorum dux vel rex *pr.* 24.
Mortuum mare 36, 3, 6.
Moyses Israhelitarum dux 36, 2, 11—15.
Mummius (Spurius) cs. Rom. vincit

Achaeos 34, 2, 5; legatus ad Ptolemaeum Physconem 38, 8, 12.
Murgantini (incolae Siciliae urbis) Syracusarum hostes 22, 2, 1.
Mutto rex Tyri 18, 4, 3.
Mycale mons sive potius promuntorium Ioniae, Samo insulae adversum 2, 14, 7.
Myrtale nomen Olympiadis parvulae 9, 7, 13.
Mytilenaeus Laomedon 13, 4, 12.
Mytilus Illyrius *pr.* 25.

N.

Nabis Spartae tyrannus 30, 4, 5; multas Graeciae civitates occupat 31, 1, 5; victus a Flaminino 31, 3, 1; bellum repetit cum Achaeis c. 3, 3.
Nannus Segobrigiorum rex 43, 3, 4.
Nearchus Alexandro mortuo sortitur Lyciam et Pamphyliam 13, 4, 15.
1. *Neoptolemus* Eumenis socius 13, 6, 15 et proditor perit 13, 8, 5 et 7.
2. *Neoptolemus* Arrybae frater, Tharybae filius (vel potius nepos), Olympiadis pater 7, 6, 10; 17, 3, 14.
Nereis Pyrri II filia, Gelonis uxor, ultima Aeacidarum 28, 3, 4.
Nicaea Indiae urbs ab Alexandro condita 12, 8, 8.
Nicanor defector Macedonum *pr.* 14.
Nicias Atheniensium dux in Sicilia 4, 4, 3; Syracusanos duobus proeliis victos obsidet § 4 et 5; victus captusque interficitur c. 5, 11.
1. *Nicomedes* Prusiae, Bithynorum regis, filius patrem sibi insidiantem interficit 34, 4, 4.
2. *Nicomedes* antecedentis filius inita cum Mithridate societate Paphlagoniam invadit 37, 4, 3; Cappadocia a socio pellitur 38, 1, 5; a Romanis Paphlagonia privatur c. 2, 6.
3. *Nicomedes* antecedentis ex saltatrice filius 38, 5, 10; a Mithridate regno pulsus Romam confugit c. 3, 4—7.
Nilus Aegypti fl. 2, 1, 20.
Ninus Assyriorum rex primus, orientis victor, Semiramidis maritus 1, c. 1; 2, 3, 18.
Ninyas Nini filius 1, 1, 10; ignavus, post matrem regnavit 1, 2, 10—11.
Nolani (incolae Campaniae urbis) a *Chalcidensibus* conditi 20, 1, 13.
Nomius Apollinis et Cyrenes filius 13, 7, 7.
Numidae 19, 2, 4; 22, 8, 10; 33, 1, 2.
Numitor Amulii, a quo pellitur, frater, Reae Sylviae pater, Romuli Remique avus 43, c. 2—3.
Nysa Indiae urbs a Libero condita 12, 7, 6.

O.

Oaxes fluvius Asiae 1, 8, 2.
Oceanus (mare Indicum) 12, 10, 4; c. 13, 1; in occidente 43, 3, 6; 44, 1, 3.
Ochus (Artaxerxes) Artaxerxis Mnemonis filius et successor, crudelissimus 10, 3, 1—5.
Octavius (Cn.) praetor capit Persen 33, 2, 5.
Oenanthe Agathoclis et Agathocliae mater 30, 2, 3.
Olympium certamen 7, 2, 14; 12, 16, 6; *Olympiacus* mercatus 13, 5, 3.
1. *Olympias* filia Neoptolemi, Epirotarum regis 7, 3, 10; 17, 3, 14; uxor Philippi 7, 6, 10, a quo repudiatur 9, 5, 9; 11, 11, 3—5; hinc eius caedis conscia fuisse creditur 9, c. 7; Alexandri et Cleopatrae mater 9, 5, 9; c. 7, 1; criminatur Antipatrum apud Alexandrum filium 12, 14, 3; interficit

Aridaeum et Eurydicen 14, 5, 10; ipsa interficitur a Cassandro 14, 6, 11; 15, 1, 3.
2. *Olympias* Pyrri filia, Alexandri fratris uxor 28, 1, 1.
Olympus mons (in confinio Thessaliae et Macedoniae) 7, 4, 1.
Olynthus (Macedoniae urbs maritima) a Mardonio expugnata 2, 14, 1; a Philippo excinditur 8, 3, 11; *Olynthii* enim Macedonibus infesti 7, 4, 6.
Onomarchus Phocensium dux 8, 1, 14.
Orchomenii Thebanis inimici 11, 3, 8.
Orestes Agamemnonis filius Pyrrum, Achillis filium, occidit 17, 3, 7.
Oriens subactus a Nino 1, 1, 8; ab Hercule et Baccho 42, 3, 2; a Cyro 1, 8, 1; ab Alexandro 14, 4, 19; 18, 1, 8; totius vires adversus Athenienses 5, 1, 9; calidissimus 2, 1, 16; barbarus 12, 3, 3. — *Orientales* reges 38, 10, 5; res 43, 1, 1; auxilia 14, 4, 18; pericula 24, 2, 8.
Orithya Amazonum regina 2, 4, 17—20, bellum infert Atheniensibus § 26.
Orodes Mithridate fratre occiso Parthorum rex Crassi exercitum delet 42, 4, 4.
Oroles Getarum rex ignavos punit 32, 3, 16.
Orontes praefectus Armeniae *pr.* 10.
Oropasta vel *Oropastes* magus, Persarum rex subditivus 1, 9, 9.
Orophernes Cappadociae rex pulsus, a Demetrio Syriae rege receptus huic insidias struit 35, 1, 2—3.
Orpheus sacris initiat Midam, Phrygiae regem 11, 7, 14.
Ortiagon vel *Ortiagontes* Gallus; contra quem bellat Eumenes *pr.* 32.
Ostanes Persa sagacissimus fraudem magorum detegit 1, 9, 14.
Oxyartes mortuo Alexandro Parapameson accipit 13, 4, 21.

P.

Pacorus Orodis filius pugnans cum Romanis perit lugeturque immodice a patre 42, c. 4.
Paeones *pr.* 7.
Paeonia 7, 1, 5.
Palatium mons Romae 43, 1, 6.
Pallanteum Arcadiae urbs 43, 1, 6.
Pamphylia Alexandro mortuo evenit Nearcho 13, 4, 15.
Pan Arcadum deus 43, 1, 7.
Panasagorus Scytharum regis filius 2, 4, 28.
Pandosia urbs *a.* Epiri 12, 2, 3; *b.* Italiae in finibus Lucanorum et Bruttiorum 12, 2, 14.
Pannonia occupatur a Gallis 24, 4, 3; 32, 3, 12; *pr.* 32.
Paphlagonia, praefectus Datames *pr.* 10; Alexandro mortuo datur Eumeni 13, 4, 16; occupatur a Mithridate et Nicomede, Ponti et Bithyniae regibus 37, 4, 3; regum nomen Pylaemenes 37, 4, 8; libertate donatur a Romanis 38, 2, 7.
Parapamesadae Caucasi populus ab Alexandro subactus 12, 5, 9, hoc mortuo traditur Oxyartae 13, 4, 21.
Parmenio Philippi dux in Asiam praemissus 9, 5, 8; Alexandri comes 11, 8, 5; occupat Persicam classem 11, 10, 4; Iasonis templa diruit 42, 3, 5; pecuniae praeficitur 12, 1, 3; interficitur ab Alexandro 12, 5, 3.
Parnassus (mons in finibus Locridis et Phocidis) 24, 6, 6.
Partheniae Lacones duce Phalanto condunt Tarentum 3, 4, 7.
Parthi, eorum historia *libb.* 41 *et* 42; imperii fines 41, 6 extr.; orti sunt a Scythis 2, 1, 3; 2, 3, 6; eorum reges ab Andragora orti 12, 4,

12, *Arsacidae* dicti 41, 5, 5—6; succedunt imperio Persarum, quibus paruerant 11, 15, 2; a Macedonibus domiti sub Andragora 12, 4, 12; Alexandro mortuo cedunt Philippo 13, 4, 23. Varia bella gerunt cum Syriae regibus 36, 1, 2—6; 38, 9, 10 et c. 10; cum Romanis caedentes Crassum *q. v.;* adiuvantes Pompeium, Brutum et Cassium 42, 4, 6—7, et Labienum § 7; bellum inferunt Ventidio et Antonio § 7—13, c. 5, 3 Eorum crudelitas 39, 1, 4, superbia 38, 10, 5. — *Adi. Parthicus locis multis.*
Parthia describitur 41, 1, 11.
Paruetae Indiae populus ab Alexandro subactus 12, 5, 9.
Paullus (L. Aemilius) consul vincit Demetrium, Illyriorum regem 2[illegible], 2, 1 et Persen Macedonum 33, 5, 2
1. *Pausanias* dux Spartanorum, Byzantii conditor 9, 1, 3, proditionis damnatur 2, 15, 14—16.
2. *Pausanias* rex Spartanorum motus Atheniensium componit 5, 1[illegible]. 6; proditionis damnatus in exilium abit 6, 4, 7.
3. *Pausanias* occidit Philippum [illegible], 6, 4; fortasse ab Olympiade inmissus 9, c. 7.
Pelasgi incolae Bottiae 7, 1, 3.
Pelegonus vel *Pelegon* rex Paeoniae tempore belli Troiani 7, 1, 5.
Pelias Thessalorum *(Iolci)* rex, Iasonis patruus 42, 2, 10.
Pelion Thessaliae mons 13, 7, 7.
Pellaeus (?) Archon 13, 4, 23.
Pelopidas Thebanorum imperator [illegible] 6, 7.
Peloponnenses vel *Peloponnesii* pr[illegible] Spartanis bellant cum Atheniensibus 3, 6, 5; pro Siculis 4, 4, 12 Antigono parent 26, 1, 2.
Peloponnesus ab Herculis posteris occupatur *pr.* 3.
Penthesilea Amazonum regina tempore belli Troiani 2, 4, 31.
1. *Perdicca* Macedoniae rex 7, 2, 1.
2. *Perdicca* Amyntae filius 7, 4, 5; matris insidiis occumbit 7, 5, 6.
3. *Perdicca* Alexandri dux, Orontis filius, Macedo, cui ille moribundus anulum tradidit 12, 15, 12; dicit de successore Alexandri constituendo sententiam 13, 2, 5; ipse regis, qui exspectatur, tutor constituitur 13, 2, 13; summae rerum praeficitur c. 4, 5, seditiosisque necatis provincias imperii Alexandri inter principes dividit c. 4, 9; Cappadociam Eumeni vindicat c. 6, 1; Alexandri sororem in matrimonium petit c. 6, 4, simul Antipatri filiam c. 6, 5—6; neutram obtinet § 7; bellum cum Antigono gerens et in Aegyptum transferens perit § 8—17 et c. 8, 9; per Argyraspidas 14, 4, 11; vir arrogans, constans tamen et facundus 13, 8, 2; c. 4, 1; c. 3, 8.
Pergamus urbs et castellum Asiae (Mysiae) 13, 2, 7.
Pericles Atheniensium dux contra Spartanos 3, 6, 12; Spartam depraedatur, suos agros patriae donat 3, 7, 5—10.
Perinthos frustra a Philippo oppugnata *pr.* 8 et *pr.* 9.
Perpenna consul Aristonico victo ingentem praedam devehit Romam 36, 4, 9.
Persae gens ante obscura 1, 4, 4, reges suos, quos non nisi morte mutant 10, 1, 2, quorumque persona sub specie maiestatis occulitur 1, 9, 11, adorans 6, 2, 13; 12, 7, 1; solem deum unum colens 1, 10, 5; mos in conviviis 7, 3, 3; duce Cyro a Medis desciscunt Asiaeque imperium ad se transferunt 1, c. 4—6; bella gerunt cum Atheniensibus 2, 9; cum Graecis 2,

11 *sqq.*; cum Alexandro *q. v.*; cum Parthis 36, 1, 4; cum Scythis 1, 8, 10; 37, 3, 2; ab Alexandro corporis custodes delecti 12, 12, 4, qui imperium ab iis ad Macedonas transtulit 11, 4, 7; post mortem eius sorte eveniunt Peucestae 13, 4, 23. — *Adi.*: *Persicum* aurum 2, 14, 6; 11, 5, 9; imperium perpetuum 11, 9, 8.
Persepolis caput regni Persici 1, 6, 3, capitur ab Alexandro 11, 14, 10.
Perseus sive *Perses* Philippi filius patri fratrem Demetrium reddit suspectum 32, 2, 7—10; bello a patre parato 32, 3, 4—5, ab ipso continuato c. 4, 1, victus a Romanis capitur 33, c. 1—2.
Perusini (urbis Italiae Perusiae incolae) ab Achaeis conditi 20, 1, 11.
Peucestes Alexandro mortuo sortitur Persas 13, 4, 23.
Phalantus Spartanus, Partheniarum dux, Tarenti conditor 3, 4, 8; Brundisium concedit § 12; divinos honores adipiscitur § 18.
1. *Pharnabazus* Darei Nothi satrapa 5, 4, 1.
2. *Pharnabazus* Artaxerxis Mnemonis satrapa 6, 1, 2.
Pharnaces Mithridatis avus 38, 6, 2; cum eo bellat Eumenes *pr.* 32.
Phasis fl. terminus Scythiae 2, 2, 1.
1. *Philippus* Argaei filius, Macedoniae rex 7, 2, 5.
2. *Philippus* Amyntae et Eurydices filius 7, 4, 5; rex Macedoniae c. 5, 10, Olympiadis maritus, pater Alexandri m., Cleopatrae et Aridaei; fratres eius 7, 4, 5; obses Thebis 7, 5, 2; 11, 4, 5; 6, 9, 7; res gestae *libb. VII*, *c.* 6, *VIII*, *IX*. Eius aetas 9, 8, 1; eius apud Graecos existimatio 8, 2, 5; etiam post mortem favor apud suos 13, 2, 8, c. 6, 6; 12, 6, 3; 24, 5, 9; simul et odium 11, 1, 2—3; fugatur a Scythis 37, 3, 2; repudiat Olympiadem et Alexandrum non agnoscit 11, 11, 4. 5.
3. *Philippus* Antigoni pater 13, 4, 14.
4. *Philippus* Antipatri filius, Alexandri interfector 12, 14, 6 et 9.
5. *Philippus* Aridaeus, filius spurius Philippi nr. 2, rex Macedoniae; *v. s. v.* 2.
6. *Philippus* Cassandri filius et successor 15, 4, 24; moritur 16, 1, 1.
7. *Philippus* Demetrii filius, Macedoniae rex 29, 1, 2; 28, 4, 16; eius res gestae 29, c. 2—4; 30, c. 3—4; 32, c. 2—3.
8. *Philippus* Persei filius una cum patre captus 33, 2, 5.
9. *Philippus* Alexandri dux hoc mortuo Parthos sortitur 13, 4, 23.
10. *Philippus* Lysimachi frater moritur 15, 3, 12.
11. *Philippus* Lysimachi filius ab avunculo Ptolemaeo Cerauno occisus 24, 3, 5.
12. *Philippus* Alexandri medicus 11, 8, 5.
Philoctetes sagittis Herculis expugnat Troiam 20, 1, 16; condit Thurios *ibid.*
Philomelus Phocensium dux Delphico templo spoliato et Thebanis fugatis perit 8, 1, 8—13.
Philopator v. *Ptolemaeus* nr. 4.
Philopoemen Achaeorum dux Flaminino par 31, 3, 4; 32, 4, 9; insidiis a Philippo Macedone petitus 29, 4, 11, captusque a Messeniis perit veneno 32, 1, 6—9.
1. *Philotas* una cum patre Parmenione occisus ab Alexandro 12, 5, 3.
2. *Philotas* Alexandro mortuo Ciliciam accipit 13, 4, 12, et amittit c. 6, 16.
Philoxenus Ciliciam Philotae ademptam accipit 13, 6, 16.
1. *Phocaeenses* (incolae Phocaeae,

Ioniae urbis in Asia minore) condunt Massiliam 37, 1, 1; 43, 3, 4.
2. *Phocenses* (Phocidis incolae) bellum gerunt sacrum 8, c. 1—5; horum et Thebanorum odium 8, 4, 5; 11, 3, 8.
Phoenice Alexandro mortuo cedit Ptolemaeo Lagi 15, 1, 5.
Phoenices condunt Tyrum 18, 3, 2.
1. *Phrahates* Parthorum rex 41, 5, 9.
2. *Phrahates* Parthorum rex 42, c. 1; Demetrium captivum retinet 38, 9, 6.
3. *Phrahates* Parthorum rex saevissimus 42, 5, 1, Antonii victor § 3.
Phrataphernes Alexandro mortuo accipit Hyrcaniam 13, 4, 23.
Phrygia maior mortuo Alexandro cedit Antigono 13, 4, 14; *minor* Leonato § 16; in altera divisione Aridaeo *pr.* 14; tota deinde Eumeni 13, 6, 14.
Phthia Pyrri neptis, Demetrii (*nr.* 3) uxor 28, 1, 2.
Phyle Atticae castellum capitur a Thrasybulo 5, 9, 6.
Piales Pyrri filius, Epiri rex 17, 3, 8.
Piraeeus Athenarum portus 5, 8, 5.
Piraticum bellum inter Cretas et Rhodios *pr.* 35; Cilicum *pr.* 39.
Pisae Ligurum urbs a Graecis condita 20, 1, 11.
Pisandrus Spartanorum dux 6, 3, 1.
Pisidia Asiae regio *pr.* 34.
Pisistratus Megarensium victor, Atheniensium tyrannus 2, c. 8.
Pithon Illyrius delet Graecos veteranos *pr.* 13; Mediae maiori praeponitur 13, 4, 13; ab exercitu hostis appellatus 13, 8, 10.
Pithon Agenoris filius in colonias in Indis conditas mittitur 13, 4, 21.
Plataeae Boeotiae urbs incensa a Xerxe 2, 12, 11; eius incolae Alexandrum incitant contra Thebas 11, 3, 8.
Plataeenses Atheniensium contra Dareum socii 2, 9, 9.
Plato discipulos ad virtutem erudiit 16, 5, 13.
Poediculi Italiae populus 12, 2, 12.
Poeni 18, 6, 1; 19, 1, 1; v. *Carthaginienses.* *Poeni* et Annibal 29, 3, 7. *Poenus* Annibal *pr.* 31. 32.
Pollux v. *Castor.*
Polydamas Alexandri amicus, exauctoratus dimittitur in Macedoniam 12, 12, 8.
Polydectes Spartae rex, Charilli pater, Lycurgi frater 3, 2, 5.
Polypercon Alexandri dux dimittitur Babylonem ex India 12, 10, 1; inde exauctoratus in Macedoniam c. 12, 8; ab Antipatro praeficitur Graeciae et Macedoniae 13, 6, 9; Olympiadi favet 14, 5, 1; occidit Herculem Alexandri *pr.* 14; occiditur 13, 8, 7.
Pompeius (*Cn.*) magnus, Sertorii victor 43, 5, 11; et Mithridatis 37, 1, 8, cl. 42, 3, 4; c. 4, 6; 43, 5, 12; Syriam Antiocho ademptam in provinciae formam redigit 40, 2, 3—4; bellum civile gerit cum Caesare 42, 4, 6; *Pompeianae* partes *ibid.*
Pompeius Trogus v. *Trogus.*
Pontus regio Scythis propinqua 2, 2, 1; 12, 2, 16; cuius fines attigit Sesosis 1, 1, 6; cuiusque sinus ab Amazonibus edomitus est 2, 4, 26; Alexandro mortuo datur Lysimacho 13, 4, 16. — *Ponticum* mare 2, 1, 19; 13, 4, 16.
Popilius Romanorum ad Antiochum Epiphanem legatus 34, 3, 1.
Porus Indiae rex 12, c. 8.
Praesidae Indiae populus ab Alexandro subactus 12, 8, 9.
Priamus Troiae rex ultimus, Heleni pater 17, 3, 6.
Priapatius Parthorum rex 41, 5, 8.
Protarchus negotiator 39, 1, 4.

Protis Phocaeensium dux 43, 3, 8.
Prusias Bithyniae rex, Eumenis adversarius 32, 4, 2, a filio occiditur 34, 4, 1—5.
Pseudophilippus in Macedonia rebellans *pr.* 33.
1. *Ptolemaeus* Lagi filius 17, 2, 9, Alexandri dux, mirifice sanatus 12, 10, 3; Alexandro mortuo Aridaeum regem recusat 13, 2, 11; ipse sortitur Aegyptum, Asiae Libyaeque partem 13, 4, 10, cui adiungit Cyrenen 13, 6, 20; adversarium habet Perdiccam 13, 8, 1, et Antigonum 15, 1, 4, cuius filium Demetrium vincit § 6, a quo deinde vincitur c. 2, 6; rex appellatur 15, 2, 11; bellum contra Demetrium transfert in Europam 16, 2, 1; regnum cum minori filiorum tradidisset, moritur 16, 2, 7.
2. a. *Ptolemaeus Philadelphus* antecedentis filius minor et successor 16, 2, 7; reconciliatur fratri Cerauno 17, 2, 9; dona offert legatis Romanis 18, 2, 9; bellum infert Antigono Gonatae, Macedonum regi 26, 2, 1.
2. b. *Ptolemaeus Ceraunus pr.* 17, antecedentis frater maior 24, 1, 1; Seleucum occidit 17, 2, 4 et Lysimachum *ibidem;* eiusque viduam, suam sororem cum uxorem duxisset, eius filiis occisis ipsam regno privat 17, 2, 7; 24, c. 2—3; Macedoniamque cum occupasset 17, 2, 5—15; 24, 1, 8 et alia bella composuisset *pr.* 17; 26, 2, 1, occiditur a Gallis 24, 5, 6; filia eius privigna Antigone, Pyrri uxor 17, 2, 15.
3. *Ptolemaeus Euergetes* rex Aegypti, etiam *Trypho* dictus *pr.* 30 et 27; Beronicen Cyrenaicam ducit 26, 3, 2—8; cum Antigono Gonata, cum Seleuco Callinico, Syriae rege, bellum habet 27, 1, 6; c. 2, 5; c. 3, 4; eiusque fratrem Hieracem ad se confugientem in custodia tenet c. 3, 11; occiditur a filio 28, 4, 11; 29, 1, 5; Cleomenem, Spartanorum regem, exulem recipit 28, 4, 10.
4. *Ptolemaeus Philopator* parricida 29, 1, 5; rex pessimus 30, c. 1—2.
5. *Ptolemaeus Epiphanes* 30, 2, 6; *pr.* 34; bello petitur ab Antiocho magno, Syriae rege 31, 1, 1.
6. *Ptolemaeus Philometor pr.* 34; bello petitur ab Antiocho Epiphane avunculo 34, 2, 7; ipse Alexandrum Balam adiuvat contra Demetrium 35, 1, 6; 39, 1, 5; deinde Demetrii filium contra Alexandrum 39, 2, 3.
7. *Ptolemaeus Physcon* sive *Euergetes pr.* 34, antecedentis frater et adversarius 34, 2, 8; rex Aegypti factus 38, 8, 2; pessimus *ibid.;* moritur 39, 3, 1.
8. *Ptolemaeus Lathurus pr.* 39, regno a matre pulsus 39, 4, 1, post huius mortem revocatur 39, 5, 2.
8. a. *Ptolemaeus Alexander* pulso Lathuro regnat *pr.* 39.
8. b. *Ptolemaeus Nothus* superioris filio suffectus *pr.* 39.
8. c. *Ptolemaeus Dionysus pr.* 40.
9. *Ptolemaeus Apion* Philometoris filius spurius, Cyrenarum rex, heredem instituit populum Romanum 39, 5, 2.
10. *Ptolemaeus* Pyrri filius 18, 1, 3; Antigonum Gonatam, Macedoniae regem, vincit 25, 3, 8 perit c. 4, 6 *sqq.*
11. *Ptolemaeus* Pyrri ex filio Alexandro et filia Olympiade nepos 28, 1, 1; c. 3, 1
Punicum ingenium 18, 2 4; 6, 2; 31, 4, 2.
Pydna Macedoniae urbs, a Cassandro capta 14, 6, 2—5.

Pygmalion Tyri rex sororis maritum necat 18, 4, 3—8.
Pylaemenes Paphlagoniae regum nomen 37, 4, 8.
Pyrenaei montes Hispaniam a Gallia dividentes 44, 1, 3 et 8 et 9.
Pyrridae Pyrri posteri, postea *Epirotae* dicti 17, 3, 3.
1. *Pyrrus* Achillis filius, Epirotarum conditor 17, 3, 3.
2. *Pyrrus* Epiri rex; eius genus et infantis pericula 17, c. 3; Demetrium Macedoniae regno exuit 16, 2, 2—3; sed inde a Lysimacho pellitur 16, 3, 2; expeditio eius in Italiam 18, c. 1—2; 38, 4, 7; in Siciliam 18, 2, 12, cuius rex appellatur § 11; 23, 3, 2; sed ea amissa in regnum revertitur 23, c. 3; res in Peloponneso gestae 25, c. 3—5; obitus et elogium 25, 5, 1—6; ingenium 17, 2, 12; 25, 4, 3; coll. 23, 3, 10. Antigone uxor, Ptolemaei Cerauni privigna 17, 2, 15; 24, 1, 8; altera, Agathoclis filia 23, 3, 3; filii 18, 1, 3; 23, 3, 3.
3. *Pyrrus* Pyrri antecedentis ex filio Alexandro et filia Olympiade nepos 28, 1, 1; rex Epiri moritur c. 3, 1.
Pythagoras philosophus Crotone docet, Metaponti moritur 20, c. 4.

R.

Raeti Tusci a Gallis pulsi Alpes occupant 20, 5, 9.
Raetus dux Tuscorum 20, 5, 9.
Raphia urbs, ubi Ptol. Philopator Antiochum vicit *pr.* 30.
Rea Numitoris filia, Vestalis, mater Romuli et Remi 43, 2, 2—7.
Regium (urbs Bruttiorum Neapolitana) unde dictum 4, 1, 7.
Regini a sociis perfide tractantur 4, c. 3; sub tyrannis 21, 3, 2.
Remus Romuli frater 43, 2, 7.
Rhodii bellum adversus Athenienses gerunt *pr.* 6; Romae queruntur de Philippo 30, 3, 5. 8.
Rhodus ab Alexandro occupatur 11, 11, 1; terrae motu concutitur 30, 4, 3.
Riphaei montes Scythiae termini 2, 2, 1.
Rodanus Galliae fl. 43, 3, 6.
Rodanus v. *Amilcar nr.* 2.
Roma conditur 43, 3, 1; 18, 6, 9; qualis indicante Cinea 18, 2, 10; a Gallis capta 6, 6, 5; 20, 5, 4. *Romana* urbs 6, 6, 5; 44, 1, 4; 43, 3, 1.
Romani; eorum origines 43, c. 1—2; c. 3, 1. 2; Ilio orti 31, 8, 1; pessime notati ab Aetolis et Mithridate 28, 2, 2—13; 38, c. 4—7; nam lupa aliti lupinos animos habent 38, 6, 7—8; quaeruntque causas bellorum 30, 3, 1; 34, 1, 3, cum sint imperandi cupidi 24, 2, 2, nec quicquam nisi bello quaesitum habeant 38, 5, 7. Hinc facile de alieno largiuntur 36, 3, 9. Foedus cum Alexandro Epirota 12, 2, 12. Victi sunt a Samnitibus 38, 4, 12; a Pyrro 18, 1, 6 et 11 cl. 38, 4, 5; ab Annibale *q. v.* Victores ad postremum totius terrarum orbis 41, 1, 1; quamquam non Scytharum 2, 3, 5; bellum gerunt cum Pyrro, Tarentinis, Annibale, Aetolis, Achaeis, Antiocho magno et Epiphane, Philippo, Perse, Mithridate, Parthis, Hispanis, *quos vide;* victores Asiae Asiatico luxu corrumpuntur 36, 4, 12; laudantur prius continentes 18, 2, 7 et 9; munera regum spernentes 18, 2, 7—9; foris invicti, domi fragiles 31, 5, 7—8; in secundis moderati, in adversis constantes 31, 8, 8.
Romulus filius Reae et Martis, nepos Numitoris 43, 2, 1—7; iussu Amulii expositus, a Faustulo pastore edu-

catus Amulio occiso Romam condit 43, 2, 4—10; c. 3, 1 cl. 44, 4, 12.
Roxane Alexandro peperit filium postumum (Alexandrum Aegum) 12, 15, 9; 13, 2, 5; fugit cum filio et Olympiade Pydnam 13, 6, 3; Amphipoli custodita 14, 6, 13, interficitur 15, 2, 5.
Rutuli populus Italiae 43, 1, 11.

S.

Sabbata Iudaeorum 36, 2, 14.
Sabini Graecis orti 20, 1, 14; eorum virgines a Romanis rapiuntur 43, 3, 3.
Sagylus Scytharum rex 2, 4, 27.
Salamis (insula haud procul Athenis et Megara) Teucri patria 44, 3, 2; *Salaminium* fretum 2, 12, 18. De proprietate *Salaminae* insulae certant Athenae et Megara 2, 7, 7.
Salamis vel Salamina Cypri urbs a Teucro condita 44, 3, 2.
Sallustius a Trogo reprehensus 38, 3, 11.
Sambus Indorum rex 12, 10, 2.
Samnites a Graecis orti 20, 1, 14, evocant Pyrrum contra Romanos 18, 1, 1.
Samothracia (in Chersoneso Thraciae) 24, 3, 9; 33, 2, 6.
Samus (Icarii maris insula) patria Pythagorae 20, 4, 3.
Sandrocottus Indorum rex 15, 4, 13—21.
Sapho Asdrubalis I filius 19, 2, 2.
Saraucae Scythicus populus *pr.* 41. 42.
Sardanapallus Assyriorum rex ultimus occisus ab Arbacto Medo 1, c. 3.
Sardes Lydiae urbs princeps 14, 1, 7.
Sardinia insula a Poenis appetita 18, 7, 1; 19, 1, 3; legatos mittit ad Alexandrum 12, 13, 1.
Sarmatae 38, 3, 6.
Saturnia nunc Italia 43, 1, 5.
Saturnius mons (Capitolinus) 43, 1, 5.
Saturnus Aboriginum rex 43, 1, 3; *Saturnalia* § 4.
Satyrus Heracleae tyrannus 16, 5, 18.
Savus Pannoniae fl. 32, 3, 8 et 16.
1. *Scipiones* bellum in Hispania contra Poenos gerunt 44, 5, 7.
2. *Scipio Africanus* maior, fratris *nr.* 3 legatus 31, 7, 2, cui Antiochus m. filium captum remittit 31, 7, 4; summus imperator, moritur 32, 4, 9.
3. *Scipio Asiaticus* antecedentis frater, vincit Antiochum m. 31, 7, 2 *seqq.*
4. *Scipio Africanus* minor, maioris nepos adoptivus, legatus ad Ptolemaeum Physconem 38, 8, 8—11.
Scolopitos Scytha exul Cappadocia occupata occiditur 2, 4, 1—3.
Scordisci Gallorum gens in Gallia Narbonensi 32, 3, 5.
Scylla, quam fabulae peperere 4, 1, 13.
Scythae septemtrionis incolae 2, 1, 19; c. 2, 1—2; antiquissimi 2, 1, 5; eorum historia ad Dareum usque 2, c. 1—5. — Sesosin ad Aegyptum usque persequuntur 2, 3, 8—14; inde Asiam domant vectigalemque tenent per annos 1500 ad Ninum usque 2, 3, 8—18, cl. 1, 1, 6. Bellicosissimi 2, 3, 1—7; ad Mithridatem usque invicti 37, 3, 2 (*at quid* 9, 2, 14?); bello petunt Theseum 2, 4, 27; Cyrum cum omni exercitu delent 1, 8, 11; 37, 3, 2; Dareum fugant 2, c. 5; a Philippo contra vincuntur dolo 9, 2, 14; et a Mithridate 37, 3, 2; vincunt Alexandri ducem 2, 3, 4;

12, 1, 4, c. 2, 16; 37, 3, 2; Parthos 42, 1, 5, cl. c. 5, 5. Gentes Scytharum sunt Massagetae 1, 8, 1; orti ab iis Parthi 2, 3, 6, c. 1, 3; Bactriani 2, 1, 3, c. 3, 6; Amazones 2, c. 4. Ipsi sunt moribus simplices, incorrupti, pauperes 2, 2, 3—9; 9, 2, 7 et 16; 2, 3, 10; 12, 2, 17. Reges eorum Atheas, Ianthyrus, Tamyris, *quos vide.* — *Adi.: Scythicus* sermo 41, 1, 2; *al. saepe.*

Segobrigii gens Gallorum 43, 3, 8. 15; c. 4, 3.

Selegenses in Pisidia, bellum habent cum Eumene et Attalo *pr.* 34.

Selene Ptolemaeo Lathuro in matrimonium data 39, 3, 2, mox a matre ablata Grypo nubit 39, 4, 1—4.

Seleucia Syriae urbs 35, 1, 4. *Seleuceni pr.* 42.

1. *Seleucus Nicator* Alexandri dux; eius origo et virtus 15, c. 4; Alexandro mortuo accipit summum castrorum tribunatum 13, 4, 17; inde Syriae rex et totius fere orientis domitor, ut conditor regni Macedonici dici possit 38, 7, 1; bellum gerit cum Antigono et huius filio Demetrio, quem capit 15, 1, 4; 16, 2, 7; Lysimacho occiso solus superest ex Alexandri ducibus 17, 1, 10—12; occiditur a Ptolemaeo Ceranno 17, 2, 4, annos 77 natus c. 1, 10; posteri 15, 4, 9.

2. *Seleucus Callinicus* antecedentis pronepos, rex Syriae; vincitur a Parthis 41, 4, 9; a Ptolemaeo Euergeta 27, 2, 5; a fratre Hierace 27, 2, 6—12; obit 27, 3, 12; 29, 1, 3.

3. *Seleucus* Demetrii Nicanoris filius, rex Syriae, a matre interficitur 39, 1, 9.

Selinus urbs Siciliae *pr.* 19.

Semiramis uxor Nini 1, 1, 10; cui succedit, tandem occisa a filio c. 2, 1—10; Damasco orta 36, 2, 1.

Sertorianum bellum 43, 5, 11.

Servilius (*Cn.*) legatus Romanorum Carthaginem missus 31, 2, 1.

Sesosis antiquissimus Aegypti rex 1, 1, 6; 2, 3, 8—18; eius bella cum Scythis *ibid.*

Sestus Chersonesi Thracicae urbs 5, 4, 1.

Sibi, Indiae populus ab Hercule conditus, Alexandro se dedunt 12, 9, 2.

Sibyrtius Alexandro mortuo sortitur Arachossos et Cedrussos 13, 4, 22.

Sicania Siciliae nomen antiquum 4, 2, 1.

Sicilia insula; eius situs, origines, historia 4, c. 1—5; bello a Carthaginiensibus petitur 5, 4, 5; Dionysio paret 20, 1, 1. — *Adi.: Siciliensis* 18, 7, 7; 19, 2, 1; 23, 3, 12.

Siculi legatos ad Alexandrum mittunt 12, 13, 1; Pyrro insulae imperium tradunt 18, 2, 11; auxilium a Spartanis petunt contra Carthaginienses 19, 1, 9.

Sicyon Peloponnesi urbs 13, 5, 10; ab Arato occupata *pr.* 26. — *Sicyoniae* tyranni *pr.* 3.

Sidon Phoenicum colonia 18, 3, 4; quid significet *ibid.*; capta ab Artaxerxe Ocho *pr.* 10; *Sidoniae* rex 11, 10, 8.

Simos Phocaeensium dux 43, 3, 8.

Sina mons 36, 2, 14.

Siris Italiae inferioris urbs a Crotoniensibus capta 20, 2, 4.

Soebares Cyri in expeditione comes 1, 6, 2; Persis praeficitur c. 7, 1.

Sogdiani Alexandro mortuo cedunt Stagnori 13, 4, 23; in quibus Bactrianisque ille 12 urbes condidit 12, 5, 13; bellum gerunt cum Bactrianis 41, 6, 3; *pr.* 41.

Sol deus Persarum, cui equi sacrati 1, 10, 5; eius sacerdotium 10, 2, 4.
Solon Atheniensium legumlator 2, 7, 4—5; 3, 2, 4.
Sophene Armeniae regio 42, 3, 9.
Sophocles tragoediarum scriptor, Atheniensium dux cum Pericle 3, 6, 12.
Sophron ab Antigono victus *pr.* 27.
Sopithes Indorum rex 12, 8, 10.
Sosistratos Siciliae tyrannus *pr.* 21.
Sosthenes dux egregius Macedonum pellit Gallos 24, 5, 12.
Spacos Cyri nutrix 1, 4, 14.
Sparni Asiae populus ad Caspium mare 41, 1, 10.
Sparta pro dicione Spartanorum 3, 7, 5. v. *Lacedaemon.*
Spina in Umbris a Graecis condita 20, 1, 11.
Spurius Mummius v. *Mumm.*
Stagnor Sogdianis praeficitur 13, 4, 23; Parthis 41, 4, 1.
Stasanor Alexandro mortuo sortitur Drancas et Areos 13, 4, 22.
Statira Darei filia Alexandri uxor 12, 10, 9.
Straton Tyriorum rex a servis creatur 18, 3, 6—19.
Sudracae Indiae populus ab Alexandro subactus 12, 9, 3.
Sulceus †. Stagnor 13, 4, 23.
Suniatus Carthaginiensis, Annonis inimicus, proditionis damnatur 20, 5, 12.
Susa Persidis urbs princeps 11, 14, 9.
Susiana Alexandro mortuo assignatur Coeno 13, 4, 14.
Sybaritani ceteros Graecos Italia pellere statuunt 20, 2, 3.
Sylla bellum gerit cum Mithridate 37, 1, 8.
Syphax Numidiae rex a Romanis Masinissae opera captus 38, 6, 5.
Syracusae urbs Siciliae maxima, de Siciliae imperio aemula Carthaginis 22, 3, 4; obsessa ab Atheniensibus 4, 4, 5; ab Agathocle 21, 2, 2; a Carthaginiensibus 22, 4, 1; capta a Dionysio 21, 4, 1.
Syracusani Catiniensibus imminent 4, 3, 4; 4, 4, 1; auxilium a Lacedaemoniis petunt contra Athenienses 4, 4, 6; hos vincunt c. 5, 6; bellum cum Dionysio minore 21, 2, 4, quem urbe pellunt 21, 2, 8; denuo 21, 5, 2. *Alia per lib.* 4, *c.* 1—5 *et libb.* 19—23 *de Syracusis sparsa sunt.*
Syri, qui prius Assyrii 1, 2, 13; *Syrii* 36, 2, 2; Assyriis regibus e Semirami genus 36, 2, 1.
Syria occupata ab Alexandro 11, 10, 6; eo mortuo Laumedonti cedit 13, 4, 12; deinde sub Seleuco est et 18 deinceps regibus, donec in provinciae formam redigitur 40, 2, 6.

T.

Tagus Lusitaniae fl. 44, 3, 1.
Tamyris Scytharum regina 1, 8, 2; Cyrum trucidat § 11.
Tanais flumen 12, 5, 12.
Tanaus Scytharum rex antiquissimus usque Aegyptum excessit 1, 1, 6.
Tarentum occupatur a Partheniis duce Phalanto 3, c. 4, cl. 20, 1, 15.
Tarentini 20, 1, 15; veteres Brundisium migrant 3, 4, 12; decepti a Phalanto *ibid.;* hostes Bruttiorum arcessunt Alexandrum Epirotam 12, 2, 1; hostes Romanorum Pyrrum 17, 2, 13; c. 3, 22.
Tarquinii Tusciae urbs a Thessalis condita 20, 1, 11.
Tarquinius (Priscus) Romanorum rex 43, 3, 7.
Tarsus Ciliciae urbs princeps 11, 8, 3.
Tartessii incolae Tartessi, urbis Hispaniae 44, 4, 1.

Taurus Asiae mons 11, 8, 2; 27, 2, 6.
Taxiles Indorum rex 13, 4, 20.
Tectosagi Gallorum gens, cuius urbs princeps Tolosa 32, 3, 9.
Telamon Salaminis insulae rex, Aiacis et Teucri pater 44, 3, 2.
Teucer Telamonis filius, Aiacis frater in Cyprum, inde in Gallaeciam migrat 44, 3, 2—3.
Teuta regina Illyrici *pr.* 28.
Thalestris vel *Minithya* Amazonum regina 2, 4, 33; 12, 3, 5; 42, 3, 7.
Thara Parthorum vicus 11, 15, 1.
Tharybas Molossorum legumlator 17, 3, 13.
Thebae recipiunt Atheniensium exules 5, 9, 4; antiquaé severitatis urbs 7, 5, 3; dirutae ab Alexandro 11, 4, cl. c. 2, 7, c. 3, 6.
Thebani hostes Atheniensium 3, 6, 10; Spartanorum 6, 4, 3; 6, 6, 7; 8, 4, 9; Phocensium 8, 1, 9; Philippi 9, 3, 5, cl. 7, 5, 2; favent Persis 8, 1, 4; 3, 6, 10; 11, 3, 9; surgunt et cadunt cum Epaminonda 6, c. 8; cl. c. 4, 4.
Themiscyrii campi (ad ostia Thermodontis) habitati ab Amazonibus 2, 4, 2.
Themistocles Atheniensium dux, Persarum victor ad Salamina 2, 12, ante clarus pugna Marathonia 2, 9, 15; callidus 2, 12, 14—21; c. 13, 6; c. 15, 4; princeps inter duces iudicatus civitatum testimonio 2, 14, 11.
Theodotus Bactrianorum rex 41, 4, 5; *in prol.:* Diodotus.
Thera insula ex Sporadibus 13, 7, 2; apud Theram nova insula emergit e mari 30, 4, 1.
Theramenes unus e 30 tyrannis Atheniensium ab ipsis interfectus 5, 9, 2.
Therasia insula Therae vicina 30, 4, 1.
Thermodon Cappadociae flumen 2, 4, 2.
Thermopylarum angustiae 2, 11, 2; 8, 2, 8; 8, 4, 12.
Theseus Aegei, Athenarum regis, filius, Demophoontis pater 2, 6, 14 et 15, et Hippolyti ex Hippolyte Amazone 2, 4, 23.
Thespiae Boeotiae urbs a Xerxe incensa 2, 12, 11; Thebis inimica 11, 3, 8.
Thessalia pr. 2; eius auraria 8, 3, 12; a Philippo subigitur 7, 6, 8.
Thessali hostes Phocensium 8, 2, 1, c. 4, 5, compescuntur ab Antigono Dosone 28, 3, 14; Tarquinios condunt 20, 1, 11; nobiles equitatu 7, 6, 8. — *Thessalus* Medius 12, 13, 7.
Thessalonica Macedoniae urbs 25, 3, 7.
Thessalonice Aridaei filia 14, 6, 3, Cassandri uxor, Antipatri, a quo occiditur, et Alexandri mater 14, 6, 13; 16, 1, 1.
Thexena Agathoclis tyranni uxor 23, 2, 6 *sqq.*
Thogarii Scytharum gens, Parthorum hostis 42, 2, 2; *pr.* 42.
Thracia et *Thraces* subiguntur a Dareo 7, 3, 1; a Philippo 8, 3, 12—15, hostili semper in Macedonas animo 7, 2, 6; hinc sub dicione Macedonum 11, 1, 6; c. 9, 4; Alexandro mortuo cedit Lysimacho 13, 4, 16, cl. 15, 3, 15; nobilis bello 15, 3, 15, et argentifodinis 8, 3, 12.
Thrasybulus patriam liberat a 30 tyrannis 5, c. 9—10.
Thurii (Italiae inferioris urbs, antea *Sybaris*) 12, 2, 15. *Thurini* a Philoctete conditi 20, 1, 16.
Tiberis 43, 3, 4.
Tigranes Armeniae rex 38, 3, 4, societatem init cum Mithridate contra Romanos 38, 3, 1 et 5; eligitur rex Syriae 40, 1, 3. 4; a Lu-

cullo victus regno Syriae exuitur c. 2, 2. — *Tigranes* cogn. Deus Parthorum rex (?) *pr.* 41.
Tigris flumen oritur in Armenia 42, 3, 8.
Timarchus socius Ptolemaei filii in Asia *pr.* 26.
Timarchus Medorum rex bellat cum Demetrio Sotere *pr.* 34.
Timoleon liberat Siciliam a Carthaginiensibus *pr.* 21.
Timotheus Atheniensium dux 16, 4, 3.
Tiridates Parthorum rex a Phrahate pulsus confugit ad Augustum 42, 5, 6—9.
1. *Tisafernes* Lydiae praefectus a Lacedaemoniis per Alcibiadem retrahitur ad Athenienses 5, 1, 7; c. 2, 5—14; removetur praefectura c. 5, 1.
2. *Tisafernes* Artaxerxis Mnemonis praefectus 6, 1, 2; revocatur § 7.
Titanes bellum gerunt cum dis 44, 4, 1.
Tleptolemus Alexandro mortuo sortitur Carmanos 13, 4, 23.
Tolosa Tectosagorum patria 32, 3, 9; *Tolosensis* lacus *ibid.*
Transalpina Gallia 38, 4, 7.
Trasimenus lacus 29, 2, 7.
Triballi (Moesiae inferioris populus) Philippum vulnerant 9, 3, 1—2; vicisse dicuntur Alexandrum 11, 2, 8; superantur a Gallis 25, 1, 3.
Tridentum Italiae urbs a Gallis condita 20, 5, 8.
Trinacria Siciliae nomen primo 4, 2, 1.
Triptolemus frugum repertor 2, 6, 13.
Troas Olympiadis soror, Arrybae coniux 7, 6, 11.
Trogus Pompeius, eius genus 43, 5, 13 *sq.*; scriptor *praef.* 1; Sallustium et Livium reprehendit 38, 3, 19.
Troia a Graecis capta 43, 1, 10, ope Herculis sagittarum 20, 1, 16, et equi lignei 20, 2, 1; inde orti Romani 31, 8, 1—4; 28, 1, 6; 43, 1, 10, et Veneti 20, 1, 8. — *Troianum* bellum 2, 4, 31; 2, 6, 15; 7, 1, 5; 44, 3, 2.
Tryphaena Ptolemaei Physconis filia, Grypi uxor 39, 2, 3, sororem occidit c. 3, 5—11, ab eius marito Cyziceno vicissim occiditur § 12.
1. *Tryphon* regnum Syriae scelere occupatum victus ab Antiocho Sidete cum vita amittit 36, 1, 7—8; 38, 9, 3. Diodotus Tryphon *pr.* 35.
2. *Tryphone* duce Antiochenses a Demetrio II deficiunt 39, 1, 3. — *Trypho* cognomen Ptolemaei Euergetis, *quem vid.*
Turnus Rutulorum rex, Aeneae hostis 43, 1, 11.
Tusci conditi a Lydis 20, 1, 7; a Gallis pulsi 20, 5, 8, condunt Raetos in Alpibus § 9; eorum urbs Tarquinii 20, 1, 11.
Tyleni in Asia *pr.* 25.
Tyranni triginta Athenarum *pr. et lib.* 5.
Inferum mare vel *Tyrrenum* 20, 1, 7.
Tyrtaeus poëta pede claudus, Spartanorum dux fugat Messenios 3, 5, 5—15.
Tyrus et *Tyrii* incolae, condita a Phoenicibus 18, 3, 2; urbs antiquissima § 5; condit Carthaginem 18, 5, 14; 21, 6, 2; a servis caeduntur 18, 3, 7, ab Alexandro occupata 11, 10, 10—14 et quasi denuo condita 18, 4, 1; colit Herculem *q. v. nr.* 2. — Tyrus vetus *(Palaetyros)* 11, 10, 11.

U.

Utica Africae urbs a Tyriis condita 18, 4, 2.
Uticenses 18, 5, 12.

